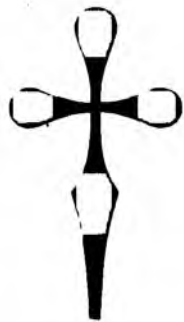

ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

13

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002

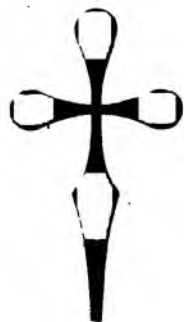
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

13

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΕ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002

ΚΥΡΙΛΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

13

KEIMENO - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΡΧΟΜΑΙ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΣΑΚΚΑΛΗ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΟ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΙΣΤΕΩΣ

ΛΟΓΟΙ Α-Β ΠΕΡΙ ΤΙΣΤΕΩΣ

ΤΡΟΣ ΤΑΣ ΒΑΓΙΝΓΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΙΣΤΕΩΣ

ΤΡΟΣ ΒΑΓΙΝΓΑΣ ΘΕΟΔΩΡΙΟΝ

(ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΗ)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΟΣ ΚΑΛΟΚΥΡΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΙΤΩΝ

13

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

ΑΓΕΣΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΥΡΙΑΟΥ

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310/ 283 280. Οικίας: 2310/ 696 653.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν παρόντα τόμο δημοσιεύονται τέσσερα ἔργα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: 1. *Κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν*, 2. *Λόγος πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον περὶ πίστεως*, 3. *Δύο δοκίμια Πρὸς τὰς εὐσεβεστάτας βασιλίτσας*, καθὼς καὶ δύο μικρὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ λόγους τοῦ ποῦ δὲν διασώθηκαν, μὲ τὰ ὁποῖα κλείνει ὁ κύκλος ἐκδόσεως τῶν διαφόρων δογματικῶν, ἀπολογητικῶν καὶ ἀντιαιρετικῶν ἔργων αὐτοῦ.

1. *Κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν*. Εἶναι δογματικοῦ περιεχομένου ἔργο, καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴ συμπίληση τριῶν ἔργων τοῦ Κυρίλλου, τῆς Ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Ἀρσινόης Καλοσύριον, καὶ τῶν δύο ἐπιστολιμικῶν δοκιμῶν Πρὸς Τιβέριον διάκονον, καὶ *Περὶ δογμάτων ἐπιλύσεων*, στὰ ὁποῖα ἀναπτύσσονται θέματα σχετικὰ μὲ τὴν κατ' εἰκόνα κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἔργο ἐκτείνεται σὲ 28 κεφάλαια.

2. *Λόγος προσφωνητικὸς πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον Α΄*: Πρόκειται γιὰ ἓνα δοκίμιο, ἐπιγραφόμενον *Περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως*, στὸ ὁποῖο μὲ συντομία ἐκτίθεται τὸ Χριστολογικὸ πρόβλημα ἀπὸ τοὺς Γνωστικοὺς μέχρι τὸν Νεστόριο, καὶ στὸ ὁποῖο ἀνασκευάζονται οἱ πλάνες γύρω ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως.

3. *Δύο δοκίμια Πρὸς τὰς εὐσεβεστάτας βασιλίτσας*: Τὸ πρῶτο, σύμφωνα μὲ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννη Καισαρέως, ἀπευθίνεται πρὸς τὶς νεώτερες ἀδελφές τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου Α΄, Ἀρκαδία καὶ Μαρίνα, στὸ ὁποῖο γίνεται λόγος γιὰ τὴ θεότητα τοῦ Ἐμμανουὴλ καὶ τὸν ὄρον Θεοτόκος. Τὸ δεύτερο ἀπευθίνεται πρὸς τὴ σύζυγον τοῦ αὐτοκράτορα Εὐδοκία καὶ τὴν ἄγαμην ἀδελφὴν τοῦ Πουλχερία, στὸ ὁποῖο γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἐνότητα τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ. Καὶ στὰ δύο γίνεται εὐρύτατη χρῆσις μαρτυριῶν τῶν Πατέρων, καὶ ἰδίως τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Τὸ κείμενον λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne, τόμος 76, 1065-1426, στὸ ὁποῖο γίνονται σημαντικὲς βελτιώσεις κυρίως στὴ στίξι.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΙΤΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΚΑΛΟΣΥΡΙΟΝ

Ἀφικόμενοί τινες ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Καλαμῶνος, ἠρωτῶντο παρ' ἐμοῦ περὶ τῶν αὐτόθι μοναχῶν, τίνα τρόπον διατελοῦσιν, ἢ καὶ ὁποῖαν ἔχουσι τοῦ θίου τὴν ἀγωγήν. Οἱ δέ, εὐδοκμεῖν μὲν πολλοὺς ἔφασκον ἐν ἀσκήσει καὶ τοῖς μοναχοῖς σφόδρα βούλε-
5 σθαι πρέποντα κατορθῶσαι θίον, εἶναι δέ τινας τοὺς περιιόντας καὶ θορυβοῦντας ἐξ ἀμαθίας τοὺς ἐθέλοντας ἡρεμεῖν εἴτα λο-
γοποιεῖν αὐτούς, διαβεβαιοῦντάς τινα τοιαῦτα. Ἐφασκον γάρ· Ἐπειδὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον ἢ θεία λέγει
Γραφή, χρὴ πιστεύειν ὅτι ἀνθρωποειδές, ἤγουν ἀνθρωπόμορφόν
10 ἔστι τὸ Θεῖον, ὅπερ ἔστιν ἀσύνητον παντελῶς καὶ τοῖς τῆς ἐσχά-
της δυσσεβείας ἐγκλήμασιν ὑπενεγκεῖν δυνάμενον τοὺς οὕτως ἐλο-
μένους φρονεῖν. Ἔστι μὲν οὖν, καὶ γὰρ ὁμολογουμένως, «κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος», ἢ δὲ ὁμοιότης οὐ σωματική. Ὁ γὰρ
Θεὸς ἀσώματός ἐστι. Καὶ τοῦτο διδάξει λέγων αὐτὸς ὁ Σωτὴρ·
15 «Πνεῦμα ὁ Θεός». Οὐκοῦν οὐκ ἐνσώματος, εἰ πνεύμά ἐστιν, οὐδὲ ἐν εἴδει σώματος. Τὸ γὰρ ἔξω σώματος, ἔξω καὶ σχήματος εἴη ἄν.
Ἀποσον γὰρ καὶ ἀσχημάτιστόν ἐστι τὸ Θεῖον. Εἰ δὲ νομίζουσιν, ὅτι κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐσχηματίσθη καὶ αὐτὸς ὁ ἐπὶ πάντων Θεός, λεγέτωσαν εἰ καὶ αὐτὸς ἔχει πόδας, ἵνα

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΙΤΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤΟΝ ΚΑΛΟΣΥΡΙΟ

“Όταν ἦρθαν κάποιοι ἀπὸ τὸ ὄρος τοῦ Καλαμώννα τοὺς ρώτησα γιὰ τοὺς ἐκεῖ μοναχοὺς ποιὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους καὶ ποιά ἀγωγή ἀκολουθοῦν στὴν ἀσκησὴ τους. Ἐκεῖνοι μοῦ ἔλεξαν ὅτι πολλοὶ βέβαια προκῶδουν στὴν ἀσκησὴ κι ἐπαθυμοῦν πολὺ νὰ πραγματοποιήσουν τὸν βίον ποὺ ἀρμόζει στοὺς μοναχοὺς, ὅμως ὑπάρχουν κάποιοι ποὺ περιφέρονται καὶ ἀπὸ ἀμάθεια ταράζουν αὐτοὺς ποὺ θέλουν τὴ ζωὴ τῆς ἡρεμίας· ἔπειτα διασπείροντας λόγους, διαβεβαίωσαν μερικὰ σὰν αὐτά. Ἔλεξαν δηλαδή· Ἐπειδὴ ἡ ἀγία Γραφή λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐγένε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ πιστεύομε ὅτι τὸ Θεῖο ἔχει τὴν ὄψη τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι δηλαδή ἀνθρωπόμορφο, πράγμα ποὺ εἶναι τελείως ἀνόητο καὶ ποὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ ὀδηγήσει στὴν ἐσχατὴ ἀσέβεια ἐκείνους ποὺ σκέφτονται ἔτσι. Εἶναι λοιπὸν ὁμολογημένο, ὅτι «ὁ ἄνθρωπος πλάσθηκε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ», ἀλλ’ ἡ ὁμοιότητα δὲν εἶναι σωματικὴ. Γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀσώματος. Κι αὐτὸ θὰ τὸ διδάξει ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας λέγοντας, «ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα»¹. Δὲν ἔχει λοιπὸν σῶμα, ἐφόσον εἶναι πνεῦμα, οὔτε φέρει κάποια μορφή σώματος. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα, εἶναι ἔξω καὶ ἀπὸ σχῆμα. Τὸ θεῖο λοιπὸν δὲν ἔχει ποσότητα οὔτε σχῆμα. Ἄν ὅμως νομίζουν ὅτι σύμφωνα μὲ τὴ σύστασιν τοῦ ἀνθρώπινου σώματος ἔλαβε σχῆμα καὶ ὁ ἴδιος ὁ κύριος τῶν ὄλων Θεός, ὡς μᾶς ποῦν ἂν κι αὐτὸς ἔχει πόδια, γιὰ νὰ

περιπατῆ, χειρας, ἵνα δι' αὐτῶν ἐργάζηται καὶ ὀφθαλμούς, ἵνα
 βλέπῃ δι' αὐτῶν. Ποῦ τοίνυν ἀπέρχεται, καὶ ἐκ ποίων τόπων εἰς
 ποίους μεταβαίνει ὁ τὰ πάντα πληρῶν; Ἔφη γάρ· «Μὴ οὐχὶ τὸν
 οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ;». Ἡ ποίας εἰς ἔργα χειρας κινεῖ
 5 ὁ διὰ ζῶντος Λόγου δημιουργῶν; Καὶ εἰ καθ' ἡμᾶς ἔχει τοὺς
 ὀφθαλμούς ὡς ἐν προσώπῳ κεμένους, οὐχ ὄρα που πάντως τὰ
 ὀπίσω, ἀλλ' ὅταν πρὸς ἀνατολὰς βλέπῃ, οὐδὲ οἶδε τί πράττουσιν
 οἱ ἐν δυσμαῖς, κἂν εἰς δυσμὰς ἴδῃ πάλιν, οὐ τοὺς ἐν ἀνατολαῖς
 ὄρα. Ταῦτα καὶ γράφειν αἰσχύνομαι, διὰ δὲ τὴν τινῶν ἀπόνοιαν
 10 γέγονα ἄφρων, οὐχ ἐκῶν, μᾶλλον παρ' αὐτῶν ἠναγκασμένος
 Τοίνυν οἱ ταῦτα φληναφοῦντες, ὡς ἀμαθεῖς ἐπιστομιζέσθω-
 σαν, καὶ μὴ ἀπτόμενοι τῶν ὑπὲρ δύναμιν, ἠρεμήτωσαν, μᾶλλον δὲ
 τοῦ Θεοῦ μὴ καταλαλείτωσαν. Ὁ γὰρ Θεὸς ὑπὲρ πᾶσαν κτίσιν
 ἐστίν, οὔτε σῶμα νοούμενος, οὔτε ἐν τύποις ἢ σχήμασι σωματι-
 15 κοῖς, ἀλλ' ἐστὶν ἀπλοῦς, ἄϋλος, ἀνείδεος καὶ ἀσύνθετος, οὐκ ἐκ
 μερῶν ἢ μελῶν ἢ μορίων συγκείμενος, καθάπερ ἡμεῖς, πνεῦμα δὲ
 μᾶλλον, κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ τὰ πάντα ὑφορῶν, πανταχοῦ ὢν,
 καὶ τὰ πάντα πληρῶν, καὶ οὐδενὸς ἀπολμπανόμενος πληροῖ γὰρ
 οὐρανὸν καὶ γῆν. Τὸ δὲ κατ' εἰκόνα Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον πεποι-
 20 ῆσθαι, ἐτέρας ἐμφάσεις καὶ ὑπονοίας ἔχει· μόνος γὰρ αὐτὸς παρὰ
 πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ζῶα λογικὸς ἐστὶ, φιλοκτεῖρμων, ἐπιτηδειό-
 τητα πρὸς πᾶσαν ἔχων ἀρετὴν, λαχὼν δὲ καὶ τὸ ἄρχειν ἀπάντων
 τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καθ' ὁμοιότητα καὶ εἰκόνα Θεοῦ. Οὐκοῦν κατὰ τὸ
 ζῶον εἶναι λογικόν, καὶ καθὸ φιλάρετον καὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἀρχικόν,
 25 ἐν εἰκόνι λέγεται πεποιῆσθαι Θεοῦ. Εἰ δὲ νομίζουσι κατὰ τὸ
 σχῆμα τοῦ σώματος λέγεσθαι τὴν εἰκόνα, οὐδὲν λυπεῖ καὶ τοῖς τῶν
 ζώων ἀλόγοις σύμμορφον εἶναι λέγειν τὸν Θεόν. Ὁρῶμεν γάρ, ὅτι
 καὶ αὐτὰ ἐκ τῶν αὐτῶν ἡμῖν μορίων εἰσὶ, πόδας ἔχοντα καὶ
 ὀφθαλμούς καὶ ῥῖνας καὶ γλῶσσαν, καὶ τὰ ἕτερα τῶν τοῦ σώματος
 30 μελῶν. Τοίνυν ἢ σὴ θεοσέβεια πανέτω τοὺς τοιούτους, μᾶλλον δὲ
 καὶ ἐπιτιμάτω τοῖς τοιαῦτα φληναφεῖν εἰωθόσιν. Ἀκούω δὲ ὅτι εἰς

βαδίζει, χέρια, για να εργάζεται μ' αυτά, και μάτια, για να βλέπει. Που όμως πηγαίνει; Κι από ποιό τόπο σε ποιόν μετακινείται, αυτός που γεμίζει τα πάντα; Γιατί είπε: «Μήπως εγώ δέν γεμίζω τον ούρανο και τη γη;»². "Η ποιὰ χέρια χρησιμοποιεῖ αὐτὸς πὺ δημιουργεῖ μὲ τὸ ζωντανὸ Λόγο; Κι ἂν ἔχει ὅπως ἔμεῖς τὰ μάτια βαλμένα στὸ πρόσωπο, ὅπωςδὴποτε δέν βλέπει αὐτὰ πὺ εἶναι πίσω του, ἀλλὰ ὅταν βλέπει πρὸς τὴν Ἀνατολή, δέν γνωρίζει τί κάνουν στὴ Δύση, κι ὅταν βλέπει πάλι στὴ Δύση, δέν βλέπει ἐκείνους πὺ εἶναι στὴν Ἀνατολή. Αὐτὰ ντρέπομαι και πὺ τὰ γράφω, ἀλλὰ κατάντησα ἀνόητος ἕξαιτίας τῆς ἀνοησίας κάποιων, ὄχι θέλοντας, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναγκασμένος ἀπὸ αὐτούς.

"Ὅσοι λοιπὸν λένε αὐτὲς τὶς φλυαρίες εἶναι ἀμαθεῖς, κι ἄς κλείσουν τὸ στόμα τους κι ἄς ἡρεμήσουν, χωρὶς νὰ προσεγγίζουν τὰ πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις τους, ἢ μᾶλλον ἄς μὴ κακολογοῦν τὰ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση και δέν νοεῖται οὔτε ὡς σῶμα οὔτε βαλμένος σὲ καλούπια και σχήματα σωματικά, ἀλλ' εἶναι ἀπλός, ἄυλος, χωρὶς εἶδος και σύνθεση, και μὴ ἀποτελούμενος ἀπὸ μέρη ἢ μέλη ἢ μόρια, ὅπως ἔμεῖς, ἀλλ' εἶναι πνεῦμα, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, πὺ βλέπει τὰ πάντα και γεμίζει τὰ πάντα κι ἀπὸ κανένα δέν ἀπουσιάζει· γιατί γεμίζει τὸν οὐρανό και τὴ γῆ. Τὸ ὅτι βέβαια ὁ ἄνθρωπος πλάσθηκε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, δηλώνει και ὑπονοεῖ κάτι ἄλλο· ὅτι δηλαδή μόνος αὐτὸς ἀπὸ ὅλα ὅσα ζοῦνε στὴ γῆ εἶναι λογικός, σπλαχνικός και ἐπιτήδειος γιὰ κάθε ἀρετὴ, και ἔλαβε τὴν ἐξουσία νὰ ἐξουσιάζει ὅλα ὅσα ὑπάρχουν στὴ γῆ, κατὰ τρόπο ὅμοιο μὲ τὸν Θεὸ και ἀποτελώντας εἰκόνα αὐτοῦ. Ἐπομένως κατὰ τὸ ὅτι εἶναι ζῶο λογικὸ και εἶναι και φιλάρετος και ἐξουσιαστὴς ὅλων τῶν ἐπίγειων, γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι πλάσθηκε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ἄν ὅμως νομίζουν ὅτι ἡ εἰκόνα ἀναφέρεται στὸ σχῆμα τοῦ σώματος, τίποτε δέν ἐμποδίζει νὰ λέμε ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει τὴν ἴδια μορφή και μὲ τὰ ἄλογα ζῶα. Γιατὶ βλέπομε ὅτι κι αὐτὰ ἀποτελοῦνται τὰ ἴδια μ' ἐμᾶς μόρια, και ἔχουν πόδια και μάτια και μύτη και γλῶσσα και τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος. Νὰ σταματᾶ λοιπὸν ἡ θεοσέβειά σου αὐτούς τούς ἀνθρώπους, ἢ μᾶλλον και νὰ ἐπιτιμᾶ αὐτούς πὺ συνηθίζουν νὰ λένε τέτοιες φλυαρίες. Ἀκούω

ἀγιασμόν ἀπρακτεῖν φασιν τὴν μυστικὴν εὐλογίαν, εἰ ἀπομένοι
 λείψανον αὐτῆς εἰς ἑτέραν ἡμέραν. Μαίνονται δὲ ταῦτα λέγοντες
 οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται Χριστός, οὐδὲ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα μεταβλη-
 θήσεται, ἀλλ' ἡ τῆς εὐλογίας δύναμις καὶ ἡ ζωοποιὸς χάρις διηνε-
 5 κῆς ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Περιέρχονται δὲ καὶ ἕτεροί τινες, ὡς φασι, μόνη
 σχολάζειν τῇ προσευχῇ προσποιούμενοι, καὶ οὐδὲν ἐργαζόμενοι,
 καὶ ὄκνου πρόφασιν καὶ πορισμοῦ τὴν εὐσέβειαν ποιοῦνται, οὐκ
 ὀθρὰ φρονοῦντες ἐπεὶ λεγέτωσαν ἑαυτοὺς καὶ τῶν ἀγίων ἀποστό-
 λων κρείττονας, οἳ εἰσγάζοντο μὲν ἐνδιδόντος αὐτοῖς τοῦ καιροῦ
 10 τὴν εἰς τοῦτο σχολήν, ἔκαμνον δὲ καὶ εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Πῶς
 δὲ καὶ ἐπελάθοντο τοῦ μακαρίου Παύλου πρὸς τινὰς γράφοντος,
 «Ἀκούω γὰρ ἐν ὑμῖν τινὰς περιπατεῖν μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ
 περιεργαζομένους»;

Οὐκ ἀποδέχεται τοίνυν τοὺς δρῶντας τοῦτο ἡ Ἐκκλησία.
 15 Δεῖ μὲν γὰρ ὁμολογουμένως εὐχεσθαι συντόνως τοῖς ἀσκητηρί-
 οῖς ἐνηρεμοῦντας λυπεῖ δὲ οὐδὲν, μᾶλλον δὲ καὶ ἄγαν ὠφελμιώ-
 τατόν ἐστι τὸ ἐργάζεσθαι, ἵνα μὴ ἐπαχθῆς ἑτέροις εὐρεθῆ, τοὺς
 αὐτῶν ἰδρωῶτας εἰς ἰδίαν δεχόμενος χρεῖαν, δυνηθῆ δὲ καὶ ἀπὸ
 τῶν αὐτοῦ πόνων χήραν καὶ ὀρφανὸν παραμυθήσασθαι, καὶ
 20 τινὰς ἀσθενοῦντας τῶν ἀδελφῶν. Εἰ δὲ καλὸν νομίζουσι τὸ ἔρ-
 γων μὴ ἄπτεσθαι, ὅταν ζηλώσωσι πάντες τὰ αὐτά, τίς ὁ τρέφων
 αὐτούς; Ἀργίας καὶ γαστρομαργίας ἀφορμὴν ποιοῦνταί τινες, τὸ
 δεῖν οἶεσθαι μόνον σχολάζειν τῇ προσευχῇ, ἔργου δὲ ὅλως μὴ
 ἄπτεσθαι. Μὴ συγχῶρει δὲ μετὰ τῶν καλουμένων Μελετιανῶν
 25 τοὺς ὀρθοδόξους συνάγεσθαι, ἵνα μὴ γένωνται κοινωνοὶ τῆς ἀπο-
 στασίας αὐτῶν. Ἄλλ' εἰ μὲν ἐκεῖνοι μετανοοῦντες ἔρχονται πρὸς
 τοὺς ὀρθοδόξους, ἔστωσαν δεκτοί. Μηδεὶς δὲ ἀδιαφορεῖτω, μηδὲ
 κοινωνεῖτω ἐκείνοις μὴ μεταγινώσκουσιν, ἵνα μὴ, ὡς ἔφην, κοινο-
 νοὶ γένωνται τῆς αὐτῶν κακοπιστίας.

30 Ταῦτα ἡ σὴ θεοσέβεια ἀναγνωσθῆναι παρασκευασάτω ἐν
 ἐκείνοις τοῖς μοναστηρίοις εἰς οἰκοδομὴν τῶν αὐτόθι, καὶ πα-

ὅμως νὰ λένε ὅτι ἡ μυστική εὐλογία²⁴ χάνει τὴν ἁγιαστική δύναμή της ἂν ἀπομένει λίγη ἀπὸ αὐτὴν γιὰ ἄλλη ἡμέρα. Μὰ εἶναι τρελλοὶ λέγοντας τέτοια πράγματα· γιατί ὁ Χριστὸς δὲν ἀλλοιώνεται οὔτε καὶ θὰ μεταβληθεῖ τὸ ἅγιο σῶμα του, ἀλλὰ ἡ δύναμη τῆς εὐλογίας καὶ ἡ ζωοποιητικὴ χάρις παραμένει σ' αὐτὸν παντοτινά. Περιφέρονται ὅμως καὶ κάποιοι ἄλλοι, ὅπως λένε, πὺ προσποιοῦνται ὅτι ἀσχολία τους εἶναι μόνο ἡ προσευχὴ καὶ δὲν κάνουν καμμιά ἄλλη ἐργασία, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦν τὴν εὐσέβεια ὡς πρόφασιν ὀκνηρίας καὶ βιοπορισμοῦ, χωρὶς βέβαια νὰ σκέπτονται ὀρθά. Γιατὶ τότε ἄς λένε ὅτι εἶναι ἀνώτεροι καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονταν ὅταν τοὺς παρουσιαζόταν εὐκαιρία γιὰ δουλειά, ἀλλὰ καὶ κόπιαζαν γιὰ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Καὶ πῶς ξέχασαν τὸν μακάριο Παῦλο πὺ γράφει σὲ κάποιους, «Ἀκούω ὅτι μερικοὶ ἀπὸ σᾶς περιφέρονται ἀσκοπα, χωρὶς νὰ κάνουν καμμιά ἐργασία, ἀλλὰ περιεργάζονται τοὺς ἄλλους»³;

Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν δὲν ἀποδέχεται αὐτοὺς πὺ τὸ κάνουν αὐτὸ. Γιατὶ πρέπει βέβαια χωρὶς ἀμφιβολία νὰ προσεύχονται ἀδιάκοπα στὴν ἡρεμία τῶν ἀσκητηρίων, ἀλλὰ δὲν ἐμποδίζει καθόλου, ἀπεναντίας εἶναι καὶ πολὺ ὠφέλιμο νὰ ἐργάζονται, γιὰ νὰ μὴ γίνονται βάρος τῶν ἄλλων ἐκμεταλλευόμενοι τὸν ἰδρώτα ἐκείνων γιὰ λογαριασμό τους, ἀλλὰ καὶ νὰ μποροῦν ἀπὸ τοὺς δικούς τους κόπους νὰ ἀνακουφίζουν τὴ χήρα καὶ τὸ ὄρφανὸ καὶ κάποιους ἀσθενεῖς ἀδελφούς. Ἀλλὰ ἂν νομίζουν καλὸ νὰ μὴν ἀσχολοῦνται μὲ ἐργασίες, ἂν τοὺς μιμηθοῦν ὅλοι, ποιὸς θὰ τοὺς θρέψει; Κάποιοι χρησιμοποιοῦν ὡς ἀφορμὴ γιὰ ἀργία καὶ λαιμαργία τὸ ν' ἀσχολοῦνται μόνο μὲ τὴν προσευχὴν, χωρὶς νὰ ἐργάζονται καθόλου. Ἐπίσης νὰ μὴ ἐπιτρέπεις νὰ συγκεντρώνονται οἱ ὀρθόδοξοι μαζί μὲ τοὺς λεγόμενους Μελετιανούς, γιὰ νὰ μὴ γίνουν συμμέτοχοι τῆς ἀποστασίας τους. Ἀλλὰ ἂν ἐκεῖνοι ἔρχονται μετανοώντας σιὸς ὀρθοδόξους, ἄς εἶναι δεκτοί, κανένας ὅμως νὰ μὴ δείχνει ἀδιαφορία, οὔτε νὰ ἐπικοινωνῶνται μαζί τους ἂν δὲν μετανοοῦν, ὥστε, ὅπως εἶπα, νὰ μὴ γίνουν μέτοχοι τῆς κακοδοξίας τους.

Αὐτὰ ἄς φροντίσει ἡ θεοσέβειά σου νὰ διαβαστοῦν σ' ἐκεῖνα τὰ μοναστήρια, πρὸς οἰκοδομὴ ὅσων ζοῦν ἐκεῖ, καὶ νὰ παραγγεῖλει νὰ

ραγγελλέτω φυλάττειν αὐτά, ἵνα μήτε κάμνωσιν οἱ ὀρθόδοξοι παραλυομένης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, μήτε τὴν οἱ ἀργοτροφεῖν ἐθέλοντες ἔχωσὶ τινὰ παρείσδυσιν τοῦ δοκεῖν εἶναι χρηστοί.

5 Ἐρρωσθαί σε ἐν Κυρίῳ εὐχομαι, ἀγαπητὲ καὶ ποθεινότητε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Οἱ φρενὸς ὄντες ἐν καλῷ καὶ τοῖς περὶ τῆς ἀρρήτου Θεότητος λόγοις ἰσχνὸν ἐνιέντες τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸν ὀφθαλμιόν, ὀρῶσιν αὐτὴν παντὸς μὲν ἐπέκεινα γενητοῦ, ὑπερανίσχουσαν δὲ καὶ
10 παντὸς ὀξύτατου νοῦ, καὶ σωματικῆς φαντασίας πέρα τε οὔσαν παντελῶς, καὶ καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος, «φῶς οἰκοῦσαν ἀπρόσιτον». Εἰ δὲ ἀπρόσιτόν ἐστι τὸ περὶ αὐτὴν φῶς, πῶς ἂν αὐτὴν καταθρήσειέ τις; Βλέπομεν γὰρ ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγματι, καὶ γινώσκομεν ἐκ μέρους. Ἔστι τοίνυν τὸ Θεῖον ἀσώματον, ἄπο-
15 σόν τε καὶ ἀμέγεθες καὶ οὐκ ἐν εἴδει περιγράπτῳ. Τὸ δὲ οὕτως ἔχον ἐν ἰδίᾳ φύσει, πῶς ἂν ἐκ μορίων νοοῖτο καὶ μελῶν; Εἰ γὰρ τις δοιή τοῦτο ὑπάρχειν ἀληθές, οὐκ ἔτι νοεῖται ἀσώματον. Τὸ γὰρ ὅλως ἐν σχήματι, πάντως πού καὶ ἐν ποσῷ καὶ ἐν τόπῳ. Τὸ δὲ ἐν τόπῳ νοούμενον, οὐκ ἔξω περιγραφῆς. Ταῦτα δὲ σωματῶν μὲν ἴδια, τῆς
20 δὲ ἀσωμάτων φύσεως ἀλλότρια παντελῶς. Οὔτε τοίνυν ὀφθαλμοὺς ἢ ὄτα, οὔτε μὴν χειρᾶς τε καὶ πόδας ἢ πτέρυγας νοητέον ἐπὶ Θεοῦ, κἂν εἰ μὴ τις ἔλοιτο τυχὸν ὡς ἐν ἀπτοῖς καὶ παχέσι σώμασι τὰ τοιάδε νοεῖν, ἀλλ' ὡς ἐν ἰσχνῷ καὶ αὐλῷ, κατὰ γε τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν. Παντελῶς γὰρ εὔηθες τὸ βούλεσθαί τι τοιοῦτον ἐννοεῖν. Πνεῦμα
25 γὰρ ὁ Θεός, καὶ τοῦτο ὑπάρχων, πάντων ἔχει τὴν γνῶσιν, ἐφορᾷ τὰ πάντα καὶ κατασκέπτεται. λανθάνει γὰρ αὐτὸν τῶν ὄντων οὐδέν. Εἰ δὲ μορίων, ἥτοι μελῶν, ἢ θεία Γραφή μέμνηται, τὰ περὶ αὐτοῦ λαλοῦσα πρὸς ἡμᾶς, ἰστέον ὅτι ἐξ ὧν ἴσμεν τε καὶ εἶναι πεφύκαμεν, πρὸς ἡμᾶς διαλέγεται. Οὐ γὰρ ἐτέρως ἢν ἡμᾶς δύνασθαι νοεῖν τὰ

τὰ τηροῦν αὐτά, γιὰ νὰ μὴν κακοπαθοῦν οἱ ὀρθόδοξοι ἀπὸ χαλάρω-
ση τῆς συνείδησής τους, οὔτε αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ τρέφονται χωρὶς
νὰ δουλεύουν νὰ φτάνουν ἀνεπαίσθητα νὰ συμπεριλαμβάνονται σ'
ἐκείνους ποὺ θεωροῦνται χρηστοί.

Εὐχομαι νὰ εἶσαι καλὰ μετὴ χάρις τοῦ Κυρίου, ἀγαπητὲ καὶ πο-
λυπόθητέ μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

“Ὅσοι ἔχουν ὑγιῆ νοῦ καὶ προσεγγίζουν τοὺς λόγους γιὰ τὴν
ἄφραστη θεότητα μετὰ λεπτὸ διανοητικὸ βλέμμα, τὴ βλέπουν ἐγκατε-
στημένη πέρα ἀπὸ κάθε δημιουργημα, ἀλλὰ καὶ πάνω ἀπὸ κάθε
ὀξύτατο νοῦ, καὶ ἀκόμα ὅτι βρῖσκεται τελείως πέρα ἀπὸ κάθε φαντα-
σία σωματική, καί, ὅπως λέγει ὁ πάνσοφος Παῦλος, «κατοικεῖ μέσα
σὲ φῶς ἀπρόσιτο»^{3α}. Κι ἂν τὸ γύρω ἀπὸ αὐτὴν φῶς εἶναι ἀπρόσιτο,
πῶς νὰ τὴν παρατηρήσει κανεὶς; Γιατὶ τὴ βλέπομε σὰν μέσα σὲ
καθρέπτη καὶ κατὰ τρόπο αἰνιγματικὸ καὶ τὴ γνωρίζομε κατὰ ἓνα
μέρος⁴. Εἶναι λοιπὸν τὸ θεῖο ἀσῶματο, χωρὶς ποσότητα καὶ μέγεθος,
καὶ ὄχι μετὰ μορφή περιγραφτῆ. Κι αὐτὸ ποὺ ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι
τέτοιο, πῶς θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ μετὰ μόρια καὶ μέλη; Ἄν δεχθεῖ
κάποιος ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, δὲν νοεῖται πᾶ ὡς ἀσῶματο. Γιατὶ
αὐτὸ ποὺ γενικὰ ἔχει σχῆμα, ἔχει ὅπωςδήποτε καὶ ποσότητα καὶ
βρῖσκεται καὶ σὲ τόπο, καὶ αὐτὸ ποὺ νοεῖται σὲ τόπο δὲν εἶναι ἀπερί-
γραφτο. Αὐτὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα τῶν σωμάτων, ἐνῶ εἶναι τελείως
ξένα πρὸς τὴν ἀσῶματη φύση. Ἐπομένως οὔτε μάτια ἢ αὐτιά, οὔτε
δέξια χέρια καὶ πόδια ἢ φτερά πρέπει νὰ νοοῦμε στὸν Θεόν, καὶ ἂν
ἀκόμα τυχὸν δὲν θελήσει κανεὶς αὐτὰ νὰ τὰ ἐννοήσει σὲ ἄπτα καὶ
ὕλικά σώματα, ἀλλὰ σὲ μιὰ φύση λεπτὴ καὶ ἄυλη, ἀνάλογα μετὰ τὴ
φύση τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ εἶναι ἀπόλυτη βλακεία τὸ νὰ θέλει κανεὶς νὰ
σκεφθεῖ κάτι τέτοιο. Γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα⁵, καὶ ἀφοῦ εἶναι πνεῦ-
μα, γνωρίζει τὰ πάντα, ἐποπτεύει τὰ πάντα καὶ τὰ ἐρευνᾷ· γιὰ τὴν
κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν τοῦ διαφεύγει. Κι ἂν ἡ θεία Γραφὴ κάνο-
ντας λόγο γι’ αὐτὸν μνημονεύει μόρια ἢ μέλη, πρέπει νὰ γνωρίζομε,
ὅτι ἀπὸ ὅσα γνωρίζομε καὶ ἀπὸ ὅσα ἀπὸ τὴ φύση μας ἀποτελούμα-
στε, ἀπὸ αὐτὰ μᾶς μιλάει. Γιατὶ ἀλλιῶς δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ νοοῦ-

περὶ Θεοῦ. Αἰτία τοίνυν καὶ πρόφασις ἀληθῆς καὶ σωματικῶς
 περὶ Θεοῦ τοὺς πρὸς ἡμᾶς λόγους ποιεῖσθαι τὴν θεόπνευστον
 Γραφήν, καὶ νοῦ καὶ γλώττης ἐν ἡμῖν ἢ πτωχεία. Ἄρρητα γὰρ
 παντελῶς τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν συνιέναι τῶν ἀναγκαίων
 5 δύνασθαι τοὺς ἐν ἅπτοις καὶ παχέσι ὄντας σώμασιν, εἰ μὴ ἐν τάξει
 παραδειγμάτων τὰ ἑαυτῶν δεχόμενοι, οὕτω μόλις ἄνμιν εἰς ἐννοί-
 ας ἰσχνὰς τὰς περὶ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Πρὸς τοὺς λέγοντας δεδημιουργῆσθαι τὴν ψυχὴν ὑπὸ
 10 τοῦ ἐμφυσηματος, ὡς ὑπὸ χειρῶν τὸ σῶμα, καὶ πρὸς τοὺς
 ἀποτεινομένους, ὅτι τὸ ἐμφύσημα ἐκεῖνο ψυχὴ ἀνθρώπῳ
 γέγονε· καὶ πρὸς ἑτέρους, ὅτι τῷ κτισθέντι ἀνθρώπῳ ὀλο-
 κλήρῳ ζωτικὴν δέδωκε δύναμιν ἐκεῖνο τὸ ἐμφύσημα λέγον-
 τας, καὶ ὅτι ὁ νοῦς ἐστὶ τὸ ἐμφύσημα τοῦτο, καὶ διώριστα
 15 τῆς ψυχῆς καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ «κατ' εἰκόνα», ὡς ἐκ τριῶν τὸν
 ἄν-θρωπον τούτων συνίστασθαι, σώματος καὶ ψυχῆς καὶ
 νοῦ, ἰδιάζοντος ἐν ἐνώσει, καὶ εἰ ἴδιον τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας ἢ
 ἀλλότριόν ἐστὶ τοῦτο τὸ ἐμφύσημα.

Τὰ τῶν ζητημάτων οὕτως ἰσχνὰ καὶ οὐκ εὐτρίβῃ, οὐκ ἀπο-
 20 φάσεως δεῖται δογματικῆς, ἐπαπορήσεως δὲ μᾶλλον καὶ βασά-
 νου στοχαστικῆς, μετὰ τοῦ μὴ τὸν λόγον διαπίπτειν ἀνέχεσθαι
 ἔαν ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν, ἦγουν ἔξω φέρεσθαι τοῦ εἰκότος Γέγρα-
 πται γὰρ, ὅτι «Ζητῶν ζήτηι, καὶ παρ' ἐμοὶ οἴκει». Ὁ δὲ σαφῶς τὸ
 Γράμμα τὸ ἱερὸν οὐκ ἔφη, πῶς ἂν τις σαφῶς ἐξηγοῖτο; Οἷόν τι
 25 φημί· γέγραπται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς κοσμογονίας, ὅτι «Ἐν ἀρχῇ
 ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»· καὶ ὅτι μὲν πεποίη-
 κεν, ἔφη τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν καὶ ἀληθές ἐν πίστει τοῦτο δεχό-
 μεθα, τὸ δὲ ὅπως ἢ πόθεν ἢ τίνα τρόπον παρήχθη πρὸς ὑπαρξιν
 οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ ἕτερα τῶν κτισμάτων, πολυπραγμονεῖν
 30 οὐκ ἀξήμιον· τοῖς βαθυτέροις γὰρ οὐ δεῖ ἐγκαθιέναι τὸν νοῦν.
 Ὅσα τοίνυν μὴ σαφῶς ἢ θεία λέγει Γραφή, ταῦτα λανθάνειν χρή

με τὰ σχετικά μὲ τὸν Θεὸ. Αἰτία λοιπὸν κι ἀληθινὴ δικαιολογία τοῦ ὅτι ἡ θεόπνευστη Γραφή μᾶς μιλάει γιὰ τὸν Θεὸ σὰ νὰ ἔχει σῶμα εἶναι ἡ ἀδυναμία μας πρὸς νόηση καὶ ἔκφραση. Γιατὶ εἶναι τελείως ἀνέκφραστα τὰ σχετικά μ' αὐτόν, καὶ δὲν θὰ μπορούσαμε ἀλλιῶς νὰ καταλάβομε τὰ ἀναγκαῖα ἑμεῖς ποὺ ὑπάρχομε σὲ ἀπτά καὶ ὑλικά σώματα, παρὰ μόνο δεχόμενοι ὡς παραδείγματα τὰ δικά μας, μὲ τὰ ὁποῖα μόλις ὑψωνόμαστε στὶς λεπτές ἔνοιες περὶ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Πρὸς ἐκείνους ποὺ λένε ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπὸ ἔμφύσημα, ὅπως τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ χέρια, καὶ πρὸς ἐκείνους ποὺ ἰσχυρίζονται, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ἔμφύσημα ἔγινε ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πρὸς ἄλλους ποὺ λένε, ὅτι τὸ ἔμφύσημα ἐκεῖνο ἔδωσε ζωτικὴ δύναμη σὲ ὅλο τὸν ἀνθρώπο ποὺ δημιουργήθηκε, καὶ τὸ ἔμφύσημα αὐτὸ εἶναι ὁ νοῦς καὶ διακρίνεται ἀπὸ τὴν ψυχὴ. Κι αὐτὸ σημαίνει τὸ «κατ' εἰκόνα», ὅτι ὁ ἀνθρώπος συνίσταται ἀπὸ σῶμα, ψυχὴ καὶ νοῦ, καὶ εἶναι ὅλως ἰδιαιτερός ὡς πρὸς τὴν ἔνωση, καὶ ἂν αὐτὸ τὸ ἔμφύσημα εἶναι ἴδιο γνῶρισμα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ἢ ξένο.

Τὰ τόσο λεπτὰ καὶ ὄχι συνηθισμένα ζητήματα δὲν χρειάζονται ἀπόφαση δογματικὴ, ἀλλὰ μᾶλλον ἔκφραση ἀπορίας καὶ λογικὴ ἐξέταση καὶ μαζί τὸ νὰ μὴν ἀφήνομε νὰ ξεφεύγει ὁ λόγος σ' αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει, δηλαδή νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸ πρέπον. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ: «Νὰ ζητεῖς ἀκατάπαυστα καὶ νὰ μένεις κοντὰ μου»⁶. Αὐτὸ ποὺ δὲν τὸ εἶπε μὲ σαφήνεια ἡ ἅγια Γραφή, πῶς μπορεῖ νὰ τὸ ἐξηγήσει κανεὶς μὲ σαφήνεια; Ἐννοῶ τὸ ἕξῃς μ' αὐτὸ ποὺ λέγω· ἔχει γραφεῖ στὸ βιβλίο τῆς Γενέσεως: «Στὴν ἀρχὴ δημιούργησε ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ»⁷. Ὅτι βέβαια δημιούργησε, τὸ λέγει ἡ ἅγια Γραφή καὶ τὸ δεχόμαστε αὐτὸ ὡς ἀληθινὸ, τὸ πῶς ὅμως ἢ ἀπὸ ποῦ ἢ μὲ ποιά διαδικασίαν ἦρθαν στὴν ὑπαρξὴ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἄλλα δημιουργήματα, δὲν εἶναι χωρὶς βλάβη νὰ τὸ πολυεξετάζομε· γιατί δὲν πρέπει ν' ἀφήνομε τὸ νοῦ μας νὰ εἰσέρχεται στὰ πολὺ βαθιὰ ζητήματα. Ὅσα λοιπὸν δὲν τὰ λέγει ἡ θεία Γραφή μὲ σαφή-

καὶ παρατρέχειν ἐν σιωπῇ. Εἰ δὲ καὶ τεκαμαίρεσθαι δεῖ μετὰ
 λογισμοῦ βλέποντος εἰς ὀρθότητα, φαμέν, ὅτι ὁ τῶν ὄλων Δη-
 μιουργὸς τὸν ἄνθρωπον ἔπλασε μὲν ἀπὸ τῆς γῆς, ἦτοι τὸ σῶμα,
 ψυχῶσας δὲ αὐτὸ ψυχῇ ζώσῃ καὶ νοερά, καθ' ὃν τρόπον οἶδε,
 5 παντὸς ἀγαθοῦ πράγματος ἔφεσίν τε καὶ γινῶσιν ἐγκατεβάλετο
 φυσικῶς αὐτῷ. Τοῦτο γάρ, οἶμαι, δηλοῦν τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ
 μακαρίου εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου· «⁷ Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ
 φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον».

Τίττεται γὰρ τὸ ζῶον πρὸς τὸ ἀγαθὸν φυσικὴν ἔχον ἐπιτη-
 10 δειότητα. Καὶ τοῦτο διδάξει σαφῶς γράφων ὁ πάνσοφος Παῦ-
 λος, ὅτι «Αὐτοῦ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς
 ὁ Θεὸς προητοίμασεν, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν». Διοικεί-
 σθαι μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος προαιρετικῶς τὰς τῆς ἑαυτοῦ διανοίας
 ἡνίας πεπίστευται, ὥστε ἐφ' ὅπερ ἂν βούλοιο τρέχειν, εἴτε πρὸς
 15 τὸ ἀγαθόν, εἴτ' οὖν πρὸς τὸ ἐναντίον, ἔχει δὲ ἡ φύσις ἐγκαταβε-
 βλημένην ἑαυτῇ τὴν εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἔφεσίν τε καὶ
 προθυμίαν, καὶ τὸ θέλειν ἐπιμελεῖσθαι ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύ-
 νης. Τὸν ἄνθρωπον γὰρ οὕτω κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θε-
 οῦ γενέσθαι φαμέν, καθ' ὃ καὶ ἀγαθὸν καὶ δίκαιον πέφυκεν τὸ
 20 ζῶον εἶναι. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον λογικὸν ἔχρην εἶναι, ἀλλὰ καὶ Πνεύ-
 ματος ἀγίου μέτοχον, ἵνα λαμπροτέρους ἔχη τοὺς χαρακτῆρας
 τῆς θείας φύσεως ἐν αὐτῷ, ἐνεφύσησεν αὐτῷ πνοὴν ζωῆς. Τοῦτο
 δέ ἐστι τὸ δι' Υἱοῦ τῆ λογικῆ κτίσει χορηγούμενον Πνεῦμα, καὶ
 διαμορφοῦν αὐτὴν εἰς εἶδος τὸ ἀνωτάτω, τοῦτ' ἐστι, τὸ θεῖον.
 25 Ὅτι γὰρ οὐκ εἰς ψυχὴν ἀνθρώπου τὸ ἐμφυσηθὲν αὐτῷ γέγονε
 πνεῦμα, οὔτε μὴν εἰς νοῦν, ὡς οἴονται τινες, ἔστιν ἐντεῦθεν ἰδεῖν.
 Πρῶτον μὲν ὁ ἐμφυσησας Θεὸς νοεῖται, τὸ δὲ ἐμφυσηθὲν ἐξ
 αὐτοῦ πάντως που νοεῖται καὶ ἴδιον αὐτοῦ, ἦτοι τῆς οὐσίας αὐ-
 τοῦ. Εἶτα πῶς ἂν τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ πνεῦμα μεταδέβληται εἰς φύσιν
 30 ψυχῆς ἢ καὶ νοῦς ἐγένετο; Ἀμήχανον γὰρ τοῦ τρέπεσθαι τὸ
 Πνεῦμά ἐστιν. Εἰ δὲ δοίη τις εἶναι καὶ κατὰ τροπὴν γενέσθαι ψυ-

8. Ἰω. 1,9.

9. Ἐφ. 2,10.

νεια, αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ παραλείπομε καὶ νὰ τὰ προσπερνοῦμε μέσιωπῆ. Ἐάν τῶρα πρέπει νὰ μιλήσομε μέ συλλογισμοὺς ποὺ στοχεύουν τὸ ὀρθό, λέμε ὅτι ὁ Δημιουργὸς τῶν ὅλων ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ χῶμα, δηλαδὴ τὸ σῶμα του, καὶ τὸ ἐμπύχωσε μέ ψυχὴ ζῶσα καὶ νοερὴ μέ τὸν τρόπο ποὺ αὐτὸς γνωρίζει, καὶ ἔβαλε μέσα στὴ φύση του τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴ γνώση καθὲ ἀγαθοῦ. Γιατὶ αὐτὸ νομίζω σημαίνει ὁ λόγος τοῦ μακάριου εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη: «Ἦταν τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, ποὺ φωτίζει καθὲ ἄνθρωπο ποὺ ἔρχεται στὸν κόσμo»⁸.

Ἡ ζωντανὴ δηλαδὴ ὑπαρξὴ γεννιέται ἔχοντας φυσικὴ ἐπιτηδειότητα γιὰ τὸ ἀγαθό. Κι αὐτὸ θὰ μᾶς τὸ διδάξει μέ σαφήνεια ὁ πάνσοφος Παῦλος γράφοντας: «Εἴμαστε δημιούργημα αὐτοῦ, καὶ ἔχομε δημιουργηθεῖ γιὰ νὰ πράττομε ἀγαθὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα προετοίμασε ὁ Θεός, γιὰ νὰ ζοῦμε ἐκτελώντας αὐτὰ»⁹. Γιατὶ ἔχει ἀνατεθεῖ στὸν ἄνθρωπο νὰ κυβερνᾷ τὰ χαλινάρια τῆς διάνοιάς του μέ τὴ θέλησή του, ὥστε νὰ πηγαίνει ὅπου θὰ ἤθελε, εἴτε πρὸς τὸ καλό, εἴτε ἐνδεχομένως καὶ πρὸς τὸ ἀντίθετο, καὶ ἔχει ἡ φύση του βαλμένη μέσα τῆς ἐπιθυμία καὶ τὴν προθυμία γιὰ ὁποιοδήποτε ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴ θέληση νὰ φροντίζει γιὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴ δικαιοσύνη. Ἔτσι δηλαδὴ λέμε ὅτι ἔγινε ὁ ἄνθρωπος εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ δίκαιος. Ἐπειδὴ ὅμως ἔπρεπε νὰ εἶναι ὄχι μόνο λογικός, ἀλλὰ καὶ μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, γιὰ νὰ ἔχει ἐπάνω του λαμπρότερα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς θείας φύσεως, τοῦ ἐμφύσησε πνοὴ ζωῆς. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ Πνεῦμα νὰ χορηγεῖται μέσω τοῦ Υἱοῦ στὴ λογικὴ κτίση καὶ ποὺ τὴ διαμορφώνει στὸ ἀνώτατο εἶδος, δηλαδὴ τὸ θεῖο. Γιατὶ ὅτι δὲν ἔγινε ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἡ πνοὴ ποὺ τοῦ ἐμφυσηθήκε, οὔτε βέβαια καὶ νοῦς, ὅπως φαντάζονται κάποιοι, μπορούμε νὰ τὸ δοῦμε ἀπὸ τὸ ἐξῆς. Πρῶτον, αὐτὸς ποὺ ἔκανε τὸ ἐμφύσημα νοεῖται ὁ Θεός, καὶ τὸ ἐμφύσημά του νοεῖται ὁποσδήποτε ὅτι εἶναι καὶ ἴδιον (μέρος) αὐτοῦ, δηλαδὴ τῆς οὐσίας του. Ἐπειτα πῶς μπορούσε ἡ πνοὴ τοῦ Θεοῦ νὰ μεταβληθεῖ σὲ φύση ψυχῆς, ἢ καὶ νὰ γίνε νοῦς; Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ πάθει τὸ Πνεῦμα τροπῆ. Ἄλλὰ ἂν δεχθεῖ κανεὶς ὅτι μπορεῖ καὶ νὰ τραπεῖ σὲ ψυχὴ καὶ νοῦ

χήν ἢ νοῦν (ὅπερ ἔστι τῶν ἀμηχάνων), ἀλλὰ ἐκεῖνό γε εὐθύς ἔστιν ἰδεῖν. Εἰ γὰρ εἰς ψυχὴν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ θεῖον Πνεῦμα γέγονεν, ἔμεινεν ἂν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς ἀνεπίδεκτος ἁμαρτίας. Εἰ δὲ ἁμαρτίας ὑποπέπτωκεν εἰς ψυχὴν μεταβεβλημένον τὸ ἐκ Θεοῦ
5 Πνεῦμα, διττὸν αὐτῷ τὸ ἔγκλημα παρ' ἡμῶν ἐπάγεται· πρῶτον μὲν, ὅτι τροπὴν ὑπέμεινεν τὴν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν, εἶτα πρὸς τοῦτο καὶ ἁμαρτίας αὐτό φαμεν γενέσθαι δεκτικόν.

Οὐκοῦν τὸ ζῶον μὲν ἐψυχώθη ἀρρήτῳ δυνάμει Θεοῦ καὶ ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσει γέγονε, καθ' ὃ πέφυκεν ἀγαθὸν καὶ δί-
10 καιον καὶ ἀρετῆς ἀπάσης εἶναι δεκτικόν. Ἠγιάσθη δὲ τοῦ θείου Πνεύματος ἀποδεδειγμένον μέτοχον, ὃ καὶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀποδέβληκεν. Ἐφη γὰρ πού Θεός, ὅτι «Οὐ μὴ καταμείνη τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας», τοῦτ' ἔστι, μόνον φρονεῖν τὰ τῆς σαρκός. Ἐπειδὴν δὲ ὁ
15 Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ηὐδόκησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἤγουν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναγαγεῖν, τὸ ἀποπτὰν ἡμῶν καὶ ἀποφοιτῆσαν ἅγιον Πνεῦμα πάλιν ἡμῖν ἀποκαθιστῶν, τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐνεφύσησε τοῦτο, λέγων· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον». Ἀνανέωσις γὰρ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης δωρεᾶς καὶ τοῦ
20 δοθέντος ἡμῖν ἐμφυσηματος τὸ διὰ Χριστοῦ γέγονεν, ἀναμορφοῦν ἡμᾶς εἰς τὸν πρῶτον ἀγιασμόν, καὶ ἀνακομίζον τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, εἰς τὸν ἄνωθεν καὶ ἐν πρώτῃ κατασκευῇ δοθέντα ἡμῖν ἀγιασμόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

25 Ὅμοίως, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος.

Ἐπειδὴν καὶ ἑτέρους φασὶ ζητεῖν πῶς δὴ τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ προσήκει νοῆσαι, εἶτά τινες ἀσυνέτως κομιδῇ τὴν τοῦ σώματος εἰκόνα καὶ τὸ ὁρώμενον εἶδος αὐτό, καὶ οὐχ ἕτερον, φασὶν εἶναι τὴν πρὸς Θεὸν ὁμοίωσιν, δεῖν ᾤηθην εἰπεῖν, ὅτι πεπλάνη-
30 νται καὶ τῆς ἀληθείας ἀφιλοθεάμονα τὴν διάνοιαν ἔχουσι. Τοῦ γὰρ Σωτῆρος ἐναργῶς λέγοντος, «Πνεῦμα ὁ Θεός», αὐτοὶ σωμα-

10. Γέν. 6,3.

11. Ἐφ. 1,10.

12. Ἰω. 20,22.

13. Ἰω. 4,24.

(πρᾶγμα πού εἶναι ἀπὸ τὰ ἀδύνατα), πρέπει τότε νὰ δοῦμε ἀμέσως τὸ ἄλλο. Ἐὰν δηλαδή τὸ θεῖο Πνεῦμα ἔγινε ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, θὰ εἶχαν μείνει ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς ἀνεπίδεκτα ἁμαρτίας. Ἐὰν ὅμως τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μεταβλημένο σὲ ψυχὴ ὑπέπεσε σὲ ἁμαρτίες, ἐπισύρει ἐκ μέρους μας διπλῆ καταγελλία· πρῶτον ὅτι ἔπαθε τροπὴ σ' αὐτὸ πού δὲν ἦταν, καὶ ἔπειτα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ λέμε ὅτι ἔγινε ἐπιδεκτικὸ ἁμαρτίας.

Ἡ ζωντανὴ λοιπὸν ὑπαρξὴ ἐμψυχώθηκε μὲ τὴν ἀνέκφραστη δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ ἔγινε ὁμοιά του, ἐφόσον εἶναι ἀγαθὴ καὶ δίκαια καὶ εἶναι ἐπιδεκτικὴ κάθε ἀρετῆς. Ἀλλὰ καὶ ἀγιάσθηκε ἀφοῦ ἔχει ἀποδειχθεῖ ὅτι ἔγινε μέτοχος τοῦ θείου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο ὅμως ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας τὸ ἔχασε. Γιατὶ εἶπε κάποιος ὁ Θεός· «Δὲ θὰ παραμείνει τὸ Πνεῦμα μου σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι σάρκες»¹⁰, δηλαδή σκέπτονται μόνο τὴ σάρκα. Ὅταν ὅμως ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας εὐδόκησε νὰ συγκεφαλαιώσῃ τὰ πάντα στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ¹¹, δηλαδή νὰ τὰ ἐπαναφέρει στὴν ἀρχικὴ κατάσταση, ἀποκαθιστώντας πάλι σ' ἐμᾶς τὸ ἅγιο Πνεῦμα πού εἶχε φύγει καὶ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ ἐμᾶς, τὸ ἐμφύσησε στοὺς ἁγίους ἀποστόλους λέγοντας· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιο»¹². Γιατὶ ὁ Χριστὸς ἔφερε τὴν ἀνανέωση τῆς ἀρχικῆς ἐκείνης δωρεᾶς καὶ τοῦ ἐμφυσήματος πού ἔγινε σ' ἐμᾶς, ἀναμορφώνοντάς μας στὸν πρῶτο ἁγιασμὸ καὶ ἐπαναφέροντας τὴν ἀνθρώπινη φύση, σὰν μὲ ἀπαρχὴ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, στὸν ἀρχικὸ ἁγιασμὸ πού μᾶς δόθηκε στὴν πρώτη κατασκευὴ μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Ὅμοίως, ὁ ἄνθρωπος ἔγινε κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ λένε ὅτι καὶ ἄλλοι ζητοῦν νὰ μάθουν πῶς πρέπει νὰ νοοῦμε τὸν ἄνθρωπο πλασμένο σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπειτα κάποιος πολὺ ἀνόητος λένε, ὅτι ἡ εἰκόνα τοῦ σώματος καὶ τὸ σχῆμα πού βλέπομε, καὶ ὄχι κάτι ἄλλο, εἶναι ἡ ὁμοίωση πρὸς τὸν Θεό, θεώρησα καλὸ νὰ πῶ, ὅτι βρίσκονται σὲ πλάνη καὶ ἡ διάνοιά τους δὲν θέλει νὰ δεῖ τὴν ἀλήθεια. Γιατί, ἐνῶ ὁ Σωτῆρας λέγει ρητά, ὅτι «ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα»¹³, αὐτοὶ λένε ὅτι ἡ θεία φύση εἶναι σωμα-

τοειδῆ φασιν εἶναι τὴν θεϊαν φύσιν καὶ ἐν χαρακτήρι τοιούτῳ ἐν
 ᾧ καὶ ἡμεῖς ἐσμεν. Ἐρ' οὖν σῶμα καὶ αὐτός, καὶ οὐκ ἔτι πνεῦμα
 νοεῖται. Ἀκολουθεῖ γὰρ πάντως τὰ εἶδη τοῖς σώμασιν. Ἐπειδὴ δὲ
 πνεῦμά ἐστιν ὁ Θεός, ἀνείδεός που πάντως ἐστί, καὶ τύπου καὶ
 5 σχήματος καὶ περιγραφῆς ἐπέκεινα πάσης. Μεμορφώμεθα δὲ
 πρὸς αὐτὸν κατὰ πρῶτον μὲν τρόπον καὶ κυριώτατον, ὅσον ἂν
 νοοῖτο, κατ' ἀρετὴν καὶ ἁγιασμόν. Ἅγιον γὰρ τὸ Θεῖον, καὶ ἀπά-
 σης ἀρετῆς ἀρχὴ καὶ πηγὴ καὶ γένεσις. Ὅτι δὲ πρόποι ἂν οὕτω
 νοεῖσθαι μᾶλλον τό, «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον,
 10 διδάξει καὶ Παῦλος ὁ πάνσοφος τοῖς ἐν Γαλατία λέγων «Τεκνία,
 οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις ἂν μορφωθῆ Χριστός ἐν ὑμῖν». Μορφου-
 ται μὲν γὰρ καὶ ἐν ἡμῖν δι' ἁγιασμοῦ, τοῦ διὰ Πνεύματος, διὰ
 κλήσεως τῆς ἐν πίστει τῆ εἰς αὐτόν. Ἐν δέ γε τοῖς τὴν πίστιν πα-
 ραβαίνουσιν, οὐκ ἐκλάμπουσιν οἱ χαρακτήρες ὑγιῶς. Διὰ τοῦτο
 15 ἑτέρας ὠδίνος χρήξουσι πνευματικῆς καὶ νοητῆς ἀναγεννήσεως,
 ἵνα τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτοῖς ἐναστράπτοντος δι' ἁγιασμοῦ
 τὴν θεϊαν εἰκόνα, πάλιν εἰς Χριστὸν ἀναμορφωθεῖεν. Οὐκ ἀπίθα-
 νον δὲ καὶ κατὰ τὸ ἀρχικὸν ἐνεῖναι λέγειν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ὁμοί-
 ωσιν τὴν πρὸς Θεόν. Δέδοται γὰρ αὐτῷ τὸ ἄρχειν ἀπάντων τῶν
 20 ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ δεύτερος οὗτος τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσεως λό-
 γος. Εἰ δὲ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος φύσει τε καὶ ὄψει κεί-
 μενον ἦν τὸ πεπλάσθαι κατ' εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ, ἢ τὸ πεποι-
 ῆσθαι, πῶς ἦν δύνασθαι τινὰς ἀπολύειν αὐτό; Οὐδὲν γὰρ ἀποβε-
 βλήκαμεν τῶν ὄντων οὐσιωδῶς. Ἐπειδὴ δὲ ἡμᾶς ὁ ἁγιασμός καὶ
 25 ἡ δικαιοσύνη πρὸς Θεὸν διαμορφοῖ, τοὺς μηκέτι ζήσαντας κατ'
 ἀρετὴν καὶ ὡς ἐν ἁγιασμῷ, φαμέν ἀποβαλεῖν τὸ οὕτω σεπτὸν καὶ
 ἐξαιρετὸν κάλλος, διὸ καὶ ἀναλαμβάνεται πάλιν δι' ἁγιασμοῦ καὶ
 ἀρετῆς καὶ ζωῆς τῆς κατ' εὐσέβειαν. Εἰ δὲ οἴονται τινες ἐκ πολ-
 λῆς ἄγαν ἐλαφρίας ἀνθρωποειδῆ τὴν θεϊαν εἶναι φύσιν, πῶς
 30 Ἰουδαίοις ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, «Ἀμήν,
 ἀμήν, λέγω ὑμῖν, οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος
 αὐτοῦ ἑώρακατε»; Εἰ γὰρ ἦν, ὡς ἔφην, ἀνθρωποειδής, πῶς οὐ

τοειδής και τέτοια ὅπως εἴμαστε κι ἐμεῖς. Ἐπειδὴ λοιπὸν κι αὐτὸς νοεῖται σῶμα καὶ ὄχι πνεῦμα. Γιατὶ οἱ μορφές ἀκολουθοῦν ὅπωςδὴποτε τὰ σώματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα, εἶναι ὅπωςδὴποτε ὁμορφος καὶ πέρα ἀπὸ κάθε τύπο καὶ σχῆμα καὶ περιγραφή. Ἐχομε λάβει τὴ μορφὴ του κατὰ πρῶτο καὶ κυριότατο τρόπο, ὅσο μπορεῖ νὰ γίνει νοητό, ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀγιότητα. Γιατὶ τὸ Θεῖο εἶναι ἅγιο, καὶ κάθε ἀρετῆς ἀρχὴ καὶ πηγὴ καὶ γένεση. Ὅτι εἶται μᾶλλον πρέπει νὰ νοεῖται τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐγίνε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸ διδάξει καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος γράφοντας τοὺς Γαλάτες· «παιδιά μου, πὺν πάλι νιώθω τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ γιὰ σᾶς, μέχρι πὺν νὰ λάβει μέσα σας μορφὴ ὁ Χριστός»¹⁴. Γιατὶ παίρνει μορφὴ καὶ μέσα σ' ἐμᾶς μὲ τὸν ἀγιασμὸ τοῦ Πνεύματος μὲ τὴν ἐπίκληση αὐτοῦ μέσω τῆς πίστεώς μας πρὸς αὐτόν. Σ' αὐτοὺς ὅμως πὺν παραβαίνουν τὴν πίστη, δὲν ἀναλαμβάνουν ὀρθὰ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ χρειάζονται ἄλλους πνευματικὺς ὀδυνηροὺς πόνους καὶ ἀναγέννηση νοητὴ, ὡστε ἀπαστρέποντας τὸ ἅγιο Πνεῦμα μέσα τους μὲ τὸν ἀγιασμὸ τῆ θεία εἰκόνα, νὰ ξαναπάρουν πάλι τὴ μορφὴ τοῦ Χριστοῦ. Δὲν εἶναι ἀπίθανο ὅμως νὰ μιλήσομε γιὰ ὁμοίωση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸ ὡς πρὸς τὴ δυνατότητά του νὰ ἐξουσιάζει. Γιατὶ τοῦ δόθηκε ἡ ἐξουσία νὰ ἄρχει πάνω σὲ ὅλα ὅσα ζοῦν στὴ γῆ. Αὐτὸς εἶναι καὶ δεῦτερος λόγος τῆς ὁμοιώσεώς μας πρὸς αὐτόν. Ἐν ὅμως βρισκόταν τὸ πλάσιμο καὶ τὸ φτιάξιμό του σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ μέσα στὴ φύση καὶ τὴν ὄψη τοῦ ἀνθρώπου σώματος, πῶς θὰ ἦταν δυνατόν κάποιοι νὰ τὸ χάνουν; Γιατὶ δὲν χάσαμε τίποτε ἀπὸ ὅσα περιέχονται στὴν οὐσία μας, ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἀγιασμός καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι πὺν μᾶς διαμορφώνουν σύμφωνα μὲ τὸν Θεό, αὐτοὶ πὺν δὲν ἐξήσαν μὲ ἀρετὴ καὶ ἀγιασμὸ λέμε ὅτι ἔχασαν τὸ τόσο σεπτὸ κι ἐξαιρετὸ κάλλος, γι' αὐτὸ καὶ ξαναλαμβάνεται πάλι μὲ τὸν ἀγιασμὸ καὶ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν εὐσεβῆ ζωὴ. Ἐν ὅμως κάποιοι ἀπὸ πάρα πολλὴ ἑλαφρότητα νομίζουν ὅτι ἡ θεία φύση εἶναι ἀνθρωπόμορφη, πῶς ἔλεγε ὁ Σωτῆρας τοὺς Ἰουδαίους γιὰ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, «Ἀλήθεια σᾶς λέγω, οὔτε τὴ φωνὴ του ἀκούσατε ποτέ, οὔτε τὴ μορφὴ του εἶδατε»¹⁵; Ἐν ἦταν ἀνθρωπό-

τεθέανται οὐκ Ἰουδαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι τὸ εἶδος αὐτοῦ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, Εἰ καὶ ἄγγελοι κατ' εἰκόνα Θεοῦ.

5 Τό, «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», διερμηνεύοντες ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, οὐ τὴν ἰδέαν τοῦ σώματος πρὸς αὐτὸν ἐλέγομεν μεταμορφουῖσθαι. Ἀσώματον γάρ, ἄϋλόν τε καὶ ἀναφές τὸ Θεῖον, καὶ ποσότητος ἐπέκεινα καὶ περιγραφῆς, εἶδους τε καὶ σχήματος Ἐφαρομόζοντες δὲ τῷ ἀνθρώπῳ τὸν θεῖον ἐξεικονισμόν, ἐλέγομεν ὅτι κατὰ τὴν τῶν
10 ἡθῶν, ἥτοι τῶν τρόπων, ποιότητα καὶ κατ' εἶδος τὸ πνευματικόν, ὃ διὰ τῆς εὐειδίας τῶν ἀρετῶν ἐκφαίνεται, πεποιῆσθαι καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐν παντὶ γὰρ καλῶ τὸ Θεῖον, καὶ αὐτὸ πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ γένεσις ἀπάσης ἀρετῆς, ἥκει δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐκεῖθεν τὰ ἀγαθὰ. Εἰ τοίνυν κατὰ τε τὴν ἐξ ἀρετῶν ἰδέαν δια-
15 μορφούμεθα πρὸς Θεόν, ἔνεστι δὲ τοῦτο καὶ τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις καὶ ἀσυγκρίτως ὑπὲρ ἡμᾶς, οὐκ ἀμήχανον ἐννοεῖν ὅτι καὶ πᾶσα κτίσις λογικῆ δι' ἁγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης καὶ διὰ πάσης ἀρετῆς μορφοῦται πρὸς Θεόν. Εἰ γὰρ ἡμῖν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τὸ θεῖον καὶ ὑπερκόσμιον ἐμπρέπει κάλλος, πῶς οὐ μᾶλλον ταῖς ἄνω δυνάμεσι
20 λογικαῖς, αἷς ἐπαναπαύεται Θεός; Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ θεῖον αὐτοῦ τὸν οὐρανὸν ὀνομάζουσιν αἱ θεῖαι Γραφαί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι τὸ μὲν «κατ' εἰκόνα» ἐλάβομεν κτι-
σθέντες εὐθύς, τὸ δὲ «κατ' ὁμοίωσιν» οὐδαμῶς τετήρηται δὲ
25 παρ' ἡμῖν εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Διὸ γέγραπται· «Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα». Καὶ πάλιν εἴρηται· «Ποιήσωμεν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»· καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίαν εἴρηται· «Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἐποίησεν
30 αὐτόν»· σιωπήσας ἐνταῦθα τό, «καθ' ὁμοίωσιν», ἵνα δείξῃ

μορφος, πῶς ὄχι μόνον οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶδαν τὴ μορφή του, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Σ' αὐτοὺς ποὺ ρωτοῦν ἂν καὶ οἱ ἄγγελοι εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ.

Ἐξηγώντας τὸ «κατ' εἰκόνα» γιὰ τὸν ἄνθρωπο, δὲν λέγαμε ὅτι μεταμορφώνεται πρὸς τὸν Θεὸ ἢ μορφή τοῦ σώματος, γιατί τὸ Θεῖο εἶναι ἀσώματο, ἀυλο καὶ ἀσύλληπτο μὲ τὴν ἀφή καὶ πέρα ἀπὸ ποσότητα καὶ περιγραφή καὶ μορφή καὶ σχῆμα. Ἐφαρμόζοντας ὁμως στὸν ἄνθρωπο τὴν ἀπεικόνιση τοῦ Θεοῦ, λέγαμε ὅτι πλάσθηκε ὁμοιος μὲ τὸν Δημιουργὸ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τῶν ἡθῶν, ἤτοι τῶν τρόπων του, καὶ ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴ μορφή του ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ὠραιότητα τῶν ἀρετῶν. Γιατὶ τὸ Θεῖο βρίσκεται σὲ κάθε καλό, κι αὐτὸ εἶναι πηγὴ καὶ ρίζα καὶ γένεση κάθε ἀρετῆς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔρχονται καὶ σ' ἐμᾶς τὰ ἀγαθὰ. Ἄν λοιπὸν διαμορφωνόμαστε σύμφωνα μὲ τὶς ἀρετὲς κι αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, καὶ ἀσύγκριτα μ' ἐμᾶς, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἐννοήσομε, ὅτι καὶ κάθε λογικὸ δημιούργημα μὲ τὸν ἁγιασμὸ καὶ τὴ δικαιοσύνη καὶ μὲ κάθε ἀρετὴ ἀποκτᾶ τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἂν σ' ἐμᾶς τοὺς ἐπίγειους λάμπει τὸ θεῖο καὶ ὑπερκόσμιο κάλλος, πῶς δὲν θὰ λάμπει πολὺ περισσότερο στὶς οὐράνιες λογικὲς δυνάμεις, στὶς ὁποῖες ἐπαναπαύεται ὁ Θεός; Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ Γραφεὲς ὀνομάζουν τὸν οὐρανὸ του καὶ θεῖο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Πρὸς ἐκείνους ποὺ λένε, ὅτι τὸ «κατ' εἰκόνα» τὸ ἐλάβαμε ἀμέσως μόλις δημιουργηθήκαμε, ἐνῶ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» καθόλου, ἀλλὰ ἔχει φυλαχθεῖ γιὰ μᾶς στὸν μελλοντικὸ αἰῶνα. Γι' αὐτὸ ἔχει γραφεῖ· «Ὅταν φανερωθεῖ ὁ Χριστός, θὰ γίνομε ὁμοιοὶ του»¹⁶. Καὶ πάλι ἔχει λεχθεῖ· «Ἄς κάνομε τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα μας καὶ ὅμοιο μὲ μᾶς»¹⁷. Καὶ μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου εἰπώθηκε· «Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἔπλασε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα του»^{17α}. ἐδῶ ἀποσιώπησε τὸ «καθ'

μήπω δεδέχθαι τοῦτο ἡμᾶς, τετηρηῆσθαι δὲ ἡμῖν ἐν τῇ μακαριᾷ
ἐκείνῃ ζωῇ.

Εἰ μὲν ἕτερόν φασιν εἶναι τὸ «κατ' εἰκόνα» καὶ «καθ' ὁμοίω-
σιν», τὴν διαφορὰν διδασκέτωσαν. Διακειμέθα γὰρ ἡμεῖς, ὡς
5 οὐδὲν ἕτερον τὸ «κατ' εἰκόνα» δηλοῖ, πλὴν ὅτι «καθ' ὁμοίωσιν»,
καὶ ὁμοίως τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» τῷ «κατ' εἰκόνα», τὴν δέ γε πρὸς
Θεὸν ὁμοίωσιν ἐλάχομεν ἐν πρώτῃ κατασκευῇ, καὶ ἐσμέν εἰκονι-
σμός Θεοῦ. Δεκτικὴ γάρ, ὡς ἔφη, ἡ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευή,
μᾶλλον δὲ φύσις, καὶ ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ ἁγιασμοῦ,
10 καὶ τὴν ἐν τούτοις ἔφεσιν ἐγκαταβεβλημένην ἔχει παρὰ Θεοῦ.
Καὶ τοῦτο ἔστιν ἰδεῖν ἐντεῦθεν καὶ γὰρ ἐκτροπὴ γέγονε τῇ ἀν-
θρώπου διανοίᾳ, καὶ οὐκ ἀπὸ γε τῶν φαύλων εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀλλ'
ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς τὸ φαῦλον. Πρῶτον οὖν ἐκεῖνο χρὴ προσῦπο-
κεῖσθαι, ὃ δὴ καὶ ἀφέντες ἐκτετράμμεθα. Ὅτι γὰρ ἐνεσπάρη τῇ
15 τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ ἐκ πρώτης κατασκευῆς παντὸς ἀγαθοῦ ἔφε-
σίς τε καὶ προθυμία καὶ γνώσις, σαφηνιεῖ λέγων ὁ πάνσοφος
Παῦλος «Ὅταν γὰρ ἔθνη, τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νό-
μου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες
ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐ-
20 τῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως». Εἰ δὲ καὶ τοῖς
ἔθνεσι τοῖς ἔξω νόμου, φυσικῶς ἐνεστι τὸ εἰδέναι νόμον, ἦτοι τὸν
σκοπὸν τοῦ νομοθέτου, δηλὸν ἔσται παντί τῳ λοιπόν, ὅτι δικαία
καὶ ἀγαθὴ γέγονεν ἐν ἀρχαῖς ἢ ἀνθρώπου φύσις, καὶ εἰς τοῦτο
παρὰ Θεοῦ παρήχθη, φοροῦσα μόρφωσιν τὴν αὐτοῦ καὶ εἰκόνα
25 τῆς ἀγαθότητος. Καὶ γὰρ ἦν ἅγιος ὁ πρῶτος χρόνος τῆς ἀνθρώ-
που ζωῆς, παρεισβαλούσης δὲ τῆς ἁμαρτίας, οἱ τῆς πρὸς Θεὸν
ὁμοιώσεως χαρακτῆρες οὐκ ἔτι λαμπροὶ μεμενήκασιν ἐν ἡμῖν.
Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἄνθρωπος γέγονεν ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θε-
οῦ, ἀγία γέγονεν αὐθις ἢ ἀνθρώπου φύσις, πρὸς αὐτὸν διὰ δικαι-
30 οσύνης ἀναμορφουμένη καὶ ἁγιασμοῦ. Οὕτω πού φησι ὁ πάνσο-

ὁμοίωσιν», γιὰ νὰ δείξει ὅτι αὐτὸ δὲν τὸ εἶχαμε ἀκόμα δεχθεῖ, ἀλλὰ μᾶς ἔχει ἐπιφυλαχθεῖ γιὰ τὴ μακάρια ἐκείνη ζωὴ.

Ἄν ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι διάφορα μεταξύ τους τὸ «κατ' εἰκόνα» καὶ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», ἃς μᾶς ἐξηγήσουν τὴ διαφορά. Γιατὶ ἐμεῖς ὑποστηρίζομε ὅτι τὸ «κατ' εἰκόνα» δὲν δηλώνει τίποτα διαφορετικὸ, παρὰ ὅ,τι καὶ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», καὶ ὅμοια τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» ὅ,τι καὶ τὸ «κατ' εἰκόνα», καὶ τὴν ὁμοίωσή μας μὲ τὸν Θεὸ τὴν ἐλάβαμε ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ δημιουργία μας, καὶ εἴμαστε εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ὅπως εἶπα, ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἢ μᾶλλον ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἐπιδεκτικὴ καὶ ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀγιασμοῦ, καὶ τὴν ἐπιθυμία γι' αὐτὰ τὴν ἔχει μέσα του βαλμένη ἀπὸ τὸν Θεό. Κι αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ διαπιστώσομε ἀπὸ τὸ ἔξῃς· ὅτι δηλαδὴ μεταβολὴ τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας ἔγινε ὄχι ἀπὸ τὰ φαῦλα στὸ ἀγαθὸ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ στὸ φαῦλο. Πρῶτον λοιπὸν πρέπει ἐκεῖνο νὰ ὑπάρχει ἀπὸ πρῖν, ἐκεῖνο ποὺ τὸ ἀφήσαμε καὶ ἐκτραπήκαμε. Ὅτι σπάρθηκε μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ του δημιουργία ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ προθυμία καὶ ἡ γνώση κάθε ἀγαθοῦ, θὰ τὸ διασαφηνίσει ὁ πάνσοφος Παῦλος λέγοντας· «Ὅταν λαοὶ ποὺ δὲν ἔχουν νόμο, πράττουν ἀπὸ τὴ φύση τους τὰ παραγγέλματα τοῦ νόμου, αὐτοί, μὴ ἔχοντας νόμο, εἶναι νόμος γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, γιὰτὶ δείχνουν τὸ ἔργο τοῦ νόμου γραμμένο στὶς καρδιές τους, κι' αὐτὸ τὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ἡ συνείδησή τους»¹⁸. Ἄν ὅμως καὶ στοὺς λαοὺς τοὺς χωρὶς νόμο ὑπάρχει φυσικὴ γνώση τοῦ νόμου, δηλαδὴ τοῦ σκοποῦ τοῦ νομοθέτη, γίνεται λοιπὸν φανερὸ στὸν καθένα, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύση ἔγινε στὴν ἀρχὴ δίκαια καὶ ἀγαθὴ, καὶ γι' αὐτὸ ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸν Θεό, φέροντας τὴ δική του μορφή καὶ τὴν εἰκόνα τῆς ἀγαθότητάς του. Γιατὶ ἦταν ἅγιος ὁ πρῶτος καιρὸς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὅταν ὅμως εἰσέβαλε λαθραία ἡ ἁμαρτία, δὲν ἔμειναν μέσα μας πιά λαμπρὰ τὰ γνωρίσματα τῆς ὁμοιότητάς μας μὲ τὸν Θεό. Ἐπειδὴ ὅμως πάλι ἔγινε ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, ξαναἔγινε ἁγία ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου, παίρνοντας τὴ μορφή ἐκείνου μὲ δικαιοσύνη καὶ ἀγιασμό. Ὁ πάνσοφος Παῦλος λέγει κάπου τὰ ἔξῃς· Ἐπειδὴ ἐμεῖς ὅλοι μὲ

φος Παῦλος «^ο Οτι δὲ ἡμεῖς πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπιζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστι».

5 Οὐκοῦν ἀνανέωσις καὶ οἷον ἀναπλασμός τῆ ἀνθρώπου φύσει γέγονεν ἐν Χριστῷ, καταρρυθμιζομένης ἡμῶν τῆς σαρκὸς εἰς ἀγίαν ζωὴν ἐν Πνεύματι. Εἰ δὲ ἔφη πού τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν, ὅτι πεποιήκεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον «κατ' εἰκόνα» ἑαυτοῦ, σεσίγηκεν δὲ τό, «καθ' ὁμοίωσιν», ἐννοῆσαι χρή, ὅτι ἠρκέσθη τὸ «κατ' εἰκό-
10 να» εἰπεῖν, ὡς οὐδὲν ἕτερον δηλοῦντος τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν». Περιττὸν γὰρ τὸ λέγειν ὅτι τοῦτο ἡμῖν τετήρηται εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα Θεοῦ γὰρ εἰπόντος, ὅτι «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν», τίς ὁ φάναι τολμῶν ὅτι γέγονεν μὲν «κατ' εἰκόνα», οὐ μὴν ἔτι «καθ' ὁμοίωσιν»; ^ο Ομοιοὶ δὲ τῷ Χριστῷ
15 ἐσόμεθα κατὰ γε τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὸ τοῦ θανάτου γενέσθαι κρείττονες, καὶ μὴν κατὰ τὴν δόξαν, ἣν ἂν αὐτὸς ἡμῖν ἐχαρίσατο. Γράφει γὰρ πάλιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος «^α Απεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῆ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε
20 ἐν δόξῃ». Ποτὲ δὲ πάλιν «^ο Ὅς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῖν, ὥστε γενέσθαι σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ», ἐπεὶ καὶ νῦν οὐκ ἐσμεν ἔξω τοῦ καθ' ὁμοίωσιν εἶναι αὐτοῦ, εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, ὡς μορφοῦται ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Γράφει γὰρ πάλιν ὁ Παῦλος Γαλάταις «^α Τεκνία, οὓς πάλιν ᾠδίνω,
25 ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν». ^ο Ὅταν γὰρ ἑαυτοὺς πιστοὺς καὶ ἀγίους τηρήσωμεν, τότε ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν ὁρᾶται μορφούμενος καὶ ταῖς ἡμετέραις διανοίαις τοὺς ἑαυτοῦ χαρακτῆρας ἐναστράπτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ.

30 Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐκ εἰκὼν Θεοῦ ἐσμεν, ἀλλ' εἰκὼν

19. Β' Κορ. 3, 18.

20. ^ο Οπ. π. 17. Ἰω. 4, 24.

21. Κολ. 3, 3-4.

ἀκάλυπτο πρόσωπο ἀντικατοπτρίζομε τὴ δόξα τοῦ Κυρίου, μεταμορφωνόμαστε στὴν ἴδια εἰκόνα προχωρώντας ἀπὸ δόξα σὲ δόξα ὀδηγημένοι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, πού εἶναι Κύριός μας»¹⁹. «Ὁ Κύριος εἶναι τὸ Πνεῦμα»²⁰.

Ἐπομένως στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἔγινε ἀνανέωση κι ἀνάπλαση κατὰ κάποιον τρόπο στὴν ἀνθρώπινη φύση, μὲ ρύθμιση τῆς σάρκας μας στὴν ἀγία ζωὴ μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος. Ἦν ὅμως λέγει κάποιος ἢ ἀγία Γραφή, ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο «κατ' εἰκόνα» του, κι ἀποσιώπησε νὰ πεῖ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», πρέπει νὰ ἐννοήσουμε, ὅτι ἀρκέσθηκε νὰ πεῖ τὸ «κατ' εἰκόνα», ἐπειδὴ δὲν σημαίνει τίποτε διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν». Γιατὶ εἶναι περὶ τὸ νὰ λέμε ὅτι αὐτὸ διατηρήθηκε γιὰ μᾶς στὸν μελλοντικὸ αἰῶνα. Γιατί, ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶπε, «Ἄς κάνουμε ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα μας καὶ ὁμοιὸ μας», ποιὸς τολμᾷ νὰ πεῖ, ὅτι ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα του, ὄχι ὅμως καὶ ὁμοιος μ' αὐτόν; Θὰ γίνουμε ὅμως ὁμοιοὶ μὲ τὸν Χριστὸ ὡς πρὸς τὴν ἀφθαρσία καὶ ὡς πρὸς τὸ ὅτι γίναμε ἀνώτεροι ἀπὸ τὸ θάνατο, καὶ βέβαια καὶ ὡς πρὸς τὴ δόξα πού θὰ μᾶς χάριζε αὐτός. Γιατὶ γράφει πάλι ὁ θεῖος Παῦλος· «Γιατὶ πεθάνετε, καὶ ἡ ζωὴ σας κρύφθηκε μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸ στὸν Θεό. Ὅταν ὁ Χριστὸς θὰ φανερωθεῖ, πού εἶναι ἡ ζωὴ μας, τότε καὶ ἐσεῖς μαζὶ μ' αὐτόν θὰ φανερωθεῖτε δοξασμένοι»²¹. Ἄλλοτε πάλι λέγει· «Αὐτὸς θὰ μετασηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεώς μας, ὥστε νὰ γίνῃ σύμμορφο μὲ τὸ δοξασμένο σῶμα του»²², ἐπειδὴ καὶ τώρα δὲν εἴμαστε ἄσχετοι πρὸς τὴν ὁμοιότητα μ' αὐτόν, ἐφόσον εἶναι ἀλήθεια, ὅτι μορφοποιεῖται μέσα μας μὲ τὴ χάρη τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Γιατὶ γράφει πάλι ὁ Παῦλος στοὺς Γαλάτες· «Παιδιά μου, πού πάλι νοιώθω τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ σας, μέχρι πού νὰ μορφοποιηθεῖ μέσα σας ὁ Χριστός»²³. Γιατὶ ὅταν διατηρήσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας πιστοὺς καὶ ἅγιους, τότε φαίνεται μέσα μας μορφοποιημένος ὁ Χριστὸς καὶ λάμπουν μέσα στὴ διάνοιά μας τὰ γνωρίσματά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Πρὸς ἐκείνους πού λένε, ὅτι δὲν εἴμαστε εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ

22. Φιλ. 3, 21.

23. Γαλ. 4, 19.

εἰκόνας. Ὁ μὲν γὰρ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός
 εἰκὼν αὐτοῦ ἐστίν, ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχὶ τοῦ ἀρχετύπου
 εἰκὼν, ἀλλὰ τῆς εἰκόνας, ἣ γούν τοῦ Υἱοῦ, ὡς εἶναι ἡμᾶς
 εἰκόνα εἰκόνας. Οὐ γὰρ εἴρηται, φησί, ὅτι εἰκόνα ἑαυτοῦ
 5 ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ «κατ' εἰκόνα», ἵνα ὁ
 ἄνθρωπος «κατ' εἰκόνα» ἦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τουτέστι,
 εἰκὼν τοῦ Υἱοῦ, ὅπερ ἐστὶν εἰκὼν εἰκόνας.

Εἶδους μὲν παντός καὶ φαντασίας σωματικῆς. ἐπέκεινα ἢ
 θεία τέ ἐστι καὶ ὁμοούσιος Τριάς. Χρῆ δὲ πιστεύειν, ὅτι ὁ Πατὴρ
 10 ἐν τῷ Υἱῷ ἐστίν, καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ ἑώρακώς τὸν Υἱόν,
 ἑώρακεν τὸν Πατέρα. Ὁραῖται δὲ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ ὁμοουσίῳ
 Πνεύματι. Γέγραπται γάρ· «Ὁ δὲ Κύριος Πνεῦμά ἐστιν». Ἐνθα
 δὲ ὅλως ταυτότης οὐσίας, ἐκεῖ που πάντως τὸ παραλλάττον εἶη
 ἂν οὐδέν, ἀλλ' ὅπερ ἂν τὸν Πατέρα εἶναι νοῆς, τουτό ἐστὶ καὶ ὁ
 15 Υἱός, δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατῆρ· καὶ ὅπερ ἂν τὸν Υἱὸν εἶναι
 ὑπολάθῃς, τουτό ἐστὶ καὶ τὸ Πνεῦμα, δίχα τοῦ εἶναι υἱός. Ὑφέ-
 στηκε γὰρ τῶν ὀνομασμένων ἕκαστον ἰδιοσυστάτως, καὶ ἐστὶν
 ἀληθῶς ὅπερ εἶναι λέγεται. Ἡ δὲ εἰς πᾶν ὀτιοῦν ὁμοίωσις τῆς
 ἀγίας Τριάδος ἀπαραλλάκτως ἔχει. Οὐκοῦν κἂν εἰ γέγονε κατ'
 20 εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὕτως ἐστὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ.
 Ὅλης γὰρ αὐτῷ τῆς ἀγίας Τριάδος οἱ χαρακτῆρες ἐλλάμπουσι,
 ἅτε δὴ καὶ μιᾶς οὔσης τῆς κατὰ φύσιν θεότητος τῆς ἐν Πατρὶ καὶ
 Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι. Γράφει οὖν Μωσῆς ὁ θεόληπτος· «Καὶ
 εἶπεν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ
 25 καθ' ὁμοίωσιν». Τὸ δέ, «ἡμετέραν», οὐχ ἑνὸς προσώπου δῆλωσιν
 ἔχει, διὰ τοι τὸ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν εἶναι τὸ τῆς θείας καὶ ἀρρή-
 του φύσεως πλήρωμα. Περιττὸν οὖν ἄρα περιεργάζεσθαι καὶ
 ἰσχυροπεῖν καὶ λέγειν, ὅτι οὐ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ἐσμὲν εἰκόνας,
 οὐδὲ τοῦ ἀρχετύπου, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ εἰκόνας. Ἀρκεῖ δὲ τὸ
 30 μετὰ ἀπλότητος πιστεύειν, ὅτι κατὰ θείαν εἰκόνα γεγόναμεν, τὴν
 πρὸς τὸν Θεὸν λαβόντες φυσικῶς μόρφωσιν. Εἰ δὲ χρῆ τι καὶ οὐκ
 ἀπιθάνως εἰπεῖν, ἀναγκαῖον ἦν μέλλοντας υἱοὺς ὀνομάζεσθαι

εικόνα τῆς εἰκόνας. Γιατί εἰκόνα του εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀρχετύπου, ἀλλὰ τῆς εἰκόνας, δηλαδή τοῦ Υἱοῦ, ὥστε ἐμεῖς εἴμαστε εἰκόνα τῆς εἰκόνας. Γιατί ἰσχυρίζονται, ὅτι δὲν λέγεται ὅτι ὁ Θεὸς δημιούργησε εἰκόνα του τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ «σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα του», γιὰ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, δηλαδή εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ, πράγμα πὺ σημαίνει εἰκόνα τῆς εἰκόνας.

Ἡ θεία καὶ ὁμοούσια Τριάδα εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε μορφή καὶ φαντασία σωματική, καὶ πρέπει νὰ πιστεύομε, ὅτι ὁ Πατέρας βρίσκεται μέσα στὸν Υἱὸ καὶ ὁ Υἱὸς μέσα στὸν Πατέρα, καὶ ὅποιος εἶδε τὸν Υἱὸ, εἶδα τὸν Πατέρα. Ἀλλὰ ὁ Υἱὸς φαίνεται καὶ μέσα στὸ ὁμοούσιο Πνεῦμα. Γιατί ἔχει γραφεῖ: «Ὁ Κύριος εἶναι τὸ Πνεῦμα»²⁴. Κι ὅπου γενικὰ ὑπάρχει ταυτότητα οὐσίας, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε δὲν ὑπάρχει καμμιά παραλλαγή, ἀλλὰ αὐτὸ πὺ νοεῖς ὅτι εἶναι ὁ Πατέρας, αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς, ἐκτὸς μόνο τὸ νὰ εἶναι Πατέρας. Καὶ ὅ,τι θεωρήσεις ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς, αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐκτὸς μόνο τὸ νὰ εἶναι Υἱὸς. Γιατί καθένα ἀπὸ αὐτὰ πὺ εἶπαμε ἔχει ὑπόσταση δική του καὶ εἶναι ἀληθινὰ αὐτὸ πὺ λέγεται ὅτι εἶναι, καὶ ἡ ὁμοίωση (τῶν προσώπων) τῆς ἁγίας Τριάδας σὲ ὅλα εἶναι ἀπαράλλακτη. Ἐπομένως, κι ἂν ἀκόμα ὁ ἄνθρωπος ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἔτσι εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Γιατί λάμπουν σ' αὐτὸν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἁγίας Τριάδας, ἀφοῦ εἶναι μία κατὰ τὴ φύση τῆς καὶ ἡ θεότητα τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Γράφει λοιπὸν ὁ θεόπνευστος Μωυσῆς: «Καὶ εἶπε ὁ Θεὸς Ἕως ἂν κάνομε τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴν δική μας εἰκόνα, καὶ ὁμοιό μας»²⁵. Ἡ φράση «μὲ τὴ δική μας» δὲν δηλώνει ἓνα πρόσωπο, ἐπειδὴ ἡ θεία καὶ ἀπόρρητη φύση ὁλοκληρώνεται σὲ τρεῖς ὑποστάσεις. Εἶναι περιττὸ λοιπὸν νὰ πολυεξετάζομε καὶ νὰ λεπτολογοῦμε καὶ νὰ λέμε, ὅτι μᾶλλον δὲν εἴμαστε εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, οὔτε τοῦ ἀρχετύπου, ἀλλὰ τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. Φτάνει νὰ πιστεύομε ἔτσι ἀπλά, ὅτι πλαστήκαμε σύμφωνα μὲ τὴ θεία εἰκόνα καὶ ἐλάβαμε κατὰ τρόπο φυσικὸ τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ. Ἄν τώρα πρέπει νὰ ποῦμε καὶ κάτι ὄχι ἀπίθανο, θὰ ἦταν ἀνάγκη, ἀφοῦ μέλλομε νὰ λεγόμεστε υἱοὶ τοῦ

Θεοῦ ἡμᾶς, κατ' εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ μᾶλλον γενέσθαι, ἵνα καὶ ὁ τῆς
 υἰότητος ἡμῖν ἐμπρέπη χαρακτήρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

5 Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει τὸ λο-
 γικὸν ἔχουσα ψυχὴ, καὶ διὰ τοῦτο γνώσεως οὐκ ἀμοιροῦ-
 σα, προκόπτει· καὶ ὅτι, εἰ προκοπὴν ἔξει, πάντως ὅτι καὶ
 μείωσιν καὶ πάθος καὶ φθορὰν, ἐκ τούτου καὶ θάνατον καὶ
 αὐθις ἀναβίωσιν.

Οἱ τοιαῦτα διενθυμούμενοι, ἀγνοεῖν εἰκόασι τὴν δοθησομέ-
 10 νην χάριν τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίω-
 σιν. Εἰ γὰρ δεῖ τὸ φθαρτὸν τοῦτο τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσασθαι,
 καὶ τὴν φθορὰν ἀποδύσασθαι, συναποβαλοῦμεν δηλονότι τῇ
 φθορᾷ καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς πάθη (ταῦτα δέ ἐστι ἐπιθυμία πᾶσα σαρ-
 κική), καὶ λοιπὸν εἰς ἀγίαν καὶ πνευματικὴν ζωὴν μεταστησόμε-
 15 θα, νέμοντος ἡμῖν τὸ ἄραρὸς ἐν τούτοις τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτη-
 ρος Χριστοῦ. Εἰ γὰρ νῦν τὸν ἄραρῶνα τοῦ Πνεύματος ἔχοντες
 ἀγίως πολιτευόμεθα, τίνες ἐσόμεθα λαβόντες τὸ πλήρες; Ὅπου
 δὲ πλήρωσις Πνεύματος, ἐκεῖ που πάντως καὶ ἀσφάλεια νοῦ καὶ
 καρδίας ἐδραιότης, τῆς ὁρώσης εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ εἰς ἀκραιφνῆ
 20 θεοπτίαν. Οὐκοῦν ἐσόμεθα μὲν ἀμείνους ἑαυτῶν, τὴν φθορὰν
 ἀποδυσάμενοι, καὶ τὸ σῶμα πνευματικὸν ἔχοντες, τουτέστι εἰς
 μόνον τὰ τοῦ πνεύματος βλέποντες, κλόνος δὲ ὁ καταδιβάζων
 ἡμᾶς εἰς φαυλότητα τὸ τηνικάδε ἔσται οὐδεὶς, συνέχοντος ἡμᾶς
 εἰς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
 25 καθάπερ ἀμέλει καὶ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους. Τοιοῦτόν τι Χριστὸς
 ἀπεφήνατο εἰπὼν «Ἐν τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσι, οὔτε γαμίζον-
 ται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι Θεοῦ εἰσιν ἐν τῷ οὐρανῷ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Διὰ τί ἐν τῷ Ἀδάμ ἀποθνήσκοντες, πατρικὴν ἐκτίνουσι μὲν
 30 δίκην, καὶ τὴν ἐκείνου παράδασιν ἕκαστος χρεωστεῖ, ἐν δὲ τῷ

Θεοῦ, νὰ ἔχομε γίνει κατ' εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ μᾶλλον, γιὰ νὰ λάμπει σ' ἐμᾶς καὶ τὸ γνῶρισμα τῆς υἰότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Πρὸς ὅσους λένε, ὅτι στὴ μελλοντικὴ κατάσταση, ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴ ἔχει τὸ λογικόν, καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἄμοιρη ἀπὸ γνώση, προκόβει, καὶ ὅτι, ἂν θὰ ἔχει προκοπή, ὅπωςδήποτε θὰ ἔχει καὶ ἐλάττωση καὶ πάθος καὶ φθορά, καὶ ἔξαιτίας αὐτοῦ θὰ ἔχει καὶ θάνατο, καὶ πάλι ἐπιστροφή στὴ ζωὴ.

“Ὅσοι κάνουν αὐτὲς τὶς σκέψεις, μοιάζουν ν' ἀγνοοῦν τὴ χάρη πού θὰ δοθεῖ στὴν ἀνθρώπινη φύση μετὰ τὴν ἀναβίωσή της ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Γιατί, ἂν πρέπει αὐτὸ τὸ φθαρτὸ νὰ ντυθεῖ τὴν ἀφθαρσία καὶ νὰ ἀποβάλει τὴ φθορά²⁶, εἶναι φανερὸ ὅτι μαζὶ μὲ τὴ φθορὰ θὰ ἀποβάλομε καὶ τὰ πάθη πού προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν (κι αὐτὰ εἶναι ἡ κάθε σαρκικὴ ἐπιθυμία), κι ἔπειτα θὰ μεταβοῦμε στὴν ἀγία καὶ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ὁ Χριστός, ὁ Σωτὴρας ὅλων μας, θὰ μᾶς ἀπονείμει τὴ σταθερότητα σ' αὐτά. Γιατί, ἂν τώρα πού ἔχομε τὸν ἀρραβῶνα τοῦ ἀγίου Πνεύματος ζοῦμε ζωὴ ἀγία, τί λογῆς θὰ γίνομε ὅταν λάβομε αὐτὸ στὴν πληρότητά του; Καὶ ὅπου ὑπάρχει ἡ πληρότητα τοῦ Πνεύματος, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἀσφάλεια νοῦ καὶ ἐδραιότητα καρδιᾶς πού ἀποβλέπει στὸ ἀγαθὸ καὶ στὴν καθαρὴν θεὰ τοῦ Θεοῦ. Θὰ γίνομε λοιπὸν καλύτεροι, ὅταν θὰ ἀποβάλομε τὴ φθορὰ καὶ θὰ ἔχομε πιά σῶμα πνευματικόν, δηλαδή θὰ ἀποβλέπομε μόνο στὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ κανένας κλονισμὸς τότε, πού μᾶς κατεβάξει στὴ φαυλότητα, δὲν θὰ ὑπάρχει, ἀφοῦ θὰ μᾶς συγκρατεῖ στὸ θέλημά του ὁ Δημιουργὸς μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὅπως βέβαια καὶ τοὺς ἀγίους ἀγγέλους. Καὶ τέτοιο εἶπε ρητὰ καὶ ὁ Χριστός: «Στὴν ἀνάσταση δὲν νυμφεύονται, οὔτε παντρεύονται, ἀλλὰ ζοῦν στὸν οὐρανὸ σὰν ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»²⁷.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Γιατὶ πεθαίνοντας οἱ ἄνθρωποι σὰν ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ, δέχονται τὴν πατρογονικὴ τιμωρία καὶ καθέννας εἶναι χρεώστης τῆς

Χριστῷ ζωοποιηθεὶς ὁ ἐμὸς πατήρ, καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθαρθεὶς τῆς τε προπατορικῆς ὀφλήσεως καὶ τῆς ἰδίας πλημμελείας, οὐ μετέδωκέ μοι τῆς καθαρότητος τῷ γεννηθέντι, οὐτ' ὤνησέ με τῆς εἰς αὐτὸν δικαιοσύνης ἢ χάρις,
5 καίτοι ὑπερισχύουσα κατὰ τῆς ἁμαρτίας;

Ἐξετάσαι χρῆ πῶς εἰς ἡμᾶς ὁ προπάτωρ Ἀδὰμ παρέπεμψε τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτῷ διὰ τὴν παράβασιν δίκη. Ἦκουσε γάρ, ὅτι «Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση», καὶ φθαρτὸς ἐξ ἀφθάρτου γέγονε, καὶ ὑπενέχθη τοῖς δεσμοῖς τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοῦτον πεσὼν ἐπαιδοποίησεν, οἱ γεγονότες ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ φθαρτοῦ, φθαρτοὶ γεγόναμεν. Οὕτως ἐσμὲν τῆς ἐν Ἀδὰμ κατάρας κληρονόμοι. Οὐ γὰρ πάντως ὡς σὺν ἐκείνῳ τῆς ἐντολῆς ἧς ἐδέξατο παρακούσαντες τετιμωρήμεθα, ἀλλ' ὅτι, ὡς ἔφην, θνητὸς γενώως, εἰς τὸ ἐξ αὐτοῦ σπέρμα παρέπεμψε τὴν ἀράν. Θνητοὶ γὰρ
15 γεγόναμεν ἐκ θνητοῦ. Ὁ δέ γε Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δεύτερος Ἀδὰμ χρηματίσας, καὶ ἀρχὴ τοῦ γένους ἡμῶν δευτέρα μετὰ τὴν πρώτην, εἰς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς ἀνεμόρφωσεν, προσβαλὼν τῷ θανάτῳ, τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ καταργήσας αὐτόν, καὶ λέλυται τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς ἢ δύναμις ἐν αὐτῷ. Διὰ τοῦτό φησιν ὁ πάνσοφος
20 Παῦλος, ὅτι «Ὡσπερ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, οὕτω καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν». Καὶ πάλιν «Ὡσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσι, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται».

Οὐκοῦν, ἡ καθόλου καὶ γενικωτάτη δίκη διὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ
25 παραβάσεως ἢ φθορᾶ καὶ ὁ θάνατός ἐστιν ὁμοίως ἢ κατὰ πάντων καὶ γενικωτάτη λύτρωσις ἐν Χριστῷ τετέλεσται. Ἀπεδύσατο γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν αὐτῷ τὸν ἐπιρριφέντα θάνατον αὐτῆς, διὰ τοῦ γενέσθαι φθαρτὸν τὸν πρῶτον ἄνθρωπον. Ὁ δὲ ἐκάστου ἡμῶν πατήρ, κἂν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡγιάσθη καὶ ἐκομί-
30 σατο τὴν τῶν πλημμελημάτων ἄφεσιν, οὐ παραπέμψει καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ δῶρον· εἷς γάρ ἐστιν ὁ πάντας ἁγιάζων καὶ δικαιοῶν καὶ

παράβασης εκείνου, ἐνῶ ὁ ζωοποιημένος ἀπὸ τῆ χάρη τοῦ Χριστοῦ πατέρας μου καὶ καθαρμένος μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τὸ προπατορικὸ χρέος κι ἀπὸ τὰ δικά του πλημμελήματα, δὲν μετέδωσε σ' ἐμένα πού εἶμαι γέννημά του τὴν καθαρότητα, οὔτε καὶ μὲ ὠφέλησε ἡ χάρη τῆς δικαιοσύνης πού τοῦ ἔγινε, μολονότι ὑπερισχύει τῆς ἁμαρτίας,

Πρέπει νὰ ἐξετάσουμε πῶς ὁ προπάτοράς μας Ἄδὰμ μετέδωσε σ' ἐμᾶς τὴν τιμωρία του ἐξαιτίας τῆς παράβασής του. Ἦκουσε δηλαδή, «Εἶσαι χῶμα, καὶ θὰ καταλήξεις στὸ χῶμα»²⁸, καὶ ἔγινε ἀπὸ ἄφθατος φθαρτὸς καὶ βρέθηκε κάτω ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου. Κι ἐπειδὴ μετὰ τὴν καταδίκη του σὲ θάνατο ἔκανε παιδιά, ὅσοι προῆλθαν ἀπὸ αὐτόν, ὡς προερχόμενοι ἀπὸ φθαρτόν, γίναμε φθαρτοί. Ἔτσι εἴμαστε κληρονόμοι τῆς κατάρας τοῦ Ἄδὰμ. Βέβαια δὲν τιμωρηθήκαμε ὅπωςδήποτε, ἐπειδὴ εἴμαστε συνένοχοί του στὴν παρακοὴ τῆς ἐντολῆς πού δέχθηκε, ἀλλὰ ἐπειδὴ, ὅπως εἶπα, ἀφοῦ ἔγινε θνητὸς μετέδωσε τὴν κατάρα στοὺς ἀπογόνους του. Γίναμε δηλαδή θνητοὶ ἀπὸ θνητό. Ὁ Κύριός μας ὁμοῦς Ἰησοῦς Χριστὸς πού χρημάτισε δεύτερος Ἄδὰμ καὶ μετὰ τὴν πρώτη δεύτερη ἀρχὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους μας μᾶς ἀναμόρφωσε σὲ ἀφθαρσία, καταφέροντας πλήγμα στὸ θάνατο καὶ καταργώντας τον μὲ τὴν ἴδια του τὴ σὰρκα, καὶ ἔτσι καταργήθηκε μέσω αὐτοῦ ἡ δύναμη τῆς παλαιᾶς κατάρας. Γι' αὐτὸ λέγει ὁ πάνσοφος Παῦλος· «Ὅπως ὁ θάνατος ἦρθε μέσω ἀνθρώπου, ἔτσι καὶ μέσω ἀνθρώπου ἔγινε ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν»²⁹. Καὶ ἀλλοῦ· «Ὅπως μὲ τὸν Ἄδὰμ πεθαίνουν ὅλοι, ἔτσι καὶ μὲ τὸν Χριστὸ θὰ λάβουν ὅλοι ζωὴ»³⁰.

Ἦρα λοιπὸν ἡ καθολικὴ καὶ γενικώτατη τιμωρία ἀπὸ τὴν παράβαση τοῦ Ἄδὰμ εἶναι ἡ φθορὰ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὅμοια ἡ λύτρωση ὅλων γενικὰ ἔγινε ἀπὸ τὸν Χριστό. Γιατὶ πέταξε ἀπὸ πάνω τῆς ἡ ἀνθρώπινη φύση μὲ τὴν παρεμβασὴ του τὸ θάνατο πού τῆς εἶχε ἐπιβληθεῖ, ἐπειδὴ εἶχε γίνε φθαρτὸς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος. Ὁ πατέρας ὁμοῦς τοῦ καθενός μας, μολονότι ἁγιάσθηκε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἔλαβε τὴν ἄφεση τῶν πλημμελημάτων του, ὡστόσο δὲν θὰ μεταδώσει τὸ δῶρο καὶ σ' ἐμᾶς. Γιατὶ εἶναι ἓνας αὐτὸς πού μᾶς

εἰς ἀφθαρσίαν ἀνακομίζων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ εἰς πάντας ἐν ἴσῳ δι' αὐτοῦ τὸ δῶρον ἔρχεται. Ἔτερον δέ ἐστιν ἁμαρτίας ἄφεσις, καὶ ἕτερον θανάτου λύσις καὶ ἕκαστος μὲν τῶν ἰδίων πλημμελημάτων κερδαίνει τὴν ἄφεσιν ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ
 5 ἁγίου Πνεύματος, κοινῇ δὲ πάντες ἀπαλλαττόμεθα τῆς ἐν ἀρχαῖς ἐπενεχθείσης δίκης ἡμῖν, τῆς τοῦ θανάτου φημί, δραμοῦσης εἰς ἅπαντας, τοῦ πρώτου τοῦ καθ' ὁμοιότητα πεσόντος εἰς θάνατον. Διὰ τοῦτο γὰρ φησι καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος, ὅτι «ὁ θάνατος ἐδασίλευσεν ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτή-
 10 σαντας, ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ», μέχρι νόμου κεκράτηκεν ἡ τοῦ θανάτου δίκη. Χριστοῦ δὲ λοιπὸν προαναλάμψαντος, εἰσδέθηκεν ἡ δικαιοσύνη, δικαιοῦσα χάριτι καὶ ἀποσοδοῦσα τῶν ἡμετέρων σωμάτων τὴν φθοράν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

15 Εἰ γέγονεν ἡ ἀνάστασις ἤδη, ἣν ὁ προφήτης τεθέαται ὁ Ἐξεχίλ, ἠνίκα προσῆλθε ὅσοῦν πρὸς ὅσοῦν, καὶ ἀρμονία πρὸς ἀρμονίαν, καὶ σὰρξ καὶ δέρμα καὶ τρίχες καὶ πνεῦμα, καὶ ὤφθη ἀνάστασις πληθῆος πολλῆς ἢ εἰκόνα τῆς μελλούσης καθόλικῆς ἀναστάσεως ἔσεσθαι ἔδειξεν ἡμῖν ἡ θεία
 20 Γραφὴ ἐν ὀπτασίᾳ προφητικῇ.

Τὰ τῶν πραγμάτων μεγάλα καὶ διὰ τὴν τοῦ περι αὐτὰ θαύματος ὑπερβολὴν ἐν ὑποψίαις ὄντα, τοῦ καὶ ἀπιστηθῆναι πρὸς τινῶν, οὐ διὰ μόνης ἀπαγγελίας οἱ προφήται κατὰ καιροὺς ἐδιδάσκοντο, τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῖς ἐναστράπτοντος τὴν ἐκάστου γνῶ-
 25 σιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτοῖς ἐώρων πράγμασιν, ἵνα πρὸ τῶν ἄλλων αὐτοὶ πιστεύσαντες, διαθεῖεν αὐτὰ καὶ τοῖς ἑτέροις. Τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ τοὺς ἤδη τεθνεῶτας ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίων ἐπαγγελί-
 30 γῶς ἀνακομίζει εἰς Ἱερουσαλήμ, οὐχὶ δήπου πάντως τὴν ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ τὴν ἄνω καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς νοουμένην ἔδειξεν ἐναρ-

ἀγιάζει ὄλους καὶ μᾶς δικαιώνει καὶ μᾶς ἐπαναφέρει στήν ἀφθαρσία, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἔρχεται ἀπὸ αὐτὸν ἐξίσου τὸ δῶρο σὲ ὄλους. Ἐννοῶ ἡ ἀφεση τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἄλλο ἡ κατάργηση τοῦ θανάτου. Καὶ καθένας βέβαια κερδίζει τὴν ἀφεση ἀπὸ τὸν Χριστό τῶν πλημμελημάτων του μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ ἀπὸ κοινοῦ ὄλοι ἀπαλασσόμαστε ἀπὸ τὴν τιμωρία ποὺ μᾶς ἐπιβλήθηκε στήν ἀρχή, ἐννοῶ τὴν τιμωρία τοῦ θανάτου, ποὺ ἔπεσε σὲ ὄλους ὅμοια μὲ τὸν πρῶτο ποὺ ὑποτάχθηκε στὸ θάνατο. Γι' αὐτὸ λοιπὸν λέγει καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος, ὅτι «ὁ θάνατος κυριάρχησε ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὸν Μωυσῆ καὶ ἐπάνω σ' αὐτούς ποὺ δὲν εἶχαν ἁμαρτήσῃ, ὅπως ἁμάρτησε ὁ Ἀδὰμ»³⁰, καὶ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου κράτησε ὅσο κράτησε ὁ νόμος. Ὅταν ὅμως ἀνέλαμψε ὁ Χριστός, ἦρθε ἡ δικαιοσύνη, ποὺ μᾶς δικαίωσε μὲ τὴ θεία χάρη καὶ ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸ σῶματὰ μας τὴ φθορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Ἐάν ἔγινε ἤδη ἡ ἀνάσταση ποὺ εἶδε ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ, ὅταν ἐνώθηκαν ὅστὰ μὲ ὅστὰ καὶ ἄρθρώσεις μὲ ἄρθρώσεις καὶ σάρκα καὶ δέρμα καὶ τρίχες καὶ ἀναπνοή, καὶ παρατηρήθηκε ἡ ἀνάσταση μεγάλου πλήθους³¹. Ἡ μᾶς ἔδειξε ἡ ἁγία Γραφή μὲ τὸ προφητικὸ ὄραμα τὴν εἰκόνα τῆς καθολικῆς ἀνάστασης ποὺ πρόκειται νὰ γίνει.

Τὰ μεγάλα πράγματα ποὺ προκαλοῦν ὑποψία ἐξαιτίας τοῦ ὑπερβολικοῦ θαύματος ποὺ τὰ συνοδεύει, ὥστε κάποιοι καὶ νὰ δείχνουν ἀπιστία γι' αὐτά, δὲν τὰ διδάσκονταν κατὰ καιροῦς οἱ προφῆτες μόνο μὲ ἀναγγελία, ὅταν ἀστραφτε μέσα τους τὸν φωτισμὸ τῆς γνώσης γιὰ καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ τὰ ἔβλεπαν καὶ στήν πραγματικότητα, ὥστε πιστεύοντας τα αὐτοὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ τὰ μεταδώσουν καὶ στοὺς ἄλλους. Ὁ Θεὸς τῶν ὄλων λοιπὸν δίνοντας ἐντολὴ νὰ κάνουν τὴν ἀνακομιδὴ στήν Ἱερουσαλήμ ἐκείνων ποὺ ἤδη εἶχαν πεθάνει στὴ χώρα τῶν Βαβυλωνίων, ἔδειξε φανερὰ στὸν προφήτη ὄχι ἀσφαλῶς τὴν ἐπίγεια ἀνάσταση, ἀλλὰ τὴν ἄνω καὶ ποὺ νοεῖται στοὺς οὐρανοὺς, καὶ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ γίνει

ρούς ἦν καὶ θεσπέσιος Δαβὶδ προανεφώνει λέγων περὶ ἡμῶν, ἧτοι
 περὶ ἀνθρώπου παντός «Ἀποστρέψαντός σου τὸ πρόσωπον, τα-
 ραχθήσονται, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν. Ἐξαποστε-
 λεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσω-
 5 πον τῆς γῆς». Προσκεκρουκότες μὲν γὰρ ἐν Ἀδάμ διὰ τὴν παρά-
 θασιν, ἐν ἀποστροφῇ γεγόναμεν παρὰ Θεῶν, καὶ ταύτης ἔνεκα τῆς
 αἰτίας εἰς τὸν ἑαυτῶν χοῦν ὑπεστρέψαμεν, ἐπάρατοι γεγονότες.
 Ἔφη γὰρ ὁ Δημιουργός, ὅτι «Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀτελεύση». Ἀλλ'
 ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, ἐν δυνάμει τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύ-
 10 ματος, ἐν Χριστῷ πάντα ἐγερεῖ τοὺς νεκρούς ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ.
 Ὅτι γὰρ οὕτω τῶν νεκρῶν γέγονεν ἡ ἀνάστασις, ἀλλ' ἔσται κατὰ
 καιρούς, πιστώσεται γράφων ὁ πάνσοφος Παῦλος, ὅτι «Περὶ τὴν
 πίστιν ἐνανάγησαν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, λέγοντες ἀνάστα-
 σιν ἤδη γεγονέναι». Εἰ δὲ ὁ λέγων τοῦτο, τὴν ἐπὶ τῇ πίστει ναυα-
 15 γίαν ὑπομένει, δῆλον ἂν εἴη λοιπὸν ὅτι τὴν δύνάμιν τῆς ἀναστάσε-
 ως ὡς ἐν θεωρίᾳ προφητικῇ χρησίμως τεθέαται ὁ μακάριος προ-
 φῆτης Ἐζεκιήλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Πρὸς τοὺς ζητοῦντας, εἰ τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει προσέθηκέ
 20 τι παραγενόμενος ὁ Χριστὸς ἐν σαρκί, καὶ πῶς κατ' εἰκόνα
 Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος

Ὅτι δὲ πρόξενος παντός ἀγαθοῦ τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει γέ-
 γονε παραγενόμενος ὁ Χριστός, τίς ὁ μὴ φάναι τολμῶν; ἢ τίς
 καταρνήσεται καὶ ἀνόνητον ἡμῖν γενέσθαι φήσει τὴν εἰς τόνδε
 25 τὸν κόσμον ἀποστολὴν αὐτοῦ; Γέγονε μὲν γὰρ κατ' εἰκόνα τὴν
 πρὸς αὐτὸν ἐν ἀρχαῖς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ φύσις ἦν ἔχουσα ἐπιτη-
 δεῖως πρὸς ἀνάληψιν παντός ἀγαθοῦ καὶ εἰς κατόρθωσιν ἀρε-
 τῆς «Ἐκτισε γὰρ ἡμᾶς ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς», ὡς γοῦν ὁ πάνσοφος
 γράφει. Παῦλος, ἀλλὰ ἠφάνισεν τῆς θεοειδοῦς εἰκόνας τὸ κάλλος
 30 ἢ ἁμαρτία καὶ ὀυποῦ μεστὸν τὸ λαμπρὸν τῆς ἀνθρωπότητος πρό-
 σωπον ἀπέφηνεν ὁ Σατανᾶς. Ἀλλ' ὁ ἀνακαινιστὴς ἐπέφανεν ὁ

32. Ψαλμ. 103, 29-30.

33. Γέν. 3, 19.

34. Α' Τιμ. 1, 19.

35. Ἐφ. 2, 10.

στον ὀρισμένο καιρό, τὴν ὁποία προανήγγειλε καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ λέγοντας γιὰ μᾶς, δηλαδή γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο· «Ὅταν ἐσὺ ἀποστρέψεις ἀπὸ αὐτοὺς τὸ πρόσωπό σου θὰ ταραχθοῦν καὶ θὰ ἐπιστρέψουν στὸ χῶμα τους. Θὰ ἐξαποστείλεις τὸ πνεῦμα σου καὶ θὰ ἀνακαινίσῃς τὸ πρόσωπό τῆς γῆς»³². Ὅταν δηλαδή στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ προσκρούσαμε στὸν Θεὸ ἐξαιτίας τῆς παράβασής του, δεχθήκαμε τὴν ἀποστραφὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἐπιστρέψαμε στὸ χῶμα μας, ἔχοντας γίνει καταραμένοι. Γιατὶ ὁ Δημιουργὸς εἶπε· «Εἶσαι χῶμα, καὶ στὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψεις»³³. Ἀλλὰ στοὺς ἔσχατους καιροὺς τοῦ αἰῶνα, μὲ τὴ δύναμη τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ θὰ ἀναστήσει ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ὅλους τοὺς νεκροὺς. Ὅτι βέβαια δὲν ἔγινε ἀκόμα ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ θὰ γίνει σὲ μελλοντικοὺς καιροὺς, θὰ τὸ βεβαιώσῃ ὁ πάνσοφος Παῦλος γράφοντας· «Ναυάγησαν ὡς πρὸς τὴν πίστη ὁ Ὑμέναιος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, οἱ ὁποῖοι λένε ὅτι ἡ ἀνάστασις ἔχει ἤδη γίνει»³⁴. Καὶ ἂν ὅποιος λέγει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὑπομένει τὸ ναυάγιο ὡς πρὸς τὴν πίστη, εἶναι φανερὸ λοιπὸν ὅτι ὠφέλιμα εἶδε ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ τὴ δύναμη τῆς ἀνάστασις σὲ ὄραμα προφητικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Πρὸς ἐκείνους πού ζητοῦν νὰ μάθουν ἂν ὅταν ἦρθε ὁ Χριστὸς ἔνσαρκος πρόσθεσε κάτι στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πῶς πλάσθηκε ὁ ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα Θεοῦ.

Ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν ἦρθε στὴ γῆ ἔγινε πρόξενος κάθε ἀγαθοῦ στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ποῖος τολμᾷ νὰ μὴν τὸ πεῖ; ἢ ποῖος θὰ ἀρνηθεῖ καὶ θὰ ἰσχυρισθεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ἀνώφελη ἢ ἀποστολή του σ' αὐτὸν τὸν κόσμον; Γιατὶ ἔγινε βέβαια στὴν ἀρχὴ ὁ ἄνθρωπος σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα ἐκείνου καὶ ἡ φύση του ἦταν ἐπιτήδεια ν' ἀναλάβει κάθε ἀγαθὸ καὶ νὰ κατορθώσῃ τὴν ἀρετὴ, γιατί, ὅπως γράφει ὁ πάνσοφος Παῦλος, «Μᾶς ἔπλασε γιὰ ἀγαθὰ ἔργα»³⁵, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία ἀφάνισε τὸ κάλλος τῆς θεόμορφης εἰκόνας καὶ ὁ Σατανᾶς παρουσίασε τὸ λαμπρὸ πρόσωπο τῆς ἀνθρωπότητος γεμᾶτο ἀκαθαροῖα. Ἦρθε ὁμοῦς ὁ ἀνακαινιστής, πού ἀναμορφώνει στὸ ἀρχικὸ κάλλος

ἀναμορφῶν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς τὸ ἠδικοημένον, καὶ πάλιν ἡμᾶς εἰς
 τὴν ἑαυτοῦ μεταπλάττων εἰκόνα, ὥστε τῆς θείας φύσεως αὐτοῦ
 ἐμπρέπειν τοὺς χαρακτῆρας ἡμῖν δι' ἁγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης
 καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν εὐζωΐας. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ θύρα καὶ ἡ ὁδός,
 5 δι' ἧς πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀρίστων εἰσελάσαι δεδυνήμεθα, καὶ
 ὀρθὰς ποιήσασθαι τροχιάς, ὥστε ἐν ἡμῖν μὲν τοῖς ἐν Χριστῷ τὸ
 κάλλος τῆς ἀρίστης εἰκόνης ἐμφαίνεται, εἰ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων
 ἀνδραγαθήσωμεν. Ἐν δέ γε τῷ πρωτοπλάστῳ πᾶσα μὲν ἐπιτη-
 10 δειότης ἦν, ἀποφέρουσα δύναμιν πρὸς ἀνάληψιν ἀρετῆς, οὐ
 πάντως δὲ καὶ ἐνέργεια. Τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς ἔφη Χριστὸς περὶ
 ἡμῶν, ἦτοι τῶν ἰδίων προβάτων· «Ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι,
 καὶ περισσὸν ἔχωσι». Ἀποδέδοται μὲν γὰρ τῇ ἀνθρώπου φύσει τὸ
 ἐν Ἀδὰμ ἐν ἀρχῇ, τουτέστι ὁ ἁγιασμός, τὸ δὲ περιττόν, ὡς γε οἴμαι,
 φησὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν ὀρᾶσθαι σεπτούς, καὶ δι' αὐτῶν τῶν κατορ-
 15 θωμάτων καταφαιδρύνεσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

᾽Οτι τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς, ἦτουν φυσικὰς, δυνάμεθα
 κολοβῶσαι, ἐκκόψαι δὲ παντελῶς οὐ δυνάμεθα.

Δοκεῖ τισιν ὁ πάνσοφος Παῦλος δυσχερῆ τινα λέγειν, ἦτοι
 20 δυσνόητα, κατὰ τὴν τῶν ἀγίων ἀποστόλων φωνήν. ᾽Οτι δὲ σο-
 φίας τῆς ἄνωθεν ταῦτα μεμέστωται, οὐκ ἔστιν ἀμφιβάλλειν· λαλεῖ
 γὰρ Χριστὸς ἐν αὐτῷ. Ἐφη τοίνυν, ὅτι «Συνήδομαι τῷ νόμῳ τοῦ
 Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ νόμον ἐν τοῖς μέλεσί
 μου ἕτερον, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμα-
 25 λωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας». Καὶ πάλιν· «Ταλαίπωρος
 ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τού-
 του; Χάρις δὲ τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν».
 Καταστρατεύεται μὲν γὰρ τοῦ νοῦν βλέποντος εἰς ἐγκράτειαν διὰ
 τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ τὸ κίνημα τῆς σαρκός, καὶ ταῖς εἰς ἀγνεΐαν
 30 ὁρμαῖς ἀντιπάττεται καὶ ἀντεξάγει δεινῶς. Ἄλλ' οἱ νήψει τῇ πρε-
 πούσῃ χρώμενοι, τὸν Θεὸν σεβόμενοι, ἐπιτιμῶσι τῷ τῆς σαρκός

ἐκείνο πού ὑπέστη τὴ βλάβη καὶ μᾶς ξανάπλασε πάλι, ὥστε νὰ λάμπουν σ' ἐμᾶς μὲ ἁγιασμό καὶ δίκαιες πράξεις καὶ τὴν ἐνάρετη ζωὴ τὰ γνωρίσματα τῆς θείας φύσεώς του. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ θύρα³⁴ καὶ ἡ ὁδός³⁶, ἀπὸ τὴν ὁποία μπορέσαμε νὰ προχωρήσουμε σὲ κάθε ἄριστο καὶ νὰ διαγράψουμε ὀρθὲς τροχιές, ὥστε σ' ἐμᾶς πού πιστεύουμε στὸν Χριστὸ νὰ ἐμφαίνεται τὸ κάλλος τῆς ἄριστης εἰκόνας, ἂν φανοῦμε ἄνδρες ἀγαθοὶ μὲ τὰ ἴδια μας τὰ ἔργα. Στὸν πρωτόπλαστο ὅμως ὑπῆρχε κάθε ἐπιτηδειότητα, πού τοῦ ἔδινε τὴ δύναμη γιὰ ἀνάληψη κάθε ἀρετῆς, ὄχι ὅμως καὶ ἐνέργεια. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶπε γιὰ μᾶς, δηλαδή τὰ πρόβατά του· «Ἐγὼ ἦρθα γιὰ νὰ ἔχουν ζωὴ, ζωὴ περίσσεια»^{36α}. Γιατὶ ἀποδόθηκε στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸ πού εἶχε δοθεῖ στὸν Ἀδὰμ στὴν ἀρχή, δηλαδή ὁ ἁγιασμός, τὸ «μὲ περίσσεια» ὅμως, ὅπως ἐγὼ νομίζω, σημαίνει τὸ νὰ εἴμαστε ἅγιοι στὴν πράξη καὶ νὰ λάμπομε μὲ τὰ ἴδια μας τὰ κατορθώματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

“Οτι τὶς σαρκικὲς ἡδονές, δηλαδή τὶς φυσικὲς, μπορούμε νὰ τὶς περιορίσουμε, δὲν μπορούμε ὅμως νὰ τὶς κόψουμε τελείως.

Νομίζουν κάποιοι ὅτι ὁ πάνσοφος Παῦλος λέγει μερικὰ δύσκολα, δηλαδή δυσνόητα, σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα τῶν ἁγίων ἀποστόλων³⁷. “Οτι ὅμως αὐτὰ εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ τὴν οὐράνια σοφία δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Γιατὶ μέσω αὐτοῦ ὁμιλεῖ ὁ Χριστὸς. Εἶπε λοιπόν· «Δέχομαι μ' εὐχαρίστηση μέσα μου τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ στὰ μέλη μου βλέπω ἓνα ἄλλο νόμο πού ἀντιστρατεύεται στὸ νόμο τοῦ νοῦ μου καὶ μ' αἰχμαλωτίζει στὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας»³⁸. Καὶ στὴ συνέχεια· «Εἶμαι ταλαίπωρος ἄνθρωπος· ποιὸς θὰ μὲ σώσει ἀπὸ αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ αἰχμάλωτο στὸ θάνατο; Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ πού μ' ἔσωσε μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»³⁹. Πολεμᾷ δηλαδή ἡ ὁρμὴ τῆς σάρκας τὸν νοῦ πού ἐπιδιώκει τὴν ἐγκράτεια χάρη στὸ φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντιτάσσεται καὶ ἀντιμάχεται φοβερὰ στὶς ὁρμὲς γιὰ τὴν ἀγνεΐα. Ἄλλ' ὅσοι διαθέτουν τὴν πρέπουσα νηφαλιότητα ἀπὸ σέβας πρὸς τὸν Θεό, ἐπιτιμοῦν τὸ κίνημα τῆς σάρκας καὶ μαλακώνουν τὸ κεντρὸ

37. Β' Πέτρ. 3, 15-16.

38. Ρωμ. 7, 22. -23.

39. Ρωμ. 7, 24-25.

κινήματι, καὶ τὸ τῆς ἁμαρτίας ἀμβλύνουσι κέντρον ἀσκήσει καὶ
 πόνοις καὶ ταῖς ἄλλαις χρώμενοι ἐπιεικείαις. Ὡστε ἀπορριζῶσαι
 μὲν τῆς σαρκὸς τὴν ἔμφυτον αὐτῆς ἐπιθυμίαν οὐκ ἔνεστι· νήψει
 δέ, ὡς ἔφην, οὐκ ἔαν καταθρασύνεσθαι τοῦ νοῦ, δυνατόν, μάλι-
 5 στα ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀγρι-
 αίνοντα τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας, τὸν ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, οὐκ
 ἔτι νεανιεύεσθαι καθ' ἡμῶν συγκεχώρηκεν. Καὶ τοῦτο διδάξει
 σαφῶς ὁ πανάριστος Παῦλος «Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου», γρά-
 φων, «ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ὁ
 10 Θεὸς ἐν ὁμοιώμασι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέ-
 κρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου ἐν
 ἡμῖν πληρωθῇ, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ
 πνεῦμα. Περιεσόμεθα τοίνυν τῶν ἐμφύτων κινήματων οὐκ εἰς
 ἅπαν, οὐδὲ ὀλοτελῶς (τοῦτο γὰρ τῇ παμμακαρία ζωῇ τετήρηται
 15 τῇ προσδοκωμένῃ ἔσεσθαι κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα), δυνά-
 μεθα δὲ κατανδρίσασθαι καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς ἐπιπλήττειν κινή-
 μασι, Θεοῦ συμπράπτοντος καὶ τὴν ἐξ ὕψους ἡμῖν χορηγοῦντος
 δύναμιν. Καὶ ἀδρωτέρα μὲν ἔστιν ἐν τοῖς ῥαθυμοῦσιν ἢ ἐπιθυμία,
 καὶ οἷον τῆς αὐτῶν κατεξουσιάζουσα καρδίας, ἀδρανῆς δὲ καὶ ῥα-
 20 δίως ἐπιτιμωμένη καὶ ἐκπεμπομένη τοῦ νοῦ ἐν τοῖς τὸν θεῖον φό-
 βον ἔχουσι. Καὶ γὰρ γέγραπται, ὅτι ὁ νόμος Κυρίου ἀγνός, τουτέ-
 στιν ἀγνοποιός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Ἔστι τὴν εὐχαριστίαν ἐν μόναις χρῆ ταῖς καθολικαῖς
 25 ἐκκλησίαις ἐκτελεῖσθαι.

Τὸ δέ γε δῶρον, ἧτοι τὴν προσφορὰν, ἦν τελουῦμεν μυστικῶς
 ἐν ἀγίαις ἐκκλησίαις ταῖς τῶν ὀρθοδόξων χρῆ προσφέρεσθαι μό-
 ναις, καὶ οὐχ ἐτέρωθί πον, ἢ τοῦτο δρωῖντες, παρανομοῦσιν ἐμ-
 φανῶς. Καὶ τοῦτο ἔστιν ἰδεῖν ἐκ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων. Ἐκέλευε
 30 γὰρ ὁ νόμος τὸ πρόβατον θύεσθαι κατὰ τὴν ἡμέραν, ἧτοι τὴν ἑορ-

τῆς ἁμαρτίας καὶ μὲ τὴν ἄσκησι καὶ τὴν ταλαιπωρία καὶ μὲ τὴ χρῆσι ἄλλων ἀρετῶν. Ὡστε τὸ νὰ ξεριζώσομε ἀπὸ τὴ σάρκα τὴν ἔμφυτη ἐπιθυμία τῆς δὲν εἶναι δυνατὸ, εἶναι ὅμως δυνατὸν μὲ τὴ νηφαλιότητα, ὅπως εἶπα, νὰ μὴν τὴν ἀφήνομε νὰ ἐπιτίθεται μὲ θράσος τοῦ νοῦ, μάλιστα ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινεν ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐπέτρεψε στὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας, ποὺ φωλιάζει στὰ μέλη μας, νὰ ἀνδρειώνεται ἐναντίον μας. Κι αὐτὸ θὰ μᾶς τὸ διδάξει ὁ πανάριστος Παῦλος γράφοντας: «Τὴν ἀδυναμία τοῦ νόμου, λόγῳ τῆς ἀντίστασι τῆς σάρκα, ἀφοῦ ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του, μοιάζοντας μὲ ἄνθρωπο ἁμαρτωλὸ καὶ μὲ σκοπὸ νὰ νικήσει τὴν ἁμαρτία, καταδίκασε τὴν ἁμαρτία τῆς σάρκα, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ἡ ἀπαίτησι τοῦ νόμου σ' ἐμᾶς, ποὺ δὲν πολιτευόμαστε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ νόμο τῆς σάρκα, ἀλλὰ τοῦ νόμο τοῦ Πνεύματος»⁴⁰. Δὲν θὰ νικήσομε λοιπὸν ἐντελῶς τὶς ἔμφυτες ὁρμές μας οὔτε ὀριστικὰ (γιατὶ αὐτὸ ἔχει φυλαχθεῖ γιὰ τὴν παμμακάρια ζωὴ ποὺ ἀναμένεται νὰ συμβεῖ κατὰ τὸν μελλοντικὸ αἰῶνα), μπορούμε ὅμως νὰ δείξομε ἀνδρεία καὶ νὰ καταπολεμοῦμε τὶς ὁρμές τῆς σάρκα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴ χρησγία ἀπὸ μέρους του τῆς σουράνιας δυνάμεώς του. Καὶ ἡ ἐπιθυμία βέβαια εἶναι ἐντονότερη σὲ ἐκείνους ποὺ δείχνουν ραθυμία καὶ κατὰ κάποιον τρόπο κατακυριεύει τὴν καρδιά τους, εἶναι ὅμως ἀτονότερη καὶ δέχεται εὐκόλα τὴν ἐπιτίμησι καὶ ἐκδιώκεται ἀπὸ τὸ νοῦ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὸν θεῖο φόβο. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ, ὅτι «ὁ νόμος τοῦ Κυρίου εἶναι ἀγνὸς (ἀμεμπτος)»⁴¹, δηλαδὴ κάνει τοὺς ἀνθρώπους ἀγνοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Ἔστι ἡ θεία εὐχαριστία πρέπει νὰ τελεῖται μόνο
στὶς καθολικὲς ἐκκλησίαις.

Τὸ δῶρο, δηλαδὴ ἡ προσφορὰ, τὴν ὁποία τελοῦμε μυστικὰ, πρέπει νὰ προσφέρεται μόνο στὶς ἐκκλησίαις τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ὄχι ἄλλοῦ πουθενά· ἂν τὸ προσφέρουν ἄλλοῦ, γίνεται φανερὸ ὅτι παρανομοῦν. Κι αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ δοῦμε ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή. Ὁ νόμος δηλαδὴ πρόσταζε τὸ πρόβατον νὰ θυσιάζεται κατὰ τὴν

τὴν τοῦ Πάσχα, καὶ ἦν εἰς τύπον Χριστοῦ. «Ἄλλ' ἐν οἰκίᾳ μιᾷ βρωθήσεται», φησί, «καὶ οὐκ ἐξοίσειται τῶν κρεῶν αὐτοῦ». Ἐξω τοίνυν τὸ δῶρον ἐκφέρουσιν, οἳ μὴ ἐν τῇ μιᾷ καὶ καθολικῇ οἰκίᾳ τοῦ Χριστοῦ, τουτέστι τῇ ἐκκλησίᾳ, τελοῦντες αὐτό· καὶ δι' ἑτέρου δὲ 5 νόμου τοιοῦτόν τι σημαίνεται. Γέγραπται γὰρ πάλιν «Καὶ ὅς ἐὰν θύσῃ μόσχον ἢ πρόβατον ἐν τῇ παρεμβολῇ καὶ ἐπὶ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς μὴ ἐνέγκῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς». Οὐκοῦν οἳ τῆς σκηνῆς ἔξω θύοντες, εἴεν ἂν οὐχ ἕτεροί τινες παρὰ τοὺς αἰρετικούς, καὶ ὄλεθρος αὐτοῖς ἐπήρηται τοῖς 10 τοῦτο τολμῶσι δοῦν. Τοίνυν τὰς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις δωροφορίας ἀγιάζεσθαι πιστεύομεν καὶ εὐλογεῖσθαι καὶ τελειοῦσθαι παρὰ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

Εἰ δὲ τῶν ὄλων Θεὸς τὰ γινόμενα ἤδη καὶ πραχθέντα δύναται 15 ποιῆσαι μὴ γεγενῆσθαι ποτε, κατὰ τό, «Οὐκ ἀδυνατήσεται αὐτῷ πᾶν ῥῆμα». Οὐ γὰρ λέγομεν, ὡς μὴ γινόμενα, ἀλλὰ μὴ γεγενῆσθαι τὴν ἀρχὴν, οἷον, ὅτι πόρνην δύναται παρθένον ποιῆσαι ἐκ κοιλίας μητρὸς, ἵνα μήτε εἶναι ποτε πόρνην πορνεύσασαν· ὅτι «Τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ παρὰ 20 τῷ Θεῷ».

Ζητεῖσθαι μὴ χρὴ παρ' ἡμῶν τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἣ μεγάλη καὶ ἀξιάγαστος, ὅτι τὸ δρώμενον οὐκ ἀπεικός ἐστι τῇ θείᾳ δόξῃ. Οὐ γὰρ ὅτι πάντα δύναται, διὰ τοῦτο καὶ τῶν ἀτόπων ἐργάτην αὐτὸν ὁρᾶσθαι προσήκει. Ἐννοοῦμεν μὲν γὰρ ὅτι 25 ἄτοπὸν ἐστὶ τὸ λέγειν· Εἰ δύναται ὁ Θεὸς ἑαυτὸν ποιῆσαι μὴ εἶναι Θεόν; Εἰ δύναται ἑαυτὸν ποιῆσαι ἁμαρτίας δεκτικόν; Εἰ δύναται ἑαυτὸν ποιῆσαι μὴ εἶναι ἀγαθὸν ἢ ζωὴν ἢ δίκαιον; Δεῖ τοίνυν παντὶ παραιτεῖσθαι σθένει τὰς ἀτόπους οὕτω τῶν ἐρωτήσεων. Διὰ τί δὲ ὁ Θεὸς τὴν πορνεύσασαν οὐ δύναται ποιῆσαι 30 ποτε μὴ γεγενῆσθαι πόρνην; Ὅτι οὐ τὸ ψεῦδος δύναται ἀλήθειαν ποιῆσαι. Καὶ οὐκ ἀσθενείας τοῦτο ἔγκλημα, ἀλλὰ φύσεως

42. *Εξ. 12, 46.

43. Λευϊτ. 17, 3-4.

44. Λουκᾶ 1, 37.

45. Λουκᾶ 18, 27.

ἡμέρα/έορτή τοῦ Πάσχα, κι αὐτὸ ἦταν προτύπωση τοῦ Χριστοῦ. «Θὰ φαγωθεῖ», λέγει, «σὲ μία οἰκία, καὶ δὲν θὰ βγοῦν κρέατά του ἔξω ἀπὸ αὐτήν»⁴². Βγάζουν λοιπὸν τὸ δῶρο ἔξω ὅσοι δὲν τελοῦν αὐτὸ στὴ μία καὶ καθολικὴ οἰκία τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τὴν Ἐκκλησία. Κάτι παρόμοιο ἐπισημαίνεται καὶ μὲ ἄλλη διάταξη τοῦ νόμου. Γιατὶ γράφει πάλι· «Καὶ ὅποιος θυσιάσει μοσχάρι ἢ πρόβατο στὸν τόπο στρατοπεύδευσης, καὶ δὲν τὸ προσκομίσει στὴν εἴσοδο τῆς σκηνῆς, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ ἐξολοθρευθεῖ ἀπὸ τὸν λαὸ του»⁴³. Ὅσοι λοιπὸν θυσιάζουν ἔξω ἀπὸ τὴν σκηνή, δὲν εἶναι κάποιοι ἄλλοι ἀπὸ τοὺς αἵρετικούς, καὶ ἐπικρέματα ὀλεθρος σὲ ὅσους τολμοῦν νὰ κάνουν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Πιστεύομε λοιπὸν ὅτι οἱ προσφορὲς τῶν δώρων ἀγιάζονται καὶ εὐλογοῦνται καὶ τελειοῦνται ἀπὸ τὸν Χριστὸ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Ἄν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων μπορεῖ, ὅσα ἔγιναν καὶ πραγματοποιήθηκαν, νὰ κάνει νὰ μὴν εἶχαν γίνει ποτέ, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο, «Κανένας λόγος δὲν θὰ σταθεῖ ἀδύνατος γι' αὐτόν»⁴⁴. Δὲν λέμε δηλαδή, σὰ νὰ μὴν ἔγιναν, ἀλλὰ σὰ νὰ μὴν εἶχαν γίνει ἀπὸ τὴν ἀρχή. Γιὰ παράδειγμα· μπορεῖ τὴν πόρνη νὰ τὴν κάνει παρθένο ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τῆς μάννας της, πὺ νὰ μὴν ὑπῆρξε ποτὲ πόρνη πὺ εἶχε πορνεύσει. Γιατὶ «τὰ ἀδύνατα στοὺς ἀνθρώπους, εἶναι δυνατὰ στὸν Θεό»⁴⁵.

Δὲν πρέπει νὰ ἐρευνᾶται ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ, ἂν εἶναι μεγάλη καὶ ἀξιοθαύμαστη, γιατί μὰ τέτοια ἐνέργεια εἶναι ἀταίριαστη στὴ θεία δόξα. Ὅχι βέβαια, ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ κάνει τὰ πάντα, πρέπει γι' αὐτὸ νὰ τὸν δοῦμε καὶ δράστη τῶν ἀτόπων. Ἐννοοῦμε δηλαδή ὅτι εἶναι ἀτοπο νὰ λέμε· Μπορεῖ ὁ Θεὸς νὰ κάνει τὸν ἑαυτὸ του νὰ μὴ εἶναι θεός; Μπορεῖ νὰ κάνει τὸν ἑαυτὸ του δεκτικὸ ἁμαρτίας; Μπορεῖ νὰ κάνει τὸν ἑαυτὸ του νὰ μὴν εἶναι ἀγαθὸς ἢ ζωὴ ἢ δίκαιος; Πρέπει λοιπὸν μὲ ὅλη τὴ δύναμή μας νὰ ἀποφεύγομε ὅλες αὐτὲς τὶς ἀτοπες ἐρωτήσεις. Καὶ γιατί ὁ Θεὸς δὲν μπορεῖ νὰ κάνει αὐτὴν πὺ πορνεύσει νὰ μὴ ἔχει ὑπάρξει κάποτε πόρνη; Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τὸ ψεῦδος ἀλήθεια. Κι αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ κατηγορία ἀδυναμίας, ἀλλὰ

ἀπόδειξις, οὐ τι παθεῖν ἀνεχομένης ὃ μὴ πρόκειται αὐτῇ. Ἄλλο-
τριον δὲ τούτου ψεῦδος παντελῶς. Ψεῦδος δὲ ἐστὶ τὸ τὴν πορ-
νεύσασαν ποιῆσαι μὴ πορνεύσαι ποτε. Δεῖ δὲ, ὡς ἔφην, τὰς εὐή-
θεις οὕτω τῶν ἐρωτήσεων καὶ πολὺ τὸ ἄτοπον ἐχούσας, μηδὲ
5 προσίεσθαι τὴν ἀρχήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἠγνόησεν ὁ Υἱὸς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν.

Κατὰ Ἀγνοητῶν.

Φασὶ γε μὴν καὶ ἑτέρους ἀκούσαντες λέγοντος τοῦ Χριστοῦ·
10 «Περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι
τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ Υἱὸς, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μόνον», λέγειν ἀσυνετώ-
τατα, μὴ εἰδέναι κατὰ ἀλήθειαν τὸν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ
Πατρὸς πεφηνότα Λόγον, μήτε τὴν ὥραν, μήτε τὴν ἡμέραν ἐκεί-
νην, ἵνα τοῖς ἀγγέλοις συντάττηται, καὶ κατὰ μηδένα τρόπον δια-
15 φέρῃ τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων. Εἶτα πῶς ἐν ἴσῃ τάξει τε καὶ φύσει
ποιήματα καὶ Ποιητῆς; Πῶς δὲ οὐκ ἄπειρον τὸ μεσολαβοῦν; Ὁ μὲν
γὰρ ἐστὶ πάντων ἐπέκεινα, τὸ δὲ ἐν τοῖς πᾶσι. Εἰ δὲ οἶονται κατὰ
ἀλήθειαν ἠγνοηκέναι τι Χριστόν, καθ' ὃ νοεῖται Θεός, ἔξω φέρον-
ται σκοποῦ, καὶ τρέχουσι κατὰ πετρῶν, καὶ τὸ κέρας ἐγείρουσι κα-
20 τὰ τῆς δόξης αὐτοῦ. Εὐρεθήσεται γὰρ, ἂν οὕτως ἔχη καθά φασιν
αὐτοί, οὐδὲ ὁμοούσιος ἔτι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Εἰ γὰρ οἶδεν μὲν ὁ
Πατὴρ, ἀγνοεῖ δὲ ὁ Υἱὸς, πῶς ἴσος ἐστὶ αὐτῷ, ἠγνοῦν ὁμοούσιος;
Δεῖ γὰρ πάντως ἐν μείοσιν εἶναι τοῦ εἰδότος, τὸ μὴ εἶδος. Καὶ τὸ ἔτι
τούτου παραλογώτερον, βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὠνόμασται ὁ
25 Υἱὸς. Παῦλος μὲν γὰρ περὶ αὐτοῦ ἔφη· «Ὅς ἐγενήθη ἡμῖν ἀπὸ
Θεοῦ σοφία». Καὶ πάλιν· «Ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σο-
φίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι». Ψάλλει δὲ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ πρὸς
τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· «Κύριε, ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδή-
γησάς με», βουλήν αὐτοῦ λέγων τὸν ἐξ αὐτοῦ φύντα Υἱόν.

46. Παρακλάδι τῆς αἵρεσης τῶν Μονοφυσιτῶν τοῦ βου αἰῶνα ποὺ ὑποστήρι-
ζαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ γνωρίσει τὴ φύση τοῦ Χριστοῦ.

47. Ματθ. 24, 36. Μάρκ. 13, 32.

48. Α' Κορ. 1, 30.

49. Κολ. 2, 3.

50. Ψαλμ. 72, 24.

ἀπόδειξη τῆς φύσης του, ἡ ὁποία δὲν ἀνέχεται νὰ πάθει κάτι πὺ δὲν τῆς ἀρμόζει. Εἶναι τελείως ξένο τὸ ψεῦδος ἀπὸ αὐτόν. Καὶ εἶναι ψεῦδος αὐτὴν πὺ πόρνευσε νὰ τὴν κάνει νὰ μὴν ἔχει πορνεύσει ποτέ. Καὶ πρέπει, ὅπως εἶπα, τὶς τόσο ἀνόητες αὐτὲς ἐρωτήσεις, πὺ εἶναι καὶ πολὺ ἄτοπες, νὰ μὴν γίνονται καὶ δεκτὲς ἀπὸ τὴν ἀρχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

Πρὸς ἐκείνους πὺ λένε, ὅτι ὁ Υἱὸς ἀγνόησε τὴν ἔσχατη ἡμέρα.

Ἐναντίον τῶν Ἀγνοητῶν⁴⁶.

Λένε ὅτι καὶ ἄλλοι ἀκουσαν τὸν Χριστὸ νὰ λέγει, «Γιὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἢ τὴν ὥρα, κανένας δὲν γνωρίζει, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὔτε ὁ Υἱὸς, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας»⁴⁷, καὶ λένε πάρα πολὺ αἰσύνετα, ὅτι πράγματι ὁ Λόγος, πὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, δὲν γνωρίζει οὔτε τὴν ὥρα οὔτε τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ὥστε νὰ κατατάσσεται ἔτσι μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ νὰ μὴ διαφέρει μὲ κανένα τρόπο ἀπὸ τὰ πλάσματά του. Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ κατατάσσεται στὴν ἴδια τάξη καὶ νὰ ἔχει τὴν ἴδια φύση τὸ δημιούργημα καὶ ὁ Δημιουργός; Πῶς δὲν εἶναι ἄπειρη ἢ ἐνδιάμεση ἀπόσταση; Γιατὶ ὁ Δημιουργός βρίσκεται πέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα, ἐνῶ τὸ δημιούργημα ἀνάμεσα σὲ ὅλα. Ἐὰν ὅμως νομίζουν ἀληθινὰ ὅτι ὁ Χριστός, ἐνῶ εἶναι Θεός, ἀγνοεῖ κάτι, φέρονται ἔξω ἀπὸ τὸ σκοπὸ τους, τρέχοντας ἐναντία πρὸς τὶς πέτρες καὶ ὀρθώνοντας τὴ δύναμή τους ἐναντίον τῆς δόξας του. Γιατὶ ἂν εἶναι ἔτσι, ὅπως αὐτοὶ λένε, θ' ἀποδειχθεῖ ὅτι οὔτε ὁμοούσιος εἶναι μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ Πατέρας γνωρίζει, ἀγνοεῖ ὅμως ὁ Υἱός, πῶς θὰ εἶναι ἴσος μ' αὐτόν, δηλαδὴ ὁμοούσιος; Γιατὶ πρέπει ὅπωςδήποτε αὐτὸ πὺ δὲν γνωρίζει νὰ βρίσκεται σὲ κατώτερη μοῖρα ἀπὸ αὐτὸ πὺ γνωρίζει. Καὶ τὸ ἀκόμα πιὸ παράλογο ἀπὸ αὐτό, ὁ Υἱὸς ὀνομάσθηκε βουλή τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Γιατὶ λέγει ὁ Παῦλος γι' αὐτόν· «Αὐτὸς πὺ ἦρθε σὲ μᾶς σοφία ἀπὸ τὸν Θεό»⁴⁸. Καὶ πάλι «Σ' αὐτόν βρίσκονται κρυμμένοι ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως»⁴⁹. Ἐνῶ καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ ψάλλει πρὸς τὸν οὐράνιο Πατέρα καὶ Θεό· «Κύριε, μὲ ὀδήγησες μὲ τὴ βουλή σου»⁵⁰, ὀνομάζοντας «βουλή» αὐτοῦ τὸν Υἱὸ πὺ προῆλθε ἀπὸ αὐτόν.

Εἶτα πῶς οὐ γελοῖον, ἀγνοεῖν οἶεσθαί τι τῶν ἐν τῷ Πατρὶ τὴν
 σοφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν βουλήν αὐτοῦ; Καὶ ὁ ὁ μόνος εἰδὼς τὸν
 Πατέρα, πῶς τὴν τῆς συντελείας ἡμέραν ἀγνοεῖ; Ποῖον ἄρα τὸ
 προὔχον ἐν γνώσει, τὸ εἰδέναι τί ἐστὶν ὁ Πατήρ, ἤγουν τὴν ἐσχά-
 5 τὴν ἡμέραν; Γέγραπται δὲ πάλιν, ὅτι «Τὸ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ,
 καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ». Ὅτε τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ εἶδος τὰ βάθη
 τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, Πνεῦμα καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ
 ἐστὶ, πῶς οὐκ οἶδεν τὰ ἐν τῷ ἰδίῳ Πατρὶ; Πολλῶν τοιγαροῦν εἰς
 ἀτοπίαν ἐννοιῶν συνωθουσῶν τὸν ἀμαθῆ καὶ κίβδηλον ἐκείνων
 10 λόγον, ἀναγκαῖον ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκονομίαν, φάναι τε, ὅτι πεφό-
 ρηκε μὲν ὁ μονογενῆς Λόγος τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος
 καὶ πάντα τὰ αὐτῆς, δίχα μόνῃς τῆς ἁμαρτίας, μέτροις δὲ ἀνθρω-
 πότητος πρέπει ἂν εἰκότως καὶ τὸ ἀγνοεῖν τὰ ἐσόμενα· οὐκοῦν,
 καθ' ὃ μὲν νοεῖται Θεός, οἶδε πάντα ὅσα καὶ Πατήρ, καθ' ὃ γε
 15 μὴν ἄνθρωπος ὁ αὐτός, οὐκ ἀποσειέται τὸ καὶ ἀγνοῆσαι δοκεῖν,
 διὰ τὸ πρέπειν τῇ ἀνθρωπότητι. Ὡσπερ δὲ αὐτὸς ὢν ἡ ζωὴ
 πάντων καὶ δύναμις τροφήν σωματικὴν ἐδέχετο, τὸ τῆς κενώσε-
 ως οὐκ ἀτιμάζων μέτρον, ἀναγέγραπται δὲ καὶ ὑπνῶν καὶ κο-
 πιάσας, οὕτω καὶ πάντα εἰδὼς τὴν πρέπουσαν τῇ ἀνθρωπότητι
 20 ἄγνοιαν οὐκ ἐρυθριᾷ προσνέμων ἑαυτῷ. Γέγονεν γὰρ αὐτοῦ πάν-
 τα τὰ τῆς ἀνθρωπότητος, δίχα μόνῃς τῆς ἁμαρτίας Ἐπειδὴ δὲ τὰ
 ὑπὲρ ἑαυτοῦ οἱ μαθηταὶ μανθάνειν ἤθελον, σκῆπτεται χρησίμως
 τὸ μὴ εἰδέναι καθ' ὃ ἄνθρωπος, καὶ φησι, μηδὲ αὐτοῦς εἰδέναι
 τοὺς κατ' οὐρανὸν ὄντας ἁγίους ἀγγέλους, ἵνα μὴ λυπῶνται ὡς
 25 μὴ θαρρηθέντες τὸ μυστήριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Πῶς νοητέον, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο».

Ἐπειδὴ δὲ, ὡς μανθάνω, τινὲς προσποιουῦνται ἐρωτᾶν τό, τί
 ἂν εἴη, ἢ κατὰ τίνα τρόπον νοεῖται τό, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»,

Καὶ πῶς δὲν εἶναι γελοῖο νὰ νομίζεται ὅτι ἀγνοεῖ κάτι ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν στὸν Πατέρα ἢ Σοφία αὐτοῦ καὶ ἡ βουλή του; Κι' αὐτὸς πού μόνος γνωρίζει τὸν Πατέρα, πῶς ἀγνοεῖ τὴν ἡμέρα τῆς συντέλειας; Ποιὸ εἶναι ἄραγε αὐτὸ πού προέχει ὡς πρὸς τὴ γνώση, τὸ νὰ γνωρίζει τί εἶναι ὁ Πατέρας, ἢ τὴν ἔσχατη ἡμέρα; Ἐπίσης ἔχει γραφεῖ πάλι, ὅτι «Τὸ Πνεῦμα ἐρευνᾷ τὰ πάντα, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ»⁵¹. Ὅταν λοιπὸν τὸ Πνεῦμα, πού γνωρίζει τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτόν, εἶναι Πνεῦμα καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Υἱοῦ, πῶς δὲν γνωρίζει αὐτὰ πού ὑπάρχουν μέσα στὸν Πατέρα του; Ἐνῶ λοιπὸν εἶναι πολλές οἱ ἔννοιες πού ὠθοῦν στὴν ἀνοησία τὸν ἀμαθῆ καὶ κίβδηλο λόγο ἐκείνων, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔρθομε στὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας καὶ νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ μονογενῆς Λόγος τοῦ Θεοῦ φόρεσε μαζί μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ὅσα ἀνήκουν σ' αὐτήν, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ στὰ μέτρα ἀσφαλῶς τῆς ἀνθρώπινης φύσης ἀρμόζει εὐλόγα καὶ ἡ ἀγνοία τῶν μελλοντικῶν. Κατὰ τὸ ὅτι λοιπὸν νοεῖται Θεός, γνωρίζει ὅλα ὅσα γνωρίζει ὁ Πατέρας, ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἴδιος εἶναι καὶ ἄνθρωπος, δὲν ἀποκλείεται καὶ νὰ φαίνεται ὅτι καὶ ἀγνόησε, ἐπειδὴ αὐτὸ ταιριάζει στοὺς ἀνθρώπους. Κι ὅπως αὐτὸς ἐνῶ εἶναι ἡ ζωὴ ὅλων καὶ ἡ δύναμη, δεχόταν τροφὴ σωματικὴ καὶ δὲν περιφρονοῦσε τὸ μέτρο τῆς ταπείνωσης, καὶ ἔχει γραφεῖ ὅτι κοιμόταν καὶ κουραζόταν, ἔτσι, ἂν καὶ γνώριζε τὰ πάντα, δὲν ντρέπεται, τὴν ἀγνοία πού ταιριάζει στοὺς ἀνθρώπους, νὰ τὴν ἀποδίδει στὸν ἑαυτό του. Γιατὶ ἔγινε δικό του κάθε ἀνθρώπινο, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ μαθητὲς ἤθελαν νὰ μαθαίνουν πράγματα πάνω ἀπὸ τίς δυνάμεις του, προσποιεῖται ὠφέλιμα γι' αὐτοὺς ὅτι δὲν γνωρίζει σὰν ἄνθρωπος, καὶ λέγει ὅτι οὔτε οἱ ἅγιοι ἄγγελοι στοὺς οὐρανοὺς γνωρίζουν, γιὰ νὰ μὴ λυπηθοῦν πού δὲν τοὺς ἐμπιστεύθηκε τὸ μυστήριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

Πῶς πρέπει νὰ νοεῖται τὸ «Ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα»⁵².

Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως μαθαίνω, κάποιοι ἐρωτοῦν προσποιητὰ, τί μπορεῖ νὰ σημαίνει, ἢ μὲ ποιὸ τρόπο νοεῖται τὸ «Ὁ Λόγος ἔγινε

πάλιν φαμέν ἀναγκαίως ἐκεῖνο· Ἔθος τῆ θεοπνεύστῃ Γραφῇ καὶ
 ἀπὸ μόνης ἐστ' ὅτε σαρκὸς τὸν ἄνθρωπον ὀνομάζειν. Καὶ γοῦν
 ἐν προφήταις ὁ Θεὸς ἐπηγγέλατο τὸ ἑαυτοῦ Πνεῦμα ἐκχεῖν ἐπὶ
 πᾶσαν σάρκα. Εἴρηται δὲ πάλιν, ὅτι «Ὁψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σω-
 5 τῆριον τοῦ Θεοῦ», καὶ οὐ δήπου φαμέν ὡς ἐπὶ μόνην τὴν σάρκα
 τὸ θεῖον ἐκχεῖται Πνεῦμα, ἀλλ' οὐδὲ ὅτι μόνη ἢ σὰρξ τὴν διὰ
 Χριστοῦ σωτηρίαν τεθέεται, ἀλλ' ἐπ' ἀνθρώπους ἐξεχύθη τὸ Πνεῦ-
 μα, καὶ αὐτοὶ τεθέονται τὴν σωτηρίαν. Ὅταν τοίνυν ὁ εὐαγγελι-
 στῆς λέγει, «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», οὐκ εἰς σάρκα διδάσκει
 10 μεταπεποιῆσθαι τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ (ἄτρεπτος γὰρ ἐστίν, ὡς ἐξ
 ἀτρέπτου Πατρὸς), ἀλλ' ὅτι σάρκα ἐψυχωμένην νοερῶς ἰδίαν
 ποιησάμενος, παραδόξως προῆλθεν ἄνθρωπος παρὰ τῆς ἁγίας
 Παρθένου, ἐπειδὴ οὐκ ἄνθρωπος ὢν πρότερον τεθεοποιῆται
 μᾶλλον, ἀλλὰ Θεὸς ὢν φύσει, γέγονεν ἄνθρωπος

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἐκάστῳ ἀνταπόδοσις ἐκκληρώθη
 ἀξία. Οὐ γὰρ εἶπε ὁ Σωτὴρ, ὅτι Πτωχὸς τις ἄνθρωπος, ἀλλὰ,
 Λάζαρος, ἵνα τῇ προσηγορίᾳ δείξῃ πείρα καὶ ἀληθεία ταύ-
 την πεπραχθαι.

20 Τὴν κρίσιν ἔσεσθαι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἡ θεία
 λέγει Γραφή. Ἀνάστασις δὲ οὐκ ἔσται, μὴ αὐθις ἡμῖν ἐπιφοιτή-
 σαντος ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς μετὰ τῶν
 ἁγίων ἀγγέλων. Οὕτω καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλός φησι, ὅτι «Αὐτὸς
 ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι
 25 Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ. Σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν
 Χριστῷ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι». Οὕτω τοίνυν ἐξ οὐρανοῦ κα-
 ταβεθηκότος τοῦ πάντων Κριτοῦ, οὐδὲ ἡ τῶν νεκρῶν ἀνάστασις
 γέγονεν. Εἶτα πῶς οὐκ ἀπίθανον ἐννοεῖν, ὅτι γέγονεν ἤδη τισὶν
 ἀνταπόδοσις ἢ πονηρῶν ἔργων ἢ ἀγαθῶν; Ἔστι τοίνυν παρα-
 30 βολῆς τρόπος ἀστείως ἐσχηματισμένος, τά τε ἐπὶ τῷ πλουσίῳ καὶ

53. Ἰωήλ 3, 1.

54. Ἦσ. 52, 10. Λουκᾶ 3, 6.

55. Α' Θεσο. 4, 16.

σάρκα», θά ἐπαναλάβομε κατ' ἀνάγκην ἐκεῖνο· Συνηθίζει ἡ θεό-
πνευστη Γραφή νά ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπο πολλές φορές ἀπὸ μόνη
τῆ σάρκα. Καὶ πράγματι ὁ Θεὸς ὑποσχέθηκε στοὺς προφῆτες ὅτι
«θά ἐκχύσει τὸ Πνεῦμα του σὲ κάθε σάρκα»⁵³. Καὶ πάλι εἰπώθηκε,
«Θά δεῖ κάθε σάρκα τὴ σωτηρία ποὺ θά δώσει ὁ Θεός»⁵⁴, καὶ δὲν
λέμε βέβαια ὅτι μόνο στὴν σάρκα ἐκχύνεται τὸ Θεῖο Πνεῦμα, οὔτε
καὶ ὅτι μόνο ἡ σάρκα εἶδε τὴ σωτηρία ποὺ ἔφερε ὁ Χριστός, ἀλλὰ
ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκχύθηκε στοὺς ἀνθρώπους καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶδαν τὴ
σωτηρία. Ὅταν λοιπὸν ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει, «Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε
σάρκα», δὲν διδάσκει ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μεταβλήθηκε σὲ σάρκα
(γιατὶ εἶναι ἀτρεπτος, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ ἀτρεπτο Πατέρα),
ἀλλὰ ὅτι ἔκανε δικὴν του σάρκα ἔμψυχη μὲ νοῦ, καὶ μὲ τρόπο παρά-
δοξο προῆλθε ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, ἐπειδὴ, ἐνῶ δὲν
ἦταν πρῶτα ἄνθρωπος, ἔγινε Θεός, ἀλλὰ ἐνῶ ἦταν Θεὸς ἀπὸ τὴ
φύση του, ἔγινε ἄνθρωπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

Πρὸς ἐκείνους ποὺ λένε ὅτι στὸν καθένα κληρώθηκε ἄξια ἀντα-
πόδοση. Γιατὶ ὁ Σωτὴρας δὲν εἶπε, Κάποιος πτωχὸς ἄνθρωπος,
ἀλλὰ Λάζαρος, γιὰ νὰ δείξει μ' αὐτὴ τὴν ὀνομασία ὅτι πραγμα-
τικὰ καὶ ἀληθινὰ συνέβη αὐτό.

Ἡ θεία Γραφή λέγει ὅτι ἡ κρίση θά γίνει μετὰ τὴν ἀνάστασι
ἀπὸ τοὺς νεκροὺς. Καὶ ἀνάστασι δὲν θά γίνει, ἂν δὲν ξανάρθει ὁ
Χριστὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σ' ἐμᾶς μέσα στὴ δόξα τοῦ Πατέρα του
μαζὶ μὲ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους. Αὐτὸ λέγει καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος·
«Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μὲ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ καὶ σάλπιγγα μέσω
ἀρχαγγέλου θά κατέβει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ. Θά σαλπίσει δηλαδὴ καὶ οἱ
νεκροὶ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ θά σηκωθοῦν ἄφθαρτοι»⁵⁵. Ἄν
λοιπὸν δὲν κατεβεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Κριτὴς ὄλων, δὲν θά γίνει καὶ
ἡ ἀνάστασι τῶν κεκρωῶν. Καὶ πῶς δὲν εἶναι παράλογο νὰ σκεφθοῦ-
με ὅτι ἔγινε ἤδη ἡ ἀνταπόδοσι σὲ κάποιους γιὰ ἔργα φαῦλα ἢ
ἀγαθὰ; Εἶναι λοιπὸν μιὰ παραβολικὴ διήγησι διατυπωμένη μὲ
τρόπο ὠραῖο καὶ κατάλληλο, καὶ αὐτὰ ποὺ λέγονται ἀπὸ τὸν Χριστὸ

τῷ Λαζάρῳ εἰρημένα παρὰ Χριστοῦ. Ἐχει δὲ ὁ λόγος ὡς ἡ Ἑβραίων ἔφη παράδοσις, Λάζαρον εἶναί τινα κατ' ἐκεῖνο ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐσχάτην νοσοῦντα πτωχίαν καὶ ἀρρωστίαν, οὗ καὶ τὸν Κύριον μνημονεῦσαι, ὡς εἰς παράδειγμα λαμβάνοντα καὶ 5 αὐτὸν εἰς ἐμφανεστέραν τοῦ λόγου δήλωσιν. Οὕτω τοίνυν ἐξ οὐρανοῦ καταφοιτήσαντος τοῦ πάντων Σωτῆρος Χριστοῦ, οὔτε ἀνάστασις γέγονεν, οὔτε πράξεως ἀντίδοσις ἠκολούθησέ τισιν, ἀλλ' ὡς ἐν εἰκόνι, τῇ παραβολῇ γέγραπται πλούσιος καὶ τρυφῶν, καὶ ἀφιλοκτίρων, καὶ πένης ἐν ἀρρωστίᾳ, ἵνα εἶδειεν οἱ τὸν ἐπὶ 10 γῆς πλοῦτον ἔχοντες, ὡς, εἰ μὴ βουληθεῖεν εἶναι χρηστοὶ καὶ εὐμετάδωτοι καὶ κοινωνικοὶ καὶ ταῖς τῶν πενήτων ἀνάγκαις ἐπικουρεῖν ἔλοιτο, δεινῇ καὶ ἀφύκτῳ δίκῃ περιτεσοῦνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Πρὸς τοὺς λέγοντας Πῶς, ἀσώματοι ὄντες οἱ δαίμονες, 15 ἐμίγησαν γυναιξί;

Ἐπειδὴ δὲ τινὰς φησι λέγειν, Πῶς, ἀσώματοι ὄντες οἱ πονηροὶ δαίμονες, κεκοινωνήκασιν γυναιξίν, αἱ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐγεννῶντο τοὺς γίγαντας, ἀναγκαῖον ἡμᾶς καὶ πρὸς τοῦτο ἐπιτροχάδην εἰπεῖν, οὐ τῷ μήκει τῶν διηγημάτων συνεκτεινομένους, ἀλλ' ὡς ἐν 20 ἐπιτομῇ τὴν διάνοιαν τοῦ πράγματος ἐμφανίζοντας. Τοίνυν φασὶ κατὰ τοὺς ἄνωθεν καιρούς, ἤτοι χρόνους, διηρεῖσθαι τοὺς τε ἀπὸ Κάϊν φημί καὶ τοὺς ἀπὸ Ἐνώς, ὅς διὰ πολλὴν ἄγαν δικαιοσύνην ὠνόμασται παρὰ τοῖς τὸ τηνικάδε θεός. «Ἦλπισε», γάρ, φησί, ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ». Ἄλλ' οἱ μὲν 25 ἀπὸ Ἐνώς γεγονότες ἐπιμεληταὶ δικαιοσύνης καὶ ἀπάσης ἀγαθοεργίας, ἤθεσιν ἐπόμενοι τοῖς τοῦ πατρός, οἳ γε μὴν ἀπὸ τοῦ Κάϊν θρασεῖς καὶ ἐπάρατοι, καὶ πᾶν εἶδος φανλότητος ἐτοιμῶς ἐπιτηδεύοντες ἦν γὰρ αὐτοῖς τοιοῦτος καὶ ὁ πατήρ. Ἔως μὲν οὖν ἦσαν ἀλλήλοις ἄμικτα τὰ γένη, διεσώζετο παρὰ τοῖς ἀπὸ 30 Ἐνώς γεγονόσι τὸ διαπρέπειν ἐν ἀρίστη ζωῇ, ἐπειδὴ δὲ, φησὶν,

για τὸν πλούσιο καὶ τὸν Λάζαρο. Καὶ ὅπως λέγει ἡ παράδοση τῶν Ἑβραίων ὁ Λάζαρος ἦταν κάποιος πὺ ζοῦσε τὴν ἐποχὴν ἐκείνη στὰ Ἱεροσόλυμα ἄρρωστος καὶ σὲ ἔσχατη φτώχεια, καὶ αὐτὸν ἀνέφερε ὁ Κύριος, παίρνοντάς τον ὡς παράδειγμα, γιὰ φανερότερη δὴλωση τοῦ λόγου του. Δὲν εἶχε ἀκόμα κατεβεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Σωτήρας τῶν ὅλων Χριστός, οὔτε εἶχε γίνει ἀνάσταση οὔτε ἡ πράξις τῆς ἀνταπόδοσης εἶχε ἀκολουθήσει γιὰ μερικούς, ἀλλὰ σὰν μὰ εἰκόνα ἔχει γραφεῖ στὴν παραβολὴ γιὰ ἓνα πλούσιο πὺ ζοῦσε στὶς ἀπολαύσεις καὶ ἦταν ἄσπλαχνος, καὶ γιὰ ἓναν φτωχὸ ἄρρωστο, γιὰ νὰ μάθουν ὅσοι κατέχουν τὸν πλοῦτο τῆς γῆς, ἂν δὲν θελήσουν νὰ εἶναι ἀγαθοί, νὰ δίνουν μὲ ἀπλοχεριά, νὰ εἶναι κοινωνικοὶ καὶ νὰ βοηθήσουν τοὺς φτωχοὺς στὶς ἀνάγκες τους, θὰ ὑποστοῦν φοβερὴ καὶ ἀναπόφευκτη τιμωρία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17ο

Σ' ἐκείνους πὺ ἐρωτοῦν· Πῶς, ἐνῶ οἱ δαίμονες εἶναι ἀσώματοι, ἦρθαν σ' ἐπαφὴ μὲ γυναῖκες;

Ἐπειδὴ λέγει ὅτι κάποιοι ἐρωτοῦν, Πῶς, ἐνῶ εἶναι ἀσώματοι οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἦρθαν σ' ἐπαφὴ μὲ γυναῖκες καὶ γέννησαν αὐτὲς ἀπὸ ἐκείνους τοὺς γίγαντες, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀπαντήσουμε καὶ σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἐπιτροχάδην, χωρὶς ν' ἀκολουθήσουμε τὸ μῆκος τῶν διηγημάτων, ἀλλὰ δίνοντας μὲ συντομία τὸ νόημα τῆς ὑπόθεσης. Λένε λοιπὸν ὅτι τοὺς περασμένους καιροὺς ἢ χρόνους ἦταν διαχωρισμένοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κάιν ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἐνῶς, ὁ ὁποῖος ἕξαιτίας τῆς πολλῆς δικαιοσύνης του ὀνομάσθηκε ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του θεός. Γιατὶ λέγει, «ἤλπισε ὅτι θὰ ὀνομαζόταν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ του»⁶. Ἀλλὰ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἐνῶς φρόντιζαν γιὰ κάθε πράξις δικαιοσύνης καὶ κάθε ἀγαθοεργία, ἀκολουθώντας τὴ συμπεριφορὰ τοῦ πατέρα τους. Ἀντίθετα οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κάιν ἦταν θρασεῖς καὶ βαρηνμένοι ἀπὸ τὴν κατάρρα καὶ πρόθυμοι νὰ πράξουν κάθε εἶδος φαυλότητος· γιὰτὶ τέτοιος ἦταν καὶ ὁ πατέρας τους. Ὅσο λοιπὸν ἦταν χωρισμένες οἱ δύο γενιὲς διατηροῦνταν στοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἐνῶς ἢ διάκρισὴ τους στὴ ζωὴ τῆς ἀρετῆς, ὅταν ὅμως οἱ

οὶ υἱοὶ τοῦ ἐπικληθέντος Θεοῦ, τοῦτ' ἔστι, τοῦ Ἐνώσ, τὰς ἐκ τοῦ
 Κάιν θυγατέρας τεθέονται (ὡς καὶ τῶν ἀνθρώπων εἶπεν ἡ Γραφή
 θυγατέρας), εἶτα προσεφθάρησαν αὐταῖς, καὶ γεγόνασι ἥττους
 αἰσχροῦν ἐπιθυμιῶν, καὶ εἰς τὰ ἐκείνων ἤθη μετετρέπησαν. Ἀ-
 5 γανακτήσας δὲ ὁ Θεός, παρεσκεύασε τὰς αἰρεθείσας γυναῖκας
 παρ' αὐτῶν δυσειδῆ τίκτειν τέρατα, οὓς καὶ ἐκάλουν γίγαντας,
 διὰ τὸ εἰδεχθῆς καὶ ἀπηνῆς τῶν τρόπων καὶ τὸ ἀνήμερον θράσος
 Καὶ γοῦν οἱ μετὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα γεγονότες ἐρμηνευταὶ τέσ-
 10 «Οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ἰδόντες τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων», ἀλλ'
 οἱ μὲν, «Υἱοὶ τῶν δυναστευόντων», οἱ δέ, «Υἱοὶ τῶν δυναστῶν».
 Ἀσύνητον δὲ οἶεσθαι τοὺς ἀσωμάτους δαίμονας δύνασθαι τὰ
 σωμάτων ἐνεργεῖν καὶ τὸ παρὰ φύσιν ἰδίαν ἐπιτελεῖν. Οὐδὲν γὰρ
 τῶν ὄντων δύναται τὸ παρὰ φύσιν δοῦν, ἀλλ' ἕκαστον ὡς γέγο-
 15 νεν, οὕτω μένει, τάξιν ὀρίσαντος ἑκάστῳ Θεοῦ· αὐτὸς γὰρ ἔστι ὁ
 πάντων γενεσιουργὸς καὶ Κύριος, οὗ τοῖς νεύμασι ἕκαστον τῶν
 ὄντων ἔστιν ὃ ἔστιν. Ἰστέον δὲ πρὸς τοῦτο κάκεινο· ἔχει μὲν γὰρ
 τινὰ τῶν ἀντιγράφων, ὅτι «Ἰδόντες οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ τὰς θυ-
 γατέρας τῶν ἀνθρώπων». Παραγραφή δὲ ἔστιν ἔξωθεν τιθεμένη·
 20 τὸ γὰρ ἀληθές ἐστιν, «Ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν
 ἀνθρώπων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ Υἱός, κατὰ μὲν τὴν ἀξίαν τῆς
 θεότητος συνῆν τῷ Πατρὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἦν ἐπὶ
 25 γῆς, καθ' ὑπόστασιν δέ, οὐκ ἔτι

Μανθάνω τινὰς εἰκῆ καὶ ἀπερισκέπτως καὶ ἐπὶ τοῖς μεγάλοις
 καὶ ἀναγκαίοις οὕτω πράγμασιν εἰωθότας φληναφεῖν, φάναι τι
 τοιοῦτον, ὡς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱός, κατὰ μὲν τὴν ἀξίαν τῆς
 θεότητος καὶ οὐσίας συνῆν τῷ Πατρὶ ἡνίκα ἐπὶ γῆς ἐχρημάτισε
 30 καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστρέφετο, ὡς ὁμοούσιος ὢν αὐτῷ,
 κατὰ δὲ τὸν τῆς ὑποστάσεως λόγον οὐκ ἔτι. Κεκένωτο γὰρ πᾶσα,

υιοί του ὀνομασμένου θεοῦ, δηλαδή του Ἐνώσ, εἶδαν τὶς θυγατέρες του Κάλιν (τὶς ὁποῖες ἡ Γραφή ὀνόμασε καὶ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων) καὶ στὴ συνέχεια διαφθάρθηκαν ἀπὸ αὐτές, νικήθηκαν ἀπὸ τὶς αἰσchrές ἐπιθυμίες, καὶ ἄλλαξαν τὸν τρόπο ζωῆς τους μὲ τὸν τρόπο ἐκείνων. Ἀγανάκτησε τότε ὁ Θεὸς καὶ ἔκανε τὶς γυναῖκες πού ἔλαβαν νὰ γεννοῦν δύσμορφα τέρατα, τὰ ὁποῖα καὶ ἀποκαλοῦσαν γίγαντες, ἐπειδὴ εἶχαν ἀποκρουστικούς καὶ σκληροὺς τρόπους καὶ ἄγριο θράσος. Καὶ βέβαια οἱ τέσσερις ἐρμηνευτές τῆς Γραφῆς μετὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα, ἐκδίδοντας τὰ σχετικά μὲ αὐτὸ τὸ χωρίο δὲν ἔχουν γράψει, «Οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ ὅταν εἶδαν τὶς θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων», ἀλλὰ ἄλλοι ἔγραψαν, «οἱ υἱοὶ ἐκείνων πού εἶχαν τὴν ἐξουσία», καὶ ἄλλοι, «οἱ υἱοὶ τῶν ἐξουσιαστῶν». Γιατὶ εἶναι ἀνόητο νὰ πιστεύεται ὅτι οἱ ἀσώματοι δαίμονες μποροῦν νὰ κάνουν πράξεις σωματικές καὶ ἐκτελοῦν ἔργα ἔξω ἀπὸ τὴ φύση τους. Γιατὶ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν μπορεῖ νὰ πράττει τὸ ἔξω ἀπὸ τὴ δική του φύση, ἀλλὰ καθένα ὅπως ἔγινε, ἔτσι μένει, στὴν τάξη πού ὄρισε γιὰ τὸ καθένα ὁ Θεός· γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς καὶ Κύριος ὅλων, πού μὲ τὴν ἐντολή του εἶναι τὸ κάθε ὄν αὐτὸ πού εἶναι. Πρέπει ἀκόμα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ νὰ γνωρίζομε καὶ ἐκεῖνο· ὅτι δηλαδή μερικὰ ἀντίγραφα ἔχουν «Ὅταν εἶδαν οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ τὶς θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων». Αὐτὸ ὅμως εἶναι σημείωση γραμμένη στὸ περιθώριο. Γιατὶ τὸ ὀρθὸ εἶναι, «Ὅταν εἶδαν οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ τὶς θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

Πρὸς ἐκείνους πού λένε ὅτι ὁ Υἱὸς ὡς πρὸς τὴν τιμὴ τῆς θεότη-
τας συνυπῆρχε μὲ τὸν Πατέρα ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἦταν
ἐπάνω στὴ γῆ, ὄχι ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση.

Ἀκούω ὅτι κάποιοι ἔτσι στὴν τύχη καὶ ἀπερίσκεπτα καὶ γιὰ
μεγάλα καὶ τόσο σοβαρὰ ζητήματα συνηθίζουν νὰ φλυαροῦν, καὶ
νὰ λένε κάτι τέτοιο, ὅτι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς τὸ
ἀξίωμα τῆς θεότητος καὶ τῆς οὐσίας ἦταν μαζί μὲ τὸν Πατέρα ὅταν
εἶχε ἔρθει στὴ γῆ καὶ ζοῦσε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ εἶναι
ὁμοούσιος μ' αὐτόν, ὄχι ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὸ λόγο τῆς ὑπόστασης.

ὡς αὐτοί φασι, καὶ νύοτική ὑπόστασις ἔκ τε τῶν οὐρανῶν καὶ αὐτῶν τῶν πατρικῶν κόλπων· οὐ γὰρ συναπτόν ὑπόστασιν τῆ ὑποστάσει, οὔτε τὰς ἐν μιᾷ οὐσία ὑπαρχούσας. Ἐγὼ δὲ τὸ τῆς ἀμαθίας προπετὲς τῶν ταῦτα πεφρονηκότων θαυμάσας, δεῖν 5 ᾤθηθην ἀναγκαίως ἐκεῖνο εἰπεῖν, ὅτι παρ' αὐτοῖς ἡ οὐσία πεπόσεται τοῦ Θεοῦ, καὶ καταληπτὴν αὐτὴν εἶναί φασι καὶ πεπερατωμένην καὶ οὐκ ἔτι μὲν ἀπεριόριστον, οὐδὲ ἀκατάληπτον, ἀλλ' ἤδη καὶ τόποις χωρητὴν καὶ διαστήμασι περιληπτὴν. Ταῦτα δὲ τοῖς τῶν σωμάτων λόγοις ἀρμόζει· οὐκοῦν καὶ σῶμα, πάντως δέ 10 που καὶ ἐν εἴδει, καὶ οὐ δίχα σώματος ἔπεται γὰρ τὰ τοιάδε τοῖς σώμασιν. Εἶτα πῶς ὁ Σωτὴρ, «Πνεῦμα», φησί, «ὁ Θεός»; Πνεῦμα γὰρ αὐτὸν εἶναί φησι, ἵνα σωματικῆς ἀγάγῃ φαντασίας ἔξω τὴν ὑπερφυᾶ καὶ ἀπόρητον φύσιν.

Ἄρ' οὐκ ἂν τις εἴπῃ δικαίως τοῖς τὰ τοιάδε τεθροληκόσιν, ἢ 15 κατατολιμῶσι φρονεῖν· «Ἐδικαιώθη Σόδομα ἐκ σοῦ»; Εὐσεβέστερον γὰρ δοξάζουσιν οἱ παρ' Ἑλλησι σοφοὶ τὸ Θεῖον ἀσώματον καὶ ἀνείδεον, ἄποσόν τε καὶ ἀμερὲς καὶ ἀσχημάτιστον εἶναι διαβεβαιούμενοι, καὶ πανταχῇ μὲν ὑπάρχειν, ἀπολιμπάνεσθαι δὲ μηδενός. Πῶς δὲ κάκεῖνο διέλαθεν αὐτούς; Εἰ γὰρ ὁμοούσιος ὢν 20 ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, κεκένωκε τῆς αὐτοῦ παρουσίας τὸν οὐρανόν, ὅτε ἄνθρωπος γέγονεν καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς συνανεστρέφετο, ἄραρεν ὅτι καὶ ἡ γῆ ἦν κενὴ τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, ὅτι μὴ γέγονεν ἄνθρωπος αὐτός, μήτε μὴν ἄνθρώποις συνανεστρέφετο· ἀλλ', ἵνα τι κατὰ τὴν ἀσυνεσίαν αὐτῶν εἴπω, μεμένηκεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 25 Πῶς οὖν ὁ Σωτὴρ ἔφασκεν, ὅτι «Ἐν ἐμοὶ μένων ὁ Πατὴρ, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα»; Πῶς δὲ διὰ τοῦ προφήτου φησί, «Μὴ οὐχὶ τὸν οὐρανόν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει Κύριος»; καὶ πάλιν· «Θεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν»; Πάντα γὰρ ἐγγὺς ἔχει, τὰ πάντα πληρῶν ὁμοῦ τῷ Πατρὶ ὁ γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν Χριστός. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Δαβὶδ· «Ποῦ πορευθῶ», φησί, «ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ

57. Πρβλ. Ἰεζ. 16, 52.

58. Ἰω. 14, 10.

59. Ἰερ. 23, 24.

60. Ὅπ. π. 23.

Γιατί είχε κενωθεί, όπως ισχυρίζονται αυτοί, κάθε υϊκή υπόσταση κι από τούς ουρανούς και από τούς ίδιους τούς πατρικούς κόλπους. Γιατί δέν πρέπει νά συνάπτεται υπόσταση με υπόσταση, οὔτε αυτές πού υπάρχουν σέ μία οὐσία. Ἐγώ ὅμως ἔχοντας θαυμάσει τήν ἀλαζονεία λόγω ἀμάθειας αὐτῶν πού ἔκαναν αὐτές τīs σκέψεις, και σκέφθηκα ὅτι πρέπει κατ' ἀνάγκη νά πῶ ἐκεῖνο, ὅτι ἀπό αὐτούς ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἔλαβε ποιότητα, και λένε ὅτι αὐτή εἶναι καταληπτή και σέ περατωμένη και δέν εἶναι πιά ἀπεριόριστη οὔτε ἀκατάληπτη, ἀλλά μπορεῖ πλέον και σέ τόπους νά χωρέσει και νά περιληφθεῖ ἀπό διαστάσεις. Αὐτά ὅμως ἀρμόζουν στά σώματα· γι' αὐτό λοιπόν και σῶμα θά εἶναι και ὅπωςδήποτε με μορφή, και ὄχι χωρίς σῶμα· γιατί αὐτά ἀκολουθοῦν τὰ σώματα. Και πῶς τότε λέγει ὁ Σωτήρας ὅτι «ὁ Θεός εἶναι Πνεῦμα»; Λέγει ὅτι αὐτός εἶναι Πνεῦμα, γιά νά ἀπαλλάξει ἀπό σωματική φαντασία τήν ὑπερφυῆ και ἀπόρρητη φύση.

Ἔρα λοιπόν δέν θά πεῖ τάχα δίκαια κανείς σ' αὐτούς πού διαδίδουν τέτοια ἢ τολμοῦν νά τὰ σκεφθοῦν, «Βρῆκαν δίκαιο ἀπό σένα τὰ Σόδομα»⁵⁷; Γιατί εὐσεβέστερα οἱ Ἕλληνες σοφοὶ θεωροῦν τὸ Θεῖο ἀσῶματο και ἄμορφο και χωρίς ποσὸ και μέρη, και διαβεβαιώνουν ὅτι εἶναι δίχως σχῆμα, ὑπάρχει παντοῦ και δέν λείπει ἀπό κανένα. Και πῶς τούς ξέφυγε και ἐκεῖνο; Ἄν δηλαδή ὁ Υἱός πού εἶναι ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα ἄδειασε ἀπό τήν παρουσία του τὸν οὐρανὸ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος και ζοῦσε ἀνάμεσα στους ἀνθρώπους, ἄρα και ἡ γῆ ἦταν κενὴ ἀπό τήν υπόσταση τοῦ Πατέρα, ἐπειδὴ αὐτὸς δέν ἔγινε ἄνθρωπος οὔτε συναναστράφηκε με τούς ἀνθρώπους, ἀλλά, γιά νά πῶ κάτι σύμφωνο με τήν ἀνοησία τους, εἶχε μείνει στους οὐρανούς. Πῶς λοιπόν ἔλεγε ὁ Σωτήρας, «Μένοντας σ' ἐμένα ὁ Πατέρας μου, αὐτὸς κάνει τὰ ἔργα»⁵⁸; Και πῶς πάλι λέγει μέσω τοῦ προφήτη, «Μήπως ἐγὼ δέν γεμίζω τὸν οὐρανὸ και τὴ γῆ; λέγει ὁ Κύριος»⁵⁹; Και πάλι· «Ἐγὼ εἶμαι Θεός πού βρίσκομαι κοντά, λέγει ὁ Κύριος, και ὄχι Θεός μακρινός»⁶⁰. Γιατί ὅλα τὰ ἔχει πλησίον του και γεμίζει τὰ πάντα μαζί με τὸν Πατέρα ὁ Χριστὸς πού γεννήθηκε ἀπό αὐτὸν κατὰ φύση. Και πράγματι λέγει ὁ προφήτης Δαβὶδ «Ποῦ νά πάω μακριὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα σου, και ποῦ νά φύγω ἀπὸ τὰ

τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω;». Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν οὐρα-
 νούς ἢ γῆν εὐρεῖν δύνασθαι ποτε τῆς ἀρρήτου Θεότητος κενούς
 ὡς ἔφην γάρ, τὰ πάντα πληροῖ ἡ θεία καὶ ὁμοούσιος Τριάς

Μεμνήμεθα δὲ ὅτι καὶ ὁ τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Κύριος τοῖς
 5 ἀγίοις ἀποστόλοις ἔφασκεν· «Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν
 γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς». Ἐπεὶ
 δὲ πεπόρευται τὴν ἰδίαν ἀποπληρωῶν ὑπόσχεσιν, ἔπεμψεν ἡμῖν ἐξ
 οὐρανοῦ τὸν Παράκλητον, τουτέστι τὸ Πνεῦμα Ἅγιον. Ἔστι δὲ ὁμοού-
 σιον τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ. Ἄρ' οὖν ὅτε καταπεφοίτηκεν εἰς γῆν
 10 Παράκλητος, ἵνα ἀγιάσῃ ἡμᾶς, τὸ Πνεῦμα καὶ οὐκ ἐν τοῖς οὐρα-
 νοῖς ἦν; Ἀλλ' ἐκεῖνο φάναι πρέπει ἅν, ὅτι ἀγίασαν ἡμᾶς ἀνέδη
 πάλιν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οὐκ ἔστι μεθ' ἡμῶν, καίτοι γέγραπται,
 ὅτι Πνεῦμα Κυρίου τὴν οἰκουμένην πεπλήρωκεν. Ἀλλὰ καὶ
 αὐτὸς ἔφη Χριστὸς μέλλων ἀναβαίνειν πρὸς τὸν Πατέρα· «Ἴδού
 15 ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, καὶ ἕως τῆς συντελείας τοῦ
 αἰῶνος». Εἰ δὲ μεθ' ἡμῶν ἔστι, κενοὶ που πάντως καὶ νῦν εἰσι τῆς,
 ὡς αὐτοὶ φασι, υἰοτικῆς ὑποστάσεως οἱ οὐρανοί, καὶ τὸν κόλπον
 ἀφείς τοῦ Πατρὸς τοῖς ἐπὶ γῆς ἤδη μᾶλλον συνδιαιτᾶται. Ταῦτα
 γὰρ ἐκεῖνοι ψυχρολογοῦσι, ὡς ἔφην. Εἶτα τίς ἀνέξεται τῆς ἐκεί-
 20 νων ἀβελτηρίας; ἢ τίς τῶν νουνεχεστέρων οὐκ ἀμφιλαφῆς αὐτοῖς
 ἐπιστολάξῃ δάκρυον, οἷ γε τὰς ἱεράς καὶ θείας Γραφὰς ἠγνοηκό-
 τες, τὸ εἰς νοῦν ἦκον ἀδασανίστως ἐρεῦγονται καὶ τῶν ὀρθῶν τῆς
 Ἐκκλησίας δογμάτων ἐκπίπτουσι; Τί τῷ Φιλίππῳ περὶ τοῦ Πα-
 τρὸς λέγοντι προσπεφάνηκε ὁ Υἱός; «Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ
 25 Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἔστι;».

Οὐκοῦν ἀμήχανον εἶναί ποτε δίχα τοῦ ἑτέρου τὸν ἕτερον· ἀλλ'
 ἔνθαπερ ὁ Πατὴρ εἶναι νοοῖτο (ἔστι δὲ πανταχοῦ), ἐκεῖ που πάν-
 τως καὶ ὁ Υἱός, καὶ ἔνθαπερ ἂν ὁ Υἱός, ἐκεῖ καὶ ὁ Πατὴρ. Εἰ γὰρ
 ἔστι ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός καὶ Λόγος αὐτοῦ καὶ σοφία
 30 καὶ δύναμις, πῶς δίχα Λόγου καὶ δυνάμεως καὶ σοφίας ἐνδέχεται
 νοεῖσθαι ποτε τὸν Πατέρα; Πῶς δὲ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγος

61. Ψαλμ. 138, 7.

64. Ἰω. 14, 10.

62. Ἰω. 16, 7.

65. Α' Κορ. 1, 24.

63. Ματθ. 28, 20.

μάτια σου;»⁶¹. Γιατί δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μπορέσει κανεὶς νὰ βρεῖ ποτὲ τοὺς οὐρανοὺς ἢ τὴ γῆ ἄδεια ἀπὸ τὴν ἄρρητη δόξα τῆς θεότητος· γιατί, ὅπως εἶπα, ἡ θεία καὶ ὁμοούσια Τριάδα γεμίζει τὰ πάντα.

Θυμόμαστε ὅμως ὅτι καὶ ὁ Σωτήρας καὶ Κύριος τῶν ὅλων ἔλεγε στους ἀγίους ἀποστόλους «Σᾶς συμφέρει νὰ φύγω ἐγώ· γιατί ἂν δὲν φύγω, δὲν θὰ ἔρθει σ' ἐσᾶς ὁ Παράκλητος»⁶². Καὶ ὅταν ἔφυγε, ἐκπληρώνοντας τὴν υπόσχεσή του, μᾶς ἔστειλε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸν Παράκλητο, δηλαδή τὸ Πνεῦμα, πού εἶναι ὁμοούσιο μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό. Ἔρα ὅταν ἦρθε στὴ γῆ ὁ Παράκλητος γιὰ νὰ μᾶς ἀγιάσει, τὸ Πνεῦμα δὲν βρισκόταν καὶ στους οὐρανοὺς; Ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ ποῦμε ἐκεῖνο· ὅτι, ἀφοῦ μᾶς ἀγίασε, ἀνέβηκε πάλι στὸν οὐρανὸ καὶ δὲν εἶναι πιά μαζί μας, ἂν καὶ βέβαια ἔχει γραφεῖ, ὅτι Πνεῦμα Κυρίου γέμισε τὴν οἰκουμένη. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μέλλοντας ν' ἀνεβεῖ στὸν Πατέρα εἶπε· «Νά, ἐγὼ εἶμαι μαζί σας ὅλες τὶς ἡμέρες καὶ μέχρι τῆ συντέλεια τοῦ αἵωνα»⁶³. Ἄν ὅμως εἶναι μαζί μας, εἶναι ἀδελφοὶ ὅπωςδὴποτε οἱ οὐρανοὶ καὶ τώρα, ὅπως αὐτοὶ λένε, ἀπὸ τὴν υπόσταση τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τοὺς κόλπους τοῦ Πατέρα, τώρα πλέον ζεῖ στὴ γῆ μαζί μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ αὐτά, ὅπως εἶπα, τὰ ἀνούσια φλυαροῦν ἐκεῖνοι. Καὶ ποιὸς θὰ ὑποφέρει τὴν ἀνοησία τους; Ἡ ποιὸς ἀπὸ τοὺς πρὸ συνετοὺς δὲν θὰ χύσει ἀφθονα δάκρυα γι' αὐτούς, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἀγνόησαν τὶς ἱερὲς καὶ θεῖες Γραφές, ἐκστομίζουν ἀνεξέταστα ὅ,τι ἔρχεται στὸ νοῦ τους καὶ ἐκπίπτουν ἀπὸ τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας; Τὶ ἀπάντηση ἔδωσε ὁ Υἱὸς στὸ Φίλιππο πού εἶχε ρωτήσῃ γιὰ τὸν Πατέρα; «Δὲν πιστεύεις ὅτι ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σ' ἐμένα;»⁶⁴.

Ἄρα λοιπὸν εἶναι ἀδύνατο νὰ εἶναι ὁ ἕνας χωρὶς τὸν ἄλλο, ἀλλὰ ὅπου νοεῖται ὅτι βρίσκεται ὁ Πατέρας (καὶ ὑπάρχει παντοῦ), ἐκεῖ ἀκριβῶς βρίσκεται ὅπωςδὴποτε καὶ ὁ Υἱός, καὶ ὅπου βρίσκεται ὁ Υἱός, ἐκεῖ βρίσκεται καὶ ὁ Πατέρας. Γιατί, ἂν εἶναι ἀπαύγασμα τοῦ Πατέρα ὁ Υἱός καὶ Λόγος του καὶ σοφία καὶ δύναμη⁶⁵, πῶς εἶναι δυνατό νὰ νοεῖται ποτὲ ὁ Πατέρας χωρὶς Λόγο καὶ δύναμη καὶ σοφία; Καὶ πῶς ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Λόγος καὶ ἡ δύναμή του

αὐτοῦ καὶ δύναμις νοοῖτ' ἂν ποτε δίχα τοῦ Πατρὸς; ἢ πῶς οὐκ
 ἐνυπάρξει αὐτῷ ποτε ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ; πῶς δὲ καὶ ὁ χαρακτήρ
 δίχα τοῦ Πατρὸς; Ἄλλ' οὐκ ἔστι χαρακτήρ, φασί, ὅτι οὐ συναπτέ-
 ον ὑπόστασιν ὑποστάσει, οὔτε τὰς ἐν μιᾷ οὐσίᾳ ὑπαρχούσας καὶ
 5 τάχα πού τὰ καθ' ἡμᾶς παρακομίζουσι εἰς ἀπόδειξιν τῶν αὐτοῖς
 πεφλυαρημένων. Εἶτα πῶς οὐκ ἔδει νοεῖν αὐτούς, ὅτι τὰ τῆς
 θείας φύσεως ἴδια καὶ ἐξαίρετα οὐ διὰ τῶν καθ' ἡμᾶς μᾶλλον
 κανονίζεται, ἀλλ' ἐν ἰδίῳ ἔστι λόγῳ, καὶ πίστει λαμβάνεται, καὶ
 περιεργότερων λογισμῶν οὐκ ἀνέχεται; Μία γὰρ φύσις ἐστὶ τῆς
 10 ἀρρήτου Θεότητος ἐν ὑποστάσει τρισί τε καὶ ἰδικαῖς, ἔξω δὲ
 τῶν καθ' ἡμᾶς ἐστὶ λόγων, καὶ τοῖς τῶν κτισμάτων ἔθεσι οὐκ
 ἀκολουθεῖ. Καὶ τοῦτο ἰδεῖν ἔστιν ἐκ πολλῶν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ τῶν
 ἰδίων τέκνων πατέρες ἐσμέν κατὰ ἀπόρροϊαν καὶ κατὰ μερισμόν.
 Ἄναχωρεῖ γὰρ τὸ γεννώμενον εἰς ἰδικὴν ἑτερότητα τὴν εἰς ἅπαν
 15 ὄλοσχερῶς. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γεννηθῆναί
 φασιν τὸν Υἱόν· ἐξέλαμψε μὲν γὰρ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ δίχην
 ἐξηγνάσθη φωτός· Ἄλλ' οὐκ ἔξω γέγονεν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τέ
 ἐστὶ καὶ ἐν αὐτῷ. Καὶ πρεσβύτεροι μὲν οἱ παρ' ἡμῖν πατέρες τῶν
 ἰδίων τέκνων, ἤκιστα δὲ τοῦτο ἐπὶ Θεοῦ ἀληθές· συνυφέστηκε
 20 γὰρ αἰεὶ τῷ Πατρὶ καὶ συνάναρχον ἔχει τὴν ὑπαρξιν τῷ ἰδίῳ
 Γεννήτορι, ἵνα καὶ αἰεὶ πατὴρ φαίνεται. Οὐ γὰρ ἦν ὅτε τοῦτο οὐκ
 ἦν. Ἔστι τοίνυν τῷ μὲν Πατρὶ τὴν φύσιν ταυτὸν τὸ θεῖόν τε καὶ
 ὑπερκόσμιον Γέννημα, μόνον δὲ ἐν ἑτερότητι τῇ κατὰ νιότητα.
 Οὐ γὰρ ἐστὶ πατὴρ, ὅτι μηδὲ ἐκεῖνος υἱός. Τοίνυν, ὡς ἔφην,
 25 πάντα τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας πληρούσης, ὅτι καὶ ὑπὲρ κτί-
 σιν καὶ νοῦν καὶ λόγον ἐστὶ, μὴ βαταριζέτωσάν τινες, λαλοῦντες
 τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου, καθὰ
 γέγραπται, ἵνα μὴ τὴν ἀλήθειαν παραλύοντες ταῖς ἑαυτῶν
 ψυχαῖς ἐπαντλήσωσι τὴν τοῖς τοῦτο δοῶν εἰωθόσι πρέπουσαν
 30 δίχην.

μπορεῖ ποτέ νὰ ἐννοηθεῖ χωρὶς τὸν Πατέρα; Ἡ πῶς δὲν θὰ ὑπάρξει σ' αὐτὸν ποτέ αὐτὸς πὺ εἶναι ἡ σφραγίδα του; Καὶ πῶς ἡ σφραγίδα θὰ εἶναι χωρὶς τὸν Πατέρα; Ἀλλὰ δὲν εἶναι, ἰσχυρίζονται, σφραγίδα, ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ συνάπτεται ὑπόστασις μὲ ὑπόστασις, ἀκόμα κι αὐτὲς πὺ ὑπάρχουν σὲ μία οὐσία, καὶ προσκομίζουν τάχα ὡς ἀπόδειξη τῶν φλυαριῶν τους τὰ σχετικὰ μὲ μᾶς. Ἐπειτα πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ σκεφθοῦν, ὅτι τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τῆς θείας φύσεως δὲν ρυθμίζονται σύμφωνα μὲ τὰ δικὰ μας, ἀλλ' ἔχουν τοὺς δικούς τους λόγους καὶ γίνονται δεκτὰ μὲ τὴν πίστη καὶ δὲν ἀνέχονται ἔξωφρενικοὺς συλλογισμοὺς; Γιατὶ εἶναι μία ἡ φύσις τῆς ἄρρητης θεότητος σὲ τρεῖς χωριστὲς ὑποστάσεις, βρίσκεται πέρα ἀπὸ τοὺς δικούς μας λόγους, καὶ δὲν ἀκολουθεῖ τὶς συνήθειες τῶν κτισμάτων. Κι αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ διαπιστώσουμε ἀπὸ πολλά. Ἐμεῖς δηλαδὴ εἴμαστε πατέρες τῶν παιδιῶν μας μὲ ἀπορροή (τοῦ σπέρματος) καὶ κατὰ μερισμό. Γιατὶ τὸ παιδί πὺ γεννιέται προχωρεῖ σὲ μὴ πλήρη καὶ τελείως ἰδιαίτερη διαφορά. Δὲν λέμε ὅμως ὅτι ἔτσι γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ὁ Υἱός· γιατί ἐξέλαμψε ἀπὸ τὴν οὐσία του καὶ πρόβαλε σὰν ἀκτινοβολία τοῦ φωτός. Δὲν βγήκε ὅμως ἔξω ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ προῆλθε ἀπὸ αὐτόν καὶ ὥσπῳσσο βρίσκεται μέσα σ' αὐτόν. Καὶ οἱ δικοὶ μας βέβαια πατέρες εἶναι μεγαλύτεροι σὲ ἡλικία ἀπὸ τὰ παιδιά τους, αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι καθόλου ἀληθινὸ γιὰ τὸν Θεὸ· γιατί συνυπάρχει πάντοτε μὲ τὸν Πατέρα καὶ ἔχει συνάναρχη ὑπαρξὴ μ' ἐκεῖνον πὺ τὸν γέννησε, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι πάντοτε Πατέρας. Γιατὶ δὲν ὑπῆρχε χρόνος πὺ νὰ μὴν ἦταν Πατέρας. Εἶναι λοιπὸν τὸ Θεῖο καὶ ὑπερκόσμιο Γέννημα ὡς πρὸς τὴ φύσις ἴδιο μὲ τὸν Πατέρα καὶ ἡ διαφορά του βρίσκεται μόνο στὴν υἰότητα. Δὲν εἶναι δηλαδὴ αὐτὸς Πατέρας οὔτε ἐκεῖνος Υἱός. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ὅπως εἶπα, τὰ γεμίζει ὅλα ἡ ἀνώτατη ἀπὸ ὅλες οὐσία, γιατί βρίσκεται πάνω ἀπὸ δημιουργία καὶ νοῦ καὶ λόγο, ἄς μὴ φλυαροῦν κάποιοι, λέγοντας αὐτὰ πὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν καρδιά τους, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Κυρίου⁶⁶, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ, καταστρέφοντας τὴν ἀλήθεια, νὰ ἀποσπάσουν γιὰ τὶς ψυχῆς τους τὴν τιμωρία πὺ ἀρμόζει σ' αὐτοὺς πὺ συνηθίζουν νὰ τὸ πράττουν αὐτὸ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι γενόμενος ἄνθρωπος ὁ Μονογενῆς,
κενοὺς ἀφήκε τῆς ἑαυτοῦ θεότητος τοὺς οὐρανοὺς.

Ἄπιστά τινες, ὡς ἔμαθον, καὶ γελοιότητος τῆς ἐσχάτης ἐπί-
5 μεστα ῥημάτια περικομίζουσι, λαλοῦντες τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν,
καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον. "Ὅπου γὰρ
τὸ κάλλος τῆς ἀληθείας οὐ διαφαίνεται, ἐκεῖ πάντως ὁ τοῦ ψεύ-
δους πατὴρ ἐκχεῖ τῆς ἐνούσης αὐτῷ σκαιότητος τὸν ἀνδροκτόνον
ἰόν. Μανθάνω τοίνυν τινὰς ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀσυνεσίας διακεῖ-
10 σθαι καὶ λέγειν, ὅτι ὁ μονογενῆς Λόγος τοῦ Θεοῦ γενόμενος ἄν-
θρωπος καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς μετὰ σαρκὸς συναναστραφεῖς, κενοὺς
τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ἀφήκε τοὺς οὐρανοὺς. Τοῦτο δὲ ἐστὶ ἕτερον
οὐδέν, ἢ ἐκεῖνο φάναι, ὅτι ποσότητι μετρητός ἐστι, καὶ περιλη-
πτὴν ἔχει τὴν φύσιν, καὶ ἐν τόπῳ μένει, καθὰ καὶ τὰ σώματα,
15 ἤγουν τὰ ἕτερα τῶν κτισμάτων. Ἴσως δὲ ἠγνόησαν ὅτι τὸ Θεῖον
ἀσώματόν ἐστι, ἀσχημάτιστον, ἀμερῆς, οὐ μετρητὸν ποσότητι, οὐ
περιγραφόμενον τόπῳ, ἀλλὰ πληροῦν μὲν τὰ πάντα, καὶ ἐν πᾶσι,
ἀχώρητον ὃν κατ' ἰδίαν φύσιν. Γέγραπται γάρ, ὅτι «Ποῦ πο-
ρευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ προσώπου σου ποῦ
20 φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ; Ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν
ἄδην, πάρει. Ἐὰν ἀναλάβωμι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον καὶ
κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ
σου ὁδηγήσει μου». Ἔδει τοίνυν αὐτοὺς οὐκ ἐξ ἀμαθείας φωνὰς
ἐρεῦνθῆναι προπετεῖς, ἀλλ' ἐννοεῖν, οἷά τε καὶ ὅσα καὶ ἐν τίσιν
25 ὑπεροχαῖς ἢ θείας καὶ ὑπερμεγέθους καὶ ἀπόρητος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ
φύσις. Πῶς [Πότε] γὰρ ὁ Θεὸς Λόγος ἀπέστη τοῦ εἶναι μετὰ τοῦ
Πατρὸς, ἢ τοῦ ἐν αὐτῷ μένειν; Εἰ γὰρ ἐνδέχεται τοῦ φωτὸς ἐκπε-
σεῖν καὶ χωρισθῆναι τὸ ἀπαύγασμα τὸ ἀπ' αὐτοῦ, ἦν ἂν εἰκὸς
ἐννοῆσαι, ὅτι τὸν Υἱὸν ἐνδέχεται μὴ εἶναι μετὰ τοῦ Πατρὸς. Πῶς
30 γὰρ οὐκ ἐνόησαν ὅτι γεννητὸς ὢν ὁ ἥλιος (κτίσμα γὰρ ἐστὶ, δι'
αὐτοῦ τοῦ Λόγου παρενεχθεὶς εἰς γέννησιν), διέρπει μὲν τὴν ἄνω

ΚΕΦ ΑΛΑΙΟ 19ο

Πρὸς ἐκείνους ποὺ λένε ὅτι, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, ἄφησε τοὺς οὐρανοὺς κενούς ἀπὸ τῆ θεότητά του.

“Ὅπως ἀκουσα κάποιοι κυκλοφοροῦν λόγια ἀπιστίας καὶ γεμᾶτα ἀπὸ τῆ χειρότερη μορφή γελειότητος, λέγοντας αὐτὰ ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὴν καρδιά τους καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Κυρίου, ὅπως ἔχει γραφεῖ. Γιατὶ ὅπου δὲν εἶναι φανερὸ τὸ κάλλος τῆς ἀλήθειας, ἐκεῖ ὁ πατέρας τοῦ σκότους ἐξαπολύει τὸ φονικὸ δηλητήριον τῆς κακίας του. Ἀκούω λοιπὸν ὅτι κάποιοι ἀπὸ πάρα πολὺ μεγάλη ἀνοησία φτάνουν στὸ σημεῖο νὰ λένε, ὅτι ὁ Μονογενής Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἔζησε μὲ σάρκα μαζί μὲ τοὺς ἀνθρώπου, ἄφησε κενούς ἀπὸ τῆ θεότητά του τοὺς οὐρανοὺς. Αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ ποῦμε ἐκεῖνο, ὅτι εἶναι μετρητὸς ὡς πρὸς τὴν ποσότητα, ὅτι ἡ φύση του εἶναι περιορισμένη καὶ μένει σὲ τόπο, ὅπως καὶ τὰ σώματα, δηλαδή καὶ τὰ ἄλλα κτίσματα. Ἴσως ἀγνόησαν ὅτι τὸ Θεῖο εἶναι χωρὶς σῶμα, σχῆμα, καὶ μέρη, δὲν εἶναι μετρητὸ ὡς πρὸς τὴν ποσότητα, δὲν περιορίζεται σὲ τόπο, ἀλλὰ γεμίζει τὰ πάντα, βρῖσκεται σὲ ὅλα, καὶ ὡς πρὸς τὴ φύση του εἶναι ἀπεριόριστο. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Ποῦ ν’ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα σου καὶ ποῦ νὰ φύγω τὸ πρόσωπό σου; Ἄν ἀνεβῶ στὸν οὐρανό, ἐσὺ βρῖσκεσαι ἐκεῖ· ἂν κατεβῶ στὸν ἅδη, καὶ ἐκεῖ εἶσαι παρών. Ἄν ἀπλώσω τὴν αὐγὴ τὰ φτερά μου καὶ ἐγκατασταθῶ στὸ πιὸ ἀπομακρυσμένο μέρος τῆς θάλασσας, καὶ ἐκεῖ θὰ μὲ ὀδηγήσει τὸ δικό σου χέρι»⁶⁷. Δὲν πρέπει λοιπὸν ἀπὸ ἀμάθεια νὰ βγάζουν φωνὲς ἀπερίσκεπτες, ἀλλὰ νὰ σκέπτονται ποιὰ εἶναι καὶ πόσο μεγάλη καὶ πόσο ὑπερέχει ἡ θεία καὶ πελώρια καὶ ἀπόρρητη φύση τοῦ Θεοῦ. Πότε δηλαδή ἔπαυσε ὁ Θεὸς Λόγος νὰ εἶναι μαζί μὲ τὸν Πατέρα ἢ νὰ μένει μέσα σ’ αὐτόν; Γιατὶ, ἂν ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα ν’ ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὸ φῶς καὶ νὰ χωριστεῖ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀπαιύγασμά του, τότε εὐλόγα θὰ μπορούσαμε νὰ σκεφθοῦμε ὅτι εἶναι δυνατόν ὁ Υἱὸς νὰ μὴν εἶναι μαζί μὲ τὸν Πατέρα. Πῶς δηλαδή δὲν σκέφθηκαν, ὅτι ὁ ἥλιος ποὺ εἶναι γεννητὸς (γιατὶ εἶναι δημιουργημα, κι ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Λόγο), ἀκολουθεῖ τὴν ἄνω ὁδὸ ποὺ τοῦ ἔχει ταχθεῖ καὶ

καὶ αὐτῷ ταχθεῖσαν ὁδόν, καθήσιν δὲ τοῖς ἀπανταχόσε τὸ φῶς, καὶ πάντα πληρῶν τῆς ἐξ αὐτοῦ προχεομένης ἀγῆς, ἔχει πάλιν αὐτὴν ἐν αὐτῷ; Πότε τοίνυν οὐκ ἦν ἐν Πατρὶ τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης αὐτοῦ; πότε κεχώρισται τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ; καὶ τὰ πάντα πληροῦντος τοῦ Πατρὸς, οὐκ ἔχει τοῦτο κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, τὸ πάντα, φημί, πληροῦν, καὶ πανταχοῦ εἶναι, καὶ οὐδενὸς ἀπολυμπάνεσθαι; Ἐτεροφυῆς ἄρα παρ' αὐτόν ἐστι Ἐκπίπτουσι τοίνυν εἰς τὴν τῶν Ἀρειανῶν πεπλανημένην δόξαν οἱ ταῦτα λέγειν τολμῶντες περὶ αὐτοῦ. Εἰ μὲν γὰρ ἀληθῶς πεπιστεύκασι ὅτι καὶ Θεός, καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς κατὰ φύσιν πέφυκεν ὁ Υἱός, τί μὴ νέμουσι αὐτῷ τὰ τῇ θείᾳ φύσει πρόποντα; Εἰ δὲ ὄνομα μὲν αὐτῷ τὸ τοῦ Θεοῦ περιπλάττουσι, τῶν ἀξιωματικῶν δὲ ἀποστεροῦσι τῆς θεότητος, ἠγνοήκασι, ὅτι καταφέρουσι ἐν κτίσμασι τὸν Ποιητὴν, καὶ ἐν τῇ μοίρᾳ τῶν γεγονότων τάττουσι τὸν τῶν ὄλων Γενεσιουργὸν καὶ Κύριον. Οὐκοῦν ἦν μὲν ἐπὶ γῆς ὁρώμενος κατὰ σάρκα ἄνθρωπος, πλήρεις δὲ καὶ οὕτω τῆς αὐτοῦ θεότητος ἦσαν οἱ οὐρανοί; πληροὶ γὰρ τὰ πάντα, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἰδικῶς ὁ Λόγος ἐνεργεῖ τὰς θεοσημίας, οὐδὲν ἐχούσης πρὸς τοῦτο τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκός

Τοὺς δὲ λέγοντας, ὅτι οὐ χρὴ κοινοποιεῖν τὴν σάρκα τῇ θεότητι τοῦ Μονογενοῦς, οὐδὲ τὴν θεότητα τῇ σαρκὶ ἐν ταῖς θαυματουργίαις, ἢ καὶ ὅτι τὸν Λάζαρον ἐκ τοῦ μνημείου ἤγειρεν φωνήσας οὐχ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ὅτι οὐχ ὁ Θεὸς ἐκοπίασε ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ, ἀλλ' ὁ ἀναληφθεὶς ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς ἐπέινησε καὶ ἐδίψησε καὶ ἐνεσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν, ὀλοτρόπως φαμέν διημαρτηκέναι τῆς ἀληθείας καὶ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ἀγνοῆσαι τὸ μυστήριον. Οὐ γὰρ εἶναι φαμεν Υἱούς δύο, οὐδὲ δύο Χριστούς, ἀλλ' ἓνα Χριστὸν καὶ Υἱόν, τὸν ἐκ Θεοῦ μὲν Πατρὸς πρὸ παντὸς αἰῶνος καὶ χρόνου γεννηθέντα Θεόν,

στέλνει τὸ φῶς του σ' ὅλο τὸν κόσμο, γεμίζοντας τὰ πάντα μὲ τὴ λάμψη ποὺ σκορπίζει, ἀλλὰ καὶ πάλι τὴν ἔχει αὐτός; Πότε λοιπὸν δὲν ἦταν μαζί μὲ τὸν Πατέρα τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξας του; Πότε ἀποχωρίσθηκε ἡ σφραγίδα του ἀπὸ τὴν ὑπόστασή του; Κι ἀφοῦ ὁ Πατέρας γεμίζει τὰ πάντα, δὲν ἔχει αὐτὸ τὸ γνώρισμα κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, ἐννοῶ τὸ νὰ γεμίζει τὰ πάντα καὶ νὰ εἶναι παντοῦ καὶ νὰ μὴν ἀπουσιάζει ἀπὸ πουθενά; Ἄρα εἶναι διαφορετικὸς ὡς πρὸς τὴ φύσιν ἀπὸ αὐτόν. Πέφτουν λοιπὸν στὴν πλανημένη γνώμη τῶν Ἀρειανῶν αὐτοὶ ποὺ τολμοῦν νὰ λένε αὐτὰ γι' αὐτόν. Γιατί, ἂν ἀληθινὰ ἔχουν πιστέψει ὅτι καὶ Θεὸς εἶναι ὁ Υἱός καὶ κατὰ τὴ φύσιν προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, γιατί δὲν τοῦ ἀποδίδουν ὅσα ἀρμόζουν στὴ θεία φύσιν; Ἄν ὅμως δίνουν βέβαια πλαστὰ σ' αὐτόν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀποστεροῦν ὅμως ἀπὸ τὶς τιμὲς τῆς θεότητος, ἀγνοοῦν ὅτι κατεβάζουν στὰ κτίσματα τὸν Κτίστη καὶ κατατάσσουν στὴ μοίρα τῶν δημιουργημάτων τὸν Δημιουργὸ καὶ Κύριο τῶν ὅλων. Πάνω στὴ γῆ λοιπὸν τὸν ἔβλεπαν ἄνθρωπο μὲ σάρκα, ὅμως καὶ ἔτσι ἦταν γεμάτοι οἱ οὐρανοὶ ἀπὸ τὴ θεότητά του· διατὶ γεμίζει τὰ πάντα, ἀφοῦ εἶναι Θεὸς ὁ Λόγος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20ο

Πρὸς αὐτοὺς ποὺ λέν ὅτι ὁ Λόγος ἐνεργεῖ χωριστὰ τὶς θεοσημίαις, χωρὶς νὰ ἔχει σ' αὐτὸ καμμιὰ ἀνάμειξη ἢ ἀγία σάρκα τῆς.

Αὐτοὶ τώρα ποὺ διδάσκουν ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀναμειγνύομε τὴ σάρκα μὲ τὴ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς, οὔτε τὴ θεότητα μὲ τὴ σάρκα κατὰ τὶς θαυματουργίες του, καὶ ὅτι φωνάζοντας ἀνέστησε ἀπὸ τὸ μνήμα τὸν Λάζαρο ὄχι ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ὅτι στὴν ὁδοιπορία δὲν κοπίασε ὁ Θεός, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶχα προσληφθεῖ, καὶ αὐτὸς ἦταν ποὺ πείνασε καὶ δίψασε καὶ σταυρώθηκε καὶ πέθανε, αὐτοὶ λέμε ὅτι ἀστοχοῦν στὴν ἀλήθεια μὲ κάθε τρόπο καὶ ὅτι τοὺς διέφυγε τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας. Γιατὶ δὲν λέμε ὅτι εἶναι δύο Υἱοί, οὔτε δύο Χριστοί, ἀλλὰ ἓνας Χριστὸς καὶ Υἱός, ὁ μονογενὴς καὶ ἐνυπόστατος Λόγος αὐτοῦ ποὺ γεννήθηκε Θεὸς ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα πρὶν ἀπὸ ὅλη τὴν αἰωνιότητα καὶ τὸ χρό-

μονογενῆ καὶ ἐνυπόστατον Λόγον αὐτοῦ, ἐν ἐσχάτοις δὲ τοῦ αἰ-
 ῶνος καιροῖς τὸν αὐτὸν κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς Τοῖνον ὡς δίψυ-
 χον μὴ ἀποδιορίζετωσαν, μηδὲ δύο ἡμῖν εἰσκομιζέτωσαν Υἱούς,
 ἀλλὰ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογείτωσαν, ὡς ἐνανθρωπήσαντα
 5 Θεοῦ Λόγον, καὶ αὐτοῦ πάντα, καὶ φωνὰς καὶ ἐνεργείας. Ἐπειδὴ
 γὰρ ὁ αὐτὸς ἦν Θεὸς ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπος, λαλεῖ καὶ θεοπρεπῶς
 καὶ ἀνθρωπίνως, ἐνεργεῖ δὲ ὁμοίως καὶ τὰ ἀνθρώπινα καὶ θεο-
 πρεπῆ. Ὅταν τοῖνον οὐχ ὁμολογοῦσι ἓνα Υἱὸν καὶ Χριστὸν καὶ
 Κύριον, διαιροῦντες ἀμαθῶς πεπαύσονται καὶ διίστάντες εἰς δύο,
 10 ὡς ἓνα μὲν ἰδικῶς καὶ ἀνά μέρος Υἱὸν νοεῖσθαι, τὸν ἐκ Θεοῦ Πα-
 τρὸς Λόγον, ἕτερον δὲ πάλιν ἰδικῶς καὶ ἀνά μέρος Υἱὸν τόν, ὡς
 αὐτοί φασι, ἀναληφθέντα ἄνθρωπον. Φαμέν γὰρ οὐχ οὕτως
 ἡμεῖς, οὐδ' οὕτως πιστεύομεν, ἀλλ' ὅτι, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, γέγονεν
 σὰρξ, οὐκ ἀποβαλὼν τὸ εἶναι Θεός, ἀλλὰ καὶ μεμενηκῶς ὅπερ ἦν
 15 ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως, καὶ σαρκὸς καὶ αἵματος μετεσχηκῶς
 κατὰ τὰς Γραφάς, τὴν δέ γε ἐνωθεῖσαν αὐτῷ καὶ ἰδίαν αὐτοῦ γε-
 νομένην σάρκα ἐψυχῶσθαι φαμεν ψυχῇ νοερᾷ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐκ ἀνελήφθη μετὰ τῆς ἐνωθείσης
 20 αὐτῷ σαρκός. Καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι τὸ ἀναληφθὲν
 σῶμα τῆ ἀγία Τριάδι συγκέκρωται.

Ὅτι δὲ καὶ ἀνελήφθη μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκός, πῶς
 ἂν ἐνδοιάσειέ τις; Τὸν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἐγηγεργμένον, αὐτὸν δηλο-
 νότι, καθ' ὃ πέφηνε καὶ νοεῖται ἄνθρωπος, κεκάθικεν ὁ Πατὴρ ἐν
 25 δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, ὑπεράνω
 πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ
 παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, ἧξει δὲ οὕτω κατὰ καιρούς. Καὶ
 ἀρκέσει πρὸς τοῦτο τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἢ φωνὴ τοῖς θεωμένοις
 αὐτὸν ἀναβαίνοντα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ἀναφανδὸν
 30 βρωόντων «Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν, οὕτως ἐλεύ-
 σεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρα-

νο, και στα τέλη του αιώνα που ο ίδιος γεννήθηκε κατά τη σάρκα από γυναίκα. "Ας μὴν τὸν διαχωρίζουν λοιπὸν ὡς δίψυχο, οὔτε νὰ μᾶς φέρουν δύο Υἱούς, ἀλλὰ ἄς ὁμολογήσουν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ που ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ εἶναι ὅλα δικά του, καὶ οἱ λόγοι καὶ οἱ ἐνέργειες. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἦταν ὁ ἴδιος Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος, ὁμιλεῖ καὶ σὰν Θεὸς καὶ σὰν ἄνθρωπος, καὶ πράττει ὅμοια καὶ τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ θεῖα πράγματα. "Όταν λοιπὸν δὲν ὁμολογοῦν ἓνα Υἱὸ καὶ Χριστὸ καὶ Κύριο, δὲν θὰ παύσουν νὰ τὸν χωρίζουν ὅπως οἱ ἀγράμματοι καὶ νὰ τὸν διαιροῦν σὲ δύο, γιατί τάχα ὁ ἓνας νοεῖται χωριστὰ καὶ ἰδιαιτέρως ὡς Υἱός, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ ὁ ἄλλος πάλι χωριστὰ καὶ ἰδιαιτέρως ὡς Υἱός, ὁ ὁποῖος, ὅπως αὐτοὶ λένε, εἶναι ἄνθρωπος που προσλήφθηκε. Ἐμεῖς δὲν λέμε αὐτὸ, οὔτε πιστεύομε ἔτσι, ἀλλ' ὅτι, ἐνῶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος, ἔγινε ἄνθρωπος χωρὶς νὰ χάσει τὴ θεότητά του, ἀλλὰ ἔμεινε ἀμετάτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος αὐτὸς που ἦταν μέτοχος σάρκας καὶ αἵματος σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, καὶ λέμε ὅτι ἡ σάρκα που ἐνώθηκε μαζί του καὶ ἔγινε δική του ἐμψυχώθηκε μὲ ψυχὴ νοερή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21ο

Πρὸς ἐκείνους που λένε, ὅτι δὲν ἀναλήφθηκε μαζί μὲ τὴ σάρκα που ἐνώθηκε μαζί του. Ἐπίσης καὶ πρὸς ἐκείνους που λένε, ὅτι τὸ σῶμα που ἀναλήφθηκε συναναμίχθηκε μὲ τὴν ἁγία Τριάδα.

"Ότι ὅμως καὶ ἡ ἀνάληψή του ἔγινε μὲ τὴ σάρκα που ἐνώθηκε μαζί του, πῶς μπορεῖ νὰ ἔχει κανεὶς ἐνδοιασμούς; Γιατὶ αὐτὸν που ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, αὐτὸν λοιπὸν, ἔτσι ὅπως φάνηκε καὶ νοεῖται ἄνθρωπος, τὸν ἔβαλε ὁ Πατέρας στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης στὰ οὐράνια, πάνω ἀπὸ κάθε ἀρχὴ καὶ ἐξουσία καὶ δύναμη καὶ κυριότητα καὶ κάθε ὄνομα λεγόμενον στὸν κόσμ⁶⁸, καὶ ἔτσι θὰ ἔρθει ὅταν φτάσει ὁ καιρὸς. Καὶ εἶναι βέβαια ἀρκετὴ γι' αὐτὸ ἡ φωνὴ τῶν ἁγίων ἀγγέλων πρὸς ἐκείνους που τὸν ἔβλεπαν νὰ ἀνιψώνεται μετὰ τὴν ἐπάνοδό του στὴ ζωὴ ἀπὸ τοὺς νεκρούς που διακήρυτταν δυνατὰ καὶ ὀλοφάνερα: «Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς που ἀναλήφθηκε ἀπὸ ἐμᾶς, καὶ ἔτσι θὰ ἐπανέλθει, ἔτσι ὅπως τὸν εἶδατε

νόν». Εἰ μὲν οὖν οἱ τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ θεωροὶ γεγονότες, γυ-
 μνὸν τῆς σαρκὸς τὸν Λόγον τεθέανται, οὕτω αὐτὸν καὶ ἤξειν ὑπο-
 νοεῖτωσάν τινες. Εἰ δὲ πεπληροφόρηκε τοὺς ἁγίους ἀποστόλους
 τὸ ψηλαφητὸν αὐτοῖς σῶμα δεῖξας, καὶ οὕτως ἀνελήφθη, οὕτω
 5 πάλιν ἐλεύσεται, καὶ οὐκ ἂν διαψεύσαιτο τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ
 ἐπ' αὐτῷ λόγος. Ἀλλὰ μηδέ τινες ἐκεῖνο κακῶς φανταζέτωσαν,
 μήτε μὴν ὑπονοεῖτωσαν, ὅτι τὸ ἐνωθὲν σῶμα τῷ Λόγῳ τῇ φύσει
 τῆς ἁγίας Τριάδος συγκέκρταται. Ἀμήχανον γάρ, ἐκείνην τὴν
 ἀπόρρητον καὶ ὑπερφυσῆ καὶ παντὸς ἐπέκεινα καὶ νοῦ καὶ λόγου
 10 νοουμένην οὐσίαν, προσθήκην τινά, καὶ μάλιστα τῆς ἕξωθεν καὶ
 ἐτέρας φύσεως δύνασθαι λαβεῖν· ἔστι γὰρ ἐν τοῖς καθ' ἑαυτὸν
 παντέλεια, καὶ οὔτε τινὰ μείωσιν ἐπιδέχεται, διὰ τὸ ἀτρέπτως καὶ
 ἀναλλοιώτως ἔχειν αἰεὶ, οὔτε μὴν, ὡς ἔφην, προσθήκης ἂν δέοιτό
 τινος. Περιπτολογοῦσι τοίνυν οἱ ἐκ πολλῆς ἀμαθίας κατὰ σύγκρα-
 15 σιν, ἤγουν συνουσίαν, τῶν ἐν τῇ φύσει τῆς ἁγίας Τριάδος χωρη-
 σαι τὸ σῶμα λέγοντες Διακειμέθα γὰρ οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ἀλλ'
 ὀρθὴν ἔχομεν περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ τὴν δό-
 ξαν. Φαμὲν γὰρ αὐτὸν τὸν μονογενῆ Λόγον ἐνανθρωπήσαι τὸν
 Θεόν, οὐκ εἰς σάρκα τὴν ἰδίαν φύσιν μεταποιήσαντα, ἀλλ' ἐκ τῆς
 20 ἁγίας Παρθένου λαβόντα αὐτήν, ἤξοντά τε σὺν αὐτῇ πάλιν ἐν τῇ
 δόξῃ τοῦ Πατρὸς μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

Ὅτι διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ἐνεργεῖ τὰς θεοσημείας
 Θεὸς ὢν ὁ Λόγος

25 Ἄνθρωπον δὲ τὸν μονογενῆ Λόγον τοῦ Θεοῦ γενέσθαι φα-
 μέν, οὐχ ἵνα τὸ εἶναι Θεὸς ἀποβάλῃ, ἀλλ' οὐθ' ἵνα γυμνὸς νοοῖτο
 Λόγος, ἐνανθρωπήσας δὲ μᾶλλον καὶ ἴδιον σῶμα ποιησάμενος τὸ
 ἐκ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου. Οὐκοῦν ὁ Χριστὸν ὀνομάζων,
 οὔτε Λόγον σημαίνει γυμνόν, οὔτε ἄνθρωπον κοινόν, ἢ ὡς ἓνα
 30 τῶν καθ' ἡμᾶς, ὡς ἔφην δέ, ἐνανθρωπήσαντα τὸν ἐκ Θεοῦ
 Πατρὸς Λόγον καὶ κεχρισμένον εἰς ἀποστολήν. Οὐ γὰρ ἄνθρω-

νά ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό»⁶⁹. Ἐὰν λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ ἔγιναν θεατὲς τῆς ἀναλήψεώς του, εἶδαν τὸν Λόγο γυμνὸ ἀπὸ σάρκα, ὡς φαντάζονται ὅτι ἔτσι καὶ θὰ ἐπιστρέψει. Ἐὰν ὅμως ἔδωσε διαβεβαίωση στοὺς ἁγίους ἀποστόλους, δείχνοντάς τους τὸ σῶμα ποὺ μποροῦσε νὰ ψηλαφηθεῖ, καὶ ἔτσι ἀναλήφθηκε, τότε ἔτσι πάλι θὰ ἔρθει καὶ δὲν θὰ διαψευσθεῖ ὁ σχετικὸς λόγος πρὸς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους. Ἄλλὰ ὡς μὴ φαντάζονται κάποιοι κακῶς ἐκεῖνο, οὔτε νὰ βάζουν στὸ νοῦ τους ὅτι τὸ σῶμα ποὺ ἐνώθη μετὰ τὸν Λόγο ἀναμίχθηκε μετὰ τὴ φύση τῆς ἁγίας Τριάδας. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο ἐκείνη ἢ ἀπόρρητη καὶ ὑπερφυῆς καὶ πέρα ἀπὸ τὸ νοῦ καὶ τὸν λόγο νοούμενη οὐσία, νὰ μπορεῖ νὰ λάβει κάποια προσθήκη καὶ μάλιστα ἀπὸ μιὰ ἐξωτερικὴ καὶ ἄλλη φύση. Γιατὶ εἶναι ὡς πρὸς αὐτὴ τὴν ἴδια παντέλεια καὶ οὔτε κάποια μείωση ἐπιδέχεται, ἐπειδὴ εἶναι πάντοτε ἀμετάτρεπτη καὶ ἀναλλοίωτη, οὔτε βέβαια, ὅπως εἶπα, καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάποια προσθήκη. Λένε λοιπὸν περιττολογίες ὅσοι ὑποστηρίζουν ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀμάθεια, ὅτι τὸ σῶμα περιλήφθηκε στὴν ἁγία Τριάδα κατὰ ἀνάμιξη ἢ συνύπαρξη μετὰ αὐτήν. Ἐμεῖς δὲν ἔχομε αὐτὴ τὴν ἄποψη, ἀλλ' ἔχομε ὀρθὴ τὴ γνώμη γιὰ τὸν Σωτῆρα ὅλων μας Χριστό. Γιατὶ λέμε ὅτι αὐτὸς ὁ μονογενὴς Λόγος Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ μεταβάλλει σὲ σάρκα τὴ φύση του, ἀλλὰ τὴν ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, καὶ ὅτι θὰ ἐπιστρέψει πάλι μαζί της μέσα στὴ δόξα τοῦ Πατέρα μαζί με τοὺς ἁγίους ἀγγέλους.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 22ο

Ἔστι μὲ τὴν ἴδια του τὴ σάρκα ἐνεργεῖ τις θεοσημίες
ὁ Λόγος ὄντας Θεός.

Πιστεύομε ὅτι ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, ὄχι γιὰ νὰ ἀποβάλλει τὴ θεότητά του, οὔτε καὶ γιὰ νὰ νοεῖται γυμνὸς Λόγος, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἀπέκτησε δικό του σῶμα ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ Θεοτόκο. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἀναφέρει τὸ ὄνομα Χριστός, οὔτε γυμνὸ Λόγο δηλώνει, οὔτε κοινὸ ἄνθρωπο ἢ σὰν ἕναν ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ, ὅπως εἶπα, τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ Πατέρα ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ποὺ χρίσθηκε γιὰ τὴν ἀποστολή του. Δὲν ἔγινε

προς ἐθεοποιήθη, καθὰ φασί τινες, ἐνωθείς τῷ Λόγῳ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ
 Λόγος σάρκα λαβὼν καὶ γενόμενος ἄνθρωπος, μεμένηκε καὶ
 οὕτω Θεός. Ὅταν οὖν τὰς θεοσημείας ἐργάζεται, μὴ διορίσας
 ἀνά μέρος τῆς ἀγίας σαρκὸς αὐτοῦ τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, αὐτῷ
 5 κατὰ μονὴν τὴν ἐπὶ τῆς τελουμένης ἀνάψης δύναμιν, νόει δὲ μᾶλ-
 λον εὐσεβῶς, ὅτι γενόμενος ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς Λόγος τοῦ
 Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκὸς πολλάκις ἐνήργει, ὡς ἰδίαν
 ἔχων αὐτήν, οὐ κατὰ σύγχυσιν ἢ φυρμόν. Καὶ ὡσπερ ἔστι νοεῖν
 ὑπὲρ ἀνθρώπου τέκτονος, τεχνίτου τυχόν ἢ σιδηρέως, ὅτι ποιεῖ
 10 τὰ ἔργα κατὰ τοῦ ἰδίου σώματος ἢ ψυχῆ, καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι
 ψυχῆς ἔργα μόνης εἶναι, κἂν αὐτὴ κινεῖ πρὸς ἔργα τὸ σῶμα, ἀλλὰ
 τοῦ συναμφοτέρου, οὕτω νόει καὶ ἐπὶ Χριστοῦ. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς
 ἐνανθρωπήσεως γυμνὸς ὢν ἔτι καθ' ἑαυτὸν ὁ Λόγος ἐργάζεται τὰ
 θεοπρεπῆ, γεγονῶς δὲ ἄνθρωπος, ἐνήργει καὶ διὰ τῆς σαρκὸς
 15 αὐτοῦ, ὡς ἔφην· οὕτως ἤψατο τῶν τυφλῶν, οὕτως ἤγειρεν πάλιν
 τὸν τῆς χήρας υἱόν, τὴν χεῖρα ἐκτείνας καὶ ἀψάμενος τῆς σοροῦ·
 οὕτω πτύσας καὶ πηλὸν ποιήσας ἔχρισε τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ
 τοὺς ὀφθαλμούς. Εἰ δὲ καὶ πνευματικῶς διηγεν, ἐννόει πάλιν, ὅτι
 ἀναδιδάζων τὰ καθ' ἡμᾶς εἰς πνευματικὴν πολιτείαν, αὐτὸς ἤρ-
 20 ξατο τοῦ πράγματος ἀνθρωπίνως, ἵνα ὁδὸς καὶ ἀρχὴ τῆ ἀνθρώ-
 που φύσει γένηται πρὸς τὸ δύνασθαι διαζῆν, οὐκέτι σαρκικῶς
 καὶ φιληδόνως, ἀγίως δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῶς. Ἀγαθοῦ γὰρ
 παντὸς ἡμῖν γέγονε ἀρχή, καὶ διὰ τοῦτο πέφηνε ἄνθρωπος, ἵνα
 τῆς ἐν Ἀδὰμ ἀσθενείας τὴν ἡμῶν φύσιν ἐλευθερώσας, ὡς ἐν αὐ-
 25 τῷ καὶ πρώτῳ δεῖξῃ πνευματικὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, Εἰ ἐνεδέχето ἁμαρτῆσαι Χριστὸν
 φορέσαντα τὴν ὁμοίωσιν τοῦ Ἀδὰμ διὰ
 τὴν σάρκα.

30 Ἀσύνετοι δὲ παντελῶς οἱ καὶ αὐτόν, οὐκ οἶδ' ὅπως, τὸν Χρι-
 στὸν ὑποτυπήσαντες πλημμελῆσαι δύνασθαι, διὰ τὸ ἐν εἶδει τῷ
 καθ' ἡμᾶς οἰκονομικῶς γενέσθαι, καὶ δούλου μορφὴν λαβεῖν, καὶ

δηλαδή ὁ Θεὸς ὁ ἄνθρωπος, ὅπως λένε κάποιοι, ἀφοῦ ἐνώθηκε μὲ τὸν Λόγο, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος, ἀφοῦ ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, ἔμεινε καὶ ἔτσι Θεός. "Όταν λοιπὸν πραγματοποιεῖ τις θεοσημίες μὴ διαχωρίσεις ἀπὸ τὴν ἁγία του σάρκα τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποδώσεις σ' αὐτὸν μόνο τὴ δύναμη γιὰ τὰ τελούμενα θαυμαστὰ ἔργα, ἀλλὰ νὰ σκεφθεῖς μᾶλλον μὲ εὐσέβεια, ὅτι, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, πολλές φορές ἐνεργοῦσε καὶ μὲ τὴν ἴδια του τὴ σάρκα, ἐπειδὴ τὴν εἶχε δική του ὄχι κατὰ σύγχυση ἢ ἀνάμξη. Κι ὅπως μπορούμε νὰ σκεφθοῦμε γιὰ ἓνα τεχνίτη, οἰκοδόμο τυχὸν ἢ σιδηρουργό, ὅτι ἐπιτελεῖ τὰ ἔργα του ἢ ψυχὴ μὲ τὸ σῶμα του, καὶ δὲν θὰ πεῖ κανεὶς ὅτι εἶναι ἔργα μόνο τῆς ψυχῆς, ἔστω κι ἂν αὐτὴ κινεῖ τὸ σῶμα γιὰ τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο, ἔτσι σκέψου καὶ γιὰ τὸν Χριστὸ. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησή του δηλαδή, ὄντας ὁ Λόγος γυμνὸς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἐργαζόταν μόνος του τὰ θεοπρεπῆ ἔργα, ὅταν ὅμως ἔγινε ἄνθρωπος, ἐνεργοῦσε, ὅπως εἶπα, καὶ μὲ τὸ σῶμα του. "Ἐτσι ἄγγιξε τοὺς τυφλοὺς, ἔτσι πάλι ἀνέστησε τὸ υἱὸ τῆς χήρας ἀπλώνοντας τὸ χέρι του καὶ ἀγγίζοντας τὴ σορὸ του· ἔτσι, ἀφοῦ ἔφτυσε κι ἔκανε πηλὸ, ἔχρισε τὰ μάτια τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. Καὶ ζώντας πάλι πνευματικά, σκέψου ὅτι, ἐξυψώνοντας τὰ ἀνθρώπινα σὲ πνευματικὴ πολιτεία, ὁ ἴδιος εἶχε ἀρχίσει τὴ δράση του σὰν ἄνθρωπος, γιὰ νὰ γίνεи ὁδὸς καὶ ἀρχὴ γιὰ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ζεῖ ὄχι σαρκικὰ καὶ φιλήδονα, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τρόπο ἅγιο καὶ πνευματικὸ. Γιατὶ ἔγινε γιὰ μᾶς ἀρχὴ γιὰ κάθε ἀγαθό, καὶ γι' αὐτὸ φάνηκε σὰν ἄνθρωπος, ὥστε, ἀφοῦ ἐλευθερώσει τὴ φύση μας ἀπὸ τὴν πτώση ἐξαιτίας τοῦ Ἀδάμ, νὰ τὴν ἀναδείξει πνευματικὴ μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μάλιστα μ' αὐτὸν πρῶτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23ο

Πρὸς ἐκείνους ποὺ λένε, "Αν ὑπῆρχε τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἁμαρτήσῃ ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἐξαιτίας τῆς σαρκας φόρεσε τὴν ὁμοιότητα μὲ τὸν Ἀδάμ.

Εἶναι τελείως ἀνόητοι ὅσοι, δὲν ξέρω πῶς, παρουσίασαν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ ὅτι εἶναι δυνατό νὰ ἁμαρτήσῃ, ἐπειδὴ κατ' οἰκονομίαν ἔλαβε τὴ δική μας μορφὴ καὶ συναναστράφηκε τοὺς ἀνθρώ-

συναναστραφῆναι τοῖς ἐπὶ γῆς ἀνθρώποις. Εἰ μὲν γὰρ τοῦ εἶναι ὁ
 ἦν ἀπέστη, ἢ, ἐκ τοῦ εἶναι Θεός, εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς εἶναι μόνον με-
 ταπεφοίτηκε, ζητήτωσαν ἐν αὐτῷ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας
 ἐγκλήματα. Εἰ δὲ διὰ τοῦτο τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν πεφόρηκεν,
 5 ἵνα, ὡς ἐν Ἀδὰμ ἀσθενήσασαν, ἐν αὐτῷ δείξει δυνατωτάτην καὶ
 ἁμαρτίας κρείττονα, τί μάτην περιεργάζονται ὃ δύνανται οὐχ εὐ-
 ρεῖν; Πῶς δὲ λέγοντος αὐτοῦ ἐπελάθοντο, «Ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου
 ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν»; Κατηγορεῖ μὲν καὶ πάσης σαρ-
 κὸς τῆς ἁμαρτίας ὁ εὐρετής, ἀλλ' ἦν τῆς ἐκείνου σκαιότητος ἢ
 10 περιεργία ἄπρακτος ἐν Χριστῷ· εὖρηται γὰρ ὅλως οὐδὲν ἐν αὐτῷ.
 Καὶ γοῦν πρὸς Ἰουδαίους ἔφη· «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με ἐπὶ ἁμαρ-
 τίας; Εἰ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι;». Ὡσπερ τοί-
 νυν ἐν Ἀδὰμ κατεκρίθημεν διὰ τὴν παρακοὴν καὶ τῆς ἐντολῆς τὴν
 παράδασιν, οὕτως ἐν Χριστῷ δεδικαιώμεθα διὰ τὸ ἀπλημμελὲς
 15 ὀλοτρόπως, καὶ τὴν εἰς ἅπαν καὶ ἀμώμητον ὑπακοήν, καὶ τὸ καύ-
 χημα τῆς ἀνθρωπειᾶς φύσεως ἐν τούτῳ γέγονε. Πέφρακται γοῦν ἡ
 ἀρά, καὶ τὸ στόμα τῆς ἁμαρτίας ἐμπέφρακται, καὶ σὺν αὐτῷ τὸ τοῦ
 θανάτου κράτος κατείργηται, ὥσπερ οἰκεία ῥίζη συναπομαραν-
 θέν. Εἰ γὰρ πάντων τῶν κακῶν πρόξενος ἡμῖν ἡ ἁμαρτία γέγονεν,
 20 ἀναίρεσις ἔσται τῶν συμβεβηκότων ἢ ἐν Χριστῷ δικαίωσις, δι'
 ὑπακοῆς εἰσθαίνουσα καὶ τὸ ἀνυπαίτιον ἔχουσα παντελῶς Ὡστε,
 καὶ εἰ τὸν Ἀδὰμ, ὡς φασί, πεφόρηκεν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐκεῖνον ἦν, τὸν
 ἐκ γῆς χοϊκόν, ἀλλ' ὡς ἐπουράνιος, ἀμείνων ἀσυγκρίτως τοῦ χοϊ-
 κοῦ, καὶ τοῖς τῆς ἀναμαρτησίας ἐπαίνοις τὴν ἀνθρώπου φύσιν στε-
 25 φανωμένην ἐν αὐτῷ θεωρῆσαι τις ἂν δύναιτο, τῆς θεοπνεύστου
 Γραφῆς ἐπιμαρτυρούσης αὐτῷ, ὅτι «Ἄμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν,
 οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄

Διὰ τί μὴ κατ' ἀρχὰς ἐπεφάνη ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων

70. Ἰω. 14, 30.

71. Ἰω. 8, 46.

72. Α' Πέτρο. 2, 22.

πους ἐπάνω στή γῆ. Γιατί, ἂν ἔπαινε νὰ εἶναι αὐτὸ ποὺ ἦταν, ἢ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι Θεὸς περνοῦσε στὴν ἀνθρώπινη μόνο φύση, ἃς ἀναζητήσουν σ' αὐτὸν τὶς κατηγορίες τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας. Ἐν ὅμως φόρεσε γι' αὐτὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, μὲ σκοπὸ, ἐπειδὴ στὴν περίπτωσι τοῦ Ἀδάμ ἔδειξε ἀδυναμία, νὰ τὴ δείξει στὸν ἑαυτό του δυνατὴ στὸ ἔπακρο καὶ νικητρία τῆς ἁμαρτίας, τί ψάχνουν μάταια γι' αὐτὸ ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸ βροῦν; Καὶ πῶς λησιμόνησαν ἐκεῖνο ποὺ τοὺς εἶπε, «Ἐρχεται ὁ κυρίαρχος τοῦ κόσμου καὶ δὲν ἔχει ἐπάνω μου καμμιά ἐξουσία»⁷⁰; Κατηγορεῖ βέβαια καὶ κάθε ἀνθρώπο ὁ ἔφευρέτης τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλὰ ἡ βάνουση περιέργεια ἐκείνου ἦταν ἄπρακτη στὴν περίπτωσι τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ τίποτε ἀπολύτως δὲν θὰ βρεθεῖ σ' αὐτόν. Καὶ πράγματι στοὺς Ἰουδαίους εἶπε: «Ποιὸς ἀπὸ σᾶς μπορεῖ νὰ μὲ ἐλέγξει γιὰ ἁμαρτία; Κι ἂν λέγω τὴν ἀλήθεια, γιατί ἐσεῖς δὲν μὲ πιστεύετε;»⁷¹. Ὅπως λοιπὸν στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ κατακριθήκαμε γιὰ τὴν παρακοή καὶ τὴν παράβασι τῆς ἐντολῆς, ἔτσι μέσω τοῦ Χριστοῦ δικαιωθήκαμε παντελῶς χάρις στὴν ἀναμαρτησία του καὶ τὴν τέλεια καὶ ἀμεμπτη ὑπακοή του, καὶ μέσω αὐτοῦ ἀπέκτησε τὸ καύχημά της ἡ ἀνθρώπινη φύση. Τέθηκε λοιπὸν φραγμὸς στὴν κατάρρα, φιμώθηκε τὸ στόμα τῆς ἁμαρτίας, καὶ μαζὶ καταργήθηκε καὶ ἡ δύναμις τοῦ θανάτου, σὰ νὰ ξεράθηκε ἀπὸ τὴ ρίζα του. Γιατί, ἂν ἡ ἁμαρτία ἐγινε προξένος γιὰ μᾶς ὅλων τῶν κακῶν, ἡ δικαίωσή μας ἀπὸ τὸν Χριστὸ ἐγινε ἡ ἀναίρεσις ὅλων ὅσα εἶχαν συμβεῖ, ποὺ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν ὑπακοή καὶ εἶναι τελείως ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἐνοχή. Ὡστε, ἂν καὶ φόρεσε τὴ σάρκα τοῦ Ἀδάμ, ὅπως λένε, δὲν ἦταν ὁμοίος μ' ἐκεῖνον, τὸν γήινο καὶ χοϊκὸ, ἀλλὰ σὰν ἐπουράνιος ἦταν ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τὸν χοϊκὸ, καὶ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ δεῖ σ' αὐτόν τὴν ἀνθρώπινη φύση στεφανωμένη μὲ τοὺς ἐπαίνους τῆς ἀναμαρτησίας, πρᾶγμα ποὺ ἐπιβεβαιώνει καὶ ἡ θεία Γραφή λέγοντας: «Δὲν ἔκανε ἁμαρτία, οὔτε βρέθηκε δόλος στὸ στόμα του»⁷².

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24ο

Γιατί δὲν ἐμφανίσθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Κύριος, ἀλλὰ στὸ τέλος

τῶν χρόνων ἐχαρίσατο τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ τῆς θεότητος
αὐτοῦ τὴν ἐμφάνειαν.

Ὅτι μέλλων καταμίγνυσθαι τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ ἐπὶ καθαιρέσει τῆς κακίας, ἀναγκάως ἀνέμεινε πᾶσαν τὴν κακίαν τὴν ὄντως ζωθεῖσαν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀναβλαστῆσαι, εἶθ' οὕτως ἐπήγαγε, καθὼς φησι τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν ἀξίνην τῇ ῥίζῃ. Καὶ γὰρ τῶν ἰατρῶν οἱ προέχοντες τῇ τέχνῃ, ἔνδοθεν ἐπὶ τῷ σώματι τοῦ πυρετοῦ διασπύχοντες καὶ κατ' ολίγον ὑπὸ τῶν νοσοποιῶν αἰτιῶν ἐξαπτομένοι, τῷ ἀρρωστήματι ἐνδιδόασι, μέχρις ἂν εἰς ἀκμὴν τὸ πάθος προέλθῃ, οὐδεμίαν ἐκ τῶν σιτίων ἐπάγοντες τῷ ἀσθενοῦντι βοήθειαν, ἐπειδὴν δὲ στάσιμον γένηται τὸ κακόν, τότε τὴν τέχνην ἐπάγουσι, ἐκφανείσης πάσης τῆς νόσου· οὕτω καὶ τοὺς κακῶς ἔχοντας τὴν ψυχὴν ἰατροῦν, τὴν ἐκ κακίας νόσον ἀνέμεινε, ἢ κατεκράθη ἢ φύσις, πᾶσαν ἐκκαλυφθῆναι, ὡς ἂν μηδὲν τῶν κεκρυμμένων ἀθεράπευτον μείνειε, τοῦ ἰατροῦ μόνον τὸ φανὲν θεραπεύοντος. Καὶ διὰ τοῦτο οὔτε κατὰ τοὺς καιροὺς τοῦ Νῶε, πάσης σαρκὸς ἐν ἀδικίᾳ καταφθαρείσης, ἐπάγει διὰ τῆς ἰδίας ἐμφανείας τὴν ἴασιν, ὅτι οὕτω τῆς Σοδομικῆς κακίας ὁ βλαστὸς ἐξεφύη οὐδὲ ἐπὶ τοῦ καιροῦ τῆς Σοδόμων καταστροφῆς ὁ Κύριος φαίνεται, διότι πολλὰ τῶν ὑπολοίπων κακῶν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἔτι κατεκρύπτετο φύσει. Ποῦ γὰρ ὁ θεομάχος Φαραώ; ποῦ τῶν Αἰγυπτίων ἢ ἀδάμαστος πονηρία; Οὐ μὴν οὐδὲ τότε τῷ διορθωτῇ τοῦ παντὸς εὐκαιρον (ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων λέγω κακῶν) καταμιχθῆναι τῷ βίῳ, ἀλλ' ἔδει καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν τὴν παρανομίαν ἀναφῆναι· ἔδει καὶ τῆς Ἀσσυρίων βασιλείας καὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ τὴν ὑπερηφανείαν ὑποσπύχουσαν ἔτι τῷ βίῳ φανεράν γενέσθαι· ἔδει τὴν κατὰ τῶν ὁσίων μαιφονίαν, οἷόν τινα πονηρὸν ἀκανθώδη βλαστὸν τῆς κακῆς τοῦ διαδόλου ῥίζης ἀναδραμεῖν· ἔδει τὴν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ φανερωθῆναι λύσσαν, τῶν τοὺς προφήτας ἀποκτανόντων καὶ λιθοβολούντων τοὺς ἀπεσταλμένους, καὶ τέλος τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου μεταξὺ τὸ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν ἄγος ἐργασαμένων.

τῶν χρόνων ἔκανε τὴν ἐμφάνιση τῆς θεότητάς του μέσα στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ.

Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο ν' ἀναμιχθεῖ στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ γιὰ τὴν καθάρωση τῆς κακίας, κατ' ἀνάγκη περίμενε ν' ἀναβλαστήσει ὅλη ἡ κακία ποῦ εἶχε κάνει ρίζες μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ ἐχθροῦ, κι ἔτσι ἔπειτα κατὰφερε, καθὼς λέγει τὸ Εὐαγγέλιο, τὴν ἀξίνα στὴ ρίζα. Γιατί καὶ οἱ κορυφαῖοι γιατροὶ στὴν ἰατρικὴ, ὅταν ὁ πυρετὸς καίει ἀπὸ μέσα τὸ σῶμα καὶ λίγο λίγο φλογίζεται ἀπὸ τὶς αἰτίες τῆς νόσου, περιμένουν τὴν ἀσθένεια μέχρι ποῦ νὰ φτάσει στὴν ἀκμὴ της, χωρὶς νὰ προσφέρουν στὸν ἀσθενῆ καμμιά βοήθεια ἀπὸ τὶς τροφές. "Ὅταν ὅμως τὸ κακὸ σταματήσει, τότε χρησιμοποιοῦν τὴν τέχνη τους, ὅταν ἐκδηλωθεῖ ὅλη ἡ ἀσθένεια." Ἔτσι, θεραπεύοντας καὶ τοὺς ψυχικὰ ἀσθενεῖς, περίμενε τὴ νόσο τῆς κακίας, μὲ τὴν ὁποία ἀναμίχθηκε ἡ φύση μας, νὰ ἐκδηλωθεῖ σὲ ὅλη τὴν ἔκτασή της, ὥστε νὰ μὴ μείνει ἀθεράπευτο κανένα ἀπὸ τὰ κρυμμένα συμπτώματα τῆς ἀσθένειας, θεραπεύοντας ὁ γιατρὸς μόνο αὐτὰ ποῦ φαίνονται. Καὶ γι' αὐτὸ οὔτε τὴν ἐποχὴ τοῦ Νῶε, κατὰ τὴν ὁποία κάθε ἄνθρωπος εἶχε διαφθαρεῖ ἀπὸ τὴν ἀδικία, ἐπιφέρει μὲ τὴν παρουσία του τὴν θεραπεία, ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἀκόμα φυτρώσει ὁ βλαστὸς τῆς Σοδομικῆς κακίας, οὔτε ὅμως καὶ τὸν καιρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Σοδόμων ἐμφανίζεται ὁ Κύριος, ἐπειδὴ πολλὰ ἀπὸ τὰ λοιπὰ κακὰ τῆς ἀνθρώπινης φύσης παρέμεναν ἀκόμα κρυμμένα. Ποῦ δηλαδὴ εἶναι ὁ θεομάχος Φαραώ; Ποῦ ἡ ἀδάμαστη κακία τῶν Αἰγυπτίων; Ὡστόσο οὔτε τότε ἦταν ἡ εὐκαιρία γιὰ τὸν διορθωτὴ τοῦ παντός (ἐννοῶ τὴν ἐποχὴ τῶν δεινῶν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους) νὰ ἀναμιχθεῖ στὸ ἀνθρώπινο βίο, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθεῖ καὶ ἡ παρανομία τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἔπρεπε νὰ φανερωθεῖ στὴ ζωὴ καὶ ἡ βασιλεία τῶν Ἀσσυρίων καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ Ναβουχοδονόσορ ποῦ ὑπέβασκε ἀκόμα, ἔπρεπε ν' ἀναβλαστήσει σὰν κάποιος κακὸς ὄλο ἀγκάθια βλαστὸς ἀπὸ τὴν κακὴ ρίζα τοῦ διαβόλου ὁ φόνος τῶν ὀσίων, ἔπρεπε νὰ φανερωθεῖ ἡ λύσσα τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ, ποῦ σκότωναν τοὺς προφῆτες καὶ λιθοβολοῦσαν τοὺς ἀπεσταλμένους του, καὶ τέλος τὸ ἀνοσιούρημα ποῦ διέπραξαν ἐναντίον τοῦ Ζαχαρία μεταξὺ τοῦ

Πρόσθετες τῷ καταλόγῳ τῶν πονηρῶν βλαστημάτων καὶ τοῦ Ἡρώδου τὴν παιδοφονίαν.

Ἐπεὶ οὖν πᾶσα τῆς κακίας ἢ δύναμις ἐκ τῆς πονηρᾶς ρίζης ἀνεδόθη, καὶ πολυειδῶς ἠϋξήσε ἐν ταῖς προαιρέσεσι τῶν καθ' 5 ἐκάστην γενεάν, τῇ κακίᾳ ἀγνωρίμως ὑλομανησάση, τότε, καθὼς φησι πρὸς Ἀθηναίους ὁ Παῦλος, «Τοὺς τῆς ἀγνοίας χρόνους ὑπεριδῶν ὁ Θεός, ἐπὶ τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν παραγίνεται», ὅτε οὐκ ἦν ὁ συνιών, οὔτε οὐκ ἦν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν, ὅτε πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, ὅτε συνεκλείσθη τὰ πάντα εἰς 10 ἁμαρτίαν, ὅτε ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὅτε πρὸς τὸ ἀκρότατον μέτρον ὁ τῆς κακίας ἠϋξήσε ζόφος, τότε ἐπέφανη ἡ χάρις, τότε ἡ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀκτὶς ἐπανέτειλε, τότε ἐπέφανεν ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἥλιος τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημένοις, τότε τὰς πολλὰς κεφαλὰς τοῦ δράκοντος συνέθλασεν, ἐπιβάς τῷ ποδὶ διὰ τῆς 15 ἀνθρωπίνης σαρκὸς καὶ τῇ γῇ προσθλάσας καὶ καταπατήσας. Καὶ μηδεὶς πρὸς τὰ νῦν ἐν τῷ βίῳ καταψεύδεσθαι νομιζέτω τὸν λόγον, καθ' ὃν ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις φαμὲν ἐπιλάμψαι τῷ βίῳ τὸν Κύριον. Ἐρεῖ γὰρ ὁ ἀντιλέγων τυχόν, ὅτι Τὸν ἀναμείνοντα τοὺς χρόνους πρὸς τὴν τῆς κακίας φανέρωσιν, ὅπως αὐτὴν 20 αὐξηθεῖσαν ἐξέλη, προθέλυμνον πᾶσαν αὐτὴν εἰκὸς ἀνηρηκέναι, ὡς μηδὲν αὐτῆς ὑπολειφθῆναι τῷ βίῳ λείψανον, νυνὶ δὲ φόνοι καὶ κλοπαὶ καὶ μοιχεῖαι καὶ πάντα τολμᾶται τὰ πονηρότατα. Ἀλλ' ὁ πρὸς τοῦτο βλέπων, ὑποδείγματί τινι τῶν γνωρίμων τὴν περὶ τούτων ἀμφιβολίαν λυσάτω. Ὡσπερ γὰρ ἰδεῖν ἔστι ἐπὶ τῆς τῶν 25 ἐρπετῶν ἀναιρέσεως, οὐκ εὐθύς τῇ κεφαλῇ τὸν ὄλκον συγκρούμενων, ἀλλ' ἢ μὲν τέθηκε, τὸ δὲ ἔτι τῷ ἰδίῳ θυμῷ ἐπεψύχεται καὶ τῆς ζωτικῆς κινήσεως οὐκ ἐστέρηται, οὕτω καὶ ὁ τοῦ δράκοντος ἀναιρέτης, ὅτε πολὺ τὸ θηρίον ἐγένετο, πᾶσαις ταῖς καθ' ἐκάστην ξυναυξηθὲν τῶν ἀνθρώπων γενεαῖς, τὴν κεφαλὴν ἀνε- 30 λών, τουτέστι τὴν τῶν κακῶν ἐφευρετικὴν δύναμιν, τὴν πολλὰς ἔχουσαν κεφαλὰς, ἐν αὐτῇ τοῦ κατόπιν ὄλκου οὐδένα πεποιήται

ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Πρόσθεσε στὸν κατάλογο τῶν κακῶν βλαστημάτων καὶ τὸ φόνο τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὸν Ἡρώδη.

Ἄφοῦ λοιπὸν ὅλη ἡ δύναμη τῆς κακίας φύτρωσε ἀπὸ τὴν πονηρὴ ρίζα καὶ φούντωσε πολὺτροπα στὶς προαιρέσεις τῶν ἀτόμων κάθε γενεᾶς καὶ ἡ κακία θρασομανοῦσε ἀνεξέλεγκτα, τότε, ὅπως λέγει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὁ Παῦλος, «Παραβλέποντας ὁ Θεὸς τοὺς χρόνους τῆς ἄγνοιας»⁷³, ἔρχεται στὸ τέλος τῶν ἡμερῶν, ὅταν δὲν ὑπῆρχε κανένας μὲ σύνεση, δὲν ὑπῆρχε ἐκεῖνος ποὺ ἀναζητοῦσε τὸν Θεό, ὅταν εἶχαν ὅλοι παρεκκλίνει καὶ εἶχαν ἐξαχρειωθεί, ὅταν εἶχε ἡ ἁμαρτία κατακλύσει τὰ πάντα, ὅταν εἶχε πλημμυρίσει ἡ ἁμαρτία, ὅταν ὁ ζόφος τῆς κακίας ἔφτασε στὸ μεγαλύτερο βαθμό, τότε φάνηκε ἡ χάρη, τότε ἀνέτειλε ἡ ἀκτίνα τοῦ ἀληθινοῦ φωτός, τότε ἔλαμψε ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης σὲ ἐκείνους ποὺ ζοῦσαν στὸ σκότος καὶ στὴ σκιά, τότε συνέτριψε τὰ πολλὰ κεφάλια τοῦ δράκοντα πατώντας τα μὲ τὸ πόδι τῆς ἀνθρώπινης σάρκας του καὶ χτυπώντας καὶ καταπατώντας τα πάνω στὴ γῆ. Καὶ κανένας νὰ μὴν νομίζει, ὅτι ὁ λόγος διαψεύδεται ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν τώρα στὴ ζωὴ, ὁ λόγος σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο λέμε ὅτι ὁ Κύριος ἔλαμψε στὴ ζωὴ τοὺς τελευταίους χρόνους. Ἴσως βέβαια θὰ πεῖ ὁ ἀντίθετος, ὅτι «Αὐτὸς ποὺ περίμενε τοὺς χρόνους γιὰ νὰ φανερωθεῖ ἡ κακία, γιὰ νὰ τὴν ἐξαλείψει στὴν ἀποκορύφωσή της, εἶναι φυσικὸ νὰ τὴν ἔχει ἐξαφανίσει ἀπὸ τὴ ρίζα, ὥστε νὰ μὴ μείνει κανένα ἀπομεινάρι της στὴ ζωὴ. Τώρα ὅμως καὶ φόνοι καὶ κλοπὲς καὶ μοιχεῖες ἐπιχειροῦνται καὶ ὅλα τὰ αἰσχροτάτα. Ἄλλ' αὐτὸς ποὺ κάνει αὐτὴ τὴν παρατήρηση ἄς λύσει αὐτὴ τὴν ἀπορία του μὲ ἓνα γνωστὸ παράδειγμα. Ὅπως δηλαδή μπορούμε νὰ δοῦμε κατὰ τὴ θανάτωση τῶν ἔρπετῶν, δὲν χτυπιοῦνται μαζί μὲ τὸ κεφάλι καὶ οἱ κύκλοι τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἐνῶ τὸ κεφάλι ἔχει πεθάνει, τὸ ἔρπετὸ διατηρεῖ τὴν ἐσωτερικὴ του ψυχικὴ ὀρμὴ καὶ δὲν ἔχει χάσει τὴ ζωτικότητά του. Ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ θανάτωσε τὸ δράκοντα, ὅταν τὸ θηρίο εἶχα αὐξηθεῖ πολὺ μεγαλώνοντας μαζί μὲ κάθε μιά ἀπὸ τὶς γενεὲς ὅλες τῶν ἀνθρώπων, χτυπώντας τὸ κεφάλι, δηλαδή τὴν ἐφευρετικὴ δύναμη τῶν κακῶν, ποὺ ἔχει πολλὰ κεφάλια, γιὰ τοὺς κύκλους τοῦ σώματος ποὺ ἀκολουθοῦσαν δὲν ἔδωσε καὶ πολλὴ σημασία, κάνο-

λόγον, εἰς ἀφορμὴν γυμνασίου τοῖς ἐφεξῆς τὴν ἐν τῷ νεκρῷ
θηρίῳ κίνησιν ὑπολειφθῆναι ποιήσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Τίς ἡ θλασθεῖσα κεφαλὴ;

5 Ἡ θάνατον εἰσενεγκοῦσα τῇ πονηρᾷ συμβολῇ, ἡ τὸν θανατη-
φόρον ἰὸν τῷ ἀνθρώπῳ ἐμβαλοῦσα διὰ τοῦ δόγματος. Ὁ τοίνυν
τοῦ θανάτου τὸ κράτος καταλύσας, τὴν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ὄφως
δύναμιν, καθὼς φησιν ὁ Προφήτης, συνέθλασεν. Ὁ δὲ λοιπὸς
ὄλκός τοῦ θηρίου τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ συνεσπαρμένος, ἕως ἂν τὸ
10 ἀνθρώπινον ἦν ἐν ταῖς κατὰ κακίαν κινήσεσιν, τῇ φολίδι τῆς ἁμαρ-
τίας αἰεὶ περιτραχύνει τὸν βίον, καὶ τῇ μὲν δυνάμει νεκρός ἐστιν,
ἤδη τῆς κεφαλῆς ἀχρειωθείσης, ἐπειδὴν δὲ ὁ χρόνος παρέλθῃ καὶ
στῇ τὰ κινούμενα κατὰ τὴν προσδοκωμένην τῆς ζωῆς ταύτης
συντέλειαν, τότε τὸ οὐραϊὸν τε καὶ τὸ ἔσχατον τοῦ Ἐχθροῦ καταρ-
15 γεῖται (τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ θάνατος), καὶ οὕτως ὁ παντελῆς ἀφανι-
σμός τοῦ θηρίου, ἡγουν τῆς κακίας, γενήσεται, πάντων εἰς ζωὴν
ἀνακληθέντων διὰ τῆς ἀναστάσεως, τῶν μὲν δικαίων εὐθὺς εἰς
τὴν ἄνω λῆξιν μετοικισθέντων, τῶν δέ γε ταῖς ἁμαρτίαις ἐνεχομέ-
νων τῷ πυρὶ τῆς γεέννης παραδοθέντων.

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ΄.

Τὴν ἀπειρόγαμον ἄφθορον ὀνομάζειν οἶδεν
ἡ τῶν ἀνθρώπων συνήθεια.

Ὁ μέγας ἐκεῖνος Μωσῆς, ὅτε τῆς βάτου τὸ πῦρ ἐξήπττετο καὶ
βάτος οὐκ ἐμαραίνετο, «Διαβάς ὄψομαι», φησί, «τὸ μέγα ὄραμα
25 τοῦτο», οὐ τοπικὴν, οἶμαι, κίνησιν δηλῶν διὰ τῆς «διαβάσεως»,
ἀλλὰ τὴν παροδικὴν τοῦ χρόνου διάβασιν. Τὸ γὰρ τότε διατυπω-
θὲν ἐν τῇ φλογὶ καὶ τῇ βάτῳ, διαβάντος τοῦ μέσου χρόνου, σαφῶς
ἐν τῷ κατὰ τὴν Παρθένον μυστηρίῳ ἀνεκαλύφθη. Ὡς γὰρ ἐκεῖ ὁ
θάμνος καὶ ἄπτει τὸ φῶς καὶ οὐ καίεται, οὕτω καὶ ἡ Παρθένος

74. Ἐβρ. 2, 12.

75. Ψαλμ. 73, 14.

76. Ἐξ. 3, 3.

ντας ν' απομείνει ἡ κίνηση τοῦ νεκροῦ θηρίου ὡς ἀφορμὴ ἄσκησης γιὰ τοὺς μετέπειτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25ο

Ποιὰ εἶναι ἡ συντριμμένη κεφαλὴ.

Εἶναι ἐκείνη ποὺ μὲ τὴν πονηρὴ συμβουλή ἔφερε τὸ θάνατο, ἐκείνη ποὺ ἔβαλε μὲ τὸν λόγο στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὸ θανατηφόρο δηλητήριο. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ κατέλυσε τὴ δύναμη τοῦ θανάτου⁷⁴, σύντριψε τὴ δύναμη τῆς κεφαλῆς τοῦ δράκοντα⁷⁵, καθὼς λέγει ὁ προφήτης. Τὸ ὑπόλοιπο ὅμως κουλουριασμένο σῶμα τοῦ ἔρπετοῦ σκορπισμένο στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ ὅσο καιρὸ οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν μέσα στὰ ἔργα τῆς κακίας ἔκανε μὲ τὶς φολίδες τῆς ἁμαρτίας πάντοτε τραχὺ τὸν βίον, καὶ ἐνῶ ὡς πρὸς τὴ δύναμη εἶναι ὁ δράκοντας νεκρός, ἐπειδὴ τὸ κεφάλι ἤδη ἔχει ἀχρηστευθεῖ, ὅταν ὅμως ὁ χρόνος περάσει καὶ σταματήσουν ὅσα κινουῦνται κατὰ τὴν συντέλεια τῆς ζωῆς αὐτῆς ποὺ προσδοκοῦμε, τότε καταργεῖται καὶ ἡ οὐρὰ καὶ τὸ τέλος τοῦ Ἐχθροῦ (αὐτὸ εἶναι ὁ θάνατός του), καὶ ἔτσι θὰ γίνῃ ὁ ὀλοκληρωτικὸς ἀφανισμὸς τοῦ θηρίου, δηλαδή τῆς κακίας, καὶ θὰ ἀνακληθοῦν ὅλοι στὴ ζωὴ μὲ τὴν ἀνάσταση, καὶ οἱ δίκαιοι ἀμέσως θὰ μετοικισθοῦν στὴν οὐράνια ζωὴ, ἐνῶ ὅσοι εἶναι ἔνοχοι ἁμαρτιῶν θὰ παραδοθοῦν στὴ φωτιὰ τῆς γέεννας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26ο

Τὴν ἀπειρόγαμο ἡ συνήθεια τῶν ἀνθρώπων
τὴν ὀνομάζει ἄφθορο.

Ὁ μέγας ἐκεῖνος Μωυσῆς, ὅταν ἡ φωτιὰ περικύκλωνε τὴ βάτο καὶ ἡ βάτος δὲν καιγόταν, λέγει· «Θὰ πάω νὰ δῶ αὐτὸ τὸ ἐκπληκτικὸ θέαμα»⁷⁶. Μὲ τὴ μετάβασή του ἐκεῖ δὲν δήλωνε, νομίζω, τοπικὴ κίνηση, ἀλλὰ τὸ πέρασμα καὶ τὴ διάβαση τοῦ χρόνου. Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ ὡς τύπος δινόταν τότε μὲ τὴ φλόγα καὶ τὴ βάτο, ἀφοῦ διανύθηκε ὁ ἐνδιάμεσος χρόνος, ἀποκαλύφθηκε φανερὰ στὸ μυστήριον τῆς Παρθένου. Ὅπως δηλαδή ἐκεῖ ὁ θάμνος καὶ φωτιὰ δεχόταν καὶ δὲν καιγόταν, ἔτσι καὶ ἡ Παρθένος ἐδῶ καὶ τὸ φῶς γεννᾷ καὶ

ἐνταῦθα, καὶ τίκτει τὸ φῶς, καὶ οὐ φθείρεται. Εἰ δὲ βάτος προδια-
 τυποῖ τὸ Θεοτόκον σῶμα τῆς Παρθένου, μὴ ἐπαισχυνθῆς τῷ αἰνί-
 γματι. Πᾶσα γὰρ σὰρξ διὰ τὴν τῆς ἁμαρτίας παραδοχὴν, κατ'
 αὐτὸ τοῦτο, ὅτι σὰρξ ἐστὶ μόνον, ἁμαρτία ἐστίν. Ἡ δὲ ἁμαρτία
 5 παρὰ τῆς Γραφῆς τῆ τῆς ἀκάνθης ἐπωνυμία κατονομάζεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

Τὸν μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου φονευθέντα
 Ζαχαρίαν, οὐκ εὐκαιρον ἦν εἰς μαρτυρίαν τῆς ἀφθόρου
 Μητρὸς παραστήσασθαι.

10 Ἱερεὺς οὗτος ὁ Ζαχαρίας ἦν καὶ ἐν τῷ τῆς προφητείας χαρί-
 σματι, ἡ δὲ τῆς προφητείας δύναμις ἀνάγραπτος ἐν τῷ διβλίῳ
 τοῦ Εὐαγγελίου κηρῦσσεται, ὅτι προσοδοποιούσα τοῖς ἀνθρώποις
 ἡ θεία χάρις, μὴ τὸν ἐκ παρθενίας τόκον ἄπιστον ἠγήσασθαι,
 τοῖς ἐλάττωσι θαύμασι προγυμνάξει τῶν ἀπίστων τὴν συγκατά-
 15 θεσιν. Τῇ στείρα καὶ παρήλικι τίκτεται παῖς Τοῦτο προοίμιον
 τοῦ κατὰ τὴν Παρθένον μυστηρίου γίνεται. Ὡς γὰρ Ἐλισάβετ οὐ
 φύσεως δυνάμει μῆτηρ γίνεται, ἄγονος τὸν βίον καταγηράσασα,
 ἀλλ' ἐπὶ τὸ θεῖον βούλημα τοῦ παιδὸς ἡ γένεσις ἀναφέρεται,
 οὕτω καὶ τῆς παρθενικῆς ὠδίνος ἡ ἀπιστία τῇ πρὸς τὸ Θεῖον
 20 ἀναφορᾷ τὸ πιστὸν ἔχει. Ἐπειδὴ τοίνυν προλαμβάνει τὸν ἐκ παρ-
 θενίας τόκον ὁ ἀπὸ τῆς στείρας, ὁ πρὸς τὴν φωνὴν τῆς κνοφο-
 ρούσης τὸν Κύριον πρὶν εἰς φῶς προελθεῖν ἐν τῇ μητρῷα νηδυί
 σκιρτήσας ἅμα δὲ παρήλθε εἰς γένεσιν ὁ τοῦ Λόγου πρόδρομος,
 τότε λύεται τῷ Ζαχαρίᾳ διὰ τῆς προφητικῆς περιπνοίας ἡ σιωπή,
 25 καὶ ὅσα διεξέρχεται ὁ Ζαχαρίας, προφητεία τοῦ μέλλοντος ἦν
 οὗτος τοίνυν ὁ τῷ προφητικῷ Πνεύματι πρὸς τὴν τῶν κρυπτῶν
 γνῶσιν χειραγωγούμενος, τὸ μυστήριον τῆς παρθενίας ἐπὶ τοῦ
 ἀφθόρου τόκου κατανοήσας, οὐκ ἀπέκρινε τῷ ναῷ τοῦ ταῖς παρ-
 θένοις κατὰ τὸν νόμον ἀποκεκληρωμένου τόπου τὴν πάναγνον
 30 μητέρα, διδάσκων τοὺς Ἰουδαίους ὅτι ὁ τῶν ὄλων Δημιουργὸς
 καὶ Βασιλεὺς πάσης κτίσεως, ὑποχείριον ἔχει ἑαυτῷ μετὰ πάντων

μένει Παρθένος. Καί ἂν ἡ βάτος προτυπώνει τὸ σῶμα τῆς Παρθένου πού γέννησε τὸν Θεό, νὰ μὴν ντραπεῖς μὲ τὸ σύμβολο. Γιατὶ κάθε ἄνθρωπος ἐξαιτίας τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἁμαρτίας, γι' αὐτὸ καὶ μόνο, ὅτι εἶναι σὰρκα, εἶναι ἁμαρτία. Καί ἡ ἁμαρτία ὀνομάζεται ἀπὸ τὴ Γραφή μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγκαθιοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27ο

Τὸν Ζαχαρία πού θανατώθηκε ἀνάμεσα στὸ ναὸ καὶ τὸ
θυσιαστήριο δὲν προσφέρεται νὰ τὸν πάρουμε ὡς
μάρτυρα τῆς ἄφθορης Μητέρας.

Αὐτὸς ὁ Ζαχαρίας ἦταν ἱερέας καὶ εἶχε τὸ χάρισμα τῆς προφητείας, καὶ ἡ δύναμη τῆς προφητείας διακηρύσσεται ἀναγραμμένη τὸ Εὐαγγέλιο, ὅτι προετοιμάζοντας ἡ θεία χάρη τὸ δρόμο στοὺς ἄνθρώπους, γιὰ νὰ μὴ θεωρήσουν ἀπίστευτη τὴ γέννα τῆς Παρθένου, μὲ τὰ ἀσήμαντα θαύματα προγυμνάζει τὴ συγκατάθεση τῶν ἀπίστων. Γεννιέται παιδὶ ἀπὸ τὴ στείρα καὶ ἡλικιωμένη. Αὐτὸ γίνεται τὸ προοίμιο τοῦ μυστηρίου σχετικὰ μὲ τὴν Παρθένο. "Ὅπως δηλαδὴ ἡ Ἑλισάβετ δὲν γίνεται μητέρα μὲ τὴ δυνατότητα τῆς φύσης, ἐπειδὴ γέρασε μένοντας στὴ ζωὴ τῆς στείρας, ἀλλὰ ἡ ἀπόκτηση τοῦ παιδιοῦ ἀποδίδεται στὸ θεῖο θέλημα, ἔτσι καὶ ἡ ἀπιστία γιὰ τοὺς παρθενοκούς πόνους τῆς γέννας μὲ τὴν ἀπόδοσή τους στὸ Θεῖο μεταβάλλεται σὲ πίστη. Ἐπειδὴ λοιπὸν προηγεῖται ἀπὸ τὴν παρθενικὴ γέννα ἡ γέννα τῆς στείρας, τὸ ἔμβρυο πρὶν ἔρθει στὸ φῶς σκίρτησε στὴν κοιλία τῆς μητέρας τοῦ ἀκούοντος τὴ φωνὴ ἐκείνης πού κνοφοροῦσε τὸν Κύριο, καὶ μόλις γεννήθηκε ὁ πρόδρομος τοῦ Λόγου, τότε μὲ τὴν προφητικὴ ἔμπνευση διακόπτεται ἡ σιωπὴ τοῦ Ζαχαρία, καὶ ὅσα λέγει ὁ Ζαχαρίας ἦταν προφητεία γιὰ τὸ μέλλον. Αὐτὸς λοιπὸν πού μὲ τὸ προφητικὸ Πνεῦμα χειραγωγεῖται στὴ γνώση τοῦ κρυπτοῦ, κατανοώντας τὸ μυστήριον τῆς παρθενίας στὴν χωρὶς φθορὰ γέννα, δὲν ἀπέκλεισε τὴν πάναγνη μητέρα ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ ναοῦ, πού ἦταν σύμφωνα μὲ τὸ νόμο προορισμένος γιὰ τὶς παρθένες, διδάσκοντας ἔτσι τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ὁ Δημιουργὸς τῶν ὅλων καὶ βασιλεὺς ὅλης τῆς κτίσεως ἔχει ὑποχείριά του τὴν ἀνθρώπινη φύση μαζὶ μὲ ὅλα,

τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τῷ ἰδίῳ θελήματι πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτὴν ἄγων, οὐκ αὐτὸς ὑπὸ ταύτης δυναστεύομενος, ὡς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ εἶναι καινὴν γέννησιν δημιουργῆσαι, ἣτις τὴν γενομένην μητέρα τὸ εἶναι παρθένον οὐκ ἀφαιρήσεται. Διὰ τοῦτο αὐτὴν 5 οὐκ ἀπέκρινεν τῷ ναῷ τοῦ χώρου τῶν παρθένων ἣν δὲ ὁ τόπος οὗτος τὸ μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ θυσιαστηρίου διάστημα. Ἐπειδὴ οὖν ἤκουον Βασιλέα τῆς κτίσεως εἰς γέννησιν ἀνθρωπίνην οἰκονομικῶς προσελθεῖν, φόβῳ τοῦ μὴ γενέσθαι βασιλεῖ ὑποχείριοι, τὸν μαρτυροῦντα ταῦτα περὶ τοῦ τόκου διαχειρίζονται, πρὸς αὐ- 10 τῷ θυσιαστηρίῳ τὸν ἱερέα ἱερουργήσαντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ΄.

Διὰ τί δοξάζει ἡ τῶν ἀγγέλων φωνὴ τὴν ἐν τοῖς ὑψίστοις θεωρουμένην θεότητα, τό, «Δόξα ἐν ὑψίστοις» λέγουσα, ὅτι φησὶ «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη».

15 Περιχαρεῖς γεγόνασι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ οἱ ἄγγελοι, ἐπὶ γῆς εἰρήνη. Ἡ πρότερον κατηραμένη, ἡ τῶν ἀκανθῶν καὶ τῶν τριβόλων γόνιμος, τὸ τοῦ πολέμου χωρίον, ἡ τῶν καταδίκων ἔξορία, αὕτη εἰρήνην δέδεκται. ὦ τοῦ θαύματος! «Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε». Τοιοῦτον δέδωκεν ἡ τῶν ἀνθρώπων γῆ τὸν καρπὸν 20 αὐτῆς Καὶ ταῦτα γίνεται ὑπὲρ τῆς ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας. Θεὸς κατακιρνᾶται τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ἵνα τῷ ὕψει τοῦ Θεοῦ συναπαρτισθῇ τὸ ἀνθρώπινον.

καὶ μὲ τὸ θέλημά του τὴν ὀδηγεῖ ὅπου θέλει, χωρὶς νὰ κυριαρχεῖται αὐτὸς ἀπὸ αὐτὴν, γιατί εἶναι στὴν ἐξουσία του νὰ δημιουργήσῃ καινούργια γέννα, πού δὲν θ' ἀφαιρέσει ἀπὸ αὐτὴν πού ἔγινε μητέρα τὴν ιδιότητά της νὰ εἶναι παρθένος. Γι' αὐτὸ δὲν τὴν ἀπέκλεισε στὸ ναὸ ἀπὸ τὸ χῶρο τῶν παρθένων. Κι ὁ χῶρος αὐτὸς ἦταν τὸ ἐνδιάμεσο τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἄκουαν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς κτίσης θὰ γεννηθεῖ κατ' οἰκονομίαν σὰν ἄνθρωπος ἀπὸ φόβο μήπως γίνουν ὑποχείριοι τοῦ βασιλιᾶ, φονεύουν αὐτὸν πού μαρτύρησε γιὰ τὴ γέννηση, θυσιάζοντας τὸν ἱερέα δίπλα στὸ ἴδιο τὸ θυσιαστήριο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 28ο

Γιατί δοξολογοῦν οἱ ἄγγελοι τὴ θεότητα πού βλέπουν
στοὺς οὐρανούς μὲ τὸ, «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη»⁷⁷.

Οἱ ἄγγελοι γέμισαν ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὸ φαινόμενο τῆς εἰρήνης ἐπάνω στὴ γῆ. Ἡ καταραμένη προηγούμενως, ἡ γόνιμη νὰ βγᾶζει ἀγκάθια καὶ τριβόλια, τὸ πεδίο τοῦ πολέμου, ὁ τόπος ἐξορίας τῶν καταδίκων, αὐτὴ εἶναι πού δέχεται τὴν εἰρήνη. Τί θαῦμα ἀλήθεια! «Ἡ Ἀλήθεια ἀνέτειλε ἀπὸ τὴ γῆ»⁷⁸. Τέτοιου εἶδους καρπὸ ἔδωσε ἡ γῆ. Καὶ αὐτὰ γίνονται γιὰ τὴ χαρὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεὸς ἐνώνε-ται μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση, γιὰ νὰ ἀποτελέσουν ἓνα πρᾶγμα τὸ ἀνθρώπινο μὲ τὸ ὕψος τοῦ Θεοῦ.

77. Λουκᾶ 2, 14.

78. Ψαλμ. 84, 12.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΡΟΣ
ΤΟΝ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΘΕΟΔΟΣΙΟΝ
ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΡΘΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΤΗΣ ΕΙΣ
ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

Α'. Τῆς μὲν ἐν ἀνθρώποις εὐκλείας τὸ ἀνώτατον καὶ ἀσυγκρί-
τους διαφοραῖς τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀνεστηκός τε καὶ ὑπερκείμε-
νον, ὑμεῖς, ὡς φιλόχριστοι βασιλεῖς, καὶ κληῖρος ὑμῖν ἐξαίρετός τε
καὶ πρόεπων παρὰ Θεοῦ τῆς ἐνούσης αὐτῷ κατὰ πάντων ὑπεροχῆς
5 εἰκόνα ἐπὶ γῆς φέρων. Κάμπτει μὲν γὰρ αὐτῷ πᾶν γόνυ, Θρόνοι τε
καὶ Ἀρχαί, Κυριότητες καὶ Ἐξουσίαι, δούλον ὑπέχουσαι τὸν ἀν-
χένα, καὶ ταῖς καθηκούσαις αἰεὶ δοξολογίαις καταγεραίρουσι, πλή-
ρη τε εἶναί φασι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἴδοι δ'
ἂν τις καὶ ἐπὶ τῆς ὑμετέρας γαληνότητος, τῆς οὕτω περιφανοῦς
10 καὶ ἀνωτάτου πασῶν εὐκλείας διαπρέποντά τε καὶ ἐναργῆ τὸν
τύπον. Ὑμεῖς γάρ ἐστε καὶ τῶν εἰς λῆξιν ἀξιωματῶν πηγαί, καὶ
ἀπάσης ὑπεροχῆς ἐπέκεινα, καὶ τῆς ἐν ἀνθρώποις εὐημερίας ἀρχή
καὶ γένεσις καὶ νεύμασι μὲν τοῖς ἡμερωτάτοις τοῦ ὑμετέρου κρά-
τους, ἔννομόν τε καὶ ἀξιάγαστον καὶ ἀοίδιμον πηδαλιουχεῖται
15 ζωὴν πᾶν ὅσον ἐστὶ τοῖς τῆς βασιλείας θάκοις ὑπεστρωμένον, οἱ
δὲ τῆς ζεύγλης οὐκ ἀνεχόμενοι, πίπτουσι ῥαδίως, τῆς ἐνούσης ὑμῖν

1. Κολ. 1, 16.

2. Ἦσ. 6, 3.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΡΟΣ
ΤΟΝ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟ ΒΑΣΙΛΕΑ ΘΕΟΔΟΣΙΟ
ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΗ ΠΙΣΤΗ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΜΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟ

1. Ἡ ἀνώτατη κορυφή τῆς ἀνθρώπινης δόξης καὶ πού μὲ ἀσύγκριτες διαφορὲς βρίσκειται ψηλότερα καὶ ξεπερνᾷ ὅλους τοὺς ἄλλους, εἴσαστε σεῖς, φιλόχριστοι βασιλεῖς μου, καὶ τὸ ἀξίωμα πού σᾶς ἔλαχε ἀπὸ τὸν Θεό, ἐξαίρετο καὶ ἀρμόζον, φέρει στὴ γῆ τὴν εἰκόνα τῆς ὑπεροχῆς του ἔναντι ὄλων. Γιατὶ μπροστὰ σ' αὐτὸν γονατίζει κάθε γόνατο ἀνθρώπου, Θρόνοι καὶ Ἀρχές, Κυριότητες καὶ Ἐξουσίες σκύβουν δουρικὰ τὸν αὐχένα σ' αὐτόν¹, καὶ μὲ τίς ὀφειλόμενες δοξολογίες τὸν ὑμνοῦν καὶ τὸν δοξάζουν, καὶ λένε ὅτι εἶναι «γεμᾶτος ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἀπὸ τῆς δόξης του»². Καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ καὶ στὴ γαληνότητά σας νὰ λάμπει ὀλοκάθαρα ὁ τόπος τῆς τόσο περιλαμπρῆς δόξης καὶ ἀνώτατης ἀπὸ κάθε ἄλλη. Γιατὶ σεῖς εἴσαστε οἱ πηγὲς τῶν ἀξιωμάτων πού ὀδηγοῦν στὴ μακάρια ζωὴ, πέρα ἀπὸ ὅποια δὴποτε ὑπεροχὴ, καὶ ἀρχὴ καὶ γένεση τῆς ἀνθρώπινης εὐημερίας, καὶ κρατώντας τὸ πηδάλιο τοῦ κράτους σας τὸ ὀδηγεῖτε μὲ ἡμερότητα νεύματα σὲ δίκαια καὶ θαυμαστὴ καὶ ἔνδοξη ζωὴ σὲ ὅλα ἐκεῖνα πού βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸ θρόνο τῆς βασιλείας σας, ἐνῶ ὅσα ἔθνη δὲν ἀνέχονται τὸ σκῆπτρο σας πέφτουν εὐκολὰ ἡττημένα ἀπὸ τὴ δύ-

εὐσθενείας ἠττώμενοι. Καὶ ἀστράφη μόνον ἢ βασιλέως ἀσπίς,
 φροῦδα τὰ ἐκείνων οἴχονται, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀπονοίας τὸν
 οἰκεῖον εὐθύς ἀποστήσαντες νοῦν, πεσόντες εἰς γόνυ ζητοῦσι τὸν
 ἔλεον. Τοιγάρτοι κεκράτηκε τῆς ὑπ' οὐρανὸν τῶν ὑμετέρων ὑπα-
 5 σπιστῶν ἢ μαχμωτάτη καὶ ἐμπειροπόλεμος καὶ ἀεὶ νικῶσα πλη-
 θύς. Ὑμεῖς ἐστε τῶν πρὸς ἐφάν καὶ ἐσπέραν καὶ ᾠδὴ καὶ λύρα καὶ
 ἀπάσης ὑπόθεσις εὐφημίας ὑμᾶς οἱ πρὸς νότον, καὶ μὴν καὶ ὅσοι
 βορειότερον οἰκοῦσι τόπον, φωναῖς χαριστηρίοις στεφανοῦντες οὐ
 καταλήγουσιν. Ἔρεισμα δὲ τὸ ἀκράδαντον τῆς οὕτω θεοφιλοῦς
 10 καὶ εὐαγεσιτάτης ὑμῶν βασιλείας αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστός «Δι' αὐτοῦ γὰρ βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ οἱ δυνάσται
 γράφουσι δικαιοσύνην», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἔστι γὰρ αὐτῷ
 παναλκὲς τὸ θέλημα, καὶ ἐν τῷ κατανεῦσαι μόνον ἢ παντὸς πλήρω-
 σις ἀγαθοῦ. Διανέμει δὲ καὶ λίαν ἐτοίμως τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν τὰ
 15 πάντων ἐξαίρετα τῶν ὅσα ἐστὶν ἀξιόληπτα καὶ τεθραυμασμένα. Καὶ
 ἀπόχρη μὲν εἰς ἀπόδειξιν ὧν ἔφην τὰ τῷ ὑμετέρῳ κράτει δεδωρη-
 μένα, δοθησόμενα δὲ ἔτι, καθὰ πεπιστεύκαμεν. Ὅτι δὲ ἐστὶ κρηπίς
 ἀκατάσειστος ταῖς βασιλέων τιμαῖς τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας τὰ
 αὐχρήματα, καὶ ἐξ αὐτῆς πειράσομαι τῆς ἀγίας καὶ θεοπνεύστου
 20 πληροφοροῦσαι Γραφῆς, βραχυλογήσας ὡς ἔνι.

Β. Πλεῖστοι μὲν γὰρ ὅσοι γεγόνασι κατὰ καιροῦς οἱ τῆς Ἰου-
 δαίων ἄρξαντες χώρας καὶ τοὺς τῆς παρ' αὐτοῖς βασιλείας διέπον-
 τες θρόνους. Ἄλλ' οἱ μὲν τῆς εἰς Θεὸν αἰδοῦς ἀνοσίως ὀλιγωρή-
 σαντες καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης πρῦτανιν παρ' οὐδὲν ποιούμενοι
 25 νόμον καὶ τοῖς τῆς φαυλότητος βόθροισ ἐαυτοῦς ἐνιέντες οἱ τάλα-
 νες, κακοὶ κακῶς ἀπολώλασι παγχάλεπον γὰρ τὸ προσκρούειν
 Θεῷ, καὶ κατὰ τι γοῦν ὅλως ἔξω φέρεσθαι τοῦ εἰκότος, λυποῦντας
 αὐτόν. Ὅσοι δὲ τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας γεγόνασιν ἐπιμεληταὶ καὶ
 τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ γνήσιοι φύλακες, νενικήκασιν ἐχθροὺς ἀμο-
 30 γητί, καὶ κεκρατήκασιν τῶν δι' ἐναντίας. Τοιοῦτός τις ἦν Ἰωσίας
 ἐκεῖνος, ὃς αὐτοῖς τεμένεσι καὶ θωμοῖς τοὺς τῶν εἰδώλων κατεμ-
 πρήσας θεραπευτάς, γοητείας τε ἀπάσης καὶ ψευδομαντείας τρό-
 πους περιελὼν καὶ τὰ τῆς διαμονιώδους ἀπάτης καταλύσας παί-

ναμή σας. Καί μόνο ν' ἀστράψει ἡ ἀσπίδα τοῦ βασιλιᾶ, ἐκεῖνα ἐξαφανίζονται, κι ἀπαλλάσσοντας τὸ νοῦ τους ἀπὸ τὴν ἀνοησία πού ὑπάρχει μέσα τους πέφτουν στὴ γόνατα καὶ ζητοῦν ἔλεος. Γιατὶ ἐπικράτησε σ' ὅλη τὴν ὑφήλιο τὸ πιὸ μάχιμο καὶ πιὸ ἐμπειροπόλεμο κι ἀήττητο πλῆθος τῶν ὑπασπιστῶν σας. Ἐσεῖς εἶστε καὶ στὴν Ἀνατολή καὶ στὴ Δύση καὶ ὕμνος καὶ λῦρα καὶ θέμα κάθε ἐπαίνου. Ἐσᾶς ὅσοι κατοικοῦν στὰ νότια ἀλλὰ καὶ ὅσοι στὰ βορειότερα μέρη δὲν παύουν νὰ σᾶς στεφανώνουν μ' εὐχαριστήριες φωνές. Στήριγμα ὅμως ἀκράδαντο τῆς τόσο θεοαγάπητης καὶ φιλάνθρωπης βασιλείας σας εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦ Χριστός, γιατί, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Μὲ τὴ δύναμή του οἱ βασιλεῖς βασιλεύουν καὶ οἱ ἄρχοντες ἀποδίδουν δικαιοσύνη»³. Γιατὶ τὸ θέλημά του εἶναι παντοδύναμο καὶ μόνο μὲ τὴν κατάνευσή του πραγματοποιεῖται κάθε ἀγαθό, ἀλλὰ καὶ διανέμει, καὶ μάλιστα πολὺ πρόθυμα, σὲ ὅσους τὸν ἀγαποῦν τὰ ξεχωριστὰ ἀπὸ ὅσα ἀξίζουσιν νὰ τὰ λάβομε καὶ τὰ θαυμάζομε. Καὶ ἀρκοῦν ν' ἀποδείξουν ὅσα λέγω αὐτὰ πού ἔχουν χαρισθεῖ στὸ δικό σας βασίλειο καὶ, ὅπως πιστεύομε, θὰ δοθοῦν καὶ στὸ μέλλον. Ὅτι βέβαια εἶναι θεμέλιο ἀκατάσειστο γιὰ τὶς βασιλικές τιμές τὸ ἐγκαλλώπισμα τῆς εὐσέβειας πρὸς τὸν Θεό, θὰ ἐπιχειρήσω νὰ σᾶς τὸ δείξω καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀγία καὶ θεόπνευστη Γραφή, ὅσο γίνεται μὲ συντομία.

2. Πλεῖστοι ὅσοι βέβαια ὑπῆρξαν ἐκεῖνοι πού κατὰ καιροὺς κυβέρνησαν τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων καὶ κατέλαβαν τὸ θρόνο τῆς βασιλείας τους, ἀλλ' ὅσοι ἀδιαφόρησαν ἀνόσια γιὰ τὸ σεβασμὸ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ὑπολόγισαν καθόλου τὸν πρῦτανη τῆς δικαιοσύνης νόμο κι ἔρριξαν οἱ δυστυχεῖς τὸν ἑαυτὸ τους στὰ βάραιθρα τῆς φανλότητος, χάθηκαν κακοὶ κακῶς. Γιατὶ εἶναι πολὺ φοβερὸ νὰ προσκρούει κανεὶς στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ φέρεται σὲ κάτι ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον προκαλώντας τὴ λύπη του. Ὅσοι ὅμως φροντίζουν τὴν εὐσέβεια πρὸς αὐτὸν καὶ εἶναι γνήσιοι φύλακες ὅσων τὸν εὐχαριστοῦν, νικοῦν χωρὶς κόπο τοὺς ἐχθροὺς καὶ ὑπερισχύουν τῶν ἀντιπάλων τους. Τέτοιος ἦταν ἐκεῖνος ὁ Ἰωσίας, πού μαζὶ μὲ τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς βωμοὺς τους, ἀφοῦ κατέκαυσε τοὺς λάτρεις τῶν εἰδώλων καὶ διέλυσε τὶς μεθοδεύσεις κάθε γοητείας καὶ ψευδομαντείας καὶ ἀνέτρεψε τῆς δαιμονικῆς ἀπάτης τὰ παιγνίδια, ἀνέδειξε τὴ δική του

γνια, τοῦ παντός ἀξίαν ἀπέφηνε λόγου τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, καὶ ἀξιάγαστον μὲν τοῖς πάλαι, τεθναυμασμένην δὲ καὶ εἰς δεῦρο, παρὰ γε τοῖς εἰδόσι τιμᾶν τὰ οἷς ἂν ὁ θεῖος ἐφήδοιτο νοῦς. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἅπαντα τοῖς ὑμετέροισ προγόνοις καὶ ὑμῖν αὐτοῖς εὖ μάλα
5 κατώρθωται. Διαμεμνήσομαι δὲ χρησίμως καὶ τῶν ἐν Ἐζεκία τῷ σοφωτάτῳ κατὰ καιροῦς πεπραγμένων· ὀνήσει γὰρ οὐ μετρίως τὴν εὐσεβεστάτην ὑμῶν κορυφὴν ἢ τῶν λόγων δύναμεις.

Γ. Ἀνὴρ τις τῶν ἐκ Βαβυλῶνος τῆς Περσικῆς, Ῥαψάκης οὗτος ἦν. Οὗτος ἀνεῖλε μὲν ἅπασαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὴν τῶν Ἰου-
10 δαίων χώραν, καταδηώσας δὲ σὺν αὐτῇ τὴν Σαμάρειαν, ἐπ' αὐτὴν ἤγει τὴν Ἱερουσαλήμ μυριάνδρῳ πληθύνει τῶν ὑπὸ χεῖρα δορυφορούμενος καὶ φάλαγγα μὲν ἵππικὴν οὐκ εὐχείρωτον ἔχων, μᾶλλον δὲ καὶ δυσάντητον, ὀπλίτην δὲ πεζομάχον καὶ ταῖς ψάμμοις ἰσάριθμον. Εἶτα τῷ τείχει περιστήσας ἐλεπόλεις καὶ τὴν τοῦ πολέ-
15 μου παρασκευὴν, ἀπονοίαις τε βαρβαρικαῖς οὐ μετρίως κατωφρουμένος, αἰρήσειεν μὲν κατὰ κράτος ὁμοῦ ταῖς ἄλλαις καὶ αὐτὴν ἐφασκε τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ τῆς ἀρρήτου δόξης κατεθρασύνετο, καὶ παλιμφήμους ἠφίει φωνάς, ἀκρατῆ καὶ ἀχάλινον τὴν γλῶσσαν ἀνεῖς ἐπὶ Θεῷ. Ἔφη γὰρ ὅτι, κἂν εἰ θούλοιτο σώζειν αὐτούς,
20 ἀνόνητον ἔσεσθαι τοῖς ἐπ' αὐτῷ πεποιθόσι τὴν χάριν τῆς ἐπικουρίας. Ἐπειδὴ δὲ ἤκόν τινες ἀπαγγέλλοντες τῷ βασιλεῖ τῆς ἐκείνου σκαιότητος τὰ τολμήματα, καὶ τοὺς Περσικοῦ φρονήματος γέμοντας λόγους, τότε δὴ, τότε μόναις ὥσπερ ἐπαλήσας ταῖς κατὰ Θεοῦ δυσφημίαις, καὶ τοῦ τὴν πόλιν ἀλῶναι ταύτην ἔσεσθαι πρόφα-
25 σιν ἐμφρόνως ὑπειληφώς, περιερρήγγνυτο τὴν ἐσθῆτα, καὶ εἰς τὸν οἶκον ἀνέβη τοῦ Θεοῦ, λιταῖς δηλονότι τὴν θεῖαν ὀργὴν ὑποτρέχων, καὶ τῶν ἐπὶ ταῖς δυσφημίαις αἰτιαμάτων ἑαυτὸν ἀπαλλάττων. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Εὐμενῆ καὶ Ἰλεων κατεστήσατο τὸν τῶν δυνάμεων Κύριον· νενίκηκε τὸν Ἀσσύριον οὐχ ἵππον εἰς μάχην ὀπλί-
30 σας εὐχάλινον, οὐ τοξοτῶν εὐστοχίαις, οὐ δοράτων βολαῖς, οὐδὲ ταῖς τῶν τακτικῶν ἐμπειρίαις τῶν ὑπὸ χεῖρα χρώμενος, ψήφῳ δὲ μᾶλλον τῇ παρὰ Θεοῦ, τῆς τῶν Ἀσσυρίων στρατιᾶς τὸν ἐν μιᾷ νυκτὶ καθορίσαντος θάνατον. «Ἐξῆλθε» γάρ, φησὶν, «ἄγγελος Κυρί-

4. Δ' Βασ. 23, 4 ἔ. Ἦσ. 36, 2 ἔ.

5. Δ' Βασ. 18, 13 ἔ.

βασιλεία ἄξια λόγου σὲ ὅλα καὶ ἀξιοθαύμαστη στοὺς παλαιούς, θαυμαζόμενος ὅμως καὶ μέχρι τώρα ἀπὸ ἐκείνους βέβαια ποὺ γνωρίζουν νὰ τιμοῦν ἐκεῖνα γιὰ ὅσα θὰ χαροποιοῦσαν τὸν θεῖο νοῦ⁴. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι ὠραῖα κατορθώματα τῶν προγόνων σας κι ἐσᾶς τῶν ἴδιων, θὰ θυμηθῶ ὅμως πρὸς ὠφέλεια καὶ ὅσα κατὰ καιροὺς ἔπραξε ὁ σοφώτατος Ἐζεκίας. Γιατὶ δὲν θὰ ὠφελῆσει λίγο τὸ μεγαλεῖο σας ἢ τὸ βαθύτερο νόημα τῶν λόγων.

3. Ὑπῆρχε κάποιος ἀπὸ τὴν περσικὴ Βαβυλώνα, μὲ τὸ ὄνομα Ραψάκης. Αὐτὸς κατάκτησε ὅλη, ποὺ λέγει ὁ λόγος, τὴν Ἰουδαία, καὶ μαζὶ μ' αὐτὴν λεηλάτησε καὶ τὴ Σαμάρεια καὶ βάδισε ἐναντίον τῆς ἴδιας τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐνῶ εἶχε γύρω του ἄπειρο πλῆθος ὑπηκόων του. Εἶχε καὶ φάλαγγα ἰππικοῦ ποὺ δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ νικηθεῖ, ἢ μᾶλλον ἦταν δύσκολο ν' ἀτιμετωπισθεῖ, καθὼς καὶ πεζοὺς, ὀπλίτες, σὰν τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας. Ἔτσι, ἀφοῦ τοποθέτησε κοντὰ στὰ τεῖχη πολιορκητικὲς μηχανὲς κι ἄλλα πολεμικὰ μέσα καὶ ὑπέρμετρα ἀλοξονικὸς ἀπὸ ἀνοησία βαρβαρική καυχιόταν ὅτι θὰ καταλάβει μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες καὶ τὴν ἴδια τὴν ἁγία πόλη, καταφερόταν μὲ ἀλόγιστο θράσος ἐναντίον τῆς θείας δόξας, ἐκσφενδονίζοντας λόγια ἀντιφατικὰ καὶ ὑψώνοντας ἀχαλίνωτη γλώσσα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἔλεγε ὅτι, καὶ νὰ ἤθελε νὰ τὴ σώσει, θὰ ἦταν ἀνώφελη ἢ χάρη τῆς βοήθειάς του σ' αὐτοὺς ποὺ στήριζαν σ' αὐτὸν τὶς ἐλπίδες τους⁵. Ὅταν ὅμως πῆγαν κάποιοι καὶ ἀνέφεραν στὸ βασιλιὰ τὴ κακότητα καὶ τὸ θράσος τοῦ Ραψάκη καὶ τὰ λόγια του τὰ γεμᾶτα ἀπὸ περσικὴ ἀλαζονεία, τότε λοιπόν, τότε πιά ἐκεῖνος σὰ νὰ θύμωσε γιὰ τὶς ὕβρεις ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκτιμώντας μὲ σύνεση ὅτι αὐτὰ θ' ἀποτελέσουν αἰτία νὰ κυριευθεῖ ἡ πόλη, ἔσκισε τὰ ροῦχα του κι ἀνέβηκε στὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ θέλοντας νὰ προλάβει τὴ θεία ὀργή καὶ ν' ἀπαλλαγεῖ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὶς κατηγορίες γιὰ τὶς ὕβρεις. Καὶ τί ἔγινε ἔπειτα; Ἐπέτυχε τὴν εὐμένεια καὶ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων καὶ νίκησε τὸν Ἀσσύριο. Δὲν ἐξόπλισε γιὰ τὴ μάχη ἰππικὸ ἐπιδέξιο, οὔτε τοξότη εὐστοχο, οὔτε ρίψεις δοράτων, οὔτε χρησιμοποίησε τὴν ἐμπειρία τῶν στρατηγῶν του, ἀλλ' ἦταν ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ ποὺ ὑπέγραψε τὸ θάνατο τῶν Ἀσσυρίων μέσα σὲ μιὰ νύχτα. Γιατὶ λέγει, «Βγῆκε ἄγγελος Κυρίου καὶ θανάτωσε ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀσσυρίων

ου, καὶ ἀνεΐλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας. Καὶ ἀναστάντες τῷ πρωί, εὗρον πάντα τὰ σώματα νεκρά». Οὗτοι τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας καρποί, καὶ τοῦ μὴ ἀνασχέσθαι φωνῆς, εἰ κατ' αὐτῆς τῆς θείας γένοιτο δόξης

5 Δ'. Δεῖν δὲ οἶμαι μάλιστα ταῖς βασιλέων εὐσεβέσιν ἀκοαῖς παλίμφημον μὲν οὐδὲν λαλεῖσθαι κατὰ Θεοῦ, ἐκεῖνα δὲ μᾶλλον, ὅσα καὶ μώμου παντός καὶ διαβολῆς ἐπέκεινα τρέχει, καὶ τῆς πρεπούσης δοξολογίας αὐτῷ ποιεῖται τὴν ἔκτισιν. Ἄριστα δὲ τοῦτο καὶ γὰρ εἰδὼς ἔχειν, παρωρηθήην ἀναγκαίως, τῆς ὀρθῆς τε
10 καὶ ἀποστολικῆς πίστεως τὴν παράδοσιν ἐγγράψαι μὲν τῷδε τῷ βιβλίῳ, ξένιον δὲ ὡσπερ τι πνευματικὸν προσκομίσει τῷ ὑμετέρῳ κράτει, καὶ αὐταῖς δὲ ταῖς θεοφιλεστάταις ἀληθῶς βασιλίσιν, αἱ τῇ ὑμετέρῃ γαληνότητι συναστράπτουσι. Καὶ ἡ μὲν ταῖς εὐκταιοτάταις ὑμῖν ἐπαυχοῦσα γοναῖς, καὶ τῆς εἰσαεὶ διαμονῆς τὰς ἐλπί-
15 δας τοῖς σκήπτροις εἰσφέρουσα, ἡ δὲ τοῖς παρθενικοῖς βλαστήμασι συνακμάζουσα καὶ τὰς τῆς εὐκλεεστάτης ὑμῶν βασιλείας οἰκειομένη φροντίδας. Λίθοι μὲν οὖν Ἰνδικοὶ τὰς ἀοιδίμους ὑμῶν καταφαιδρύνουσι κεφαλὰς, ψυχῆς δὲ καὶ νοῦ νοητὸς ἂν γένοιτο κόσμος, πίστις ὀρθὴ καὶ ἀκατήλευτος. Ἦν ὅτι τηρήσετε
20 τεθαρησικῶς, προσάγω τὸν λόγον, ὡς ἔρεισμα νοῦ καὶ ψυχῆς ἀγλαΐσμα καὶ καρδίας στέφανον. Γέγραπται γάρ, ὅτι «Κρείσσω σοφία λίθων πολυτελῶν· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστίν». Οὐκοῦν διὰ βραχέων εἰπεῖν πειράσομαι τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς, καὶ ὃ τί ποτέ ἐστι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον,
25 διαρθροῦν ὅτι μάλιστα σαφῶς, κατὰ γε τὸ ἐγχωροῦν τοῖς ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι βλέπουσι, καὶ ἐκ μέρους γινώσκουσι, κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος, καθὰ καὶ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· «Οὐδεὶς γὰρ λέγει Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ· καὶ οὐδεὶς λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν
30 Βεελζεβούλ».

Ε. Φαίη δ' ἂν, οἶμαι, τίς, Οὐκοῦν ἐπειδὴ σοι καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ

6. Δ' Βασ. 19, 35. Ἦσ. 37, 36.

7. Παροιμ. 8, 11.

ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες ἄνδρες. "Ὅταν σηκώθηκαν τὸ πρῶν τοὺς βρῆκαν ὅλους νεκρούς»⁶. Αὐτοὶ εἶναι οἱ καρποὶ τῆς εὐσέβειας πρὸς τὸν Θεό, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ ἐκείνων ποὺ δὲν ἀνέχονται τὶς φωνές ποὺ ἐκτοξεύονται ἐναντίον τῆς ἴδιας τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ.

4. Νομίζω ὅμως ὅτι πρέπει κανένας βλάσφημος λόγος ἐναντίον τοῦ Θεοῦ νὰ μὴ φτάνει στὴν εὐσεβῆ ἀκοή τῶν βασιλέων, ἀλλὰ ἐκεῖνα μᾶλλον ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε κατηγορία καὶ διαβολὴ καὶ ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πρέπουσα δοξολογία σ' αὐτόν. Γνωρίζοντάς το αὐτὸ καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἄριστα, παρορμηθῆκα ἀπὸ ἀνάγκη νὰ καταγράψω σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ βιβλίον τὴν ὀρθὴ καὶ ἀποστολικὴ παράδοση καὶ σὰν δῶρο φιλοξενίας πνευματικὸ νὰ τὸ προσφέρω στὴ μεγαλειότητά σας καὶ στὶς θεοφιλέστατες βασίλισσες ποὺ ἀστράφτουν δίπλα στὴ γαληνότητά σας. Καὶ ἡ μία βέβαια νοιώθοντας καύχηση γιὰ τοὺς περιπόθητους γονεῖς σας, ἔξασφαλίζει τὶς ἐλπίδες γιὰ τὴν παντοτινὴ παραμονὴ τῆς βασιλείας σας, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἀκμάζει μαζὶ μὲ τοὺς παρθενικούς βλαστοὺς καὶ δέχεται τὶς φροντίδες τῆς ἐνδοξότατης βασιλείας σας. Πολύτιμοι βέβαιοι λίθοι τῆς Ἰνδίας στολίζουν τὶς λαμπρότατες κεφαλές σας, ἐνῶ πνευματικὸς στολισμὸς τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μποροῦν νὰ γίνουν πίστη ὀρθὴ καὶ ἀπαραχάρακτη, τὴν ὁποία πιστεύοντας ὅτι διαφυλάξετε, σᾶς προσφέρω τὸ λόγο αὐτὸ ὡς στήριγμα τοῦ νοῦ καὶ κόσμημα τῆς ψυχῆς καὶ στεφάνωμα τῆς καρδιᾶς. Γιατί ἔχει γραφεῖ: «Ἡ σοφία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ λίθους πολύτιμους, καὶ ὁποιοδήποτε πολύτιμο δὲν εἶναι ἄξιο νὰ συγκριθεῖ μ' αὐτήν»⁷. Θὰ ἐπιχειρήσω λοιπὸν νὰ ἐκθέσω μὲ συντομία τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Μονογενοῦς, καὶ νὰ περιγράψω τὸ μυστήριον ποὺ τὴν περιβάλλει, συνθέτοντας μὲ μεγάλη σαφήνεια σύμφωνα μὲ τὴ δύνατον ἐκείνων ποὺ βλέπουν σὰν μέσα σὲ κάτοπτρον καὶ κατὰ τρόπο αἰνιγματικὸ, καὶ γνωρίζουν ἓνα μόνον μέρος⁸, ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο τῆς δωρεᾶς ποὺ χορηγεῖται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, ὅπως γράφει καὶ ὁ θεῖος Παῦλος⁹ Γιατί λέγει: «Κανένας δὲν λέγει Κύριον τὸν Ἰησοῦ, παρὰ ὁ φωτισμένος ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ κανένας δὲν λέγει τὸν Ἰησοῦ ἀνάθεμα, παρὰ μόνον ὁ κινούμενος ἀπὸ τὸν Βεελζεβούλ»¹⁰.

5. Θὰ μπορούσε ὅμως, νομίζω, κάποιος νὰ πεῖ: Ἐπειδὴ λοιπὸν

8. Α' Κορ. 13, 12.

9. Α' Κορ. 12, 11.

10. Ὅπ. π. 3.

κόνεως ἄψεσθαι δοκεῖ, καὶ τὸν οὕτω διαβριθῆ καὶ δύσοιστον ἀνατλήναι πόνον, ἀοκνότατα διασάφει τὸν ἀκριβοῦς τε καὶ ἀκιβδηλευτον καὶ πάσης αἰτίας ἀπηλλαγμένον ἐπὶ Χριστῶ λόγον. Διαφόροις γὰρ δόξαις καταμεθύουσί τινες, παραπλάττοντες εἰς τὸ 5 ἀκαλλῆς τὰ ἐπ' αὐτῶ κεχρησμοδημένα παρὰ τε τῆς Νέας καὶ Ἀρχαιοτέρας Γραφῆς Οὐκ ἠγνοήκαμεν οὖν, ὡς οὐκ ἀνεπιτήδευτόν ἐστι τῶν ἀτόπων τοῖς ἀσυνέτοις οὐδὲν πίπτουσι δὲ καὶ λίαν ἑτοιμῶς εἰς πέταυρον ἄδου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ εἰς παγίδα θανάτου, «μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβε- 10 βαιοῦνται». Τίνες δ' ἂν εἶεν οἱ παρ' ἐκάστῳ θρούλοι καὶ τὰ σεμνὰ μυθάρια, διεπιτεῖν ἀναγκαῖον.

ΣΤ. Οἱ μὲν γάρ, ὅτι πέφηνε μὲν ἄνθρωπος ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, οὐ μὴν ὅτι καὶ πεφόρηκε τὴν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου σάρκα, φρονεῖν τε καὶ λέγειν τετολμήκασι, καταψεύ- 15 δονται δὲ μόνην τοῦ μυστηρίου τὴν δόκησιν "Ἐτεροὶ δ' αὖ κατερθριῶν σκεπτόμενοι τὸ δοκεῖν ἀνθρώπῳ προσκυνεῖν, καὶ τὴν ἀπὸ γῆς σάρκα ταῖς ἀνωτάτω δόξαις στεφανοῦν παραιτούμενοι ἐκ τῆς ἄγαν ἀμαθίας νόθην τινὰ καὶ παρεφθαρμένην νοσοῦντες εὐλάβειαν, παρατετράφθαι φασὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντα Λόγον εἰς 20 ὁστέων τε καὶ νεύρων καὶ σαρκὸς φύσιν, τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν τοῦ Ἐμμανουὴλ πλατὺ γελῶντες οἱ τάλανες, καὶ τὸ ἀπρεπὲς καταγράφοντες τῆς οὕτως ἀρίστης καὶ θεοπρεποῦς οἰκονομίας Οἱ δὲ καὶ ὀψιγενῆ τὸν συναῖδιον τῷ Πατρὶ Θεὸν Λόγον εἶναι πεπιστεύκασι, καὶ εἰς τὸ μόλις ὑπάρξει διακεκληῆσθαι τότε, ὅτε καὶ 25 τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως ἔλαχε τὴν ἀρχήν. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ πρὸς τοῦτο μανίας δυσσεβῶς ἠγμένοι, ὥστε καὶ ἀνυπόστατον τὸν ἐκ Θεοῦ φασιν εἶναι Λόγον, ῥῆμα δὲ ἀπλῶς τὸ κατὰ μόνην νοούμενον προφορᾶν ἐν ἀνθρώπῳ γενέσθαι. Μάρκελλος δὲ οὗτοι καὶ Φωτεινός. Δοκεῖ γε μὴν καὶ ἑτέροις ἐνανθρωπηῆσαι μὲν ἀληθῶς 30 τὸν Μονογενῆ, καὶ ἐν σαρκὶ γενέσθαι πιστεύειν, μὴ μὴν ἔτι καὶ ἐμψυχῶσθαι τελείως τὴν ἀναληφθεῖσαν σάρκα ψυχῇ λογικῇ, καὶ

11. Ψαλμ. 54, 16.

12. Α' Τιμ. 1, 7.

ἔσὺ θεωρεῖς καλὸ καὶ στήν σκονισμένη ἀρένα ἀκόμα νὰ κατεβεῖς γι' αὐτὸ καὶ νὰ ὑποστεῖς τὸν τόσο βαρὺ καὶ δῦσκολο ἀγώνα, μὴν παύεις ἀκούραστος νὰ διασαφηνίσεις τὸν ἀκριβῆ καὶ ἀπαραχάρακτο καὶ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ κάθε ἐλάττωμα λόγο γιὰ τὸν Χριστό. Γιατὶ καταμεθυσμένοι κάποιοι μὲ διάφορες γνῶμες, παραμορφώνουν τὶς προφητεῖες μ' αὐτὸν τόσο τῆς Νέας ὅσο καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Δὲν ἀγνοοῦμε λοιπὸν ὅτι οἱ ἀνόητοι δὲν ἀφήνουν κανένα ἀτοπο πού νὰ μὴν τὸ χρησιμοποιοῦσιν, ἀλλὰ πέφτουν, καὶ μάλιστα πολὺ γρήγορα, στήν παγίδα τοῦ ἄδη¹¹, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Μὴ κατανοώντας οὔτε ὅσα λένε, οὔτε αὐτὰ πού διαβεβαιώνουν»¹². Ποιὲς μπορεῖ νὰ εἶναι οἱ φλυαρίες καὶ τὰ σπουδιοφανῆ μυθολογήματα πού λέγονται ἀπὸ τὸν καθένα, πρέπει νὰ τὰ ἐκθέσομε παρακάτω.

6. Κάποιοι λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς τόλμησαν νὰ πιστεύουν καὶ νὰ λένε, ὅτι φανερώθηκε ὡς ἄνθρωπος ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ὅχι ὅμως κι ὅτι φόρεσε τὴ σάρκα πού ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο καὶ Θεοτόκο, καταψεύδονται ὅμως, δεχόμενοι μόνο φαινομενικὴ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ μυστηρίου. Ἄλλοι πάλι, προσποιούμενοι ὅτι νιώθουν μεγάλη ντροπὴ νὰ φαίνονται ὅτι προσκυνοῦν ἄνθρωπο καὶ ἀρνούμενοι νὰ στεφανώνουν γήινη σάρκα μὲ οὐράνιες τιμές, ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ ἀμάθειά τους, ἔχοντας νόθη καὶ παρεφθαρμένη εὐλάβεια, λένε ὅτι ἔχει μεταβληθεῖ ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα σὲ μία φύση ἀπὸ ὄστᾶ καὶ νεῦρα καὶ σάρκα, καὶ περιγελοῦν οἱ δυστυχισμένοι πλατιὰ τὴ γέννηση τοῦ Ἐμμανουὴλ ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ κατηγοροῦν τὴν ἀπρέπεια τῆς τόσο τέλειαι καὶ θείας οἰκονομίας. Κάποιοι ἄλλοι πιστεύουν ὅτι εἶναι ὄψιμα γεννημένος ὁ συναιώνιος μὲ τὸν Πατέρα Θεὸς Λόγος, καὶ ὅτι στὴ πρόσφατη ὑπαρξὴ κλήθηκε τότε, ὅταν ἔλαβε καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς ὡς πρὸς τὴν σάρκα γέννησός του. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐκεῖνοι πού ὀδηγήθηκαν σὲ τόση μανία δυσσέβειας, ὥστε ὑποστηρίζουν ὅτι εἶναι δίχως ὑπόσταση ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἐφανίσθηκε σὲ ἄνθρωπο μόνο ὡς λέξη ἀπλή, νοούμενη μόνο ὡς πρὸς τὴν προφορὰ. Αὐτοὶ εἶναι ὁ Μάρκελλος καὶ ὁ Φωτεινός. Ἄλλὰ καὶ κάποιοι ἄλλοι δέχονται ὅτι ἀληθινὰ ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Μονογενῆς καὶ πιστεύουν ὅτι ἔλαβε σάρκα, ἀλλὰ ἢ σάρκα πού ἔλαβε δὲν ἔγινε τελείως ἔμψυχη

νοῦν ἐχούσῃ τὸν καθ' ἡμᾶς, εἰς ἐνότητα δὲ τὴν εἰς ἅπαν, ὥσπερ οὖν οἴονται, κατασφίγγοντες τὸν τε ἐκ Θεοῦ Λόγον, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ναόν, κατοικῆσαί φασιν ἐν αὐτῷ τὸν Λόγον, καὶ ἴδιον μὲν ποιήσασθαι τὸ σῶμα τὸ ἀναληφθέν, ψυχῆς δὲ αὐτὸν τῆς
 5 λογικῆς τε καὶ νοεράς ἀναπληροῦν τὸν τόπον. Ἔτεροι δ' αὖ πρεσβεύουσι μὲν ταῖς τούτων δόξαις τὰ ἐναντία, καὶ ἀντιφέρονται τοῖς φρονήμασιν, ἔκ τε Θεοῦ Λόγου καὶ ψυχῆς τῆς λογικῆς καὶ σώματος, ἥτοι τελείας ἀπλῶς ἀνθρωπότητος, συνεστάναι τε καὶ ἀνεπεπλέχθαι διαβεβαιούμενοι τὸν Ἐμμανουήλ, οὐ μὴν ἔτι καὶ ὑγιᾶ καὶ
 10 ἀμώμητον παντελῶς τὴν ἐπ' αὐτῷ τετηρήκασιν δόξαν. Καταδιωτᾶσι γὰρ εἰς δύο τὸν ἓνα Χριστόν, καὶ παχεῖαν ὥσπερ αὐτοῖς ἐνιέντες τὴν διατομὴν, ἀνὰ μέρος ἐκάτερον μονονουχί καὶ ἐστῶτα παραδεικνύουσιν ἕτερον μὲν εἶναι διατεινόμενοι τὸν ἐκ Παρθένου τεχθέντα τελείως ἄνθρωπον, ἕτερον δ' αὖ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς
 15 Λόγον οὐχ ὅτι ποτέ ἐστιν ἢ τε τοῦ Θεοῦ φύσις καὶ τῆς σαρκὸς διακρίνοντες, οὐδὲ μόναις ταῖς εἰς τοῦτο διαφοραῖς ἐμφιλοχωρεῖν ἐθέλοντες. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐννοίας τῆς ἀληθοῦς εἰς τοῦτο διήμαρτον, ἐπεὶ μὴ φύσις ἢ αὐτὴ σαρκὸς τε καὶ θεότητος.

Ἄλλὰ τὸν μὲν ὡς ἄνθρωπον ἰδίᾳ τιθέντες καὶ ἀνὰ μέρος, τὸν
 20 δὲ ὡς Θεὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὀνομάζουσι, καίτοι θέλοντες εἶναι Χριστιανοί. Καὶ δὴ καὶ λογίδια ἅπτα περὶ τούτων συγγράφοντες, εἰπεῖν τετολμήκασιν αὐταῖς λέξεσιν ὧδε· Ὁ μὲν γὰρ φύσει καὶ ἀληθῶς Υἱὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος ἐστίν, ὁ δὲ ὁμωνύμως τῷ Υἱῷ Υἱός. Καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν· Σὰρξ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀλλὰ
 25 ἄνθρωπον ἀνειληφώς. Ὁ μὲν γὰρ Μονογενῆς προηγουμένως καὶ καθ' ἑαυτὸν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐστι τοῦ πάντων δημιουργοῦ, ὃν δὲ ἀνέλαβεν ἄνθρωπον, οὐ φύσει Θεὸς ὢν, διὰ τὸν ἀναλαβόντα αὐτὸν ἀληθῶς Υἱὸν Θεοῦ, ὁμωνύμως αὐτῷ χρηματίζει. Τὸ μὲν γὰρ,
 «Οὐδεὶς ἔγνω τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ», τὸν φύσει τέλειον καὶ ἀλη-
 30 θεῖα δηλοῖ ἐκ τοῦ Πατρὸς Υἱόν, τὸ δὲ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Γαβριήλ, «Μὴ φοβοῦ, Μαριὰμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ· καὶ ἰδοὺ

μέ ψυχὴ λογικὴ καὶ μέ τὸ δικό μας νοῦ, καὶ συνάπτοντας σφιχτὰ σέ μιὰ τέλεια ἐνότητα, ὅπως νομίζουν, τὸν Λόγο πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὸ ναὸ πού προῆλθε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, λένε ὅτι κατοίκησε σ' αὐτὸν ὁ Λόγος, ὁ ὁποῖος ἔκανε δικό του τὸ σῶμα πού ἔλαβε, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἀναπλήρωσε τὴ θέση τῆς λογικῆς καὶ νοερῆς ψυχῆς. " Ἄλλοι πάλι πρεσβεύουν τὰ ἀντίθετα μέ τις ἀπόψεις αὐτῶν καὶ ἀντιφέρονται στὰ φρονήματά τους, διαβεβαιώνοντας ὅτι ὁ Ἐμμανουὴλ συνίσταται καὶ ἔχει ἀναπλεχθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο καὶ ψυχὴ λογικὴ καὶ σῶμα, ἥτοι ἀπλῶς ἀπὸ τέλεια ἀνθρώπινη φύση, ἀλλὰ δὲν τήρησαν ὀρθὴ καὶ τελείως ἀμώμητη τὴ γνώμη τους γι' αὐτό. Γιατὶ χωρίζουν σέ δύο τὸν ἕνα Χριστό, καὶ σὰ νὰ ἀνοίγουν μιὰ πλατιὰ τομὴ σ' αὐτούς, παρασουσιάζουν κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ὑπάρχει ὁ καθένας σέ χωριστὸ μέρος, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ τέλειος ἄνθρωπος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, καὶ ἄλλος πάλι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα, χωρὶς νὰ διακρίνουν τί τέλος πάντων εἶναι ἡ φύση τοῦ Θεοῦ, καὶ τί ἡ φύση τῆς σάρκας, οὔτε καὶ θέλουν νὰ ὑπεισέρχονται μόνο στίς διαφορῆς ὡς πρὸς αὐτό. Καὶ δὲν ἔκαναν βέβαια λάθος στὴν ἀληθινὴ ἔννοια ὡς πρὸς αὐτό, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἴδια ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς θεότητος.

Θέτουν ὁμως τὸν ἕνα ὡς ἄνθρωπο χωριστὰ καὶ σέ ἄλλη θέση, ἐνῶ τὸν ἄλλο τὸν ὀνομάζουν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό, μολονότι θέλουν νὰ εἶναι Χριστιανοί. Συγγράφοντας μάλιστα καὶ κάποια λογίδια γι' αὐτόν, τόλμησαν νὰ ποῦν αὐτολεξεῖ τὰ ἑξῆς: Ὁ κατὰ φύση καὶ ἀληθινὸς Υἱὸς εἶναι ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ὁ ἄλλος εἶναι Υἱὸς κατὰ ὁμωνυμία μέ τὸν Υἱό. Καὶ λίγο παρακάτω πάλι: Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε σάρκα, ἀλλὰ ἀνέλαβε ἄνθρωπο. Ὁ Μονογενῆς δηλαδὴ προσηγουμένως καὶ καθ' ἑαυτὸν εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων, ὁ ἄνθρωπος ὁμως πού ἀνέλαβε, ἐπειδὴ δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός, χάρη στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ πού τὸν ἀνέλαβε ἀληθινά, γίνεται ὁμώνυμός του. Γιατὶ ὁ λόγος, «Κανένας δὲν γνώρισε τὸν Υἱὸ παρὰ μόνον ὁ Πατέρας»¹³ δηλώνει τὸν τέλειον κατὰ φύση καὶ ἀληθινὰ Υἱὸ πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐνῶ τὸ λεγόμενο ἀπὸ τὸν Γαβριὴλ, «Μὴν φοβᾶσαι Μαριάμ· βρῆκες χάρη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· γι' αὐτὸ θὰ συλλάβεις

συλλήψη ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἷόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν», τῷ ἀνθρώπῳ ἐφαρμόζει. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἐκεῖνοι, φρονήσομεν δὲ ἡμεῖς οὐχ ᾧδε. Ἀναπεισὶ γὰρ οὐδαμῶς τῶν ἑτεροδόξων ὁ λόγος, τροχιὰν ἀφέντας τὴν ἐπ' εὐθειᾶν, διατρέχειν ἑτέραν τὴν 5 ἔξω σκοποῦ καὶ διεστραμμένην.

Ζ. Καὶ εἰ μὲν τις ἔλοιτο μακρὸν ἐφ' ἕκαστον ποιῆσθαι λόγον καὶ διαρκῆ τὴν βάσανον, οὐκ εὐαρίθμητον μὲν δαπανήσει χρόνον, δυσασχθῆ δὲ ἰδρωῶτα καὶ δυσδιάφυκτον ἀνατλάς, κατορθώσει μόλις. Παρέντες δὴ οὖν τὸ δεῖν οἶσθαι μακρὰ καὶ σφόδρα στε- 10 νολεσχεῖν, καὶ ὀλίγην κομιδῆ τὴν βάσανον ἐπιρριπτοῦντες ἐκάστω, φέρε λέγωμεν καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς Δοκηταῖς «Πλανασθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς», μῆτε μὴν τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον, τουτέστι Χριστόν, ὃς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ᾤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν 15 κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ. Δεῖν δὲ οἶμαι τοὺς δι' ἐναντίας ἢ ψῆφον ἐπάγειν τὴν αἰσχίῳ τοῖς πάλαι, καὶ ψευδηγόρους ἀποκαλεῖν τοὺς τῆς οἰκουμένης μυσταγωγούς, οἷς αὐτὸς ἔφη Χριστός, «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη», ἢ, εἴπερ τοῦτο καταπεφρίκασι δεῖν, ὀρθὰ μὲν ἐλέσθαι φρονεῖν τὰ ἐπὶ Χριστῷ, φρά- 20 σαντας δὲ τὸ ἐρωῶσθαι δεῖν ταῖς σφῶν αὐτῶν ἀμαθίαις, ἀπριξ μὲν ἔχεσθαι τῶν ἱερῶν Γραμμᾶτων, τὴν δὲ ἀπλανῆ τῶν ἀγίων διάγοντας τρίβον, ἐπ' αὐτὴν ἰέναι τὴν ἀλήθειαν.

Η. Εἴη γὰρ ἂν οὐχ ἕτερον, οἶμαι, τὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, ἢ αὐτὸς ἡμῖν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ὃς ἐφανερώθη ἐν 25 σαρκί· γεγέννηται γὰρ διὰ τῆς ἀγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου, μορφὴν δούλου λαβών. ᾤφθη δὲ καὶ ἀγγέλοις, οἱ γεννηθέντα καταγεραίρουσι· «Δόξα» τε, φασίν, «ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Καὶ μὴν καὶ τοῖς ποιμέσι κατασημαίνοντες τὸν δι' ἡμᾶς ἐν σαρκὶ Θεὸν Λόγον, «Ἴδου» δὴ, φασίν, 30 «ἐγεννήθη ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· Εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανω-

14. Λουκᾶ 1, 30

16. Α' Τιμ. 3, 16.

17. Ματθ. 28, 19.

18. Λουκᾶ 2, 14.

στήν κοιλιὰ σου καὶ θὰ γεννήσεις υἱὸ καὶ θὰ τὸν ὀνομάσεις Ἰησοῦ»¹⁴, ἀρμόζει στὸν ἄνθρωπο. Ἄλλ' αὐτὰ βέβαια τὰ λένε ἐκεῖνοι. Ἐμεῖς ὅμως δὲν ἔχομε αὐτὴ τὴ γνώμη. Γιατὶ δὲν θὰ μᾶς κάνει ν' ἀλλάξομε γνώμη ὁ λόγος τῶν ἑτεροδόξων, ὥστε ν' ἀφήσομε τὸν εὐθὺ δρόμο καὶ νὰ βαδίσομε ἄλλον δρόμο, αὐτὸν ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ σκοπὸ μας καὶ διεστραμμένος.

7. Ἄλλὰ ἂν θελήσει κάποιος νὰ κάνει μακρὸ λόγο γιὰ καθεμίαν γνώμη τους καὶ λεπτομερῆ ἐξέταση, δὲν θὰ δαπανήσει λίγο χρόνο, κι ἀφοῦ χύσει ἰδρώτα πολὺ καὶ ἀναπόφευκτο, μόλις θὰ βρεῖ κάτι σπουδαῖο. Ἀφήνοντας λοιπὸν τὸ ὅτι πρέπει νὰ λεπτολογοῦμε ὥρες πολλές καὶ ἐντανπικὰ καὶ ἐξετάζοντας πολὺ λίγο τὸ καθένα, ἐμπρὸς ἅς ποῦμε πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους στοὺς Δοκητές: «Κάνετε λάθος, μὴ γνωρίζοντας τὶς Γραφές»¹⁵, οὔτε «τὸ μέγα μυστήριον τῆς πίστεως», δηλαδή τὸν Χριστό, «ὁ ὁποῖος φανερώθηκε μὲ τὴ σάρκα, ἐπιβεβαιώθηκε μὲ τὸ Πνεῦμα, τὸν εἶδαν οἱ ἄγγελοι, κηρύχθηκε στὰ ἔθνη, τὸν πίστεψε ὁ κόσμος, ἀνελήφθη στὸν οὐρανό»¹⁶. Πρέπει λοιπὸν οἱ ἀντίθετοι ἢ νὰ καταδικάσουν μὲ τὴ χειρότερη ἀπόφαση τοὺς παλαιούς καὶ νὰ ἀποκαλέσουν ψευδολόγους τοὺς διδασκάλους τῆς οἰκουμένης στοὺς ὁποίους εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, «Πηγαίνατε καὶ διδάξετε ὅλους τοὺς λαούς»¹⁷ ἢ, ἂν αὐτὸ νοιώθουν φρίκη νὰ τὸ κάνουν, νὰ θελήσουν νὰ πιστεύουν ὀρθὰ γιὰ τὸν Χριστό, κι ἀφοῦ ἐγκαταλείψουν τὶς ἀμάθειές τους, νὰ προσκολληθοῦν σφιχτὰ στὰ ἱερὰ Γράμματα, καὶ βαδίζοντας τὴν ἀσφαλῆ ὁδὸ τῶν ἁγίων, νὰ προχωρήσουν στὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια.

8. Καὶ νομίζω ὅτι δὲν εἶναι κάτι ἄλλο τὸ μυστήριον τῆς πίστεως, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ὁ ὁποῖος φανερώθηκε μὲ τὴ σάρκα· γιατί γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο καὶ Θεοτόκο, λαμβάνοντας μορφή δούλου. Τὸν εἶδαν καὶ οἱ ἄγγελοι ποὺ τὸν δοξολόγησαν λαμπρὰ ὅταν γεννήθηκε, λέγοντας: «Δόξα στὸν Θεὸ στὸν οὐρανό, εἰρήνη στὴ γῆ, καὶ χαρὰ στοὺς ἄνθρώπους»¹⁸. Καὶ βέβαια πληροφορώντας καὶ τοὺς ποιμένες γιὰ τὸν Θεὸ Λόγο ποὺ σαρκώθηκε γιὰ μᾶς, λένε: «Νά, γεννήθηκε σήμερον γιὰ σᾶς Σωτήρας, ποὺ εἶναι ὁ Κύριος ὁ Χριστός, στὴν πόλιν τοῦ Δαβὶδ. Καὶ θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ ἀποδεικτικὸ σημάδι γιὰ σᾶς· Θὰ βρεῖτε

μένον καὶ κείμενον ἐν φάτῃ». Εἰ Θεοῦ δὲ τόκος διὰ παρθένου καὶ φανέρωσις ἐν σαρκί, πῶς οὐκ ἀδρανῆς εἰκαιομυθία, πῶς δὲ οὐχὶ μανία καὶ λῆρος, τὸ τῆς δοκίσεως ὄνομα τῆς οὕτω σαφοῦς τε καὶ ἐναργοῦς καταγράφειν οἰκονομίας; Εἰ γὰρ σκιά καὶ δόκη-
 5 σις ἦν, καὶ οὔτε σάρκωσις ἀληθῶς, οὔτε μὴν τέτοκεν ἡ Παρθένος, οὐκ ἐπελάβετο σπέρματος Ἀβραάμ ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, οὐκ ὁμοιωθῆ τοῖς ἀδελφοῖς. Σκιά γάρ, οὐ τί που τὰ καθ' ἡμᾶς, ἢ δόκησις ἀλλ' ἐσμὲν ἐν σώμασιν ἀπτοῖς τε καὶ ὄρατοῖς, καὶ τὴν γηγενῆ δὴ ταύτην σάρκα κατημφιεσμένοι, καὶ φθορᾶς καὶ πα-
 10 θῶν ἠττώμεθα.

Θ. Οὐκοῦν, εἰ μὴ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, οὐδὲ ἐν ᾧ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. Οὐδὲ γὰρ ἄν τι πάθοι σκιά, οἷχεται δὴ οὖν τὸ σύμπαν ἡμῖν εἰς τὸ μηδὲν ἀληθῶς. Ποῖον γὰρ ἔτι νῶτον δέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν; ἢ ποῖαν τοῖς
 15 παῖουσι παρεῖαν ὑποστρώσας, πρὸς τὰς ἐκ τῶν Ἰουδαίων διε-
 καρτέρει πληγᾶς; Ἡλοῖς δὲ διαπεπάρθαι χεῖράς τε καὶ πόδας τὸν οὐκ ἐν σαρκί πεφηνότα, τίνα δὴ τρόπον οἰηθεῖη τις ἄν, ἢ ποῖαν, εἰπέ μοι, πλευρὰν διανύττοντες οἱ Πιλάτου δορυφόροι, τὸ τίμιον αἷμα συναναβλύζον ὕδατι τοῖς θεωμένοις παρέδειξαν; Καὶ εἰ χρῆ
 20 τούτων τὸ ἐπέκεινα λέγειν, οὔτε ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, οὔτε μὴν ἐγήγερται ὁ Χριστός. Οὐ παρεδεχθέντος εἰς ἀλήθειαν, κεκένω-
 ται μὲν ἡ πίστις, οἷχεται δὲ ὁ σταυρός, ἢ τοῦ κόσμου σωτηρία καὶ ζωῆ, καὶ διόλωλε παντελῶς ἢ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων ἐλπίς. Εὐ γὰρ ὧδε ἔχειν ἐδόκει καὶ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ· «Παρέδωκα
 25 γὰρ ὑμῖν», φησὶν, «ἐν πρώτοις, ὁ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾶ, εἶτα τοῖς δώδεκα· ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακο-
 σίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς

19. Λουκᾶ 2, 12.

21. Ἦσ. 50, 6.

20. Ἐβρ. 2, 16-17.

22. Ἰω. 19, 34.

ἓνα βρέφος σπαργανωμένο καὶ τοποθετημένο μέσα στὴ φάτνη»¹⁹. Ἄν ὅμως εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μέσω τῆς Παρθένου καὶ φανέρωσή του μὲ σὰρκα, πῶς δὲν εἶναι ἄσκοπες ματαιολογίες, πῶς δὲν εἶναι μανία καὶ φλυαρία νὰ καταγράφεται μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ τῆς δοκίσεως (φαινομενικῆς ἐνανθρωπήσεως) ἢ τὸσο σαφῆς καὶ ὀλοκαθαρῆ οἰκονομία; Γιατί, ἂν ἦταν σκιά καὶ φαινομενικὴ, καὶ ὄχι ἀληθινὴ σάρκωση, καὶ οὔτε γέννησε ἡ Παρθένος, οὔτε καὶ καταγόταν ὁ Λόγος, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Ἀβραάμ, δὲν ἔχει γίνοι ὅμοιος μὲ τοὺς ἀδελφοὺς του²⁰. Γιατί δὲν εἶναι σκιά τὰ σχετικὰ μὲ μᾶς, οὔτε φαινομενικά, ἀλλὰ εἴμαστε μέσα σὲ σώματα ψηλαφητὰ καὶ ὄρατὰ, κι ἐπειδὴ εἴμαστε ντυμένοι μ' αὐτὴ τὴ γήινη σὰρκα, ὑποκείμεθα στὴ φθορὰ καὶ στὰ πάθη.

9. Ἐπομένως, ἂν δὲν ἔχει γίνοι σὰρκα ὁ Λόγος οὔτε μ' αὐτὸ ποὺ ἔπαθε καὶ δοκιμάσθηκε ὁ ἴδιος μπορεῖ νὰ βοηθήσει ἐκείνους ποὺ δοκιμάζονται. Γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πάθει κάτι ἢ σκιά, καὶ ἀληθινὰ τὰ πάντα ἐξαφανίζονται καὶ καταλήγουν στὸ μηδέν. Ποιὰ νῶτα δηλαδὴ ἔδωσε γιὰ χάρη μᾶς; Ἡ ποιὸ μάγουλο ἔστρεψε σὲ ἐκείνους ποὺ τὸν χτυποῦσαν καὶ ὑπέμεινε καρτερικὰ τὰ χτυπήματα τῶν Ἰουδαίων²¹; Καὶ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φαντασθεῖ ὅτι τρύπησαν μὲ καρφιὰ τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια ἐκείνου ποὺ δὲν παρουσιάσθηκε μὲ σὰρκα, ἢ ποιὰ πλευρά, πὲς μου, λογχίζοντας οἱ στρατιῶτες τοῦ Πιλάτου ἔδειχναν στοὺς θεατὲς ν' ἀναβλύζει τὸ τίμιο αἷμα μαζί μὲ νερὸ²²; Κι ἂν πρέπει νὰ πῶ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ αὐτὰ, οὔτε πέθανε γιὰ μᾶς, οὔτε βέβαια κι ἀναστήθηκε ὁ Χριστός, πράγμα ποὺ ἂν τὸ δεχθοῦμε ὡς ἀλήθεια, κατάντησε μάταια ἢ πίστη, χάθηκε ὁ Σταυρός, ἢ σωτηρία καὶ ἢ ζωὴ τοῦ κόσμου, ἐξαφανίσθηκε τελείως ἢ ἐλπίδα ἐκείνων ποὺ ἔχουν κοιμηθεῖ μὲ πίστη στὴν ἀνάσταση. Γιατί ἔτσι πίστευε ὅτι εἶναι τὸ ὀρθὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος καθόσον λέγει· «Σᾶς παρέδωσα κατὰ πρῶτον αὐτὸ ποὺ παρέλαβα, ὅτι ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, ὅτι τοποθετήθηκε σὲ τάφο καὶ ἀναστήθηκε τὴν τρίτη ἡμέρα πάλι σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, καὶ ὅτι τὸν εἶδε ὁ Κηφᾶς κι ἔπειτα οἱ δώδεκα μαθητὲς. Στὴ συνέχεια ἐφανίσθηκε σὲ μιὰ μόνο φορὰ σὲ πάνω ἀπὸ πεντακόσιους ἀδελφοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ περισσότε-

δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβω, ἔπειτα τοῖς ἀποστό-
 λοις πᾶσιν ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη
 καὶ μοί». Καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν «Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ
 νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν ἐν ὑμῖν τινες, ὅτι ἀνάστασις
 5 νεκρῶν οὐκ ἔστιν; Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χρι-
 στὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγ-
 μα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν, εὐρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδο-
 μάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρε
 τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται».
 10 Τεθναίῃ γὰρ ἄν, εἰπέ μοι, τίνα δὴ τρόπον ἢ σκιά; πῶς οὖν ἀνέστη-
 σε τὸν Χριστόν ὁ Πατὴρ σκιὰν ὄντα καὶ δόκησιν καὶ τοῖς τοῦ
 θανάτου δεσμοῖς οὐχ ἀλώσιμον; Οὐχέσθω δὴ οὖν ὁ ἐκείνων ἐμετός,
 μύθου δὲ ἄλλως καὶ ἀνοσίου βουλήs ἀποβράσματα τὰ παρ' αὐτοῖς
 ἠγούμεθα. Τοὺς γὰρ τοιούτους ἡμῖν προκαταμηνύει γράφων τοῦ
 15 Σωτῆρος ὁ μαθητῆς «Ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐξεληλύθασιν
 εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τούτῳ γινώσκειται τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Πᾶν
 πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστόν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ
 Θεοῦ ἔστι. Καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν, ἐκ τοῦ
 Θεοῦ οὐκ ἔστι. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ Ἀντιχρίστου ὃ ἀκηκόατε, ὅτι
 20 ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη». Εἰ γὰρ μὴ γέγονεν
 ἄνθρωπος, μήτε μὴν ἀναβέβηκεν ἐν σαρκὶ πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς
 Πατέρα καὶ Θεόν, οὐδ' ἂν ὑποστρέψῃ ἐξ οὐρανοῦ καθ' ἡμᾶς, ἄν-
 θρωπος δηλονότι καὶ ἐν σαρκί.

Γ. Τὸ δὲ δὴ καὶ ἑτέρους οἶεσθαί τε καὶ φρονεῖν ἐξ ἀμετροῦ
 25 νωθείας γέννησιν μὲν ἀνήνασθαι τὴν διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου τὸν
 ἐκ Θεοῦ φύντα Λόγον, καὶ φύσιν μὲν ἀτιμάσαι τὴν καθ' ἡμᾶς,
 παρατετράφθαι δὲ μᾶλλον αὐτὸν εἰς τὴν ἀπὸ τῆς γῆς σάρκα,
 δυσφημούντων ἐστὶ τὴν οἰκονομίαν καὶ τοῖς θείοις σκέμμασιν ἐπι-
 τιμᾶν ἠρημένων. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὄλων Δημιουργὸς καὶ πολὺς εἰς
 30 ἔλεον τοῦ Θεοῦ Λόγος κεκένωκεν ἑαυτὸν δι' ἡμᾶς, γενόμενος
 ἄνθρωπος, γενόμενος ἐκ γυναικός, «Ἴν' ἐπείπερ αἵματος καὶ σαρ-

23. Α' Κορ. 15, 3-8.

26. Φιλ. 2, 7.

24. Ὅπ. π. 12-15.

27. Ἰω. 1, 14.

25. Α' Ἰω. 4, 1-3.

28. Γαλ. 4, 4.

ροι ζοῦν ἀκόμα καὶ μερικοὶ ἔχουν κοιμηθεῖ. Ἔπειτα παρουσιάσθηκε στὸν Ἰάκωβο, καὶ στή συνέχεια σ' ὅλους τοὺς ἀποστόλους. Καὶ σὲ τελευταῖον ἀπὸ ὅλους, σὰν πρὸς ἔκτρωμα, παρουσιάσθηκε καὶ σ' ἐμένα»²³. Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγα· «Ἄν κηρῦσσεται ὅτι ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, πῶς λένε κάποιοι ἀπὸ σᾶς ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν; Ἄν ὅμως δὲν ὑπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν, δὲν ἀναστήθηκε οὔτε ὁ Χριστὸς, κι ἂν δὲν ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς, ἄρα εἶναι κενὸ τὸ κήρυγμά μας, κενὴ ἐπίσης καὶ ἡ πίστη μας, καὶ ἀποδεικνυόμαστε καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, γιατί δώσαμε μαρτυρία κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἀνέστησε τὸν Χριστό, τὸν ὁποῖο δὲν ἀνέστησε, ἂν βέβαια οἱ νεκροί, ὅπως λένε, δὲν ἀνασταίνονται²⁴. Γιατὶ πές μου, μὲ ποιὸ τρόπο μπορεῖ νὰ πεθάνει ἡ σκιά; Πῶς λοιπὸν ἀνέστησε τὸν Χριστό ὁ Πατέρας, ἂν ἦταν σκιά καὶ φαινομενικὰ ἄνθρωπος καὶ ἀσύλληπτος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου; Μακριὰ λοιπὸν ὁ ἐμετὸς ἐκείνων, ποὺ ἐξάλλου θεωροῦμε τὰ διδάγματα τοὺς ἀποβράσματα μύθου καὶ ἀνόσιας βούλησης. Γιατὶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ εἶδους μᾶς προδηλώνει γράφοντας ὁ μαθητὴς τοῦ Σωτήρα· «Γιατὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆτες ἐμφανίσθηκαν στὸν κόσμος. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο γνωρίζεται τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Κάθε πνεῦμα ποὺ ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦρθε μὲ σάρκα, προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ κάθε πνεῦμα ποὺ δὲν ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦ, δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀντιχρίστου, γιὰ τὸ ὁποῖο ἀκούσατε ὅτι ἔρχεται, καὶ ἤδη βρῖσκεται τώρα μέσα στὸν κόσμος»²⁵. Γιατί, ἂν δὲν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ δὲν ἀνέβηκε μὲ σάρκα στὸν οὐράνιο Πατέρα του καὶ Θεό, οὔτε θὰ ἐπιστρέψει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὅπως ἐμεῖς, ἄνθρωπος δηλαδὴ μὲ σάρκα.

10. Τὸ νὰ νομίζουν ὅμως ἄλλοι καὶ νὰ πιστεύουν ἀπὸ ἄμετρη μαρτία ὅτι ἀρνήθηκε τὴ γέννησή του ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο ὁ Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὅτι περιφρόνησε τὴν ἀνθρώπινη φύση μας καὶ μᾶλλον ἔχει μεταβληθεῖ στή γήινη σάρκα, αὐτὸ εἶναι ἔργο ἐκείνων ποὺ δυσφημοῦν τὴν οἰκονομία καὶ θέλουν νὰ ψέγουν τὶς θεῖες ἀποφάσεις. Γιατὶ ὁ Δημιουργὸς τῶν ὅλων καὶ πλούσιος σὲ ἔλεος Λόγος τοῦ Θεοῦ ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του γιὰ χάρη μας²⁶ κι ἔγινε ἄνθρωπος²⁷, ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα²⁸. «Ὡστε, ἐπειδὴ τὰ

κὸς κεκοινώνηκε τὰ παιδία», τουτέστιν ἡμεῖς, «καὶ αὐτὸς παρα-
 πλησίως μετασχῆ τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν
 τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλ-
 λάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν
 5 δουλείας». Ἔωδε γὰρ ἔφη τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Οἱ δὲ τῆς οὕτω
 παγκάλου καὶ ἀρίστης βουλῆς τὸ ἀπρεπὲς καθορίζουσι, καὶ
 ὥσπερ ἐνὸν αὐτοῖς τὰ ἀμείνω φρονεῖν, καὶ τοῖς τῆς σοφίας ἐπι-
 τιμῶσι σκέμμασι. Μὴ γὰρ δὴ χρῆναι λέγουσιν ἄδυνα καὶ τόκον ἐκ
 γυναικὸς καταγράφειν ἡμᾶς τοῦ Μονογενοῦς, οἷεσθαι δὲ μᾶλλον
 10 τὴν τοῦ Λόγου φύσιν εἰς τὸ σαθρὸν δὴ τοῦτο καὶ γηγενὲς μετεστοι-
 χειῶσθαι σῶμα, καὶ τροπὴν φαντάζεσθαι τοῦ τροπῆν οὐκ εἰδότος.
 Ἐρήρεισται γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ φύσις ἐν ἰδίῳ ἀγαθοῖς, καὶ ἀκατά-
 σειστον ἔχει σὺν τῆν ἐφ' οἷς ἐστὶ διαμονήν. Φύσις μὲν γὰρ ἡ γενητὴ
 καὶ χρόνῳ παρενεχθεῖσα πρὸς γένεσιν πάθοι ἂν τὴν ἀλλοιώσιν, καὶ
 15 οὐκ ἔξω λόγου τοῦ καθήκοντός τε καὶ ἀληθοῦς τὸ χρῆμα κείσεται.
 Τὸ γὰρ ἀρχὴν ὅλως τοῦ εἶναι λαχόν, οἷονεὶ πως ἤδη καὶ συνεσπαρ-
 μένον ἔχει τὸ ἀλλοιοῦσθαι δεῖν. Θεὸς δὲ ὁ παντὸς ἐπέκεινα νοῦ καὶ
 φύσεως καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τὴν ὑπαρξιν ἔχων ἐξηρημένην
 καὶ ὑπερίσχουσαν, ἀμείνων ἔσται καὶ τροπῆς. Καὶ ὥσπερ τῷ τῆς
 20 ἰδίας φύσεως λόγῳ παντὸς τοῦ κεκλιμένου πρὸς γένεσιν ὑπερανέ-
 στηκέ τε καὶ ὑπερφέρεται, καὶ τοῦτο ἀσυγκρίτοις διαφοραῖς, οὕτω
 καὶ ἐν τοῖς εἰωθόσι συμβαίνειν τοῖς δι' αὐτοῦ γεγονόσιν ὑπερανε-
 στηῖται πάλιν παθεῖν, οὐκ εἰδὼς τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν.

Οὐκοῦν ἐν ἀγαθοῖς μὲν τὸ Θεῖον ἀμεταπτῶτοις ἐστί, τὰ δὲ γε
 25 τῆς κτίσεως ἐν ἀλλοιώσει καὶ τροπαῖς καὶ ἀγχίθυρον ἔχοντα τὴν
 παραφορᾶν. Καὶ τοῦτο γινώσκων εὖ μάλα καὶ ὡς ἄριστα φιλο-
 σοφῶν ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἀνεφώνει πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι «Σὺ
 καθήμενος εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἡμεῖς ἀπολλύμενοι τὸν αἰῶνα».
 Καθεδεῖται γὰρ ὥσπερ ἐν ἰδίῳ θώκοις τὸ Θεῖον αἰεὶ βασιλεῦον
 30 καὶ κατακρατοῦν τῶν ὅλων, καὶ ὑπὸ μηδενὸς τῶν παθῶν τυραν-
 νούμενον, ἡμεῖς δὲ τὴν φύσιν εὐτροχωτάτην καὶ εὐπαράφορον
 κομιδῇ πρὸς ἀλλοιώσιν ἔχοντες καὶ τροπῆν, ἀπολλύμεθα τὸν αἰῶ-

παιδιά» (δηλαδή ἑμεῖς) «ἔχουν λάβει αἷμα καὶ σὰρκα, ὅμοια καὶ ὁ ἴδιος νὰ λάβει τὰ ἴδια, ὥστε μὲ τὸν θάνατό του νὰ καταργήσῃ αὐτὸν ποὺ ἔχει τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου, δηλαδή τὸν διάβολο, καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτούς, ὅσοι ἀπὸ φόβο τοῦ θανάτου σ' ὅλη τὴ ζωὴ τους ἦταν ἔνοχοι δουλείας»²⁹. Αὐτὰ βέβαια λέγει ἡ ἅγια Γραφή. Αὐτοὶ ὅμως στὴν τόσο πάγκαλη καὶ ἄριστη ἀπόφαση προσάπτουν ἀπρέπεια, καὶ σὰ νὰ μποροῦν νὰ σκεφθοῦν τὰ καλύτερα, ἐπιτιμοῦν τὶς ἀποφάσεις τῆς σοφίας. Δὲν πρέπει, λένε, νὰ ἀποδίδομε στὸν Μονογενῆ ὠδίνες καὶ γέννηση ἀπὸ γυναίκα, καὶ νὰ πιστεύομε ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου μεταστοιχειώθηκε σ' αὐτὸ τὸ σαθρὸ καὶ γήινο σῶμα καὶ νὰ φανταζόμαστε τροπὴ ἐκείνου ποὺ δὲν γνωρίζει τροπὴ. Γιατὶ εἶναι ἐδραιωμένη ἡ φύση τοῦ Θεοῦ στὰ δικά της ἀγαθὰ καὶ ἔχει ἀκλόνητη μαζὶ μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς παραμονῆ. Γιατὶ ἡ δημιουργημένη φύση καὶ ποὺ προῆλθε στὴ γένεση μέσα σὲ ὀρισμένο χρόνο, μπορεῖ νὰ ὑποστῆ ἀλλοίωση, καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴ λογικὴ καὶ τὴν πραγματικότητα. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἔλαβε γενικὰ ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του, πρέπει νὰ ἔχει ὅπωςδήποτε σύμφυτη μαζὶ του καὶ τὴν ἀλλοίωση. Ὁ Θεὸς ὅμως, ποὺ βρίσκεται πέρα ἀπὸ κάθε νοῦ καὶ φύση καὶ γένεση καὶ ἔχει ἀπαλλαγμένη καὶ ὑπερυψωμένη τὴν ὑπαρξὴ του ἀπὸ τὴ φθορὰ, θὰ εἶναι ἀνώτερος καὶ ἀπὸ τροπὴ. Καὶ ὅπως ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς φύσης του ὑπερτερεῖ καὶ ὑπερβαίνει ἀπὸ καθένα ποὺ ἔχει δημιουργηθεῖ καὶ μάλιστα μὲ ἀσύγκριτα μεγάλη διαφορὰ, ἔτσι καὶ αὐτὰ ποὺ συνήθως συμβαίνουν στὰ δημιουργήματά του θὰ ἀποφύγει νὰ τὰ πάθει κι αὐτός, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει νὰ ὑπάρχει κάποιος ποὺ θὰ τὸν ἀδικήσει.

Τὸ Θεῖο λοιπὸν εἶναι ἀμετάπτωτο στὰ ἀγαθὰ, ἐνῶ τὰ δημιουργήματα πάσχουν ἀπὸ ἀλλοίωση καὶ τροπὴ καὶ εἶναι στενὰ δεμένα μὲ τὴν παραφθορὰ. Αὐτὸ γνωρίζοντας το πολὺ καλὰ ὁ προφήτης Ἰερεμίας καὶ φιλοσοφώντας ἄριστα γι' αὐτὸ φώναζε πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἔλεγε· «Ἐσὺ παραμένεις στὸν αἰῶνα, ἐνῶ ἑμεῖς χανόμαστε στὸν αἰῶνα»³⁰. Γιατὶ κάθεται τὸ Θεῖο σὰν στοὺς θρόνους του καὶ βασιλεύει πάντοτε καὶ κυριαρχεῖ σὲ ὅλα, καὶ δὲν ἐξουσιάζεται ἀπὸ κανένα πάθος, ἐνῶ ἑμεῖς, ἔχοντας φύση ποὺ τρέχει γρήγορα καὶ γλιστράει εὐκόλα στὴν ἀλλοίωση καὶ τὴν τροπὴ, ὀδηγούμεστε αἰώνια στὴ

να, τουτέστιν ἐν παντί τε καιρῷ καὶ χρόνῳ φθαρτοὶ ἐσμεν καὶ
 τρεπτοὶ. Οὐτ' οὖν τὸ Θεῖον γένοιτ' ἂν ποτε ἐν παρατροπῇ τῆς ιδί-
 ας ἐδραιότητος, ἐξωσθὲν ὑπὸ τῶν παθῶν, οὐτ' ἂν ἡ φθαρτὴ τε
 καὶ ἀλλοιουμένη φύσις, τουτέστιν ἡ γεννητὴ, καταπλουτήσειεν
 5 ἂν οὐσιώδη τὴν ἀτρεψίαν, οὐδ' ἂν ἐπαυχῆσαι τοῖς τῆς θείας
 φύσεως ἀγαθοῖς, ὡς ἰδίους, ἢ κτίσις ἀκούσεται γὰρ εὐλόγως «Τί
 γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;». Ὅτι δέ ἐστιν ἀτρεπτος μὲν καὶ ἀναλλοί-
 ωτος παντελῶς ἡ τοῦ Λόγου φύσις, ἀλλοιωτὴ δὲ πάντῃ ἡ γεννητὴ,
 καταθρῆσαι τις ἂν, καὶ λίαν εὐκόλως, ἀναμελωδοῦντος ἐν Πνεύ-
 10 ματι τοῦ μακαρίου Δαυῖδ· «Οἱ οὐρανοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμέ-
 νεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιδό-
 λαιον ἐλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγῆσονται, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ
 ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι». Που τοιγαροῦν μεμένηκεν ὁ αὐτὸς ἔτι
 ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι μεθεὶς τὸ ἐρηρι-
 15 σμένως τε καὶ ἀκλονήτως ἔχειν, καταπεφοίτηκε μὲν εἰς ὅπερ οὐκ
 ἦν, μεταπεποιήται δὲ καὶ εἰς σαρκὸς φύσιν, καὶ εἰς τὸ φθείρεσθαι
 πεφυκός; Ἄρ' οὖν οὐχὶ λῆρός τε ἤδη καὶ μανία ταυτί; καίτοι
 πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις;

ΙΑ'. Ὡρα γὰρ εἰπεῖν ταῖς ἐκείνων ἀμαθίαις ἀντιτείνοντας
 20 ἀμαθέστερον, ὡς ἔστιν οὐκ ἀπεικός καὶ τὴν οὐκ ἀπὸ γῆς σάρκα
 πρὸς τὴν τῆς θεότητος φύσιν ἀναφοιτᾶν δύνασθαι ποτε, καὶ τῆς
 ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας γενέσθαι σύστασιν. Εἰ γὰρ αὐτὴ τῆς θεό-
 τητος φύσις, κατὰ γε τὴν ἐκείνων ἐμβροντησίαν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς
 μετακεχώρηκε φύσιν, οὐδέν, ὡς ἔοικε, τὸ ἀπειργον ἔτι, τὴν μὲν
 25 κάτω τε καὶ ἰδίαν φύσιν ὑπερπέτασθαι τὴν σάρκα, μεταπλάττε-
 σθαι δὲ καὶ πρὸς θεότητα καὶ εἰς οὐσίαν τὴν ἀνωτάτω. Ἄλλ' οὐ
 ταῖς ἐκείνων ἀσυνεσίαις τὸ εὐπειθὲς χαριούμεθα, ἐψόμεθα δὲ
 μᾶλλον ταῖς θείαις Γραφαῖς, καὶ Προφήτου μὲν λέγοντος, «Ἴδου ἡ
 παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα
 30 αὐτοῦ Ἐμμανουήλ», κατασφραγίζοντος δὲ τὴν προαναφώνησιν
 τοῦ μακαρίου Γαβριὴλ καὶ τὴν ἄνωθεν ψῆφον τῇ παρθένῳ διερ-
 μηνεύοντος «Μὴ φοβοῦ» γάρ, ἔφη, «Μαριάμ· ὅτι ἰδου συλλήψῃ ἐν

φθορά, δηλαδή κάθε ώρα και στιγμή είμαστε φθαρτοί και μεταβλητοί. Ούτε λοιπόν τὸ Θεῖο θὰ ὑποστῆ ποτὲ μεταβολὴ τῆς σταθερότητας καὶ τῆς ἐδραιότητάς του, ἀπομακρυσμένο ἀπὸ αὐτὴν ἀπὸ τὰ πάθη, οὔτε ἡ φύση ποὺ φθείρεται καὶ ἀλλοιώνεται, δηλαδή ἡ φύση ἡ κτιστή, θὰ ἀποκτήσῃ τὸν πλοῦτο τῆς ἀτρεψίας τῆς οὐσίας της, οὔτε θὰ καυχηθεῖ ἡ κτίση γιὰ τὰ πλεονεκτήματα τῆς θείας φύσης σὰ νὰ εἶναι δικὰ της· γιατί εὐλόγα θ' ἀκούσῃ· «Τί ἔχεις ποὺ δὲν τὸ ἔχεις λάβει;»³¹. Ὅτι βέβαια εἶναι τελείως ἀμετάβλητη καὶ ἀναλλοίωτη ἡ φύση τοῦ Λόγου καὶ μεταβλητὴ ἡ κτιστή, μπορεῖ νὰ τὸ διαπιστώσῃ κανεὶς, καὶ μάλιστα πολὺ εὐκόλα, ἀπὸ τὸν μακάριο Δαβὶδ ποὺ ψάλλει μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος· «Οἱ οὐρανοὶ θὰ ἀφανισθοῦν, ἐνῶ ἐσὺ παραμένεις, καὶ ὅλοι θὰ παλιώσουν σὰν ἓνα φόρεμα καὶ θὰ τοὺς τυλίξεις σὰν ἓνα ἔνδυμα καὶ θ' ἀλλάξουν, ἐσὺ ὅμως παραμένεις ὁ ἴδιος καὶ τὰ χρόνια σου δὲν θὰ τελειώσουν»³². Ποῦ ἔμεινε λοιπόν ὁ ἴδιος ἀκόμα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἂν εἶναι ἀλήθεια νὰ ποῦμε, ὅτι ἄφησε τὴ στερεότητα καὶ τὴ σταθερότητα του, καὶ μετατέθηκε ἐκεῖ ὅπου δὲν ἦταν, καὶ μεταβλήθηκε στὴ φύση τῆς σάρκα καὶ σ' αὐτὸ ποὺ ἀπὸ τὴ φύση του φθείρεται; Ἄρα λοιπόν δὲν εἶναι αὐτὰ φλυαρία καὶ τρέλλα; Καὶ πῶς μπορεῖ ν' ἀμφιβάλῃ κανεὶς;

11. Ὡρα εἶναι λοιπόν νὰ ποῦμε, ἀντιτείνοντας στὶς ἀνοησίες ἐκείνων πιὸ ἀνόητα ἐμεῖς, ὅτι δὲν εἶναι ἀφύσικο τὸ νὰ μπορεῖ κάποτε καὶ ἡ μὴ γήινη σάρκα νὰ ἐπανέλθῃ στὴ φύση τῆς θεότητας, καὶ νὰ γίνῃ συστατικὸ τῆς ἀνώτατης ἀπὸ ὅλες οὐσίας. Γιατί, ἂν αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ φύση τῆς θεότητας προχώρησε, σύμφωνα μὲ τὴ μωρία ἐκείνων, στὴ φύση τῆς σάρκα, δὲν ὑπάρχει τίποτε πιά, ὅπως φαίνεται, ποὺ νὰ ἐμποδίζει, ὥστε ἡ σάρκα, ὑπερβαίνοντας τὴν κατώτερη καὶ ἰδιαίτερη φύση της, νὰ μεταπλασθεῖ στὴ θεότητα καὶ στὴν ἀνώτατη οὐσία. Ἀλλὰ δὲν θὰ χαρίσομε τὴν εὐπείθειά μας στὶς ἀνοησίες ἐκείνων, ἀντίθετα θ' ἀκολουθήσομε μᾶλλον τὶς ἅγιες Γραφές καὶ τὸν Προφήτη ποὺ λέγει· «Νά, ἡ παρθένος θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱὸ καὶ θὰ δοῦ δώσουν τὸ ὄνομα Ἐμμανουήλ»¹, τὴν προαναγγελία τοῦ ὁποίου ἐπισφραγίζοντάς τὴν ὁ μακάριος Γαβριὴλ καὶ ἐρμηνεύοντας τὴν Παρθένο τὴν οὐράνια ἀπόφαση, λέγει· «Μὴ φοβᾶσαι, Μαριάμ· γιατί νά, θὰ συλλάβῃς καὶ θὰ γεννήσῃς υἱὸ, καὶ θὰ τοῦ

γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν». Ἐκ
 γυναικὸς οὖν ἀληθῶς γεγεννησθαι πιστεύομεν τὸν Ἐμμανουήλ,
 καὶ τὸ λαμπρόν τε καὶ ἀξιάγαστον τῆς ἑαυτῶν φύσεως οὐ διωσό-
 μεθα καύχημα, φρονοῦντες ὀρθῶς Ἐπεδράξατο γὰρ ὁ Μονο-
 5 γενῆς οὐχὶ τῆς ἰδίας φύσεως (ἦν γὰρ ἂν οὐδέν τι μᾶλλον τὰ καθ'
 ἡμᾶς ἐν ἀμείνοσιν), ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἀγγέλων, ἀλλὰ «σπέρματος
 Ἀβραάμ», καθὰ γέγραπται. Ἦν γὰρ οὕτω, καὶ οὐχ ἑτέρως, τὸ
 διολισθῆσαν εἰς φθορὰν ἀνασώσασθαι γένος.

ΙΒ. Τί δέ; οὐχὶ κάκεινο πρὸς τοῖσδε καταθανυμάζειν ἄξιον;
 10 μονονουχὶ γὰρ καὶ τὸ ἐρρωῶσθαι φράσαντες τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ,
 καὶ πνεύματι πλάνης τὸν οἰκειὸν τινες ἀπονέμοντες νοῦν, εἰς τοῦτο
 καθίκοντο δυσβουλίας καὶ μειρακιώδους ἀβελτηρίας, ὡς οἶεσθαι
 δεῖν τὸν τῶν αἰώνων δημιουργόν, τὸν συναΐδιον τῷ Θεῷ καὶ Πα-
 τρὶ Θεὸν Λόγον, τῇ τῆς σαρκὸς γενέσει συμπαρομαρτοῦσαν ἔχειν
 15 τῆς ὑπάρξεως τὴν ἀρχὴν, καὶ ὀψιγενῆ φαντάζεσθαι τὸν ἐπέκεινα
 παντὸς αἰῶνος καὶ χρόνου, ὡς ἐν ἐσχάτοις καὶ μόλις τοῖς τῆς ἐναν-
 θρωπήσεως καιροῖς Πατέρα μὲν γενέσθαι τὸν Θεόν, συνεισβαλεῖν
 δὲ ὡσπερ εἰς τὸ εἶναί τε καὶ ὑφεστάναι τῷ ἐκ τῆς Παρθένου ναῶ,
 τὸν δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα. Ἄρ' οὖν οὐχὶ πρὸς λῆξιν
 20 ἤδη τὴν ἀνωτάτω διεληλάκασι τῶν κακῶν, οἱ μῦθον οὕτω γραῶδη
 καὶ βδελυρὸν προχειρότατα προσηκάμενοι καὶ τῆς ἀκράτου νω-
 θείας τὸν οἰκειὸν ἀναπληρώσαντες νοῦν; «Τάφος ἀληθῶς ἀνεω-
 γμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν ἰὸς
 ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν, ὧν στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει».
 25 Τὸν γὰρ τοι δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ προῦφεστάναι τῶν πάντων ἀνάγ-
 κη νοεῖν. Τί δὲ δὴ καὶ δρωῶν ἂν, Ἰωάννου μὲν γράφοντος, «Ἐν ἀρ-
 χῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λό-
 γος οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ
 χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονε», καὶ πάλιν, «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρ-
 30 χῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμε-
 θα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς καὶ

34. Λουκᾶ 1, 30.

35. Ἐβρ. 2, 16.

36. Ψαλμ. 13, 3.

37. Ἰω. 1, 1-3.

δώσεις τὸ ὄνομα Ἰησοῦς»³⁴. Πιστεύομε λοιπὸν ὅτι ἀληθινὰ ἀπὸ γυναίκα γεννήθηκε ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ φρονώντας ὀρθὰ δὲν θ' ἀπορρίψομε τὸ λαμπρὸ καὶ ἀξιοθαύμαστο καύχημα τῆς φύσεώς μας. Γιατί ὁ Μονογενὴς ἔλαβε ὄχι τὴ δική μας φύση (γιατὶ τὰ δικὰ μας δὲν ἦταν καθόλου καλύτερα), οὔτε καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ «τὴ φύση τοῦ ἀπογόνου τοῦ Ἀβραάμ³⁵, ὅπως ἔχει γραφεῖ. Γιατὶ ἔτσι ἦταν δυνατό, κι ὄχι ἀλλιῶς, νὰ σώσει τὸ γένος ποὺ εἶχε γλιστρήσει στὴ φθορὰ.

12. Τί ὅμως; Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι κι ἐκεῖνο ἄξιο μεγάλου θαυμασμοῦ; Γιατὶ ἀποχαιρετώντας κατὰ κάποιον τρόπο κάποιοι τὴ θεόπνευστη Γραφὴ καὶ παραδίνοντας τὸ νοῦ τους στὸ πνεῦμα τῆς πλάνης, ἔφτασαν σὲ τέτοιο βαθμὸ κακοπιστίας καὶ παιδικῆς ἀνοησίας, ὥστε νὰ νομίζουν ὅτι πρέπει ὁ δημιουργὸς τῶν αἰώνων, ὁ συναιώνιος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα Θεὸς Λόγος, νὰ ἔχει συνακόλουθη μὲ τὴ γένεση τῆς σάρκας τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του, καὶ νὰ φαντάζονται ὅτι πρόσφατα ἦρθε στὴν ὑπαρξὴ αὐτὸς ποὺ βρίσκεται πέρα ἀπὸ κάθε αἰῶνα καὶ χρόνο, καὶ ὅτι τοὺς τελευταίους καιροὺς καὶ μόλις κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς ἐνανθρώπησης ὁ Θεὸς ἔγινε Πατέρας, καὶ ὅτι εἰσῆλθε στὸ ναὸ τῆς Παρθένου σὰ νὰ εἰσερχόταν στὸ εἶναι καὶ στὴν ὑπαρξὴ αὐτὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔγιναν τὰ πάντα καὶ στὸν ὁποῖο ἀνήκουν τὰ πάντα. "Αρα λοιπὸν δὲν ἔχουν φτᾶσει στὸ ἀποκορύφωμα τῶν κακῶν αὐτοὶ ποὺ δέχθηκαν πάρα πολὺ πρόχειρα μιὰ τόσο γραϊδίστικη καὶ ἀπαίσιον μυθοπλασία καὶ γέμισαν τὸν νοῦ τους μὲ τόση ὀλοκάθαρη ἀνοησία; «Εἶναι ἀληθινὰ ἀνοιχτὸς τάφος ὁ λάρυγγάς τους καὶ μὲ τίς γλῶσσες τους ἐπλεκαν δολιότητες: κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη τους φαρμάκι ἀσπίδων, καὶ τὸ στόμα τους γεμᾶτο κατάρρα καὶ πίκρα»³⁶. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐννοήσομε αὐτὸν ποὺ δημιούργησε τὰ πάντα καὶ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὰ πάντα. Καὶ τί ἄλλο μπορούμε νὰ κάνομε, τὴ στιγμή ποὺ ὁ Ἰωάννης γράφει, «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν μαζὶ μὲ τὸν Θεό, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός. Αὐτὸς ἦταν στὴν ἀρχὴ μαζὶ μὲ τὸν Θεό· ὅλα δημιουργήθηκαν ἀπὸ αὐτόν, καὶ χωρὶς αὐτόν δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔχουν γίνεи»³⁷, καὶ πάλι, «Αὐτὸ ποὺ ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, αὐτὸ ποὺ ἔχομε ἀκούσει, αὐτὸ ποὺ τὸ ἔχομε δεῖ μὲ τὰ μάτια μας, αὐτὸ ποὺ τὸ εἶδαμε καὶ τὸ ψηλάφησαν τὰ χέρια μας, δηλαδή τὸν Λόγο τῆς ζωῆς.

ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἐωρόκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν», αὐτοῦ δὲ Χριστοῦ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως τὴν ἀποπτον ἀρχαιότητα τοῖς Ἰουδαίοις κατασημῆναντος; Ἐπειδὴ γὰρ
 5 ἔφασκον, «Πεντήκοντα ἔτη οὐπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἐώρακας;» ἀντήκουσαν ἐναργῶς « Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι». Οὗ δὲ τὸ «ἦν» ἐστὶν ἐπενηνεγμένου μηδενός, ναὶ μὴν καὶ τό, «εἰμί», τέτακται σαφῶς, τίνα τῆς γενέσεως κατίδοι τις ἂν τὴν ἀρχήν; Ἡ τίνα δὴ τρόπον ὁ ὢν ἐν ἀρχῇ τῇ παντός ἐπέκεινα νοῦ,
 10 παραδέξαιτο ἂν τὸ ἐν καιρῷ κεκλίσθαι πρὸς ὑπαρξιν; Εἰ μὲν οὖν τις ἔλοιτο τούτοις σχολαιότερον ἀντιφέρεσθαι, χαλεπὸν οὐδέν, τοὺς τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς παρακομίζοντας λόγους, τὰ ἐκ τῆς ἐκείνων ἐμβροντησίας ἀποκρούεσθαι βέλη. Τὰ γε μὴν οὕτως ἐναργῆ νοσοῦντα τὸν ἔλεγχον καὶ πολὺ λίαν ἔχοντα τὸ ἀκαλλές,
 15 περιττὸν οἶμαί που καὶ φροντίδος ἀξιοῦν. Οὐκοῦν ἐπ' ἐκεῖνο ἴωμεν, ὅπερ ἐστὶ τῶν κατεγνωσμένων συγγενές.

ΙΓ'. Παρασημαίνουσι γὰρ τινες τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος, καθάπερ τι νόμισμα κιβδηλεύοντες, ἐπαίροντές τε εἰς ὕψος τὸ κέρασ καὶ ἀδικίαν λαλοῦντες κατὰ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμέ-
 20 νον. Ἀνύπαρκτόν τε καὶ ἰδικῶς οὐχ ὑφεστηκότα φαντάζονται τὸν Μονογενῆ· καὶ οὐκ εἶναι μὲν ἐν ὑποστάσει τῇ καθ' ἑαυτόν, ῥῆμα δὲ ἀπλῶς καὶ λόγον τὸν κατὰ μόνην τὴν προφορὰν γενέσθαι παρὰ Θεοῦ, ὡς καὶ ἐν ἀνθρώπῳ κατοικῆσαί φασιν οἱ τάλανες. Συνθέντες δὲ οὕτω τὸν Ἰησοῦν, ἀγίων μὲν εἶναί φασιν ἀγιώτερον, οὐ
 25 μὴν ἔτι καὶ Θεόν. Οὐκοῦν καθὰ καὶ ὁ τοῦ Σωτῆρος ἐπιστέλλει μαθητῆς, τίς ἐστὶν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἐστὶν ὁ Χριστός, οὗτός ἐστιν ὁ Ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. Πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱόν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει· ὁ ὁμολογῶν τὸν Υἱόν, καὶ τὸν Πατέρα ἔχει. Ἐμφω γὰρ καὶ
 30 δι' ἀμφοῖν, καὶ ἐκάτερος ἐν ἐκατέρῳ, πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἐπιγινώσκονται. Οὐ γὰρ ἂν τις ἀναμάθοι, τί ἐστι

38. Α' Ἰω. 1, 1-2.

39. Ἰω. 8, 57.

40. Ὅπ. π. 58.

41. Ψαλμ. 74, 5-6.

Και ἡ ζωὴ φανερώθηκε καὶ τὴν εἶδαμε καὶ διαβεβαιώνομε καὶ ἀναγγέλλομε σ' ἐσᾶς τὴ ζωὴ τὴν αἰώνια, πού ἦταν μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ φανερώθηκε σ' ἐμᾶς»³⁸, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς δήλωνε στοὺς Ἰουδαίους τὴν ὀλοφάνερη ἀρχαιότητα τῆς ὑπαρξῆς του; Ἐπειδὴ δηλαδή τοῦ ἔλεγον, «Δὲν εἶσαι ἀκόμα πενήντα χρόνων, καὶ ἔχεις δεῖ τὸν Ἀβραάμ;»³⁹, ἐκεῖνος τοὺς ἀπάντησε μὲ ὀλοφάνερο τρόπο· «Σᾶς βεβαιώνω, ὅτι ἐγὼ ὑπάρχω πρὶν ἔρθει στὴν ὑπαρξὴ ὁ Ἀβραάμ»⁴⁰. Σ' αὐτὸν λοιπὸν πού ἀνήκει τὸ «ὑπῆρχε» χωρὶς νὰ τοῦ δώσει κανεὶς, καὶ βέβαια ἀποδίδεται ρητὰ καὶ τὸ «ὑπάρχω», ποιά ἀρχὴ τῆς γένεσῆς του μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς; Ἡ μὲ ποιὸ τρόπο αὐτὸς πού ὑπάρχει στὴν ἀρχὴ τὴν πέρα ἀπὸ κάθε νοῦ, θὰ μποροῦσε νὰ δεχθεῖ σὲ κάποιο καιρὸ νὰ ἔρθει στὴν ὑπαρξὴ; Ἄν βέβαια ἤθελε κανεὶς ν' ἀντιταχθεῖ σ' αὐτοὺς κάπως περισσότερο, δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο, προσκομίζοντας τοὺς λόγους τῆς θεόπνευστης Γραφῆς, ν' ἀποκρούσει τὰ βέλη πού ἐκτοξεύονται ἀπὸ τὴ βλακεία τους. Αὐτὰ ὅμως πού τόσο ὀλοφάνερα εἶναι ἀνίσχυρα στὸν ἔλεγχο καὶ πού εἶναι τελείως ἀπρεπῆ, εἶναι νομίζω περιττὸ καὶ νὰ κρίνονται ἄξια γιὰ τὴν παραμικρὴ φροντίδα. Ἄς προχωρήσουμε λοιπὸν σ' ἐκεῖνο πού συνδέεται μὲ τὰ ἀξιοκατὰκριτα.

13. Κάποιοι λοιπὸν παραχαράζουν τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀλήθειας, νοθεύοντάς τὴν σὰν κάποιο νόμισμα, καὶ ὑψώνοντας τὴν ἀλαζονεία τους στὰ ὕψη, ἐκστομίζουν ἄδικο λόγο ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή⁴¹. Φαντάζονται ἀνύπαρκτο καὶ χωρὶς ἰδιαίτερη ὑπόσταση τὸν Μονογενῆ, καὶ ὅτι δὲν ἔχει δική του ὑπόσταση, ἀλλ' εἶναι ἀπλῆ λέξη καὶ λόγος, πού μόνο προφέρθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, ὥστε, λένε οἱ ταλαίπωροι, καὶ νὰ φτάσει νὰ κατοικῆσει στὸν ἄνθρωπο. Ἄφοῦ ἔτσι συγκρότησαν τὸν Ἰησοῦ, λένε ὅτι εἶναι πιὸ ἅγιος ἀπὸ τοὺς ἁγίους, ὄχι ὅμως καὶ Θεός. Ποιὸς εἶναι λοιπὸν ψεύτης, ὅπως γράφει σ' ἐπιστολὴ του καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Σωτήρα, ἂν ὄχι αὐτὸς πού ἀρνεῖται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι ὁ Χριστὸς; Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀντίχριστος, πού ἀρνεῖται τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό. Ὅποιος ἀρνεῖται τὸν Υἱό, δὲν ἔχει οὔτε τὸν Πατέρα, κι ὅποιος ὁμολογεῖ τὸν Υἱό, ἔχει καὶ τὸν Πατέρα. Γιατὶ καὶ οἱ δύο γνωρίζονται καὶ ἀπὸ ἐμᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους μέσω τῶν δύο, καὶ ὁ καθένας ἀπὸ τοῦ δύο

Πατήρ, εἰ μὴ Υἱὸν ὑφεστῶτά τε καὶ γεγεννημένον εἰσδέξαιτο κατὰ νοῦν. Ἄλλ' οὐδ' ἂν ὃ τί ποτέ ἐστίν ὁ Υἱὸς ἀναμάθοι πάλιν, εἰ μὴ, ὅτι τέτοκεν ὁ Πατήρ διενθυμοῖτο σαφῶς. Οὐκοῦν ἀναγκαῖον οἴμαι πον καὶ ἀσφαλὲς εἰπεῖν, ὡς, εἴπερ ἐστὶν ἀνύπαρκτος ὁ Υἱός, οὐδ' 5 ἂν τὸν Πατέρα πατέρα κατὰ τὸ ἀληθὲς νοήσωμεν ἂν Που γὰρ ἐστὶ πατήρ, εἰ μὴ τέτοκεν ἀληθῶς; ἢ εἴπερ γεγέννηκε τὸ μὴ ὑφεστῶς, μηδὲ ὑπάρχον ὄλως, τὸ γεννηθὲν ἔσται τὸ μηδέν. Τὸ γὰρ τοι μὴ ὑφεστῶς, ἐν ἴσῳ τῷ μηδενί, μᾶλλον δὲ παντελῶς οὐδέν· εἴτα τοῦ μηδενὸς ἔσται Πατήρ ὁ Θεός.

10 **ΙΔ'.** Ἄλλ' ὧ βέλτιστοι, φαίην ἂν ἔγωγε πρὸς γε τοὺς τῶν τοιούτων ἐξηγητάς, ὕθλος εἰκαῖος τὰ παρ' ὑμῶν. Ἡ γοῦν ἐρομένῳ φράζετε, πῶς ἐξαίρετος ἢ εἰς ἡμᾶς ἀγάπησις τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Καὶ εἰ δέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν τὸν Υἱόν, τὸν καθ' ὑμᾶς οὐχ ὑφεστηκότα, τὸ μηδέν ἄρα δέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ οὔτε σὰρξ ὁ 15 Λόγος γέγονεν, οὔτε τὸν τίμιον ὑπέστη σταυρόν, οὔτε κατήργηκε τοῦ θανάτου τὸ κράτος, οὔτε μὴν ἀνεβίωσε πάλιν. Εἰ γὰρ ἐστὶ τὸ μηδέν καὶ ἀνύπαρκτος, καθ' ὑμᾶς, πῶς ἔν γε τούτοις γένοιτ' ἂν; Πεφενάκιεν οὖν ἄρα τῆς ἀγίας Γραφῆς ὁ λόγος τοὺς πεπιστευκότας, καὶ ἡ τῆς πίστεως ἐδραιότης οἴχεται πρὸς τὸ μηδέν. Τί δέ; οὐκ 20 ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχειν τὸν Υἱόν, τὸ ἱερὸν ἡμῖν κατεσήμενε Γράμμα, εἰκόνα τε αὐτὸν καὶ χαρακτηρὰ φησι τοῦ Γεγεννηκότος; Καίτοι πῶς τοῦτό ἐστίν οὐχ ἅπασιν ἐναργές, αἱ δὲ εἰκόνες, ὡς τὰ ἀρχέτυπα; δεῖ γὰρ οὕτως αὐτὰς καὶ οὐχ ἑτέρως ἔχειν. Οὐκοῦν, εἰ μὴ ἐνυπόστατος ἢ εἰκὼν, μήτε μὴν ἐν ὑπάρξει νοοῖτο τῇ καθ' 25 ἑαυτὸν ὁ χαρακτηρὶ ἀνυπόστατον εἶναι δώσουσιν, ὡς ἐξ ἀναγκαίου λόγου, καὶ τὸν οὐπὲρ ἐστὶ χαρακτηρὶ, καὶ τὸ τῆς εἰκόνης ἀκαλλὲς ἀναδραμεῖται πάντως ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον.

ΙΕ'. Εἴτα εἰπέ μοι, Φίλιππος, χριστομαθῆς ὢν ἄγαν, τὸν ὄντα καὶ ὑφεστηκότα Πατέρα κατιδεῖν ἠξίου, λέγων· «Κύριε, δεῖξον 30 ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν», ἢ γοῦν τὸν οὐκ ὄντα καὶ ἀνυπόστατον; Ἄλλ', οἴμαι, φαίη τις ἂν μελλήσας οὐδέν, ὅτι τὸν ὄντα τε

42. Φιλ. 2, 6.

43. Ἑβρ. 1, 3.

44. Ἰω. 14, 5.

μέσω τοῦ ἄλλου. Γιατί δὲν μπορεῖ νὰ μάθει κανεὶς τί εἶναι ὁ Πατέρας, ἂν δὲν δεχθεῖ στὸ νοῦ του ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπάρχει καὶ ἔχει γεννηθεῖ. Ἄλλ' οὔτε πάλι μπορεῖ νὰ μάθει τί εἶναι ὁ Υἱός, ἂν δὲν δεχθεῖ ὀλόψυχα ὅτι τὸν γέννησε ὁ Πατέρας. Θεωρῶ λοιπὸν ἀναγκαῖο καὶ ἀσφαλές νὰ πῶ, ὅτι, ἂν εἶναι ὁ Υἱὸς ἀνύπαρκτος, οὔτε τὸν Πατέρα θὰ τὸν θεωρήσομε ἀληθινὰ πατέρα. Πῶς δηλαδή εἶναι πατέρας, ἂν δὲν γέννησε ἀληθινά; Ἡ ἂν ἔχει γεννήσει αὐτὸ πὺ δὲν ἔχει ὑπόσταση καὶ δὲν ὑπάρχει καθόλου, αὐτὸ πὺ γεννήθηκε θὰ εἶναι τότε τὸ μηδέν. Γιατί αὐτὸ πὺ δὲν ἔχει ὑπόσταση, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ μηδέν, ἢ μᾶλλον εἶναι παντελῶς μηδέν. Καὶ τότε ὁ Θεὸς εἶναι Πατέρας τοῦ μηδενός.

14. Ἄλλά, ὦ ἄριστοι, θὰ ἔλεγα ἐγὼ σ' αὐτοὺς τοὺς ἐρμηνευτές, αὐτὰ πὺ λέτε εἶναι παραμῦθι ἀσύστατο. Ἡ λοιπὸν ἀπαντήστε στὴν ἐρώτησή μου, πῶς εἶναι ξεχωριστὴ πρὸς ἡμᾶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Κι ἂν θυσίασε γιὰ χάρη μας τὸν Υἱὸν του, πὺ σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψή σας δὲν ἔχει ὑπόσταση, ἄρα πρόσφερε θυσία γιὰ χάρη μας τὸ μηδέν. Καὶ οὔτε ἄνθρωπος ἔγινε ὁ Λόγος, οὔτε καρφώθηκε στὸν τίμιον σταυρό, οὔτε κατάργησε τὸ κράτος τοῦ θανάτου, οὔτε ἐπανῆλθε στὴ ζωὴ. Γιατί, ἂν ὁ Υἱὸς εἶναι τὸ μηδέν καὶ ἀνύπαρκτος, σύμφωνα μὲ σᾶς, πῶς μπορούσε νὰ ὑποστει ὅλα αὐτὰ; Ἄρα λοιπὸν ἐξαπάτησε ὁ λόγος τῆς ἀγίας Γραφῆς ἐκείνους πὺ ἔχουν πιστέψει, καὶ ἡ ἀπαρασάλευτη πίστη κατάντησε στὸ μηδέν. Τί δηλαδή; Δὲν μᾶς δήλωσε καθαρὰ ἡ ἱερὴ Γραφή, ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπάρχει μὲ τὴ μορφὴ τοῦ Θεοῦ⁴², καὶ δὲν τὸν λέγει εἰκόνα καὶ σφραγίδα τοῦ Γεννητορά του⁴³; Καὶ πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι σ' ὅλους φανερό; Οἱ εἰκόνες δὲν εἶναι ὅπως τὰ ἀρχέτυπά τους; Ἐπομένως, ἂν ἡ εἰκόνα δὲν εἶναι ἐνυπόστατη, οὔτε ἡ σφραγίδα μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἐπάνω σ' αὐτήν. Θὰ θεωρήσομε κατ' ἀναγκαῖο λόγο ἀνυπόστατο καὶ ἐκείνον στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ σφραγίδα, καὶ ἡ ἀπρέπεια τῆς εἰκόνας θὰ ἀνατρέξει ὅπωςδήποτε στὸ ἀρχέτυπο.

15. Ἐπειτα πὺς μου, ὁ Φίλιππος πὺ ἦταν πολὺ χριστομαθὴς, ζητοῦσε νὰ μάθει τὸν Πατέρα πὺ ὑπάρχει καὶ εἶναι μὲ τὴ δική του ὑπόσταση, λέγοντας, «Κύριε, δεῖξε μας τὸν Πατέρα, καὶ μᾶς φτάνει»⁴⁴, ἢ ἐκείνον πὺ δὲν ὑπάρχει καὶ δὲν ἔχει ὑπόσταση; Ἄλλά, νομίζω, θὰ ἔλεγε κανεὶς, χωρὶς νὰ καθυστερήσει καθόλου, αὐτὸν πὺ καὶ

καὶ ὑφεστηκότα. Εἶπερ οὖν ἐστὶ τὸ μηδὲν ὁ Υἱός, ἅτε δὴ μὴ ὑφε-
στηκῶς, κατὰ γε τὸ ἐκείνων ἀχάλινον θράσος, εἰ εἰκόνα καὶ γνῶ-
σιν ἀκριβοῦς τοῦ Πατρὸς ἑαυτὸν ἡμῖν ἀνθότου παρεκόμεριζε, λέγων,
«Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε;
5 ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε καὶ τὸν Πατέρα. Οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν
τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν»;
Ἄλλ' οὐκ ἂν, οἶμαί που, τὸν ὑφεστηκότα καταθρήσειέ τις ἐν γε
τῷ μὴ ὑφεστηκότι, οὐδ' ἂν ἐννοοῖτό ποτε καὶ ταυτὸν εἰς ἅπαν τῷ
μὴ ὑπάρχοντι τὸ ὑπάρχον. Ἔσται δὲ ὅπως ἐν Υἱῷ μὲν ὁ Πατὴρ, ὁ
10 Υἱὸς δι' αὐτὸ ἐν τῷ Πατρὶ; Ἡ οὐχ ἔτοιμον εἶπειν, ὡς εἰ μὴ ἐστὶν ὁ
Λόγος ἐν ὑπάρξει τῇ καθ' ἑαυτὸν, κινδυνεύσειεν ἂν καὶ αὐτὸς ὁ
Πατὴρ, ἔχων μὲν ἐν ἑαυτῷ τὸ μηδὲν, νοούμενος δὲ ὑπάρχειν ἐν
τῷ μηδενί; Τὸ γὰρ οὐκ ὄν ὅλως, οὐδὲν ἂν νοοῖτο λοιπὸν. Καὶ οὐκ
ἄτραχος μὲν ὁ λόγος· πλείστην γὰρ ὄσσην ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀτοπίαν
15 νοσεῖ· περιόστησιν οὖν ὅμως εἰς τὸ ἀπηχῆς τῶν δι' ἐναντίας τὸ
δόγμα. Κατατεθήποι δ' ἂν τις εἰκότως, τίνα δὴ τρόπον ἐν τῷ Υἱῷ
τῷ μὴ λαχόντι τὸ εἶναι, τὰ ὄντα πεποίηκεν ὁ Πατὴρ. Εἰ δὲ δὴ τις
ἔροίτο, πότερα, τοῖς οὖσι τὸ εἶναι καλόν, ἢ γοῦν τὸ μὴ εἶναι τυ-
χόν; φαίη τις ἂν εὐθύς, ὅτι τὸ εἶναι. Ὁ γὰρ τοῖς οὐκ οὖσί ποτε τὸ
20 εἶναι δούς, ἀγαθὸς ὅτι μάλιστα κεχηρημάτικέ τε καὶ ἔστιν ὁ Δη-
μιουργός· ἔχει γὰρ ἂν ὧδε τὸ χρεῖμα τῇ φύσει. Οὐκοῦν ἐν ἀμεί-
νοσιν ἢ κτίσις, ἢ περὶ ὁ δι' οὗ τὰ πάντα παρήχθη πρὸς γένεσιν· ὁ
μὲν γὰρ οὐκ ὑφεστηκέναι λέγεται, τὰ δὲ ὑφέστηκε καὶ ἐν τῷ εἶναι
νοεῖται. Ὡ τῆς τῶν ἐννοιῶν ἀτοπίας! ἄπαγε τῆς δυσφημίας!
25 «Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργής», καθὰ γέγραπται.
Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ». Ἄλλ' οὐκ ἂν νοοῖτο
ζωὴ, μὴ ὑφεστηκῶς· ζωὴ δὲ ἐστὶ κατὰ φύσιν· διαψεύσεται γὰρ
οὐδαμῶς. Τὸ ἄρα μὴ ὑφεστάναι λέγειν τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα
Λόγον, ψευδηγόρημα σαθρόν, καὶ φρενὸς ἀπόβρασμα τῆς λιθώ-

45. Ἰω. 14, 9.

46. Ἰω. 10, 30.

47. Ἐβρ. 4, 12.

48. Ἰω. 14, 6.

ὑπάρχει καὶ ἔχει ὑπόστασις. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι μηδὲν ὁ Υἱὸς, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ὑπόστασις, σύμφωνα μὲ τὴν ἀχαλίνωτη θρασύτητα ἐκείνων, γιὰ ποῖο λόγο παρουσίαζε ὡς εἰκόνα καὶ γνώσις τοῦ Πατέρα τὸν ἑαυτοῦ λέγοντας, «Τόσον καιρὸ εἶμαι μαζί σας, Φίλιππε, καὶ δὲν μὲ κατάλαβες; Ὅποιος εἶδε ἐμένα, εἶδε καὶ τὸν Πατέρα. Δὲν πιστεύεις ὅτι ἐγὼ βρισκομαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σ' ἐμένα;»⁴⁵. - «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»⁴⁶; Ἀλλά, νομίζω, δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς αὐτὸν ποῦ ἔχει ὑπόστασις σὲ ἐκεῖνον ποῦ δὲν ἔχει, οὔτε μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ποτὲ ὅτι ταυτίζεται καθόλου αὐτὸ ποῦ ὑπάρχει μὲ ἐκεῖνο ποῦ δὲν ὑπάρχει. Θὰ ὑπάρχει ὅπως ὁ Πατέρας μέσα στὸν Υἱό, ἔτσι πάλι καὶ ὁ Υἱὸς μέσα στὸν Πατέρα; Ἡ δὲν εἶναι ἔτοιμη ἡ ἀπάντησις, ὅτι, ἂν ὁ Λόγος δὲν ὑπάρχει καθ' ἑαυτόν, θὰ κινδυνεύσει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας νὰ ἔχει μέσα του τὸ μηδὲν, καὶ νὰ νοεῖται ὅτι ὑπάρχει μέσα στὸ μηδὲν; Γιατὶ αὐτὸ ποῦ δὲν ὑπάρχει καθόλου, δὲν θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ τίποτε λοιπὸν, παρὰ μηδὲν. Καὶ δὲν λείπει βέβαια ἀπὸ τὸ λόγο ἡ δυσκολία· γιὰ τὴν πᾶσχει ἀπὸ μεγάλη ἀντιφατικότητα. Ἡ διδασκαλία λοιπὸν τῶν ἀντιφρονοῦντων ὀδηγεῖ σὲ ἀσυμφωνία. Εὐλόγα ὅμως θὰ θαυμάσει κανεὶς, μὲ ποῖον τρόπο μέσω τοῦ Υἱοῦ, ποῦ δὲν τοῦ ἔλαχε τὸ εἶναι, ὁ Πατέρας δημιούργησε τὰ ὄντα. Κι ἂν ρωτοῦσε κάποιος, ποῖο ἀπὸ τὰ δύο· γιὰ τὰ ὄντα εἶναι καλὸ τὸ εἶναι, ἢ ἐνδεχομένως τὸ μὴ εἶναι; Εὐθύς θ' ἀπαντοῦσε κάποιος, ὅτι εἶναι τὸ εἶναι. Γιατὶ αὐτὸς ποῦ ἔδωσε σὲ ἐκεῖνα ποῦ κάποτε δὲν ὑπῆρχαν τὸ εἶναι, ὑπῆρξε πάρα πολὺ ἀγαθὸς καὶ εἶναι ὁ Δημιουργός. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἔχει ἔτσι ἀκριβῶς στὴ φύσις. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι σὲ καλύτερη θέσις ἢ δημιουργία, παρὰ ἐκεῖνος ποῦ μέσω αὐτοῦ προχώρησαν τὰ πάντα στὴν ὑπαρξίαν. Γιατὶ αὐτὸς λέγεται πῶς δὲν ἔχει ὑπόστασις, ἐνῶ αὐτὰ ἔχουν καὶ νοοῦνται ὅτι ὑπάρχουν μέσα στὸ εἶναι. Πόσο ἀτοπες ἀλήθειαι ἐννοεῖς! Μακριὰ ἀπὸ μᾶς αὕτη ἡ βλασφημία! Γιατὶ, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανὸς καὶ δραστικός»⁴⁷. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ζωὴ»⁴⁸. Ὅμως δὲν θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ζωὴ, ἂν δὲν ὑπάρχει. Ἀλλ' ὅμως εἶναι ζωὴ ὡς ἀπὸ τὴ φύσις του· γιὰ τὴν δὲν μπορεῖ νὰ διαψευσθεῖ μὲ τίποτε. Ἐὰν τὸ νὰ λέγει κανεὶς ὅτι δὲν ὑπάρχει ὁ Λόγος ποῦ προήλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι σαθερὴ ψευδολογία καὶ ἀπόβρασμα πέτρινης διάνοιας.

δους. Μωσεῖ γὰρ ἔφασκεν αὐτός, «Ἐγὼ εἶμι ὁ ὢν», τὸ δὲ ὄν ἀληθῶς ἐν ὑποστάσει τῇ καθ' ἑαυτὸ σωζόμενον, πῶς ἂν νοοῖτό ποτε μὴ ὑφεστηκός; Οὐκοῦν τῶν τῆδε διεληφόντων καθοριούμεν εἰκότως τὸ εἰς ἄκρον ἀμαθές.

5 **ΙΣΤ.** Οὐ μὴν οὐδὲ ἐκείνους ἐπαινέσομεν, φιλοθηρεῖν εὖ μάλα δεδιδασμένοι τὸ ἀληθές, οἱ τητᾶσθαι λέγουσι ψυχῆς λογικῆς τὴν ἐνωθεῖσαν τῷ Λόγῳ σάρκα. Σαρκὶ γὰρ πον μόνην τὴν ζωτικὴν τε καὶ αἰσθητικὴν λαχούση κίνησιν ἀμφιεννύντες τὸν Λόγον, παραφέρουσιν εἰς κόσμον, τὴν νοῦ καὶ ψυχῆς ἐνέργειαν ἀπονέμοντες τῷ
10 **Μονογενεῖ.** Καταπεφρόκασι γὰρ, οὐκ οἶδ' ὅπως, ψυχωθείη λογικῆ ψυχῆ τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ κατὰ φύσιν ἠνῶσθαι τὸν Λόγον ὁμολογεῖν τῆς μὲν ἄνωθὲν τε καὶ ἀρχαιοτάτης πίστεως τὴν παράδοσιν ὀλίγου παντελῶς ἀξιούντες λόγου, θελήσει δὲ μόνη τῇ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις δεῖν ἔπεσθαι λογισμοῖς, ἀμα-
15 θῶς ἠρημένοι, καὶ φρονουῦντες ἀληθῶς παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν. Καὶ τίς ὁ λόγος αὐτοῖς τοῦ τοιοῦδε δόγματος, ἐγὼ φράσω. Τὸν Θεοῦ μεσίτην καὶ ἀνθρώπων, κατὰ τὰς Γραφάς, συγκειῖσθαι φαμεν ἔκ τε τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος τελείως ἐχούσης κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, καὶ ἔκ τοῦ πεφηνότος ἔκ Θεοῦ κατὰ φύσιν Υἱοῦ, τουτέστι τοῦ **Μο-**
20 **νογενοῦς.** Διαβεβαιούμεθα δὲ σύνοδον μὲν τινα καὶ τὴν ὑπὲρ λόγον συνδρομὴν, εἰς ἔνωσιν ἀνίσων τε καὶ ἀνομοίων πεπραχθαι φύσεων. Ἐνα δ' οὖν ὅμως Χριστὸν καὶ Κύριον Ἰησοῦν καὶ Υἱὸν ὀνομάζεσθαι ἐπιγινώσκουμεν, ἐν ταυτῷ καὶ ὑπάρχοντα, καὶ νοούμενον Θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἀνθρωπον. Ἀδιάσπαστον δὲ παντελῶς τὴν
25 ἔνωσιν διατηρεῖν εἰθίσμεθα, τὸν αὐτὸ εἶναι καὶ **Μονογενῆ** πιστεύοντες, καὶ πρωτότοκον **Μονογενῆ** μὲν, ὡς Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, καὶ ἔκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ πεφηνότα, πρωτότοκον δ' αὖ, καθὸ γέγονεν ἀνθρωπος καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. Ὡσπερ γὰρ εἷς ἐστὶ Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, οὕτω καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι'
30 οὗ τὰ πάντα. Θεὸν γὰρ ὄντα κατὰ φύσιν ἐπιγινώσκουμεν τὸν δι' οὗ τὰ πάντα Λόγον, καὶ εἰ γέγονε σὰρξ, τουτέστιν ἀνθρωπος.

ΙΖ. Ἄλλ' οὐτι πον σφόδρα ταῖς ἐν ἡμῖν περὶ τούτου δόξαις τὰ

49. Ἐξ. 3, 14.

50. Α' Τιμ. 2, 5.

51. Α' Κορ. 8, 6.

Γιατί αὐτὸς ἔλεγε στὸν Μωυσῆ, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ὦν (ὁ ὑπάρχων)»⁴⁹. Καὶ τὸ ὄν ποῦ διασώζεται ἀληθινὰ μέσα στὴ δική του ὑπόσταση, πῶς μπορεῖ ποτέ νὰ νοηθεῖ ὅτι δὲν ἔχει ὑπόσταση; Σ' αὐτοὺς λοιπὸν ποῦ φρονοῦν τέτοια, θὰ ἀποδώσομε εὐλογα ἄκρα ἀμάθεια.

16. Ὡστόσο δὲν θὰ ἐπαινέσομε οὔτε ἐκείνους, ἐπειδὴ μάθαμε νὰ ἐπιδιώκομε τὴν ἀλήθεια, ποῦ λένε, ὅτι ἡ σάρκα ποῦ ἐνώθηκε μὲ τὸν Λόγο στερεῖται ψυχῆς λογικῆς. Γιατί, ἐνδύοντας τὸν Λόγο μὲ σάρκα ποῦ ἔχει ζωτικὴ μόνο καὶ αἰσθητικὴ δύναμη, τὸν εἰσάγουν στὸν κόσμο, καὶ τὴν ἐνέργεια τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἀπονέμουν στὸν Μονογενῆ. Γιατί νοιώθουν φρίκη, δὲν ξέρω πῶς, νὰ ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Λόγος ἐνώθηκε κατὰ φύση μὲ τὴν ἀνθρώπινη σάρκα ἐμψυχωμένη μὲ λογικὴ ψυχὴ. Ἀποδίδουν ἐντλῶς μικρὴ ἄξια στὴ θεία καὶ ἀρχαιοτάτη παράδοση, καὶ προτιμοῦν ἀπὸ ἀμάθεια νὰ ἀκολουθοῦν τὴ θέλησή τους μονάχα καὶ τοὺς ἀνθρώπινους λογισμοὺς καὶ νὰ πιστεύουν στ' ἀλήθεια ἀντίθετα μ' αὐτὰ ποῦ πρέπει. Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ λόγος τῆς διδασκαλίας τους αὐτῆς, θὰ τὸ πῶ ἐγώ. Ὁ μεσίτης τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές⁵⁰, λέμε ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ δική μας ἀνθρώπινη ὑπόσταση στὴν τελειότητά της σύμφωνα μὲ τὸ λόγο δημιουργίας της, καὶ ἀπὸ τὸν κατὰ φύση Υἱὸ ποῦ προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεό, δηλαδή τὸν Μονογενῆ, καὶ βεβαιώνομε ὅτι ἔγινε κάποια πάνω ἀπὸ τὸ λόγο σύνοδος καὶ συνδρομὴ γιὰ νὰ ἐνωθοῦν δύο ἄνισες καὶ ἀνόμοιες φύσεις. Ἀλλ' ὅμως γνωρίζομε νὰ ὀνομάζομε ἓνα Χριστὸ καὶ Κύριό μας Ἰησοῦ καὶ Υἱό, σὲ μία ταυτότητα ποῦ καὶ ὑπάρχει καὶ νοεῖται Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος. Συνηθίσαμε νὰ διατηροῦμε τελείως ἀδιάσπαστη τὴν ἐνότητα, πιστεύοντας ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ Μονογενὴς καὶ πρωτότοκος. Μονογενὴς εἶναι, ἐπειδὴ εἶναι Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα καὶ προῆλθε ἀπὸ τὴν οὐσία του. Πρωτότοκος πάλι εἶναι, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφοὺς. Ὅπως δηλαδή εἶναι ἓνας Θεὸς ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προῆλθαν τὰ πάντα, ἔτσι ὑπάρχει καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, μέσω τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα⁵¹. Ἀναγνωρίζομε ὅτι εἶναι Θεὸς ὡς πρὸς τὴ φύση του ὁ Λόγος μέσω τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα καὶ ὅτι ἔγινε σάρκα, δηλαδή ἄνθρωπος.

17. Ἀλλὰ δὲν συμφωνοῦν καθόλου οἱ ἀπόψεις τους γι' αὐτὰ μὲ

ἐκείνων συμφέρεται. Ἐνα μὲν γὰρ ὁμολογουμένως παραδέχονται καὶ αὐτοὶ Ἰησοῦν Χριστόν, παρωθοῦνται δὲ λίαν, ὡς δυσσεβῆς ὅτι μάλιστα, καταδιστᾶν εἰς δύο τὸν Ἐμμανουήλ. Ψυχῆς δ' οὖν ὁμῶς τῆς ἀνθρωπίνης καὶ λογικῆς τὴν σάρκα χωρίσαντες καὶ γυμνώ-
 5 σαντες, ἠνώσθαι φασιν αὐτῇ τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἐξεύρηται δέ τις αὐτοῖς καὶ πιθανός, ὡς οἴονται, πρὸς τοῦτο λόγος. Τὰ γὰρ τοι, φασί, κατὰ σύνθεσιν πρὸς ἑνὸς τελείου σύστασιν συνδεδραμηκό-
 τα, μέρη τε καὶ ἐξ ἀτελῶν ὀραῖσθαι φιλεῖ· τοῦ τελείως ἔχοντος καθ' ἑαυτό, καὶ ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει, τῆς ἐκ μερῶν συνθέσεως οὐ δεδεημέ-
 10 νου. Τοιγάρτοι, φασί, παραιτητέον εἰκότως, ἄνθρωπον δοῦναι τέλειον, τὸν συνενωθέντα τῷ Λόγῳ ναόν, ἵνα καὶ ἡ ἔνωσις, ἥπερ ἂν ἐπὶ Χριστῷ νοοῖτο τυχόν, ἀκριβῆ τε καὶ ἀδιάβλητον τὸν ἐπ' αὐτῆς ἀποσώζοι λόγον. Καὶ μὴν κάκεινο προσθεῖεν ἂν, ὥσπερ οὖν ἠγοῦμαι, πάλιν. Εἰ γὰρ ἐξ ἀνθρώπου τελείου, φασί, καὶ τοῦ ἐκ τοῦ
 15 Πατρὸς ὄντος Λόγου φήσομεν εἶναι τὸν Ἐμμανουήλ, οὐ βραχὺ τὸ δεῖμα, μᾶλλον δὲ ἀδιάφυκτον ἤδη πως ἀναφανεῖται λοιπόν, τὸ καὶ ἀβουλήτως δεῖν δύο μὲν υἱούς, Χριστοὺς δ' αὖ δύο φρονεῖν τε καὶ λέγειν. Εἶτα τί τούτοις ἀντεροῦμεν ἡμεῖς; Πρῶτον μὲν, ὅτι τῆς πί-
 στεως τὴν οὕτως ἀρχαιοτάτην, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἁγίων ἀποστό-
 20 λων διήκουσαν εἰς ἡμᾶς παράδοσιν, οὐ ταῖς ὑπερμέτροις ἀκριβεί-
 αῖς καταλύειν ἄξιον, οὔτε μὴν ταῖς εἰς ἄκρον ἐρεῦναις ὑποφέρειν τὰ ὑπὲρ νοῦν, ἀλλ' οὐδὲ ἦκειν εἰς μέσον οἷάπερ τινὰς ὀριστάς, καὶ ῥιποκινδύνως λέγοντας, ὡς τὸ δεῖνα μὲν ὀρθῶς, τὸ δεῖνα δ' αὖ ἐτέ-
 ρως ἔχειν. Ἐχρῆν δήπου, καὶ ἦν ἄμεινον ἀληθῶς, ἀπονέμειν
 25 μᾶλλον τῷ πανσόφῳ Θεῷ τῶν ἰδίων διασκέψεων τὴν ὁδόν, καὶ μὴ τοῖς εὖ ἔχειν παρ' αὐτῷ δεδοκμασμένοις ἀνοσίως ἐπιτιμᾶν. Ἀκου-
 σόμεθα γὰρ λέγοντος ἑναργῶς «Οὐ γὰρ εἰσιν αἱ βουλαί μου ὥσ-
 περ αἱ βουλαὶ ὑμῶν, οὐδὲ ὥσπερ αἱ ὁδοὶ ὑμῶν αἱ ὁδοί μου, ἀλλ' ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτως ἀπέχει ἡ ὁδός μου ἀπὸ τῶν
 30 ὁδῶν ὑμῶν, καὶ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου».

ΙΗ'. Υἱούς δὲ οὕτι πού δύο προσκνήσομεν, ἀλλ' οὐδὲ Χρι-
 στοὺς ἐροῦμεν δύο, κἂν ἐψυχῶσθαι πιστεύωμεν ψυχῇ λογικῇ τὸν

τις δικές μας. Κι αὐτοὶ βέβαια παραδέχονται ὁμολογουμένως ἕνα Ἰησοῦ Χριστό, καὶ ἀπορρίπτουν μὲ κάθε τρόπο ὡς μεγάλη ἀσέβεια τὸ νὰ διαιροῦν σὲ δύο τὸν Ἐμμανουήλ. Ἀφοῦ ὅμως ἀποχώρισαν καὶ ἀπογύμνωσαν τὴ σάρκα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη καὶ λογικὴ ψυχὴ, διδάσκουν ὅτι ἐνώθηκε μ' αὐτὴν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐφεῦραν κι ἕνα πιστευτὸ, ὅπως νομίζουν, λόγο γι' αὐτό. Τὰ μέρη, λένε, ποὺ συνέτρεξαν γιὰ νὰ συντεθεῖ ἡ σύσταση ἑνὸς τελείου, μποροῦν νὰ εἶναι καὶ ἀτελῆ· ἐκεῖνο ποὺ εἶναι τέλειο καθεαυτὸ καὶ ἔχει δική του φύση, δὲν χρειάζεται τὴ σύνθεση ἀπὸ μέρη. Ἄρα λοιπὸν, λένε, πρέπει εὐλόγα νὰ ἀποφεύγομε νὰ θεωροῦμε τέλειο ἄνθρωπο τὸν ναὸ τὸν ἀνθρώπινο ποὺ συνενώθηκε μὲ τὸν Λόγο, ὥστε καὶ ἡ ἔνωση ποὺ μπορεῖ τυχὸν νὰ νοηθεῖ στὸν Χριστὸ νὰ διασώζει ἀκριβῆ καὶ ἀδιάβλητο τὸν λόγο της. Ἀλλὰ κι ἐκεῖνο θὰ πρόσθεταν πάλι, ὅπως νομίζω. Ἄν δηλαδή, λένε, δεχθοῦμε ὅτι ὁ Ἐμμανουήλ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄνθρωπο τέλειο καὶ ἀπὸ τὸν Λόγο τοῦ Πατέρα, δὲν εἶναι μικρὸς φόβος, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ φανεῖ τότε ὅτι εἶναι ἀναπόφευκτο, τὸ ὅτι πρέπει καὶ χωρὶς νὰ θέλομε νὰ πιστεύομε καὶ νὰ λέμε δύο υἱοὺς καὶ δύο πάλι Χριστοὺς. Τί λοιπὸν θὰ ἀντιτάξομε ἐμεῖς σ' αὐτά; Πρῶτον βέβαια τὴν παράδοση τῆς πίστεώς μας, τὴν τόσο πανάρχαια καὶ ποὺ προχωρεῖ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους μέχρι σὲ μᾶς, δὲν πρέπει νὰ τὴ διακόψομε μὲ ὑπερβολικὲς λεπτολογίες, οὔτε καὶ νὰ ὑποβάλλομε σὲ ἀκραῖες ἐξονυχιστικὲς ἐρευνες ὅσα εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ἐρχόμαστε στὴ μέση σὰν κάποιοι δογματικοὶ ποὺ ὀρίζουν ριψοκίνδυνα ὅτι τὸ ἕνα εἶναι ὀρθό, καὶ τὸ ἄλλο εἶναι διαφορετικὸ. Ἐπρεπε βέβαια, καὶ θὰ ἦταν σ' ἀλήθεια καλύτερο, νὰ ἀναθέτομε στὸν πάνσοφο Θεὸ τὴν πορεία τῶν σκέψεών μας μᾶλλον, καὶ νὰ μὴν ἐπιτιμοῦμε μὲ ἀσέβεια ὅσα εἶναι δοκιμασμένα ἀπὸ αὐτὸν ὅτι ἔχουν καλῶς. Γιατὶ θὰ τὸν ἀκούσομε νὰ μᾶς λέγει ὀλοκάθαρα: «Δὲν εἶναι οἱ σκέψεις μου ὅπως οἱ δικές σας σκέψεις, οὔτε οἱ δικοί μου δρόμοι ὅπως οἱ δικοί σας, ἀλλ' ὅσο ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴ γῆ, τόσο ἀπέχει ὁ δρόμος σας ἀπὸ τὸ δικό μου, καὶ οἱ σκέψεις σας ἀπὸ τὴ διάνοιά μου»⁵².

18. Ἐμεῖς βέβαια δὲν θὰ προσκινήσομε δύο Υἱοὺς, ἀλλ' οὔτε θὰ ποῦμε δύο Χριστοὺς, ἀκόμα κι ἂν πιστεύομε ὅτι ὁ ναὸς ποὺ ἐνώθηκε

ἐνωθέντα τῷ Λόγῳ ναόν. Ὡσπερ γάρ, κατά γε τὸ ἐκείνοις εὖ ἔχειν
δοκοῦν, κἂν εἰ ἐκ μόνης λέγοιτο τῆς σαρκός, καὶ τοῦ ἐκ Θεοῦ Πα-
τρὸς πεφηνότος Λόγου, οὐδεὶς αὐτοὺς ἀναπεΐσει τρόπος, ἀνὰ μέ-
ρος τὴν σάρκα τιθέντας, καὶ ἀνὰ μέρος αὐτὸν Μονογενῆ, δυνάδα δὲ
5 Χριστῶν ὁμολογεῖν, οὕτω κἂν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητι τελείως
ἐχούσῃ, κατά γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως λόγον, οἶονεὶ συνενηνέχθαι
τε καὶ ἡνωσθαι λέγωμεν ἀπορρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν τὸν ἐκ Θεοῦ
Λόγον, οὐχ υἱῶν δυνάδα νοήσομεν, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτόν, φύσει
μὲν ὄντα Θεὸν καὶ ἐξ αὐτῆς πεφηνότα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ
10 Πατρὸς ἐν ἐσχάτοις δὲ τοῦ αἰῶνος καιροῖς γενόμενον ἄνθρωπον,
καὶ διὰ τῆς ἀγίας καὶ Θεοτόκου Παρθένου γεγεννημένον, καὶ
πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων προσκυνούμενον,
κατὰ τὰς Γραφάς.

ΙΘ'. Εἰ δὲ δὴ φαῖεν, ὅτι μόνης μὲν ἔδεῖτο τὰ καθ' ἡμᾶς τῆς τοῦ
15 Μονογενοῦς ἐπιδημίας ἐθέλησας δὲ ὀφθῆναι τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ
ἀνθρώποις συναναστραφῆναι, παραδειξαί τε ἡμῖν τῆς ἀγγελικῆς
πολιτείας τὴν ὁδόν, οἰκονομικῶς ἡμπίσχετο τὴν ὁμοίαν ἡμῖν σάρ-
κα (τὸ γάρ τοι Θεῖον κατὰ φύσιν ἰδίαν οὐχ ὄρατόν), ἡγνοηκότες
ἀλώσσονται τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν σκοπόν, καὶ συνιέντες οὐδα-
20 μῶς τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Εἰ γάρ δὴ μόνην ἔχει τὴν
ἀφορμὴν τοῦ ὀφθῆναι τοῖς ἐπὶ γῆς τοῦ Μονογενοῦς ἢ σάρκωσις,
ἡγουν ἐνανθρώπησις, προσετέθη γε μὴν ἕτερον οὐδὲν τῇ ἀνθρώ-
που φύσει· πῶς οὐκ ἄμεινον ἤδη πως καὶ σοφόν, τῇ τῶν Δοκητῶν
συμφέρεσθαι δόξῃ καὶ ἡμᾶς αὐτούς, οἱ σαρκός τε ὁμοῦ καὶ γηϊνοῦ
25 σώματος ἀπαμφιεννύντες τὸν Λόγον, ὥφθαι μὲν ἐπὶ γῆς ὡς ἄν-
θρωπον μυθοπλαστοῦσιν οἱ δεῖλαιοι; Ἡμαρτηκότες δὲ τὰ ληθοῦς
ἀλοῖεν ἂν καὶ οὐ σὺν ἰδρωτί μακρῶ. Ἡ οὐκ ἄμεινον ἐροῦσιν, εἰ
μηδὲν ὀνίνησι τὴν ἀνθρώπου φύσιν ὃ ἐκ Θεοῦ Λόγος, εἰ καὶ γέγο-
νε σάρξ, ἀπαλλάττεσθαι μὲν ἀκαθαρσίας σαρκικῆς, δόξαι οὖν
30 ἅπαξ τῷ γηϊνῷ προσκεχρηῆσθαι σώματι, διαπερᾶναί τε οὕτω τὸν
προτεθέντα σκοπόν; Τίς οὖν ἂν γένοιτο λοιπὸν τῆς ἐπιδημίας ὁ
λόγος, ἢ τίς ὁ τρόπος τῆς ἐνανθρωπήσεως, πέπρακται δὲ ὅτου χά-
ριν, εἴ τις ἔροιτο τυχόν, ἀντακούσεται παρ' ἡμῶν Ἡ θεία διδάξει

μέ τόν Λόγο ἔχει ψυχὴ λογικὴ. Γιατί ὅπως, σύμφωνα μέ τήν ἄποψη ἐκείνων γιά τὸ ὀρθό, ἀκόμα κι ἂν ποῦμε ὅτι ἀποτελέσθηκε ὁ Χριστός μόνο ἀπὸ τὴ σάρκα καὶ τόν Λόγο πού προῆλθε ἀπὸ τόν Θεὸ Πατέρα, δὲν θὰ τοὺς πείσομε μέ κανένα τρόπο νὰ θέσουν χωριστὰ τὴ σάρκα καὶ χωριστὰ τόν ἴδιο τόν Μονογενῆ καὶ νὰ ὁμολογοῦν δύο Χριστούς, ἔτσι κι ἂν λέμε ὅτι μέ τήν τέλεια δική μας ἀνθρώπινη φύση, σύμφωνα μέ τόν λόγο τῆς φύσεώς της, συνδέθηκε καὶ ἐνώθηκε κατὰ τρόπο ἀπόρητο καὶ πέρα ἀπὸ τὸ νοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ νοήσομε δύο υἱούς, ἀλλ' ἓνα καὶ τόν αὐτό, πού εἶναι Θεός ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ πού κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς ἔγινε ἄνθρωπος⁵³ καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία καὶ Θεοτόκο Παρθένο, καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ ἐμᾶς καὶ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους⁵⁴, σύμφωνα μέ τὶς Γραφές.

19. "Ἄν ὅμως ποῦν, ὅτι τὰ δικά μας εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ μόνη τὴν ἐπιδημία τοῦ Μονογενοῦς, ἀλλὰ ὅταν θέλησε νὰ φανεῖ στοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ συναναστρεφῆ μέ μᾶς καὶ νὰ μᾶς δείξει τὴν ὁδὸ τοῦ ἀγγελικοῦ τρόπου ζωῆς, ντύθηκε κατ' οἰκονομία τὴν ὅμοια μ' ἐμᾶς σάρκα (γιατὶ τὸ Θεῖο ἀπὸ τὴ φύση του δὲν εἶναι ὄρατό), θὰ συλληφθοῦν ὅτι ἀγνοοῦν τὸν σκοπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ δὲν κατανόησαν καθόλου τὸ μέγα μυστήριον τῆς πίστεως⁵⁵. "Ἄν δηλαδὴ ἡ σάρκωση τοῦ Μονογενοῦς, δηλαδὴ ἡ ἐνανθρώπηση, ἔχει ὡς μόνη ἀφορμὴ τὸ νὰ φανεῖ στοὺς ἀνθρώπους, δὲν θὰ εἶχε προστεθεῖ τίποτε ἄλλο στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου. Πῶς δὲν θὰ ἦταν καλύτερο καὶ κατὰ κάποιον τρόπο σοφό, νὰ συμβαδίζομε καὶ ἐμεῖς μέ τὴ γνώμη τῶν Δοκητῶν, οἱ ὅποιοι, ἀπογυμνώνοντας τὸν Λόγο ἀπὸ τὴ σάρκα μαζί μέ τὸ γήινο σῶμα, πλάθουν τὸν μύθο, οἱ δυστυχεῖς, ὅτι φάνηκε στὴ γῆ ἀπλῶς ὡς ἄνθρωπος; Θὰ συλληφθοῦν ὅτι ἀστοχοῦν στὴν ἀλήθεια, καὶ μάλιστα πολὺ εὐκόλα. "Ἡ δὲν καλύτερα, θὰ ποῦν, ἂν δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτε τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἂν καὶ ἔγινε σάρκα, γιὰ ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴ σαρκικὴ ἀκαθαρσία, νὰ φανεῖ ὅτι χρησιμοποίησε μιὰ φορὰ τὸ γήινο σῶμα, καὶ νὰ φέρει ἔτσι σὲ πέρας τὸ σκοπὸ του; Ποιὸς θὰ ἦταν λοιπὸν ὁ λόγος τῆς ἐπιδημίας, ἢ ποιὸς ὁ τρόπος τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ γιὰ ποιὸ λόγον πραγματοποιήθηκε, ἂν τυχὸν μᾶς ρωτήσῃ κάποιος, θ' ἀκούσει ἀπὸ ἐμᾶς; Θὰ τὸ διδά-

Γραφή. Ἰθι δὴ οὖν, ὧ γενναῖε, πυθοῦ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων ἀποστόλων φωναῖς ἐνερείσας εὐ μάλα τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμόν, ἄθρει δὴ καλῶς τὸ ζητούμενον. Ἐφη τοίνυν ὁ σοφὸς ἡμῖν Παῦλος, αὐτὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα Χριστόν·

5 «Ἐπειδὴ δὲ τὰ παιδία κεκοινωνήκεν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας». Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι τρόπον ἡμῖν ἀφηγοῦ-

10 μενος, «Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου», φησὶν, «ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν ἐκπέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα».

15 Κ'. Ἐρ' οὖν, οὐχὶ προδηλότατον καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων ἀσυμφανές, ὅτι καθ' ἡμᾶς γέγονεν ὁ Μονογενής, τουτέστι τέλειος ἄνθρωπος, ἵνα τῆς μὲν ἐπεισάκτου φθορᾶς τὸ γήϊνον ἡμῶν ἀπαλλάξῃ σῶμα, τῇ καθ' ἑνωσιν οἰκονομίᾳ τὴν ἰδίαν αὐτῷ ζωὴν ἐνείῃς, ψυχὴν δὲ ἰδίαν τὴν ἀνθρωπίνην ποιούμενος, ἁμαρτίας αὐτὴν

20 ἀποφήνη κρείττονα, τῆς ἰδίας φύσεως τὸ πεπηγὸς τε καὶ ἄτρεπτον, οἷάπερ ἐρίῳ βαφήν, ἐγκαταχρώσας αὐτῇ; Δεῖν γὰρ οἶμαι τοῖς περὶ τούτων λόγοις παραδειγμάτων, πολὺ λίαν ἔχουσι τὸ ἀσυμφανές ὁρῶ μὲν γὰρ μόλις ἐν ἐσόπτρῳ τε καὶ αἰνίγματι τὰ θεῖά τε καὶ ὑπὲρ νοῦν μυστήρια. Εἴη δ' ἂν οὐκ ἄτοπον, οἶμαι, τὸ χρῆμα

25 φέρει γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸν εἰκότα, μᾶλλον δὲ καὶ τὸν ἀληθῆ λογισμόν. Ὡσπερ οὖν, ἐπειδὴ γέγονε σὰρξ τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα Λόγου, τὸ φθορᾶς καὶ θανάτου ὑπερφέρεται κράτος, κατὰ τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον, ἐπεὶ γέγονε ψυχὴ τοῦ πλημμελεῖν οὐκ εἰδότης, ἐρηρυσμένην ἔχει λοιπὸν τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀγαθοῖς ἀμετα-

30 ποιήτων στάσιν, καὶ τῆς πάλαι καθ' ἡμῶν τυραννευούσης ἁμαρτίας ἀσυγκρίτως εὐσθενεστέρα. Πρωτὸς τε γὰρ καὶ μόνος ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Χριστός, «οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ εὐρέθη

ξει ἡ θεία Γραφή. Ἐμπρὸς λοιπὸν, γενναῖε μου, μάθε ἀπὸ τὶς ἅγιες Γραφές καὶ στηρίζοντας καλὰ τὸν ὀφθαλμὸ τῆς διάνοιάς σου στοὺς λόγους τῶν ἁγίων ἀποστόλων, πρόσεξε καλὰ αὐτὸ πὸ ζητοῦμε. Μᾶς εἶπε λοιπὸν ὁ σοφὸς Παῦλος, ἔχοντας μέσα του νὰ μιλάει τὸν ἴδιο τὸν Χριστό· «Ἐπειδὴ ὅμως τὰ παιδιὰ μετέχουν αἵματος καὶ σάρκας, παρόμοια καὶ αὐτὸς ἔγινε μέτοχος τῶν ἰδίων, γιὰ νὰ καταργήσει μὲ τὸ θάνατό του τὸν ἔξουσιαστὴ τοῦ κράτους τοῦ θανάτου, δηλαδή τὸν διάβολο, καὶ ν' ἀπαλλάξει αὐτούς, ὅσοι ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ θανάτου ἦταν σὲ ὅλη τὴ ζωὴ τους ἔνοχοι δουλείας»⁵⁶. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο ἐκθέτοντας τὸν τρόπο λέγει· «Τὴν ἀδυναμία τοῦ νόμου πὸ ὀφειλόταν στὴν ἀντίσταση τῆς σάρκας, ὁ Θεὸς ἔστειλε τὸν Υἱὸ του μὲ σῶμα ὅμοιο μὲ τὸ δικὸ μας ἁμαρτωλὸ σῶμα, ὡς θυσία γιὰ τὴν ἁμαρτία, καὶ καταδίκασε τὴν ἁμαρτία τῆς σάρκας, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ἡ ἀπαίτηση τοῦ νόμου σ' ἐμᾶς, πὸ δὲν ζοῦμε μὲ τὸν νόμο τῆς σάρκας, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος»⁵⁷.

20. Ἄρα λοιπὸν δὲν εἶναι ὀλοφάνερο καὶ σὲ κανένα ἀμφίβολο, ὅτι ὁ Μονογενὴς ἔγινε ὅμοιος μ' ἐμᾶς, δηλαδή τέλειος ἄνθρωπος, γιὰ νὰ ἀπαλλάξει τὸ γήινο σῶμα μας ἀπὸ τὴ φθορὰ πὸ τὸ βρῆκε, μεταδίδοντάς του τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ μὲ τὴν οἰκονομία τῆς ἔνωσης, καὶ κάνοντας δική του τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, νὰ τὴν δείξει νικητρία τῆς ἁμαρτίας, βουτώντας τὴν, σὰν σὲ βαφὴ μαλλιῶ, μέσα στὴ σταθερότητα καὶ τὸ ἀμετάβλητο τῆς δικῆς του φύσεως; Χρειάζονται δέβαια παραδείγματα, νομίζω, γιὰ τοὺς λόγους γι' αὐτὰ, ἐπειδὴ ἔχουν πολλὴ ἀμφιβολία· γιὰτὶ μόλις βλέπω σὰν μέσα σὲ καθρέπτη καὶ μὲ τρόπο αἰνιγματικὸ⁵⁸ τὰ θεῖα καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ μυστήρια. Τὸ πρῶτο δὲν θὰ ἦταν ἄτοπο· γιὰτὶ ἔχει τὸν εὐλόγο καὶ μᾶλλον ἀληθινὸ συλλογισμό. Ὅπως λοιπὸν, ἐπειδὴ ἔγινε σάρκα τοῦ Λόγου πὸ ζωοποιεῖ τὰ πάντα, φέρεται πάνω ἀπὸ τὸ κράτος τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, μὲ τὸν ἴδιο, νομίζω, τρόπο, ἐπειδὴ ἔγινε ψυχὴ ἐκείνου πὸ δὲν γνωρίζει νὰ ἁμαρτάνει, ἔχει ἀμετάβλητη στᾶση καθὼς εἶναι στηριγμένη σὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀσύγκριτα ἰσχυρότερη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία πὸ τοῦ ἀσχοῦσε παλαιὰ τὴν τυραννικὴ τῆς ἔξουσία. Γιὰτὶ πρῶτος καὶ μόνος ἄνθρωπος ἐπάνω στὴ γῆ ὁ Χριστὸς «δὲν

58. Α' Κορ. 13, 12.

δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». Ῥίζα δὲ ὡσπερ καὶ ἀπαρχὴ τεθειμέ-
 νος τῶν εἰς καινότητα ζωῆς ἀναμορφουμένων ἐν Πνεύματι, καὶ
 τὴν τοῦ σώματος ἀφθαρσίαν καὶ τὸ τῆς θεότητος ἀσφαλὲς ἐρηρει-
 σμένον, ὡς ἐν μεθέξει καὶ κατὰ χάριν, καὶ εἰς ἅπαν ἤδη τὸ ἀνθρώ-
 5 πινον παραπέμπει γένος. Καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ θεσπέσιος γράφει
 Παῦλος «Ὡσπερ γὰρ ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέ-
 σωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου». Εἰκόνα μὲν γὰρ τοῦ χοϊ-
 κοῦ τὸ εὐόλισθον ἔφη πρὸς ἁμαρτίαν καὶ τὸν ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐπιρρι-
 φέντα θάνατον, εἰκόνα δὲ αὐτοῦ τοῦ ἐπουρανίου, τουτέστι Χριστοῦ,
 10 τὸ ἔδραϊον εἰς ἁγιασμόν, καὶ τὴν ἐκ θανάτου καὶ φθορᾶς ἀνακομι-
 δὴν τε καὶ ἀνακαίνισιν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν.

ΚΑ'. Ὅλον οὖν ὅλη συνηνῶσθαί φαμεν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνθρω-
 πότητι τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον. Οὐ γάρ που τὸ ἄμεινον ἐν ἡμῖν, τουτέ-
 στι ψυχὴν, οὐδενὸς ἂν ἠξίωσε λόγου, μόνῃ δωρούμενος τῇ σαρκὶ
 15 τῆς ἐπιδημίας τοὺς πόνους. Ἐπράττετο δὲ καλῶς δι' ἄμφω τῆς
 οἰκονομίας τὸ μυστήριον προσεχρήσατο δέ, καθάπερ ὄργανον, τῇ
 μὲν ἰδίᾳ σαρκὶ πρὸς τὰ σαρκὸς ἔργα τε καὶ ἀρρωστήματα φυσικά,
 καὶ ὅσα μώμου μακράν, ψυχῇ δ' αὐτῇ ἰδίᾳ πρὸς τὰ ἀνθρώπινά τε
 καὶ ἀνυπαίτια πάθη. Πεινῆσαι γὰρ λέγεται, κόπους ὑπενεγκεῖν
 20 τοὺς ἐκ μακρῶν ὁδοιποριῶν, πτοίας τε καὶ φόβους καὶ λύπην καὶ
 ἀγωνίαν καὶ τὸν ἐπὶ τῷ σταυρῷ θάνατον. Ἐπαναγκάζοντος γὰρ
 οὐδενός, τέθεικεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα καὶ
 νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ· σάρκα μὲν τὴν ἰδίαν τῆς ἀπάντων
 σαρκὸς ἀνταποτιννύς, δῶρον ἀληθῶς ἀντάξιον, ψυχὴν δέ, ψυχῆς
 25 ἀντίλυτρον τῆς ἀπάντων ποιούμενος, εἰ καὶ ἀνεβίω πάλιν, ζωὴ
 κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὡς Θεός. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Πέτρος,
 «Ἄνδρες ἀδελφοί», φησὶν, «ἔξὸν εἰπεῖν μετὰ παρηρησίας πρὸς
 ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη,
 καὶ τὸ μνήμα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. Προ-
 30 φήτης οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδὼς, ὅτι ὄργανον ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεός, ἐκ
 καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ καθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προ-
 ειδὼς ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὔτε ἐγκατε-

ἔκανε ἁμαρτία, οὔτε βρέθηκε δόλος στό στόμα του»⁵⁹. Ὁρισμένος ὅμως σάν ρίζα καί ἀπαρχή ἐκείνων πού ἀναμορφώνονται μέ τή χάρη τοῦ Πνεύματος γιά μιὰ νέα ζωή, νά παραπέμψει πλέον σέ ὄλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, κατὰ μετοχή καί χάρη, τήν ἀφθαρσία τοῦ σώματος καί τήν ἀσφάλεια ἀπό τή σταθερότητα τῆς θεότητος. Αὐτὸ γνωρίζοντας ὁ θεῖος Παῦλος γράφει· «Ὅπως λοιπὸν φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, θὰ φορέσουμε καί τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου»⁶⁰. Εἰκόνα βέβαια τοῦ χοϊκοῦ εἶπε τὴν εὐκολὴ ὀλίσθησή του στὴν ἁμαρτία καί τὸ θάνατο πού μᾶς προέκυψε ἀπὸ αὐτή, εἰκόνα πάλι τοῦ ἐπουράνιου, δηλαδή τοῦ Χριστοῦ, τὴ σταθερότητα στὸν ἁγιασμό καί τὴ μεταφορὰ καί ἀνακαίνιση ἀπὸ τὸ θάνατο καί τὴ φθορὰ στὴν ἀφθαρσία καί τὴ ζωή.

21. Λέμε λοιπὸν ὅτι ὁλόκληρος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνώθηκε μέ ὄλη τὴν ἀνθρωπότητά μας. Γιατὶ δέν σημαίνει ὅτι δέν ἀξίωσε κανενὸς λόγου τὸ καλῦτερο στοιχεῖο μας, δηλαδή τὴν ψυχὴ, δωρίζοντας στὴ σὰρκα μόνο ὄλους τοὺς κόπους τῆς ἐπιδημίας του, ἀλλὰ καί μέ τὰ δύο ἐνεργοῦνταν καλῶς τὸ μυστήριό τῆς οἰκονομίας. Χρησιμοποίησα ὅμως ἐπὶ πλέον, σάν ὄργανο, τὴν ἴδια του τὴ σὰρκα γιά τὰ ἔργα τῆς σάρκας καί τὰ φυσικὰ ἀρρωστήματα καί ὅσα εἶναι ἀπαλλαγμένα ἀπὸ τὴ μομφή, ἐνῶ τὴν ἴδια του τὴν ψυχὴ πάλι γιά τὰ ἀνθρώπινα καί ἀδιάβλητα πάθη. Γιατὶ λέγεται ὅτι πείνασε, ὑπέφερε κόπους ἀπὸ τὶς μακρὲς ὁδοιπορίες του, ἐνοιωσε τρόμους καί φόβους καί λύπη καί ἀγωνία, καί ὑπέφερε τὸ θάνατο πάνω στὸν σταυρό. Χωρὶς δηλαδή νὰ τὸν ἀναγκάζει κανεὶς, θυσίασε μέ τὴ θέλησή του τὴ ζωή του γιά μᾶς⁶¹, γιά νὰ γίνῃ Κύριος νεκρῶν καί ζωντανῶν⁶². τὴ σὰρκα του τὴν ἔδωσε ὡς πληρωμὴ γιά τὴ σὰρκα ὄλων, ἀληθινὰ δῶρο ἀντάξιο, ἐνῶ τὴν ψυχὴ του τὴν πρόσφερε ἀντίλυτρο γιά τὴν ψυχὴ ὄλων, ἂν καί ἀνεβίωσε πάλι, ἐπειδὴ ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του Θεός. Καὶ πράγματι ὁ θεῖος Πέτρος λέγει· «Ἄνδρες ἀδελφοί μου, μπορῶ νὰ σᾶς πῶ μέ θάρρος γιά τὸν πατριάρχη Δαβὶδ, ὅτι καὶ πέθανε καὶ ἔγινε ἡ ταφὴ του καὶ τὸ μνήμα του σώζεται ἐδῶ μέχρι τὴν ἡμέρα αὐτή. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦταν προφήτης καὶ γνώριζε ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ ὑποσχέθηκε μέ ὄρκο, ὅτι ἓνας ἀπὸγονός του θὰ καθίσει στό θρόνο του, ἔχοντας προορατικότητα μίλησε γιά τὴν ἀνάστασι τοῦ

λείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ἄδην, οὐθ' ἡ σὰρξ αὐτοῦ οἶδε διαφθοράν». Οὐ γάρ τοι θέμις εἶπειν, φθορᾶ μὲν δύνασθαι κρατεῖσθαι ποτε τὴν ἔνωθεισαν τῷ Λόγῳ σάρκα, κάτοχον δ' αὖ ταῖς ἄδου πύλαις τὴν θείαν γενέσθαι ψυχὴν οὐκ ἐγκατελείφθη γὰρ εἰς ἄδην,
 5 καθὰ καὶ ὁ θεσπέσιος ἔφη Πέτρος Οὐ γάρ που τὴν τε ἄληπτον παντελῶς καὶ ἀνάλωτον τῷ θανάτῳ φύσιν, τουτέστι τὴν θεότητα τοῦ Μονογενοῦς, τῶν ὑπὸ χθόνα μυχῶν ἀνακεκομίσθαι φήσομεν οὔτε γὰρ ἂν ἠξιώθη τὸ χρῆμα θαύματος, εἰ μὴ μεμένηκεν εἰς τὸν ἄδην ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, τῇ τῆς θεότητος ἐνεργείᾳ τε καὶ φύσει,
 10 παραδόξως τε καὶ ὑπὲρ λόγον, πληρῶν μὲν τὰ πάντα καὶ τοῖς πᾶσιν ἐπιδημῶν. Ἀνώτερον γὰρ που καὶ περιορισμοῦ καὶ τόπου καὶ μεγέθους μετρητοῦ τὸ θεῖον, αὐτὸ δὲ ὑπὸ μηδενὸς χωρούμενον.

ΚΒ. Παράδοξον δὲ καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων θαυμαστόν, ὅτι
 15 σῶμα μὲν ἀνεδίω τὸ τῇ φύσει φθαρτὸν (ἦν γὰρ ἴδιον τοῦ ἀφθάροτου Λόγου), ψυχὴ δὲ δὴ πάλιν, τὴν πρὸς αὐτὸν λαχοῦσα συνδρομήν τε καὶ ἔνωσιν, καταπεφοίτηκε μὲν εἰς ἄδου, θεοπρεπεῖ δὲ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ χρωμένη, καὶ τοῖς ἐκεῖσε πνεύμασι κατεφαίνεται. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε τοῖς ἐν δεσμοῖς «Ἐξέλθετε καὶ τοῖς
 20 ἐν τῷ σκότει· Ἀνακαλύπτεσθε». Καί μοι δοκεῖ φάναι τι τοιοῦτον καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τῆς καθ' ἔνωσιν οἰκονομίας γεγενημένης αὐτοῦ ψυχῆς· «Κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας· ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν ἀπέθανε,
 25 δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵν' ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ Θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι ἐν ᾧ», φησί, «καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε». Οὐδὲ γὰρ, οἶμαι, φαῖεν ἄν, ὡς γυμνὴ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ θεότης τοῦ Μονογενοῦς καταπεφοίτηκε μὲν εἰς ἄδου, διεκήρυξε δὲ τοῖς ἐκεῖ-
 30 σε πνεύμασιν, ἄποπτος οὔσα παντελῶς· κρεῖττον γὰρ αἰεὶ τοῦ ὄρασθαι τὸ Θεῖον. Ἀλλ' οὐ δοκήσει καὶ ἐσχηματισμένως εἰς τὸ

Χριστοῦ καὶ εἶπε, ὅτι οὔτε ἡ ψυχὴ του ἐγκαταλείφθηκε στὸν ἄδη, οὔτε ἡ σὰρκα του γνώρισε φθορά»⁶⁵. Γιατὶ δὲν εἶναι ὀρθὸ νὰ ποῦμε, ὅτι εἶναι ποτὲ δυνατὸ νὰ ἐξουσιασθεῖ ἀπὸ τὴ φθορὰ ἡ σὰρκα πού ἐνώθηκε μὲ τὸν Λόγο, καὶ νὰ κρατηθεῖ πάλι ἀπὸ τὶς πύλες τοῦ ἄδη ἡ θεία ψυχὴ· γιατί δὲν ἐγκαταλείφθηκε στὸν ἄδη, ὅπως εἶπε καὶ ὁ θεῖος Πέτρος. Γιατὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ ποῦμε ὅτι ἔχει ἀνακομισθεῖ ἀπὸ τοὺς ὑπόγειους μυχοὺς ἢ τελείως ἀκατανόητη καὶ ἀδύνατο νὰ αἰχμαλωτισθεῖ ἀπὸ τὸ θάνατο φύση, δηλαδή ἡ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς, οὔτε βέβαια θὰ ἦταν ἀξιο θαυμασμοῦ ἂν δὲν ἔμενε στὸν ἄδη ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἐνέργεια καὶ τὴ φύση τῆς θεότητας κατὰ τρόπο θαυμαστὸ καὶ πάνω ἀπὸ τὸ λόγο γεμίζει τὰ πάντα καὶ ἐπιδημεῖ σὲ ὅλα. Γιατὶ τὸ Θεῖο βρίσκεται πάνω ἀπὸ περιορισμὸ καὶ τόπο καὶ μέγεθος πού μπορεῖ νὰ μετρηθεῖ, ἐνῶ αὐτὸ δὲν χωρεῖ μέσα σὲ τίποτε.

22. Παράδοξο ὅμως εἶναι καὶ θαυμαστὸ γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα, ὅτι ξαναἔζησε σῶμα πού ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι φθαρτὸ (γιατὶ ἦταν σῶμα τοῦ ἀφθαρτου Λόγου), καὶ ἡ ψυχὴ πάλι πού τῆς ἔλαχε ἡ σύνδεση καὶ ἡ ἔνωση μαζί του, κατέβηκε στὸ ἄδη, ἀλλὰ γινόταν φανερὴ⁶⁶ καὶ στὶς ἐκεῖ ψυχές ὅτι ἀσκοῦσε τὴ θεία δύναμη καὶ ἐξουσία πού εἶχε. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε στοὺς κατεχόμενους ἀπὸ τὰ δεσμά, «Βγεῖτε», καὶ σὲ ἐκείνους πού τοὺς σκέπαζε τὸ σκοτάδι, «ἐλάτε στὸ φῶς»⁶⁶. Κάτι τέτοιο νομίζω εἶπε καὶ ὁ θεῖος Πέτρος γιὰ τὸν Θεὸ Λόγο καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὴν κατ' οἰκονομία ἔνωσή της μαζί του· «Εἶναι καλύτερο νὰ κακοπαθοῦμε, ἂν τὸ θέλει ὁ Θεός, ὅταν κάνομε τὸ καλὸ, παρὰ νὰ κάνομε τὸ κακὸ. Γιατὶ καὶ ὁ Χριστὸς πέθανε μὰ γιὰ πάντα γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὁ δίκαιος γιὰ χάρη τῶν ἀδίκων, γιὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὸν Θεό· καὶ θανατώθηκε βέβαια σωματικά, ἀλλὰ ζωοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, μὲ τὸ ὁποῖο πῆγε καὶ στοὺς φυλακισμένους καὶ κήρυξε σὲ ἐκείνους πού κάποτε εἶχαν παρακούσει»⁶⁶. Γιατὶ δὲν νομίζω πῶς θὰ ποῦν, ὅτι γυμνὴ καὶ μόνη τῆς ἡ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς κατέβηκε στὸν ἄδη καὶ κήρυξε στὶς ἐκεῖ ψυχές, χωρὶς νὰ εἶναι καθόλου ὀρατὴ· γιατί ἡ θεότητα εἶναι πάντα πέρα ἀπὸ τὴν ὄραση. Ἀλλὰ δὲν θὰ δεχθοῦμε ὅτι ἔλαβε μορφή φανταστικὴ καὶ μὲ

65. Ἦσ. 49, 9.

66. Α' Πέτρο. 3, 17, 18.

ψυχῆς εἶδος αὐτὴν μεμορφῶσθαι δώσομεν· παραιτητέον γὰρ πανταχῆ τὴν δόκησιν, ἀλλ' ὥσπερ τοῖς ἐπὶ γῆς συνανεστράφη μετὰ σαρκός, οὕτω καὶ ταῖς εἰς ἄδου ψυχαῖς διεκήρυξεν, ἴδιον ἔχων φόρημα, τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῷ ψυχὴν.

5 ΚΓ. Καὶ βαθὺς μὲν ἴσως καὶ ἀπόρρητος ἀληθῶς καὶ ταῖς ἡμετέραις διανοίαις οὐχ ἀλώσιμος ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπος Ἐκεῖνο δ' οὖν ὁμῶς ἀναλογίζεσθαι πρέπει· τὰ γὰρ τοι μὴ καθ' ἡμᾶς πολυπραγμονεῖν οὐκ ἀξήμιον· ἀνούστατον δὲ παντελῶς τὸ
10 τε. Ἡ οὐκ οἶσθα, ὅτι τὸ βαθὺ δὴ τοῦτο μυστήριον καὶ νοῦν ὑπερέχον τὸν ἐν ἡμῖν, τῇ ἡμῶν ἀπεριεργάστῳ πίστει τετίμηται; Τὸ δὲ ἀσυνέτως λέγειν, «Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι»; Νικοδήμῳ τε ἐκείνῳ καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ἀπονέμοντες, ἀνενδοιάστως παραδεξώμεθα τὰ διὰ τοῦ θείου Πνεύματος χρησιμωδούμενα, καὶ αὐτῷ δὲ
15 πιστεύσωμεν λέγοντι Χριστῷ· «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἃ οἶδαμεν, λαλοῦμεν, καὶ ἃ ἐωράκαμεν, μαρτυροῦμεν». Οἰχέσθω δὴ οὖν λῆρος μὲν ἅπας, μῦθος τε ἀδρανῆς καὶ ψευδοδοξία καὶ κεκομψευμένων ῥημάτων φενακισμός· προσιέμεθα οὐτι πον τὸ κατασίνεσθαι πεφυκός, κἂν εἰ τοῖς ἄγαν ἐξησκημένοις, καὶ μὴν καὶ
20 πικροῖς ἡμᾶς κατακροτοῖεν λόγοις οἱ δι' ἐναντίας Ἔστι γὰρ τὸ θεῖον ἡμῶν μυστήριον «οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας ἀνθρωπίνης λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος».

ΚΔ. Θεὸς οὖν ὑπάρχων καὶ τῶν ὄλων Κύριος, κατὰ τὰς Γραφάς, ὁ Μονογενής, ἐπέφανεν ἡμῖν ὥφθη γὰρ ἐπὶ γῆς καὶ ἐπέ-
25 λαμψε τοῖς ἐν σκότει, γενόμενος ἄνθρωπος, οὐ δοκήσει, μὴ γένοιτο! (μανία γὰρ τοῦτό γε φρονεῖν ἢ λέγειν), οὔτε μὴν εἰς σάρκα παρενεχθεῖς κατὰ μετὰστασιν ἢ τροπὴν (ἀναλλοίωτος γὰρ αἰεὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἔχων ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος), ἀλλ' οὐδὲ ὁμόχρονον τῇ σαρκὶ τὴν ὑπαρξιν ἔχων (αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τῶν αἰώνων ὁ Ποιητής), οὔτε μὴν ὡς λόγος ἀνυπόστατος, οὐδὲ ὡς ῥῆμα ψιλὸν ἐν ἀνθρώπῳ γεγονός· ὁ γὰρ τοι καλῶν τὰ οὐκ ὄντα ποτὲ πρὸς ὑπαρξιν καὶ γένεσιν, προῦφέστηκεν ἀναγκαίως αὐτὸς γάρ

67. Ἰω. 3, 9.

68. Ὅπ. π. 11.

69. Α' Κορ. 2, 4.

70. Βαροῦχ 3, 38.

τὸ σχῆμα τῆς ψυχῆς (γιατὶ πρέπει νὰ ἀπορρίψουμε τελείως τὴ φαινομενικὴ ἐνανθρώπηση), ἀλλ' ὅπως πάνω στὴ γῆ συναναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἔχοντας σῶμα, ἔτσι καὶ στὶς ψυχές στὸν ἄδη κήρυξε ἔχοντας δικὸ του φόρεμα τὴν ψυχὴ πού εἶχε ἐνωθεῖ μαζί του.

23. Καὶ εἶναι ἴσως βαθὺς καὶ ἀνέκφραστος στ' ἀλήθεια κι ἀσύλληπτος ἀπὸ τὶς διάνοιές μας ὁ τρόπος τῆς ἐνανθρώπησης. Πρέπει ὅμως ν' ἀναλογισθοῦμε ἐκεῖνο· ὅτι δὲν εἶναι χωρὶς βλάβη τὸ νὰ πολυεξετάζουμε ἐκεῖνα πού δὲν ἀνήκουν σὲ μᾶς· εἶναι τελείως ἀνόητο νὰ ὑποβάλλουμε σὲ ἐξέταση τὰ πέρα ἀπὸ τὸ νοῦ καὶ νὰ προσπαθοῦμε νὰ κατανοήσουμε ὅσα δὲν εἶναι δυνατόν. Ἡ δὲν γνωρίζεις, ὅτι αὐτὸ τὸ βαθὺ μυστήριον, πού ξεπερνᾷ τὸν ἀνθρώπινο νοῦ μας, ἔχει τιμηθεῖ μὲ τὴ δική μας ἀπλή και χωρὶς περιέργεια πίστη; Τὴν ἀσύνητη ὅμως ἐρώτηση, «Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν αὐτὰ;»⁶⁷, ἀπονέμοντάς τιν στὸν Νικῶδημο ἐκεῖνον καὶ τοὺς ὅμοιους μ' αὐτόν, ἅς παραδεχθοῦμε χωρὶς ἐνδοιασμὸ αὐτὰ πού παραγγέλλει τὸ θεῖο Πνεῦμα, κι ἅς πιστέψουμε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ πού λέγει· «Σᾶς διαβεβαιῶνῶ, λέμε αὐτὰ πού γνωρίζουμε, καὶ μαρτυροῦμε αὐτὰ πού εἶδαμε»⁶⁸. Ἄς ἐξαφανισθεῖ λοιπὸν κάθε φλυαρία, κάθε ἀβάσιμον παραμῦθον, γινῶμες γεμᾶτες ψεῦδος καὶ ἀπάτη περίτεχνων λόγων, καὶ νὰ μὴν ἀποδεχόμεσθε κάτι πού προκαλεῖ ζημία, ἀκόμα κι ἂν μὲ τοὺς πιὸ περίτεχνους καὶ πικροὺς λόγους μᾶς καταθορυβοῦν οἱ ἀντίπαλοι. Γιατὶ τὸ θεῖο μυστήριον μᾶς «δὲν στηρίζεται σὲ πειστικὸς λόγους ἀνθρώπινης σοφίας, ἀλλὰ σὲ ἀποδείξεις Πνεύματος»⁶⁹.

24. Παρουσιάσθηκε λοιπὸν σ' ἐμᾶς ὁ Μονογενὴς ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, εἶναι Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὅλων. Φανερώθηκε δηλαδή στὴ γῆ⁷⁰ κι ἔλαμψε σ' αὐτοὺς πού βρῖσκονταν στὸ σκοτάδι, καὶ ἔγινε ἀνθρώπος ὄχι φαινομενικά, μὴ γένοιτο! (γιατὶ εἶναι τρέλλα νὰ τὸ πιστεύει κανεὶς αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ὁμολογεῖ), οὔτε ἔλαβε σάρκα μὲ μεταβολὴ ἢ τροπὴ (γιατὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀναλλοίωτος πάντοτε, μένοντας στὴν ἴδια καὶ τὴν αὐτὴ κατάσταση), ἀλλ' οὔτε καὶ ἔχει ταυτόχρονα μὲ τὴ σάρκα τὴν ὑπαρξὴ του (γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Ποιητὴς τῶν αἰώνων), οὔτε ὅμως καὶ ὡς Λόγος χωρὶς ὑπόσταση, οὔτε σὰν ἀπλή λέξη πού δόθηκε σὲ ἀνθρώπο· γιατί αὐτὸς πού καλεῖ στὴν ὑπαρξὴ αὐτὰ πού κάποτε δὲν ὑπῆρχαν, κατ' ἀνάγκην προῦ-

ἔστιν ἡ ζωὴ, πεφηνῶς ἐκ ζωῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὄντος τε καὶ νοουμένου κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν. Ἄλλ' οὐδὲ μόνην ἠμπέσχετο σάρκα ψυχῆς ἐρήμην τῆς λογικῆς γεγέννηται γὰρ κατὰ ἀλήθειαν ἐκ γυναικὸς καὶ πέφηεν ἄνθρωπος, ὁ ζῶν καὶ ὑπάρχων καὶ συν-
 5 αἶδιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ Θεὸς Λόγος, μορφήν δούλου λαβὼν, καὶ ἔστιν ὡς περ ἐν θεότητι τέλειος, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος οὐκ ἐκ μόνης θεότητος καὶ σαρκὸς εἰς ἓνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Υἱὸν συγκεῖμενος, ἀλλ' ἐκ δυοῖν τελείων, ἀνθρωπότητα δὴ λέγω καὶ θεότητα, εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν παραδόξως συνδούμενος.

10 ΚΕ. Ἐρεῖ δέ τις, κατὰ τὸ εἰκός· Τίνα δὴ οὖν τέτοκεν ἡ ἀγία Παρθένος; τὸν ἄνθρωπον, ἢ τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον; Φαμὲν δὲ ἡμεῖς· Καὶ τοῦτό γέ ἐστιν ἡ πλάνησις καὶ τὸ ἀμάρτημα τοῦ πρόποντός τε καὶ ἀληθοῦς. Μὴ γάρ μοι διέλης μετὰ τὴν ἔνωσιν, μηδὲ διωστὰς εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς καὶ εἰς Θεόν, διπρόσωπον ἡμῖν ἀνατύπου τὸν
 15 Ἐμμανουήλ· μὴ ἄρα τις ἡμῖν εἰκότως διαμωμήσαιο, φρονεῖν ἐλομένοις ὀρθὸν μὲν οὐδέν, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὃ καὶ διὰ τῆς ἀγίας κατεδικάσθη Γραφῆς· Ὡδε γάρ τις ἔφη τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν· «Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημέων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι
 20 ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων ἐλεύσονται ἐν ἐμπαιγμονῇ ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες». Οὐ διοριστέον οὖν ἄρα κατ' οὐδένα τρόπον, εἴτε δεῖ μάλιστα τὰ δύο φανῆναι μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ἀνὰ μέρος ἐκάτερον
 25 νοεῖν. Ἰστέον οὖν, ὅτι θεωρεῖ μὲν τινα φύσεων διαφορὰν ὁ νοῦς, ταυτὸν γὰρ οὐτι πού θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, εἰσδέξεται δὲ ὁμοῦ ταῖς περὶ τούτων ἐννοίαις καὶ τὴν ἀμφοῖν εἰς ἐνότητα συνδρομήν. Οὐκοῦν Θεοῦ μὲν ἐξέφυ τοῦ Πατρὸς ὡς Θεός, ἐκ Παρθένου δὲ ἄνθρωπος. Ὁ γὰρ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀπορρητήτως καὶ ὑπὲρ
 30 νοῦν ἀναλάμπας Λόγος, γεγεννησθαι λέγεται ἐκ γυναικὸς, καταφοιτήσας ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ καθεὶς ἑαυτὸν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν, οὐχ

πῆρχε ἀπὸ αὐτὰ. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ ζωὴ ποὺ φάνηκε ἀπὸ τῆ ζωὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ποὺ ἔχει καὶ νοεῖται μὲ δική του ὑπόστασις. Ἄλλ' οὔτε ντύθηκε μόνο σάρκα ἄδεια ἀπὸ ψυχῆ λογικῆ· γιατί γεννήθηκε ἀληθινὰ ἀπὸ γυναῖκα καὶ παρουσιάσθηκε ὡς ἄνθρωπος, ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ ἔχει ζωὴ καὶ ὑπαρξὴ καὶ εἶναι συναιώνιος μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ἀφοῦ ἔλαβε μορφὴ δούλου, καὶ ὅπως εἶναι τέλειος ὡς πρὸς τὴ θεότητα, ἔτσι καὶ ὡς ἄνθρωπος εἶναι τέλειος, ἀποτελούμενος ὄχι μόνο ἀπὸ τὴ θεότητα καὶ τὴ σάρκα σὲ ἓνα Χριστὸ καὶ Κύριο καὶ Υἱό, ἀλλὰ ἀπὸ δύο τέλεια, ἐννοῶ τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ τὴ θεότητα ἐνωμένα κατὰ τρόπο παράδοξο σὲ ἓνα καὶ τὸν αὐτό.

25. Καὶ ἴσως πεῖ κάποιος κατὰ φυσικὸ λόγον· Ποιὸν γέννησε ἡ ἁγία Παρθένο, τὸν ἄνθρωπο, ἢ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ; Κι ἐμεῖς θὰ τοῦ ποῦμε· Αὐτὴ εἶναι ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀστοχία στὸ πρέπον καὶ τὸ ἀληθές. Μὴ μοῦ διαιρέσεις, παρακαλῶ, μετὰ τὴν ἔνωση καὶ μὴ βάλεις χώρια τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Θεό, καὶ μὴ μορφοποιεῖς τὸν Ἐμμανουήλ σὲ δύο πρόσωπα, γιὰ νὰ μὴ μᾶς κατηγορήσει εὐλόγα κάποιος, ὅτι δὲν θέλομε νὰ πιστεύομε τίποτε ὀρθό, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνο ποῦ καταδικάσθηκε καὶ ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή. Γιατὶ εἶπε τὸ ἐξῆς κάποιος ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ· «Ἔσεῖς ὅμως, ἀγαπητοί μου, θυμηθεῖτε τὰ λόγια ποὺ προεῖπαν οἱ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ· γιατί σᾶς εἶπαν, ὅτι στὸ τέλος τῶν χρόνων θὰ σᾶς ἐμπαίξουν ἄνθρωποι εἰδικοί στοὺς ἐμπαιγμούς, ποὺ ζοῦν τὴν ἀσέβεια σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τους. Αὐτοὶ εἶναι ποὺ προκαλοῦν διαιρέσεις, ἄνθρωποι μὲ φυσικὲς ἐπιθυμίες, ποὺ δὲν ἔχουν πνεῦμα Θεοῦ»⁷⁰. Νὰ μὴ διαιροῦμε λοιπὸν μὲ κανένα τρόπο, καὶ ἂν ἀκόμα πρέπει νὰ φανοῦν δύο μετὰ τὴν ἔνωση καὶ νὰ ἐννοοῦμε καθένα χωριστά. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζομε, ὅτι ὁ νοῦς βλέπει κάποια διαφορὰ φύσεων· γιατί βέβαια δὲν ὑπάρχει ταυτότητα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Θὰ δεχθεῖ ὅμως μαζὶ μὲ τὶς ἐννοιες γι' αὐτὰ καὶ τὴν συνένωση τῶν δύο. Ἐπομένως ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα γεννήθηκε ὡς Θεός, καὶ ἀπὸ τὴν Παρθένο ὡς ἄνθρωπος. Ὁ Λόγος δηλαδὴ ποὺ ἐξέλαψε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο καὶ πέρα ἀπὸ τὸ νοῦ, λέγεται ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα, κατεβαίνοντας στὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ κατέβασε τὸν ἑαυτό του σ' αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν, ὄχι γιὰ νὰ μείνει κενὸς ἀπὸ

ἵνα μείνη κεκενωμένος, ἀλλ' ἵνα Θεὸς εἶναι πιστεύηται, καὶ ἐν εἴδει
 τῷ καθ' ἡμᾶς πεφηνῶς ἐπὶ γῆς, οὐχ ὡς ἐν ἀνθρώπῳ κατοικήσας,
 ἀλλ' ὡς αὐτὸς κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος γεγονῶς, μετὰ τοῦ τὴν
 ἰδίαν ἀνασῶσασθαι δόξαν. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὰ πολὺ
 5 τῆς ἀλλήλων ὁμοουσιότητος διεστηκότα τε καὶ ἀμετροῦ διαφορᾷ
 διεσχοινοσμένα, θεότητά τε καὶ ἀνθρωπότητα, συλλέγων εἰς ἓν
 οἰκονομικῶς, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸν ἓνα κατασημαίνων Χριστὸν καὶ
 Υἱὸν καὶ Θεόν, «Παῦλος δοῦλος», φησὶν, «Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλη-
 τὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγεί-
 10 λατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς ἁγίαις περὶ τοῦ Υἱοῦ
 αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὀρι-
 σθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης». Ἴδου δὴ
 σαφῶς ἀφωρίσθαι φησὶν ἑαυτὸν εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ, καίτοι
 γράφων ἀναφανδόν· «Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν
 15 Ἰησοῦν» καὶ πάλιν· «Οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Χρι-
 στὸν Ἰησοῦν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον».

ΚΣΤ. Υἱὸν δὲ αὐτὸν ὀνομάσας Θεοῦ, καὶ ἐκ σπέρματος τοῦ
 Δαβὶδ γεγεννησθαι φησιν, ὠρίσθαι τε δισχυρίζεται καὶ εἰς Υἱὸν
 Θεοῦ. Πῶς οὖν, εἰπέ μοι, Θεὸς ὁ ἐκ σπέρματος ἀναφύς τοῦ Δα-
 20 βίδ; Ὁ δὲ δὴ καὶ πρὸ αἰῶνων καὶ αἰδίως Υἱός, καθὸ πέφηεν ἐκ
 Θεοῦ, τίνα δὴ τρόπον εἰς Υἱὸν ὠρίσθη Θεοῦ, καθάπερ εἰς ἀρχὰς
 τοῦ ὑφεστάναι παρενεχθεῖς; Ἔφη γὰρ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ· «Εἶπε
 Κύριος πρὸς με· Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε», καί-
 25 τοι τοῦ, «σήμερον», αἰείπως ἡμῖν οὐχ ὅτι τὸν παρωχηκότα, τὸν
 ἐνεστώτα δὲ μᾶλλον καταδηλοῦντος καιρόν. Βαθὺ τὸ μυστήριον,
 ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀνά μέρος τιθεῖσι καὶ διορίζουσι δυσέφικτόν τε καὶ
 ἄπορον ἀληθῶς. Τοῖς γε μὴν εἰς ἐνότητα κατασφίγγουσι τὸν Ἐμ-
 μανουήλ, ἐγγύς τε ἐλεῖν καὶ ἐτοιμοτάτη λίαν ἢ τῶν ἱερῶν δογμα-
 30 παντὸς αἰῶνος Υἱός, ἐπειδὴ καταβέβηκεν εἰς τὴν ἀνθρώπου φύ-
 σιν, οὐκ ἀπολισθήσας τοῦ εἶναι Θεός, προσλαβὼν τὸ ἀνθρώπι-

71α. Ρωμ. 1, 1-4.

72. Α' Κορ. 4, 5.

73. Α' Κορ. 2, 2.

74. Ψαλμ. 2, 7.

θεότητα, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν πιστεύουμε ὅτι εἶναι Θεός, καὶ φάνηκε μὲ τὴ δική μας μορφή στὴ γῆ, ὄχι σὰ νὰ κατοίκησε μέσα σὲ ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ἔγινε ἄνθρωπος ἀληθινά, ἀνασώζοντας καὶ τὴ δική του δόξα. Καὶ πράγματι ὁ θεῖος Παῦλος αὐτὰ πού βρίσκονται σὲ μεγάλη διαφορὰ μεταξύ τους ὡς πρὸς τὴν ὁμοουσιότητα καὶ ἡ ἀπόσταση μεταξύ τους εἶναι ἀμέτρητη, τὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, συνενώνοντάς τα κατ' οἰκονομία σὲ ἓνα καὶ ὑποδηλώνοντας ἀπὸ τὰ δύο τὸν ἓνα Χριστὸ καὶ Υἱὸ καὶ Θεῶ, λέγει· «Παῦλος, δοῦλος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπόστολος καλεσμένος, πού ξεχωρίσθηκε γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, πού τὸ προανήγγειλε μέσω τῶν προφητῶν του μέσα στὶς ἅγιες Γραφές, καὶ ἀναφέρεται στὸν Υἱὸ του, πού προῆλθε ἀπὸ τὴ γενεὰ τοῦ Δαβὶδ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὀρίσθηκε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ ὑπερφυσικὴ δύναμη καὶ πνεῦμα ἁγιασμοῦ»^{71α}. Νὰ λοιπὸν πού ρητὰ λέγει ὅτι ἔχει ξεχωρισθεῖ γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, παρόλο πού γράφει ἀνεπιφύλακτα· «Γιατὶ δὲν κηρύττομε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ»⁷²· καὶ πάλι· «Γιατὶ δὲν θεώρησα ὀρθὸ νὰ σὰς γνωρίσω κάτι ἄλλο, ἀλλὰ μόνο τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ, καὶ μάλιστα ἑσταυρωμένον»⁷³.

26. Ἀφοῦ τὸν ὀνόμασε Υἱὸ Θεοῦ, λέγει ὅτι γεννήθηκε καὶ ἀπὸ τὴ γενεὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ὀρίσθηκε καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Πές μου λοιπὸν, πῶς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ αὐτὸς πού προῆλθε ἀπὸ τὴ γενεὰ τοῦ Δαβὶδ; Καὶ αὐτὸς πού καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες καὶ αἰῶνια ἦταν Υἱὸς, ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεῶ, μὲ ποιὸ τρόπο ὀρίσθηκε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μεταφερμένος κατὰ κάποιον τρόπο στὶς ἀρχὲς τῆς ὑπαρξῆς του; Γιατὶ εἶπε ὁ ἴδιος γιὰ τὸ ἑαυτό του· «Εἶπε σ' ἐμένα ὁ Κύριος· ἐσὺ εἶσαι Υἱὸς μου, ἐγὼ σὲ γέννησα σήμερα»⁷⁴, ἂν καὶ ἡ λέξη «σήμερα» πάντοτε σ' ἐμᾶς δὲν δηλώνει χρόνο περασμένο, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεστώτα. Τὸ μυστήριον εἶναι βαθύ, ἀλλὰ γιὰ ὅσους προβαίνουν σὲ διαιρέσεις καὶ χωρισμοὺς εἶναι δύσκολο καὶ ἄλυτο. Ὅσοι δένουν μὲ στενὴ ἐνότητα τὸν Ἐμμανουήλ εἶναι κοντὰ στὸ νὰ τὴν ἐπιτύχουν καὶ πολὺ ἔτοιμη ἢ ἀνόθευτη γνώση τῶν ἱερῶν δογμάτων. Γιατὶ αὐτὸς πού εἶναι συναιώνιος μὲ ἐκεῖνον πού τὸν γέννησε, καὶ εἶναι Υἱὸς πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, ὅταν κατέβηκε στὴν ἀνθρώπινη φύση χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴ θεότητά του, ὅταν προσέλαβε

νον, νοοῖτ' ἂν εἰκότως καὶ ἐκ σπέρματος γεγεννηῆσθαι Δαβίδ, καὶ
 νεωτάτην ἔχειν τὴν ἐν ἀνθρωπότητι γέννησιν· ὥστε οὐκ ἀλλό-
 τριον αὐτοῦ τὸ προσληφθέν, ἀλλ' ἴδιον ἀληθῶς. Λελόγισται τοι-
 γαροῦν ὡς ἐν πρὸς αὐτόν, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὴν ἀνθρωπεῖαν
 5 σύνθεσιν καταθρήση τις ἂν· συμπέλεκται γὰρ ἐξ ἀνομοίων τὴν
 φύσιν, ψυχῆς δὴ, λέγω, καὶ σώματος ἀλλ' οὖν εἷς νοεῖται τὸ συν-
 αμφότερον ἄνθρωπος ὡς ἀπὸ μόνης μὲν τῆς σαρκὸς ὅλον ἔσθ' ὅτε
 κατωνομάσθαι τὸ ζῶον, ψυχῇ δὲ ὀνομασμένης νοεῖσθαι τὸ συναμ-
 φότερον. Κατὰ τὸν ἴσον ἄρα τρόπον καὶ ἐπ' αὐτοῦ παραδεξώμεθα
 10 τοῦ Χριστοῦ. Εἷς γὰρ Υἱός, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ
 πρὸ σαρκός, καὶ ὅτε πέφηнен ἄνθρωπος

ΚΖ'. Καὶ τὸν ἀγοράσαντα ἡμᾶς Δεσπότην οὐκ ἀρνησώμεθα,
 καὶν εἰ διὰ τῶν ἀνθρωπίνων ἡμῖν, καὶ ἐκ τῶν τῆς κενώσεως μέτρων,
 ἔσθ' ὅτε κατασημαίνηται. Ἰουδαίοις μὲν ἔφη προσλαλῶν ὁ Κύριος
 15 ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· «Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ
 Ἀβραάμ ἐποιεῖτε ἂν· νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς
 τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα· τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησε». Γρά-
 φει δὲ καὶ Παῦλος περὶ αὐτοῦ· «Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς
 αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτόν
 20 ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ
 εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν
 ἔπαθε τὴν ὑπακοήν». Ἄρ' οὖν ἄνθρωπον αὐτόν δὴ τοῦτον ψιλόν,
 καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἀνεστηκότα τῶν καθ' ἡμᾶς, λογιούμεθα
 τὸν Χριστόν; Μὴ γένοιτο! Τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ δύναμιν,
 25 ἀσθενείας εἰς τοῦτο καθικέσθαι δώσομεν, ὡς δεδιέναι μὲν θάνα-
 τον, ἔξαιτεῖν δὲ τὸ σώζεσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ κατὰ
 φύσιν εἶναι ζωὴν ἐκπέμψομεν τὸν Ἐμμανουήλ; Ἡ περιτρέποντες
 εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ εἰς μέτρον φύσεως τῆς καθ' ἡμᾶς, τὸ ὡς
 ἐν λόγοις μικροπρεπές, δράσομέν τι τῶν ἐπαινουμένων· ἐξ ὧν δὲ
 30 ἔστι Θεός, τὴν ὑπερκόσμιον αὐτοῦ κατοψόμεθα δόξαν, τὸν αὐτόν
 εἶναι συνιέντες Θεόν τε ὁμοίως καὶ ἄνθρωπον, ἥτοι Θεὸν ἐνην-
 θρωπηκότα; Ἡκέτω δὴ οὖν εἰς μέσον ἡμῖν ὁ δοκιμώτατος Παῦλος,

75. Ἰω. 8, 39-40.

76. Ἐβρ. 5, 7-8.

τὴν ἀνθρώπινη φύση, θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ εὐλόγα καὶ ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅτι ἔχει πολὺ πρόσφατη τὴ γέννησή του ὡς ἄνθρωπος. "Ὡστε δὲν ἦταν ξένο ἀπὸ αὐτὸν αὐτὸ ποὺ εἶχε προσλάβει, ἀλλὰ ἀληθινὰ δικό του· γι' αὐτὸ θεωρήθηκε ἓνα μὲ αὐτόν, ὅπως βέβαια μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς καὶ τὴν ἀνθρώπινη σύνθεση. Γιατὶ ἔχει πλεχθεῖ ἀπὸ ἀνόμοια στὴ φύση στοιχεῖα, ἐννοῶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ δύο μαζὶ νοεῖται ἓνας ἄνθρωπος· γιατί πολλές φορές τὸ ζῶο ὀνομάζεται ἀπὸ μόνη τὴ σὰρκα, ἐνῶ ὅταν ποῦμε ψυχὴ νοοῦνται μαζὶ καὶ τὰ δύο." Ἄς δεχθοῦμε ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Χριστό. Γιατὶ ἦταν ἓνας Υἱὸς καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωση, καὶ ὅταν φανερώθηκε σὰν ἄνθρωπος.

27. Καὶ τὸν Κύριο ποὺ μᾶς ἐξαγόρασε δὲν θὰ τὸν ἄρνηθοῦμε καὶ ὅταν κάποτε μᾶς δηλώνεται μὲ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα καὶ τὰ μέτρα τῆς κένωσής του. Μιλώντας στοὺς Ἰουδαίους ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε· «Ἄν ἦσασταν παιδιὰ τοῦ Ἀβραάμ, θὰ κάνατε τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ. Τώρα ζητεῖτε νὰ μὲ θανατώσετε, ἐμένα τὸν ἄνθρωπο ποὺ σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια. Αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανε ὁ Ἀβραάμ»⁷⁵. Γράφει ἐπίσης καὶ ὁ Παῦλος γι' αὐτό· «Αὐτὸς τις ἡμέρες τῆς ἐνσαρκῆς παρουσίας του, ἀφοῦ προσέφερε σὲ ἐκεῖνον ποὺ μπορούσε νὰ τὸν σώζει ἀπὸ τὸ θάνατο δεήσεις καὶ παρακλήσεις μὲ πολὲς κραυγὲς καὶ δάκρυα, καὶ ἀφοῦ εἰσακούσθηκε ἐξαιτίας τῆς εὐλάβειάς του, ἂν καὶ ἦταν Υἱός, ἔμαθε ἀπὸ ὅσα ἔπαθε τὴν ὑπακοή»⁷⁶. "Ἄραγε λοιπὸν θὰ θεωρήσομε τὸν Χριστὸ ἓναν ἄνθρωπο ἄπλο καὶ μὲ κανένα τρόπο πάνω ἀπὸ τὰ δικά μας; Μὴ γένοιτο! Ἐπίσης θὰ δεχθοῦμε ὅτι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ ἔφτασε σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀδυναμίας, ὥστε νὰ φοβᾶται τὸ θάνατο καὶ νὰ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ τὸν σώσει, καὶ θ' ἀποβάλομε τὸν Ἐμμανουήλ ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ζωή; Ἡ μεταφέροντας στὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ στὰ μέτρα τῆς δικῆς μας φύσης αὐτοὺς τοὺς ταπεινωτικούς λόγους, θὰ κάνομε κάτι ἀξιέπαινο, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ φαίνεται ὅτι εἶναι Θεὸς θὰ δοῦμε τὴν ὑπερκόσμη δόξα του, γνωρίζοντας ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεὸς ὅμοια καὶ ἄνθρωπος, ἦτοι Θεὸς ποὺ ἐνανθρώπησε; Ἄς ἔρθει λοιπὸν ἐνώπιόν μας ὁ διακεκριμένος Παῦλος ποὺ διακηρύττει αὐτὸ

ταυτί βρωῶν τε καὶ λέγων «Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις
 σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος
 τούτου τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν
 μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων, μᾶλλον
 5 δὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν,
 οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Καὶ μὴν καὶ ἐπὶ
 τούτοις «Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτήρ τῆς ὑπο-
 στάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως
 αὐτοῦ, καθαρισμόν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ποιησάμενος, ἐκάθισεν ἐν
 10 δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τοσοῦτον κρείττων γενό-
 μενος τῶν ἀγγέλων, ὅσον διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονό-
 μηκεν ὄνομα». Καίτοι γε τὸ εἶναί τε καὶ ὀνομάζεσθαι τῆς δόξης
 Κύριον, πῶς οὐ λίαν ὑπερτενές καὶ παντός ἐπέκεινα γεννητοῦ καὶ
 παρηγμένου πρὸς γένεσιν; Καὶ παρήμι μὲν τὰ ἀνθρώπινα (σμι-
 15 κρὰ γὰρ δὴ λίαν), ἐρῶ δ' οὖν· Κἂν Ἀγγέλους ὀνομάσαι καὶ
 Ἀρχὰς καὶ Θρόνους καὶ Κυριότητας ἀπαριθμήσαιτό τις, καὶ μὴν
 καὶ εἰ τῶν ἀνωτάτω διαμέμνηται Σεραφίμ, κατόπιν ἰόντα τῆς
 οὕτως ὑπερτενοῦς ὁμολογήσειεν ἂν εὐκλείας, εἶγε νοῦν ἔχει τὸν εὐ-
 βεδηκότα καὶ σοφόν. Ἐκκριτον γὰρ εἶναί φημι τὸ γέρας, καὶ δεῖν
 20 ἀνακειῖσθαι μόνη τῇ τῶν ὅλων βασιλίδι φύσει. Πῶς οὖν ἂν γένοιτο
 Κύριος τῆς δόξης ὁ ἐσταυρωμένος; «Τὸ δὲ ἀπαύγασμα τοῦ Πα-
 τρός, καὶ τῆς οὐσίας ὁ χαρακτήρ, ὁ φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς
 δυνάμεως αὐτοῦ, κρείττων ἀγγέλων» γεγενῆσθαι λέγεται· τάχα
 που τὸ ἔλαττον, ὡς ἡγοῦμαι, λαβῶν, ὅτε πέφηεν ἄνθρωπος Γέ-
 25 γραπται γάρ· «Τὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἡλαττωμένον βλέπο-
 μεν Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανω-
 μένον». Ἄρ' οὖν ἐξώσομεν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός πεφηνότα Λόγον
 τῆς αὐτῷ πρεπούσης οὐσιώδους ὑπεροχῆς, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν
 ἀκριβοῦς ἐμφορείας, καὶ τῆς τῶν ἀγγέλων εὐκλείας ἠττώμενον
 30 βλέποντες διὰ τὸ τῆς οἰκονομίας μικροπρεπὲς νοοῦμενον; Οὐ μὲν
 οὖν. Οἶμαι γὰρ δεῖν, οὔτε τῶν ἀνθρωπίνων ἀπαλλάττειν παντε-
 λῶς τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον μετὰ τὴν πρὸς σάρκα σύνοδον, οὔτε μὴν

77. Α' Κορ. 2, 6-8.

78. Ἐβρ. 1, 3-4.

79. Ὅπ. π.

80. Ἐβρ. 2, 9.

καὶ μᾶς λέγει· «Κηρῦττομε σοφία στοὺς τέλειους· ὄχι τῆ σοφία αὐτοῦ τοῦ κόσμου, οὔτε τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου αὐτοῦ ποὺ καταργοῦνται, ἀλλὰ κηρῦττομε τὴ μυστικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἦταν κρυμμένη, καὶ τὴν ὁποία κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ μᾶλλον κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τοῦ κόσμου αὐτοῦ δὲν τὴ γνώρισε. Ἐὰν τὴν εἶχαν γνωρίσει, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁷⁷. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ καὶ τοῦτα· «Αὐτὸς ποὺ εἶναι ἡ ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ ἡ σφραγίδα τῆς ὑπόστασης αὐτοῦ, καὶ ποὺ κυβερνᾷ τὰ πάντα μὲ τὸ λόγο τῆς δυνάμεώς του, ἀφοῦ ἔκανε τὸν καθαρισμὸ τῶν ἁμαρτιῶν μας, κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης στὰ οὐράνια, καὶ ἔγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ὅσο ἐξοχώτερο εἶναι τὸ ὄνομα ποὺ κληρονόμησε»⁷⁸. Καὶ βέβαια τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται Κύριος τῆς δόξας πῶς δὲν εἶναι πάρα πολὺ ὑψηλὸ καὶ πέρα ἀπὸ κάθε γεννητὸ καὶ δημιουργημένο ὄν; Καὶ ἀφήνω βέβαια κατὰ μέρος τὰ ἀνθρώπινα (γιατὶ εἶναι μικρὰ καὶ ἀσήμαντα), θὰ πῶ ὅμως αὐτό· Κι ἂν ἀκόμα ἀναφέρει κανεὶς τοὺς Ἄγγέλους, καὶ ἂν ἀπαριθμήσει τὶς Ἀρχές καὶ τοὺς Θρόνους καὶ τὶς Κυριότητες, καὶ βέβαια καὶ ἂν ἀκόμα μνημονεύσει τὰ ἀνώτατα Σεραφίμ, θὰ ὁμολογήσει ὅτι βρίσκονται πίσω ἀπὸ τὴν τόσο ὑψηλὴ δόξα, ἂν βέβαια ἔχει νοῦ ἀκλόνητο καὶ σοφὸ. Γιατὶ εἶναι ἐξοχο, λέγω, τὸ βραβεῖο καὶ πρέπει νὰ ἀπονέμεται μόνο στὴν ἀπὸ τὴ φύση τῆς βασίλισσα ὄλων. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ νὰ γίνῃ Κύριος τῆς δόξας ὁ ἑσταυρωμένος; «Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ Πατέρα καὶ ἡ σφραγίδα τῆς οὐσίας αὐτοῦ, αὐτὸς ποὺ κυβερνᾷ τὰ πάντα μὲ τὸν λόγο τῆς δυνάμεώς του», λέγεται ὅτι ἔγινε «ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους»⁷⁹, ἀφοῦ ἔλαβε, ὅπως νομίζω, τὸ κατώτερο, ὅταν παρουσιάσθηκε σὰν ἄνθρωπος. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Βλέπομε τὸν Ἰησοῦ ποὺ ἔγινε λίγο κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, γιὰ νὰ γευθεῖ τὸ πάθος τοῦ θανάτου, νὰ εἶναι στεφανωμένος μὲ δόξα καὶ τιμὴ»⁸⁰. Ἐπομένως λοιπὸν θὰ ἀπομακρύνουμε τὸν Λόγο ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴ τῆς οὐσίας ποὺ τοῦ ἀρμόζει καὶ ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ ὁμοιότητά του μὲ αὐτόν, βλέποντάς τον νὰ ἠττᾶται ἀπὸ τὴ δόξα τῶν ἀγγέλων ἐπειδὴ ἡ οἰκονομία θεωρεῖται κάτι μικρὸ; Ὁχι βέβαια. Γιατὶ νομίζω ὅτι πρέπει οὔτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ν' ἀπαλλάσσομε τελείως τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ἔνωσή του μὲ τὴν σὰρκα, οὔτε

δόξης τῆς θεοπρεποῦς ἀποστερεῖν τὸ ἀνθρώπινον, εἰ ἐν Χριστῷ νοσοῖτο καὶ λέγοιτο.

ΚΗ. Πλὴν ἐρησομένους οὐκ ἠγνόησά τινας· Τίς δὴ ἄρα ἐστὶν ἀληθῶς Ἰησοῦς Χριστός; ὁ ἐκ γυναικὸς ἄνθρωπος, ἦγουν ὁ 5 ἐκ Θεοῦ Λόγος; Καὶ ἠλίθιον μὲν κομιδῇ τὸ διατείνεσθαι περιττὰ καὶ φληνάφους εἰκαιομυθίας ἀνταναφωνεῖν. Ἐρῶ δ' οὖν, ὅτι σφαλερόν τε καὶ οὐκ ἀξήμιον τὸ διατέμνειν εἰς δύο, καὶ ἀναμέ- ρος ἰσῳτῶν ἄνθρωπόν τε καὶ Λόγον, οὐκ ἀνεχομένης τῆς οἰκονο- μίας, καὶ Χριστὸν ἓνα βούουσης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς χρῆναι 10 γάρ, ἔγωγέ φημι, μήτε τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἀνθρωπότητος δίχα, μήτε μὴν τὸν ἐκ γυναικὸς ἀποτεχθέντα ναόν, ὡς μὴ ἐνωθέντα τῷ Λόγῳ, Χριστὸν Ἰησοῦν ὀνομάζεσθαι. Ἀνθρωπότητι γὰρ καθ' ἑνωσιν οἰκονομικὴν ἀπορρητήτως συνενηνεγμένος ὁ ἐκ Θεοῦ Λό- γος, νοεῖται Χριστός Ἀνώτερος μὲν ἀνθρωπότητος, ὡς φύσει 15 Θεὸς καὶ Υἱός, οὐκ ἀτιμάζων δὲ καὶ τὸ ἐν ὑφέσει γενέσθαι δο- κεῖν, διὰ τὸ ἀνθρώπινον. Τοιγάρτοι ποτὲ μὲν ἔφασκεν, «Ὁ ἑω- ρακῶς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἔσμεν», πο- τὲ δὲ αὖ πάλιν «Ὁ Πατὴρ μου μείζων μου ἐστίν»· οὐ μείων γὰρ ὢν τοῦ Πατρὸς κατὰ γε τὸ ἐν οὐσίᾳ ταυτὸν καὶ κατὰ πᾶν ὅτιοῦν 20 τὸ ἰσοστατοῦν, ἐν ἐλλάττοσιν εἶναί φησι διὰ τὸ ἀνθρώπινον.

ΚΘ. Κηρύττεται δὲ καὶ διὰ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων, ποτὲ μὲν ὡς ὅλος ὢν ἄνθρωπος, σεσιωπημένης αὐτοῦ τῆς θεότητος οἰκονο- μικῶς, ποτὲ δὲ αὖ πάλιν ὡς Θεός, σεσιωπημένης αὐτοῦ τῆς ἀν- θρωπότητος ἀδικεῖται δὲ κατ' οὐδένα τρόπον, διὰ τὴν ἀμφοῖν εἰς 25 ἐνότητα σύμβασιν. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὁ Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, καὶ φυλῆς Βενιαμίν, ὁ κλητὸς ἀπόστολος, ἐπιστέλλει τοῖς διὰ πίστεως δεδικαιωμένοις καὶ κατανεκρώσασιν τὰ μέλη σαρκὸς (προνεΐαν δὴ λέγω καὶ πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεο- νεξίαν)· «Ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χρι- 30 στῷ ἐν τῷ Θεῷ». Αὐτὸς οὖν ἔφη περὶ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν «Πά- τερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα

81. Ἰω. 14, 9.

82. Ἰω. 10, 30.

83. Ἰω. 14, 28.

84. Κολ. 3, 3.

ὅμως νὰ ἀποστεροῦμε καὶ τὸ ἀνθρώπινο ἀπὸ τῆ θεία δόξα του, ἀν νοεῖται καὶ λέγεται γιὰ τὸν Χριστό.

28. Ὡστόσο δὲν μοῦ διέφυγε ὅτι κάποιοι θὰ ρωτήσουν· Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ἀληθινὰ ὁ Ἰησοῦς Χριστός; Ὁ ἄνθρωπος υἱὸς γυναικας, ἢ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ; Καὶ εἶναι ἡλιθιότητα μεγάλη νὰ μάχεται κανεὶς γιὰ πράγματα περιττὰ καὶ ν' ἀντιλέγει σέ φλύαρους καὶ ματαιολόγους. Θὰ πῶ λοιπὸν, ὅτι εἶναι σφάλμα καὶ ὄχι χωρὶς βλάβη τὸ νὰ μοιρᾶζει κανεὶς σέ δύο καὶ νὰ βάζει χωριστὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Λόγο· δὲν τὸ ἀνέχεται αὐτὸ ἡ οἰκονομία καὶ ἡ θεόπνευστη Γραφή πὺ φωνάζει ἓνα Χριστό. Πρέπει, κατὰ τῆ δική μου γνώμη τουλάχιστο, οὔτε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ νὰ τὸν θεωροῦμε χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση, οὔτε ὅμως καὶ ὁ ναὸς πὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, σὰ νὰ μὴν ἐνώθηκε μὲ τὸν Λόγο, νὰ ὀνομάζεται Ἰησοῦς Χριστός. Γιατὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ νοεῖται Χριστὸς ἐνωμένος μὲ τὴν τὴν ἀνθρώπινη φύση μὲ ἀπόρρητη κατ' οἰκονομίαν ἔνωση. Ἀνώτερος βέβαια ἀπὸ ἄνθρωπο, ὡς Θεὸς καὶ Υἱὸς ἀπὸ τῆ φύση του, δὲν ἀτιμάζει ὅμως καὶ τὸ ὅτι νομίζεται ὅτι ἔπαθε μείωση ἔξαιτίας τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου πὺ ἔλαβε. Γι' αὐτὸ ἄλλοτε ἔλεγε, «Ὅποιος εἶδε ἐμένα, εἶδε καὶ τὸν Πατέρα»⁸¹, καὶ «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»⁸², καὶ ἄλλοτε πάλι· «Ὁ Πατέρας μου εἶναι ἀνώτερός μου»⁸³. Γιατὶ δὲν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐπειδὴ ἔχουν τὴν ἴδια οὐσία καὶ ὅτιδῆποτε ἄλλο ἰσοδύναμο· λέγει ὅτι εἶναι κατώτερος ἔξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης φύσεως.

29. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἱερὰ Γράμματα κηρύττεται ἄλλοτε ὡς ὀλοκληρωτικᾶ ἄνθρωπος χωρὶς νὰ ἀναφέρεται ἡ θεότητά του κατ' οἰκονομία, καὶ ἄλλοτε πάλι ὡς Θεός, χωρὶς ν' ἀναφέρεται ἡ ἀνθρώπινη φύση του. Καὶ βέβαια δὲν ἀδικεῖται μὲ κανένα τρόπο λόγῳ τῆς ἐνότητας τῶν δύο. Καὶ πράγματι ὁ θεῖος Παῦλος, ὁ Ἑβραῖος ἀπὸ Ἑβραίους καὶ ἀπὸ τῆ φυλὴ Βενιαμίν, ὁ κλητὸς ἀπόστολος, γράφει σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς ἐκείνους πὺ δικαιώθηκαν χάρις στὴν πίστη τους καὶ νέκρωσαν τὰ μέλη τῆς σαρκας (ἐννοῶ τὴν πορνεία, τὸ πάθος, τὴν κακὴ ἐπιθυμία καὶ τὴν πλεονεξία)· «Γιατὶ πεθάνατε, καὶ ἡ ζωὴ σας ἔχει κρυβεῖ μαζί μὲ τὸν Χριστὸ μέσα στὸν Θεό»⁸⁴. Ὁ ἴδιος πάλι ὁ Χριστὸς εἶπε γιὰ τοὺς μαθητὲς του· «Πατέρα μου ἅγιε, φύλαξέ τους

νον, νοοῖτ' ἂν εἰκότως καὶ ἐκ σπέρματος γεγεννηῆσθαι Δαβίδ, καὶ
 νεωτάτην ἔχειν τὴν ἐν ἀνθρωπότητι γέννησιν· ὥστε οὐκ ἀλλό-
 τριον αὐτοῦ τὸ προσληφθέν, ἀλλ' ἴδιον ἀληθῶς. Λελόγισται τοι-
 γαροῦν ὡς ἐν πρὸς αὐτόν, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὴν ἀνθρωπεῖαν
 5 σύνθεσιν καταθρήση τις ἂν· συμπέλεκται γὰρ ἐξ ἀνομοίων τὴν
 φύσιν, ψυχῆς δὴ, λέγω, καὶ σώματος· ἀλλ' οὖν εἷς νοεῖται τὸ συν-
 αμφότερον ἀνθρώπος ὡς ἀπὸ μόνης μὲν τῆς σαρκὸς ὄλον ἔσθ' ὅτε
 κατωνομάσθαι τὸ ζῶον, ψυχῇ δὲ ὀνομασμένης νοεῖσθαι τὸ συναμ-
 φότερον. Κατὰ τὸν ἴσον ἄρα τρόπον καὶ ἐπ' αὐτοῦ παραδεξώμεθα
 10 τοῦ Χριστοῦ. Εἷς γὰρ Υἱός, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ
 πρὸ σαρκός, καὶ ὅτε πέφηεν ἀνθρώπος.

ΚΖ'. Καὶ τὸν ἀγοράσαντα ἡμᾶς Δεσπότην οὐκ ἀρησώμεθα,
 καὶν εἰ διὰ τῶν ἀνθρωπίνων ἡμῖν, καὶ ἐκ τῶν τῆς κενώσεως μέτρων,
 ἔσθ' ὅτε κατασημαίνηται. Ἰουδαίοις μὲν ἔφη προσλαλῶν ὁ Κύριος
 15 ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· «Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ
 Ἀβραάμ ἐποιεῖτε ἂν· νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἀνθρώπον, ὃς
 τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα· τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησε». Γρά-
 φει δὲ καὶ Παῦλος περὶ αὐτοῦ· «Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς
 αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτόν
 20 ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ
 εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν
 ἔπαθε τὴν ὑπακοήν». Ἐρ' οὖν ἀνθρώπον αὐτόν δὴ τοῦτον ψιλόν,
 καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἀνεστηκότα τῶν καθ' ἡμᾶς, λογιούμεθα
 τὸν Χριστόν; Μὴ γένοιτο! Τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ δύναμιν,
 25 ἀσθενείας εἰς τοῦτο καθικέσθαι δώσομεν, ὡς δεδιέναι μὲν θάνα-
 τον, ἐξαιτεῖν δὲ τὸ σώζεσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ κατὰ
 φύσιν εἶναι ζωὴν ἐκπέμψομεν τὸν Ἐμμανουήλ; Ἡ περιτρέποντες
 εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ εἰς μέτρον φύσεως τῆς καθ' ἡμᾶς, τὸ ὡς
 ἐν λόγοις μικροπρεπές, δράσομέν τι τῶν ἐπαινουμένων· ἐξ ὧν δὲ
 30 ἔστι Θεός, τὴν ὑπερκόσμιον αὐτοῦ κατοψόμεθα δόξαν, τὸν αὐτόν
 εἶναι συνιέντες Θεὸν τε ὁμοίως καὶ ἀνθρώπον, ἥτοι Θεὸν ἐν-
 θρωπηκότα; Ἡκέτω δὴ οὖν εἰς μέσον ἡμῖν ὁ δοκιμώτατος Παῦλος,

τὴν ἀνθρώπινη φύση, θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ εὐλόγα καὶ ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅτι ἔχει πολὺ πρόσφατη τὴ γέννησή του ὡς ἄνθρωπος. Ὡστε δὲν ἦταν ξένο ἀπὸ αὐτὸν αὐτὸ πού εἶχε προσλάβει, ἀλλὰ ἀληθινὰ δικό του· γι' αὐτὸ θεωρήθηκε ἓνα μὲ αὐτόν, ὅπως βέβαια μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς καὶ τὴν ἀνθρώπινη σύνθεση. Γιατὶ ἔχει πλεχθεῖ ἀπὸ ἀνόμοια στὴ φύση στοιχεῖα, ἐννοῶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ δύο μαζὶ νοεῖται ἓνας ἄνθρωπος· γιατί πολλές φορές τὸ ζῶο ὀνομάζεται ἀπὸ μόνη τὴ σὰρκα, ἐνῶ ὅταν ποῦμε ψυχὴ νοοῦνται μαζὶ καὶ τὰ δύο. Ἄς δεχθοῦμε ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Χριστό. Γιατὶ ἦταν ἓνας Υἱὸς καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωση, καὶ ὅταν φανερώθηκε σὰν ἄνθρωπος.

27. Καὶ τὸν Κύριο πού μᾶς ἐξαγόρασε δὲν θὰ τὸν ἀρνηθοῦμε καὶ ὅταν κάποτε μᾶς δηλώνεται μὲ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα καὶ τὰ μέτρα τῆς κένωσής του. Μιλώντας στοὺς Ἰουδαίους ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε· «Ἄν ἦσασταν παιδιὰ τοῦ Ἀβραάμ, θὰ κάνατε τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ. Τώρα ζητεῖτε νὰ μὲ θανατώσετε, ἔμένα τὸν ἄνθρωπο πού σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια. Αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανε ὁ Ἀβραάμ»⁷⁵. Γράφει ἐπίσης καὶ ὁ Παῦλος γι' αὐτό· «Αὐτὸς τις ἡμέρες τῆς ἐνσαρκῆς παρουσίας του, ἀφοῦ προσέφερε σὲ ἐκεῖνον πού μπορούσε νὰ τὸν σώζει ἀπὸ τὸ θάνατο δεήσεις καὶ παρακλήσεις μὲ πολὲς κραυγὲς καὶ δάκρυα, καὶ ἀφοῦ εἰσακούσθηκε ἐξαιτίας τῆς εὐλάβειάς του, ἂν καὶ ἦταν Υἱός, ἔμαθε ἀπὸ ὅσα ἔπαθε τὴν ὑπακοή»⁷⁶. Ἄραγε λοιπὸν θὰ θεωρήσουμε τὸν Χριστὸ ἓναν ἄνθρωπο ἀπλὸ καὶ μὲ κανένα τρόπο πάνω ἀπὸ τὰ δικά μας; Μὴ γένοιτο! Ἐπίσης θὰ δεχθοῦμε ὅτι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ ἔφτασε σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀδυναμίας, ὥστε νὰ φοβᾶται τὸ θάνατο καὶ νὰ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ τὸν σώσει, καὶ θ' ἀποβάλλομε τὸν Ἐμμανουήλ ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ζωή; Ἡ μεταφέροντας στὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ στὰ μέτρα τῆς δικῆς μας φύσης αὐτοὺς τοὺς ταπεινωτικούς λόγους, θὰ κάνομε κάτι ἀξιέπαινο, καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού φαίνεται ὅτι εἶναι Θεὸς θὰ δοῦμε τὴν ὑπερκόσμη δόξα του, γνωρίζοντας ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεὸς ὅμοια καὶ ἄνθρωπος, ἦτοι Θεὸς πού ἐνανθρώπησε; Ἄς ἔρθει λοιπὸν ἐνώπιόν μας ὁ διακεκριμένος Παῦλος πού διακηρύττει αὐτὸ

ταυτὶ βρωῶν τε καὶ λέγων· «Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις
 σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος
 τούτου τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν
 μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων, μᾶλλον
 5 δὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν,
 οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Καὶ μὴν καὶ ἐπὶ
 τούτοις «Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτήρ τῆς ὑπο-
 στάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως
 αὐτοῦ, καθαρισμόν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ποιησάμενος, ἐκάθισεν ἐν
 10 δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τοσοῦτον κρείττων γενό-
 μενος τῶν ἀγγέλων, ὅσον διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονό-
 μηκεν ὄνομα». Καίτοι γε τὸ εἶναί τε καὶ ὀνομάζεσθαι τῆς δόξης
 Κύριον, πῶς οὐ λίαν ὑπερτενὲς καὶ παντὸς ἐπέκεινα γεννητοῦ καὶ
 παρηγμένου πρὸς γένεσιν; Καὶ παρήμι μὲν τὰ ἀνθρώπινα (σμι-
 15 κρᾶ γὰρ δὴ λίαν), ἐρῶ δ' οὖν· Κἂν Ἀγγέλους ὀνομάσαι καὶ
 Ἀρχὰς καὶ Θρόνους καὶ Κυριότητας ἀπαριθμήσαιτό τις, καὶ μὴν
 καὶ εἰ τῶν ἀνωτάτω διαμέμνηται Σεραφίμ, κατόπιν ἰόντα τῆς
 οὕτως ὑπερτενοῦς ὁμολογήσειεν ἂν εὐκλείας, εἶγε νοῦν ἔχει τὸν εὖ
 θεθηκότα καὶ σοφόν. Ἐκκριτον γὰρ εἶναί φημι τὸ γέρας, καὶ δεῖν
 20 ἀνακεῖσθαι μόνη τῇ τῶν ὄλων βασιλίδι φύσει. Πῶς οὖν ἂν γένοιτο
 Κύριος τῆς δόξης ὁ ἐσταυρωμένος; «Τὸ δὲ ἀπαύγασμα τοῦ Πα-
 τρός, καὶ τῆς οὐσίας ὁ χαρακτήρ, ὁ φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς
 δυνάμεως αὐτοῦ, κρείττων ἀγγέλων» γεγενῆσθαι λέγεται· τάχα
 που τὸ ἔλαττον, ὡς ἠγοῦμαι, λαβῶν, ὅτε πέφηνεν ἄνθρωπος. Γέ-
 25 γραπται γάρ· «Τὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπο-
 μεν Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφανω-
 μένον». Ἄρ' οὖν ἐξώσομεν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός πεφηνότα Λόγον
 τῆς αὐτῷ πρεπούσης οὐσιώδους ὑπεροχῆς, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν
 ἀκριβοῦς ἐμφερείας, καὶ τῆς τῶν ἀγγέλων εὐκλείας ἠττώμενον
 30 βλέποντες διὰ τὸ τῆς οἰκονομίας μικροπρεπὲς νοοῦμενον; Οὐ μὲν
 οὖν. Οἶμαι γὰρ δεῖν, οὔτε τῶν ἀνθρωπίνων ἀπαλλάττειν παντε-
 λῶς τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον μετὰ τὴν πρὸς σάρκα σύνοδον, οὔτε μὴν

77. Α' Κορ. 2, 6-8.

78. Ἐβρ. 1, 3-4.

79. Ὁπ. π.

80. Ἐβρ. 2, 9.

καὶ μᾶς λέγει· «Κηρύττομε σοφία στοὺς τέλειους· ὄχι τῆ σοφία αὐτοῦ τοῦ κόσμου, οὔτε τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου αὐτοῦ ποὺ καταργοῦνται, ἀλλὰ κηρύττομε τὴ μυστικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἦταν κρυμμένη, καὶ τὴν ὁποία κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ μᾶλλον κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τοῦ κόσμου αὐτοῦ δὲν τὴ γνώρισε. Ἐὰν τὴν εἶχαν γνωρίσει, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁷⁷. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ καὶ τοῦτα· «Αὐτὸς ποὺ εἶναι ἡ ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ ἡ σφραγίδα τῆς ὑπόστασης αὐτοῦ, καὶ ποὺ κυβερνᾷ τὰ πάντα μὲ τὸ λόγο τῆς δυνάμεώς του, ἀφοῦ ἔκανε τὸν καθαρισμὸ τῶν ἁμαρτιῶν μας, κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης στὰ οὐράνια, καὶ ἔγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ὅσο ἔξοχώτερο εἶναι τὸ ὄνομα ποὺ κληρονόμησε»⁷⁸. Καὶ βέβαια τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται Κύριος τῆς δόξας πῶς δὲν εἶναι πάρα πολὺ ὑψηλὸ καὶ πέρα ἀπὸ κάθε γεννητὸ καὶ δημιουργημένο ὄν, Καὶ ἀφήνω βέβαια κατὰ μέρος τὰ ἀνθρώπινα (γιατὶ εἶναι μικρὰ καὶ ἀσήμαντα), θὰ πῶ ὅμως αὐτό· Κι ἂν ἀκόμα ἀναφέρει κανεὶς τοὺς Ἄγγέλους, καὶ ἂν ἀπαριθμήσει τὶς Ἀρχές καὶ τοὺς Θρόνους καὶ τὶς Κυριότητες, καὶ βέβαια καὶ ἂν ἀκόμα μνημονεύσει τὰ ἀνώτατα Σεραφίμ, θὰ ὁμολογήσει ὅτι βρίσκονται πίσω ἀπὸ τὴν τόσο ὑψηλὴ δόξα, ἂν βέβαια ἔχει νοῦ ἀκλόνητο καὶ σοφὸ. Γιατὶ εἶναι ἔξοχο, λέγω, τὸ βραβεῖο καὶ πρέπει νὰ ἀπονέμεται μόνο στὴν ἀπὸ τὴ φύση τῆς βασίλισσα ὄλων. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ νὰ γίνῃ Κύριος τῆς δόξας ὁ ἑσταυρωμένος; «Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ Πατέρα καὶ ἡ σφραγίδα τῆς οὐσίας αὐτοῦ, αὐτὸς ποὺ κυβερνᾷ τὰ πάντα μὲ τὸν λόγο τῆς δυνάμεώς του», λέγεται ὅτι ἔγινε «ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους»⁷⁹, ἀφοῦ ἔλαβε, ὅπως νομίζω, τὸ κατώτερο, ὅταν παρουσιάσθηκε σὰν ἄνθρωπος. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Βλέπομε τὸν Ἰησοῦ ποὺ ἔγινε λίγο κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, γιὰ νὰ γευθεῖ τὸ πάθος τοῦ θανάτου, νὰ εἶναι στεφανωμένος μὲ δόξα καὶ τιμὴ»⁸⁰. Ἐραγε λοιπὸν θὰ ἀπομακρύνουμε τὸν Λόγο ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴ τῆς οὐσίας ποὺ τοῦ ἀρμόζει καὶ ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ ὁμοιότητά του μὲ αὐτόν, βλέποντάς τον νὰ ἡττᾶται ἀπὸ τὴ δόξα τῶν ἀγγέλων ἐπειδὴ ἡ οἰκονομία θεωρεῖται κάτι μικρό; Ὁχι βέβαια. Γιατὶ νομίζω ὅτι πρέπει οὔτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ν' ἀπαλλάσσομε τελείως τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ἔνωσή του μὲ τὴν σὰρκα, οὔτε

δόξης τῆς θεοπρεποῦς ἀποστερεῖν τὸ ἀνθρώπινον, εἰ ἐν Χριστῷ νοσοῖτο καὶ λέγοιτο.

ΚΗ. Πλὴν ἐρησομένους οὐκ ἠγνόησά τινας· Τίς δὴ ἄρα ἐστὶν ἀληθῶς Ἰησοῦς Χριστός; ὁ ἐκ γυναικὸς ἄνθρωπος, ἠγουν ὁ 5 ἐκ Θεοῦ Λόγος; Καὶ ἠλίθιον μὲν κομιδῇ τὸ διατείνεσθαι περιττὰ καὶ φληνάφους εἰκαιομυθίας ἀνταναφωνεῖν. Ἐρῶ δ' οὖν, ὅτι σφαλερόν τε καὶ οὐκ ἀζήμιον τὸ διατέμνειν εἰς δύο, καὶ ἀναμέρος ἰσῳτῶν ἄνθρωπόν τε καὶ Λόγον, οὐκ ἀνεχομένης τῆς οἰκονομίας, καὶ Χριστὸν ἓνα βωώσης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς χρῆναι 10 γάρ, ἔγωγέ φημι, μήτε τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἀνθρωπότητος δίχα, μήτε μὴν τὸν ἐκ γυναικὸς ἀποτεχθέντα ναόν, ὡς μὴ ἐνωθέντα τῷ Λόγῳ, Χριστὸν Ἰησοῦν ὀνομάζεσθαι. Ἀνθρωπότητι γάρ καθ' ἔνωσιν οἰκονομικὴν ἀπορρητήως συνενηνεγμένος ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, νοεῖται Χριστός Ἀνώτερος μὲν ἀνθρωπότητος, ὡς φύσει 15 Θεός καὶ Υἱός, οὐκ ἀτιμάζων δὲ καὶ τὸ ἐν ὑφέσει γενέσθαι δοκεῖν, διὰ τὸ ἀνθρώπινον. Τοιγάρτοι ποτὲ μὲν ἔφασκεν, «Ὁ ἐωρακῶς ἐμέ, ἐώρακε τὸν Πατέρα. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἔσμεν», ποτὲ δὲ αὖ πάλιν «Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστίν»· οὐ μείων γάρ ὢν τοῦ Πατρὸς κατὰ γε τὸ ἐν οὐσία ταυτὸν καὶ κατὰ πᾶν ὄτιοῦν 20 τὸ ἰσοστατοῦν, ἐν ἐλλάττοσιν εἶναί φησι διὰ τὸ ἀνθρώπινον.

ΚΘ. Κηρύττεται δὲ καὶ διὰ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων, ποτὲ μὲν ὡς ὄλος ὢν ἄνθρωπος, σεσιωπημένης αὐτοῦ τῆς θεότητος οἰκονομικῶς, ποτὲ δὲ αὖ πάλιν ὡς Θεός, σεσιωπημένης αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἀδικεῖται δὲ κατ' οὐδένα τρόπον, διὰ τὴν ἀμφοῖν εἰς 25 ἐνότητα σύμβασιν. Καὶ γοῦν ὁ θεοπέσιος Παῦλος, ὁ Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, καὶ φυλῆς Βενιαμίν, ὁ κλητὸς ἀπόστολος, ἐπιστέλλει τοῖς διὰ πίστεως δεδικαιωμένοις καὶ κατανεκρώσασιν τὰ μέλη σαρκὸς (πορνείαν δὴ λέγω καὶ πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν)· «Ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ». Αὐτὸς οὖν ἔφη περὶ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν· «Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα

81. Ἰω. 14, 9.

82. Ἰω. 10, 30.

83. Ἰω. 14, 28.

84. Κολ. 3, 3.

ὅμως νὰ ἀποστεροῦμε καὶ τὸ ἀνθρώπινο ἀπὸ τῆ θεία δόξα του, ἀν νοεῖται καὶ λέγεται γιὰ τὸν Χριστό.

28. Ὡστόσο δὲν μοῦ διέφυγε ὅτι κάποιοι θὰ ρωτήσουν· Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ἀληθινὰ ὁ Ἰησοῦς Χριστός; Ὁ ἄνθρωπος υἱὸς γυναικας, ἢ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ; Καὶ εἶναι ἡλιθιότητα μεγάλη νὰ μάχεται κανεὶς γιὰ πράγματα περιττὰ καὶ ν' ἀντιλέγει σὲ φλύαρους καὶ ματαιολόγους. Θὰ πῶ λοιπὸν, ὅτι εἶναι σφάλμα καὶ ὄχι χωρὶς βλάβη τὸ νὰ μοιρᾶζει κανεὶς σὲ δύο καὶ νὰ θάζει χωριστὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Λόγο· δὲν τὸ ἀνέχεται αὐτὸ ἡ οἰκονομία καὶ ἡ θεόπνευστη Γραφή ποὺ φωνάζει ἓνα Χριστό. Πρέπει, κατὰ τῆ δική μου γνώμη τουλάχιστο, οὔτε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ νὰ τὸν θεωροῦμε χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση, οὔτε ὅμως καὶ ὁ ναὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, σὰ νὰ μὴν ἐνώθηκε μὲ τὸν Λόγο, νὰ ὀνομάζεται Ἰησοῦς Χριστός. Γιατὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ νοεῖται Χριστὸς ἐνωμένος μὲ τὴν τὴν ἀνθρώπινη φύση μὲ ἀπόρρητη κατ' οἰκονομίαν ἔνωση. Ἀνώτερος βέβαια ἀπὸ ἄνθρωπο, ὡς Θεὸς καὶ Υἱὸς ἀπὸ τῆ φύση του, δὲν ἀτιμάζει ὅμως καὶ τὸ ὅτι νομίζεται ὅτι ἔπαθε μείωση ἕξαιτίας τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου ποὺ ἔλαβε. Γι' αὐτὸ ἄλλοτε ἔλεγε, «Ὅποιος εἶδε ἐμένα, εἶδε καὶ τὸν Πατέρα»⁸¹, καὶ «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»⁸², καὶ ἄλλοτε πάλι· «Ὁ Πατέρας μου εἶναι ἀνώτερός μου»⁸³. Γιατὶ δὲν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐπειδὴ ἔχουν τὴν ἴδια οὐσία καὶ ὅτιδήποτε ἄλλο ἰσοδύναμο· λέγει ὅτι εἶναι κατώτερος ἕξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης φύσεως.

29. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἱερὰ Γράμματα κηρύττεται ἄλλοτε ὡς ὀλοκληρωτικὰ ἄνθρωπος χωρὶς νὰ ἀναφέρεται ἡ θεότητά του κατ' οἰκονομία, καὶ ἄλλοτε πάλι ὡς Θεός, χωρὶς ν' ἀναφέρεται ἡ ἀνθρώπινη φύση του. Καὶ βέβαια δὲν ἀδικεῖται μὲ κανένα τρόπο λόγῳ τῆς ἐνόητας τῶν δύο. Καὶ πράγματι ὁ θεῖος Παῦλος, ὁ Ἑβραῖος ἀπὸ Ἑβραίους καὶ ἀπὸ τῆ φυλῆ Βενιαμίν, ὁ κλητὸς ἀπόστολος, γράφει σὲ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς ἐκείνους ποὺ δικαιοῦθηκαν χάρις στὴν πίστη τους καὶ νέκρωσαν τὰ μέλη τῆς σαρκας (ἐννοῶ τὴν πορνεία, τὸ πάθος, τὴν κακὴ ἐπιθυμία καὶ τὴν πλεονεξία)· «Γιατὶ πεθάνατε, καὶ ἡ ζωὴ σας ἔχει κρυβεῖ μαζί μὲ τὸν Χριστὸ μέσα στὸν Θεό»⁸⁴. Ὁ ἴδιος πάλι ὁ Χριστὸς εἶπε γιὰ τοὺς μαθητὲς του· «Πατέρα μου ἅγιε, φύλαξέ τους

ὡσιν ἔν, καθὼς ἡμεῖς Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι καὶ ἐφύλαξα αὐτούς, καὶ οὐδείς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρὸς σέ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, 5 ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς». Συνίης οὖν, ὅπως ἀπὸ μόνης ὡσπερ ἡμῖν τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γε τουτοισί κατασημαίνεσθαι δοκεῖ· Οἰήσομαι γὰρ οὐδαμῶς κεκρῦφθαι τε καὶ ἀποδημεῖν τοῦ κόσμου, καίτοι λέγοντος σαφῶς «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅπου ἐὰν συναχθῶσι δύο ἢ τρεῖς εἰς τὸ ἐμὸν 10 ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν». Καὶ πάλιν «Ἴδου ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος».

Ἴδοις δ' ἂν καὶ αὐτὸν τὸν ἱερώτατον Παῦλον καταρραθυμοῦντα πολλάκις τοῦ καὶ ἄνθρωπον δεῖν ἀνακηρύττειν αὐτόν. «Παῦλος» γάρ, φησὶν, «ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' 15 ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ αὖ ἐπὶ τούτοις «Γνωρίζω δὲ ὑμῖν τὸ Εὐαγγέλιον», φησί, «τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατ' ἄνθρωπον. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὐδὲ ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθί φησιν «Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ 20 σὰρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν». Τίς οὖν ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ τὴν οὕτως ἀπλανῆ τε καὶ ἀπόρητον θεῖαν ἀποκάλυψιν τῶν ἑαυτοῦ μυστηρίων ἐναστράπτων αὐτῶ; ἅρ' οὐχὶ γενόμενος σὰρξ ὁ Λόγος, καὶ τὴν ἐκ γυναικὸς δι' ἡμᾶς οὐκ ἀτιμάσας γέννησιν; Καίτοι πῶς οὐκ ἀληθὲς ὅπερ ἔφην; Μεινήμεθα γὰρ τοῦ 25 Γαβριὴλ λέγοντος πρὸς τὴν ἁγίαν Παρθένον «Μὴ φοβοῦ, Μαριὰμ· ἰδοὺ γὰρ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν». Καινὸν δὲ οἶμαι τοῦτο παρὰ τοῦ Πατρὸς ὄνομα δεδόσθαι τῷ Λόγῳ διὰ τῆς τοῦ ἀγγέλου φωνῆς Προανεκεκράγει γὰρ οὕτω καὶ χρησιμώδημα προφητικόν «Καὶ καλέσει σε 30 τὸ ὄνομά σου τὸ καινόν, ὃ ὁ Κύριος ὀνομάσει αὐτό». Ὅτε τοίνυν συναῖδιος τῷ Πατρὶ καὶ πρὸ παντὸς αἰῶνος Υἱὸς μονογενῆς, ἐν

85. Ἰω. 17, 11-15.

86. Ματθ. 18, 20.

87. Ματθ. 28, 20.

88. Γαλ. 1, 1.

στό ὄνομά σου αὐτούς πού μου ἔδωσες, γιά νά εἶναι ἓνα, ὅπως καί ἐμεῖς. Ὅταν ἦμουν μαζί μ' αὐτούς τούς φύλαγε στό ὄνομά σου· αὐτούς πού μου ἔδωσες τούς φύλαξα καί κανένας δέν χάθηκε ἀπό αὐτούς, παρὰ μόνο ὁ υἱός τῆς ἀπωλείας, γιά νά ἐκπληρωθεῖ ἡ Γραφή. Τώρα ἔρχομαι σ' ἐσένα, καί αὐτά τὰ λέγω στόν κόσμο, γιά νά ἔχουν πλήρη τή χαρά μου μέσα τους»⁸⁵. Ἀντιλαμβάνεσαι λοιπόν ὅτι μόνο ἀπό τή δική μας ἀνθρώπινη φύση φαίνεται νά δηλώνεται σ' αὐτά; Δέν θά θεωρήσω βέβαια ὅτι θά ἀπομακρυνθεῖ καί θά ἀποδημήσει ἀπό τόν κόσμο, μολονότι λέγει ρητά: «Σᾶς διαβεβαιώνω, ὅτι ὅπου συναχθοῦν δύο ἢ τρεῖς στό ὄνομά μου, εἶμαι ἐκεῖ ἀνάμεσά τους»⁸⁶. Καί πάλι: «Νᾶ, ἐγώ εἶμαι μαζί σας ὅλες τίς μέρες, μέχρι τή συντέλεια τοῦ κόσμου»⁸⁷.

Ἄλλά θά δεῖς ὅτι καί ὁ ἴδιος ὁ ἱερώτατος Παῦλος ἀμελεῖ πολλές φορές ὅτι πρέπει νά τόν ἀναφέρει καί ὡς ἄνθρωπο. Γιατί λέγει: «Παῦλος, ὀρισμένος ἀπόστολος ὄχι ἀπό ἀνθρώπους, οὔτε μέσω ἀνθρώπου, ἀλλά ἀπό τόν ἴδιο τόν Ἰησοῦ Χριστό»⁸⁸. Καί πάλι ἐκτός ἀπό αὐτά: «Σᾶς γνωρίζω ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο πού σᾶς κήρυξα ἐγώ, δέν προέρχεται ἀπό ἄνθρωπο. Γιατί οὔτε ἐγώ τὸ παρέλαβα οὔτε τὸ διδάχθηκα ἀπό ἄνθρωπο, ἀλλά μέσω ἀποκάλυψης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁸⁹. Ἄλλά καί ἄλλοῦ λέγει: «Μολονότι κάποτε γνωρίσαμε τόν Χριστό ὡς ἄνθρωπο, ἀλλά τώρα πιά δέν τόν γνωρίζομε ἔτσι»⁹⁰. Ποιός λοιπόν εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πού ἀκτινοβόλησε μέ τόν ἑαυτό του τήν τόσο ἀλάνθαστη καί ἀπόρρητη ἀποκάλυψη τῶν μυστηρίων του; Δέν εἶναι ἄραγε ὁ Λόγος πού ἔγινε σάρκα καί πού δέν περιφρόνησε τή γέννησή του γιά χάρη μας ἀπό γυναίκα; Καί πῶς δέν εἶναι ἀλήθεια αὐτό πού εἶπα; Γιατί ἐνθυμούμαστε τόν Γαβριήλ πού λέγει στήν ἀγία Παρθένο: «Μὴ φοβᾶσαι, Μαριάμ· γιατί νά, θά συλλάβεις καί θά γεννήσεις υἱό καί θά τόν ὀνομάσεις Ἰησοῦ»⁹¹. Αὐτὸ νομίζω εἶναι τὸ νέο ὄνομα πού δόθηκε ἀπό τόν Πατέρα στόν Λόγο μέ τή φωνή τοῦ ἀγγέλου. Εἶχε προαναγγεῖλει αὐτό καί ἓνας προφητικός λόγος: «Καί θά σέ ὀνομάσει μέ τὸ νέο ὄνομά σου, πού θά σοῦ δώσει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος»⁹². Ὅταν λοιπόν ὁ συναιώνιος μέ τόν Πατέρα καί πρὶν ἀπὸ ὅλους τούς αἰῶνες ὀνομασμένος Υἱός μονογενής, στό τέλος

89. Γαλ. 11, 12.

90. Β' Κορ. 5, 16.

91. Λουκᾶ 1, 30.

92. Ἦσ. 62, 2.

ἐσχάτοις καιροῖς γέγονεν ἄνθρωπος, γεγέννηται δὲ καὶ ἐκ γυναι-
κός, καὶ ὠρίσθη μὲν Υἱὸς Θεοῦ, κεχηρημάτικε δὲ καὶ πρωτότοκος,
καὶ γέγονεν ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, τότε καὶ ὁ φύσει Πατὴρ ὀρίζει τὸ
ὄνομα, καὶ τῆς πατρότητος, ἵν' οὕτως εἴπωμεν, νόμοις ἐπόμενος.

5 Α'. Ὁ αὐτὸς οὖν ἄρα καὶ μονογενῆς ἐστὶ καὶ πρωτότοκος ὁ
γάρ τοι μονογενῆς ὡς Θεός, πρωτότοκος ἐν ἡμῖν, καθ' ἔνωσιν
οἰκονομικῶς, καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ὡς ἄνθρωπος, ἵν' ἡμεῖς
ᾧμεν ὡς ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ υἱοὶ Θεοῦ φυσικῶς τε καὶ κατὰ
χάριν· φυσικῶς μὲν, ὡς ἐν αὐτῷ τε καὶ μόνῳ μεθεκτικῶς δὲ καὶ
10 κατὰ χάριν ἡμεῖς δι' αὐτοῦ ἐν Πνεύματι. Ὡσπερ οὖν γέγονεν
ἴδιον τῆς ἀνθρωπότητος ἐν Χριστῷ τὸ μονογενές, διὰ τὸ ἡνώ-
σθαι τῷ Λόγῳ κατὰ σύμβασιν οἰκονομικὴν, οὕτως ἴδιον τοῦ
Λόγου, τό, «ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς», καὶ τό, «πρωτότοκος» διὰ τὸ
ἡνώσθαι σαρκί. Ἐρηραιομένον δ' οὖν ἔχων τὸ εἶναι Θεός, καὶ
15 τροπῆς ἀμείνων ὑπάρχων, αἰεὶ μεμένηκεν ὅπερ ἦν, καὶ ὅτε γέγο-
νεν ἄνθρωπος, τῇ κατὰ πάντων ὑπεροχῇ, δόξῃ τε τῇ ἀνωτάτω
κατεστεμμένος. Τοιγάρτοι κεκέλευσται μεθ' ἡμῶν καὶ αὐτὴ τῶν
ἄνω πνευμάτων ἢ ἁγία τε καὶ παμμακαρία πληθὺς προσκυνεῖν
αὐτῷ. Ἦν γὰρ δήπου, καὶ μάλα εἰκός, ἀνήνασθαι τὴν προσκύνη-
20 οιν, καὶ κατοκνηῆσαι τιμᾶν, τὸ τῆς ἀνθρωπότητος σμικροπρεπὲς
ὄρωντας, καὶ τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον καθ' ἡμᾶς οὐκ ἀξιῶσαι δο-
ξολογεῖν, ἀποφοιτῶντας ὡς ἀπωτάτω τοῦ πεπλανῆσθαι δοκεῖν.
Ἐποπτον γὰρ καὶ αὐτοῖς ἦν ἔτι τὸ ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον, ἐξεκά-
λυπτε δὲ τὸ Πνεῦμα αὐτοῖς, καὶ δυσσεβεῖν οὐκ ἠφίει τοὺς ἡγια-
25 σμένους. Τοιγάρτοι φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· «Ὅταν δὲ εἰσα-
γάγῃ τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκυνη-
σάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ». Ὁ γὰρ ἰδιότητι φυσικῇ
τῆς οἰκουμένης ἀπάσης διενεγκών, ἔξω τε αὐτῆς ὑπάρχων, καθὸ
νοεῖται Θεός, εἰσδέβηκεν εἰς αὐτήν, μέρος κόσμου πεφηνῶς, ὡς
30 ἄνθρωπος· πλὴν οὐ διὰ τοῦτο τῆς θείας ἀπώλισθε δόξης. Προσ-
κυνεῖται γὰρ ὡς Μονογενῆς, καὶ εἰ καλοῖτο πρωτότοκος ὅπερ

93. Γαλ. 4, 4.

94. Ρωμ. 8, 29.

95. Ἐβρ. 1, 6.

τῶν καιρῶν ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα⁹³, καὶ ὀρίσθηκε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἦταν καὶ πρωτότοκος ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφούς⁹⁴, τότε καὶ ὁ φυσικὸς Πατέρας ὀρίζει τὸ ὄνομα, ἀκολουθώντας, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἔτσι, τοὺς νόμους τῆς πατρότητος.

30. Ἔρα λοιπὸν ὁ ἴδιος εἶναι καὶ μονογενῆς καὶ πρωτότοκος. Ὁ μονογενῆς δηλαδὴ ὡς Θεὸς, εἶναι σ' ἐμᾶς πρωτότοκος μὲ ἔνωση κατ' οἰκονομία κι ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφούς ὡς ἄνθρωπος, γιὰ νὰ εἴμαστε ἐμεῖς σὰ νὰ ὑπάρχομε μέσα σ' αὐτὸν καὶ μέσω αὐτοῦ νὰ εἴμαστε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ φυσικοὶ καὶ κατὰ χάρη· φυσικοὶ βέβαια, ἐπειδὴ εἴμαστε μέσα σ' αὐτὸν καὶ μόνο, ἐνῶ κατὰ μέθεξιν καὶ χάριν ἐμεῖς μέσω αὐτοῦ μὲ τὴ δύναμιν τοῦ Πνεύματος. Ὅπως λοιπὸν ἔγινε στὸν Χριστὸ ἰδίωμα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τοῦ τὸ ὅτι εἶναι μονογενῆς ἐπειδὴ ἐνώθηκε μὲ τὸν Λόγον μὲ ἔνωση κατ' οἰκονομία, ἔτσι ἰδίωμα τοῦ Λόγου εἶναι τὸ «ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφούς» καὶ τὸ «πρωτότοκος» λόγῳ τῆς ἔνωσής του μὲ τὴ σάρκα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχει ἐδραιωμένο τὸ γνῶρισμα ὅτι εἶναι Θεὸς κι ἐπειδὴ βρίσκεται πάνω ἀπὸ τροπή, ἔμεινε πάντοτε αὐτὸς ποὺ ἦταν καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, μὲ τὴν ὑπεροχὴν του ἐναντι ὅλων, στεφανωμένος μὲ τὴν ἀνώτατην δόξαν. Γι' αὐτὸ λοιπὸν διατάχθηκε ὅπως κι ἐμεῖς κι αὐτὸ τὸ ἅγιον καὶ τρισμακάριον πλῆθος τῶν οὐράνιων πνευμάτων νὰ τὸν προσκυνεῖ. Γιατὶ μπορούσαν βέβαια, καὶ πολὺ εὐλογα, ν' ἀρνηθοῦν τὴν προσκύνησίν του καὶ νὰ παραμελήσουν τὴν τιμὴν βλέποντας τὴν ταπεινότητά τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του κι αὐτὸν ποὺ ἔγινε ὁμοίος μας γιὰ χάριν μας νὰ μὴ θέλουν νὰ τὸν δοξολογοῦν ἀπομακρυνόμενοι ὅσο μπορούσαν ἀπὸ ὑποτιθέμενη πλάνη τους. Γιατὶ ἀκόμα καὶ σ' αὐτοὺς τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἄορατον καὶ ἄγνωστο, καὶ τὸ ἀποκάλυπτε σ' αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα καὶ δὲν ἄφηνε νὰ δείξουν ἀσέβεια ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἁγιασθεῖ. Λέγει λοιπὸν ὁ θεῖος Παῦλος· «Κι ὅταν εἰσάγει τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει· Νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»⁹⁵. Αὐτὸς δηλαδὴ ποὺ μὲ τὴ φυσικὴ ἰδιότητά του διαφέρει ἀπὸ ὅλη τὴν οἰκουμένην καὶ εἶναι καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτήν, ἐπειδὴ νοεῖται Θεός, μπήκε μέσα σ' αὐτήν κι ἐμφανίσθηκε σὰν μέρος τοῦ κόσμου, ὡς ἄνθρωπος· ὡστόσο ὅμως δὲν ἀπολίσθησε ἐξαιτίας αὐτοῦ ἀπὸ τὴν θεῖαν δόξαν του. Γιατὶ προσκυνεῖται ὡς Μονο-

ἐστὶν ἐναργῶς τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις ὅτι μάλιστα πρό-
πον.

ΛΑ'. Ἐὰρ οὖν ὡς ἄνθρωπον προσκυνήσομεν μόνον τὸν Ἐμ-
μανουήλ; Μὴ γένοιτο! λῆρος γὰρ ἤδη τοῦτο καὶ ἀπάτη καὶ πλά-
5 νησις. Διοίσομεν δὲ κατ' οὐδὲν τῶν τῆ κτίσει λελατρευκότων
παρὰ τὸν κτίσαντα καὶ ποιητὴν, οἵτινες «μετήλλαξαν τὴν ἀλήθει-
αν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Οἷς εἰ φρονή-
σαμεν ἀδελφά, καὶ συνακουσόμεθα πάντως· «Φάσκοντες εἶναι
σοφοί, ἐμωράνθησαν, καὶ ἠλλάξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου
10 Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ
τετραπόδων καὶ ἔρπετῶν». Ἡ γὰρ οὐχὶ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ
ἰσουργοὶ καὶ σύμφρονες τοῖς μνημονευθεῖσιν ἐσόμεθα, τὴν τοῦ
Θεοῦ δόξαν ἐν τῷ ψεύδει μεταλλάττοντες, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ
φθαρτοῦ ἀνθρώπου, εἰ ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῷ καὶ ἐνὶ τῶν καθ' ἡμᾶς
15 προσοίπομεν τὴν προσκύνησιν τῷ Ἐμμανουήλ; Τί δέ; οὐχὶ καὶ
αὐτῆ τῶν ἀγγέλων ἢ πληθὺς τοῖς εἰς τοῦτο μανίας ἤκουσι συντε-
τάξεται; Ἀνεξίτητον δέ, οἶμαί που, τὴν ἐπὶ τῷ πεπλανῆσθαι γρα-
φὴν καὶ τῆ τῶν ἐθνῶν ἀγέλη περιθήσομεν, καὶ δυσαπόνιπτον
ἔχει τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων τὸ βλάβος. Πλανᾶται γάρ, οἶμαι,
20 καὶ νῦν οὐδὲν ἦττον, ἢ πάλαι, καὶ τὴν εἰς εὐθὺ διαστείχουσαν
ἠγγνόηκε τρίβον. Καὶ περιττός, ὡς ἔοικεν, ὁ μακάριος Παῦλος,
προσφωνῶν τε αὐτοῖς καὶ λέγων· «Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες
Θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὔσι θεοῖς, νῦν δὲ γνόντες Θε-
όν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ
25 τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέ-
λετε»; Ποῖον γὰρ ἔτι Θεὸν ἐγνώκασιν, εἰ μὴ φύσει Θεὸς ὁ Χρι-
στός, εἰς ὃν πεπιστεύκασιν; Καὶ εἰ λελατρεύκασιν ἀνθρώπῳ, τοῖς
τῆς ἀρχαίας πλάνης ἐνέχονται βρόχοις. Ἡ οὐκ ἀληθὲς ὁ φημι;
Ἀληθὲς μὲν οὖν. Ἄθρει δὴ οὖν, ὦ φιλόχριστε βασιλεῦ, ὅπως ἐξ
30 ἀναγκαίων ἤδη συλλογισμῶν μονονουχὶ συνωθούμεθα πρὸς γε
τὸ δεῖν ἐμφρόνως, ὡς Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν προσκυνεῖν τῷ ἐκ Θεοῦ

96. Ρωμ. 1, 25.

97. Ρωμ. 1, 22-23.

98. Γαλ. 4, 8-9.

γενής, κι ἂν ἀκόμα καλεῖται πρωτότοκος, πράγμα πού ὀλοφάνερα εἶναι πέρα πολὺ κατάλληλο στὰ ἀνθρώπινα μέτρα.

31. "Ἄρα λοιπὸν μόνο σὰν ἄνθρωπο θὰ προσκυνήσομε τὸν Ἐμμανουήλ; Μὴ γένοιτο! Γιατὶ αὐτὸ πιά εἶναι φλυαρία καὶ ἀπάτη καὶ παραπλάνηση, καὶ δὲν θὰ ἔχομε καμμιά διαφορὰ ἀπὸ ἐκείνους πού λάτρευσαν τὴν κτίση παρὰ τὸν Κτίστη καὶ Δημιουργό, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Ἀντάλλαξαν τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ψεῦδος»⁶, μὲ τοὺς ὁποίους ἂν κάνομε τὶς ἴδεες σκέψεις, τότε καὶ θ' ἀκούσομε ὅπωςδῆποτε μαζί τους· «Ἐνῶ καυχῶνται ὅτι εἶναι σοφοί, ἀποδείχθηκαν ἀνόητοι, καὶ ἄλλαξαν τὴ δόξα τοῦ ἀφθαρτοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ ὁμοίωμα τῆς μορφῆς τοῦ φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πουλιῶν, καὶ τῶν τετραπόδων καὶ τῶν ἑρπετῶν»⁷. "Ἡ δὴλαδή δὲν θὰ γίνομε κι ἐμεῖς ἴδιοι καὶ δὲν θὰ σκεφθοῦμε τὰ ἴδια μὲ αὐτοὺς πού μνημονεύσαμε ἀνταλλάσσοντας τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ψεῦδος, μὲ τὸ ὁμοίωμα τῆς μορφῆς τοῦ φθαρτοῦ ἀνθρώπου, ἂν παραφέρομε τὴν προσκύνησή μας στὸν Ἐμμανουήλ σὰν σὲ ἄνθρωπο ἀπλὸ καὶ σὰν σὲ ἓνα ὅμοιο μ' ἐμᾶς; Τί ὅμως· Μήπως καὶ τὸ ἴδιο τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων δὲν θὰ συνταχθεῖ μ' αὐτοὺς πού ἔφτασαν σ' αὐτὸ τὸ βαθμὸ μανίας; Ἀνεξάλειπτη, νομίζω, θὰ ἀποδώσομε τὴν κατηγορία τῆς πλάνης καὶ στὰ πλήθη τῶν ἔθνῶν, καὶ ἔχουν ἄσβεστη τὴ βλάβη ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες κατηγορίες. Γιατὶ ἡ πλάνη τους συνεχίζεται καὶ τώρα καθόλου λιγότερο ἀπὸ παλαιὰ καὶ ἀγνοοῦν τὸν εὐθὺ δρόμο. Καὶ εἶναι περιττός, ὅπως φαίνεται, ὁ μακάριος Παῦλος πού ἀπευθύνεται σ' αὐτοὺς καὶ τοὺς λέγει· «Ἀλλὰ τότε βέβαια ἐπειδὴ δὲν γνωρίζατε τὸν Θεὸ δουλεύατε σὲ ἐκείνους πού δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους θεοί, τώρα ὅμως πού γνωρίσατε τὸν Θεό, ἢ μᾶλλον πού σᾶς γνώρισε ὁ Θεός, πῶς ἐπιστρέφετε πάλι στὰ ἀδύναμα καὶ φτωχὰ στοιχεῖα, στὰ ὁποῖα θέλετε ἐκ νέου νὰ γίνετε δοῦλοι;»⁸. Ποιὸν ἄλλο Θεὸ γνώρισαν, ἂν ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι κατὰ φύση Θεός, στὸν ὁποῖο ἔχουν πιστέψει; Κι ἂν ἔχουν προσκυνήσει ἄνθρωπο, εἶναι πιασμένοι στοὺς βρόχους τῆς ἀρχαίας πλάνης. "Ἡ δὲν εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ πού λέγω; Εἶναι βέβαια ἀλήθεια. Πρόσεξε λοιπὸν, φιλόχριστε Βασιλιά μου, πῶς μὲ ἀναγκαιούς ἤδη συλλογισμοὺς ὠθούμαστε κατὰ κάποιον τρόπο στὴν ἀνάγκη νὰ προσκυνοῦμε μὲ σύνεση ὡς τὸν κατὰ φύση Θεὸ τὸν Λόγο πού γεννή-

Πατρός φύντι Λόγω, καὶ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς πεφηνότι σχήματι· τῆς ἀμφοῖν εἰς ἐνότητα συνδρομῆς οὐκ ἀνικάνως ἐχούσης πρὸς τὸ ἀφανίσει τυχὸν τὸ καὶ ἔσθ' ὅτε λυποῦν εἰς μόνης ἡμᾶς ἀνθρωπότητος ὑποψίαν· προσλαβοῦσα γὰρ ἢ τοῦ Λόγου φύσις τὸ ἀνθρώ-
 5 πινον, οὐκ ἀνθρωπότης ἔσται ψιλῆ, νικῶσα δὲ μᾶλλον ἰδίᾳ δόξῃ τὸ προσληφθέν, ἐν ἀκλονήτῳ σώζεται διαμονῇ τῆς θεοπρεποῦς ὑπεροχῆς. Ταῦτα φρονοῦντες οἱ μαθηταί, προσεκύνουν λέγοντες «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ»· καίτοι βάδην ἰόντα βλέποντες καὶ ἐν σαρκὶ καθ' ἡμᾶς ἐπ' ἄκρου γὰρ δὴ διέθει κύματος παραδόξως
 10 ὡς Θεός

ΑΒ. Ἐρεῖ δὲ ἴσως ὁ τῇ τοιαύτῃ δόξῃ μαχόμενος· Καὶ τίς ἦν ὁ λέγων πρὸς τὴν ἐν Σαμαρείᾳ γυναῖκα, «Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἶδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν»; Εἶτα πῶς ἔσται προσκυνητὸς ὁ τοῖς προσκυνούσι συντεταγμένος; Ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, ὅτι
 15 τό, «Τίς ἦν;» ὅλως ἐπὶ Χριστοῦ λεγόμενον, ἀσύφηλόν τε καὶ ἀμαθές μεμέρισται γὰρ οὐδαμῶς· Ὁ δὲ τῷ γυναίῳ προσλαλῶν, ὁ εἰς τε καὶ μόνος Κύριος ἦν Ἰησοῦς Χριστός, ἐκ τῆς προσκυνούσης ἀνθρωπότητος καὶ ἐκ τῆς προσκυνουμένης θεότητος τὸ εἶναί τε καὶ ὀνομάζεσθαι Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, ἀληθές ἔχων ἐφ'
 20 ἑαυτῷ· καθάπερ ἀμέλει φαίη τις ἄν και ἐτέρως περὶ αὐτοῦ· ἢ μὲν γὰρ ἔστι Θεός, νοοῖτ' ἄν ὑπάρχων αὐτὸς ὁ τῆς δόξης Κύριος· ἢ δὲ γέγονεν ὁ κατὰ μέθεξιν τὴν παρὰ Θεοῦ δοξαζόμενος ἄνθρωπος, ἐδεῖτο καὶ δόξης, λέγων· «Πάτερ, δόξασόν σου τὸν Υἱόν». Ἄλλ', «Εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὡσ-
 25 περ οὖν ἔστι μία πίστις ἢ εἰς Χριστὸν καὶ ἐν ἀληθῶς βάπτισμα, καίτοι βαπτιζομένων καὶ πεπιστευκότων ἡμῶν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, κατὰ τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον τε καὶ λόγον μία προσκύνησις ἢ Πατρός καὶ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ἐξωσθήσεται γὰρ οὐδαμοῦ τοῦ προσκυνεῖ-
 30 σθαι δεῖν πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ὁ Μονογε-

99. Ματθ. 14, 33.
 2. Α' Κορ. 2, 8.

1. Ματθ. 14, 25.
 3. Ἰω. 17, 1.

1α. Ἰω. 4, 22.
 4. Ἐφ. 4, 5.

θηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ποὺ ἐμφανίσθηκε μὲ τὴ δική μας μορφή. Γιατὶ ἡ συνδρομὴ τῶν δύο σὲ ἐνότητα δὲν εἶναι ἀδύναμη νὰ ἐξαλείψει αὐτὸ τυχὸν ποὺ κάποτε μᾶς προξενεῖ λύπη μὲ τὴν ὑποψία τῆς ἀνθρώπινης μόνο φύσεως. Γιατὶ ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ἡ φύση τοῦ Λόγου προσέλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση δὲν εἶναι ἀπλῆ ἀνθρώπινη φύση, ἀλλὰ νικῶντας μᾶλλον μὲ τὴ δική της δόξα τὸ στοιχεῖο ποὺ προσέλαβε, διατηρεῖται σὲ ἀκλόνητη διαμονή τῆς θείας ὑπεροχῆς. Αὐτὰ πιστεύοντας οἱ μαθητές, προσκυνοῦσαν λέγοντας: «Ἀληθινὰ εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁹, παρόλο ποὺ τὸν ἔβλεπαν νὰ πηγαίνει βαδίζοντας καὶ μὲ σῶμα σὰν τὸ δικό μας· γιατί περπατοῦσε στὴν ἐπιφάνεια τοῦ κύματος τῆς θάλασσας μὲ τρόπο θαυμαστὸ σὰν Θεός¹.

32. Ἀλλὰ θὰ πεῖ ἴσως αὐτὸς ποὺ μάχεται αὐτὴ τὴ γνώμη· Καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ λέγει στὴ Σαμαρείτιδα γυναῖκα, «Ἐσεῖς λατρεύετε αὐτὸ ποὺ δὲν γνωρίζετε, ἐνῶ ἡμεῖς προσκυνοῦμε αὐτὸ ποὺ γνωρίζομε»^{1α}; Ἐπειτα, πῶς μπορεῖ νὰ προσκυνεῖται αὐτὸς ποὺ λογαριάζεται ἀνάμεσα στοὺς προσκυνητές του; Ἐγὼ θὰ ἔλεγα, ὅτι ἡ ἐρώτηση, “Ποιὸς ἦταν” λεγόμενη γενικὰ γιὰ τὸν Χριστὸ εἶναι προσβλητικὴ καὶ μαρτυρεῖ ἀγνοία. Γιατὶ ὁ Χριστὸς δὲν διαιρεῖται καθόλου. Καὶ αὐτὸς ποὺ συνομιλοῦσε μὲ τὴ γυναῖκα ἦταν ὁ ἓνας καὶ μόνος Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἔχοντας στὸν ἑαυτό του ἀληθινὰ τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ προσκυνεῖ, καὶ ἀπὸ τὴ θεότητα ποὺ προσκυνεῖται. Ὅπως βέβαια θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ μιλήσει γι’ αὐτὸν καὶ διαφοροτικά· Ἐφόσον δηλαδὴ εἶναι Θεός, θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος τῆς δόξας²· καὶ ἐφόσον ἔγινε ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶχε κατὰ μέθεξιν τὴ δόξα τοῦ Κυρίου, χρειαζόταν καὶ δόξα, καὶ γι’ αὐτὸ ἔλεγε «Πατέρα, δόξασε τὸν Υἱόν»³. Ἀλλά, σύμφωνα μ’ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «ἓνας Κύριος ὑπάρχει, μία πίστη, ἓνα βάπτισμα»⁴. Ὅπως λοιπὸν εἶναι μία ἡ πίστη, ἡ πίστη στὸν Χριστό, καὶ ἓνα βάπτισμα ἀληθινά, μολονότι ἡμεῖς ἔχομε πιστέψει καὶ βαπτίζομαστε στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, νομίζω, καὶ γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, ὑπάρχει μία προσκύνηση τοῦ Πατέρα, καὶ τοῦ Υἱοῦ ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Γιατὶ δὲν θὰ ἀποκλεισθεῖ καθόλου ἀπὸ τὴν προσκύνηση ἐκ μέρους μας καὶ τῶν ἁγίων

νῆς, εἰ καὶ γέγονε σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κεχηρημάτικέ τε
 πρωτότοκος ὡς ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ἐπεὶ τίς ἂν εἶη πάλιν ὁ τῆς ἐπ'
 αὐτῷ πίστεως λόγος; Πῶς σὺν οὐκ ἄξιον ἰδεῖν; Οὐδὲ γάρ, οἶμαι,
 φαῖεν ἅν, εἴπερ γε ἔλουντο φρονεῖν ὀρθῶς, ὡς Εἰς μόνον πεπιστεῖ-
 5 καμεν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντα Λόγον, ἀπογυμνοῦντες αὐτὸν
 τῆς σαρκός οὐδ' αὖ ἐκεῖνο παρήσομεν εἰπεῖν λελέξεται γάρ· οὐ
 γὰρ εἰς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς, οὔτε μὴν εἰς ἄνθρωπον ἢ πίστις, ἀλλ' εἰς
 Θεὸν πράττεται τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ. Συλ-
 λήψεται δὲ τῷ λόγῳ καὶ ὁ σοφὸς γράφων Παῦλος «Οὐ γὰρ ἐαι-
 10 τοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον, ἑαυτοῖς δὲ δοί-
 λους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους
 φῶς λάμπει, ὃς ἔλαμπεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν
 τῆς γνώσεως τῆς δόξης αὐτοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἴδου
 δὴ σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ
 15 Πατρὸς ἐν προσώπῳ διέλαμπεν τοῦ Χριστοῦ· τοιγάρτοι καὶ ἔφα-
 σκεν «Ὁ ἑώρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα». - «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ
 ἐν ἑσμέν».

ΛΓ. Χαρακτήρ δὲ ὁ θεῖος οὐ σωματικός, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ
 δόξῃ τῇ θεοπρεπεστάτῃ. Τοῦτο δὲ ἦν ἀκραιφνὲς ἐν Χριστῷ. Γνω-
 20 ρίζεσθαι δὲ καὶ διὰ τούτων ἡξίου, καὶ διὰ τῆς τῶν δρωμένων
 ὑπεροχῆς εἰς ἐννοίας ἀναφοιτῶν τὰς ἐπ' αὐτῷ τοὺς ἀκρωμένους
 ἤθελε, κατασμικρυνούσης αὐτὸν ἡρέμα παρὰ γε τοῖς ἀσυνέτοις
 τῆς ὀρωμένης σαρκός. «Εἰ γὰρ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου»,
 φησί, «μὴ πιστεύετε μοι· εἶδ δὲ ποιῶ, καὶ ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς
 25 ἔργοις μου πιστεύσατε». Φάναι δὲ οἶμαι ταυτὶ τὸ τηνικάδε Χρι-
 στὸν, οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ὄνησιν εἰδότα τὸ χρεῖμα. Ἐπειδὴ γὰρ
 ᾤοντο Θεὸν μὲν οὐκ εἶναι κατὰ φύσιν τὸν δι' ἡμᾶς ἐνηθρωπη-
 κότε, ψιλὸν δὲ ἄνθρωπον ἀπλῶς καθ' ἡμᾶς, ἀπαράδεκτον δὲ διὰ
 τοῦτο τὴν ἐπ' αὐτῷ πίστιν ἐποιοῦντό τινες, ἀναγκαίως τὸ δεῖμα
 30 καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις ὄκνον ὑποτεμνόμενος, τῇ τῆς θεότητος φύσει
 τὴν πίστιν ἀνατιθεὶς ὡς ἐν προσώπῳ Πατρὸς, καὶ οὐχὶ τῇ καθ'
 ἡμᾶς σμικροπρεπείᾳ προσνέμων, ἔφασκεν «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ,

ἀγγέλων ὁ Μονογενής, ἂν καὶ ἔλαβε σάρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας, καὶ χρημάτισε πρωτότοκος ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφούς»⁵. Ἐξ-
 ἄλλου ποιὸς θὰ ἦταν ὁ λόγος τῆς πίστεως σ' αὐτόν; Πῶς δὲν ἀξίζει νὰ
 τὸ δοῦμε; Οὔτε θὰ ἔλεγαν νομίζω, ἂν ἤθελαν νὰ σκέπτονται ὀρθά, ὅτι
 Πιστέψαμε μόνο τὸν Λόγο ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα,
 ἀπογυμνώνοντάς τον ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, οὔτε πάλι θὰ παρα-
 βλέψομε νὰ ποῦμε τὸ ἄλλο· γιατί θὰ λεχθεῖ· ἡ πίστη μας δὲν εἶναι
 πρὸς ἕναν ὅμοιο μὲ μᾶς, οὔτε βέβαια πρὸς ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἀπευθύνε-
 ται στὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεὸ στὸ πρόσωπο τοῦ Χρι-
 στοῦ. Θὰ βοηθήσει τὸν λόγο μου καὶ ὁ σοφὸς Παῦλος γράφοντας·
 «Δὲν κηρύττομε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Κύ-
 ριο, ἐνῶ τοὺς ἑαυτοὺς μας δούλους δικοὺς σας γιὰ χάρη τοῦ Ἰησοῦ
 Χριστοῦ. Γιατὶ ὁ Θεὸς ποῦ εἶπε μέσα ἀπὸ τὸ σκότος νὰ λάμψει φῶς,
 αὐτὸς ἔλαμψε στὶς καρδιές μας, γιὰ νὰ φέρει στὸ φῶς τὴ γνώση τῆς
 δόξας του στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶. Νὰ λοιπόν, μὲ τρόπο
 σαφῆ καὶ καθαρὸ ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα
 ἔλαμψε στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε· «Ὅποιος εἶδε
 ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁷. «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἕνα»⁸.

33. Ἡ σφραγίδα τῆς θεότητος δὲν εἶναι σωματική, ἀλλὰ ἐκφρά-
 ζεται μὲ τὴν θεοπρεπέστατη δύναμη καὶ δόξα. Αὐτὸ ἐκφραζόταν
 γνήσια στὸν Χριστὸ. Ἀπαιτοῦσε νὰ ἀναγνωρίζεται καὶ ἀπὸ αὐτά,
 καὶ μὲ τὴν ὑπεροχὴ τῶν πράξεων του ἤθελε νὰ ἀνατρέχουν οἱ ἀκρο-
 ατές του στὶς σχετικὲς μ' αὐτόν ἔννοιες, ἐπειδὴ ἡ ὀρατὴ σάρκα τὸν
 ἐλάττωνε στὰ μάτια τῶν ἀνόητων. Γιατὶ λέγει· «Ἄν δὲν κάνω τὰ ἔρ-
 γα τοῦ Πατέρα μου, μὴ μὲ πιστεύετε· ἂν ὅμως τὰ κάνω, κι ἂν δὲν πι-
 στεύετε σὲ μένα, πιστέψετε στὰ ἔργα μου»⁹. Τὸ εἶπε αὐτό, νομίζω, ὁ
 Χριστός, ἐπειδὴ ἤξερε ὅτι αὐτὸ δὲν ἦταν ἀνώφελο. Ἐπειδὴ δηλαδὴ
 φαντάζονταν ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς κατὰ φύση αὐτὸς ποῦ ἔγινε ἄνθρω-
 πος γιὰ χάρη μας, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀπλὸς ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς, καὶ γι'
 αὐτὸ τὸ λόγο θεωροῦσαν ἀπαράδεκτη τὴν πίστη σ' αὐτόν, ἀναγκα-
 στικά, περιορίζοντας τὸν φόβο καὶ τὸν δισταγμὸ ὡς πρὸς αὐτό, ἀνα-
 θέτοντας τὴν πίστη στὴ φύση τῆς θεότητος στὸ πρόσωπο τοῦ Πα-
 τέρα καὶ μὴ ἀπονέμοντάς την στὴν ἀνθρώπινη μηδαμνότητά μας

7. Ἰω. 14, 9.

8. Ἰω. 10, 30.

9. Ἰω. 10, 37.

οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλὰ εἰς τὸν πέμψαντά με· καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με». Ἐὰρ οὖν οὐκ ἴσον εἶπεῖν Ὡ τῶν ἐμῶν κατήκοοι λόγων, μὴ μικρὰ καὶ χαμαιοριφῆ τὰ εἰς ἐμέ δοξάζετε· ἴστε δέ, ὅτι τὴν εἰς αὐτὸν ἐμὲ τὸ ὀρώμενον ἐν σαρκὶ προσιέμενοι
 5 πίστιν, οὐκ εἰς ἄνθρωπον ἀπλῶς ἔσεσθε πεπιστευκότες, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν Πατέρα δι' ἐμοῦ, τοῦ κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἴσως τε καὶ ἀπαρράλλaktως ἔχοντος Υἱοῦ, σαρκωθέντος μὲν δι' ὑμᾶς καὶ περιβλημα σμικροπρεπὲς οἰκειωσαμένου τὴν ἀνθρωπότητα, τό γε μὴν ἰσοφυῆς τε καὶ ἰσουργόν καὶ ἐν ταυτότητι δόξης ἀδιαλώθη-
 10 τον παντελῶς ἔχοντος πρὸς αὐτόν.

ΑΔ'. Μάθοι δ' ἂν τις καὶ ἑτέρως αὐτὸν τὴν πίστιν οὐ διωθόμενον, ἀλλὰ τομῆς τινος δίχα καὶ διαφορᾶς εἰσδεδεγμένον αὐτὴν ὡς ἐν ἰδίῳ προσώπῳ, καὶ εἰ γέγονεν ἄνθρωπος Ἐπειδὴ γὰρ τὸν ἐκ γενετῆς ἰᾶτο τυφλὸν καὶ τὸ γλυκὺ μὲν, ἄηθες δ' οὖν ἐνεφύτευ-
 15 σε φῶς αὐτῷ, παρὰ πάντων εἰκότως ἐθαυμάζετο. Ἄλλ' ὁ μὲν τοῦ πάθους ἀπηλλαγμένος παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐκρίνετο καὶ ὁμολογῆσαι τὸν ἰατρόν, Χριστὸς δὲ αὐτῷ περιτυχῶν, «Σὺ πιστεύεις», ἔφασκεν, «εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;». Τοῦ δέ, «Τίς ἐστι, Κύριε», διακεκραγός, «ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;», ἀντεφώνει, λέγων· «Καὶ ἐώ-
 20 ρακας αὐτόν καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν. Ὁ δὲ ἔφη· Πιστεύω, Κύριε. Καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ». Καίτοι πῶς οὐχ ἅπασι συμφανές, ὡς ἄποπτος παντελῶς ἢ θεία τε καὶ ἀνωτάτω φύσις; «Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Εἶπερ οὖν διωστὰς ἑαυτοῦ τὸ ἀνθρώπινον, ὡς αὐτὸ δὴ τοῦτο, καὶ πεφη-
 25 νῶς ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος γυμνός, καὶ μόνος ἡξίου πιστεῦσθαι, τί μὴ μᾶλλον τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν ἀναλογίζεσθαι δεῖν, ἥτις ποτέ ἐστι, τὸν εὖ παθόντα διεκελεύετο, παρέδειξε δὲ σωματικῶς, ὡς καὶ αὐτοῖς ὄμμασι καταθεᾶσθαι παρόν; ἔφη γάρ, ὅτι «Καὶ ἐώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν». Ἡ οὐχὶ
 30 τὴν σάρκα παραδειῖξαι φήσομεν; Εἶτα πῶς αὐτὸς ἂν εἴη λοιπὸν ἢ σὰρξ, εἰ μὴ νοοῖτο καθ' ἑνωσιν, ὡς αὐτὸς ὑπάρχων τὸ ἴδιον

10. Ἰω. 12, 44-45.

13. Ἰω. 9, 37-38.

11. Ἰω. 9, 35.

14. Ἰω. 1, 18.

12. Ὅπ. π. 36.

14α. Ἰω. 9, 37.

ἔλεγε· «Ὅποιος πιστεύει σέ μένα, δέν πιστεύει σέ μένα, ἀλλά σέ ἐκεῖνον πού μέ ἔστειλε· κι αὐτός πού βλέπει ἔμένα, βλέπει ἐκεῖνον πού μ' ἔστειλε»¹⁰. Ἄρα λοιπόν δέν εἶναι σά νά τοὺς ἔλεγε, ὦ ἐσεῖς πού ἀκοῦτε τοὺς λόγους μου, μὴ θεωρεῖτε μικρὰ καὶ ταπεινὰ ὅσα σᾶς λέγω, ἀλλά νά γνωρίζετε ὅτι, ἂν δέχεστε τὴν πίστη σ' ἐμένα τὸν ἴδιο πού μέ βλέπετε ὡς ἄνθρωπο, δέν θὰ πιστεύετε ἀπλῶς σέ ἓναν ἄνθρωπο, ἀλλὰ στὸν ἴδιο τὸν Πατέρα μέσω ἐμοῦ, τοῦ Υἱοῦ δηλαδή πού εἶναι σέ ὅλα ἴσος καὶ ἀπαράλλακτος, πού ἔλαβε σὰρκα γιὰ σᾶς καὶ ἔκανε δικό του ταπεινὸ φόρεμα τῆ μορφῆ τοῦ ἀνθρώπου, πού ἔχει ὅμως σέ σχέση μ' αὐτὸν τὴν ἴδια φύση καὶ ἐπιτελεῖ τὰ ἴδια ἔργα καὶ ἔχει τὴν ἴδια δόξα χωρὶς καμμιά ἀπολύτως μείωση;

34. Μπορεῖ νά μάθει κανεὶς καὶ μ' ἄλλο τρόπο ὅτι αὐτὸς δέν ἀπορρίπτει τὴν πίστη σ' αὐτόν, ἀλλὰ τὴν ἔχει δεχθεῖ χωρὶς καμμιά περικοπὴ καὶ διαφορὰ στὸ πρόσωπό του, κι ἄς ἔγινε ἄνθρωπος. Ὅταν δηλαδή θεράπευε τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸ καὶ ἔδωσε σ' αὐτόν τὸ γλυκὺ βέβαια, ἀλλὰ ἀσυνήθιστο φῶς, εὐλόγα θαυμαζῶταν ἀπὸ ὄλους. Καὶ ὁ τυφλὸς φυσικὰ μετὰ τὴ ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὸ πάθος του ἀνακρινόμενος ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους φανέρωσε τὸν γιατρό του, ὁ Χριστὸς ὅμως ὅταν τὸν συνάντησε τοῦ εἶπε· «Ἐσὺ πιστεύεις στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ;»¹¹, καὶ ὅταν αὐτὸς φώναξε δυνατὰ, «Ποιὸς εἶναι, Κύριε, γιὰ νά πιστέψω σ' αὐτόν;»¹², τοῦ ἀπαντοῦσε· «Καὶ τὸν ἔχεις δεῖ, κι αὐτὸς πού μιλάει μαζί σου, αὐτὸς εἶναι. Κι ἐκεῖνος εἶπε· Πιστεύω, Κύριε· Καὶ τὸν προσκύνησε»¹³. Καὶ πῶς δέν εἶναι φανερὸ σέ ὄλους, ὅτι ἡ θεία καὶ ἀνώτατη φύση εἶναι τελείως ἀόρατη; Γιατὶ σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Κανένας ποτὲ δέν εἶδε τὸν Θεό»¹⁴. Ἄν λοιπόν ἀποχωρίζοντας ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἔτσι ὅπως αὐτὴ εἶναι, καὶ ἤθελε νά τὸν πιστεύουν ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα Λόγος γυμνὸς καὶ μόνος, γιατί δέν διέταξε τὸν εὐεργετημένο του ὅτι πρέπει μᾶλλον νά ἀναλογίζεται ποιὰ εἶναι ἡ φύση τῆς θεότητος, ἀλλὰ τὴν παρουσίασε κατὰ τρόπο σωματικό, ὥστε νά τὸν δοῦν καὶ μέ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια; Γιατὶ εἶπε· «Καὶ τὸν εἶδες, κι αὐτὸς πού μιλάει μαζί σου, αὐτὸς εἶναι»^{14α}. Ἡ θὰ ποῦμε, ὅτι δέν παρουσίασε τὸ σῶμα του; Ἐπειτα πῶς αὐτὸς θὰ μπορούσε νά εἶναι ἡ σὰρκα, ἂν δέν νοηθεῖ μέ ἔνωση, ὅτι αὐτὸς ὑπάρχει μέ αὐτὸ

αὐτοῦ; Καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐφ' ἡμῶν γένοιτ' ἂν καταδείξειε γὰρ ἂν τις οὐ μεμερισμένως, οὐδὲ ἀτελῶς τὸν καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον, τὸν ἐκ ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώματος, καὶ ἀπὸ μόνης αὐτοῦ τῆς σαρκός

- 5 ΛΕ. Γέγραφε δέ που καὶ ὁ σοφὸς ἡμῖν Ἰωάννης, ὅτι «Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ».
- 10 Κατατεθήποι δ' ἂν τις οὐ μείον καὶ τὸν θεσπέσιον Πέτρον, Ἰουδαίοις προσπεφωνηκότα σαφῶς καὶ ἀναφανδόν· «Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπ' εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι
- 15 Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής». Καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν «Καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία· οὐδὲ γὰρ ἕτερον ὄνομά ἐστιν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς». Τίς οὖν ἄρα
- 20 ἐστὶν ὁ καὶ θάνατον ὑποδύς, καὶ ἐγηγεργμένος ἐν δόξῃ, καὶ ἐκ Ναζαρέτ, εἰ μὴ Χριστὸς Ἰησοῦς, τουτέστιν ὁ πρὸ παντὸς μὲν αἰῶνος ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀπορρητῶς γεγεννημένος, ἐν δέ γε τῷ λοίσθῳ καὶ εἰς πέρας ἤκοντι τοῦ αἰῶνος καιρῷ καὶ σωματικῶς ἐκ γυναικός; Ὁ πίστιν οὖν ἄρα τὴν πρὸς αὐτὸν προσιέμενος, γέρας
- 25 ἀποίσειται τὸ ἐξαίρετον· διακεκλήσεται γὰρ υἱὸς Θεοῦ. «Ὅσοι γὰρ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Ἴνα γὰρ γένηται πρωτεύων ἐν πᾶσιν αὐ-
- 30 τός, καθὰ γέγραπται, «γεγέννηται μὲν ἐκ γυναικός».

ΛΣΤ. Ἐπειδὴ δέ ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς ἀναμορφουμένης κτίσε-

15. Ἰω. 20, 30-31.

18. Ἰω. 1, 12-13.

16. Πράξ. 4, 8-10.

19. Κολ. 1, 18.

17. Ὁπ. π. 12.

20. Γαλ. 4, 4.

πού είναι δικό του; "Όπως βέβαια θὰ μπορούσε νὰ γίνει καὶ μὲ μᾶς· γιατί μπορεῖ νὰ δείξει κάποιος ὄχι διηρημένο, οὔτε ἀτελῆ τὸ ἄνθρωπο, ἐννοῶ τὸν ἀποτελούμενο ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, καὶ μόνο ἀπὸ τὴ σὰρκα του.

35. Ἐγραψε κάπου καὶ ὁ σοφὸς γιὰ μᾶς Ἰωάννης· «Κι ἄλλα πολλὰ θαύματα ἔκανε ὁ Ἰησοῦς ἔχοντας παρόντες τοὺς μαθητὲς του, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν γραφεῖ σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο. "Όσα ἔχουν γραφεῖ γράφτηκαν γιὰ νὰ πιστέψετε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ τὴν πίστη σας αὐτὴ νὰ ἔχετε ζωὴ στὸ ὄνομα αὐτοῦ»¹⁵. Θὰ θαυμάσει κανεὶς ὄχι λιγότερο καὶ τὸν θεσπέσιο Πέτρο πὺ διακήρυξε μὲ σαφήνεια καὶ ὀλοφάνερα· «"Αρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι, ἂν ἐμεῖς σήμερα ἀνακρινόμεστε ἐπειδὴ εὐεργετήσαμε ἓναν ἄρρωστο ἄνθρωπο, καὶ μᾶς ἐρωτοῦν στὸ ὄνομα ποιοῦ σώθηκε αὐτός, ἅς γίνει γνωστὸ σὲ ὄλους ἐσᾶς καὶ σ' ὄλο τὸ λαὸ τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, πὺ ἐσεῖς τὸν σταυρώσατε, ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ἀνέστησε, στὸ ὄνομα αὐτοῦ στέκεται αὐτὸς μπροσὰ σας ὑγιής»¹⁶. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἄλλα λέγει πάλι· «Καὶ δὲν ὑπάρχει σωτηρία μέσω κανενὸς ἄλλου· γιατί δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο ὄνομα κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ πὺ ἔχει δοθεῖ στοὺς ἀνθρώπους, μέσω τοῦ ὁποῖου πρέπει ἐμεῖς νὰ σωθοῦμε»¹⁷. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ἄραγε αὐτὸς ὁ ὁποῖος καὶ θάνατο ὑπέμεινε, καὶ ἀναστήθηκε μὲ δόξα, καὶ κατὰγεται ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ, ἂν ὄχι ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς, δηλαδὴ αὐτὸς πὺ πρὶν βέβαια ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα ἔχει γεννηθεῖ μὲ τρόπο ἀπόρητο ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἐνῶ στὸν ἔσχατο καιρὸ πὺ φτάνει στὸ τέλος τῆς αἰωνιότητος γεννήθηκε καὶ σωματικᾶ ἀπὸ γυναῖκα; "Αρα λοιπὸν ὁποῖος δέχεται τὴν πίστη πρὸς αὐτὸν θὰ ἀποκομίσει βραβεῖο ξεχωριστό· γιατί θὰ ὀνομασθεῖ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ λέγει· «"Όσοι τὸν δέχθηκαν, ἔδωσε σ' αὐτοὺς τὴν ἐξουσία νὰ γίνουν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, σὲ ἐκείνους δηλαδὴ πὺ πιστεύουν στὸ ὄνομά του, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν γεννήθηκαν ἀπὸ αἵματα οὔτε ἀπὸ σαρκικὴ ἐπιθυμία, οὔτε ἀπὸ θέλημα ἄνδρα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό»¹⁸. «Γιὰ νὰ γίνει δηλαδὴ αὐτὸς πρῶτος ἀνάμεσα σὲ ὄλους»¹⁹, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «γι' αὐτὸ γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα»²⁰.

36. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναμορφωμένης δημιουργίας

ως δι' ἁγιασμοῦ πρὸς Θεόν, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων αὐτὸς γεννητὸς ἐδείχθη ἐκ Πνεύματος, τὴν ἀνδρὸς τε καὶ γυναικὸς οὐ περιμένων σύνοδον, καὶ οὐκ ἀτιμία καὶ μῶμφ καταδικάζων τὴν φύσιν (τίμιος γὰρ ὁ γάμος, καὶ «ὁ πλάσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ 5 θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς), ἀλλὰ τῷ μείζονι καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερκειμένῳ προσνέμων ἤδη πως τὰ ἀνθρώπινα· γεννητούς γὰρ Πνεύματος, οὐκ ἀνδρῶν ἡμᾶς ἔτι χρηματίζειν ἤθελε. Καὶ γοῦν, «Πατέρα», φησί, «μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὁ οὐράνιος, πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε». Οὐκοῦν 10 ἀμώμητον παντελῶς τὸ πιστεύειν εἰς αὐτόν, μᾶλλον δὲ καὶ τῇ τῶν πλημμελημάτων ἀμνηστία τετίμηται. Γράφει δὲ ὧδε πάλιν ὁ ἔκκριτος Παῦλος· «Εἰδότες δέ, ὅτι οὐ δικαιούται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, εἰ μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐν αὐτῷ». Κατοκνήσω 15 δὲ οὐδαμῶς, ὅπερ ἤδη φθάσας ἔφην, ἀνακνκλήσας εἰπεῖν, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς οὐ γυμνὸς καὶ καθ' ἑαυτὸν νοεῖται ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, ἀλλ' ὅτε προσέλαβε τὸ ἀνθρώπινον καὶ ἀσυγχύτως ἐνεπλάκη σαρκί. Οὕτως ἔχοντα καὶ ὁρώμενον καὶ ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς τυγχάνοντα, τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις παρέδειξεν ὁ Πατὴρ, 20 φωνῆς ἄνωθεν ἐκπεμπομένης τοιαῦσδε· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε».

Σύνες οὖν, ὅπως οὐκ Ἐν τούτῳ, φησὶν, ἐστὶν ὁ Υἱός μου, ἵνα μὴ ἀνὰ μέρος, ὡς ἕτερος ἐν ἑτέρῳ τυχόν, ἀλλ' εἷς νοοῖτο ὁ αὐτὸς καθ' ἑνωσιν οἰκονομικῆν. Πλημμελὲς δὲ ὅτι τὸ ἀντιτείνειν ἐστί, 25 καὶ τῶν ὅτι μάλιστα σφαλερωτάτων, ἀναπείθει γράφων Ἰωάννης ὠδί· «Ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ· ὁ μὴ πιστεύων τὸν Υἱόν, ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἐπίστευσεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν 30 μεμαρτύρηκεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ». Μεμαρτύρηκε δέ, ὅτι Οὗτος ὁ μετὰ σαρκὸς καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, μοναδικῶς

21. Ἐβρ. 13, 4.

22. Ματθ. 19, 4.

23. Ματθ. 23, 9. 8.

πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τὸν ἁγιασμὸ καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀναδείχθη-
κε αὐτὸς γεννημένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, χωρὶς νὰ περιμένει συνεύρεση
ἄνδρα καὶ γυναίκας καὶ νὰ καταδικάζει σὲ ἀτιμία καὶ μομφή τὴν
ἀνθρώπινη φύση (γιατὶ «ὁ γάμος εἶναι τίμιος»²¹, καὶ «αὐτὸς ποὺ
τοὺς ἔπλασε, τοὺς ἔκανε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἄνδρα καὶ γυναίκα»²²), ἀλλὰ
στὸ μεγαλύτερο καὶ ἀσύγκριτα ἀνώτερο ἀπονέμει κατὰ κάποιον
τρόπο τὰ ἀνθρώπινα· γιατί ἤθελε νὰ εἴμαστε γεννημένοι ἀπὸ τὸ
Πνεῦμα, καὶ ὄχι ἀπὸ ἄνδρες. Καὶ πράγματι λέγει· «Μὴν ἀποκαλέσε-
τε κανέναν ἐπάνω στὴ γῆ πατέρα· γιατί ἓνας εἶναι ὁ Πατέρας σας,
αὐτὸς ποὺ θρῖσκεται στὸν οὐρανό, καὶ ὅλοι ἐσεῖς εἴσαστε ἀδέλφια»²³.
Ἐπομένως εἶναι τελείως ἀμεμπτο νὰ πιστεύομε σ' αὐτόν, καὶ μᾶλλον
ἔχει τιμηθεῖ καὶ μὲ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτημάτων. Γράφει λοι-
πὸν πάλι ὁ ἔξοχος Παῦλος τὰ ἑξῆς· «Γνωρίζοντας ὅτι ὁ ἄνθρωπος
δὲν κρίνεται δίκαιος ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ νόμου, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστη του
στὸν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ ἐμεῖς πιστέψαμε στὸν Χριστό γιὰ νὰ δικαι-
ωθοῦμε ἀπὸ αὐτόν»²⁴. Καὶ δὲν θὰ διστάσω καθόλου νὰ ἐπαναλάβω
αὐτὸ ποὺ εἶπα προηγουμένως, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός δὲν νοεῖται
γυμνός καὶ αὐτὸς μόνο ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὅταν ἔλαβε τὴν ἀν-
θρώπινη φύση καὶ πλέχθηκε κατὰ τρόπο ἀσύγκριτο μὲ τὴ σάρκα.
Ἔτσι ἦταν καὶ φαινόταν καὶ εἶχε τὴ δικὴ μας μορφὴ, καὶ ἔτσι τὸν
ἔδειξε στοὺς ἁγίους ἀποστόλους ὁ Πατέρας στέλνοντας ἀπὸ τοὺς
οὐρανοὺς φωνὴ μὲ τὰ λόγια· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
στὸν ὁποῖο βρῆκα τὴν εὐαρέσκειά μου· αὐτόν ν' ἀκοῦτε»²⁵.

Κατανόησε λοιπὸν τὸν λόγο· γιατί δὲν λέγει, “Σ' αὐτόν εἶναι ὁ
Υἱός μου”, γιὰ νὰ μὴν νοεῖται χωριστὰ σὰν ἓνας ἄλλος μέσα στὸν
ἄλλο ἐνδεχομένως, ἀλλὰ ἓνας καὶ ὁ ἴδιος μὲ ἔνωση κατ' οἰκονομία.
“Ὅτι τὸ ν' ἀντιτείνει κανεῖς ἀμφιβολίες εἶναι λάθος καὶ ἀπὸ τὰ πλέον
σφαλερὰ, μᾶς πείθει ὁ Ἰωάννης γράφοντας αὐτά· «Αὐτὴ εἶναι ἡ
μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ἔδωσε ὡς ἐπιβεβαίωση γιὰ τὸν Υἱό
του. “Ὅποιος πιστεύει στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ
μέσα του· ὁποῖος δὲν πιστεύει στὸν Υἱὸ του, τὸν παρουσιάζει ψεύτη,
ἐπειδὴ δὲν πίστεψε στὴ μαρτυρία ποὺ ἔδωσε ὁ Θεὸς γιὰ τὸν Υἱό
του»²⁶. Καὶ ἡ μαρτυρία του εἶναι, ὅτι Αὐτὸς ποὺ ἔχει ντυθεῖ τὴ σάρκα

24. Γαλ. 2, 16.

25. Ματθ. 17, 5.

26. Α' Ἰω. 5, 9-10.

καὶ ἰδικῶς ἐμὸς ἀληθῶς Υἱός. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου
 βαπτίσματος εὐκλεᾶ χάριν, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ζωοποιήσιν καὶ τὴν
 Θεοῦ μέθεξιν δι' ἁγιασμοῦ ἐν Πνεύματι, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ πε-
 5 προᾶχθαι δώσομεν ἀναγκαιῶς. Μεμνήμεθα γὰρ Ἰωάννου λέγον-
 5 τος «Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμί
 ἰκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· ἐκεῖνος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύ-
 ματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ». Ἔρα, εἰπέ μοι, τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότη-
 10 τος ἔργον εἶναί φαμεν τὸ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ βαπτίζεσθαι
 καὶ πυρὶ; Καὶ πῶς ἂν εἴη τοῦτό γε; Καὶ μὴν ἄνδρα λέγων τὸν
 10 ὅσον οὐδέπω παρεσόμενόν τε καὶ ὀφθησόμενον, αὐτὸν ἔφη βα-
 πτίζειν ἐν πυρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, οὐ τὸ ἀλλότριον τοῖς βαπτίζο-
 μένοις ἐνιέντα Πνεῦμα δουλοπρεπῶς καὶ ὑπουργικῶς, ἀλλ' ὡς
 Θεὸν κατὰ φύσιν μετ' ἐξουσίας τῆς ἀνωτάτω τὸ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ
 ἴδιον αὐτοῦ, δι' οὗ καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν ἐνσημαίνεται χαρατῆρ. Ἄνα-
 15 μορφούμεθα, γὰρ, ὡς εἰς εἰκόνα τὴν θείαν, εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν,
 οὐ σωματικὸν ὑπομένοντες τὸν ἀναπλασμόν (κομιδῇ γὰρ εὐήθεις
 οἶεσθαι ταυτί), διὰ δὲ τοῦ μεταλαχεῖν ἁγίου Πνεύματος, αὐτὸν ἐν
 ἑαυτοῖς πλουτοῦντες Χριστόν· ὡς ἤδη χαίροντας ἐκεῖνο φωνεῖν·
 «Ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσε γὰρ με ἱμάτιον
 20 σωτηρίου καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης». – «Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν
 ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε».

ΛΖ'. Εἰ δὲ δὴ τις ἔροίτο προσιών· Ἔρα· οὐκ εἰς ἄνθρωπον βε-
 βαπτίσεσθε; Καὶ τοῦτο εἶναί φήσομεν ἀληθές; Καὶ πρὸς ἡμῶν
 ἀντακούσεται· Εὐφήμει, ἄνθρωπε· τί δρᾷς, ὃ οὗτος, κατακομί-
 25 ζων ἡμῶν εἰς γῆν τὴν ἐλπίδα; Βεβαπτίσεσθε γὰρ οὐκ εἰς ἄνθρω-
 πον ἀπλῶς, ἀλλ' εἰς Θεὸν ἐνηνθρωπηκότα, καὶ ἀνιέντα ποιῶν
 καὶ τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων τοὺς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐκδεδε-
 γμένους, μᾶλλον δὲ εἰσδεδεγμένους· καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Πέ-
 30 τρος Ἰουδαίοις προσλαλῶν ἔφη· «Μετανοήσατε οὖν, καὶ βαπτί-
 σθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν

27. Ματθ. 3, 11.

28. Ψαλμ. 34, 9.

29. Γαλ. 3, 27.

καὶ ἔχει τὴ μορφὴ τοῦ δούλου, εἶναι μόνος αὐτὸς καὶ μὲ ἰδιαίτερο τρόπο ἀληθινὰ δικός μου Υἱός. Κι αὐτὴ τὴ λαμπρὴ χάρις ποὺ δόθηκε μέσω τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τὴ ζωοποίησι μέσω αὐτοῦ καὶ τὴ μέθεξι τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἁγιασμὸ τοῦ Πνεύματος θὰ δεχθοῦμε κατ' ἀνάγκη ὅτι ἔγινε μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ θυμόμαστε τὸν Ἰωάννη ποὺ λέγει· «Αὐτὸς ποὺ ἔρχεται πίσω μου εἶναι πιὸ ἰσχυρὸς ἀπὸ μένα, τοῦ ὁποίου δὲν εἶμαι ἰκανὸς οὔτε τὰ ὑποδήματά του νὰ κρατήσω· ἐκεῖνος θὰ σᾶς βαπτίσει μὲ Πνεῦμα ἅγιο καὶ φωτιά»²⁷. Πές μου λοιπόν, εἶναι ἄραγε ἔργο τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τὸ νὰ μπορεῖ νὰ βαπτίζει μὲ Πνεῦμα ἅγιο καὶ φωτιά; Καὶ πῶς θὰ μπορούσε νὰ γίνε αὐτό; Καὶ λέγοντας βέβαια ἀνδρα ποὺ δὲν ἔχει ἔρθει ξανά οὔτε ἔχει φανεῖ, εἶπε ὅτι αὐτὸς θὰ βαπτίζει μὲ φωτιά καὶ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ δὲν θὰ βάζει στοὺς βαπτιζόμενους κατὰ τρόπο δουλοπρεπῆ καὶ ὑπηρετικὸ τὸ ξένο πνεῦμα, ἀλλὰ ὡς Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του μὲ τὴν ἀνώτατη ἐξουσία θὰ βάζει τὸ Πνεῦμα ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν καὶ εἶναι δικό του, μὲ τὸ ὁποῖο τυπώνεται σ' ἐμᾶς ἡ θεία σφραγίδα. Γιατὶ ἀναμορφωνόμαστε σὰν σὲ εἰκόνα θεία, στὸν Χριστὸ Ἰησοῦ, ὑπομένοντας ὄχι βέβαια ἀνάπλαση σωματικὴ (γιατὶ τὸ νὰ τὸ νομίζει κανεὶς αὐτὸ εἶναι πολὺ ἀνόητο), ἀλλὰ καθιστάμενοι κοινωνοὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, γεμίζομε μέσα μας σὰν μὲ πλοῦτο μὲ τὸν Χριστό, καὶ γεμᾶτοι πιά ἀπὸ χαρὰ φωνάζομε ἐκεῖνο· «Ἐὰν γεμίσει ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀγαλλίασι ἐξαιτίας τοῦ Κυρίου· γιατί μὲ ἔντυσε μὲ ἱμάτιο σωτηρίας καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης»²⁸. Γιατὶ λέγει· «Ὅσοι βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἔχετε ντυθεῖ τὸν Χριστό»²⁹.

37. Ἐὰν ὅμως ἔρθει κάποιος καὶ ἐρωτήσῃ· Ἐὰν γεμίσαμε σὲ ὄνομα ἑνὸς ἀνθρώπου; Καὶ αὐτὸ θὰ ποῦμε ὅτι εἶναι ἀλήθεια; Θὰ ἀκούσῃ μὲ τὴ σειρά του ἀπὸ μᾶς· Μίλα καλά, ἄνθρωπε· τί κά-νεις, καλέ μου, μεταφέρεις τὴν ἐλπίδα μας στὴ γῆ; Δὲν βαπτισθήκαμε ἀπλῶς στὸ ὄνομα ἀνθρώπου, ἀλλὰ στὸ ὄνομα Θεοῦ ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν ποινὴ καὶ ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες κατηγορίες ἐκείνους ποὺ ἀποδέχθησαν, ἢ μᾶλλον ποὺ ἔγιναν ἀποδεκτοὶ στὴν πίστη πρὸς αὐτόν. Καὶ πράγματι ὁ θεσπέσιος Πέτρος, ἀπευθυνόμενος στοὺς Ἰουδαίους, εἶπε· «Μετανοῆστε λοιπόν, κι ἄς βαπτισθεῖ καθένας σας στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς συχώρησι τῶν

ἁμαρτιῶν ὑμῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Ἀπολύων γὰρ ἁμαρτίας τὸν αὐτῷ προσκειόμενον, τῷ ἰδίῳ λοιπὸν καταχρῆται Πνεύματι, ὅπερ ἐνήσει μὲν αὐτός, ὡς ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, καὶ ἐξ ἰδίας ἡμῶν ἀναπηγάξει φύσεως Κοινὸν δὲ
 5 ὥσπερ τὸ χρῆμα τιθεὶς τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομία διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐνέπνει σωματικῶς ἐνεφύσησε γὰρ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, εἰπὼν «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον». Καὶ «οὐκ ἐν μέτρῳ δίδωσι», κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν, «τὸ Πνεῦμα», ἀλλ' αὐτὸς ἐνήσειν ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Πατήρ. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέ-
 10 σιος Παῦλος, ὄλην ἀποστήσας τὴν ἐν γε τούτῳ διαφορὰν, ποτὲ μὲν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσνέμων ὁράται, ποτὲ δ' αὖ τῷ Υἱῷ. Γράφει γὰρ ὧδε· «Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ ἐνοικεῖ ἐν ὑμῖν. Εἴ τις δὲ Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ· εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ
 15 μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζῶν διὰ δικαιοσύνην». Ἄραρεν οὖν, ὅτι καὶ ἰδιὸν ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ, καὶ οὔτι που μόνον ἢ Λόγος ἐστὶ πεφηνῶς ἐκ Πατρὸς, ἀλλ' εἰ καὶ νοοῖτο καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος γεγονώς, οὐ τῶν τῆς θεότητος ιδιωμάτων ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει λειπόμενος. Καὶ γοῦν αὐτὸς ὑπάρχων ἢ
 20 πάντων ζωῆ, διὰ τὴν ἐκ τοῦ ζῶντος Πατρὸς ἄρρητον γέννησιν, ζωοποιεῖσθαι λέγεται μεθ' ἡμῶν. Πάρα δ' οὖν ὅμως ἰδεῖν χαριζόμενον μὲν τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ τῆς θεοπρεποῦς ἐνεργείας τὴν δόξαν, οἰκειούμενον δ' αὖ τὴν σάρκα, καὶ οἶονεὶ πως καθ' ἔνωσιν οἰκονομικὴν καὶ τῇ ἰδίᾳ περιτιθέντα φύσει.

25 ΛΗ. Ἡ οὐχὶ δὴ μάλιστα πρέπει ἐρεῖ τις τῷ γε ὄντι κατὰ φύσιν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγω, τῷ ἄνωθεν ἦκειν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, τὸ ζωογονεῖν δύνασθαι τὰ οἷς ἂν ἐνιέναι βούλοιο τὴν ζωὴν; Τί δὲ τὸ δημιουργεῖν, εἰπέ μοι; θεϊκῶς δοίη τις ἂν εἶναι, ἢ τῶν ἀνθρωπίνων; Οὐδαμῶς Πῶς τοίνυν; Ἡμᾶς ζωοποιεῖ μὲν ὡς Θεός·
 30 πλὴν οὐ μόνω τῷ μεταλαχεῖν ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ἐδεστήν

30. Πράξ. 2, 38

32. Ἰω. 3, 34.

31. Ἰω. 20, 22.

33. Ἰω. 3, 3.

ἁμαρτιῶν σας, καὶ θὰ λάβετε τὴ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»³⁰. Ἀπαλλάσσοντας δηλαδή ἀπὸ τὴν ἁμαρτία αὐτὸν ποὺ πηγαίνει κοντὰ του, τοῦ δίνει τὸ χρίσμα τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖο ἐμφυσᾷ ὁ ἴδιος ὡς Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ποὺ ἀναβλύζει ἀπὸ τὴ δική του φύση γιὰ μᾶς. Καὶ καθιστώντας τὴν ἐνέργεια ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης κοινὴ λόγῳ τῆς οἰκονομίας τῆς ἐνσᾶρκωσης, τὴν ἐνέπνεε καὶ ὡς ἄνθρωπος σωματικᾶ· γιατί ἐμφύσησε στοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εἶπε· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιο»³¹. Καὶ σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Ἰωάννη «δὲν τὸ δίνει μὲ μέτρο τὸ Πνεῦμα»³², ἀλλὰ τὸ ἐμφυσᾷ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ὅπως βέβαια καὶ ὁ Πατέρας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καταργώνοντας ὅλη τὴ διαφορὰ ὡς πρὸς αὐτό, ἄλλοτε φαίνεται νὰ τὴν ἀπονέμει στὸν ἴδιο τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ ἄλλοτε πάλι στὸν Υἱὸ. Γιατί γράφει τᾶ ἐξῆς· «Ἐσεῖς ὅμως δὲν ζεῖτε σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τῆς σάρκα, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος, ἂν βέβαια τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας. Ἄν ὅμως κάποιος δὲν ἔχει τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ, αὐτὸς δὲν εἶναι δικός του. Ἄν ὅμως ὁ Χριστὸς εἶναι μέσα σας, εἶναι τὸ σῶμα σας νεκρὸ γιὰ τὴν ἁμαρτία, ἐνῶ τὸ πνεῦμα σας ζεῖ λόγῳ τῆς ἐνάρετης ζωῆς σας»³³. Ἄρα λοιπὸν ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι καὶ τοῦ Υἱοῦ (δικό του) καὶ δὲν εἶναι ὁ Υἱὸς μόνον Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ἂν καὶ νοεῖται ὅτι ἔχει γίνεαι ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, δὲν ὑστερεῖ στὰ ιδιώματα τῆς θεότητος ποὺ εἶναι φύση του. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι ὁ ἴδιος ἢ ζωὴ ὅλων, λόγῳ τῆς ἀνέκφραστης γέννησής του ἀπὸ τὸν ζῶντα Πατέρα, λέγεται ὅτι ζωοποιεῖται μαζί μας. Μποροῦμε ὅμως νὰ δοῦμε ὅτι ὁ Λόγος χαρίζει στὴ σάρκα του καὶ τὴν ἐνέργεια τῆς θείας δόξας, καὶ οἰκειώνεται πάλι τὴ σάρκα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τὴν θέτει ὡς περίβλημα στὴ φύση του λόγῳ τῆς κατ' οἰκονομίᾳ ἔνωσης.

38. Ἡ θὰ πεῖ κάποιος ὅτι δὲν ἀρμόζει ἀπόλυτα στὸν Λόγο ποὺ ὡς πρὸς τὴ φύση προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ ἄνω καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, νὰ μπορεῖ νὰ ζωογονεῖ αὐτοὺς στοὺς ὁποίους θέλει νὰ δώσει τὴ ζωὴ; Ἀλλὰ πές μου, τί εἶναι ἡ δημιουργία; εἶναι ἐνέργεια, θὰ πεῖ κανεὶς, θεϊκὴ, ἢ ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες; Καθόλου. Πῶς λοιπὸν γίνεται; Ἐμᾶς βέβαια μᾶς ζωοποιεῖ σὰν Θεὸς, πλὴν ὅμως ὄχι μόνον μὲ τὴ μετάληψη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ παραθέ-

παραθείς καὶ τὴν ἀναληφθεῖσαν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
 Ἔφη γάρ, ὅτι « Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα
 τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πῖντε τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν
 ἑαυτοῖς». Κατακερτομούντων δὲ αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων ποτὲ καὶ
 5 τὴν ἐπὶ τοῖς ἀμείνοσι ψῆφον ἀνάπτειν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐπιχειρη-
 κότων τῷ μακαρίῳ Μωσεῖ, εἰρηκότων δὲ ἀναφανδόν· «Οἱ πατέρες
 ἡμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς ἐστὶ γεγραμμένον
 “Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν”· τί ποιεῖς σὺ
 σημεῖον ἵνα πιστεύωμέν σοι; τί ἐργάζῃ», ὡς ἄνωθεν ἡμῖν καὶ ἐξ
 10 οὐρανοῦ κατακομίσας τὸ σῶμα; φησὶν· «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν,
 οὐ Μωϋσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ ὁ
 Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.
 Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ». Καὶ πρὸς γε τούτοις πάλιν μονονουχί καὶ
 15 δακτύλῳ καταδεικνύς ἑαυτὸν ἐνσώματον· «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ
 ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τοῦ ἄρτου τού-
 του, ζήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου
 ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ὁ τρώγων μου τὴν
 σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Καθὼς
 20 ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καὶ ὁ τρώ-
 γων με, καὶ κεῖνος ζήσῃ δι' ἐμέ». Καίτοι πῶς οὐκ ἀληθὲς εἶπειν, ὡς
 καταπεφοίτηκε μὲν οὐκ ἐξ οὐρανῶν ἢ σὰρξ, ἀλλ' ἦν ἐκ Παρθένου,
 κατὰ τὰς Γραφάς; Ὅτι ἔστι δὲ οὐκ ἐδεστός ὁ Λόγος, ἀλλ' εἰς ἐν
 ἄμφω συλλέγων κατὰ σύμβασιν οἰκονομικὴν τὰ τῶν φύσεων ιδιώ-
 25 ματα, διὰ μυρίων ὄσων ἡμῖν ὁράται λόγων. Νικοδήμῳ μὲν γὰρ οὐ
 συνιέντι τὸ μυστήριον, ἀνακεκραγότι δὲ ἀμαθῶς «Πῶς δύναται
 ταῦτα γενέσθαι; – Εἰ τὰ ἐπίγεια», φησὶν, «εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πι-
 στεύετε, πῶς ἐὰν εἶπω τὰ ἐπουράνια ὑμῖν, πιστεύσητε; Καὶ οὐδεὶς
 ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἐκ τοῦ
 30 οὐρανοῦ καταβάς». Ἰουδαίους τε πάλιν τὴν ἴσην ἐκείνῳ νοσοῦσιν
 ἀπαιδευσίαν, καὶ διαγελαῖν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐλομένοις αὐτόν, ἐπει-

τοντας για βρώση και τή σάρκα πού ἔχει λάβει τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί εἶπε· «Σᾶς διαβεβαιώνω, ἂν δὲν φᾶτε τή σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί δὲν πιεῖτε τὸ αἷμα του, δὲν ἔχετε μέσα σας ζωή»³⁴. Κι ὅταν κάποτε τὸν χλεύαζαν οἱ Ἰουδαῖοι κι ἐπιχειροῦσαν νὰ ἀποδώσουν τή νικήτρια ψῆφο, δὲν ξέρω πῶς, στὸν Μακάριο Μωυσῆ λέγοντας φανερά, «Οἱ πατέρες μας ἔφαγαν τὸ μάννα στὴν ἔρημο, ὅπως ἔχει γραφεῖ· “Τοὺς ἔδωσε ἄρτο ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ φᾶνε”, ἐσὺ ποιὸ θαῦμα κάνεις γιὰ νὰ πιστέψομε σ’ ἐσένα; ποιὸ ἔργο κάνεις»³⁵, φέρνοντάς μας τὸ σῶμα σου ἐδῶ κάτω ἀπὸ ἄνω καί τὸν οὐρανό; Τοὺς ἀπάντησε· «Σᾶς διαβεβαιώνω, δὲν σᾶς ἔδωσε ὁ Μωυσῆς τὸν ἄρτο ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου σᾶς δίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸν ἄρτο τὸν ἀληθινό. Γιατί ὁ ἄρτος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνος πού κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καί δίνει ζωὴ στὸν κόσμo»³⁶. Κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ πάλι δακτυλοδεικτώντας κατὰ κάποιo τρόπο τὸν ἑαυτό του μὲ σῶμα, λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος ὁ ζωντανός, πού κατέβηκα ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ἄν φάγει κάποιος ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἄρτο θὰ ζήσει στὸν αἰῶνα. Καί ὁ ἄρτος πού ἐγὼ θὰ δώσω εἶναι ἡ σάρκα μου, τὴν ὁποία ἐγὼ θὰ δώσω γιὰ χάρη τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου. Ὅποιος τρώει τὴ σάρκα μου καί πίνει τὸ αἷμα μου μένει μέσα σὲ μένα καί ἐγὼ μέσα σ’ αὐτόν. Ὅπως μὲ ἔστειλε ὁ Πατέρας μου πού ζεῖ, καί ἐγὼ ζῶ ἕξαιτίας τοῦ Πατέρα. Καί ὅποιος τρώει ἐμένα, ἐκεῖνος θὰ ζήσει ἕξαιτίας μου»³⁷. Καί πῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ σάρκα δὲν κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἀλλὰ προῆλθε ἀπὸ τὴν Παρθένο, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, Ὅτι ὁ Λόγος δὲν τρώγεται, συλλέγοντας σὲ ἓνα τὰ ιδιώματα τῶν δύο φύσεων κατὰ οἰκονομία, τὸ διαπιστώνομε ἀπὸ μύριους ὅσους λόγους. Πράγματι στὸν Νικόδημο πού δὲν καταλάβαινε τὸ μυστήριο καί εἶχε φωνάξει χωρὶς νὰ γνωρίζει, «Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν αὐτὰ; εἶπε· Ἄν σᾶς μίλησα γιὰ τὰ ἐπίγεια καί δὲν πιστεύετε, πῶς θὰ πιστέψετε ἂν σᾶς μιλήσω γιὰ τὰ ἐπουράνια; Καί κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, παρὰ μόνο ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πού κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό»³⁸. Καί στοὺς Ἰουδαίους πάλι πού ἔπασχαν ἀπὸ τὴν ἴδια μ’ ἐκεῖνον ἀμάθεια καί θέλησαν, δὲν ξέρω γιατί, νὰ τὸν περιγελάσουν, ἐπειδὴ εἶπε ὅτι τὸ σῶμα του εἶναι ζωο-

36. Ἰω. 6, 32-33.

37. Ὅπ. π. 51-52, 57-58.

38. Ἰω. 3, 9, 12-13.

περ ἔφη ζωοποιὸν καὶ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἴδιον σῶμα· «Τοῦτο ὑμᾶς
 σκανδαλίζει;», φησὶν· «ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀνα-
 βαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;»; Ἡ οὐχὶ τετέχθαι φαμέν ἐκ γυ-
 ναικὸς τὸν Ἐμμανουήλ; Ποῦ οὖν τὸ πρότερον ἦν, ἢ πῶς ἀναβέ-
 5 θηκεν ἔνθα φησὶν εἶναι αὐτόν, καίτοι τεχθέντος διὰ τῆς ἁγίου
 Παρθένου τοῦ ἐνωθέντος αὐτῷ σώματος; Οὐχὶ δὲ καὶ ἀπρακτεῖν
 ὁμολογήσαιμ' ἂν τὴν ἀπὸ γῆς σάρκα πρὸς τὸ δύνασθαι ζωο-
 ποιεῖν, ὅσον ἤκεν εἰς ἰδίαν φύσιν; Πῶς οὖν, εἴτε μοι, ζωοποιὸς ἢ
 σὰρξ; ἢ πῶς ἂν νοοῖτο καὶ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἀπὸ γῆς; Καθ' ἔνωσην
 10 δηλονότι, τὴν πρὸς γέ φημι τὸν ζῶντά τε καὶ οὐρανόθεν Λόγον
 φρονήσομεν γὰρ ὡδὶ τὰ λίαν ὀρθὰ καὶ τοῖς ἱεροῖς συμβαίνοντα
 Λόγοις. Εἴη γὰρ οὐχ ἕτερος καὶ Δημιουργὸς θεϊκῶς, καὶ ὅτε μὴ
 δίχα νοοῖτο σαρκός.

ΛΘ. Συλλήπτορα δὲ τοῦ λόγου ποιήσομαι πάλιν ὡδὶ γεγρα-
 15 φότα τὸν οὐρανόφρονα καὶ θεσπέσιον Παῦλον· «Εὐχαριστοῦν-
 τες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ
 κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας
 τοῦ σκοτούς, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγά-
 πης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρ-
 20 τιῶν, ὃς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης
 κτίσεως· ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ
 τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυρι-
 ότητες, εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς
 αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ
 25 συνέστηκε· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλη-
 σίας, ὃς ἐστὶν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν
 πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων. Ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα
 κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν,
 εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ
 30 τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ἴδου δὴ πάλιν ἀναφανδὸν δι'
 αὐτοῦ, φησί, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται τὰ πάντα, καὶ μὴν ὅτι πρὸ

ποιὸ καὶ οὐράνιο, τοὺς λέγει· «Αὐτὸ σᾶς σκανδαλίζει; Ἐάν δεῖτε τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀνεβαίνει ὅπου ἦταν πρῶτα (τί θὰ πεῖτε);»³⁹. Ἡ δὲν λέμε ὅτι ὁ Ἐμμανουήλ γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα; Ποῦ ἦταν λοιπὸν πρῶτα; ἢ πῶς ἀνέβηκε ἐκεῖ ὅπου λέγει ὅτι ἦταν, ἂν καὶ δέβαια γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο τὸ σῶμα ποὺ ἐνώθηκε μαζί του; Ἄλλὰ καὶ δὲν θὰ ὁμολογήσομε ὅτι ἡ γήινη σὰρκα δὲν μπορεῖ νὰ μεταδίδει ζωὴ, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὴν βρισκόμενη σὲ χωριστὴ φύση; Πές μου λοιπὸν, πῶς ἡ σὰρκα εἶναι ζωοποιός; Ἡ πῶς μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ὅτι ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸ γέννημα τῆς γῆς; Εἶναι φανερό, μὲ τὴν ἔνωση, ἐννοῶ μὲ τὸν ζῶντα καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἐρχόμενο Λόγο. Ἐτσι ἄς πιστέψομε τὰ πολὺ ὀρθὰ ποὺ συμφωνοῦν μὲ τοὺς ἱεροὺς λόγους. Γιατί δὲν ὑπάρχει ἄλλος Δημιουργὸς ποὺ νὰ ἐνεργεῖ μὲ θεϊκὸ τρόπο καὶ ὅταν δὲν νοεῖται χωριστὰ ἀπὸ σὰρκα.

39. Ὑπερασπιστὴ τοῦ λόγου μου θὰ κάνω πάλι τὸν οὐρανοφάντορα καὶ θεσπέσιο Παῦλο, ποὺ γράφει τὰ ἐξῆς· «Εὐχαριστώντας τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ποὺ μᾶς ἔκανε ἱκανοὺς νὰ ἔχομε μερίδα στὸν κληροτῶν ἁγίων μέσα στὸ φῶς, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκοτῶν καὶ μᾶς μετεγκατάστησε στὴ βασιλεία τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης του, στὸν ὁποῖο ὑπάρχει ἡ ἀπολύτρωσή μας, ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀόρατου, πρωτότοκος κάθε δημιουργήματος, γιατί αὐτὸς δημιούργησε τὰ πάντα, τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι εἶναι εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχές, εἴτε Ἐξουσίες, τὰ πάντα δημιουργήθηκαν ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀνήκουν σ' αὐτόν. Καὶ αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα καὶ τὰ πάντα ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτόν. Αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸς ποὺ εἶναι ἡ ἀρχή, πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, γιὰ νὰ γίνει αὐτὸς πρῶτος σὲ ὅλα. Γιατί σ' αὐτόν θέλησε νὰ κατοικήσει ὅλο τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ συμφιλιώσει τὰ πάντα μὲ αὐτόν μέσω αὐτοῦ, χαρίζοντας εἰρήνη μὲ τὸ αἷμα ποὺ ἔχυσε ἐπάνω στὸ σταυρὸ του, εἴτε τὰ ἐπίγεια εἴτε τὰ οὐράνια»⁴⁰. Νὰ πάλι λέγει ὀλοφάνερα, ὅτι τὰ πάντα δημιουργήθηκαν μέσω αὐτοῦ καὶ ἀνήκουν σ' αὐτόν, καὶ ἀκόμα ὅτι ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ ὅλα, καὶ ὅτι ὅλα ὑπάρχουν

40. Κολ. 1, 12-20.

πάντων ἐστί, καὶ ὅτι τὰ πάντα συνέστηκεν ἐν αὐτῷ· καὶ αὐτὸν εἶναί φησι πρωτότοκον ἐκ νεκρῶν, εἰρηνοποιήσαντα διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ τὰ τε ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς. Εἶτα τίς ὁ ἐκ νεκρῶν πρωτότοκος, εἰ μὴ Χριστὸς Ἰησοῦς, τουτέστιν ἐν σαρκὶ καὶ μετὰ σαρκὸς ὁ Λόγος; Τεθναίῃ γὰρ ἂν οὐδαμῶς τό γε εἰς ἰδίαν φύσιν ἦκον, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος· οὐδ' ἂν νοοῖτο τῶν ὄλων δημιουργός, καθ' ἡμᾶς ὢν ἄνθρωπος, εἰ μὴ δεδημιούργηκε μὲν ὡς Θεός, καὶ εἰ μὴ δίχα σαρκὸς νοοῖτο μετὰ τὴν ἔνωσιν. Πρωτότοκος δὲ καὶ ἐκ νεκρῶν, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος, οὐκ
10 ἀποβαλὼν τὸ εἶναι Θεὸς διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν.

Μ'. Ἴδοις δ' ἂν καὶ ἐτέρωθι διὰ τῶν αὐτῶν ἰόντας λόγων τοὺς πνευματοφόρους Ἰωάννης μὲν γάρ, «Ἐν ἀρχῇ», φασίν, «ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ
15 χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν». Παῦλος δὲ αὖ· «Εἷς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα». Ἄλλ' εἵπερ ἦν τι μεσολαβοῦν μετὰ τὸ ἠνῶσθαι σαρκὶ τὸν Λόγον, καὶ εἰς ἑτερότητα καταδιαιροῦν τὴν ὡς ἐν Υἱῷ δυνάδα φημί, κατὰ τό τισι δοκοῦν· πῶς ἐκτίσθη ἅπαντα διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ἀλλὰ μὴν ἐκτίσθη δι' αὐτοῦ τὰ πάντα. Πρόδηλον οὖν, ὅτι τὰ φύσει τε καὶ ἰδίως ἐνυπάρχοντα τῷ ἐκ Πατρὸς ὄντι Λόγῳ, τετήρηται πάλιν αὐτῷ, καὶ ὅτε πέφηνεν ἄνθρωπος. Ἐπισφαλές οὖν ἄρα τὸ διατέμνειν ἀποτολμᾶν. Εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα δεδημιούργηκεν ὁ Πατήρ. Τοιγαρ-
25 οὖν καὶ δημιουργός θεϊκῶς, καὶ ζωοποιὸς ὡς ζωὴ, ἀνθρωπίνοις τε αὖ καὶ τοῖς ὑπὲρ ἄνθρωπον ἰδιώμασιν εἰς ἓν τι τὸ μεταξὺ συγκείμενος. Μεσίτης γάρ ἐστι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, κατὰ τὰς Γραφάς, φύσει μὲν ὑπάρχων Θεός καὶ οὐ δίχα σαρκὸς ἄνθρωπος δὲ ἀληθῶς, καὶ οὐ ψιλὸς καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὢν ὅπερ ἦν, καὶ εἰ γέγονε
30 σὰρξ. Γέγραπται γάρ, ὅτι «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας».

41. Ἰω. 1, 1-3.

42. Α' Κορ. 8, 6.

43. Α' Τιμ. 2, 5.

44. Ἐβρ. 13, 8.

μέσα του. Κι αὐτός λέγει ὅτι εἶναι πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, πού χάρισε τὴν εἰρήνην, μὲ τὸ αἷμα πού ἔχυσε πάνω στὸ σταυρό του, στὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια. Κι ἔπειτα ποιὸς εἶναι ὁ πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἂν ὄχι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, δηλαδή ὁ σαρκωμένος Λόγος καὶ μαζί μὲ σάρκα; Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ πεθάνει μὲ κανένα τρόπο ὅσον ἀφορᾷ τὴ δική του φύση, ἐπειδὴ εἶναι ὁ Λόγος Θεός· οὔτε θὰ μποροῦσε νὰ νοηθεῖ δημιουργὸς τῶν ὅλων, ὄντας ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, ἂν δὲν εἶχε δημιουργήσει ὡς Θεός, κι ἂν ἀκόμα δὲν νοοῦνταν διχῶς σὰρκα μετὰ τὴν ἔνωση. Πρωτότοκος πάλι ἀπὸ τοὺς νεκρούς εἶναι, ἐπειδὴ φανερώθηκε ὡς ἄνθρωπος χωρὶς ν' ἀποβάλει τὸ νὰ εἶναι Θεὸς ἕξαιτίας τῆς ἐνανθρώπησης.

40. Μπορεῖς νὰ δεῖς καὶ ἀπὸ ἄλλοῦ νὰ λένε τὰ ἴδια οἱ πνευματοφόροι. Πράγματι ὁ Ἰωάννης λέγει: «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν κοντὰ στὸν Θεό, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός. Αὐτὸς ἦταν στὴν ἀρχὴ μαζί μὲ τὸν Θεό. Ὅλα ἔγιναν ἀπὸ αὐτόν, καὶ χωρὶς αὐτόν δὲν ἔγινε τίποτε»⁴¹. Ὁ Παῦλος πάλι: «Ἐνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ πάντα· καὶ ἓνας Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα»⁴². Ἀλλὰ ἂν ὑπῆρχε κάτι τὸ ὁποῖο μεσολαβοῦσε μετὰ τὴν ἔνωση τοῦ Λόγου μὲ τὴ σάρκα, καὶ κατὰ τὴν ἄποψη κάποιων διαιροῦσε σὲ διαφορετικὰ μέρη, ἐννοῶ τὴ δυάδα πού ὑπάρχει τὸν Υἱό, πῶς δημιουργήθηκαν ὅλα ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ἀλλ' ὅμως δημιουργήθηκαν τὰ πάντα ἀπὸ αὐτόν. Εἶναι λοιπὸν ὀλοφάνερο ὅτι τὰ ἰδιαίτερα φυσικὰ γνωρίσματα πού ὑπάρχουν στὸν Λόγο πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, διατηρήθηκαν πάλι σ' αὐτόν καὶ ὅταν φανερώθηκε σὰν ἄνθρωπος. Ἐπομένως εἶναι ἐπικίνδυνο νὰ τολμᾷ κανεὶς τὴ διαίρεση. Γιατὶ εἶναι ἓνας Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ μ' αὐτόν δημιούργησε ὁ Πατέρας τὰ πάντα. Καὶ δημιουργὸς λοιπὸν εἶναι ὡς Θεός, καὶ ζωοποιὸς ὡς ζωή, καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα ἐνδιάμεσο μὲ ἐνωμένα τὰ ἀνθρώπινα καὶ ὑπερανθρώπινα ἰδιώματα. Γιατὶ εἶναι μεσίτης⁴³ μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, ὄντας ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι χωρὶς σάρκα, καὶ ἄνθρωπος ἀληθινά, ὄχι ὅμως ἀπλὸς σὰν ἐμᾶς, ἀλλὰ εἶναι αὐτὸ πού ἦταν, Θεός, καὶ ὅταν ἔγινε σάρκα. Ἐχει γραφεῖ «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον εἶναι ἴδιος καὶ στοὺς αἰῶνες»⁴⁴.

ΜΑ'. Ἡ γὰρ οὐχὶ διὰ τῆς ἀγίας καὶ Θεοτόκου Παρθένου
 τετέχθαι φαμέν καὶ πιστεύομεν ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς
 τὸν Ἐμμανουήλ; Εἶτα πῶς τοῦτο οὐκ ἀλήθεια; Τὸ δὲ δῆ, «χθές»
 καὶ «σήμερον», ὡ³ φιλόχριστε βασιλεῦ, καιρὸν ἡμῖν τὸν ἐνεστηκό-
 5 τα καὶ τὸν ἤδη παρωχηκότα κατασημαίνειεν ἄν. Πῶς οὖν ὁ
 αὐτὸς ἄν εἴη εἰς τε τὸν παρωχηκότα, καίτοι γε γένεσιν οὐπω κα-
 τὰ τὴν κατὰ σάρκα λαχόν; Οὐκοῦν ἦν ὁ Λόγος ἐν ἀρχῇ, καὶ ὡς
 ἐξ αἰδίου τε καὶ ἀτρέπτου πεφηνῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἔχει
 καὶ αὐτὸς ἐν ἰδίᾳ φύσει τὸ αἰδιόν τε καὶ ἀτρέπτον Ἡ οὐχὶ νεώ-
 10 τατον κομιδῇ, καὶ τοῖς τῆς ἐνανθρωπήσεως χρόνοις συνδεδρα-
 μηκὸς ὄνομα τῷ Λόγῳ τό, «Χριστὸς Ἰησοῦς»; Καὶ μὴν τοῦτο
 ἡμῖν ἤδη διὰ πλείστων ὄσων ἐδείχθη λόγων. Σύνες οὖν, ὅτι
 Χριστὸν Ἰησοῦν, καὶ οὐ μονοειδῶς τὸν Λόγον, χθές τε καὶ σήμε-
 ρον τὸν αὐτὸν εἶναί φησι καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Πῶς δ' ἄν ἔχη τὸ
 15 ἀτρέπτόν τε καὶ τὴν ἐν ταυτότητι διαμονὴν ἢ ἀνθρώπου φύσις,
 καίτοι κίνησιν ὑπομένουσα, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὴν ἐξ οὐκ
 ὄντων εἰς τὸ εἶναι καὶ ζῆν; Δημάρτηκεν οὖν ἅρα τάληθοῦς ἡμῖν
 τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν, καὶ τὸν χθές οὐκ ὄντα προεῖναί φησι; Φαίην
 ἄν οὐχὶ τοῦτο ἐγώ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· χθές γὰρ καὶ σήμερον ὁ
 20 αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας Ἰησοῦς Χριστός. Τὸ δὲ τοῦ Λόγου
 πρεσβύτατόν τε καὶ ἀκλινὲς ἦκιστα μὲν ἀρνήσομαι, καὶ εἰ γέγονε
 σὰρξ· οἰήσομαι δὲ καθ' ἑνωσιν μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὡς χθές
 ὄντα καὶ προὑπάρχοντα καταδηλοῦσθαι πάλιν αὐτόν. Καὶ γοῦν
 κατεμυσάττετο μὲν παραφρονῶν Ἰουδαῖος, καὶ καταλιθοῦν αὐ-
 25 τὸν ἐπεχείρει, τὴν πίστιν οὐ προσιέμενος. Κατετεθήπει γάρ, ὅτι
 καίτοι καθ' ἡμᾶς ὀρώμενος ἄνθρωπος, τῆς ὑπὲρ ἀνθρωπον ἀρ-
 χαιότητος ἑαυτῷ τὸ πρεσβύτατον ἐπεμαρτύρει, λέγων ὡς Θεός
 «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι». Ὅτε
 καὶ πρὸς τοῦτο ἔφασκον ἐκεῖνοι· «Πεντήκοντα ἔτη οὐπω ἔχεις,
 30 καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας»; Ἐφη δὲ πάλιν καὶ Ἰωάννης· «Οὗτός
 ἐστι, περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· Ὁπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπρο-

41. Ἡ δηλαδή δὲν λέμε ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο ὁ Ἐμμανουήλ κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς τοῦ αἰῶνα; Καὶ πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι ἀλήθεια; Τὸ «χθές» πάλι καὶ «σήμερα», φιλόχριστε Βασιλιά μου, μπορεῖ νὰ σημαίνει τὸν παρόντα χρόνο καὶ τὸν περασμένο ἤδη. Πῶς λοιπὸν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ κατὰ τὸν περασμένο χρόνο, ἀφοῦ δὲν εἶχε ἀκόμα γεννηθεῖ κατὰ σάρκα; Ὑπῆρχε λοιπὸν στὴν ἀρχὴ ὁ Λόγος, καὶ ἀφοῦ φανερώθηκε ἀπὸ τὸν αἰῶνιο καὶ ἀτρέπτο Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἔχει κι αὐτὸς στὴ φύση του τὸ αἰῶνιο καὶ τὸ ἀτρέπτο. Ἡ δὲν εἶναι πολὺ πρόσφατο καὶ ἀποδόθηκε κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἐνανθρώπησης στὸν Λόγο τὸ ὄνομα «Ἰησοῦς Χριστός»; Κι αὐτὸ βέβαια τὸ δείξαμε ἤδη μὲ πλεῖστα ὅσα ἐπιχειρήματα. Κατανόησε λοιπὸν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ὄχι μόνο ὁ Λόγος, λέγει ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος χθές καὶ σήμερα καὶ στοὺς αἰῶνες. Πῶς ὅμως μπορεῖ νὰ ἔχει τὸ ἀτρέπτο καὶ τὴν παραμονὴ στὴν ταυτότητα ἢ ἀνθρώπινη φύση, τὴ στιγμὴ πού ἐπιδέχεται κίνηση, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα τὴν κίνηση ἀπὸ τὴ μὴ ὑπαρξὴ στὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴ ζωὴ; Ἐκανε λοιπὸν λάθος στὴν ἀλήθεια ἢ ἁγία Γραφή, κι αὐτὸν πού χθές δὲν ὑπῆρχε λέγει ὅτι προὔπῆρχε; Αὐτὸ ἐγὼ βέβαια δὲν θὰ τὸ ἔλεγα· πολὺ ἀπέχω ἀπὸ κάτι τέτοιο· γιατί ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι χθές καὶ σήμερα ὁ ἴδιος καὶ στοὺς αἰῶνες. Τὴν πρεσβύτητα ὅμως τοῦ Λόγου καὶ τὸ ἀμετάβλητο δὲν θὰ τὰ ἀρνηθῶ καθόλου, ἔστω κι ἂν ἔγινε σάρκα, θὰ θεωρήσω ὅμως ὅτι μὲ τὴν ἔνωσή του μὲ τὴ δική του σάρκα καταδηλώνεται πάλι αὐτὸς ὡς αὐτὸς πού ὑπῆρχε χθές καὶ προὔπῆρχε. Καὶ βέβαια ἀποστρέφονταν μὲ βδελυγμία στὴν παραφροσύνη του οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐπιχειροῦσαν νὰ τὸν λιθοβολήσουν, ἐπειδὴ δὲν ἀποδέχονταν τὴν πίστη. Γιατὶ ἀποροῦσαν, μολονότι τὸν ἔβλεπαν ἄνθρωπο σὰν ἐμᾶς, διαβεβαίωνε ὅτι αὐτὸς εἶναι πρεσβύτερος ὡς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο, λέγοντας ὡς Θεός: «Σᾶς διαβεβαιώνω, ἐγὼ ὑπάρχω πρὶν γεννηθεῖ ὁ Ἀβραάμ»⁴⁵. Ὅταν ἀπαντώντας καὶ σ' αὐτὸ τὸ λόγο ἐκεῖνοι τοῦ ἔλεγον, «Δὲν εἶσαι ἀκόμα πενήντα χρόνων καὶ εἶδες τὸν Ἀβραάμ;»⁴⁶. Λέγει πάλι καὶ ὁ Ἰωάννης: «Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο σᾶς μίλησα καὶ σᾶς εἶπα: Ἐρχεται κάποιος πίσω μου, πού γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ ἐμένα,

46. Ὁπ. π. 57.

σθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν». Καίτοι πῶς ἄνδρα τε εἰδῶς καὶ ὀνομάζων τὸν Ἐμμανουήλ, ἔμπροσθέν τε αὐτοῦ, καὶ πρῶτον γενέσθαι φησὶ τὸν ὀψιγενῆ τε καὶ μετ' αὐτόν; Ἄλλ' ἐρεῖ τις ἴσως Ἐμπροσθεν αὐτόν καὶ πρῶτον γενέσθαι φησὶ κατὰ γε
 5 τὴν δόξαν, ὡςπερ οὖν ἔπεισέ μοι νοεῖν καὶ μὴν ὅτι κίβδηλόν τε καὶ ἀμαθὲς τὸ τῆδε νοεῖν, οὐ μακρὸς ἡμῖν διδάξει λόγος Παραδεξάμενοι γὰρ τὸ «ἔμπροσθεν» εἰς τό, ἄμεινον ἐν δόξῃ, κατὰ τὸν ἴσον που λόγον, καὶ τὸ «ὀπίσω» φήσομεν τὸ ὡς ἐν εὐκλείᾳ δεύτερον εὐ μάλα καταδηλοῦν. Συμβήσεται τοίνυν ὡς ἐξ ἀνάγκης ἡμῖν
 10 τῆς Ἰωάννου δόξης ἠττάσθαι Χριστόν, καὶ ὀπίσω δραμεῖν, ἀσυνέτως ὁμολογεῖν. Ἔφη γάρ, ὅτι «Ὁπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ». Ὡ τῆς ἀτοπίας! οἰησόμεθα γὰρ οὐχ ὧδε ἔχειν, ἐννενοηκότες ὀρθῶς τὸ ἐν Ψαλμοῖς γεγραμμένον, ὅτι «Τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ; ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;». Ἀναθετέον οὖν
 15 ἄρα καὶ κατὰ σαρκὸς αὐτῷ τὸ πρεσβύτατον, ὡς Θεῷ κατὰ φύσιν ἐνωθέντι σαρκὶ καὶ τὰ τῆς οἰκείας φύσεως ἀγαθὰ κοινοποιεῖν εἰωθότι τῷ ἰδίῳ σώματι.

ΜΒ. Τοῦτο δ' ἂν μάθοις ὧδέ τε ἔχον καὶ εἰρημένον ὀρθῶς, καὶ ἐξ ἐτέρων εὐθύς, εἴπερ ἔλοιο, μαρτυριῶν. Ἔφη μὲν γάρ που
 20 Θεὸς περὶ τοῦ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ τὸ κατὰ σάρκα Χριστοῦ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν «Καὶ σύ, Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθα, μὴ ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα. Ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς Ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος». Περὶ δέ γε τῶν υἱῶν Ἰσρα-
 25 ἦλ ὁ ἱερώτατος Παῦλος, ὅτι «Πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ πάντες βρωμα πνευματικὸν τὸ αὐτὸ ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν ἔπιον πόμα· ἔπιον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός». Ἄθρει δὴ οὖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δεικνύμε-
 30 νον καθ' ἑνωσιν οἰκονομικὴν τὸ ἰδικῶς τοῦ Λόγου πρεσβύτατον. Ἡ οὐκ ἐναργῆς ὁ λόγος; Τὸν γάρ τοι Βηθλεεμίτην, ὡς ἄνθρωπον

47. Ἰω. 1, 30

48. Ψαλμ. 88, 7.

ἐπειδὴ ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ ἐμένα»⁴⁷. Καὶ πῶς ἐνῶ τὸν γνῶριζε ὡς ἄνδρα καὶ ἔλεγε μὲ τὸ ὄνομά του τὸν Ἐμμανουήλ, λέγει ὅτι γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὑπῆρξε πρῶτος ἀπὸ αὐτόν, αὐτὸς ποῦ ἦταν νεώτερος καὶ μεταγενέστερός του; Ἄλλὰ θὰ πεῖ ἴσως κάποιος· Λέγει ὅτι ἦταν μπροστὰ ἀπὸ αὐτόν καὶ πρῶτος ὡς πρὸς τὴ δόξα, ὅπως μοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ νὰ τὸ πῶ. Ὅτι ὅμως ἡ σκέψη αὐτὴ εἶναι κίβδηλη καὶ ἀποτελεσμα ἀμάθειας, θὰ τὸ ἀποδείξει ὄχι μακρὸς λόγος. Ἀφοῦ δηλαδὴ δεχθήκαμε τὸ «πρὶν ἀπὸ μένα» μὲ τὴν ἔννοια «ἀνώτερος στὴ δόξα», κατὰ τὸν ἴδιο λόγο καὶ τὸ «μετὰ ἀπὸ μένα» θὰ ποῦμε ὅτι πολὺ καλὰ δηλώνει τὸν δεύτερο στὴ δόξα. Θὰ συμβεῖ λοιπὸν κατ' ἀνάγκη νὰ ἠτῶται ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Ἰωάννη καὶ νὰ ὁμολογήσουμε χωρὶς σύνεση ὅτι ἔρχεται κατόπιν αὐτοῦ. Γιατὶ εἶπε, «πίσω μου ἔρχεται ἓνας ἄνδρας». Πόσο παράλογο ἀλήθεια! Γιατὶ θὰ θεωρήσουμε ὅτι δὲν ἔχει ἔτσι, ἐννοώντας ὀρθὰ τὸν λόγο τῶν Ψαλμῶν «Ποιὸς στὸν οὐρανὸ θὰ ἐξισωθεῖ μὲ τὸν Κύριο; Ποιὸς θὰ μοιάσει μὲ τὸν Κύριο ἀνάμεσα στὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ;»⁴⁸. Θ' ἀπονεύμουμε λοιπὸν σ' αὐτόν καὶ τὴν ὑπέριστα πρεσβύτητα ὡς πρὸς τὴ σάρκα, ἐπειδὴ σὰν Θεὸς κατὰ φύσιν ἐνώθηκε μὲ τὴ σάρκα, καὶ συνηθίζει νὰ κοινοποιεῖ τὰ ἰδιώματα τῆς φύσεως του στὸ σῶμα τὸ δικό του.

42. Αὐτό, ἂν θέλεις, μπορεῖς νὰ μάθεις ἀμέσως ὅτι ἔτσι εἶναι καὶ ἔχει εἰπωθεῖ ὀρθὰ καὶ ἀπὸ ἄλλες μαρτυρίες. Εἶπε κάποιου ὁ Θεὸς γιὰ τὸν κατὰ σὰρκα Χριστὸ ποῦ κατάγεται ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Δαβὶδ, μέσω κάποιου προφήτη· «Καὶ σὺ Βηθλεέμ, γενιὰ τοῦ Εὐφραθᾶ, δὲν εἶσαι μικρὴ μέσα στὶς χιλιάδες τοῦ Ἰούδα· γιατί ἀπὸ ἐσένα θὰ πρέλθει αὐτὸς ποῦ θὰ γίνῃ ἀρχοντας τοῦ Ἰσραήλ· καὶ ἡ ἀρχὴ του βρῖσκειται στὴν ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν τοῦ κόσμου»⁴⁹. Γιὰ τοὺς Ἰσραηλίτες πάλι ὁ ἱερώτατος Παῦλος λέγει· «Ὅλοι βαπτίσθηκαν στὸ ὄνομα τοῦ Μωυσῆ μέσα στὴ νεφέλη καὶ στὴ θάλασσα, καὶ ὅλοι ἔφαγαν τὴν ἴδια πνευματικὴ τροφή, καὶ ὅλοι ἤπιαν τὸ ἴδιο πνευματικὸ ποτό. Γιατὶ ἔπιναν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ πέτρα ποῦ ἀκολουθοῦσε, καὶ ἡ πέτρα ἦταν ὁ Χριστὸς»⁵⁰. Πρόσεχε λοιπὸν ὅτι δίνεται στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ σὲ ἔνωση κατ' οἰκονομία ἡ πρεσβύτητα ποῦ εἶναι ἰδιαιτέρο γνῶρισμα τοῦ Λόγου. Ἡ δὲ εἶναι σαφὴς ὁ λόγος; Γιατὶ πολὺ καλὰ λέγει

49. Μιχ. 5, 1. Ματθ. 2, 6.

50. Α' Κορ. 10, 2-4.

καὶ ἐκ γυναικός, ἀπ' ἀρχῆς αἰῶνος τὰς ἐξόδους ἔχειν εὖ μάλα
 φησὶν· ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν καὶ πρὸ παντός αἰῶνος ὁ ἐνανθρωπήσας
 Θεὸς Λόγος καὶ αὐτὸς ἦν ἡ πέτρα, δεδιψηκότα τὸν Ἰσραὴλ τοῖς
 παρ' ἐλπίδα καὶ ἀδοκῆτως ἐκμεθύσκων νόμασι· καίτοι γεννηθεὶς
 5 κατὰ γε τὴν σάρκα καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος
 καιροῖς, καὶ κεχρισμένος τὴν εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἀποστολὴν
 παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· κατωνόμασται γὰρ οὐχ ἑτέρου του
 χάριν ἢ διὰ τοῦτο Χριστός. Χριστὸς δὲ ἦν ἡ πέτρα κατὰ τὸν
 νόμον καὶ τὸν Παῦλον. Ἐπαγωνιεῖται δ' αὐτὸς καὶ συναθλήσει τῷ
 10 λόγῳ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης, μονονουχὶ καὶ συναγείρων τὰς φύ-
 σεις, καὶ συνδέων εἰς ἔνωσιν τῶν ἑκατέρω προσόντων ἰδιωμάτων
 τὴν δύναμιν. Θεὰ γὰρ ὁ φησιν· «Ὁ ἦν ἐπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ
 ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες
 ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς· καὶ ἡ ζωὴ ἐφανε-
 15 ρώθη, καὶ ἐωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν
 ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφανερώθη
 ὑμῖν». Ἴδου τὸν ὄντα ἀπ' ἀρχῆς ὠφθαί τε φησιν ἐναργῶς, ὑπο-
 μεῖναι δὲ καὶ ἀφήν. Ἀνεκεκράγει γὰρ ὁ Θωμᾶς· «Ὁ Κύριός μου
 καὶ ὁ Θεός μου», ἀναμετροῦσας δακτύλῳ πλευρὰν τε τὴν τοῦ σώ-
 20 ματος καὶ τὰς διατηρήσεις τῶν ἡλῶν. Γεγενῆσθαι δὲ φησι τοὺς ἀγί-
 οὺς ἀποστόλους καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν Λουκᾶς αὐτόπτας τε καὶ ὑπηρε-
 τας τοῦ Λόγου· γέγονε γὰρ ἐμφανῆς ὁ ἀσώματος καὶ ἀπτὸς ὁ ἀνα-
 φῆς οὐκ ὀθνεῖον ἔχων περίβλημα τὴν ἀπὸ γῆς σάρκα, ἀλλ' ἴδιον
 αὐτὴν ποιησάμενος ναόν, καὶ ἐν αὐτῇ, καὶ σὺν αὐτῇ γνωριζόμενος
 25 ὡς Θεὸς καὶ Κύριος· Γεγραφότα δὲ οἶσθά πον καὶ τὸν ἱερώτατον
 Παῦλον· «Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῆ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνή-
 σκει. Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν,
 τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκομεν· ἐάν τε σὺν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν,
 τοῦ Κυρίου ἐσμέν. Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἔζησεν, ἵνα
 30 νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ».

51. Α' Ἰω. 1, 1-2.

52. Ἰω. 20, 28.

ὅτι ὁ καταγόμενος ἀπὸ τῆ Βηθλεέμ, ὡς ἄνθρωπος καὶ υἱὸς γυναίκας, ἔχει τὴν προέλευσίν του ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου· γιατί ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ ἐνανθρώπησε ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ πρὶν ἀπὸ κάθε αἰῶνα, καὶ αὐτὸς ἦταν ἡ πέτρα, ποὺ διψασμένο τὸν Ἰσραὴλ τὸν ξεδιψοῦσε μὲ ἀνέλπιστα καὶ ἀπροσδόκητα νάματα, μολονότι εἶχε γεννηθεῖ ὡς πρὸς τὴν σὰρκα καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση κατὰ τοὺς ἔσχατους καιροὺς τοῦ κόσμου καὶ εἶχε χρισθεῖ για τὴν ἀποστολή του σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα. Γιατί για τίποτε ἄλλο, παρὰ γι' αὐτὸ μόνο ὀνομάσθηκε Χριστός. Καὶ ἡ πέτρα σύμφωνα μὲ τὸν νόμον καὶ τὸν Παῦλον ἦταν ὁ Χριστός. Θὰ ἔρθει πάλι ἀγωνιστὴς καὶ ὑπερασπιστὴς τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης, συγκεντρώνοντας κατὰ κάποιον τρόπο μαζί τις φύσεις καὶ συνδέοντας σὲ ἔνωση τὴ δύναμη τῶν ιδιωμάτων τῆς κάθε μᾶς. Γιατί πρόσεχε αὐτὸ ποὺ λέγει· «Αὐτὸ ποὺ ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, αὐτὸ ποὺ εἶχαμε ἀκούσει, αὐτὸ ποὺ εἶχαμε δεῖ μὲ τὰ μάτια μας, αὐτὸ ποὺ τὸ εἶδαμε καὶ τὰ χέρια μας τὸ ψηλάφησαν, δηλαδή τὸν Λόγον τῆς ζωῆς· καὶ ἡ ζωὴ φανερώθηκε καὶ τὴν εἶδαμε καὶ δίνομε μαρτυρία γι' αὐτὴν καὶ σᾶς ἀναγγέλλομε τὴ ζωὴν τὴν αἰώνια, ποὺ ἦταν μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ φανερώθηκε σ' ἑσᾶς»⁵¹. Νά, λέγει καθαρά, ὅτι αὐτὸς ποὺ ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, καὶ φανερώθηκε καὶ ὑπέμεινε καὶ τὴν ψηλάφηση. Γιατί φώναξε ὁ Θωμᾶς, «Ὁ Κύριός μου καὶ Θεός μου»⁵², ὅταν ψηλάφησε μὲ τὰ δάχτυλά του τὴν πλευρὰ τοῦ σώματός του καὶ τις τρυπες ἀπὸ τὰ καρφιά. Ἄλλὰ καὶ ἱερὸς Λουκᾶς λέγει ὅτι οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἔγιναν αὐτόπτες καὶ ὑπηρέτες τοῦ Λόγου⁵³· γιατί ὁ ἀόρατος ἔγινε ὄρατος καὶ δέχθηκε τὸ ἀγγιγμα αὐτὸς ποὺ δὲν ἦταν δυνατό ν' ψηλαφηθεῖ, ἔχοντας ὄχι ξένο ἔνδυμα τῆ γήινη σὰρκα, ἀλλὰ τὴν ἔκανε ναό του καὶ μέσα σ' αὐτὴν καὶ μαζί μὲ αὐτὴν ἀναγνωρίζοταν ὡς Θεὸς καὶ Κύριος. Καὶ γνωρίζεις ὅτι καὶ ὁ ἱερώτατος Παῦλος ἔχει γράψει κάπου· «Κανένας ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ζεῖ για τὸν ἑαυτό του, καὶ κανένας δὲν πεθαίνει για τὸν ἑαυτό του. Γιατί, ἂν ζοῦμε, ζοῦμε για τὸν Κύριο, καὶ ἂν πεθαίνομε, πεθαίνομε για τὸν Κύριο. Εἴτε λοιπὸν ζοῦμε εἴτε πεθαίνομε ἀνήκομε στὸν Κύριο. Γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς πέθανε καὶ ἔζησε, για νὰ γίνεи Κύριος νεκρῶν καὶ ζώντων»⁵⁴.

53. Λουκᾶ 1, 2.

54. Ρωμ 14, 7-8.

ΜΓ'. Ἄραρεν οὖν ἀληθῶς, ὅτι κεκυρίενκεν ἀληθῶς νεκρῶν
 τε καὶ ζώντων ὁ μὴ ἑτέρου του χάριν, πλὴν ὅτι τοῦδέ τε καὶ μό-
 νου, τεθνεῶς καὶ ἐγηγερμένος. Τίνα δὴ οὖν ἄρα φαμέν, ὡς ὑπέδν
 μὲν θάνατον, ἀνεβίω δ' αὐῶ, ἢ τὸν Υἱὸν δηλονότι; Ἄλλ' ὅτι μὲν τὸν
 5 Υἱὸν, ἀπασισοῦν, οἶμαι, συννεύσειεν ἄν. Τί οὖν ἐροῦμεν; πότε-
 ρα, θνητός τέ ἐστι καὶ φθορᾶ κάτοχος ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος,
 ἢ πέρα θανάτου καὶ φθορᾶς ἀμείνων ὡς ζωῆ; Καίτοι πῶς οὐχ
 ἅπασιν ἐναργές, ὅτι θανάτου κρείττων ὡς ζωῆ; Εἶτα πῶς γέγονεν
 ἐν νεκροῖς καὶ ἐλεύθερος, κατὰ τὰς Γραφάς; τεθναίῃ γὰρ οὔτι
 10 που καθ' ἑαυτὸν ὁ Λόγος. Φαμέν οὖν, ὅτι τεθνεώσης αὐτοῦ τῆς
 σαρκός, αὐτὸς τοῦτο λέγεται παθεῖν. Οὐκοῦν οὐ δίχα σαρκός,
 σὺν αὐτῇ δὲ μᾶλλον καὶ ἐν αὐτῇ τὴν τῆς κυριότητος ἀνεδέξατο
 δόξαν, ὁ νόμῳ σαρκός καὶ φύσει τῇ καθ' ἡμᾶς τεθνηκῶς καὶ
 ἐγηγερμένος· ἀνθρώπινον μὲν τὸ τεθνάσαι πάθος, ἐνέργημα δὲ
 15 θεικὸν τὸ ἀναβιώσασθαι δεικνύς, ἵνα δι' ἀμφοῖν γνωρίζηται καθ'
 ἡμᾶς τε ἅμα καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ὡς Θεός, καὶ τῶν ὅλων γεγονῶς ὁρᾶ-
 το Κύριος, ὁ καὶ πρὸ σαρκός βασιλεύων μετὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς.
 Οὕτως αὐτὸν ὁ Ναθαναὴλ ἐπιγινώσκων, ἔφασκε· «Ραβδί, σὺ εἶ ὁ
 Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ». Αὐτὸς δὲ τοῖς ἐαν-
 20 τοῦ μαθηταῖς· «Ἑμεῖς καλεῖτέ με», φησὶν, «ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδά-
 σκαλος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ». Ἔργῳ δὲ αὐτὸ πιστούμενος,
 ἀνίησι μὲν ἁμαρτίας, ἐξουσίαν δὲ δέδωκε κατὰ πνευμάτων ἀκα-
 θάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ
 πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Ἐν ὀνόματι γὰρ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
 25 Ναζωραίου τεθεράπενται μὲν ὁ τῶ πόδε λελωθημένος καὶ τῇ
 Ὠραία προσιζάνων πύλῃ. Ἀρρωστίαν δὲ τὴν οὕτω μακρὰν ἀπε-
 σείσατο, καὶ κομιδῇ δυσδιάφυκτον διέδρα νόσον Αἰνέας, πρὸς
 ὃν ὁ θεσπέσιος ἔφη Πέτρος· «Αἰνέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός».

ΜΔ'. Πανταχόθεν οὖν ἄρα συνωθούμενοι πρὸς ἀλήθειαν,
 30 καὶ τὸ τοῖς ἱεροῖς Γράμμασι δοκοῦν ἰχνηλατεῖν εὖ μάλα σπουδά-

55. Ψαλμ. 87, 5.

57. Ἰω. 13, 13.

56. Ἰω. 1, 49.

58. Πράξ. 3, 9.

43. Εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια ὅτι πραγματικά ἔγινε Κύριος νεκρῶν καὶ ζωντανῶν αὐτὸς ποὺ δὲν ἦρθε γιὰ χάρη κάποιου ἄλλου, ἀλλὰ γι' αὐτὸ καὶ μόνο, γιὰ νὰ πεθάνει καὶ νὰ ἀναστηθεῖ. Καὶ γιὰ ποιὸν θὰ ποῦμε ὅτι ὑπέμεινε θάνατο καὶ ἀναστήθηκε, παρὰ ὅπως εἶναι φανερὸ γιὰ τὸν Υἱὸ; "Ὅτι θὰ ποῦμε τὸν Υἱὸ, ὁ καθένας νομίζω θὰ συμφωνοῦσε. Τί λοιπὸν θὰ ποῦμε; ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα εἶναι θνητὸς καὶ αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὴ φθορὰ, ἢ εἶναι πέρα ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τὴ φθορὰ ὡς ζωὴ ποὺ εἶναι; Καὶ πῶς βέβαια δὲν εἶναι φανερὸ σὲ ὅλους, ὅτι ὡς ζωὴ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν θάνατο; Κι ἔπειτα πῶς ἔγινε ἐλεύθερος ἀνάμεσα στοὺς νεκρούς⁵⁵, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές; Γιατὶ δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ πεθάνει καθεαυτὸν ὁ Λόγος. Λέμε λοιπὸν ὅτι, ὅταν πέθανε τὸ σῶμα του, ὁ ἴδιος ὑπέστη αὐτὸν τὸν θάνατο. "Ὅχι λοιπὸν χωρὶς σῶμα, ἀλλὰ μαζί μ' αὐτὸ μᾶλλον καὶ μέσα σ' αὐτὸ δέχθηκε τὴ δόξα τοῦ Κυρίου τῶν πάντων, αὐτὸς ποὺ εἶχε πεθάνει καὶ ἀναστηθεῖ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς σάρκας καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Γιατὶ ὁ θάνατος εἶναι ἀνθρώπινο πάθος, ἐνῶ ἡ ἀναβίωση δείχνει ἐνέργημα θεϊκό, γιὰ νὰ εἶναι γνωστὸς καὶ μὲ τὰ δύο, καὶ σὰν ἐμᾶς, καὶ μαζί πάνω ἀπὸ ἐμᾶς, ὡς Θεὸς, καὶ νὰ δοῦμε ὅτι ἔγινε Κύριος τῶν ὅλων αὐτὸς ποὺ καὶ πρὶν λάβει σῶμα, βασίλευε μὲ τὸν Πατέρα του. "Ἐτσι ἀναγνωρίζοντάς τον ὁ Ναθανιήλ, ἔλεγε· «Διδάσκαλε, σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶσαι ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ»⁵⁶. Καὶ ὁ ἴδιος λέγει στοὺς μαθητὲς του· «Ἔσεῖς μὲ καλεῖτε, ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ σωστά τὸ λέτε, γιατί εἶμαι»⁵⁷. Κι αὐτὸ βεβαιώνοντάς το μὲ πράξεις, συγχωροῦσε ἁμαρτίες, ἀλλὰ καὶ ἔδιδε ἐξουσία στοὺς μαθητὲς του ἐναντίον τῶν ἀκάθαρτων πνευμάτων νὰ τὰ βγάζουν ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ νὰ θεραπεύουν κάθε ἀσθένεια καὶ κάθε ἀδυναμία τοῦ λαοῦ. Γιατὶ στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου θεραπεύθηκε ὁ χωλὸς ποὺ καθόταν στὴν Ὠραία Πύλη⁵⁸. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὁ Αἰνέας ἀπέβαλε καὶ ξέφυγε τὴν τόσο μακροχρόνια ἀσθένειά του, πρὸς τὸν ὁποῖο εἶπε ὁ θεῖος Πέτρος· «Αἰνέα σὲ θεραπεύει ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστός»⁵⁹.

44. Ὤθούμενοι λοιπὸν ἀπὸ παντοῦ στὴν ἀλήθεια καὶ προσπαθώντας σὰν κυνηγοὶ νὰ βροῦμε τί λένε οἱ ἅγιες Γραφές, καὶ ἀκολου-

ζοντες, καὶ ταῖς τῶν πατέρων ἐπόμενοι δόξαις, τὸν ἐκ ῥίξης Ἰεσσαί, τὸν ἐκ σπέρματος Δαυῖδ, τὸν ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα, τὸν μεθ' ἡμῶν ὑπὸ νόμον ὡς ἄνθρωπον, καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς, ὑπὲρ νόμον ὡς Θεόν, τὸν δι' ἡμᾶς τε καὶ καθ' ἡμᾶς, μεθ' ἡμῶν ἐν
 5 νεκροῖς, τὸν ὑπὲρ ἡμᾶς δι' ἑαυτὸν ζωοποιὸν καὶ ζωὴν, Υἱὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ κατὰ ἀλήθειαν πιστεύομεν, οὔτε ψιλοῦντες θεότητος τὸ ἀνθρώπινον, οὔτε μὴν ἀνθρωπότητος ἀπαμφιεννύντες τὸν Λόγον μετὰ τὴν ἀφραστόν τε καὶ ἀπερινόητον ἔνωσιν, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦντες Υἱόν, ἐκ δυοῖν πραγμάτων εἰς ἓν τι τὸν
 10 ἐξ ἀμφοῖν ἀπορρήτως ἐκπεφηνότα, καθ' ἔνωσιν δηλονότι τὴν ἀνωτάτω, καὶ οὐ φύσεως παρατροπήν.

ΜΕ. Ὅσον γὰρ τοῖς οὕτω δοξάζουσι περιέσται τὸ κέρδος, σαφηνιεῖ γράφων ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητής· «Ὅς ἂν ὁμολογήσῃ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ-
 15 τος ἐν τῷ Θεῷ». Ὅτι δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἐκ Δαυῖδ κατὰ σάρκα, κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς ἐστὶν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καθὸ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατασφραγιεῖ λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης· «Καὶ οἶδαμεν ὅτι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ
 20 ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος, καὶ δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῷ τῷ Πατρὶ καὶ Θεῷ ἡ δόξα, σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ προσκυνητῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

θώντας τις γνώμες τῶν πατέρων γιά τόν καταγόμενον ἀπό τήν ρίζα τοῦ Ἰεσσαί, ἀπό τή γενιά τοῦ Δαβίδ, πού γεννήθηκε ὡς πρὸς τή σάρκα ἀπό γυναίκα, αὐτὸν πού, ὅπως ἐμεῖς, ἦταν κάτω ἀπὸ τήν ἐξουσία τοῦ νόμου, ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ πάνω ἀπὸ ἐμᾶς, ὡς Θεός, αὐτὸν πού γιά χάρη μας καὶ σὰν ἐμᾶς καὶ μαζί μὲ μᾶς πῆγε στοὺς νεκροὺς, αὐτὸν πού πάνω ἀπὸ ἐμᾶς εἶναι ζωοποιὸς καὶ ζωή, αὐτὸς πιστεύομε ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀληθινά. Οὔτε ἀπογυμνώνομε τήν ἀνθρώπινη φύση του ἀπὸ τή θεότητα, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀφαιροῦμε ἀπὸ τὸν Λόγο τήν ἀνθρώπινη φύση του μετὰ τήν ἀνέκφραστη καὶ ἀκατανόητη ἔνωση, ἀλλὰ ὁμολογοῦμε ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ Υἱό, πού φανερώθηκε ἀνέκφραστα ἀπὸ δύο στοιχεῖα ἔνωμένα σὲ ἓνα, μὲ ἔνωση δηλαδή τήν ἀνώτατη καὶ χωρὶς ἀλλαγῆς φύσεως.

45. Ποιὸ κέρδος θ' ἀποκομίσουν ὅποιοι πιστεύουν αὐτὰ τὰ πράγματα, θὰ τὸ διασαφηνίσει ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ γράφοντας: «Ὁποῖος ὁμολογήσει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μένει σ' αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ αὐτὸς μένει μέσα στὸν Θεό»⁶⁰. «Ὅτι πάλι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ κατὰ σάρκα, εἶναι κατὰ φύση καὶ ἀλήθεια Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας, θὰ τὸ ἐπισφραγίσει ὁ σοφὸς Ἰωάννης μὲ τὸν λόγο: «Καὶ γνωρίζομε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔρχεται, καὶ μᾶς ἔδωσε νοῦ γιά νὰ γνωρίσομε τὸν ἀληθινὸ Θεό. Καὶ εἴμαστε μέσα στὸν ἀληθινὸ Θεό, στὸ Υἱό του τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνια, καὶ μέσω αὐτοῦ καὶ μαζί μὲ αὐτὸν στὸν Πατέρα καὶ Θεὸ πρέπει ἡ δόξα, μαζί μὲ τὸ ἅγιο καὶ προσκυνητὸ καὶ ζωοποιὸ Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

60. Α' Ἰω. 4, 15.

61. Α' Ἰω. 5, 20.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ
ΤΑΙΣ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΑΙΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙΣ

Α'. Σεμνολόγημα μὲν οἰκουμενικόν, καύχημα δὲ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ πάντων Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φαίη τις ἂν, καὶ μάλα εἰκότως, ὑμᾶς δὴ τὰς ἱεράς καὶ πανάγνους αὐτοῦ νόμφας, εὐσεβέσταται καὶ θεοφιλέσταται βασιλίδες, αἷς τὸ παμ-
5 ποίκιλον τῆς ἀρετῆς ἐναπαστραπτει κάλλος, τὸ τοῖς τῆς θεότητος ὀφθαλμοῖς ἠδύ τε καὶ γνωριμώτατον, μελέτη δὲ καὶ σπουδῇ μᾶλλον δὲ ἤδη κατώρθωται, καὶ δὴ ἐν πίστει διαπρέπει ὀρθῇ κατ' οὐδένα τρόπον σεσαλευμένη. Γράφων δὲ πού φησιν ὁ σοφώτατος Παῦλος ὀνομασθεῖς ἀληθῶς καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ τοῖς ἔθνεσιν ἰε-
10 ρουργήσας μυστήριον· «Ὡστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε». Ὅπου γὰρ πίστις ὀρθῇ καὶ ἀμώμητος τοῖς ἐξ ἔργων ἀγαθῶν καυχῆμασιν εὖ μάλα συμφέρεται καὶ ἰσόδρομον ἔχει τὴν συμβολήν, ἐκεῖ που πάντως εἶη ἂν ἐν παντὶ καλῶ τελειότης καὶ τὸ ἀρ-
15 τίως ἔχον εἰς ἁγιασμόν. Λόγος μὲν οὖν ἅπας ὁ ἐν ἡμῖν, τῆς ἐνούσης ὑμῖν εὐκλείας κατόπιν ἔρχεται, καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἦτταν, ἐρυθριάσας οὐδέν· εἶη δ' ἂν καὶ συγγνώμης ἄξιος, εἰ δέδιεν ἐπαινεῖν, ὧν οὐκ ἂν ἐφίκοιτο τῆς ἀξίας. Εἰ μὲν γὰρ ἔχει τὸ δύνασθαι κατορθοῦν τὸ ποθούμενον, διαβεβλήσεται μὲν, πολὺ νοσήσας τὸ ἀδρανές· Καὶ
20 τὴν εἰς τοῦτο μέλλησιν ἀπαλλαττέτω μηδεὶς τῶν εἰς ῥαθυμίαν αἰτιαμάτων· οὗς γὰρ ἦν εἰκὸς κατακαλλύνειν δύνασθαι ταῖς εἰς ἀρε-

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΡΩΤΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΣΤΙΣ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΕΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΕΣ

1. Σέμνωμα οἰκουμενικό, καύχημα τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Σωτήρα ὅλων μας Ἰησοῦ Χριστοῦ θὰ ἔλεγε κανεῖς, καὶ πολὺ σωστά, ἐσᾶς τίς ἱερές καὶ πάναγνες νύμφες αὐτοῦ, εὐσεβέστατες καὶ θεοφιλέστατες βασίλισσες, ἐπάνω στίς ὁποῖες ἀστράφτει τὸ παμποῖκιλο κάλλος τῆς ἀρετῆς, τὸ γλυκὺ καὶ πολὺ γνώριμο στὰ μάτια τῆς θεότητος, τὸ ὁποῖο μᾶλλον ἔχει ἤδη κατορθωθεῖ μὲ μελέτη καὶ πολὺ προσπάθεια, καὶ μάλιστα διαπρέπει μὲ πίστη ὀρθή κατὰ κανένα τρόπο σαλευμένη. Γράφοντας κάπου ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἀληθινὰ ὀνομάσθηκε σοφώτατος καὶ ὑπερέτησε στὰ ἔθνη τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, λέγει· «Ὡστε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, γίνεσθε ἐδραῖοι, ἀμετακίνητοι, ἐργαζόμενοι πάντοτε ὅλο καὶ περισσότερο στὸ ἔργο τοῦ Κυρίου»¹. Γιατὶ ὅπου ἡ ὀρθὴ καὶ ἀμεμπτὴ πίστη συμβαδίζει ἄριστα μὲ τὰ καυχήματα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ ἔχει ἰσόδρομη τὴ συμβολή, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε ὑπάρχει τελειότητα σὲ κάθε καλὸ καὶ πληρότητα σὲ ἁγιασμό. Ὁ κάθε λόγος μας λοιπὸν ἔρχεται πίσω ἀπὸ τὴ δόξα πού ἔχομε μέσα μας καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἥττα του χωρὶς νὰ κοκκινίζει ἀπὸ ντροπὴ, καὶ θὰ εἶναι καὶ ἄξιος συγγνώμης, ἂν ἔχει τὸ φόβο νὰ ἐπαινεῖ ἐκεῖνα πού δὲν μπορεῖ νὰ φτάσει τὴν ἀξία τους. Γιατὶ ἂν ἔχει τὴ δύναμη νὰ κατορθώσει αὐτὸ πού ποθεῖ, θὰ κατηγορηθεῖ ἂν κυριευθεῖ ἀπὸ μεγάλη ἀδράνεια, καὶ τὴν ἀδιαφορία σ' αὐτὸ νὰ μὴν τὴν ἀπαλλάσσει κανεῖς ἀπὸ τίς δικαιολογίες τῆς ραθυμίας. Γιατὶ αὐτοὺς πού μπορεῖ κανεῖς εὐλόγα νὰ τοὺς στολίζει μὲ τοὺς ἐπαίνους τῆς

τὴν εὐφημίαις, ἀνθ' ὅτου λυπεῖ σιωπᾶν ἤρημένος; Εἰ δὲ ἀτονεῖ καὶ
 δέδιδε καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἥτταν, οὐκ αὐτῷ δὴ μᾶλλον τὰς αἰτίας ἀνα-
 θήσομεν, ἀλλ' ὑμῖν ταῖς οὕτω περιφανέσιν, αἱ ταῖς τῶν ἰδίων ἀν-
 δραγαθημάτων ὑπεροχαῖς καὶ τοὺς ἅπαντας κοσμεῖν εἰωθότας
 5 λόγους οὐδὲν ὄντας ἀπεφήνατε. Αἴμα μὲν γὰρ ὑμῖν ἄνωθεν καὶ ἐκ
 μακρῶν ἤκει χρόνων τὸ βασιλικόν, παρατείνει δὲ καὶ εἰς δεῦρο καὶ
 ἔτι, καθὰ πεπιστεύκαμεν. Ἄλλ' ἰδοὺ δὴ καὶ μάλα σαφῶς καὶ τῆς ἐν
 Χριστῷ βασιλείας ἐπιδραττόμεναι, τὰ αὐτῷ δοκοῦντα φρονεῖν τε
 καὶ δραῖν σπουδάξετε· τοῦτο μὲν, ὡς ἔφην, ἔργοις τε καὶ ἀμωμήτῳ
 10 διαπρέπουσαι πίστει καὶ τὰς ὑμῶν τε καὶ βασιλείους αὐλὰς τῆς
 παρθενίας καταλαμπρύνουσαι δόξῃ, τοῦτο δὲ πολυτελεστάτους
 ἀνιστῶσαι ναοὺς τῷ Χριστῷ. Κεχάρισται γὰρ παρ' αὐτοῦ ταῖς ἀγί-
 αῖς ὑμῶν ψυχαῖς μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο.

Β. Οὐκοῦν (ἐρῶ γὰρ τι λαβὼν καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν Γραμμιάτων)
 15 «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε. Τὸ ἐπεικὲς ὑμῶν
 γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις». Ἐγνώσθη μὲν οὖν καὶ διαβεβόηται
 καὶ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν χώραν τε καὶ πόλιν, καθάπερ τις εἰκὼν γρα-
 φὴν ἔχουσα τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας, τὸ κάλλος διέλαμπεν ἐναο-
 γῶς καὶ τοῦ παντός ἠξιώθη θαύματος Ἐξήθην δὲ δεῖν καὶ ταῖς
 20 πρὸς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἐχούσαις ἀρτίως χάρισμά τι μετα-
 δοῦναι πνευματικόν, ὡς ἀγίας Χριστοῦ νύμφαις, τοῦτο δὴ τὸ ἀρ-
 τίως ἐμοὶ πονηθὲν διβλίον, οὐ μετρίαν παρέχειν δυνάμενον, ὡς γε
 οἶμαι, τοῖς ἐντευξομένοις τὴν ὄνησιν. Τοὺς μὲν γὰρ οὐκ ὀρθᾶ φρο-
 νεῖν δεδιδασμένους, ἤγουν ἀναπεπεισμένους, περὶ τοῦ πάντων
 25 ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, πρὸς ἐπανόρθωσιν ἀνακομιεῖ καὶ μυστα-
 γωγήσει καλῶς, τοὺς γε μὴν ὀρθῶ θεηκότας κῶ καὶ τοῖς τῆς ἀλη-
 θείας ἐμφιλοχωροῦντας δόγμασιν, ἀσφαλεστέρους ἀποφανεῖ τοῖς
 ἐξ ἀγαθῶν ἐννοιῶν πολυτρόποις εὐρέμασι καὶ ταῖς ἐκ τῆς θεοπνεύ-
 στοῦ Γραφῆς ἀποδείξεσιν. Μαθήσεται γὰρ, ὅτι φύσει μὲν καὶ ἀλη-
 30 θεῖα Θεός ἐστιν ὁ Ἐμμανουήλ, Θεοτόκος δὲ δι' αὐτὸν καὶ ἡ τεκοῦ-
 σα Παρθένος. Εἰ γὰρ δὴ φάναι τε τοῦτο καὶ φρονεῖν δεδιότες, οὐ
 νενοήκασι, κατὰ τὸ εἰκός, τὸ βαθὺ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Χρηῖ-
 ναι δὲ ὑπολαμβάνω διὰ βραχέων εἰπεῖν τὴν τε ἀποστολικὴν καὶ εὐ-

ἀρετῆς, γιατί νὰ τοὺς λυπεῖ προτιμώντας νὰ σωπαίνει; Ἐν ὅμως ἀδυνατεῖ καὶ φοβᾶται καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἥττα, δὲν θ' ἀποδώσομε σ' αὐτὸν τὶς αἰτίες, ἀλλὰ σ' ἐσᾶς τὶς τόσο λαμπρές, οἱ ὁποῖες μὲ τὴν ὑπεροχὴ τῶν καλῶν ἔργων σας ἀποδείξατε μηδὲν ὅλους αὐτοὺς ποὺ συνήθως παρουσιάζουν φιλοτεχνημένους τοὺς λόγους. Τὸ βασιλικὸ αἷμα φτάνει σὲ σᾶς ἀπὸ παλαιᾶ καὶ ἀπὸ ἀμέτρητα χρόνια, καὶ συνεχίζει μέχρι τώρα καὶ ἀκόμα παραπέρα, ὅπως πιστεύομε. Ἄλλὰ νὰ καὶ πολὺ καθαρὰ καὶ πιασμένες ἀπὸ τὴ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ φροντίζετε νὰ πιστεύετε καὶ νὰ κάνετε ὅσα ἀρέσουν σ' αὐτόν, ἀπὸ τὴ μιά, ὅπως εἶπα, διαπρέποντας σὲ ἔργα καὶ ἀμεμπτη πίστη καὶ καταλαμπρύνοντας τὰ βασιλικά σας παλάτια μὲ τὴν παρθενικὴ σας δόξα, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀνεγείροντας πολυτελέστατους ναοὺς στὸν Χριστό. Γιατὶ μαζί μὲ τὰ ἄλλα χαρίσθηκε ἀπὸ αὐτόν καὶ αὐτὸ στὶς ἅγιες ψυχές σας.

2. Λοιπὸν (θὰ πῶ καὶ παίρνοντάς το ἀπὸ τὰ ἱερὰ Γράμματα) «Νὰ χαίρεστε πάντοτε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου· πάλι θὰ πῶ, νὰ χαίρεστε. Τὴν καλωσύνη σας νὰ τὴ γνωρίσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι»². Ἐγινε λοιπὸν γνωστὸ καὶ διαλαλεῖται καὶ στοὺς κατοίκους κάθε χώρας καὶ πόλης, σὰν κάποια εἰκόνα ποὺ ἔχει ζωγραφιὰ τὴν εὐσέβεια στὸν Χριστό, ἔλαμψε ἀστραφτερὸ τὸ κάλλος καὶ ἀξιώθηκε τὸν θαυμασμὸ ὄλων. Θεώρησα ὅμως καλὸ ὅτι πρέπει νὰ κάνω ἓνα πνευματικὸ δῶρο σ' αὐτές ποὺ εἶναι τέλειες σὲ κάθε ἀρετῇ, ὡς νύμφες ἅγιες τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸν τὸν πρόσφατο λόγο ποὺ ἐκπόνησα, ποὺ μπορεῖ νὰ προσφέρει, ὅπως πιστεύω, ὄχι μικρὴ ὠφέλεια σ' αὐτοὺς ποὺ θὰ τὸν διαβάσουν. Γιατὶ ἐκείνους ποὺ δὲν διδάχθηκαν τὴν ὀρθὴ πίστη ἢ ποὺ μεταστράφηκαν στὴν πίστη τους γιὰ τὸν Σωτῆρα ὄλων μας Χριστό, θὰ τοὺς ἐπαναφέρει στὸ ὀρθὸ καὶ θὰ τοὺς διδάξει τὴν ἀλήθεια, ἐνῶ αὐτοὺς ποὺ ὀρθοφρονοῦν καὶ στέκονται στὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας θὰ τοὺς δείξει πὸ ἀσφαλεῖς μὲ τὰ πολύτροπα εὐρήματα τῶν εὐσεβῶν συλλογισμῶν καὶ μὲ τὶς ἀποδείξεις τῆς θεόπνευστης Γραφῆς. Γιατὶ θὰ μάθει ὅτι ὁ Ἐμμανουήλ εἶναι κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινὰ Θεός, καὶ Θεοτόκος ἢ Παρθένο ποὺ τὸν γέννησε. Γιατὶ, ἂν φοβοῦνται νὰ τὸ ποῦν αὐτὸ καὶ νὰ τὸ πιστέψουν, δὲν ἔχουν κατανοήσει, ὅπως εἶναι εὐλόγο, τὸ βαθὺ μυστήριον τῆς εὐσέβειας. Θεωρῶ ὅμως ἀναγκαῖο ὅτι πρέπει νὰ ἐκθέσω μὲ συντομία τὴν ἀποστολικὴ καὶ εὐαγγελικὴ

αγγελικὴν παράδοσιν, ἣν ἐπὶ Χριστῶ πεποιήται τῷ πάντων Δεσπότη, καὶ ἀπάσης δὲ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τὸν ἐπ' αὐτῶ σκοπόν, καὶ ὅποι ποτὲ βλέπη τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ἢ δύναιμις

Γ. Πιστεύομεν τοίνυν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, 5 πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν ποιητὴν. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γεννηθέντα κατὰ φύσιν ἐξ αὐτοῦ πρὸ παντὸς αἰῶνος καὶ χρόνου· καὶ γὰρ ἔστι συνάναρχος κατὰ χρόνον καὶ συναΐδιος τῷ ἰδίῳ Γεννήτορι, συνέδρός τε καὶ ἰσοκλεῆς αὐτῷ, καὶ ἰσότητι κατεστεμμένος τῇ πρὸς πᾶν ὄτιοῦν· χαρακτήρ 10 γὰρ ἔστι καὶ ἀπαύγασμα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Πιστεύομεν δὲ ὁμοίως καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἀλλότριον αὐτὸ τῆς θείας φύσεως καταλογιζόμενοι· καὶ γὰρ ἔστιν ἐκ Πατρὸς φυσικῶς, προχέομενον δι' Υἱοῦ τῇ κτίσει νοεῖται γὰρ οὕτω μία τε καὶ ὁμοούσιος καὶ ἐν ταυτότητι δόξης ἢ ἀγία καὶ προσκυνουμένη Τριάς. Φαμέν 15 δέ, ὅτι αὐτὸς ὁ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀπορρήτως γεγεννημένος μονογενὴς αὐτοῦ Λόγος, τῶν αἰώνων ποιητής, ὁ δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἢ πάντα ζωογονοῦσα φύσις (ζωὴ γὰρ πέφηεν, ὡς ἐκ ζωῆς τοῦ Πατρὸς), ἐν ἐσχάτοις καιροῖς τοῦ αἰῶνος εὐδοκήσαντος τοῦ Πατρὸς ἵνα σώσῃ 20 τὸ ἐπὶ γῆς γένος πεπτωκὸς εἰς ἄρᾶν καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας κατακομισθὲν εἰς θάνατον καὶ φθοράν, σπέρματος Ἀβραάμ ἐπελάβετο, κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκός, τουτέστι γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ σάρκα λαβὼν καὶ ἰδίαν αὐτὴν ποιησάμενος, ἐγεννήθη σαρκικῶς διὰ τῆς ἀγίας καὶ Θεοτόκου Μαρίας.

25 Δ'. Ἀλλὰ καίτοι καθ' ἡμᾶς γεγονῶς καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφήν οἰκονομικῶς ὑποδύς, μεμένηκεν ἐν τῇ κατὰ φύσιν θεότητι καὶ κυριότητι. Οὐ γὰρ πέπανται τοῦ εἶναι Θεός, εἰ καὶ γέγονε σὰρξ, τουτέστι καθ' ἡμᾶς τε καὶ ἄνθρωπος. Ἐπειδὴ δὲ ἄτρεπτος κατὰ φύσιν, ὡς Θεός, μεμενηκῶς ὅπερ ἦν ἀεί, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται, 30 κεχηρημάτικεν Υἱὸς ἀνθρώπου.

Ε'. Καὶ ἐπειδὴ καταβέβηκεν ἐκὼν ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις (καθῆκε γὰρ ἑαυτὸν εἰς κένωσιν), ὑπομεμένηκεν ἀναγ-

3. Ἐβρ. 1,3.

4. Ἐβρ. 2, 14, 16.

παράδοση πού δημιουργήθηκε για τὸν Χριστὸ τὸν Κύριο τῶν ὅλων, καὶ τὸν σκοπὸ ὅλης τῆς θεόπνευστης Γραφῆς, καὶ πού τέλος πάντων ἀποβλέπει τὸ νόημα τῶν δογμάτων τῆς ἀλήθειας.

3. Πιστεύομε λοιπὸν σ' ἓνα Θεό, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴ ὅλων τῶν ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν. Καὶ σὲ ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Υἱό του, πού γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὸν κατὰ φύση πρὶν ἀπὸ ὅλη τὴν αἰωνιότητα καὶ τὸν χρόνο. Γιατὶ εἶναι συνάναρχός του ὡς πρὸς τὸ χρόνο καὶ συναιώνιος μὲ τὸν ἴδιο του τὸν Πατέρα, ὁμόθρονος καὶ ἰσοδόξος μ' αὐτόν, στεφανωμένος μὲ ἰσότητα μαζί του σὲ ὅτιδήποτε· γιατί εἶναι σφραγίδα καὶ ἀπαύγασμα τῆς ὑπόστασής του³. Ὁμοίως πιστεύομε καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα, πού δὲν τὸ θεωροῦμε διάφορο ἀπὸ τὴ θεία φύση. Γιατὶ ἐκπορεύεται κατὰ φύση ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ μέσω τοῦ Υἱοῦ διαχέεται σ' ὅλη τὴ κτίση. Γιατὶ ἔτσι νοεῖται μία καὶ ὁμοῦσια καὶ ὁμόδοξη ἢ ἁγία Τριάδα πού προσκυνοῦμε. Ἀλλὰ ὑποστηρίζομε ὅτι ὁ μονογενὴς Λόγος, πού γεννήθηκε κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ Πατέρα καὶ εἶναι ποιητὴς τῶν αἰώνων, μέσω τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα, καὶ μέσα στὸν ὁποῖο ὑπάρχουν τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, ἡ φύση πού ζωογονεῖ τὰ πάντα (Γιατὶ φανερώθηκε ὡς ζωὴ, ἀφοῦ προῆλθε ἀπὸ τὴ ζωὴ πού εἶναι ὁ Πατέρας), στὰ τέλη τῶν χρόνων τοῦ αἵωνα, ὅταν θέλησε ὁ Πατέρας, γιὰ νὰ σώσει τὸ γένος ἐπάνω στὴ γῆ, πού ἔπεσε στὴν κατὰρα καὶ πού λόγω τῆς ἁμαρτίας ἔπεσε στὸ θάνατο καὶ στὴ φθορὰ, ἔγινε ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, καὶ μετέσχε αἵματος καὶ σάρκας⁴, δηλαδή ἔγινε ἄνθρωπος, κι ἀφοῦ ἔλαβε σάρκα καὶ τὴν ἔκανε δική του, γεννήθηκε σαρκικὰ ἀπὸ τὴν ἁγία καὶ Θεοτόκο Μαρία.

4. Ἀλλὰ μολονότι ἔγινε σὰν ἐμᾶς καὶ ἔλαβε κατ' οἰκονομία τὴ μορφή τοῦ δούλου, παρέμεινε στὴν κατὰ φύση θεότητα καὶ κυριότητά του. Γιατὶ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι Θεός, ἂν καὶ ἔλαβε σῶμα, δηλαδή ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀμετάβλητος ὡς Θεός, παραμένοντας αὐτὸ πού ἦταν πάντοτε καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι, ἔγινε Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

5. Καὶ ἐπειδὴ κατέβηκε μὲ τὴ θέλησή του στὰ ἀνθρώπινα μέτρα (γιατὶ κατέβασε τὸν ἑαυτὸ του σὲ ταπείνωση) ὑπέμεινε κατ' ἀνάγκη

καίως καὶ γέννησιν τὴν ἐκ γυναικός, οὐκ ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβούσης τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως ὅτε κατὰ σάρκα γεγεννηῆσθαι λέγεται, ἀλλ' ἦν μὲν καὶ ἔστιν, ὡς ἔφην, ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φυσικῶς τε καὶ ἀληθῶς ὁ Λόγος, ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἄνθρωπος ἀπλῶς νοεῖται
5 καθ' ἡμᾶς ὁ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου γεγεννημένος, ἀλλ' αὐτὸς σαρκωθείς ὁ Λόγος καὶ ἴδιον ἔχων σῶμα τὸ ἐξ αὐτῆς, διὰ τοῦτο λέγεται γεγεννηῆσθαι σαρκικῶς, ὡς τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν γέννησιν οἰκειούμενος

ΣΤ'. Οἱ δὲ λέγοντες ἀσυνέτως Θεοτόκον οὐκ εἶναι τὴν ἁγίαν
10 Παρθένον, ἐμπίπτουσι ἀναγκαίως εἰς τὸ δύο λέγειν υἱοὺς τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ μὴ τέτοκε σαρκικῶς σαρκωθέντα Θεὸν ἢ ἁγία Παρθένος, πᾶσα πῶς ἀνάγκη καὶ οὐχ ἐκόντας αὐτοὺς ὁμολογεῖν, ὅτι κοινὸν γεγέννηκεν ἄνθρωπον, οὐδὲν ἔχοντα παρ' ἡμᾶς τὸ πλεῖον. Εἶτα πῶς αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσε-
15 ται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς; Πῶς αὐτῷ προσκυνοῦσιν ἄγγελοι καὶ τῶν ἀνωτάτω δυνάμεων ἢ ἁγία πληθύς; Ἐὰρ οὐκ ἄνθρώπῳ κοινῶ λελάτρευκε μεθ' ἡμῶν καὶ σύμπας ὁ οὐρανός; Μὴ γένοιτο· προσκυνοῦμεν γὰρ ὡς Θεὸν ἀληθινὸν τὸν Ἐμμανουήλ. Ἔσται δὲ οὐχ ἑτέρως προσκυνητός, εἰ μὴ
20 πιστεύωμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, ὁ παρὰ πάσης τῆς κτίσεως προσκυνούμενος, σὰρξ ἐγένετο κατὰ τὰς Γραφάς· οὐκ εἰς σάρκα μεταβεβλημένος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου σάρκα λαβὼν, ὡς ἔφην, καὶ ἀνθρωπίνην μεθ' ἡμῶν ὑπομείνας γέννησιν, ἵνα καὶ ἄνθρωπος γεγονὼς ὑπὲρ ἡμῶν, ἀποθάνῃ μὲν ἀνθρωπίνως, ἀνα-
25 στηθῇ δὲ θεϊκῶς, πατήσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος. Οὕτω γὰρ ἦν δύνασθαι καὶ ἡμᾶς ὡς ἐν Χριστῷ νικήσαντας κατευμεγεθῆσαι μὲν τῆς ἁμαρτίας, ἀποδύσασθαι δὲ τὴν φθορὰν καὶ διαδραῖναι θάνατον, οὕτω τε εἰπεῖν ἐκ περιχαρείας τῆς ἐν Χριστῷ· «Ποῦ ἡ νίκη σου, θάνατε; ποῦ τὸ κέντρον σου, ἄδη;». Ὡσπερ γὰρ ἐν Ἀδὰμ πε-
30 πτώκαμεν, οὕτω νενικήκαμεν ἐν Χριστῷ.

Ζ'. Εἰ δὲ ἄνθρωπος ἦν κοινὸς ὁ Ἐμμανουήλ, πῶς ἂν ὠφέλησε τὴν ἀνθρώπου φύσιν ὁ ἀνθρώπου θάνατος; Καίτοι πολλοὶ

καὶ γέννηση ἀπὸ γυναίκα, χωρὶς νὰ ἔχει λάβει ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς ἢ θεία φύση του, ὅταν λέγεται ὅτι γεννήθηκε κατὰ σάρκα, ἀλλὰ ἦταν καὶ εἶναι, ὅπως εἶπα, ὁ Λόγος πού προσῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα Θεὸς κατὰ φύση καὶ ἀλήθεια, ἐπειδὴ ὅμως δὲν νοεῖται ἀπλῶς ἄνθρωπος σὰν κι ἐμᾶς αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀγία Παρθένο, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος πού ἔλαβε σάρκα καὶ ἔχει δικό του τὸ σῶμα πού ἔλαβε ἀπὸ αὐτήν, γι' αὐτὸ λέμε ὅτι γεννήθηκε σαρκικά, ἐπειδὴ οἰκειοποιεῖται τὴ γέννηση τῆς σάρκας του.

6. "Ὅσοι ὅμως λένε ἀνόητα, ὅτι ἡ ἀγία Παρθένος δὲν εἶναι Θεοτόκος πέφτουν κατ' ἀνάγκη στὸ σφάλμα νὰ λένε δύο υἱοὺς τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἂν δὲν γέννησε σαρκικά ἡ ἀγία Παρθένος τὸν Θεὸ πού ἔλαβε σάρκα, εἶναι ἀπόλυτη κατὰ κάποιον τρόπο ἀνάγκη καὶ χωρὶς νὰ θέλουν νὰ ὁμολογοῦν, ὅτι γέννησε κοινὸ ἄνθρωπο, πού δὲν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἐμᾶς. Καὶ πῶς τότε θὰ λυγίσει σ' αὐτὸν κάθε γόνατο ἀνθρώπου καὶ κάθε γλῶσσα θὰ ὁμολογήσει ὅτι εἶναι Κύριος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ Πατέρα⁵; Πῶς τὸν προσκυνοῦν οἱ ἄγγελοι⁶ καὶ τὸ πλῆθος τῶν οὐράνιων δυνάμεων; Ἄρα λοιπὸν ὁ οὐρανὸς ὅλος μαζί μ' ἐμᾶς λάτρευσε ἓνα κοινὸ ἄνθρωπο; Μὴ γένοιτο! Γιατὶ προσκυνοῦμε τὸν Ἐμμανουήλ ὡς Θεὸ ἀληθινὸ, καὶ δὲν μποροῦμε νὰ τὸν προσκυνήσουμε ἀλλιῶς, ἂν δὲν πιστεύουμε ὅτι αὐτὸς πού εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση, ἔγινε σάρκα σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές. Δὲν μεταβλήθηκε σὲ σάρκα, ἀλλ' ἔλαβε σάρκα ἀπὸ τὴν ἀγία Παρθένο, ὅπως εἶπα, καὶ ὑπέμεινε μαζί μας ἀνθρώπινη γέννηση, ὥστε, ἀφοῦ γίνει καὶ ἄνθρωπος γιὰ χάρη μας, νὰ πεθάνει σὰν ἄνθρωπος, νὰ ἀναστηθεῖ ὅμως ὡς Θεός, πατώντας τὸ κράτος τοῦ θανάτου. Γιατὶ ἔτσι ἦταν δυνατὸ νὰ μπορέσουμε κι ἐμεῖς, νικώντας μὲ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπερσχύοντας τῆς ἁμαρτίας, νὰ ἀποθέσουμε τὸ ἔνδυμα τῆς φθορᾶς καὶ ν' ἀποφύγομε τὸν θάνατο, κι ἔτσι νὰ ποῦμε γεμάτοι ἀπὸ τὴ χαρὰ τοῦ Χριστοῦ· «Ποῦ εἶναι ἡ νίκη σου, θάνατε; ποῦ εἶναι, ἄδη, τὸ κεντρί σου;»⁷. Γιατί, ὅπως πέσαμε μὲ τὸν Ἀδάμ, ἔτσι νικήσαμε μὲ τὸν Χριστό.

7. Ἄν ὅμως ὁ Ἐμμανουήλ ἦταν ἄνθρωπος κοινός, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ὠφελῆσει τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου ὁ θάνατος ἀνθρώπου;

6. Ἐβρ. 1, 6.

7. Α' Κορ. 15, 55.

προαπέθανον ἅγιοι προφήται, Ἀβραάμ ἐκεῖνος ὁ διαβόητος,
 Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ, Μωσῆς τε καὶ Σαμουήλ, καὶ οἱ καθεξῆς γεγο-
 νότες ἅγιοι, ἀλλ' ὤνησε μὲν οὐδὲν τὸ ἐπὶ γῆς τῶν ἀνθρώπων
 γένος ὁ ἐκείνων θάνατος, σέσωκε δὲ ὁ Χριστοῦ· προσκεκόμικε
 5 γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ἰδίαν σάρκα, καὶ δούς αὐτὴν τῷ θανάτῳ δι'
 ἡμᾶς, πάντα ἐξείλετο τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν. Ἦρκεσε γὰρ εἰς
 ὑπὲρ πάντων ἀποθανῶν ὁ πάντων ἀξιώτερος, ὅτι καὶ φύσει Θεὸς
 ὁ ἐκ Πατρὸς ἐστι Λόγος, καὶ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα τὸ ὑπὲρ ἡμῶν εἰς
 ὁσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσκεκομισμένον. Οὐκοῦν
 10 ἀσεβές, καὶ τῶν λῖαν ἐκτοπωτάτων, τὸ τέμνειν εἰς υἱοὺς δύο τὸν
 ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ἀντιτάξεται δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ σοφώ-
 τατος Παῦλος λέγων· «Εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα». Εἰ
 γὰρ ἐστι Κύριος εἷς, εἶτα τέμνουσί τινες εἰς δύο υἱοὺς τὸν ἓνα, τί-
 νη τῆς κυριότητος δόξαν περιθήσομεν; ἄρα τῷ ἐκ Πατρὸς φύντι
 15 Λόγῳ; πρέπει γὰρ αὐτῷ τὸ τῆς κυριότητος ὄνομά τε μάλιστα καὶ
 χρῆμα, καὶ ἔστιν ἀληθῶς τῶν ὅλων Δεσπότης. Εἶτα ὅποι ποτὲ
 τὸν ἕτερον θήσομεν; ἔξω γὰρ κείσεται τοῦ εἶναι Κύριος, παρα-
 χωρῶν τῷ προϋπάρχοντι καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερηρομένῳ. Ἀλλὰ τῷ
 ἐκ γυναικός, ὡς αὐτοὶ φασιν ἀποδιστάντες, τὴν τῆς κυριότητος
 20 ἀνάψομεν δόξαν. Εἶτα πῶς ἔσται Κύριος ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς
 Λόγος, εἴπερ ὄντος ἑνὸς Κυρίου, κατὰ τὰς Γραφάς, ἀνθρώπῳ
 ψιλῶ τὸ τῆς κυριότητος ὄνομα χαριούμεθα; Πῶς δὲ καὶ μία πί-
 στις; ἢ πῶς ἓν τὸ βάπτισμα; Εἰ γὰρ υἱοὶ δύο, κατὰ τινος, εἰς τίνα
 πιστεύομεν; Τῆς ἐκείνων ἀμαθίας ἔργον ἂν εἶη λέγειν, εἰς γε
 25 τίνος ὄνομα βεβαπτίσμεθα, καίτοι βαπτίσματος ὄντος ἑνός.

Η. Ἀλλ' ὁρᾷ που πάντως ἢ ἐν ὑμῖν ἀγχίνοια μεθύοντά τε τὸν
 ἐπὶ τούτῳ λόγον, καὶ κατασειόμενον εἰς γε τὸ ἀκαλλές, μᾶλλον ἤδη
 καὶ πρὸς ἐσχάτην ἀσέβειαν ἀπονενευκότα. Οἴμαι δὲ δεῖν ὑμᾶς τὸ
 θεῖον αὐτοῦ πολυπραγμονούσας μυστήριον, ὄξει διανοίας ὄμματι
 30 καθορᾶν τοὺς συναρπάξιν ἐθέλοντας, καὶ προσωπεῖον μὲν
 εὐσεβές τοῖς ἰδίῳ περιπλάττοντας λόγοις, βολίδος γε μὴν ἀπάσης

Μολονότι βέβαια πέθαναν πρωτύτερα πολλοὶ ἅγιοι προφῆτες, ἐκεῖνος ὁ περίφημος Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ καὶ ὁ Ἰακώβ, ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Σαμουὴλ καὶ οἱ ἅγιοι ποὺ ἔζησαν στὴ συνέχεια, ἀλλὰ ὁ θάνατος ὅλων ἐκείνων δὲν ὠφέλησε καθόλου τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐπάνω στὴ γῆ, τὸ ἔσωσε ὅμως τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ πρόσφερε γιὰ μᾶς τὴν δική του σάρκα καὶ δίνοντάς την στὸ θάνατο γιὰ χάρη μας, ἀπελευθέρωσε ὅλους ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου. Γιατὶ ὑπῆρξε ἀρκετὸ νὰ πεθάνει ἓνας γιὰ χάρη ὅλων, ὁ πιὸ ἄξιος ἀπὸ ὅλους, ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι δικό του σῶμα αὐτὸ ποὺ πρόσφερε ὡς ὁσμὴ εὐωδίας στὸν Θεὸ Πατέρα γιὰ χάρη μας. Εἶναι λοιπὸν ἀσέβεια καὶ μεγάλη παρανομία, νὰ διαιρεῖται σὲ δύο υἱοὺς ὁ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Θὰ ταχθεῖ ἐναντίον τους καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος λέγοντας· «Ἐνας Κύριος, μία πίστη, ἓνα βάπτισμα»⁸. Γιατί, ἂν εἶναι ἓνας ὁ Κύριος, κι ἔπειτα κάποιοι χωρίζουν τὸν ἓνα σὲ δύο υἱοὺς, ποιὸν θὰ περιβάλλουμε μὲ τὴ δόξα ποὺ ἀρμόζει στὸν Κύριο; Ἄραγε στὸν Λόγο ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα: Γιατὶ ἀρμόζει σ' αὐτὸν τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Κυρίου καὶ εἶναι ἀληθινὰ Δεσπότης τῶν ὅλων. Ἐπειτα τὸν ἄλλο ποῦ θὰ τὸν τοποθετήσομε; Ὅπωςδήποτε θὰ εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι Κύριος, παραχωρώντας τὴ θέση σ' αὐτὸν ποὺ προϋπῆρχε καὶ εἶναι ἀσύγκριτα ἀνώτερος. Ἀλλὰ στὸν υἱὸ τῆς γυναίκας, ὅπως αὐτοὶ λένε ἀποχωρίζοντάς τους, θὰ ἀποδώσομε τὴ δόξα. Ἐπειτα πῶς εἶναι δυνατόν, ὄντας Κύριος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ Κύριος εἶναι ἓνας σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές⁹, νὰ προσφέρομε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου σ' ἓναν ἀπλὸ ἄνθρωπο; Καὶ πῶς θὰ εἶναι ἡ πίστη μία, ἢ πῶς ἓνα τὸ βάπτισμα; Ἄν πάλι, σύμφωνα μὲ κάποιους, εἶναι δύο υἱοί, σὲ ποιὸν πιστεύομε; Θὰ εἶναι ἔργο τῆς ἀμάθειας ἐκείνων νὰ λένε, στὸ ὄνομα ποίου ἔχομε βαπτισθεῖ, μολονότι βέβαια τὸ βάπτισμα εἶναι ἓνα.

8. Ἀλλὰ διαπιστώνει ἡ δξύνειά σας ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς προχωρεῖ σὰν μεθυσμένος καὶ τρικλίζοντας πρὸς τὴν ἀπρέπεια, καὶ μᾶλλον φέρεται πρὸς τὴν ἔσχατη ἀσέβεια. Ἀλλὰ πρέπει, νομίζω, ἔξετάζοντας ἑσεῖς μὲ προσοχὴ τὸ θεῖο μυστήριον, μὲ ὄξυ τὸ μάτι τῆς διάνοιας νὰ ξεχωρίζετε ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ σᾶς ἐξαπατήσουν, καὶ ἐνῶ πλάθουν προσωπεῖο εὐσέβειας γύρω ἀπὸ τοὺς λόγους τους, τοὺς χρη-

ὀξύτερον ἔχοντας αὐτούς. Ἄρνούνται μὲν γάρ, ὅσον ἤκεν εἰπεῖν
 εἰς δύναμιν ἀληθείας, τὸν ἀγοράσαντα αὐτούς Δεσπότην, τουτέστι
 Χριστόν. Δεδιώτες δὲ τῶν εὐσεβεῖν εἰωθότων τὰς ἐπὶ τῷδε λύπας,
 καὶ μέντοι ζῆλον τὸν ἀξιάγαστον, ὁμολογοῦσιν, ὅτι καὶ Θεός ἐστιν
 5 ὁ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου γεγεννημένος, καὶ μὴν ὅτι καὶ Κύριος
 καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰ μὲν τις τῶν ἀπλῶν τοὺς παρ' αὐτῶν
 δέξεται λόγους, νομιεῖ που, κατὰ τὸ εἰκός, ὀρθὰ καὶ εἰκότα λέγειν,
 καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας οὐκ ἀπάδοντα δόγμασιν, εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο
 κατισχνοῦν ταῖς ἐρεῦναις αὐτούς καὶ τὸ ἀκριβῆ ποιεῖσθαι τῶν
 10 εἰρημένων τὴν βάσανον, οὐχ ἀπλοῦν εὐρήσει. «Εἰσὶ μὲν γὰρ θεοὶ
 πολλοί, καὶ κύριοι πολλοὶ ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς», καθὰ καὶ
 ὁ μακάριος ἡμῖν γράφει Παῦλος, «ἀλλὰ ἡμῖν εἷς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ
 οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός,
 δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ». Πλὴν ὅταν Ἰησοῦν Χριστόν
 15 ὀνομάζωμεν, τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον ἐν ἀνθρωπεῖα μορφῇ
 πεφηνότα σημαίνομεν, οὐκ ἐν χάριτος μέρει καὶ ἐπακτὸν ἔξωθεν
 ἔχοντα τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ ὄντα τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν, ὅπερ εἶναι
 πεπίστευται. Θεὸς γὰρ ὢν φύσει καὶ δίχα σαρκός, μεμένηκε Θεὸς
 καὶ μετὰ σαρκός, καὶ Υἱὸς ὢν φύσει καὶ πρὸ σαρκός, μεμένηκεν
 20 Υἱὸς καὶ ὅπερ γέγονε σὰρξ· καὶ Κύριος ὢν ἀληθῶς τῶν ὄλων, ἐν
 τοιαῦδε πάλιν ὁρᾶται δόξη καὶ ἐν ἀνθρωπότητι γεγονώς. Οὐκοῦν εἰ
 Θεὸν ἀληθινὸν εἶναι λέγουσι τὸν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου γεγεννη-
 μένον, τουτέστι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, κατὰ φύσιν ἐνωθέντα
 σαρκί, διὰ τί δεδίασιν ὁμολογεῖν, ὅτι Θεοτόκος ἐστὶν ἡ ἁγία Παρ-
 25 θένος; Ἀλλὰ σκοπὸς αὐτοῖς ὑποπλάττεσθαι μὲν καὶ λέγειν, ὅτι ναί,
 καὶ Θεός ἐστι καὶ Κύριος καὶ συνεδρεύει τῷ Πατρὶ. Φρονοῦσί γε
 μὴν οὐχ οὕτω κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ' ὡς ἐν χάριτος μέρει, καὶ ὡς ἐκ
 προκοπῆς δεδόσθαι φασὶ τῷ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου κοινῷ καθ'
 ἡμᾶς ἀνθρώπῳ γεγεννημένῳ τὴν τε τῆς υἰότητος καὶ τῆς κυριότη-
 30 τος δόξαν.

Θ. Ὅτι δὲ καὶ ἡ «Θεοτόκος» φωνὴ καὶ αὐτοῖς γέγονε συνή-
 θης τοῖς πρὸ ἡμῶν ἀγίοις Πατράσιν, οἱ καὶ ἐπ' ὀρθῇ θαυμάζον-

σιμοποιοῦν πιὸ θανατηφόρους ἀπὸ κάθε ἀκόντιο. Γιατὶ ἀρνοῦνται, μὲ ὅση δύναμη ἀλήθειας μπορούμε νὰ ποῦμε, τὸν Κύριο πού τοὺς ἐξαγόρασε, δηλαδή τὸν Χριστὸ. Ἐπειδὴ ὅμως φοβοῦνται τὴ συνήθη δυσαρέσκεια τῶν πιστῶν γι' αὐτό, καὶ βέβαια καὶ τὸν ἀξιοζήλευτο ζῆλο τους, ὁμολογοῦν ὅτι καὶ Θεὸς εἶναι αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, καὶ βέβαια καὶ Κύριος καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἂν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀπλοῦς πιστοὺς δεχθεῖ τοὺς λόγους τους, θὰ νομίσει βέβαια, ὅπως εἶναι εὐλόγο, ὅτι λένε ὀρθὰ καὶ λογικὰ καὶ πού δὲν εἶναι ἀσύμφωνα μὲ τὰ διδάγματα τῆς ἀλήθειας, ἂν ὅμως κάποιος θελήσει νὰ ἐρευνήσει λεπτομερέστερα καὶ νὰ ὑποβάλει σὲ ἀκριβῆ ἐξέταση τοὺς λόγους τους, δὲν θὰ βρεῖ τὸ πρᾶγμα ἀπλό. Γιατί, ὅπως γράφει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, «ὑπάρχουν πολλοὶ θεοὶ καὶ πολλοὶ κύριοι καὶ στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ, ἀλλὰ γιὰ μᾶς ὑπάρχει ἓνας Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ πάντα καὶ ἀνήκομε καὶ ἐμεῖς σ' αὐτόν, καὶ ἓνας Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα καὶ ἐμεῖς»¹⁰. Πλὴν ὅμως ὅταν ἀναφέρομε τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ, δηλώνομε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ Πατέρα πού φανερώθηκε μὲ ἀνθρώπινη μορφή, πού δὲν ἔχει τὸ ἀξίωμά του χάρισμα καὶ δοσμένο ἀπὸ ἔξω, ἀλλὰ ἔχει δικό του ἀληθινὰ αὐτὸ πού πιστεύεται ὅτι εἶναι. Γιατί, ἂν καὶ εἶναι κατὰ τὴ φύση Θεὸς καὶ χωρὶς σάρκα, ἔμεινε Θεὸς καὶ ὅταν ἔλαβε σάρκα, καὶ ἐνῶ ἦταν Υἱὸς κατὰ φύση καὶ προτοῦ λάβει σάρκα, ἔμεινε Υἱὸς καὶ ὅταν ἔλαβε σάρκα. Καὶ ἐνῶ εἶναι ἀληθινὰ Κύριος τῶν ὅλων, φαίνεται πάλι νὰ ἔχει τὴν ἴδια δόξα καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος. Ἐπομένως, ἂν λένε ὅτι εἶναι ἀληθινὰ Θεὸς ὁ Υἱὸς τῆς ἁγίας Παρθένου, δηλαδή ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα πού ἐνώθη-κε κατὰ φύση μὲ τὴ σάρκα, γιατί διστάζουν νὰ ὁμολογήσουν ὅτι ἡ ἁγία Παρθένος εἶναι Θεοτόκος, Ἀλλὰ κρύβουν κάποιο ὑποπτι σκοπό, καὶ λένε, ὅτι ναί, καὶ Θεὸς εἶναι καὶ Κύριος καὶ ὁμόθρονος τοῦ Πατέρα. Στὴν πραγματικότητα ὅμως δὲν πιστεύουν ἔτσι, ἀλλὰ λένε ὅτι ἡ δόξα νὰ εἶναι Υἱὸς καὶ Κύριος δόθηκε στὸν Υἱὸ τῆς ἁγίας Παρθένου, πού εἶναι κοινὸς σὰν ἐμᾶς ἄνθρωπος, ὡς χάρισμα καὶ ὡς ἀμοιβὴ γιὰ τὴν προκοπή του.

9. Ὅτι ὅμως καὶ ἡ λέξη «Θεοτόκος» ἦταν συνηθισμένη καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς ἁγίους Πατέρες, οἱ ὁποῖοι θαυμάζονται

ται πίστει, καὶ εἰς δεῦρο πᾶσι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὴν ὑπ' οὐρανόν, δεῖν ᾤηθην ἀληθῶς ἀποφῆναι. Ἴνα γὰρ μὴ δοκοῖ-
 ην τὸ εἰς νοῦν ἦκον ἀπλῶς ἀδασανίστως λέγειν, ἐκ τῶν ἐκείνοις
 πεπονημένων διβλίων ἐν Ἐκκλησίᾳ τὰ εἰς τοῦτο χρήσιμα συνεισ-
 5 ενεγκῶν καὶ παραθεῖς εἰς ἀπόδειξιν, κατασφραγιῶ εἰς ἀλήθειαν
 τοὺς ἔμαντοῦ λόγους. Ἐφη τοίνυν ὡς ἀληθῶς ὁ τρισμακάριος
 καὶ διαδόητος εἰς εὐσέβειαν Ἀθανάσιος, ὁ γενόμενος κατὰ και-
 ροὺς τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ἐν τῷ περὶ σαρ-
 κώσεως λόγῳ, περὶ Χριστοῦ τάδε·

10 Ἀθανασίου, ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας,
 ἐκ τοῦ Περί σαρκώσεως Λόγου. – Περί Χριστοῦ.

- Ὁμολογοῦμεν γάρ, φησί, καὶ εἶναι αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ
 Θεὸν κατὰ πνεῦμα, Υἱὸν ἀνθρώπου κατὰ σάρκα, οὐ δύο φύσεις
 τὸν ἓνα Υἱόν, μίαν προσκνητήν, καὶ μίαν ἀπροσκύνητον, ἀλλὰ
 15 μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην καὶ προσκυνουμένην
 μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μιᾷ προσκνήσει· οὐδὲ δύο υἱούς, ἄλλον
 μὲν Υἱὸν Θεοῦ ἀληθινὸν καὶ προσκυνούμενον, ἄλλον δὲ ἐκ
 Μαρίας ἄνθρωπον, μὴ προσκυνούμενον, κατὰ χάριν Υἱὸν Θεοῦ
 γενόμενον, ὡς καὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τὸν ἐκ Θεοῦ, ὡς ἔφην, ἓνα Υἱὸν
 20 Θεοῦ καὶ Θεὸν αὐτόν, καὶ οὐκ ἄλλον, καὶ ἐκ Μαρίας γεγεννηθῆναι
 κατὰ σάρκα ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ὡς ὁ ἄγγελος τῇ Θεοτόκῃ
 Μαρίᾳ λεγούσῃ, «Πῶς τοῦτο ἔσται, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;»,
 Ἔλεγε· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου
 ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θε-
 25 οῦ». Ὁ τοίνυν γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, Υἱὸς Θεοῦ φύ-
 σει, καὶ Θεὸς ἀληθινός, καὶ οὐ χάριτι καὶ μετουσίᾳ, κατὰ σάρκα
 μόνον τὴν ἐκ Μαρίας, ἄνθρωπος, κατὰ δὲ πνεῦμα, αὐτὸς Υἱὸς τοῦ
 Θεοῦ καὶ Θεός· παθὼν μὲν τὰ ἡμέτερα πάθη κατὰ σάρκα, ὥσπερ
 γέγραπται· «Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί». Καὶ πάλιν
 30 «Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων πα-
 ρέδωκεν αὐτόν». Ἀπαθῆς δὲ διαμεΐνας καὶ ἀναλλοίωτος κατὰ τὴν

καί γιά τήν ὀρθή πίστη τους, καί μέχρι τώρα ἀπό ὅλους σέ ὅλη, πού λέγει ὁ λόγος, τήν ὑφήλιο, θεώρησα καλὸ ὅτι πρέπει νὰ τὸ ἀποδείξω ἀληθινά. Γιά νὰ μὴ δώσω τήν ἐντύπωση ὅτι ἐκθέτω ἀβασάνιστη τὴ σκέψη πού μου ἔρχεται ἀπλὰ στοῦ νοῦ, συλλέγοντας τὰ χρήσιμα στοῦ θέμα μου ἀπὸ τοὺς λόγους πού ἐκφώνησαν ἐκεῖνοι στὴν Ἐκκλησία, καί παραθέτοντάς τα ὡς ἀποδείξεις, θὰ ἐπιβεβαιώσω τὴν ἀλήθεια τῶν δικῶν μου λόγων. Εἶπε λοιπὸν ὁ ἀληθινὰ τρισμακάριος καί περιβόητος γιά τὴν εὐσέβειά του Ἀθανάσιος, πού ἔγινε κατὰ καιροὺς ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀλεξανδρέων, στὸν λόγο του “Περὶ σαρκώσεως” τὰ ἔξης γιά τὸν Χριστό.

Ἀθανασίου, ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας,
ἀπὸ τὸ λόγο Περὶ σαρκώσεως τοῦ Λόγου. - Περὶ Χριστοῦ.

Ὁμολογοῦμε, λέγει, ὅτι καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι, καὶ Θεὸς κατὰ πνεῦμα, Υἱὸς ὅμως ἀνθρώπου ὡς πρὸς τὴ σάρκα, ὄχι δύο φύσεις ὁ ἓνας Υἱός, μία προσκνητὴ καὶ μία ἀπροσκύνητη, ἀλλὰ μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη καὶ προσκυνούμενη μαζί μὲ τὴ σάρκα του μὲ μιὰ προσκύνηση· οὔτε ὁμολογοῦμε δύο υἱούς, ἄλλον τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ἀληθινὸ καὶ πού προσκυνεῖται, καὶ ἄλλο τὸν ἄνθρωπο, τὸν υἱὸ τῆς Μαρίας πού δὲν προσκυνεῖται καὶ ἔγινε κατὰ χάρη Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀλλά, ὅπως εἶπα, τὸν προερχόμενο ἀπὸ τὸν Θεὸ ἓνα Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸ τὸν ἴδιο, καὶ ὄχι ἄλλον, καὶ πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴ Μαρία τὶς τελευταῖες ἡμέρες κατὰ σάρκα, ὅπως ὁ ἄγγελος στὴ Θεοτόκο Μαρία πού τοῦ εἶπε, «Πῶς θὰ γίνει αὐτὸ ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄνδρα;», εἶπε· «Θὰ ἔρθει σ' ἐσένα καὶ θὰ σὲ ἐπισκιασει δύναμη τοῦ Ὑψίστου. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ παιδί θὰ εἶναι ἅγιο, καὶ θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»¹¹. Ὁ Υἱὸς λοιπὸν πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἅγια Παρθένο, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ Θεὸς ἀληθινός, καὶ ὄχι κατὰ χάρη καὶ μετοχή, ἀλλὰ ἄνθρωπος κατὰ σάρκα μόνο ἀπὸ τὴ Μαρία, κατὰ τὸ Πνεῦμα ὅμως ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ ὁποῖος ὑπέμεινε τὰ δικά μας πάθη ὡς πρὸς τὴ σάρκα, ὅπως ἔχει γραφεῖ· «Ὁ Χριστὸς ἔπαθε γιά χάρη μας ὡς πρὸς τὴ σάρκα»¹². Καὶ πάλι· «Ὁ ὁποῖος δὲν λυπήθηκε τὸν ἴδιο του τὸν Υἱὸ, ἀλλὰ τὸν παρέδωσε γιά χάρη ὅλων μας»¹³. Ἐμεινε ὅμως ἀπα-

θεότητα, κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ προφήτου· «*Ἐγὼ Θεός, καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι*». Ἀποθανὼν μὲν τὸν ἡμέτερον θάνατον κατὰ σάρκα ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἵνα τὸν θάνατον ἀνέλῃ διὰ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν θανάτου, κατὰ τὸν λέγοντα Ἀπόστολον· «*Κατεπόθη ὁ*
 5 *θάνατος εἰς νίκος. Ποῦ σου, θάνατε, τὸ νίκος; ποῦ σου, ἄδη, τὸ κέντρον;*». Καὶ πάλιν· «*Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφάς*». Ἀθάνατος δὲ καὶ ἀκράτητος τῶ θανάτῳ διαμείνας διὰ τὴν θεότητα, ὡς ἀπαθὴς τοῦ Πατρὸς δύναμις, κατὰ τὸν λέγοντα Πέτρον· οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ
 10 *θανάτου. Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει, παρενθεῖς ἕτερα μεταξὺ οὕτως· Εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ἐκ τῶν θείων Γραφῶν διδάσκει, ἕτερον λέγων τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἕτερον τὸν ἐκ Μαρίας, κατὰ χάριν υἰοποιηθέντα, ὡς ἡμεῖς ὡς εἶναι δύο υἱούς, ἓνα κατὰ φύσιν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ἐκ Θεοῦ, καὶ ἓνα κατὰ χάριν, τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον ἢ εἴ*
 15 *τις τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν σάρκα ἄνωθεν λέγει, καὶ μὴ ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας, ἢ τραπεῖσαν τὴν θεότητα εἰς σάρκα, ἢ συγχυθεῖσαν, ἢ ἀλλοιωθεῖσαν, ἢ παθητὴν τὴν τοῦ Κυρίου θεότητα, ἢ ἀπροσκύνητον τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν σάρκα ὡς ἀνθρώπου, καὶ μὴ προσκυνητὴν ὡς Κυρίου καὶ Θεοῦ σάρκα, τοῦτον ἀναθεματίζει ἢ*
 20 *ἀγία Καθολικὴ Ἐκκλησία, πειθομένη τῷ θείῳ Ἀποστόλῳ λέγοντι· «Εἴ τις ὑμῖν εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω*». Καὶ ταῦτα μὲν ὁ μακάριος Ἀθανάσιος

Γ. Οἶμαι δὲ δεῖν καὶ ἐτέρων ἁγίων ἐπισκόπων παραθεῖναι φωνάς, τὸν αὐτὸν ἐχούσας σκοπόν.

25

Ἀττικῷ, ἐπισκόπου.

Σήμερον Χριστὸς ὁ Δεσπότης τὴν τῆς φιλανθρωπίας γέννησιν ἀνεδέξατο· τὴν γὰρ τῆς θεϊκῆς ἀξίας προῦπῆρχεν. Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει πάλιν· Ὁ τῆς φιλανθρωπίας Λόγος κενοῦται, ἀκένωτος τὴν φύσιν τυγχάνων· ἑαυτὸν γὰρ ἐκένωσε, μορφὴν δούλου

14. Μαλαχ. 3, 6.

15. Α' Κορ. 15, 55.

16. Α' Κορ. 15, 3.

θῆς καὶ ἀναλλοίωτος ὡς πρὸς τὴ θεότητα, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού εἶπε ὁ προφήτης· «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς καὶ δὲν ἔχω ἀλλάξει»¹⁴. Πέθανε τὸν δικό μας θάνατο ὡς πρὸς τὴ σάρκα γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὸν θάνατο μὲ τὸν θάνατό του γιὰ χάρη μας, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο πού λέγει· «Νικήθηκε ὁ θάνατος μέχρι ἕξαφανισμοῦ. Ποῦ εἶναι, θάνατε, ἡ νίκη σου; ποῦ εἶναι, ἄδη, τὸ κεντρί σου;»¹⁵. Καὶ ἄλλου· «Ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας, ὅπως λένε οἱ Γραφές»¹⁶. Ἐπειδὴ ὅμως παρέμεινε ἀθάνατος καὶ οὔτε κρατήθηκε αἰχμάλωτος τοῦ θανάτου ἕξαιτίας τῆς θεότητος, γιατί εἶναι ἀπαθῆς ἢ δύναμη τοῦ Πατέρα, σύμφωνα μὲ τὸν Πέτρο πού λέγει, «Γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ κρατηθεῖ ἀπὸ τὸν θάνατο»¹⁷. Ἐπειτα, παρεμβάλλοντας κάποια ἄλλα, προσθέτει σ' αὐτά· Ἄν κάποιος διδάσκει ἀντίθετα μὲ τὶς ἅγιες Γραφές, λέγοντας ὅτι εἶναι ἄλλος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλος ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας, πού κατὰ χάρη ἔγινε Υἱὸς του ὅπως ἐμεῖς, ὥστε νὰ εἶναι δύο υἱοί, ἓνας κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ προερχόμενος ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἓνας κατὰ χάρη, ὁ ἄνθρωπος, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας, ἢ ἂν κάποιος λέγει ὅτι ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου μας προέρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανό, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία, ἢ ὅτι μεταβλήθηκε ἢ θεότητα σὲ σάρκα ἢ συγχύθηκε ἢ ἀλλοιώθηκε ἢ εἶναι παθητὴ ἢ θεότητα τοῦ Κυρίου, ἢ δὲν προσκυνεῖται ἢ σάρκα τοῦ Κυρίου μας ὡς σάρκα ἀνθρώπου καὶ ὄχι προσκυνητὴ ὡς σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, αὐτὸν τὸν ἀναθεματίζει ἢ ἅγια καθολικὴ Ἐκκλησία, ὑπακούοντας στὸν θεῖο Ἀπόστολο πού λέγει· «Ἄν κάποιος σὰς διδάσκει Εὐαγγέλιο διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ πού παραλάβετε, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος»¹⁸. Καὶ αὐτὰ βέβαια λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος.

Ι. Νομίζω ὅμως ὅτι πρέπει νὰ παραθέσω τὶς ἀπόψεις καὶ ἄλλων ἁγίων ἐπισκόπων πού ἀποβλέπουν στὸ ἴδιο σκοπὸ.

Ἀττικοῦ, ἐπισκόπου.

Σήμερα ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀποδέχθηκε τὴ γέννηση πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, γιατί ἡ γέννηση τοῦ θεϊκοῦ ἀξιώματος προϋπήρχε. Σ' αὐτὰ προσθέτει πάλι. Ὁ Θεὸς Λόγος τῆς φιλανθρωπίας ταπεινώνεται, ἐνῶ εἶναι ἀταπεινὸς ὡς

17. Πράξ. 2, 24.

18. Γαλ. 1, 9.

λαβών. Ὁ ἄσαρκος σαρκουῖται, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Ὁ ἀφῆ μὴ ὑποπίπτων διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσώματον, ψηλαφᾶται. Ὁ ἄναρχος ὑπὸ ἀρχὴν γίνεται σωματικὴν. Ὁ τέλειος αὔξει, ὁ ἄτρεπτος προκόπτει, ὁ πλούσιος ἐν καταλύματι τίκτεται. Ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις, σπαργανοῦται· ὁ βασιλεύς, ἐν φάτνῃ κατατίθεται.

Ἀντιόχου, ἐπισκόπου.

Ὁν χθὲς ἀχράντοις λοχεΐαις Σωτῆρα ἡμῖν ἢ ζωτόκος, ἢ καλλιτόκος, ἢ μεγαλοτόκος, ἢ φαεσφόρος, ἢ ἐλπιδοφόρος, ἢ Θεοτόκος, ἢ ξενοτόκος, ἢ παρθενομήτωρ ὤδινε Μαρία.

**Ἀμφιλοχίου, ἐπισκόπου Ἰκονίου,
ἐκ τοῦ Περί τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως.**

Ἡ ἀλήθεια ἐγνώσθη, ἡ χάρις ἦλθε, καὶ ἡ ζωὴ ἐφάνη. Ὁ τοῦ Θεοῦ ὦν Υἱός, ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, σὰρξ ἐγένετο δι' ἡμᾶς, ἵνα θνη-
15 τοὺς εἰς ζωὴν αἰώνιον ἀναστήσῃ, καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνεγείρῃ. Ὁ Ποιητὴς τῶν ὄλων, ὁ πρὸ πάσης κτίσεως ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων, μόνῳ Πατρὶ καὶ Πνεύματι συνυπάρχων ἀθάνατος, σήμερον ἰδοὺ ἡμῖν ἐκ Παρθένου γεννώμενος, χωρὶς πάσης ἁμαρτίας, ἄνευ ἀνθρώπου, ἦτοι ἀνδρός.

20 **Ἀμμωνος, ἐπισκόπου Ἀδριανουπόλεως.**

Ἐφη γάρ που καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Εἰ δὲ αὐτὸς Θεὸς τὴν φύσιν ὑπάρχων, ὡς τοῦ Θεοῦ μονογενῆς Υἱός, ἐν προσλήψει τῆς δούλου μορφῆς γενόμενος καὶ πρωτότοκος Υἱός τῆς ἀγίας Παρθένου κληθῆναι καταξιώσας,
25 ἀντίλυτρον ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντων δέδωκε. Προσεπάγει δὲ τούτοις· Ἦδη μὲν ἔδειξα τὴν ἀσέβειαν, ἣ περιπίπτουσιν οἱ Ἀρειανοί, λέγοντες χρεῖαν ἐσχηκέναι τὴν Θεοτόκον Μαρίαν τῶν κατὰ τὸν νόμον τότε προσφερομένων θυσιῶν ὑπὲρ τῶν τικτουσῶν γυναικῶν.

πρὸς τὴ φύση· ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του, παίρνοντας μορφή δούλου. Ὁ ἄσαρκος παίρνει σάρκα· Γιατὶ λέγει· «Ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα»¹⁹. Αὐτὸς ποὺ δὲν ὑπόκειται σὲ ψηλάφηση, ἐπειδὴ ἡ φύση του εἶναι ἀσώματη, δέχεται ψηλάφηση. Ὁ ἀναρχος τίθεται κάτω ἀπὸ ἀρχὴ σωματική. Ὁ τέλειος αὐξάνεται, ὁ ἀμετάβλητος προκόβει, ὁ πλούσιος γεννιέται σὲ ἀπλὸ χᾶνι. Αὐτὸς ποὺ περιβάλλει τὸν οὐρανὸ μὲ νέφη, τυλίγεται στὰ σπάργανα· ὁ βασιλιάς κατακλίνεται στὴ φάτνη.

Ἐπιτομή τοῦ Ἀντιόχου, ἐπισκόπου.

Αὐτὸν ποὺ χθὲς μὲ τὴν ἀχραντὴ λοχεία τῆς γέννησε μὲ ὀδυνηροὺς πόνους Σωτήρα γιὰ μᾶς, ἡ Μαρία ἡ ζωοτόκος, ἡ καλλιτόκος, ἡ μεγαλοτόκος, ἡ φωτοφόρα, ἡ ἐλπιδοφόρα, ἡ Θεοτόκος, ἡ γυναῖκα μὲ τὴν παράδοξη γέννα, ἡ Παρθένοσ μητέρα.

**Ἐπιτομή τοῦ Ἀμφιλοχίου, ἐπισκόπου Ἰκονίου,
ἀπὸ τὸ λόγος, «Περὶ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως».**

Ἡ ἀλήθεια ἔγινε γνωστή, ἡ χάρις μᾶς ἦρθε καὶ ἡ ζωὴ φανερώθηκε. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ μᾶς, γιὰ νὰ ἀναστήσει τοὺς θνητοὺς στὴν αἰώνια ζωὴ καὶ νὰ τοὺς ἀναστήσει ἀπὸ τοὺς νεκροὺς. Ὁ ποιητὴς τῶν ὄλων, αὐτὸς ποὺ πρὶν ἀπὸ τὴ δημιουργία ὄλων τῶν ὄρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων συνυπῆρχε ἀθάνατος μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, νὰ σήμερα γεννιέται γιὰ μᾶς ἀπὸ Παρθένο, χωρὶς νὰ ἁμαρτήσῃ, χωρὶς μεσολάβηση ἀνθρώπου, δηλαδὴ ἄνδρα.

**Ἐπιτομή τοῦ Ἀμμωνος, ἐπισκόπου Ἀνδριανουπόλεως.
Εἶπε καὶ αὐτὸς κάπου γιὰ τὸν Θεὸ Λόγος.**

Μολονότι αὐτὸς ἦταν κατὰ φύση Θεός, γιατί εἶναι μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ προσέλαβε τὴ μορφή τοῦ δούλου καὶ δέχθηκε νὰ ὀνομασθεῖ πρωτότοκος Υἱὸς τῆς ἀγίας Παρθένου, παρέδωσε τὸν ἑαυτό του ἀντίλυτρο γιὰ ὅλους. Σ' αὐτὰ προσθέτει καὶ λέγει. "Ἐδειξα ἤδη τὴν ἀσέβεια ποὺ διαπράττουν οἱ Ἀρειανοί, λέγοντας ὅτι ἡ Θεοτόκος Μαρία εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τίς θυσίες ποὺ τότε προσφέρονταν σύμφωνα μὲ τὸ νόμος γιὰ τίς γυναῖκες ποὺ γεννοῦσαν.

**Ἰωάννου, ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,
Περὶ τῆς θείας γεννήσεως.
Φησὶ δὲ περὶ τῆς ἀγίου Παρθένου**

Ἀντὶ δὲ ἡλίου, φησὶ, τὸν ἡλίον τῆς δικαιοσύνης ἀπεριγρά-
5 πτως ἐχώρησε. Καὶ μὴ ζητήσης πῶς ὅπου γὰρ βούλεται Θεός,
νικᾶται φύσεως τάξις ἠβουλήθη γὰρ, ἠδυνήθη, κατῆλθεν, ἔσω-
σε. Σύνδρομα πάντα Θεῶ. Σήμερον ὁ ὢν τίκτεται, καὶ ὁ ὢν γίνε-
ται ὅπερ οὐκ ἦν. Ὡν γὰρ Θεός, γίνεται ἄνθρωπος, οὐκ ἐκστὰς
τοῦ εἶναι Θεός. Οὔτε γὰρ κατ' ἐκστασιν θεότητος γέγονεν ἄν-
10 θρωπος, οὔτε κατὰ προκοπὴν ἐξ ἀνθρώπου γέγονε Θεός, ἀλλὰ
Λόγος ὢν διὰ τὸ ἀπαθές, σὰρξ ἐγένετο, ἀμεταβλήτου μενούσης
τῆς φύσεως. Καὶ προσεπάγει τούτοις· Ὁ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ
ἐπηρμένου καθήμενος, ἐν φάτνῃ τίθεται· ὁ ἀναφῆς καὶ ἀπλοῦς
καὶ ἀσώματος, χερσὶν ἀνθρωπίναις εἰλίσσεται· ὁ τὰ τῆς ἁμαρτίας
15 διασπῶν δεσμά, σπαργάνοις ἐμπλέκεται.

Σεβηριανοῦ, ἐπισκόπου.

Ὁ γὰρ γεννηθεὶς ἄνωθεν ἐκ Πατρὸς Λόγος, ἀπορρήτως,
ἀφράστως, ἀκαταλήπτως, ἀϊδίως, ὁ αὐτὸς ἐν χρόνῳ γεννᾶται
κάτωθεν ἐκ Παρθένου Μαρίας, ἵνα οἱ πρότερον γεννηθέντες κά-
20 τωθεν, ἄνωθεν γεννηθῶσιν ἐκ δευτέρας, τουτέστι Θεοῦ.

**Οὐϊταλίου, ἐπισκόπου,
ἐκ τοῦ Περὶ πίστεως λόγου.**

Ἔτι δὲ καὶ περὶ τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας τοῦ Σωτῆρος
πιστεύομεν, ὅτι ἀναλλοιώτου καὶ ἀτρέπτου μένοντος τοῦ Θεοῦ
25 Λόγου, τὴν σάρκωσιν γεγενῆσθαι πρὸς ἀνακαίνισιν ἀνθρωπότη-
τος. Υἱὸς γὰρ ὢν ἀληθῶς Θεοῦ κατὰ τὴν ἀϊδιον ἐκ Θεοῦ γέννη-
σιν, γέγονε καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου κατὰ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν.
Καὶ ἔστιν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τέλειος Θεός κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμο-
ούσιος τῷ Πατρί, καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ἐκ

**Ἰωάννου, ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,
Περὶ τῆς θείας γεννήσεως.
Λέγει γιὰ τὴν ἅγια Παρθένο.**

Ἐναντὶ τὸν ἥλιο, λέγει, χώρεσε μὲ τρόπο ἀπερίγραφτο τὸν Ἥλιο τῆς Δικαιοσύνης. Μὴ ζητήσεις νὰ βρεῖς πῶς· γιατί, ὅπου θέλει ὁ Θεός, ἐκεῖ ὑποχωρεῖ ὁ φυσικὸς νόμος. Θέλησε λοιπόν, μπόρεσε, κατέβηκε, ἔσωσε. Ὅλα εἶναι στὴ διάθεση τοῦ Θεοῦ. Σήμερα γεννιέται αὐτὸς ποὺ ὑπάρχει, κι αὐτὸς ποὺ ὑπάρχει γίνεται αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν. Ἦταν Θεός, καὶ γίνεται ἄνθρωπος χωρὶς νὰ παύσει νὰ εἶναι Θεός. Γιατὶ οὔτε μὲ μεταβολὴ τῆς θεότητος ἔγινε ἄνθρωπος, οὔτε ἀπὸ τὴν προκοπὴ του ἀπὸ ἄνθρωπος ἔγινε Θεός, ἀλλὰ, ἂν καὶ ἦταν Λόγος ἕξαιτίας τῆς ἀπάθειας, ἔγινε σάρκα, ἐνῶ ἡ φύση του ἔμεινε ἀμετάβλητη. Καὶ προσθέτει σ' αὐτὰ· Αὐτὸς ποὺ κάθεται σὲ θρόνο ὑψηλὸ καὶ μεγαλοπρεπῆ, κατακλίνεται στὴ φάτνη. Ὁ ἀψηλάφητος καὶ ἀπλοῦς καὶ ἀσώματος, ἀγκαλιάζεται σφιχτὰ μὲ ἀνθρώπινα χέρια. Αὐτὸς ποὺ συντριβεῖ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, μπλέκεται μέσα στὰ σπάργανα.

Σεβηριανοῦ, ἐπισκόπου.

Ὁ Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα του στὸν οὐρανὸ κατὰ τρόπο ἀπερίγραφτο, ἀνέκφραστο, ἀκατάληπτο, αἰώνια, αὐτὸς γεννιέται μέσα στὸ χρόνο στὴ γῆ ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία, ὥστε αὐτοὶ ποὺ εἶχαν γεννηθεῖ προηγουμένως στὴ γῆ, νὰ γεννηθοῦν δευτέρη φορὰ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Θεό.

Βιταλίου, ἐπισκόπου.

Ἀπὸ τὸν λόγο του Περὶ πίστεως.

Ἀλλὰ ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομία τοῦ Σωτήρα πιστεύομε, ὅτι ἡ σάρκωση ἔχει γίνεῖ παραμένοντας ἀναλλοίωτος καὶ ἀμετάβλητος ὁ Θεός Λόγος πρὸς ἀνακαίνιση τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί, ἐνῶ ἦταν ἀληθινὰ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σύμφωνα με τὴν αἰώνια γέννησή του ἀπὸ τὸν Θεό, ἔγινε καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ γέννησή του ἀπὸ τὴν Παρθένο. Καὶ εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτός, τέλειος Θεός ὡς πρὸς τὴ θεότητα καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ ἴδιος πάλι τέλειος

Παρθένου γέννησιν καὶ ὁμοούσιος ἀνθρώποις κατὰ τὴν σάρκα. Εἴ τις δὲ ἐξ οὐρανοῦ λέγει σῶμα ἔχειν τὸν Χριστόν, ἢ ὁμοούσιον τῷ Θεῷ κατὰ τὴν σάρκα, ἔστω ἀνάθεμα. Εἴ τις μὴ ὁμολογεῖ τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ ἀνθρώποις ὁμο-
 5 ούσιον, ἔστω ἀνάθεμα. Εἴ τις τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Σωτῆρα, τὸν ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου γεννηθέντα κατὰ σάρκα, ἄψυχον λέγει ἢ ἀναισθητον ἢ ἄλογον ἢ ἀνόητον, ἔστω ἀνάθεμα. Εἴ τις τολμᾷ λέγειν τὸν Χριστόν θεότητι πεπονθέναι, καὶ μὴ σαρκί, ὡς γέγραπται, ἔστω ἀνάθεμα. Εἴ τις διαιρεῖ καὶ
 10 χωρίζει τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Σωτῆρα, καὶ λέγει ἕτερον μὲν εἶναι Υἱὸν τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἕτερον τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον, καὶ μὴ ὁμολογεῖ ἓνα καὶ τὸν αὐτόν, ἔστω ἀνάθεμα.

Θεοφίλου, ἐπισκόπου,

ἐκ τοῦ Προσφωνητικοῦ λόγου πρὸς τοὺς φρονοῦντας

15 **τὰ Ὠριγένους.**

Ἔφη δὲ οὕτως περὶ Χριστοῦ.

Ἴνα μὴ ἐν λόγῳ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει Θεὸς ἀληθινὸς ὁ φανείς εἶναι πιστεύηται, τῇ τῶν δρωμένων μεγαλοουργία τὴν περὶ αὐτοῦ δηλῶν ἀσφάλειαν. Πλήρης μὲν ὢν Θεός, αὐτοθελῶς δὲ
 20 ἐνανθρωπήσας, καὶ μηδὲν ἀνθρωπείας ὁμοιώσεως καταλείψας ἐκτός, πλὴν μόνης τῆς ἀνοσίτου κακίας καὶ βρέφος γὰρ γενόμενος, Ἐμμανουὴλ ὠμολογεῖτο, μάγων πρὸς αὐτὸν ἰόντων καὶ τῷ προσκυνεῖν καὶ Θεὸν εἶναι τὸν φανέντα βωόντων ὅτι καὶ σαρκὶ σταυρούμενος, ἡλίου συνέστελλεν ἀκτῖνας, καὶ τῷ ξένῳ θαύματι
 25 τὴν οἰκειάν σαφηνίζων θεότητα, οὐδαμοῦ σκορπίσας ἑαυτόν, ἢ διαλύσας εἰς σωτῆρας δύο. Ἀλλὰ καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε· «Μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν καθηγη-
 τῆς, ὁ Χριστός». Οὐ γὰρ ὅτε τοῦτο τοῖς ἀποστόλοις παρήγγειλε, τοῦ φαινομένου σώματος τὴν οἰκειάν διώριζε θεότητα, οὐδὲ ὅτε
 30 Χριστὸν ἑαυτὸν διεμαρτύρετο εἶναι, ψυχῆς καὶ σαρκὸς διωρί-

ἄνθρωπος ὡς πρὸς τὴ γέννησίν του ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ ὁμοούσιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὡς πρὸς τὴ σάρκα. Ἐάν τις κάποιος λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει σῶμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἢ ὁμοούσιο τοῦ Θεοῦ ὡς πρὸς τὴ σάρκα, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος. Ἐάν τις κάποιος δὲν ὁμολογεῖ ὅτι ἡ σάρκα τοῦ Κυρίου προέρχεται ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο καὶ εἶναι ὁμοούσιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος. Ἐάν τις κάποιος λέγει τὸν Κύριόν μας καὶ Σωτῆρα, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ τὴν ἁγία Παρθένο ὡς πρὸς τὴ σάρκα, ἀψυχο ἢ ἀναίσθητο ἢ ἄλογο ἢ ἀνόητο, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος. Ἐάν τις κάποιος τολμᾷ νὰ λέγει ὅτι ἔπαθε ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὄχι ἡ σάρκα του, ὅπως ἔχει γραφεῖ, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος. Ἐάν τις κάποιος διαιρεῖ καὶ χωρίζει τὸν Κύριόν μας καὶ Σωτῆρα, καὶ λέγει ὅτι ἄλλος Υἱὸς εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἄλλος ὁ ἄνθρωπος ποὺ προσελήφθη, καὶ δὲν ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτός, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος.

Θεοφίλου, ἐπισκόπου.

**Ἐκ τῶν προσφωνητικῶν λόγων πρὸς ἐκείνους ποὺ πιστεύουν
τὰ ἴδια μὲ τὸν Ὡριγένη.
Εἶπε τὰ ἑξῆς γιὰ τὸν Χριστό.**

Για νὰ μὴν πιστεύεται αὐτὸς ποὺ φανερώθηκε ὅτι εἶναι ὡς πρὸς τὸ λόγον μόνο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ δύναμιν Θεοῦ ἀληθινῶς, μὲ τὴ μεγαλοουργία τῶν ἔργων του δηλώνει τὸ ἀλάθευτον γι' αὐτόν. Ἦταν τέλειος Θεός, ἀλλ' ἔγινε ἄνθρωπος μὲ τὴ θέλησίν του χωρὶς νὰ παραλείψει τίποτε ἀπὸ τὴν ὁμοίωσίν του μὲ τὸν ἄνθρωπον, ἐκτὸς μόνο τὴν ἀνόσια κακία· γιατί, καὶ ἐνῶ ἔγινε βρέφος, ὀνομαζόταν Ἐμμανουήλ, μάγοι προσῆλθαν σ' αὐτόν καὶ μὲ τὴν προσκύνησίν τους κραύγαζαν ὅτι αὐτὸς ποὺ φανερώθηκε ἦταν Θεός· καὶ ὅταν σταυρωνόταν, περιόριζε τὸ φῶς τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου καὶ μὲ τὸ παράδοξο θαῦμα ἔκανε φανερὴ τὴ θεότητά του, καὶ καθόλου δὲν διέσπασε τὸν ἑαυτό του οὔτε τὸν χώρισε σὲ δύο σωτῆρες. Ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὲς του ἔλεγε· «Μὴν ἀποκαλέσετε κανέναν πάνω στὴ γῆ δάσκαλον· ἓνας εἶναι ὁ καθηγητὴς σας, ὁ Χριστός»²⁰. Ὅταν τὸ παρήγγελλε αὐτὸ τοὺς ἀποστόλους δὲν ξεχώριζε ἀπὸ τὸ ὄρατό σῶμα του τὴ θεότητά του, οὔτε ὅταν διαβεβαίωνε γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅτι εἶναι ὁ Χριστός, τὸν χώριζε

ζετο, οὕτως ἄμφω τυγχάνων Θεός τε καὶ ἄνθρωπος, δοῦλος ὀρώ-
 μενος, καὶ Κύριος γνωριζόμενος. Τὸ μὲν ὑψηλὸν τῆς θεότητος τῷ
 ταπεινῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὑποκρυπτόμενος φρονήματι, τὸ δέ
 γε ταπεινὸν τοῦ ὀρωμένου σώματος τῇ τῆς θεότητος ὑπεραίρων
 5 ἐνεργείᾳ.

ΙΑ'. Εὐχερὲς μὲν οὖν καὶ ἕτερα τούτοις ἐπενεγκεῖν πλεῖστά τε
 ὄσα καὶ ἀληθῆ μαρτύρια· παρήμι δέ, τὸ γεγραμμένον εἰδώς·
 «Δίδου σοφῶ ἀφορμήν, καὶ σοφώτερος ἔσται· γνώριζε δικαίῳ, καὶ
 προσθήσει τοῦ δέχεσθαι». Πλὴν ἐκεῖνό φαμεν· ἰδοὺ δὴ πάντες οἱ
 10 πανάριστοί τε καὶ σοφοὶ κατὰ καιροὺς ἡμῶν γεγονότες Πατέρες,
 καὶ Θεοτόκον ὀνομάζουσι τὴν ἁγίαν Παρθένον· ἠνώσθαι δὲ κατὰ
 φύσιν διαβεβαιούμενοι τῇ σαρκὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ἔν τε τῇ
 νηδεύῃ γενέσθαι φασὶ τῇ παρθενικῇ, καὶ ἐξ αὐτῆς προελθεῖν κατὰ
 σάρκα, καίτοι τὴν ἄναρχον καὶ πρὸ παντός αἰῶνος καὶ χρόνου
 15 λαχόντα γέννησιν ἐκ Πατρὸς. Ἐπειδὴ δὲ ἦν εἰκὸς ἐν ταῖς μακροτέ-
 ραις καὶ ἐφεξῆς τῶν στίχων συνθήκαις ὀλιγώρως ἔχοντα τὸν νοῦν,
 ἐβελῆσαι μᾶλλον δέ, ὡς ἐν βραχεῖ καὶ συνεσταλμένως ἰδεῖν τῶν ἐπὶ
 Χριστῶ δογμάτων τὸ ἀκραιφνέστατον κάλλος, αὐτὰς κατὰ μόνας
 τὰς τῶν ἐννοιῶν, ἵνα οὕτως εἴπω, καρδίας, ἐκ τῆς θεοπνεύστου καὶ
 20 Νέας Γραφῆς συναγηγεργκῶς, πέπομφα τῇ ὑμετέρα κατὰ Θεὸν
 εὐσεβείᾳ, ὡς ἂν ἐντυγχάνουσαι, κατὰ βραχύ τε καὶ ἀνὰ μέρος
 αὐταῖ τε τὸν ἐν ὑμῖν καὶ ἔτι μειζόνως καταφαιδρύνητε νοῦν, φω-
 ταγωοῦσαι δὲ πρὸς ἀλήθειαν καὶ οὕς ἂν ὠφελεῖν ἔλησθε, καυχῆ-
 μασιν ἀποστολικοῖς τὰς ὁσίας ὑμῶν καταφαιδρύνητε κεφαλᾶς.
 25 Πλούσιος δὲ λίαν ὁ ἐπὶ τούτῳ μισθός· γέγραπται γάρ· «Ὁ ἐπιστρέ-
 ψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ, σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου,
 καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν». Ἐν δέ γε ταῖς τῶν ἐννοιῶν εὐρέ-
 σεσιν, ἥτοι συμπεράσμασιν, ὅταν λέγωμεν, Θεὸς οὖν ἄρα ὁ Χρι-
 στός, ἥγουν εἰς ἄρα ὁ Υἱὸς καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, οὐχ οὕτω
 30 φαμέν, ὡς ἐκεῖνοι, Θεὸν κατὰ χάριν, ἢ Υἱόν, ἢ Κύριον ἠνομάσθαι
 τὸν Ἐμμανουήλ, ἢ ἐκ προκοπῆς, ἢ ἐπιδόσεως, εἰς τοῦτο δόξης
 ἔλθεῖν, ὡς ἓνα τὸν καθ' ἡμᾶς κοινὸν καὶ ἡγιασμένον ἄνθρωπον,

ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ τὴ σάρκα. Ἔτσι, ἀφοῦ ἦταν καὶ τὰ δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, φαινόταν δοῦλος καὶ ἀναγνωριζόταν Κύριος. Τὸ μεγαλεῖο τῆς θεότητος τὸ ἀπέκρυπτε μὲ τὸ ταπεινὸ φρόνημα τῆς ἐνανθρώπησης, ἐνῶ τὴν ταπεινότητα τοῦ ὄρατοῦ σώματός του τὴν ἐξύψωνε μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς θεότητός του.

11. Εἶναι εὐκόλο νὰ προσκομίσουμε κι ἄλλες μαζί μ' αὐτὲς μαρτυρίες, πάρα πολλές καὶ ἀληθινές, τὶς παραλείπω ὅμως, ἔχοντας ὑπόψη αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Δίνε ἀφορμὴ στὸν σοφὸ, καὶ θὰ γίνεи σοφώτερος· δίδασκε τὸν δίκαιο, καὶ θὰ γίνεи προθυμότερος νὰ δέχεται τὶς συμβουλές σου»²¹. Πλὴν ὅμως θὰ ποῦμε ἐκεῖνο· νὰ, ὅλοι οἱ πανάριστοι καὶ σοφοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πού ἔζησαν πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς ὀνομάζουν καὶ Θεοτόκο τὴν ἁγία Παρθένο, καὶ διαβεβαιώνουν ὅτι ἔχει ἐνωθεῖ κατὰ φύση μὲ τὴ σάρκα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι κυοφορήθηκε μέσα στὴν παρθενικὴ κοιλία καὶ ἀπὸ αὐτὴν προῆλθε ὡς πρὸς τὴ σάρκα, μολονότι εἶχε λάχει τὴ δίχως ἀρχὴ καὶ πρὶν ἀπὸ κάθε αἰῶνα καὶ χρόνο γέννηση ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν φυσικὸ στὶς πολὺ μακρὲς καὶ συνεχεῖς παραθέσεις τῶν στίχων ὁ νοῦς νὰ ἀδιαφορεῖ καὶ θέλει μᾶλλον μὲ συντομία καὶ περληπτικὰ νὰ δεῖ τὴ γνησιότατη ὁμορφιὰ τῶν δογμάτων γιὰ τὸν Χριστό, αὐτὲς καὶ μόνες τὶς καρδιές, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, τῶν ἐννοιῶν ἀφοῦ συγκέντρωσα ἀπὸ τὴ θεόπνευστη Καινὴ Διαθήκη, τὶς ἔστειλα στὴν κατὰ Θεὸ εὐσέβειά σας, ὥστε, διαβάζοντας αὐτὲς λίγο λίγο καὶ κατὰ μικρὰ τμήματα, καὶ οἱ ἴδιες νὰ κάνετε ἀκόμαε περισσότερο λαμπρότερη τὴν ψυχὴ σας, καὶ φωτίζοντας στὸ δρόμο τους πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ ὅποιους θελήσετε νὰ ὠφελήσετε, νὰ στολίζετε τὰ εὐσεβῆ μέτωπά σας μὲ στεφάνια ἀποστολικὰ. Ὁ μισθὸς γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ πλούσιος. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ «Ὁποῖος κάνει ἕναν ἁμαρτωλὸ νὰ ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν πλανημένη ὁδὸ του, θὰ σώσει τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὸν θάνατο καὶ θὰ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν»²². Στὶς ἐξηγήσεις τῶν ἐννοιῶν, ἦτοι στὰ συμπεράσματα, ὅταν λέμε, Ἔστι Θεὸς ὁ Χριστός, ἢ ἕνας ἄρα εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, δὲν τὸ ἐννοοῦμε ὅπως ἐκεῖνοι, δηλαδὴ Θεὸ κατὰ χάρη, ἢ ὅτι ὀνομάσθηκε Υἱὸς ἢ Κύριος ὁ Ἐμμανουήλ, ἢ ὅτι ἀπὸ προκοπὴ καὶ πρόοδο ἔφτασε σ' αὐτὸ τὸ βαθμὸ τῆς δόξας, ὅπως ἕνας ἀπὸ μᾶς κοινὸς καὶ ἁγιασμένος ἄνθρωπος, ἀλλὰ

ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, εἶτα κληθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν καὶ ἐν δούλου μορφῇ καταβεβηκῶς, οὐδὲν ἥττον ἐστὶ Θεὸς ἀληθινός, καὶ φύσει τῶν ὄλων Κύριος ἔσται, καὶ μόνος καὶ ἰδικῶς Υἱός, ᾧ καὶ ἡμεῖς συμμορφούμενοι κατὰ χάριν τὴν δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν τῆς νίθεσις ἀναβαίνομεν δόξαν.

ΙΒ. Ὅνομα δὲ τό, «Χριστός», πρέπει μὲν, οὐκ οἶδα πῶς, διαβεβαιοῦνται τινες καὶ ἰδικῶς τε καὶ κατὰ μόνας καὶ ἔξω σαρκὸς ὄντι τε καὶ νοουμένῳ τῷ ἐκ Θεοῦ φύντι Λόγῳ· πρέπει δὲ ὁμοίως καὶ τῷ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου γεγεννημένῳ, κἂν εἰ νο-
10 οἶτο ὑπάρχων κατὰ μόνας ἔτι καὶ καθ' ἑαυτὸν· καὶ τρίτως δὲ πρέπει ἀμφοῖν, ὡσανεὶ τοῦ τῆς συναφείας λόγου, καθάπερ αὐτοὶ φασιν, εἰς ἓν αὐτοὺς πρόσωπον συνεισδέοντος ἐνώσεως γὰρ τῆς κατὰ φύσιν καὶ ἀληθοῦς οὐδεὶς λόγος αὐτοῖς καίτοι ταύτην ἔχον-
15 τος τοῦ μυστηρίου τὴν ὁδὸν ὀρθὴν καὶ ἀπλανεστάτην· καὶ ἡ σκῆ-
ψις αὐτῶν οὐχ ἀπλῆ, πικρίας δὲ μᾶλλον καὶ ἀπάτης μεμέστωται. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ θεόπνευστος Γραφή Χριστὸν ὀνομάζουσα, πάντα αὐτῷ προσνέμει τὰ θεοπρεπῆ (οἶδε γὰρ, οἶδε ἐν ἀνθρωπείᾳ μορ-
φῇ πεφηνότα καὶ σεσαρκωμένον τὸν Θεοῦ Λόγον), σκοπὸς δὲ τοῖς ἕτερα παρὰ τοῦτο φρονεῖν ἡρημένοις, καὶ κοινὸν ἄνθρωπον
20 ἀποφαίνειν τὸν ἐκ γυναικός, ἐξ ἐπιδόσεως, ὡς ἔφην, καὶ ἐξ ἰδίας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἀρετῆς ἄξιον ἑαυτὸν παραστήσαντα τοῦ χρῆ-
ναι τιμᾶσθαι καὶ συναφείᾳ προσώπου τῆ πρὸς τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, καὶ ἀπόλεκτον γενέσθαι κατὰ πρόγνωσιν.

ΙΓ. Ἐκεῖνό φασιν, ὅτι τό, «Χριστός», ὄνομα πρέπει καὶ μόνῳ
25 καὶ ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν νοουμένῳ καὶ ὑπάρχοντι τῷ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνότι Λόγῳ. Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτω δεδιδάγμεθα φρο-
νεῖν ἢ λέγειν. Ὅτε γὰρ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, τότε καὶ ὠνομά-
σθαι φασὲν αὐτὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ κέχρισται τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως, ἥτοι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, παρὰ τοῦ Θεοῦ
30 καὶ Πατρὸς, ταύτητοι Χριστὸς ὀνομάζεται. Ὅτι δὲ περὶ τὸ ἀν-
θρώπινον ἢ χρίσις, οὐκ ἂν ἐνδιάσειέ τις τῶν ὀρθὰ φρονεῖν εἰω-

λέμε ἐκεῖνο μᾶλλον, ὅτι, ἐνῶ ἦταν ὁ Λόγος Θεός, ἔπειτα ὑποβάλλοντας τὸν ἑαυτό του στὴν ταπείνωση, κατέβηκε μὲ τὴ μορφὴ δούλου, καὶ δὲν εἶναι καθόλου λιγότερο Θεὸς ἀληθινός, καὶ θὰ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του Κύριος τῶν ὄλων, καὶ μόνος καὶ καθ' ἑαυτὸν Υἱός, καὶ ἀποκτώ- ντας καὶ ἐμεῖς μορφὴ ὅμοια μὲ τὴ δική του, κατὰ τὴ χάρη αὐτοῦ καὶ μέσω αὐτοῦ ἀνεβαίνομε στὴ δόξα τῆς υἰοθεσίας.

12. Τὸ ὄνομα «Χριστός» διαβεβαιώνουν κάποιοι, δὲν ξέρω πῶς, ὅτι ἀρμόζει στὸν Λόγο ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, ἰδικὰ καὶ μόνο σ' αὐτὸν καὶ ὅταν εἶναι καὶ νοεῖται ἔξω ἀπὸ τὴ σὰρκα· ὅτι ὅμοια ἀρμόζει καὶ στὸν υἱὸ ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, ἀκόμα καὶ ἂν νοεῖται ὅτι ὑπάρχει μόνος του καὶ καθ' ἑαυτὸν· καὶ τρίτον, ὅτι ἀρμόζει καὶ στοὺς δύο, σὰν νὰ τοὺς ἐνώνει, ὅπως αὐτοὶ λένε, σὲ ἓνα πρόσωπο ὁ λόγος τῆς συνάφειας· γιατί για ἔνωση κατὰ φύση καὶ ἀληθινὴ δὲν γίνεται ἀπὸ αὐτοὺς κανένας λόγος, ἂν καὶ αὕτῃ ἀκρι- βῶς εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ ἀπλανέστατη ἔκφραση τοῦ μυστηρίου· καὶ ἡ προσχηματικὴ αὕτῃ διατύπωσή τους δὲν εἶναι ἀπλῆ, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι γεμάτῃ δηλητήριον καὶ ἀπάτη. Ἐπειδὴ δηλαδή ἡ θεόπνευστη Γραφή, ὀνομάζοντας τὸν Χριστό, προσδίδει σ' αὐτὸν ὅλα ἐκεῖνα ποῦ πρέπουν στὸν Θεὸ (γιατὶ γνωρίζει, ναὶ γνωρίζει ὅτι φανερώθηκε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μὲ ἀνθρώπινη μορφὴ καὶ σαρκωμένος), ὁ σκοπὸς ἐκείνων ποῦ θέλουν νὰ πιστεύουν διαφορετικὰ ἀπὸ αὐτὸ εἶναι, καὶ ν' ἀποδείξουν κοινὸ ἄνθρωπο τὸν υἱὸ τῆς γυναίκας, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἐπί- δοση, ὅπως εἶπα, καὶ ἀπὸ ἀτομικὴ καὶ ἀνθρώπινη ἀρετὴ ἀνέδειξε τὸν ἑαυτό του ἄξιο τοῦ δικαιώματος νὰ τιμᾶται, καὶ ὅτι μὲ τὴν ἔνωση τοῦ προσώπου του πρὸς τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν πρόγνωση ἐκλεκτός.

13. Ἰσχυρίζονται ἐκεῖνο, ὅτι τὸ ὄνομα «Χριστός» ἀρμόζει καὶ μό- νο καὶ ἰδιαιτέρως καὶ νοεῖται καὶ ὑπάρχει καθ' ἑαυτὸν στὸν Λόγο ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα. Ἐμεῖς ὅμως δὲν διδαχθήκαμε νὰ πιστεύομε ἔτσι. Γιατὶ ὅταν ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα, τότε λέμε ὅτι ὀνο- μάσθηκε Ἰησοῦς Χριστός. Ἐπειδὴ δηλαδή χρίσθηκε μὲ τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλίασης, δηλαδή μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται Χριστός. Καὶ ὅτι τὸ χρίσμα ἀφορᾷ τὴν ἀνθρώ- πινη φύση του δὲν θὰ ἔχει ἐνδοιασμὸ νὰ τὸ ὑποστηρίξει κάποιος ἀπὸ

θότων· εἰ μὲν γὰρ Θεός ἐστι καὶ Λόγος, οὐκ ἂν ἐδεήθη χρίσεως· οὐ γάρ που φαίη τις ἂν κεχρίσθαι καὶ ἡγιασθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον τῷ ἰδίῳ Πνεύματι, ὡς ἑτέρῳ παρ' αὐτὸν τὴν φύσιν ὑπερκειμένῳ καὶ προὔχοντι. «Χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἕλαττον 5 ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται». Ἐπειδὴ δὲ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις τὸ ἀγιάζεσθαι τε καὶ χρίεσθαι πρέπει, πᾶσά πως ἀνάγκη Χριστὸν ὀνομάζεσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, οὐχ ὅτε γυμνὸς ἦν ἔτι καὶ οὐπω σεσαρκωμένος, ἀλλ' ὅτε γεγονὼς καθ' ἡμᾶς, τουτέστιν ἄνθρωπος, ἐχρίσθη κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. Ὡστε τὸ «Χρι- 10 στὸς» ὄνομα πρόποι ἂν κατ' οὐδένα τρόπον οὐπω καθ' ἡμᾶς γεγονότι τῷ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντι Λόγῳ. Εἰ δὲ ὀνομάζοιτό που Χριστός, ἐνανθρωπήσαντά μοι νοήσεις αὐτόν· καὶ ἂν Λόγον ἀκούσης, πεπραγμένης ἤδη τῆς ἐνανθρωπήσεως, τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ μὴ ἀμνημονήσης σαρκός· Ἄνὰ μέρος δὲ τούτῳ κάκεινῳ πρέπειν 15 οἶεσθαι τὴν φωνήν, ἀσύνετον παντελῶς, μᾶλλον δὴ καὶ ἀνόσιον ἢ φρονεῖν ἢ λέγειν. Εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ οὐ μεμέρισται, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ σοφώτατος Παῦλος, ὁ Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸ θεῖον αὐτῷ λαλοῦντα μυστήριον. Προσβαλοῦσαι δὲ τοῖς ἐφεξῆς κεφαλαίοις, εὐθὺν καὶ ἀπεξεσμένον εἰς ἀλήθειαν τὸν 20 ἑμὸν εὐρήσετε λόγον. Προδιαμαρτύρασθαι δὲ οἶμαι κάκεινο καλόν· ὥσπερ γὰρ ἐστὶν ἐν θεότητι τέλειος ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος, κατὰ γε τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λόγον· οὐκ ἄψυχον σῶμα λαβὼν, ἐψυχωμένον δὲ μᾶλλον ψυχῇ λογικῇ.

25 Ὁ δὲ Θεὸς τῶν ὅλων, ὁ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν τὰ ἐξ οὐρανοῦ διανέμων ἀγαθὰ, τὰς ὁσίας ὑμῶν ἐμπλήσαι ψυχὰς τοῖς παρ' ἑαυτοῦ χαρίσμασιν, ἵνα καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀναβαίνουσαι τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, εὐκλεᾶ καὶ εὐδόκιμον τὴν ἀξιάγαστον ὑμῶν ἀποφήνητε ζωὴν, ἀγίαί νύμφαι Χριστοῦ.

23. Ἐβρ. 7, 7.

24. Α' Κορ. 1, 2 ἔ.

αὐτοὺς ποὺ συνήθως πιστεύουν ὀρθά. Ἐφόσον δηλαδή εἶναι Θεὸς καὶ Λόγος, δὲν χρειάζοταν χρίσμα. Γιατὶ βέβαια δὲν θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι χρίσθηκε καὶ ἀγιάσθηκε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ἴδιο του τὸ Πνεῦμα, σὰ νὰ ἦταν διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸν στὴ φύση, ἀνώτερό του καὶ ποὺ ὑπερέχει. Γιατί, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, «χωρὶς καμμιὰ ἀντιλογία τὸ κατώτερο εὐλογεῖται ἀπὸ τὸ ἀνώτερο»²³. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ ἀγιασμός καὶ τὸ χρίσμα ἀρμόζουν στὰ ἀνθρώπινα μέτρα, εἶναι ἀπόλυτη κατὰ κάποιον τρόπο ἀνάγκη Χριστὸς νὰ ὀνομάζεται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὄχι ὅταν ἦταν ἀκόμα γυμνὸς καὶ ὄχι σαρκωμένος, ἀλλὰ ὅταν ἔγινε ὅμοιος μ' ἡμᾶς, δηλαδή ἄνθρωπος, τότε ἔλαβε καὶ τὸ χρίσμα ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του. Ὡστε τὸ ὄνομα «Χριστὸς» μὲ κανένα τρόπο δὲν πρέπει στὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ ὅταν δὲν εἶχε ἀκόμη γίνεи ὅμοιό μας. Ἄν ὁμοῦς συμβαίνει κάπου νὰ ὀνομάζεται Χριστὸς, νὰ φαντασθεῖς ὅτι ὀνομάζεται ἔτσι ὅταν εἶχε γίνεи ἄνθρωπος καὶ ἂν ἀκούσεις Λόγο, ἔχοντας ἤδη πραγματοποιηθεῖ ἡ ἐνανθρώπηση, μὴ λησμονήσεις τὴ σάρκα ποὺ ἐνώθηκε μαζί του. Τὸ νὰ νομίζομε ὅτι ἀρμόζει τὸ ὄνομα χωριστὰ σ' αὐτὸν καὶ σὲ ἐκεῖνον εἶναι τελείως ἀνόητο, ἢ μᾶλλον εἶναι καὶ βλασφημία νὰ τὸ σκεφτόμαστε καὶ νὰ τὸ λέμε. Γιατὶ ἓνας εἶναι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ δὲν μοιράζεται, ὅπως διδάσκει καὶ ὁ ἴδιος ὁ σοφώτατος Παῦλος, ποὺ ἔχει τὸν Χριστὸ μέσα του νὰ τοῦ ἐξηγεῖ τὸ θεῖο μυστήριον²⁴. Καὶ πράγματι ὅταν μελετήσετε τὰ ἐπόμενα κεφάλαια, θὰ βρεῖτε ὅτι ὁ λόγος μου εἶναι εὐθύς καὶ προσεγμένος, ὥστε νὰ εἶναι ἀληθινός. Νομίζω ὁμοῦς ὅτι εἶναι καλὸ νὰ σᾶς δώσω καὶ αὐτὴν ἐπι πλεόν τὴ διαβεβαίωση: Ὅπως δηλαδή εἶναι τέλειος ὡς πρὸς τὴ θεότητα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα, ἔτσι εἶναι καὶ τέλειος καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση, σύμφωνα βέβαια μὲ τὸν ὀρισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἶχε λάβει σῶμα ἄψυχο, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμψυχωμένο μὲ ψυχὴ λογικὴ.

Ὁ Θεὸς τῶν ὅλων, ποὺ διανέμει σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ του, εἶθε νὰ γεμίσει τις εὐσεβεῖς ψυχές σας μὲ τὰ χαρίσματα ποὺ παρέχονται ἀπὸ αὐτὸν, ὥστε, ἀφοῦ ἀνεβεῖτε στὸ μέτρο τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, νὰ παρουσιάσετε ἐνδοξὴ καὶ γεμάτη εὐδοκίμηση τὴν ἀξιοθαύμαστη ζωὴ σας, ἅγιες νύμφες τοῦ Χριστοῦ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΦΕΞΗΣ

α. Ὅτι Θεὸς ὁ Χριστός, ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον εἰς τὴν αὐτοῦ δόξαν ἀναβαίνοντος καὶ τοῦ προσληφθέντος ναοῦ. Ἐκ τῶν ἀποστολικῶν.

5 β. Ἐκ τῶν καθολικῶν ἐκλογή εἰς τὸ αὐτό.

γ. Ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ἐκλογή εἰς τὸ αὐτό.

δ. Ὅτι ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ὁ Χριστός. Ἐκ τῶν κειμένων παρὰ τῶ ἀποστόλῳ Παύλῳ, καὶ ἐν τοῖς ἀποστολικαῖς εὐρήσεις

ε. Ὅτι εἰς Χριστὸν ἡ πίστις ὡς εἰς Θεόν. Ἐκ τῶν καθολικῶν
10 καὶ ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν.

ς. Ὅτι ζωὴ καὶ ἰλαστήριον ὁ Χριστός. Ἐκλογαὶ διάφοροι.

ζ. Ὅτι ὁ Χριστοῦ θάνατος τῷ κόσμῳ σωτήριος. Ἐκ τῶν ἀποστολικῶν καὶ εὐαγγελικῶν ἐκλογαί.

15 Ὅτι Θεὸς ὁ Χριστός, ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον εἰς τὴν αὐτοῦ δόξαν ἀναβαίνοντος καὶ τοῦ προσληφθέντος ναοῦ.

Ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

«Παῦλος, δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς ἀγίαις, περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν». Οὐκοῦν, εἴπερ ἐστὶν Εὐαγγέλιον Θεοῦ τὸ περὶ Χριστοῦ κήρυγμα, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χρι-

ΣΤΙΣ ΕΠΟΜΕΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ ΤΑ ΕΞΗΣ

1. "Οτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, καὶ λόγῳ τῆς ἐνώσεώς του μὲ τὸν Θεὸ Λόγο ὑψώνεται στὴ δόξα του καὶ ὁ ναὸς ποὺ προσέλαβε. Ἐκ τῶν ἀποστολικῶν λόγων.
2. Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, ἐκλογή ἀπὸ τὶς καθολικὲς Ἐπιστολές.
3. Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, ἐκλογή ἀπὸ τὰ λεγόμενα τῶν Εὐαγγελίων.
4. "Οτι ὁ Χριστὸς εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιός. Ἐκ τῶν γραπτῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ποὺ θὰ τὰ βρεῖς καὶ στοὺς ἄλλους ἀποστόλους.
5. "Οτι ἡ πίστις στὸν Χριστὸ εἶναι πίστις ὡς πρὸς Θεό. Ἐκ τῶν καθολικῶν Ἐπιστολῶν καὶ τῶν Εὐαγγελικῶν λόγων.
6. "Οτι ὁ Χριστὸς εἶναι ζωὴ καὶ ἐξιλασμός. Διάφορες ἐκλογές.
7. "Οτι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε σωτήριος γιὰ τὸν κόσμον. Ἐκλογές ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους καὶ τὰ εὐαγγέλια.

1. "Οτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, καὶ λόγῳ τῆς ἐνώσεώς του μὲ τὸν Θεὸ Λόγο ὑψώνεται στὴ δόξα του καὶ ὁ ναὸς ποὺ προσέλαβε.

Ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς.

«Παῦλος, δοῦλος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καλεσμένος ἀπόστολος καὶ ὀρισμένος γιὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιο προανήγγειλε μέσω τῶν προφητῶν τοῦ στίγματος ἁγίων Γραφῶν, γιὰ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος γεννήθηκε κατὰ σάρκα ἀπὸ τῆς γενιᾶς τοῦ Δαβὶδ, καὶ διακηρύχθηκε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ θαυματουργικὸν τρόπον, μὲ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν ἀνάστασίν του ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, τὸν Ἰησοῦ Χριστὸν τὸν Κύριόν μας»²⁵. Λοιπὸν, ἂν Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ κήρυγμα γιὰ τὸν Χριστόν, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός;

στός; Καὶ εἰ πάσης προφητείας ἐπ' αὐτὸ βλεπούσης πέρας, καὶ
 Υἱὸν τοῦ Θεοῦ κηρύττουσιν αἱ Γραφαὶ τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ,
 καὶ ὠρίσθαι λέγοιτο κατὰ Πνεῦμα ἁγιοσύνης διὰ τὸ τῆς ἐναν-
 θρωπήσεως μυστήριον, πῶς οὐχ Υἱὸς ἀληθῶς, ἐκ τῆς τῶν νεκρῶν
 5 ἀναστάσεως μαρτυρούμενος; Ἐγήγερται γὰρ οὐκ ἄνθρωπος
 κοινὸς καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὡς θανάτου κρείττων, καθὸ καὶ ζωὴ καὶ
 Θεός.

Περὶ τῶν προσκυνούντων τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα:

«Διότι γνόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρί-
 10 στησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ
 ἐσκοτίσθη ἢ ἀσύνητος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες εἶναι σοφοί,
 ἐμωράνθησαν». Γράφει πον Παῦλος τοῖς ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοις,
 τουτέστιν ἡμῖν «Νυνὶ δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες
 15 Χριστὸν Ἰησοῦν; Οὐκοῦν εἰ μὲν ὡς Θεὸν ἐγνώκαμεν, καὶ ὡς
 Θεὸν δοξάζομεν, πεφωτίσαμεθα κατὰ ἀλήθειαν· εἰ δὲ ἀλλάσσομεν
 αὐτοῦ τὴν δόξαν, μεματαιώμεθα καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς διαλογισμοῖς
 ἡμῶν. Εἰ γὰρ ὅλως πεπιστεύκαμεν εἰς αὐτόν, ὡς εἰς Θεὸν πιστεύ-
 20 ομεν. Ἡ δεήσει πάντῃ τε καὶ πάντως ὁμολογεῖν, ὅτι τοῖς τῆς ἀρ-
 χαιίας ἀπάτης καὶ νῦν ἐνισχήμεθα βρόχοις, ἀνθρώπῳ κοινῶ τὴν
 πίστιν προσάγοντες; Ἄλλ' οὐ τοῦτο ἀληθές.

«Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει,
 παρέδωκεν ὁ Θεὸς αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ
 καθήκοντα». Εἰ Χριστὸν ἐγνώκαμεν ὡς Θεόν, τὴν ἐπ' αὐτῶ γνῶ-
 25 σιν μὴ ἀποδοκιμάζωμεν, ἄνθρωπον εἶναι λέγοντες κοινόν. Εἰ δὲ
 τοῦτο δοῶν ἐξ ἀμαθίας τολμῶμεν, βαδιούμεθα πάντως ὁμοῦ τοῖς
 ἄλλοι εἰς ἀδόκιμον νοῦν.

«Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θη-
 σαυρίζεις σεαυτῶ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ
 30 δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐ-

Κι ἂν τὸ τέλος κάθε προφητείας ἀποβλέπει σ' αὐτὸν καὶ οἱ Γραφές κηρύττουν Υἱὸ Θεοῦ τὸν καταγόμενον ἀπὸ τῆ γενιᾶ τοῦ Δαβὶδ, καὶ λέγεται ὅτι ὀρίσθηκε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ χάρις στὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ ἐπιβεβαιώθηκε μὲ τὸν ἀγιασμὸ τοῦ Πνεύματος, πῶς δὲν εἶναι Υἱὸς ἀληθινᾶ, μαρτυρούμενος ὡς τέτοιος μὲ τὴν ἀνάστασίν του ἀπὸ τοὺς νεκρούς; Γιατὶ δὲν ἀναστήθηκε ἓνας ἄνθρωπος κοινὸς σὰν ἐμᾶς, ἀλλὰ σὰν κάποιος ἰσχυρότερος ἀπὸ τὸν θάνατον, ἀφοῦ εἶναι καὶ ζωὴ καὶ Θεός.

Γιὰ ἐκείνους ποὺ προσκυνοῦν τὴν κτίσην παρὰ τὸν Δημιουργό.

«Γιατί, ἐνῶ γνόρισαν τὸν Θεό, δὲν τὸν δόξασαν καὶ δὲν τὸν εὐχαρίστησαν ὡς Θεό, ἀλλὰ μὲ τοὺς διαλογισμοὺς τοὺς παραδόθηκαν σὲ μάταια πράγματα καὶ σκοπίσθηκε ἡ ἀνόνη καρδιὰ τους, καὶ ἐνῶ ἔλεγαν ὅτι εἶναι σοφοί, ἀποδείχθηκαν μωροί»²⁶. Γράφει ὁ Παῦλος κάπου γιὰ ἐκείνους ποὺ κλήθηκαν ἀπὸ τὰ ἔθνη, δηλαδή γιὰ ἐμᾶς· «Καὶ τώρα, ἀφοῦ γνωρίσατε τὸν Θεό, ἢ καλύτερα ποὺ σᾶς γνόρισε ὁ Θεός»²⁷. Ποιὸν λοιπὸν γνόρισαμε μὲ τὴν πίστη μας Θεό, παρὰ ὅπωςδήποτε τὸν Ἰησοῦ Χριστό; Ἄρα λοιπὸν, ἐὰν τὸν γνόρισαμε ὡς Θεό καὶ τὸν δοξάζομε ὡς Θεό, ἔχομε λάβε πραγματικᾶ τὸν φωτισμό, ἂν ὅμως ἀνταλλάσσομε τὴ δόξα του, ἔχομε παραδοθεῖ καὶ ἐμεῖς σὲ μάταιους διαλογισμοὺς. Γιατί, ἂν ἔχομε πιστεύσει ἀπόλυτα σ' αὐτόν, τὸν πιστεύομε ὡς Θεό. Ἡ θὰ χρειασθεῖ ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο νὰ ὁμολογήσομε, ὅτι εἴμαστε καὶ τώρα πιασμένοι μὲ τοὺς βράχους τῆς ἀρχαίας ἀπάτης, προσφέροντας τὴν πίστη μας σὲ ἄνθρωπο κοινό; Ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸ ἀλήθεια.

«Καὶ καθὼς δὲν προσπάθησαν νὰ γνόρισουν τὸν Θεό, τοὺς παρέδωσε ὁ Χριστὸς σὲ ἀνάξιο νοῦ, γιὰ νὰ κάνουν αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει»²⁸. Ἄν γνόρισαμε τὸν Χριστό ὡς Θεό, ἄς μὴν ἀπορρίπτομε τὴ γνώση γ' αὐτόν, λέγοντας ὅτι εἶναι κοινὸς ἄνθρωπος. Ἄν ὅμως τολμᾶμε νὰ τὸ κάνομε αὐτὸ ἀπὸ ἄγνοια, θὰ προχωρήσομε ὅπωςδήποτε καὶ θὰ παραδοθοῦμε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους σὲ ἀνάξιο νοῦ.

«Ἀνάλογα μὲ τὴ σκληρότητά σου καὶ τὴν ἀμετανόητη καρδιὰ σου θησαυρίζεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου ὀργή γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τῆς δίκαιας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, ποὺ θ'

τοῦ». Ὁ μακάριος Παῦλος, τοὺς πάντας ἡμᾶς δεῖ, φησί, φανερωθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ᾧ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε φαῦλον. Ἔφη δέ τις καὶ ἕτερος τῶν ἁγίων ἀποστόλων «Εἷς ἐστὶν 5 ὁ νομοθέτης καὶ κριτῆς». Ψάλλει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Δαυὶδ· «Ὅτι ὁ Θεὸς κριτῆς ἐστὶν»» Ὅτε τοίνυν δικαιοκρισίαν Θεοῦ φησὶν εἶναι τὴν ἐπὶ τοῦ θήματος τοῦ θείου ἐφ' ἑκάστω ψῆφον, ἣν αὐτὸς ἐξοίσει Χριστὸς (παρασησόμεθα γὰρ τῷ θήματι αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὡς ἐνὶ τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὡς κριτῆ καὶ Θεῷ καὶ νομοθέτῃ), πῶς οὐχὶ 10 Θεὸς ὁ Χριστός; «Διὰ γὰρ νόμον ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. Δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας». Δίχα νόμου δικαιοσύνην (ἣν καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν μεμαρτυρηῆσθαι φησι), 15 τὴν διὰ πίστεως εἶναι λέγει τὴν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. Εἶτα, πῶς οὐ Θεὸς ὁ δικαίων τοὺς πιστεύοντας, ὅτι περ εἶη Θεὸς ἀληθῶς; Ὁρᾷ γὰρ εἰς τοῦτο τῆς πίστεως πέρας. Μαρτυρούντων δὲ τῶν ἁγίων προφητῶν τῇ εἰς Χριστὸν πίστει, τίς ὁ φάναι τολμῶν, οὐκ εἶναι Θεὸν αὐτὸν διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἥγουν ὅτε γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος; 20 «Πάντες γὰρ ἡμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεᾶν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Εἰ τὸ ἁμαρτάνειν ἡμᾶς ὑστερεῖσθαι ποιεῖ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ὅτι μὴ οἶδεν ἁμαρτίαν (γέγραπται δὲ περὶ Χριστοῦ, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν), ὑστερούμεθα δὲ καὶ κατὰ 25 τοῦτο τῆς δόξης αὐτοῦ πλημμελοῦντες ἡμεῖς, Θεὸς ἄρα ἐστὶ καὶ μετὰ σαρκὸς ὁ Λόγος· οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν.

«Νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νόμον ἰστώμεν». Ὁ διὰ Μωσέως νόμος Θεὸν ἕνα προσκυνεῖν ἐδίδαξε τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ· «Κύριος» γὰρ, φησὶν, «ὁ Θεὸς σου, Κύριος 30 εἷς ἐστὶ» καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς προσεφώνει λέγων αὐτοῖς «Οὐκ

29. Ρωμ. 2,5.

30. Ἰακ. 4,12.

31. Ψαλμ. 74,8.

32. Ρωμ. 3,20-22.

33. Ρωμ. 3,23.

34. Α' Πέτρο, 2,22.

35. Ρωμ. 3,31.

36. Δευτ. 6,4.

ἀποδώσει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του»²⁹. Ὁ μακάριος Παῦλος λέγει, ὅτι ὅλοι ἐμεῖς πρέπει νὰ παρουσιασθοῦμε μπροστά στὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ λάβει καθένας ὅσα ἔπραξε ὅταν ἦταν μέσα στὸ σῶμα, εἴτε καλὸ εἴτε κακὸ». Εἶπε ὅμως καὶ κάποιος ἄλλος ἀπόστολος· «Ἐνας εἶναι ὁ νομοθέτης καὶ ὁ κριτής»³⁰. Ἐπίσης καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δαβὶδ ψάλλει ὅτι «ὁ Θεὸς εἶναι κριτής»³¹. Ὅταν λοιπὸν λέγει ὅτι δίκαια ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀπόφαση ποὺ θὰ βγάλει ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς γιὰ τὸν καθένα μας ἀπὸ τὸ θεῖο βῆμα (γιατὶ θὰ παρουσιασθοῦμε στὸ βῆμα του, καὶ ὄχι ὅπως σὲ ἓναν σὰν ἐμᾶς, ἀλλὰ σὰν πρὸς κριτὴ καὶ Θεὸ καὶ νομοθέτη), πῶς ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός; Γιατὶ «Μέσω τοῦ νόμου γίνεται ἡ ἐπίγνωση τῆς ἁμαρτίας. Τώρα ὅμως φανερώθηκε δικαίωση ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ νόμο, ποὺ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ νόμο καὶ τοὺς προφῆτες. Καὶ ἡ δικαίωση τοῦ Θεοῦ πραγματοποιεῖται μέσω τῆς πίστεως στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ πιστεύουν»³². Δικαίωση χωρὶς νόμο (ποὺ λέγει ὅτι ἔχει μαρτυρηθεῖ καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφῆτες), λέγει ὅτι εἶναι ἐκείνη ποὺ παρέχεται μέσω τῆς πίστεως στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ἐπειτα πῶς δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ παρέχει δικαίωση σὲ ὅσους τὸν πιστεύουν, ἐπειδὴ εἶναι ἀληθινὰ Θεός; Γιατὶ σ' αὐτὸ ἀποβλέπει τὸ τέλος τῆς πίστεως. Κι ὅταν οἱ ἅγιοι προφῆτες μαρτυροῦν γιὰ τὴν πίστη στὸν Χριστό, ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τολμᾷ νὰ λέγει, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς ἕξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης μορφῆς του, δηλαδή ὅταν ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα;

«Γιατὶ ὅλοι ἁμάρτησαν καὶ στεροῦνται τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ δικαιώνονται δωρεὰν μὲ τὴ χάρη αὐτοῦ, μέσω τῆς ἀπολύτρωσης ποὺ μᾶς χάρισε ὁ Ἰησοῦς Χριστός»³³. Ἄν ἡ ἁμαρτία μᾶς κάνει νὰ στερούμαστε τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ποὺ δὲν γνωρίζει ἁμαρτία (γιατὶ ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸν Χριστό, ὅτι δὲν ἔκανε ἁμαρτία³⁴), καὶ γι' αὐτὸ στερούμαστε τὴ δόξα του ἐμεῖς ἁμαρτάνοντας, ἄρα εἶναι Θεός καὶ ὁ ἔνσαρκος Λόγος, γιατί δὲν ἔκανε ἁμαρτία.

«Μήπως καταργοῦμε μὲ τὴν πίστη τὸν νόμο; Μὴ γένοιτο! Ἀλλὰ στηρίζομε τὸν νόμο»³⁵. Ὁ νόμος τοῦ Μωυσῆ δίδαξε τοὺς Ἰσραηλίτες νὰ προσκυνοῦν ἓνα Θεό. Γιατὶ λέγει· «Ὁ Θεός σου, ὁ Κύριος, εἶναι ἓνας»³⁶. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀπευθυνόταν σ' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔλεγε·

ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ». Ἔρα οὖν μετέστησεν ἡ πίστις ἢ εἰς Χριστὸν τοὺς δι' αὐτῆς κεκλημένους εἰς τὸ μὴ ἐνὶ τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ προσκυνεῖν; Ἔρα καταργοῦμεν νόμον τῷ ἐνὶ τῷ κατ' ἀλήθειαν Θεῷ προσκομίζοντα; «Μὴ γένοιτο», φησὶν, «ἀλλὰ νόμον ἰστώμεν». Οὐκοῦν ὡς Θεῷ προσίεμεν τῷ Χριστῷ, ἵνα μὴ κατηγορώμεθα, ὡς παραλύοντες νόμον, ἐπαινώμεθα δὲ μᾶλλον, ὡς ἰστώντες νόμον διὰ τῆς πίστεως

Περὶ τοῦ Ἀβραάμ φησι· «Κατέναντι οὐκ ἐπίστευσε Θεοῦ, τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα». 10 Ὅτε τοίνυν τὸ ζωοποιεῖν δύνασθαι τοὺς νεκροὺς ἀρμόσειεν ἂν οὐκ ἕτέρῳ, πλὴν ὅτι μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ· ζωοποιεῖ δὲ Χριστὸς καὶ διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς τοὺς κατεφθαρμένους, ἀπτόμενος τῶν νεκρῶν, καὶ ἀνιστάς αὐτούς, πῶς οὐ Θεὸς ἀληθινός, ὁ δὸς καὶ ἑτέροις ἐξουσίαν τοὺς νεκροὺς ἐγείρειν διὰ τοῦ ὀνόματος 15 αὐτοῦ;

«Ὡστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἕτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ». Θανατούμεθα τῷ νόμῳ, τῆς κατ' αὐτὸν λατρείας ἀποπαυόμενοι, γινόμεθα δὲ 20 ἕτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, τουτέστι Χριστῷ, τοῖς αὐτοῦ θεσπίσμασιν εὐαγγελικοῖς κατακολουθεῖν σπουδάζοντες, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ. Κεφάλαιον δὲ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἡ πίστις ἢ εἰς αὐτόν. Καὶ οὗτος ἡμῶν ὁ καρπός, ὡς Θεῷ, προσαγόμενος τῷ Χριστῷ. Θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ ἐκ νεκρῶν ἀνα- 25 στάς, ὡς σαρκὸς γεγονότος τοῦ Λόγου.

«Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴτερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δὲ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν, τὸ δὲ 30 πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος

Δέν θά ὑπάρχουν γιά σένα ἄλλοι θεοὶ ἐκτός ἀπὸ μένα»³⁷. "Αραγε ἡ πίστη στὸν Χριστὸ ἄλλαξε ἐκείνους ποὺ κάλεσε ὥστε νὰ μὴν προσκυνοῦν τὸν ἕνα ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ; "Αραγε καταργοῦμε τὸν νόμο ποὺ μᾶς λέγει νὰ προσκυνοῦμε τὸν ἕνα ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ; «Μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη», λέγει, «ἀλλὰ στηρίζομε τὸν νόμο». Πλησιάζομε λοιπὸν τὸν Χριστὸ ὡς Θεό, γιὰ νὰ μὴν δεχόμεστε τὴν κατηγορία ὅτι καταργοῦμε τὸν νόμο, ἀλλὰ νὰ ἐπαινούμαστε μᾶλλον, ἐπειδὴ στηρίζομε τὸν νόμο μὲ τὴν πίστη μας.

Γιὰ τὸν Ἀβραάμ, λέγει· «Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ποὺ πίστεψε, ὁ ὅποῖος δίνει ζωὴ στοὺς νεκροὺς καὶ καλεῖ στὴν ὑπαρξὴ ὅσα δέν ὑπάρχουν»³⁸. "Όταν λοιπὸν τὸ νὰ μπορεῖ νὰ ζωοποιεῖ τοὺς νεκροὺς μπορεῖ νὰ ἀρμόσει ὄχι σὲ ἄλλον, ἀλλὰ μόνο στὸν κατὰ φύσιν Θεό, καὶ ὁ Χριστὸς δίνει ζωὴ μὲ τὴν ἴδια του τὴ σάρκα στοὺς νεκροὺς ἀγγίζοντάς τους καὶ ἀνασταίνοντάς τους, πῶς δέν εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς αὐτὸς ποὺ ἔδωσε καὶ σὲ ἄλλους ἐξουσία νὰ ἀνασταίνουν τοὺς νεκροὺς σὲ ὄνομά του;

«Ὡστε, ἀδελφοί μου, θανατωθήκατε καὶ ἐσεῖς ὡς πρὸς τὸν νόμο μὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ ὑπαχθεῖτε στὴν ἐξουσία κάποιου ἄλλου (τοῦ Χριστοῦ) ποὺ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, γιὰ νὰ φέρομε καρπὸ ἀρεστὸ στὸν Θεό»³⁹. Θανατωνόμεστε ὡς πρὸς τὸν νόμο, σταματώντας νὰ τελοῦμε τὴ σύμφωνη μ' αὐτὸν λατρεία, καὶ θέτομε τὸν ἑαυτὸ μας στὴν ἐξουσία ἄλλου, ποὺ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, δηλαδή τοῦ Χριστοῦ, προσπαθώντας ν' ἀκολουθοῦμε τὰ εὐαγγελικὰ του θεσπίσματα, γιὰ νὰ ἀποδώσομε καρποὺς ἀγαθοὺς καὶ ἀρεστοὺς στὸν Θεό. Κορωνίδα βέβαια τῶν Εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων εἶναι ἡ πίστη σ' αὐτόν. Αὐτὸς εἶναι ὁ δικὸς μας καρπός, τὸν ὅποιο προσφέρομε στὸν Χριστὸ ὡς Θεό. "Αρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς ὁ ἀναστημένος ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, ἐπειδὴ ὁ Λόγος ἐγίνε σάρκα.

«Ὅποιοι ζοῦν ζωὴ σαρκὴ δέν μποροῦν νὰ γίνουν ἀρεστοὶ στὸν Θεό. Ἐσεῖς ὅμως δέν εἴσατε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί, ἐφόσον βέβαια ζεῖ μέσα σας τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. "Αν ὅμως κάποιος δέν ἔχει Πνεῦμα Χριστοῦ, αὐτὸς δέν εἶναι δικὸς του. "Αν πάλι εἶναι μέσα σας, τὸ σῶμα εἶναι νεκρὸ ἕξαιτίας τῆς ἁμαρτίας, ἐνῶ τὸ πνεῦμα σας εἶναι ζωὴ λόγῳ τῆς δικαίωσέως σας. Καὶ ἂν τὸ Πνεῦμα ἐκείνου ποὺ ἀνέ-

τὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν Χριστὸν Ἰησοῦν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν». Ἴδου δὴ σαφῶς τὸ Θεοῦ Πνεῦμα λέγεται τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' εἶπερ ἐστὶν ἄνθρωπος ἰδικῶς
 5 καὶ ἀνὰ μέρος κείμενος, κατωκηκότα μόνον ἐν αὐτῷ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔχων, πῶς αὐτοῦ τὸ θεῖον λέγεται Πνεῦμα; ἀλλὰ μὴν ἴδιον αὐτοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστι· Θεὸς ἄρα, καὶ οὐχ ἑτέρως. Οὐ γὰρ ἐν ἀνθρώπῳ γέγονεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀλλὰ γέγονεν ἄνθρωπος ἀληθῶς, μετὰ τοῦ μεῖναι Θεός. Οὕτω γὰρ ἂν νοοῖτο Χριστοῦ τὸ Πνεῦ-
 10 μα ὑπάρχειν τὸ τοῦ Πατρός.

«Ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ. Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ». Ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· «Ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦ-
 15 μα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον, Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ». Οὐκοῦν εἰ ἐν Πνεύματι τοῦ Υἱοῦ παρρησίαν ἔχομεν Πατέρα καλεῖν τὸν Θεόν, ὡς τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθοῦς Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα πλουτήσαντες, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός, οὐ καθὸ νοεῖται καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ καθὸ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος,
 20 καὶ μετέσχικε παραπλησίως ἡμῖν αἵματος καὶ σαρκός;

«Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα;». Ὁ νόμος ἔφασκεν ὁ διὰ Μωϋσέως καὶ ἐντολὴν ἐποιεῖτο· «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου
 25 καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου». Ὅτε τοίνυν τὴν ἀγάπην τὴν τῷ Θεῷ προεπωδεστάτην, ὡς ἐξ ὅλης ἰσχύος καὶ ἀνωτάτω, τὴν μέχρι ψυχῆς καὶ αἵματος καὶ αὐτῷ προσάγομεν τῷ Χριστῷ, τίς ὁ φάναι τολμῶν, ὡς οὐκ ἂν εἶη Θεός; Διημάρτηκε γὰρ τοῦ πρόποντος κατ' οὐδένα τρόπον ὁ τῶν ἀγίων σκοπός.

30 «Πέπεισμαι γάρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ὑψωμα, οὔτε θάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρί-

στησε τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς ζεῖ μέσα σας, αὐτὸς ποὺ ἀνάστησε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ θὰ δώσει ζωὴ καὶ στὰ θνητά σας σώματα μὲ τὸ Πνεῦμα του ποὺ κατοικεῖ μέσα σας»⁴⁰. Νὰ λοιπὸν, ὀλοκάθαρα τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ λέγεται Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Ἄν ὅμως εἶναι ἄνθρωπος ἰδιαίτερος σὲ ὅλα καὶ ἔχει νὰ κατοικεῖ μέσα του μόνο τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, πῶς λέγεται δικό του τὸ ἅγιο Πνεῦμα; Εἶναι ὅμως δικό του τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Εἶναι λοιπὸν Θεός, καὶ ὄχι τίποτε ἄλλο. Γιατὶ δὲν κατοίκησε μέσα σὲ ἄνθρωπο ὁ Θεὸς Λόγος, ἀλλὰ ἔγινε πραγματικὰ ἄνθρωπος, μένοντας ταυτόχρονα Θεός. Γιατὶ ἔτσι μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ὅτι τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατέρα εἶναι τοῦ Χριστοῦ.

«Γιατὶ ὅσοι καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ εἶναι παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ δὲν ἐλάβατε πάλι πνεῦμα δουλείας γιὰ νὰ φοβᾶστε, ἀλλὰ Πνεῦμα υἱοθεσίας, μὲ τὸ ὁποῖο φωνάζομε, Ἄββᾶ, Πατέρα»⁴¹. Γιατὶ γράφει ὁ μακάριος Παῦλος· «Ἐπειδὴ εἴσατε υἱοί, ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ του στὶς καρδιές μας, φωνάζοντας, Ἄββᾶ, Πατέρα μας»⁴². Ἄν λοιπὸν ὅσοι ἔχομε τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ ἔχομε τὸ θάρρος νὰ καλοῦμε Πατέρα τὸν Θεό, ἐπειδὴ εἴμαστε κατάπλουτοι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ κατὰ φύση καὶ ἀληθινοῦ Υἱοῦ, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός; Ὁχι ὡς νοούμενος μόνον ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς, ἀλλ' ὡς ὁ Λόγος ποὺ ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε κοινωνὸς ὁμοια μὲ μᾶς αἵματος καὶ σάρκας.

«Ποιὸς θὰ μᾶς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ; Θλίψη ἢ στεναχώρια ἢ διωγμὸς ἢ πείνα ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα;»⁴³. Ἔλεγε ὁ Μωσαϊκὸς νόμος καὶ ἔδινε ἐντολή, «Θ' ἀγαπήσεις τὸν Κύριο τὸν Θεό σου μὲ ὅλη τὴν καρδιά σου, μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ σου καὶ μὲ ὅλη τὴ δύναμή σου»⁴⁴. Ὅταν λοιπὸν τὴν ἀγάπη, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ πρέπουσα στὸν Θεό, τὴν προσφέρομε καὶ στὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ μὲ ὅλη τὴ δύναμή μας καὶ ἀκόμα περισσότερο, ποὺ φτάνει μέχρι τὴν ψυχὴ καὶ τὸ αἷμα μας, ποιὸς θὰ τολμήσει νὰ πεῖ ὅτι δὲν θὰ εἶναι Θεός; Γιατὶ ὁ στόχος τῶν ἁγίων μὲ κανένα τρόπο δὲν ἀστόχησε σ' αὐτὸ ποὺ πρέπει.

«Γιατὶ εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε ἡ ζωὴ, οὔτε οἱ ἄγγελοι, οὔτε οἱ ἀρχές, οὔτε τὰ παρόντα, οὔτε τὰ μελλοντικά, οὔτε οἱ δυνάμεις, οὔτε ὁ οὐρανός, οὔτε τὸ βάθος, οὔτε κάποιον ἄλλο κτίσμα

43. Ρωμ. 8, 33.

44. Δευτ. 6, 5. Ματθ. 22, 37.

σαι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν». Εἰ μηδὲν ὅλως ἡμᾶς χωρίσαι δύναται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, πράττεται δὲ αὐτὴ παρ' ἡμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, πῶς οὐ Θεὸς ἐναργῶς ὁ Χριστός, εἶπερ αὐτὸν ἀγαπῶντες, τὸν τῶν ὅλων ἀγαπῶμεν Θεόν; Χριστὸν δὲ εἰ λέγομι, τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἐνηθροωπηκότα δηλῶ.

«Πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ θήματι τοῦ Χριστοῦ», φησί· παραστησόμεθα δὲ τῷ Χριστῷ. Καθιεῖται γὰρ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, κρίνων τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. Καίτοι λέγοντος τοῦ Δαυὶδ, ὅτι «Θεὸς κριτὴς ἐστὶν»· Θεὸς ἄρα ἐστὶν ὁ Χριστός.

«Τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους, ὡς ἀναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεισάν μοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦν Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν Πνεύματι ἁγίῳ». Οἱ τὸ τῆς ἱερουργίας χρῆμα πεπιστευμένοι, Θεῷ λειτουργοῦσι μόνῳ· παρεστήκασι γὰρ οὐκ ἀνθρώποις οἱ ἱερεῖς. Ἴδου τοιγαροῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος δεδόσθαι φησὶν ἐαντῷ χάριν παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ εἶναι λειτουργὸν Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ ἱερουργεῖν ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Θεὸς οὖν ἄρα Χριστός, εἰ Χριστὸν κηρύττων τοῖς ἔθνεσι, τοῦ Θεοῦ φησὶν Εὐαγγέλιον ἱερουργεῖν αὐτοῖς, ἵνα προσδεχθῶσιν ὡς ἡγιασμένοι ἐν Πνεύματι.

«Ἐχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν Θεόν. Οὐ γὰρ τολμήσω τι λαλεῖν, ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων τε καὶ τεράτων ἐν δυνάμει Πνεύματος Θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλήμ κύκλω καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκένοι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ». Ἐν τῷ Ἰησοῦ καυχᾶσθαι φησι, τὸ καύχημα λέγων ἔχειν πρὸς Θεόν. Ὅτι δὲ οὐκ ἀνθρώπινον τὸ καὶ ἐν δυνάμει Πνεύματος ἐν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐνεργεῖν δύνασθαι τὸ Χριστὸν τὰ παράδοξα, πῶς ἐνὶ ἀμφιδάλλειν; Ὡσπερ γὰρ ἕκαστος

θά μπορέσει νὰ μᾶς χωρέσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεό, τὴν ὅποια δείχνουμε πρὸς αὐτὸν μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας»⁴⁵. Ἐὰν λοιπὸν ἀπολύτως τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεό, τὴν ὅποια δείχνουμε πρὸς αὐτὸν μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πῶς δὲν εἶναι πραγματικὰ Θεὸς ὁ Χριστός, ἂν, ἀγαπώντας αὐτὸν, ἀγαπᾶμε τὸν Θεὸ τῶν ὅλων; Καὶ ὅταν λέγω Χριστό, ἐννοῶ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος.

«Γιατὶ ὅλοι θὰ παρουσιασθοῦμε μπροστὰ στὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ»⁴⁶, λέγει. Καὶ θὰ παρουσιασθοῦμε μπροστὰ στὸν Χριστό. Θὰ καθίσει δηλαδὴ στὸ θρόνον τῆς δόξας του καὶ θὰ κρίνει τὴν οἰκουμένη μὲ δικαιοσύνη. Μολονότι βέβαια ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι «ὁ Θεὸς εἶναι κριτὴς». Ἐὰν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός.

«Σὲ μερικὰ σημεῖα σᾶς ἔγραψα κάπως πιὸ ἔντονα, γιατί ἤθελα νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τὴ χάρη τῆς δωρεᾶς ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς νὰ εἶμαι ὑπηρετὴς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὰ ἔθνη κηρύττοντας τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ γίνουν τὰ ἔθνη προσφορὰ εὐπρόσδεκτη ἀπὸ τὸν Θεὸ ἁγιασμένη ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα»⁴⁷. Αὐτοὶ ποὺ τοὺς ἐμπιστεύθηκε τὸ ἔργο τοῦ κηρύγματος, ὑπηρετοῦν τὸν Θεὸ μόνον. Γιατὶ οἱ ἱερεῖς δὲν στέκονται μπροστὰ σὲ ἀνθρώπους. Νὰ λοιπὸν ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγει, ὅτι τοῦ δόθηκε ἡ χάρη ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ εἶναι ὑπηρετὴς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ κηρύττει στὰ ἔθνη τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός, ἂν, κηρύττοντας στὰ ἔθνη τὸν Χριστό, λέγει ὅτι κηρύττει σ' αὐτὰ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ γίνουν μὲ εὐαρέσκεια δεκτοὶ ὡς ἁγιασμένοι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα.

«Τὴν καύχησή μου γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐπιτελῶ τὴν παίρνω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Γιατὶ δὲν θὰ τολμήσω νὰ πῶ κάτι ποὺ δὲν τὸ ἔχει κάνει μέσω ἑμοῦ ὁ Χριστός γιὰ νὰ ὀδηγηθοῦν τὰ ἔθνη στὴν ὑπακοή πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τὸν λόγο καὶ τὰ ἔργα, μὲ σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ γύρω ἀπὸ αὐτὴν καὶ μέχρι τὸ Ἰλλυρικὸ νὰ κηρύξω τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ»⁴⁸. Λέγει ὅτι τὴν καύχησή του πρὸς τὸν Θεὸ τὴν παίρνει ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ὅτι βέβαια δὲν εἶναι ἀνθρώπινη ἐνέργεια τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος μὲ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους τὰ παράδοξα

τῶν καθ' ἡμᾶς ἐν ἰδίᾳ δυνάμει τὰ ἑαυτοῦ ἔργα ποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Χριστός, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει τῷ Πνεύματι χρώμενος, ἐνεργεῖ τὰ παράδοξα διὰ τῆς τῶν ἁγίων χειρός. Εἶτα πῶς οὐ Θεός ἐστιν, οὐ ἴδιον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον;

5 «Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ Ἐκκλησίαι πᾶσαι τοῦ Χριστοῦ». Καίτοι φησὶν ἐν ἑτέροις, Τιμοθέῳ γράφων «Ἴνα εἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι». Εἰ δὲ Χριστοῦ τὰς Ἐκκλησίας οἶδε, καὶ μεμαρτύρηκε, Θεὸς ἄρα Χριστός.

«Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντριψίπει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς
10 πόδας ὑμῶν ἐν τάχει». Θεοῦ λεγομένης εἶναι τῆς εἰρήνης (ἔφη γάρ που Χριστὸς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν»), εἶτα πῶς οὐ Θεὸς ἀληθῶς ὁ τῆς εἰρήνης δοτὴρ καὶ ὡς ἴδιον ἀγαθὸν τοῖς ἀξίοις διδούς αὐτήν;

15 **Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης.**

«Παῦλος, ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός τῆ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ». Ἐπιτήρησον, ὅτι Ῥωμαίοις προειρηκώς, «Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ Ἐκκλησίαι πᾶσαι τοῦ Χριστοῦ», Κορινθίοις ἐπιστέλλων, Θεοῦ φησὶν εἶναι
20 τὴν Ἐκκλησίαν. «Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει· Ἐγὼ μὲν εἶμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. Μεμέρισται ὁ Χριστός; Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐβαπτίσθητε;». Οὐκοῦν, εἰ μὴ μεμέρισται ὁ Χριστός, πάντα αὐτοῦ, καὶ πάντες αὐτοῦ. Καὶ εἰ αὐτὸς ἐσταυρώθη
25 ὑπὲρ ἡμῶν καὶ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν, αὐτῷ δηλονότι κεχρεωστήμεθα· ἐσμέν δὲ οὐκ ἀνθρώπου τῶν καθ' ἡμᾶς ἑνός, ἀλλὰ Θεοῦ. Χριστὸς ἄρα Θεὸς ἐφ' ἡμᾶς.

«Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον,

49. Ρωμ. 16, 16.

51. Ρωμ. 16, 20.

50. Α' Τιμ. 3, 15.

52. Ἰω. 14, 27.

ἔργα, πῶς εἶναι δυνατὸ ν' ἀμφιβάλλομε; "Ὅπως δηλαδή καθέννας ἀπὸ ἡμᾶς μὲ τὴ δική του δύναμη ἐκτελεῖ τὰ ἔργα του, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός, χρησιμοποιοῦντας τὸ Πνεῦμα ὡς δική του δύναμη, ἐνεργεῖ τὰ παρὰδοξα μέσω τῶν ἁγίων. Καὶ πῶς δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ ἔχει δικό του τὸ ἅγιο Πνεῦμα;

«Σᾶς ἀσπάζονται ὅλες οἱ Ἐκκλησίες τοῦ Χριστοῦ»⁴⁹. "Ἄν καὶ βέβαια λέγει ἄλλοῦ γράφοντας στὸν Τιμόθεο· «Γιὰ νὰ μάθεις πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρεσαι στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ»⁵⁰. "Ἄν ὅμως γνωρίζει ὅτι οἱ Ἐκκλησίες εἶναι τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἔχει βεβαιώσει αὐτό, ἄρα ὁ Χριστός εἶναι Θεός.

«Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης θὰ συντριψεῖ τὸν Σατανᾶ γρήγορα κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σας»⁵¹. Ἀφοῦ λέγεται ὅτι ἡ εἰρήνη εἶναι τοῦ Θεοῦ (γιατὶ εἶπε κάπου ὁ Χριστὸς στοὺς ἁγίους Ἀποστόλους· «Σᾶς δίνω τὴν εἰρήνη τὴ δική μου, σᾶς ἄφηνω τὴν εἰρήνη τὴ δική μου»⁵²), πῶς δὲν εἶναι ἀληθινὰ ὁ Θεὸς ὁ δοτήρας τῆς εἰρήνης καὶ ποὺ δίνει αὐτὴν σὰν ἀγαθὸ δικό του σὲ ἐκείνους ποὺ τὴν ἀξίζουν;

Ἐκ τῆς Α΄ πρὸς Κορινθίους.

«Ὁ Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἀδελφὸς Σωσθένης, πρὸς τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ»⁵³. Πρόσεξε· στοὺς Ρωμαίους προηγουμένως εἶπε, «Σᾶς ἀσπάζονται ὅλες οἱ Ἐκκλησίες τοῦ Χριστοῦ», ἐνῶ γράφοντας στοὺς Κορινθίους λέγει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τοῦ Θεοῦ. «Σᾶς τὸ λέγω αὐτό, γιατί ὁ καθέννας σας λέγει· Ἐγὼ εἶμαι τοῦ Παύλου, ἐγὼ τοῦ Ἀπολλῶ, ἐγὼ τοῦ Κηφᾶ, ἐγὼ τοῦ Ἰησοῦ. Ἐχει μοιρασθεῖ ὁ Χριστός; Μήπως σταυρώθηκε ὁ Παῦλος γιὰ σᾶς ἢ βαπτισθήκατε στὸ ὄνομά του;»⁵⁴. "Ἄρα λοιπόν, ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἔγινε μερίδια, ὅλα εἶναι δικά του καὶ ὅλοι εἶναι δικοί του. Κι ἂν αὐτὸς σταυρώθηκε γιὰ μᾶς καὶ βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομά του, εἶναι φανερὸ ὅτι χρεωθήκαμε σ' αὐτόν, καὶ δὲν ἀνήκομε σὲ ἕναν ἄνθρωπο ὅμοιο μὲ μᾶς, ἀλλὰ στὸν Θεό. "Ἄρα γιὰ μᾶς Θεὸς εἶναι ὁ Χριστός.

«Οἱ Ἰουδαῖοι βέβαια θέλουν θαύματα καὶ οἱ Ἕλληνες ζητοῦν σοφία, ἐνῶ ἡμεῖς κηρύττομε Χριστὸ σταυρωμένο, ὁ ὁποῖος γιὰ τοὺς

53. Α΄ Κορ. 1, 1.

54. Α΄ Κορ. 12, 13.

Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλησι δὲ μωρίαν». Ἐὰρ οὐχὶ πᾶς ὁστισοῦν ὁμολογήσειεν ἅν, ὅτι καλεῖ πρὸς θεογνωσίαν τὴν ἀληθῆ τούτους ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν; Εἶτα πῶς, ἢ πόθεν τοῦτο ἀμφίβολον; Πῶς οὖν ἄρα κηρύττουσιν οἱ
 5 μυσταγωγοὶ Χριστὸν ἐσταυρωμένον; ἄρα ὡς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς, τὸν ἐπὶ σταυροῦ θάνατον ὑπομείναντα, καὶ εἰς ἄνθρωπον ἢ τοῦ κόσμου πίστις πράττεται; Μὴ γένοιτο! Πεπιστεύκαμεν δὲ Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ. Θεὸν οὖν οἶδε Χριστὸν τὸν ἐσταυρωμένον καὶ τῷ κόσμῳ κηρύττει, τεθαροσηκῶς ὅτι μὴ σφάλεται.

10 «Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ. Οὐ γὰρ ἔκρινα εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον». Ἴδού δὴ σαφῶς τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ λέγων καταγγέλλειν τῷ κόσμῳ, Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπήγαγε, καὶ τοῦτον
 15 ἐσταυρωμένον. Θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ σταυρὸν δι' ἡμᾶς ὑπομείνας Χριστὸς Ἰησοῦς, οὗ καὶ τὸ μαρτύριον οὐκ ἐν ὑπεροχῇ λόγου καὶ σοφίας κοσμικῆς καταγγέλλεται τῷ κόσμῳ διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἀλλ' ὡς ἐν δυνάμει Πνεύματος

«Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶ-
 20 νος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Εἰ Θεοῦ σοφία
 25 τὸ μυστήριον Χριστοῦ, εἶτα τῷ κόσμῳ κηρύττεται, καὶ Θεὸς οὐκ ἐστὶν ἀληθῶς κατὰ τό τισιν, οὐκ οἶδ' ὅπως, δοκοῦν, καὶ εἰς αὐτὸν ἢ πίστις, πῶς ἐστὶ τὸ μυστήριον σοφόν, εἰ τῆς ἀληθῶς θεογνωσίας ἀποκομίζει τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λατρείαν ἀνθρώπου τὴν οἰκουμένην ἀποτελεῖ; Ἀλλ' οὐ τοῦτό ἐστιν ἀληθές· Σοφὸν δὲ τὸ μυστή-
 30 ριον, ὅτι Θεῷ προσάγει τοὺς πεπλανημένους Θεὸς ἄρα ὁ Χριστός, εἴρηται δὲ καὶ δικαίως Κύριος τῆς δόξης ὁ ἐσταυρωμένος.

Ἰουδαίους εἶναι σκάνδαλο, ἐνῶ γιὰ τοὺς "Ἕλληνες μωρία»⁵⁵. "Αραγε δὲν θὰ ὁμολογήσει ὁ καθένας ὅτι τὸ εὐαγγελικὸ κήρυγμα καλεῖ στήν ἀληθινὴ θεογνωσία τοὺς ἀνθρώπους ὅλης τῆς γῆς; Καὶ πῶς, ἢ ἀπὸ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀμφιβάλλει γι' αὐτό;" Ἄρα λοιπὸν πῶς κηρύττουν οἱ διδάσκαλοι Χριστὸ σταυρωμένο;" Ἄραγε σὰν σ' ἓνα ἀπὸ ἐμᾶς, ποὺ ὑπέμεινε τὸν θάνατο ἐπάνω στὸ σταυρὸ καὶ ἡ πίστη τοῦ κόσμου ἀπευθύνεται σὲ ἄνθρωπο; Μὴ γένοιτο! "Ἐχομε πιστέψει σὲ Θεὸ ποὺ εἶναι ζωντανὸς καὶ ἀληθινός. Ὡς Θεὸ λοιπὸν ἀναγνωρίζει τὸν ἐσταυρωμένο Χριστὸ καὶ τὸν κηρύττει στὸν κόσμο, καὶ ἔχει τὴ βεβαιότητα ὅτι δὲν κάνει λάθος.

«Κι ἐγὼ ὅταν ἦρθα σ' ἐσᾶς, ἀδελφοί, δὲν ἦρθα κηρύττοντάς σας τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ μὲ ὑπεροχὴ λόγου ἢ σοφίας. Γιατὶ δὲν θεώρησα καλὸ νὰ σᾶς πῶ κάτι ἄλλο, παρὰ μόνο γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ αὐτὸν ἐσταυρωμένο»⁵⁶. Νὰ λοιπὸν ὀλοκάθαρα, λέγοντας ὅτι κηρύττει τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο, πρόσθεσε τὸν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ μάλιστα σταυρωμένο." Ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστός ποὺ ὑπέμεινε γιὰ μᾶς τὸν σταυρὸ, καὶ ἡ διαβεβαίωση γιὰ τὴν ἀλήθεια δὲν δίνεται ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους στὸν κόσμο μὲ ἀνωτερότητα λόγου καὶ κοσμικῆς σοφίας, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος.

«Στοὺς τέλειους ὡς πρὸς τὴν πίστη κηρύττομε σοφία, ὄχι ὁμῶς σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ, οὔτε τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου αὐτοῦ ποὺ ὀδηγοῦνται στὸ τέλος τους, ἀλλὰ κηρύττομε τὴ μυστικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι κρυμμένη, τὴν ὁποία προόρισε ὁ Θεὸς γιὰ τὴ δόξα μας πρὶν ἀρχίσει ὁ κόσμος, τὴν ὁποία κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τοῦ κόσμου αὐτοῦ δὲν τὴ γνώρισε. Γιατί, ἂν τὴ γνώριζαν, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁵⁷. "Ἄν τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ εἶναι σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴ κηρύσσεται στὸν κόσμον καὶ κατὰ τὴν ἀποψη κάποιων δὲν εἶναι, δὲν ξέρω πῶς, ἀληθινὸς Θεός, καὶ ἡ πίστη ἀπευθύνεται σ' αὐτόν, πῶς εἶναι τὸ μυστήριον σοφόν, ἂν ἀπομακρίνει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ θεογνωσία καὶ ἡ λατρεία ἐνὸς ἀνθρώπου ἀποτελεῖ λατρεία οἰκουμενική;" Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀλήθεια. Τὸ μυστήριον ὁμῶς εἶναι σοφόν, γιατί ὀδηγεῖ κοντὰ στὸν Θεὸ τοὺς πλανημένους." Ἄρα εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός, καὶ δίκαια ἔχει ὀνομασθεῖ ὁ ἐσταυρωμένος Κύριος τῆς δόξας.

«Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχι-
τέκτων θεμέλιον ἔθηκα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. Θεμέλιον γὰρ
ἄλλος οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς
Χριστός». Εἰ ἐπηρεαζόμεθα καθάπερ τινὶ θεμελίῳ Χριστῷ καὶ
5 ἐπ' αὐτῷ διὰ πίστεως οἰκοδομούμεθα, καὶ ἔστιν αὐτὸς ἡ πάντων
ἀσφάλεια, πῶς οὐκ ἂν εἶη Θεὸς ἀληθῶς, ἐν ᾧ τὰ πάντα καὶ ἡ
παρὰ πάντων πίστις, οὐ καθὼς εἰς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς, ὅτι μὴ κτί-
σει λελατρεύκαμεν, ἀλλὰ Θεῷ τῷ φύσει καὶ ἀληθῶς;

«Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε ὑμεῖς, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ
10 Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ
τοῦτον ὁ Θεός. Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε
ὑμεῖς». Εἰ τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ δεχόμενοι, ναὸς Θεοῦ χρηματίζο-
μεν, πῶς οὐ Θεὸς ἀληθῶς ὁ δι' ὃν ἡμεῖς ἐσμεν ναοὶ Θεοῦ;

«Ὡστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς
15 καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκοτίους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς
τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκάστῳ παρὰ τοῦ
Θεοῦ». Τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ἐξ οὐρανοῦ κα-
ταβῆναι προσδοκῶμεν κατὰ καιροῦς, ᾧ καὶ πάντες παραστησό-
μεθα κρίνοντι τὰ κρυπτὰ καὶ φανεροῦντι τὰς βουλὰς τῶν καρ-
20 διῶν. Ὅτι δὲ καὶ ἐπαινέσει τοὺς δικαίους, πεποληροφορήμεθα.
Τοῖς γὰρ ἐστηκόσιν ἐκ δεξιῶν ἐρεῖ· «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ
Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοκμασμένην ὑμῖν βασιλείαν
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου». Ὅτε τοίνυν ἐπαινοῦντος Χριστοῦ, τὸν
ἔπαινον ἐκάστῳ γενήσεσθαι φησι παρὰ τοῦ Θεοῦ, πῶς οὐ Θεός
25 ἐστὶν ἐναργῶς;

«Ἡ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου
Πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; Ἦγο-
ράσθητε γὰρ τιμῆς. Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν».
Εἰ τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ λαβόντες, γεγόναμεν ναοὶ Θεοῦ καὶ οὐκ
30 ἔσμεν ἑαυτῶν, ἀγορασθέντες τῷ αἵματι αὐτοῦ, ὡς μηκέτι ζῆν

58. Α' Κορ. 3, 10-11.

60. Α' Κορ. 4, 5-6.

59. Α' Κορ. 3, 16-17.

61. Ματθ. 25, 34.

62. Α' Κορ. 6, 19-20.

«Σύμφωνα τῆ χάρη τοῦ Θεοῦ πού μου δόθηκε, σάν σοφὸς ἀρχιτέκτονας ἐγὼ ἔβαλα θεμέλιο, ἄλλος ὅμως χτίζει τὸ οἰκοδόμημα. Γιατὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ βάλει ἄλλο θεμέλιο ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο πού ἔχει τεθεῖ καὶ τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός»⁵⁸. Ἄν στηρίζομαστε σάν σὲ κάποιο θεμέλιο στὸν Χριστὸ καὶ χτίζομε πάνω σ' αὐτὸν μὲ τὴν πίστη καὶ εἶναι αὐτὸς ἢ ἀσφάλεια ὄλων, πῶς θὰ μπορούσε νὰ μὴ εἶναι ἀληθινὰ Θεός, αὐτὸς στὸν ὁποῖο στηρίζονται τὰ πάντα καὶ ἡ πίστη ὄλων, ὄχι σάν πρὸς ἓνα ἀπὸ μᾶς, γιατί δὲν λατρεύσαμε τὴ κτίση, ἀλλὰ τὸν κατὰ φύση ἀληθινὸ Θεό;

«Δὲν γνωρίζετε ὅτι ἐσεῖς εἴσατε ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ζεῖ μέσα σας; Ἄν κάποιος καταστρέφει τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸν καταστρέψει ὁ Θεός. Γιατὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἅγιος, καὶ αὐτὸς ὁ ναὸς εἴσατε ἐσεῖς»⁵⁹. Ἄν δεχόμενοι τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ γινόμαστε ναὸς τοῦ Θεοῦ, πῶς δὲν εἶναι ἀληθινὰ Θεός αὐτὸς πού ἐξαιτίας του εἴμαστε ἐμεῖς ναοὶ τοῦ Θεοῦ;

«Ὡστε μὴ κρίνετε τίποτε πρὶν ἀπὸ τὸν καθορισμένο καιρὸ, μέχρι πού νὰ ἔρθει ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ φωτίσει τὰ κρυμμένα σὶ σκοτᾶδι, καὶ θὰ φανερώσει τίς κρυφές σκέψεις τῶν καρδιῶν, καὶ τότε θὰ δοθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ ὁ ἔπαινος στὸν καθένα»⁶⁰. Προσδοκοῦμε νὰ κατεβεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὸν καθορισμένο καιρὸ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου καὶ θὰ σταθοῦμε ὄλοι, ὅταν θὰ κρίνει τὰ κρυπτά καὶ θὰ φανερώσει τίς σκέψεις τῶν καρδιῶν. Ὅτι βέβαια θὰ ἐπαινέσει τοὺς δίκαιους, τὸ ἔχομε πληροφορηθεῖ. Γιατὶ σὲ ἐκείνους πού θὰ στέκονται στὰ δεξιὰ του θὰ πεῖ· «Ἐλᾶτε, σεῖς οἱ εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, κληρονομήστε τὴ βασιλεία πού ἔχει ἐτοιμασθεῖ γιὰ σᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου»⁶¹. Ὅταν λοιπὸν, ἐνῶ θὰ ἐπαινεῖ ὁ Χριστός, λέγει ὅτι ὁ ἔπαινος τοῦ καθενὸς θὰ γίνει ἀπὸ τὸν Θεό, πῶς ὀλοφάνερα δὲν εἶναι Θεός;

«Ἡ δὲν γνωρίζετε, ὅτι τὰ σώματά σας εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού ὑπάρχει μέσα σας, τὸ ὁποῖο ἔχετε ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ δὲν ἀνήκετε στὸν ἑαυτὸ σας; Γιατὶ ἔχετε ἀγορασθεῖ ἀντὶ τιμήματος. Δοξάσατε λοιπὸν τὸν Θεὸ διὰ τοῦ σώματός σας»⁶². Ἄν λαμβάνοντας τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ γίναμε ναοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἀνήκομε πᾶ στὸν ἑαυτὸ μας, ἐξαγορασμένοι μὲ τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὥστε νὰ μὴ ζοῦμε

ἡμᾶς ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τῷ προιαμένῳ· πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστὸς ἑναρ-
γῶς, ὁ δι' ὃν καὶ ναοὶ Θεοῦ ἔσμεν ἡμεῖς, ᾧ καὶ ὡς Θεῷ δουλεύο-
μεν;

«Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν
5 εἰδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς Θεός, εἰ μὴ εἷς. Καὶ γάρ, εἴπερ
εἰσὶ λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς (ὡσπερ εἰσὶ
θεοὶ πολλοί, καὶ κύριοι πολλοί), ἡμῖν δὲ εἷς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ
τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, δι'
οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ». Εἰ μόνος εἷς ἔστι Θεός, καὶ
10 ἕτερος παρ' αὐτόν οὐδεὶς, συμπαραλαμβάνεται δὲ εἰς τὴν μίαν
τῆς θεότητος φύσιν ὁ εἷς Χριστὸς Ἰησοῦς, δι' οὗ τὰ πάντα, Θεὸς
οὖν ἄρα ἔστιν ἐν ὁμοουσιότητι τοῦ Πατρὸς νοούμενος θεϊκῶς,
καὶ ὅτε κεχημάτικεν Ἰησοῦς Χριστός, γενόμενος ἐκ γυναικός.
Ἐπιτηρῆσαι δὲ χρῆ, ὅτι Χριστὸν Ἰησοῦν ὀνομάσας, δι' αὐτοῦ τὰ
15 πάντα γενέσθαι φησίν, ὡς ἑνὸς ὄντος Υἱοῦ καθ' ἑνωσιν οἰκονομι-
κῆν.

«Ἐγενόμην», φησί, «τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος
Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ». Εἰ ὁ Χριστοῦ νόμον ἔχων, νόμον ἔχει
Θεοῦ, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός;

20 «Ἀπρόσκοποι καὶ Ἰουδαίοις γίνεσθε καὶ Ἑλλησι καὶ τῇ
Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ». Σημειωτέον, ὅτι Θεοῦ λέγων τὴν Ἐκκλη-
σίαν, Χριστοῦ πάλιν οἶδεν αὐτήν.

«Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναί, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χρι-
στός ἔστι, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ
25 Θεός». Ὁ μακάριος Λουκᾶς τὴν περὶ Χριστοῦ γενεαλογίαν ἡμῖν
συντιθείς, ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Ἰωσήφ, εἶτα φθάσας ἐπὶ τὸν
Ἀδάμ, ἐπιφέρει, λέγων, «Τοῦ Θεοῦ», ἀρχὴν τῷ ἀνθρώπῳ τιθεὶς
τὸν ποιήσαντα Θεόν. Οὕτως εἶναί φαμεν παντὸς ἀνδρὸς κεφα-
λὴν τὸν Χριστόν· πεποιήται γὰρ δι' αὐτοῦ, καὶ παρήχθη πρὸς
30 γένεσιν· οὐχ ὑπουργικῶς κτίζοντος αὐτόν τοῦ Υἱοῦ, θεουργικῶς

63. Α' Κορ. 8, 4-6.

64. Α' Κορ. 9, 21.

65. Α' Κορ. 10, 32.

66. Α' Κορ. 11, 3.

67. Λουκᾶ 3, 38.

πιά ἔμεῖς γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ μᾶς ἐξαγόρασε, πῶς δὲν εἶναι ὀλοφάνερα ὁ Χριστὸς Θεός, ἕξαιτίας τοῦ ὁποίου καὶ γίναμε ναοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν ὁποῖο ὑπηρετοῦμε ὡς Θεοῦ;

«Σχετικὰ μὲ τὸ ἂν μποροῦμε νὰ τρῶμε τὰ κρέατα τῶν ζώων ποὺ προσφέρονται θυσία στὰ εἰδῶλα, γνωρίζομε ὅτι κανένα εἰδῶλο δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο καὶ κανένας ἄλλος θεός, παρὰ ὁ ἕνας μόνο. Γιατί, κι ἂν ὑπάρχουν οἱ λεγόμενοι θεοὶ εἴτε στὸν οὐρανὸ εἴτε ἐπάνω στὴ γῆ (ὅπως βέβαια ὑπάρχουν πολλοὶ θεοὶ καὶ κύριοι πολλοί), γιὰ μᾶς ὅμως ὑπάρχει ἕνας Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ πάντα καὶ ἔμεῖς ἀνήκομε σ' αὐτόν. Καὶ ἕνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα καὶ ἔμεῖς ἀπὸ αὐτόν»⁶³. Ἄν ὑπάρχει ἕνας μόνο Θεός, καὶ κανένας ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν, καὶ στὴ μία φύση τῆς θεότητος συμπεριλαμβάνεται ὁ ἕνας Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα, ὅρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς νοούμενος ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα ὡς Θεός, καὶ ὅταν ἔγινε Ἰησοῦς Χριστὸς γεννημένος ἀπὸ γυναίκα. Ἀλλὰ πρέπει νὰ προσέξομε, ὅτι, λέγοντας Ἰησοῦς Χριστός, λέγει ὅτι τὰ πάντα ἔγιναν μέσω αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ἕνας Υἱὸς σύμφωνα μὲ τὴν κατ' οἰκονομία ἔνωση.

«Ἐγίνα», λέγει, «γιὰ τοὺς ἐκτὸς νόμου σὰ νὰ ἤμουν ἐκτὸς νόμου, χωρὶς νὰ εἶμαι ὅμως ἐκτὸς νόμου γιὰ τὸν Θεό, ἀλλὰ μέσα σὸ νόμο τοῦ Χριστοῦ»⁶⁴. Ἄν ὅποιος ἔχει τὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ, ἔχει τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός.

«Μὴ γίνεστε αἰτία πτώσεως οὔτε στοὺς Ἰουδαίους οὔτε στοὺς Ἕλληνες οὔτε στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ»⁶⁵. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ, πῶς λέγοντας ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀναγνωρίζει πάλι ὡς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

«Θέλω νὰ γνωρίζετε ὅτι κεφαλὴ τοῦ κάθε ἀνδρα εἶναι ὁ Χριστός, κεφαλὴ τῆς γυναίκας εἶναι ὁ ἀνδρας, ἐνῶ κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ Θεός»⁶⁶. Ὁ μακάριος Λουκᾶς ποὺ συνέθεσε τὴ γενεαλογία τοῦ Χριστοῦ, ἀρχίζει βέβαια ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ, ἔπειτα ὅμως ὅταν ἔφτασε στὴ Ἀδὰμ, προσθέτει καὶ λέγει, «τοῦ Θεοῦ», θέτοντας ἔτσι ὡς ἀρχὴ γιὰ τὸν ἀνθρωπο τὸν Θεὸ ποὺ τὸν ἔπλασε⁶⁷. Ἐτσι λέμε ὅτι κεφαλὴ κάθε ἀνδρα εἶναι ὁ Χριστός, γιατί πλάσθηκε ἀπὸ αὐτόν καὶ ὁδηγήθηκε στὴν ὑπαρξή, χωρὶς ὁ Υἱὸς νὰ τὸν ἔπλασε σὰν ὑπηρετής,

δὲ μᾶλλον, ὡς φύσει Δημιουργοῦ. Κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ὅτι ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ἐλήφθη, καὶ αὐτὸν ὥσπερ ἔχει τὴν ἀρχήν. Κεφαλὴ δὲ ὁμοίως τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός, ὅτι ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν γεγέννηται γὰρ ὁ Λόγος ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Εἶτα πῶς οὐ Θεός ὁ Χριστός, οὗ κεφαλὴ τέθειται κατὰ φύσιν ὁ Πατήρ; Χριστὸν δὲ ὅταν λέγομι, ἐν ἀνθρωπεΐα μορφῇ πεφηνότα τὸν Θεοῦ Λόγον ἐννοῶ.

«Διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν, καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν, Κύριος Ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς Θεός ὁ ἐνεργῶν ἐστι τὰ πάντα ἐν πᾶσιν». Εἰ τὸ λέγειν, ὅτι οὐκ ἔστι φύσει καὶ ἀληθεία Θεός ὁ Χριστός, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ εἰπεῖν ἀνάθεμα Ἰησοῦν, οἱ ἐκβάλλοντες αὐτὸν τοῦ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν Ἰησοῦ, οὐκ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τοῦτο ποιοῦσι· καὶ εἰ τὰς τῶν χαρισμάτων διαιρέσεις ποτὲ μὲν ἐνεργεῖν τὸ Πνεῦμά φησι, ποτὲ δὲ τὸν αὐτὸν Κύριον, ποτὲ δὲ τὸν αὐτὸν Θεόν, οἶδεν ἄρα Θεὸν ὄντα Χριστόν, τὸν ὡς Θεὸν ἐνεργοῦντα διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὡς Κύριον κατὰ φύσιν διανέμοντα μετ' ἐξουσίας, ὥσπερ ἂν ἔλοιτο, τὰς ἄνωθεν δωρεάς. Μνημονεῦσαι δὲ δεῖ, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος ἔφη περὶ Χριστοῦ, ὡς ἐνεργήσαντος αὐτοῦ ἐν δυνάμει Πνεύματος ἁγίου·

«Καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων». Θεοῦ λεγομένου ταῦτα κατορθοῦν, Χριστός ὁ ἐνεργήσας ἐστίν· ἔθετο γὰρ τοὺς ἀποστόλους αὐτὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ μέντοι καὶ διδασκάλους, ἐνεργῆσαι καὶ δυνάμεις· δέδωκε γὰρ ἐξουσίαν τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς, θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.

«Ὁ ἄσπασμὸς τῆ ἐμῆ χειρὶ Παύλου. Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύ-

ἀλλὰ μᾶλλον ὡς Θεός, ὡς ἀπὸ τῆ φύση του Δημιουργός. Κεφαλὴ πάλι τῆς γυναίκας εἶναι ὁ ἄνδρας, ἐπειδὴ τὴν ἔλαβε ὁ Θεός ἀπὸ τῆ σὰρκα τοῦ Ἀδάμ καὶ ἔχει αὐτὸν κατὰ κάποιον τρόπο ὡς ἀρχή. Ὁμοία κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ Θεός, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν κατὰ φύση, γιατί ὁ Λόγος γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Πῶς λοιπὸν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι Θεός ὁ Χριστός, τοῦ ὁποίου κεφαλὴ εἶναι κατὰ φύση ὁ Πατέρας; Κι ὅταν λέγω Χριστό, ἐννοῶ τὸν Θεὸ Λόγον ποὺ φανερώθηκε μὲ ἀνθρώπινη μορφή.

«Γι' αὐτὸ σᾶς κάνω γνωστό, ὅτι κανένας ποὺ μιλάει φωτισμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, δὲν λέγει ἀνάθεμα τὸν Ἰησοῦ, καὶ κανένας πάλι δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ, Κύριος Ἰησοῦς, παρὰ μόνο φωτισμένος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ὑπάρχουν βέβαια διαιρέσεις χαρισμάτων, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα εἶναι τὸ ἴδιο· ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ διαιρέσεις διακονιῶν, ἀλλὰ ὁ Κύριος εἶναι ὁ ἴδιος. Ὑπάρχουν καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων, ἀλλὰ εἶναι ὁ ἴδιος Θεός ποὺ ἐνεργεῖ τὰ πάντα σὲ ὅλους»⁶⁸. Ἄν τὸ νὰ λέγει κανεὶς ὅτι ὁ Χριστός δὲν εἶναι κατὰ τὴ φύση καὶ ἀληθινὰ Θεός, δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ «ἀνάθεμα τὸν Ἰησοῦ», ὅσοι ἀρνοῦνται νὰ τὸν δεχθοῦν ἀληθινὰ ὡς Ἰησοῦ, δὲν τὸ κάνουν αὐτὸ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ἂν τις διαιρέσεις τῶν χαρισμάτων τις ἐνεργεῖ ἄλλοτε τὸ Πνεῦμα καὶ ἄλλοτε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καὶ ἄλλοτε ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἄρα γνωρίζει ὅτι ὁ Χριστός εἶναι Θεός, ποὺ ὡς Θεός ἐνεργεῖ διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὡς κατὰ φύση Κύριος διανέμει μὲ ἐξουσία ὅπως θὰ ἤθελε τις οὐράνιες δωρεές. Καὶ πρέπει νὰ μνημονεύσομε, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος εἶπε γιὰ τὸν Χριστό, ὅτι ἐνέργησε μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος:

«Καὶ αὐτοὺς ποὺ τοποθέτησε στὴν Ἐκκλησία ἦταν πρῶτα ἀπόστολοι, δεύτερον προφῆτες, τρίτον διδάσκαλοι, ἔπειτα δυνάμεις, καὶ ἔπειτα χαρίσματα θεραπειῶν»⁶⁹. Ἐνῶ λέγεται ὅτι αὐτὰ τὰ κατορθῶνει ὁ Θεός, αὐτὸς ποὺ τὰ ἐνέργησε εἶναι ὁ Χριστός. Γιατὶ αὐτὸς τοποθέτησε τοὺς ἀποστόλους στὴν Ἐκκλησία καὶ βέβαια καὶ διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ ἐνέργησε θαυματουργικὰ ἔργα. Γιατὶ ἔδωσε ἐξουσία στοὺς ἁγίους μαθητὲς νὰ θεραπεύουν κάθε νόσο καὶ κάθε ἀδυναμία τοῦ λαοῦ^{69α}.

«Ὁ ἀσπασμὸς γράφεται ἀπὸ τὸ δικό μου χέρι, ἐμοῦ τοῦ Παύ-

ριον, ἦτω ἀνάθεμα, μαρὰν ἀθά». Ἔρα τίνα φησὶ Κύριον ἐν τούτοις; Κύριος μὲν γὰρ ὁμολογουμένως καὶ αὐτὸς Υἱός, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα· «Ὁ γὰρ Κύριος», φησί, «τὸ Πνεῦμά ἐστιν». Ὁ δὲ γε τοῦ μακαρίου Παύλου σκοπὸς ἐν τούτοις εἰς αὐτὸν συνετείνεται 5 τὸν Ἰησοῦν. «Εἷς» γὰρ, φησί, «Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός». Ἀναθεματίζει τοίνυν τὸν μὴ φιλοῦντα αὐτόν. Οὐ φιλεῖ δὲ αὐτὸν ὁ μήτε φύσει, μήτε ἀληθείᾳ λέγων Υἱὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὡς ἐν δευτέρα τάξει τιθεὶς παρὰ τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας ἀδικῶν μυστήριον διὰ τοῦ τέμνειν εἰς δύο τὸν ἕνα Κύριον καὶ 10 Ἰησοῦν.

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους β΄.

«Τῷ δὲ Θεῷ χάρις, πάντοτε τῷ θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ· ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις 15 καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις». Εἶτα πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός, εἴπερ ἐστὶν αὐτὸς ὁσμὴ τῆς γνώσεως τοῦ Πατρὸς; Οὐ γὰρ ἐν γε τῇ ἀνθρώπου φύσει τὴν τῆς θείας φύσεως εὐωδίαν ἀναμάθοι τις ἄν, ἀλλ' ὥσπερ ἡ τῆς ἀνθρωπότητος ὁσμὴ σημαίνει πῶς πάντως ἄνθρωπον, οὕτω καὶ ἡ τῆς θεότητος Θεόν. Εἰ δὲ Χριστὸς εὐωδία τοῦ 20 Πατρὸς εἶναι λέγεται, καὶ ἔστιν ἀληθῶς, πῶς οὐ Θεὸς ἐστὶ Χριστός, κἂν εἰ γέγονεν ἄνθρωπος οἰκονομικῶς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος;

«Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, 25 φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ, διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίνης». Ἔφη πῶς Θεὸς δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· «Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λέγει Κύριος διδούς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς καρδίας 30 αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς». Γεγόναμεν τοίνυν ἐπιστολὴ Χριστοῦ,

λου. "Αν κάποιος δὲν ἀγαπᾷ τὸν Κύριο, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος· μαρὰν ἄθᾶ»⁷⁰. Ποιὸν ἄραγε ὀνομάζει ἐδῶ Κύριο; Γιατὶ Κύριος ὁμολογουμένως εἶναι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱός, ὅμοια καὶ τὸ Πνεῦμα. Γιατὶ λέγει· «ὁ Κύριος εἶναι τὸ Πνεῦμα»⁷¹. Ὁ σκοπὸς τοῦ μακάριου Παύλου στόχευε μὲ αὐτὰ τὰ λόγια στὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ. Γιατὶ λέγει· «Ἐνας Κύριος εἶναι, ὁ Ἰησοῦς Χριστός»⁷². Ἀναθεματίζει λοιπὸν ὅποιον δὲν τὸν ἀγαπᾷ. Καὶ δὲν τὸν ἀγαπᾷ, αὐτὸς ποὺ λέγει ὅτι, οὔτε κατὰ φύση οὔτε ἀληθινὰ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸν θέτει σὲ δευτέρη τάξη ἀπὸ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, καὶ βλάπτει τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας μὲ τὸ νὰ χωρίζει σὲ δύο τὸν ἕνα Κύριο καὶ Ἰησοῦ.

Ἀπὸ τὴν Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή.

«Εὐχαριστία στὸν Θεὸ ποὺ μᾶς βοηθεῖ νὰ θριαμβεύομε πάντοτε μὲ στρατηγὸ τὸν Χριστὸ καὶ ποὺ χρησιμοποιώντας ἐμᾶς φανερώνει ὡς εὐωδία τὴ γνῶση τοῦ Θεοῦ καὶ καθε τόπο· γιατί εἴμαστε εὐωδία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεὸ γι' αὐτοὺς ποὺ σώζονται καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ ὀδηγοῦνται στὴν ἀπώλεια»⁷³. Κι ἔπειτα πῶς ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ἂν αὐτὸς εἶναι ἡ εὐωδία τῆς γνῶσεως τοῦ Πατέρα; Γιατὶ βέβαια δὲν θὰ ἀποδώσει κανεὶς τὴν εὐωδία τῆς θείας φύσεως στὴν ἀνθρώπινη φύση, ἀλλὰ ὅπως ἡ ὁσμὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως δηλώνει ὅπως ὅποτε τὸν ἄνθρωπο, ἔτσι καὶ τῆς θεότητος δηλώνει τὸν Θεό. "Αν λοιπὸν λέγεται ὁ Χριστὸς εὐωδία τοῦ Πατέρα, ὅπως καὶ εἶναι, πῶς ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, καὶ ἂν ἀκόμα ἔγινε κατ' οἰκονομία ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα;

«Ἡ ἐπιστολή μας εἴσατε ἐσεῖς, γραμμένη στὶς καρδιές σας, ποὺ εἶναι γνωστὴ καὶ τὴ διαβάξουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ φανερώνετε ὅτι εἴσατε ἐπιστολή τοῦ Χριστοῦ, γραμμένη ἀπὸ ἐμᾶς, καὶ γραμμένη ὄχι μὲ μελάνι, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ὄχι σὲ πλάκες λίθινες, ἀλλὰ στὶς σάρκινες πλάκες τῆς καρδιᾶς»⁷⁴. Μέσω κάποιου προφήτη εἶπε κάπου ὁ Θεός «Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, λέγει ὁ Κύριος, θὰ τοὺς δώσω νόμους κατανοητοὺς ἀπὸ τὴ διάνοιά τους καὶ θὰ τοὺς γράψω μέσα στὶς καρδιές τους»⁷⁵. Γίναμε λοιπὸν ἐπιστολή τοῦ Χριστοῦ, ποὺ μᾶς γράφει αὐτὸ ποὺ θέλει ὄχι μὲ μελάνι, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦ-

73. Β' Κορ. 2, 14.

74. Β' Κορ. 3, 2-3.

75. Ἰερ. 31, 33.

γράφοντος ἡμῖν οὐκ ἐν μέλανι τὸ αὐτῷ δοκεῖν, ἀλλ' ἐν Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος· οὐ διακονικῶς μᾶλλον, ἀλλ', ἵνα οὕτως εἴπωμεν, αὐτουργικῶς ἴδιον γὰρ αὐτοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστιν. Εἶτα πῶς οὐ Θεός ὁ ἐν ἰδίῳ Πνεύματι γράφων ἡμῖν τῆς θεογνωσίας τὴν ὁδόν;

5 *Περὶ τῶν Ἰουδαίων φησὶν*

«Ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διαμένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται, ἀλλὰ ἕως τῆς σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωϋσῆς, κάλυμμα
10 ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. Ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν, οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία». Εἰ τέλος νόμου καὶ προφητῶν ὁ Χριστός, καὶ οὐκ ἀποκαλύπτεται τὸ κάλυμμα τὸ ἐπὶ τῇ
15 ποῖον ἔχει λόγον τό, ἄνθρωπον αὐτὸν οἶεσθαι κοινὸν ὑπάρχειν, μόνῃ τῇ τῆς υἰότητος προσηγορία τετιμημένον; Εὐρίσκεται γὰρ ἂν οὕτως ἔχειν τὸ τῆς πίστεως ἡμῶν τέλος οὐκ εἰς Θεὸν μᾶλλον, ἀλλ' εἰς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς ὅπερ ἐστὶ τῶν ἀτοπωτάτων.

«Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς
20 ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ ἀνγᾶσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ». Εἰ κατὰ γε τό τισι δοκοῦν κοινὸς ἄνθρωπός ἐστιν ὁ Χριστός, ἐνώσει μόνῃ τῇ κατὰ πρόσωπον τὴν συνάφειαν ἔχων πρὸς
25 τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον (φασὶ γὰρ οὕτως αὐτοί), πῶς ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις κεκαλυμμένον ἐστὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ; Διάκεινται γὰρ τὰ ἔθνη, οὐχ ὅτι Θεός ἐστιν, ἀλλ' ὅτι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος. Πῶς δὲ καὶ τετύφλωνται παρὰ τοῦ Σατανᾶ οἱ περὶ ἀνθρώπου λέγοντες, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι; Ποῖος δὲ καὶ φωτισμὸς ἔνεστι τῷ Εὐ-
30 αγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, εἰ μὴ Θεός ἐστι, καὶ ὡς τοῦτο ὑπάρχων δεδόξασται; Πῶς δ' ἂν εἴῃ καὶ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, εἰ μέχρι μόνων τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἀφικνεῖται, οὐκ ἔχων τὸ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν Υἱὸς καὶ Θεός;

μα τοῦ ζῶντος Θεοῦ, καὶ αὐτὸ ὄχι σὰν ὑπηρέτης, ἀλλὰ μᾶλλον, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, μὲ τὰ δικὰ του χέρια· γιατί τὸ Πνεῦμα εἶναι δικό του. Καὶ πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι Θεὸς αὐτός πού μὲ τὸ δικό του Πνεῦμα μᾶς χαράσσει τὸν δρόμο τῆς θεογνωσίας;

Γιὰ τοὺς Ἰουδαίους λέγει·

«Ἄλλὰ κατέστησαν ἀναίσθητες οἱ διανοητικὲς ἰκανότητές τους. Γιατὶ μέχρι τῆ σημερινῆ ἡμέρα τὸ ἴδιο κάλυμμα παραμένει κατὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς χωρὶς νὰ ἀφαιρεῖται, γατὶ καταργεῖται μὲ τὸν Χριστὸ. Ἔτσι μέχρι σήμερα ὅταν διαβάσουν τὸν Μωυσῆ, κάλυμμα καλύπτει τὴν καρδιά τους, ὅταν ὅμως στραφοῦν στὸν Κύριο, τὸ κάλυμμα ἀφαιρεῖται. Γιατὶ ὁ Κύριος εἶναι τὸ Πνεῦμα, καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ ἐλευθερία»⁷⁶. Ἄν ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ τέλος τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν καὶ δὲν ἀφαιρεῖται τὸ κάλυμμα κατὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, παρὰ μόνον μὲ τὸν Χριστὸ, πῶς δικαιολογεῖται νὰ νομίζει κανεὶς ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος κοινὸς καὶ τιμᾶται μὲ τὴν ὀνομασία μόνον τοῦ ὅτι εἶναι Υἱός; Ἄν ἔχει ἔτσι τὸ πρᾶγμα, τότε ὁ σκοπὸς τῆς πίστεώς μας δὲν καταλήγει στὸν Θεό, ἀλλὰ μᾶλλον σ' ἓναν ὅμοιὸ μας, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἀνόητα.

«Ἄν ὅμως εἶναι καλυμμένο τὸ Εὐαγγέλιό μας, εἶναι καλυμμένο γιὰ ἐκείνους ποῦ χάνονται, γιατί ὁ Θεὸς τοῦ κόσμου αὐτοῦ σκοτεί- νασε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων γιὰ νὰ μὴν τοὺς καταυγάσει ὁ φωτι- σμὸς τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξας τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ»⁷⁷. Ἄν κατὰ τὴ γνώμη κάποιων ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος κοινὸς καὶ μόνον μὲ ἔνωση ὡς πρὸς τὸ πρόσωπο ἔχει σύνδεση μὲ τὸν Θεὸ Λόγο (γιατὶ ἔτσι λένε αὐτοί), πῶς εἶναι καλυμμένο τὸ Εὐαγγέ- λιο τοῦ Θεοῦ γι' αὐτοὺς ποῦ χάνονται; Γιατὶ πιστεύουν τὰ ἔθνη ὄχι ὅτι εἶναι Θεός, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς. Καὶ πῶς τύφλω- σε ὁ Σατανᾶς αὐτοὺς ποῦ μιλοῦν γιὰ ἄνθρωπο, ἀφοῦ εἶναι ἄνθρω- πος; Καὶ ποιὸς φωτισμὸς ὑπάρχει στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, ἂν δὲν εἶναι Θεός, καὶ δοξάζεται γιατί αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι; Καὶ πῶς θὰ ἦταν καὶ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἂν περιορίζεται μόνον στὰ ὅρια τὰ ἀνθρώ- πινα, καὶ δὲν εἶναι ἀληθινὰ Υἱὸς καὶ Θεός;

76. Β' Κορ. 3, 14-17.

77. Β' Κορ. 4, 3.

«Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα διακομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ᾧ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε φαῦλον».

5 Εἰ πᾶσα τοῖς ἀγίοις σπουδὴ τὸ εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ, φιλοτιμούμεθα δὲ τοιοῦτοι φαίνεσθαι τῷ Χριστῷ, τὸ ἀνθρώποις ἀρέσκειν παραιτούμενοι, πῶς οὐ Θεὸς ἐναργῶς ὁ Χριστός; Καὶ εἰ κρινεῖ τὴν οἰκουμένην αὐτός, ἐνὸς εἶναι νομοθέτου λεγομένου καὶ κριτοῦ, πρόδηλον ὅτι καὶ κατὰ τοῦτο Θεὸς ἐστι, καὶ εἰ γέγονε σὰρξ

10 ὁ Λόγος.

«Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι, εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. Καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι». Εἰ πάντες ἐν

15 ἐσμεν καὶ αὐτῷ ζῆν εὐχόμεθα, κατασεμνύνοντες δηλονότι τὸν ἑαυτῶν θίον διὰ γε τοῦ χρῆναι πληροῦν τὸ θέλημα αὐτοῦ, ζῶμεν δὲ τῷ Χριστῷ, πῶς οὐ Θεὸς εἶη ἂν ᾧ κεχρεωστήμεθα καὶ ζῆν σπουδάζομεν, ὡς ὑπὲρ ἡμῶν τεθνεῶτι καὶ προιαμένῳ πάντας αἵματι τῷ ἰδίῳ;

20 «Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ». Ἐπιτήρησον ὅτι πρεσβεύουσι μὲν ὑπὲρ Χριστοῦ, παρακαλεῖσθαι δὲ λέγουσιν ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Εἶτα πάλιν, «Δεόμεθα», φησὶν, «ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ». Θεὸς οὖν ἄρα καὶ

25 Χριστός, ᾧ καὶ κατηλλαγμένοι, Θεῷ κατηλλάγμεθα.

«Ἄλλ' ἐν παντὶ συνιστάντες ἑαυτούς, ὡς Θεοῦ διάκονοι». Οἱ Θεοῦ λεγόμενοι εἶναι διάκονοι, εἴρηνται καὶ Χριστοῦ Θεὸς οὖν ἄρα Χριστός. «Ἡμεῖς γὰρ ναοὶ ἐσμεν Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι

30 αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός». Εἰ ναοὶ Θεοῦ ζῶντός ἐσμεν, ὡς ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν τοῦ Πνεύματος, ὃ καὶ εἶναι λέγεται

78. Β' Κορ. 5, 9.

81. Β' Κορ. 5, 20.

79. Ἰακ. 4, 12.

82. Β' Κορ. 6, 4.

80. Β' Κορ. 5, 14-15.

83. Β' Κορ. 6, 16.

«Γι' αὐτὸ καὶ ἀγωνιζόμαστε φιλότιμα εἴτε εἴμαστε στὴ ζωὴ εἴτε φεύγομε ἀπὸ αὐτὴν, νὰ εἴμαστε εὐάρεστοι σ' αὐτόν. Γιατὶ ὅλοι ἔμεῖς πρέπει νὰ παρουσιασθοῦμε μπροστὰ στὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ ἀποκομίσει καθένας τὴν ἀμοιβὴ γιὰ ὅσα ἔπραξε μέσω τοῦ σώματός του, εἴτε καλὰ εἶναι εἴτε κακὰ»⁷⁸. "Ἄν ὅλη ἡ φροντίδα τῶν ἀγίων εἶναι νὰ εὐαρεστήσουν τὸν Θεό, καὶ ἔμεῖς ἀγωνιζόμαστε νὰ φανοῦμε τέτοιοι στὸν Χριστό, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ νὰ εἴμαστε ἀρεστοὶ στοὺς ἀνθρώπους, πῶς ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ὀλοφάνερα Θεός; Κι ἂν αὐτὸς θὰ κρίνει τὴν οἰκουμένη, καὶ λέγεται ὅτι ἕνας εἶναι ὁ νομοθέτης καὶ κριτὴς⁷⁹, εἶναι ὀλοφάνερο καὶ σύμφωνα μ' αὐτό, ὅτι εἶναι Θεός, ἔστω κι ἂν ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος.

«Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μας μᾶς συνενώνει, ἐπειδὴ πιστεύομε αὐτό, ὅτι, ἂν πέθανε ἕνας γιὰ ὅλους, ἄρα πέθαναν ὅλοι. Καὶ πέθανε γιὰ ὅλους, ὥστε αὐτοὶ ποὺ ζοῦν, νὰ μὴ ζοῦν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ πέθανε γιὰ χάρη τους καὶ ἀναστήθηκε»⁸⁰. "Ἄν ὅλοι εἴμαστε ἕνα καὶ εὐχόμαστε νὰ ζοῦμε γι' αὐτόν, καταλαμπρύνοντας δηλαδὴ τὸν βίο μας μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐκτελοῦμε τὸ θέλημά του καὶ ζοῦμε γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ, πῶς δὲν εἶναι Θεός αὐτὸς στὸν ὁποῖο καὶ χρεῶστες εἴμαστε καὶ φροντίζομε νὰ ζοῦμε γι' αὐτόν, ἐπειδὴ γιὰ χάρη μας πέθανε καὶ μᾶς ἀγόρασε ὅλους μὲ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα;

«Εἴμαστε πρεσβευτὲς τοῦ Χριστοῦ, γιατί ὁ Θεός σᾶς προτρέπει μὲ ἡμᾶς γι' αὐτό σᾶς παρακαλοῦμε γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ, συμφιλιωθεῖτε μὲ τὸν Θεό»⁸¹. Πρόσεξε, ὅτι εἶναι πρεσβευτὲς τοῦ Χριστοῦ καὶ λένε ὅτι προτρεπόμαστε ἔμεῖς ἀπὸ τὸν Θεό. Κι ἔπειτα πάλι λέγει: «Σᾶς παρακαλοῦμε γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ, συμφιλιωθεῖτε μὲ τὸν Θεό». "Ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεός καὶ ὁ Χριστός, μὲ τὸν ὁποῖο ἐρχόμενοι σὲ συμφιλίωση, συμφιλιωνόμαστε μὲ τὸν Θεό.

«Ἄλλὰ σὲ κάθε περίπτωση παρουσιάζοντας τοὺς ἑαυτούς μας ὡς ὑπηρέτες τοῦ Θεοῦ»⁸². Αὐτοὶ ποὺ λέγονται ὅτι εἶναι διάκονοι τοῦ Θεοῦ, ἐδῶ λέγονται καὶ τοῦ Χριστοῦ. "Ἄρα λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός. «Γιατὶ ἔμεῖς εἴμαστε ναοὶ τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ὅπως εἶπε ὁ Θεός, ὅτι θὰ ἐγκατασταθῶ μέσα τους καὶ θὰ περπατήσω μαζί τους· θὰ γίνω Θεός τους, καὶ αὐτοὶ λαὸς μου»⁸³. "Ἄν εἴμαστε ναοὶ τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ μέσα μας κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα ποὺ λέγεται ὅτι εἶναι τοῦ

τοῦ Χριστοῦ («Εἰ γάρ τις», φησί, «Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ»), πῶς οὐ Θεός ὁ Χριστός;

«Λογισμοὺς, φησί, καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα
5 εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ». Τίνα τρόπον καθαιρήσομεν πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ; ἢ πῶς αἰχμαλωτιοῦμεν πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ; Κεκένωκε γὰρ ἑαυτὸν ὁ Λόγος ἐκῶν, καὶ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου. Ὅταν τοίνυν ἐκ τῶν οἰκονομικῶς ἢ πεπραγμέ-
10 νων ἢ εἰρημένων, διὰ γε τὴν σάρκα καὶ τὸ ἀνθρώπινον, κατεπαίρωνται τινες τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ, λέγοντες οὐκ εἶναι Θεὸν ἀληθῆ καὶ Υἱὸν κατὰ φύσιν τὸν ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ, τότε πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον καθαιρήσομεν, τὰς τῶν ἐκεῖνα φωνεῖν ἡρημένων ἀνατρέποντες δόξας, καὶ περιτρέποντες πᾶν νόημα εἰς τὴν
15 τῆς ὑπακοῆς οἰκονομίαν. Δεῖ γὰρ ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις γεγονότα τὸν Υἱὸν μὴ παραιτεῖσθαι τὰ ἀνθρώπινα.

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας.

«Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω· Χριστῷ συνεσταύρωμαι. Ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός.
20 Ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ». Τί δὲ ἄρα φησὶν ἐν τούτοις ὁ θεσπέσιος Παῦλος, κατιδεῖν ἀναγκαῖον. Νόμος τέθειται παρὰ Θεοῦ διὰ φωνῆς προφητῶν, καὶ ἦν οὕτως «Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται». Τέθειται δὲ καὶ νόμος διὰ
25 Μωσέως. Νόμῳ τοίνυν τῷ τῆς πίστεως, φησὶν, ἀκολουθήσας, ἀπέθανον τῷ νόμῳ τῷ διὰ Μωσέως, οὐκ ἐνεργήσας ἐπὶ τὰ ὡς ἐν σκιᾷ καὶ τύποις διωρισμένα τοῖς ἀρχαίοις. Τοῦτο γὰρ ἔστι τό, νόμῳ τῷ διὰ Μωσέως ἀποθανεῖν, ἵνα Θεῷ ζήσωμεν, τῇ εἰς Χριστὸν προσκειμένοι πίστει. Ὅτε τοίνυν ἀποθνήσκομεν τῷ διὰ
30 Μωσέως νόμῳ, τὴν ἐν Χριστῷ προτιμῶντες δικαίωσιν, πῶς οὐ

Χριστοῦ (γιατί λέγει· «Ἐάν κάποιος δὲν ἔχει Πνεῦμα Χριστοῦ, αὐτὸς δὲν ἀνήκει στὸν Χριστό»), πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός;

«Ἀνατρέπομε», λέγει, ἰσχυρισμοὺς καὶ κάθε ἀλαζονικὴ σκέψη ποὺ ὑψώνεται ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ δεσμεύομε κάθε σκέψη μας στὴν ὑπακοή πρὸς τὸν Χριστό»⁸⁴. Μὲ ποιὸ τρόπο θὰ γκρεμίσωμε κάθε ἀλαζονικὴ σκέψη ποὺ ὑψώνεται ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ; Ἡ πῶς θὰ αἰχμαλωτίσωμε κάθε σκέψη μας, ὥστε νὰ ὑπακοῦει στὸν Χριστό; Ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του ὁ Λόγος μὲ τὴ θέλησή του καὶ ὑπάκουσε στὸν Πατέρα του δεχόμενος ἀκόμα καὶ θάνατο⁸⁵. Ὅταν λοιπὸν ἀπὸ ὅσα ἢ ἔχουνπραχθεῖ ἢ ἔχουν εἰπωθεῖ κατ' οἰκονομία γιὰ τὴ σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπο, μιλοῦν κάποιοι ἀλαζονικὰ ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ, λέγοντας ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ Υἱὸς κατὰ φύσιν αὐτὸς ποὺ παρουσιάσθηκε μὲ ἀνθρώπινη μορφή, τότε θὰ γκρεμίσωμε κάθε ἀλαζονικὴ σκέψη, καὶ ἀνατρέποντας τὶς γνώμες ἐκείνων ποὺ θέλουν νὰ ὑποστηρίξουν αὐτὰ, αἰχμαλωτίζωμε κάθε σκέψη στὴν ἀνάγκη τῆς ὑπακοῆς· γιατί πρέπει ὁ Υἱὸς ποὺ φανερώθηκε μὲ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, νὰ μὴν περιφρονεῖ τὶς ἀνθρώπινες ιδιότητες.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Γαλάτας.

«Γιατί ἐγὼ μέσω τοῦ νόμου πέθανα ὡς πρὸς τὸ νόμο, γιὰ νὰ ζήσω γιὰ τὸν Θεό. Ἐχω σταυρωθεῖ μαζί μὲ τὸν Χριστό. Καὶ δὲν ζῶ πιά ἐγὼ, ἀλλὰ ζεῖ μέσα μου ὁ Χριστός. Κι αὐτὸ ποὺ ζῶ τώρα σωματικά, τὸ ζῶ μὲ τὴν πίστη στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ποὺ μὲ ἀγάπησε καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του στὸ θάνατο γιὰ χάρι μου»⁸⁶. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμε τί ἐννοεῖ μ' αὐτὰ ὁ θεσπέσιος Παῦλος. Νομοθετήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ἕνας νόμος μὲ τὰ λόγια τῶν προφητῶν, καὶ ὁ νόμος ἦταν ὁ ἐξῆς· «Ὁ δίκαιος θὰ ζήσει ἀπὸ τὴν πίστη»⁸⁷. Νομοθετήθηκε ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸ Μωυσῆ. Ἀκολουθώντας λοιπὸν τὸν νόμο τῆς πίστεως, λέγει, πέθανε ὡς πρὸς τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ καὶ δὲν ἔπραξε ὅσα καθορίσθηκαν ἀπὸ τοὺς παλαιούς, ποὺ εἶναι σκιές καὶ τύποι. Αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ πεθάνωμε ὡς πρὸς τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ, γιὰ νὰ ζήσωμε γιὰ τὸν Θεό, ἀκολουθώντας τὴν πίστη στὸν Χριστό. Ὅταν λοιπὸν πεθαίνομε ὡς πρὸς τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ, προτιμώντας νὰ

Θεός ὁ Χριστός, δι' ὃν καταργεῖται νόμος, ὡς διαφερούσης αὐτοῦ τῆς πίστεως; Εἰ δὲ ἄνθρωπος ἀπλῶς ἦν ὁ Χριστός, πῶς ἂν ἐγένετο καὶ νόμου κρείττων ἢ πίστις ἢ εἰς αὐτόν;

«Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις, 5 ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;». Εἰ ὁ νόμος ὁ διὰ Μωσέως, καίτοι Θεοῦ νόμος ὢν καὶ λαληθεὶς δι' ἀγγέλων, οὐκ ἔχει τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χορηγίαν, οὔτε τὴν προὔξενσή τισι τὸ ἐνεργεῖν δύνασθαι τὰ παραδόξα, κερδαίνομεν δὲ διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν ἀμφοτέρω, πῶς οὐκ ἐν ἀμείνοσιν ἢ πίστις τοῦ πα- 10 λαιοῦ νόμου; Καὶ εἰ ἄνθρωπος ἦν ἀπλῶς καθ' ἡμᾶς, πῶς θεῖον κατήργησε νόμον ἢ πίστις ἢ εἰς αὐτόν; Καὶ εἰ ἐσμὲν ἐν ἀμείνοσιν οἱ διὰ πίστεως μᾶλλον, ἢ οἵπερ ἦσαν ἴσως κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, καθ' οὓς ἦν ὁ νόμος, πῶς οὐ Θεός ὁ Χριστός;

«Πρὸ δὲ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, 15 συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. Ὡστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκ ἔτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. Πάντες γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσα- 20 σθε». Εἰ παιδαγωγὸς ἦν ὁ νόμος, οὐκ ἐφ' ἕτερον ἀναφέρων, πλὴν ὅτι μόνον ἐπὶ Χριστόν, καίτοι τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας διδάσκαλος ὢν, πῶς οὐ Θεός ὁ Χριστός; Καὶ εἰ καταργεῖται νόμος διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς αὐτόν καὶ τὸ τῆς παιδαγωγίας αὐτῷ τέλος παραδίδωσιν, ὡς εἰς τὸ ἄκρον ἀγαθὸν ἀναφέρων τοὺς παιδαγωγου- 25 μένους, τὸ δὲ εἰς λῆξιν ἀγαθὸν εἶη ἂν ἕτερον οὐδὲν παρὰ γε τὴν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας εἶδησιν, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις, ὅτι Θεός ἐστι; Βαπτιζόμενοι δὲ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, πῶς εἰς Χριστὸν δεβαπτίσμεθα, εἴπερ ἐστὶν οὐχ Υἱὸς ἀληθῆς, καίτοι τοῦ κατὰ φύσιν ἐνὸς ὄντος Υἱοῦ; Ἀλλὰ μὴν εἰς αὐτόν δε-

ἐπιτύχομε τὴ δικαίωση ἀπὸ τὸν Χριστό, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός, πού γιὰ χάρη του καταργεῖται ὁ νόμος, ἐπειδὴ ὑπερέχει ἢ πίστη σ' αὐτόν; Ἄν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστός, πῶς θὰ ἦταν ἀνώτερη καὶ ἀπὸ τὸν νόμο ἢ πίστη σ' αὐτόν;

«Αὐτὸς λοιπὸν πού σᾶς χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα καὶ κάνει θαύματα, τὸ κάνει ἐπειδὴ τηρεῖτε τὸν νόμο, ἢ ἐπειδὴ πιστέψατε στὸ κήρυγμα πού ἀκούσατε;»⁸⁸. Ἄν ὁ νόμος τοῦ Μωυσῆ, μολονότι εἶναι νόμος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἀνήγγειλαν οἱ ἄγγελοι, δὲν ἔχει τὴ χορηγία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὔτε ἔδωσε σὲ κάποιους τὴ δυνατότητα νὰ ἐνεργοῦν θαύματα, ἐνῶ μὲ τὴν πίστη στὸν Χριστό τὰ κερδίζομε καὶ τὰ δύο, πῶς δὲν εἶναι ἢ πίστη στὸν Χριστό ἀνώτερη ἀπὸ τὸν παλαιὸ νόμο; Κι ἂν ἦταν ἀπλῶς ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς, πῶς ἢ πίστη σ' αὐτόν κατήργησε τὸν θεῖο νόμο; Καὶ ἂν ἐμεῖς οἱ πιστοὶ εἴμαστε σὲ ἀνώτερη μοῖρα ἀπὸ ἐκείνους πού ἴσως ζοῦσαν τοὺς καιροὺς ἐκείνους πού ἴσχυε ὁ νόμος, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός;

«Προτοῦ νᾶ ἔρθει ἢ πίστη φρουρούμασταν ἀπὸ τὸν νόμο, καὶ τηρούμασταν γιὰ τὴν πίστη πού ἐπρόκειτο νὰ ἀποκαλυφθεῖ. Ὡστε ὁ νόμος ἔγινε γιὰ μᾶς παιδαγωγὸς πρὸς ὑποδοχὴ τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ ἐπιτύχομε τὴ δικαίωση μέσω τῆς πίστεως. Τώρα ὅμως πού ἦρθε ἢ πίστη δὲν εἴμαστε πιά κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ παιδαγωγοῦ. Γιατὶ ὅλοι εἶστε παιδιά τοῦ Θεοῦ μέσω τῆς πίστεως στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Γιατὶ ὅσοι βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ντυθήκατε τὸν Χριστό»⁸⁹. Ἄν ὁ νόμος ἦταν παιδαγωγὸς καὶ δὲν ὀδηγοῦσε σὲ ἄλλον, παρὰ μόνο στὸν Χριστό, μολονότι ἦταν διδάσκαλος τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός; Καὶ ἂν ὁ νόμος καταργεῖται ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Χριστό καὶ παραδίδει σ' αὐτόν τὴν ὀλοκλήρωση τῆς παιδαγωγίας, ἐπειδὴ ὀδηγεῖ τοὺς παιδαγωγούμενους στὸ ἄκρο ἀγαθό, καὶ τὸ ἄκρο ἀγαθὸ δὲν εἶναι κανένα ἄλλο, παρὰ ἢ γνώση τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας, πῶς μπορεῖ ν' ἀμφιβάλλει κανεὶς ὅτι εἶναι Θεός; Καὶ βαπτιζόμενοι στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πῶς βαπτιζόμεστε στὸν Χριστό ἂν δὲν εἶναι Υἱὸς ἀληθινός, μολονότι εἶναι ἕνας ὁ κατὰ φύσιν Θεός; Ἀλλὰ βέβαια βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομά του· ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς ὡς ἕνας Υἱὸς

89. Γαλ. 3, 23-27.

βαπτίσιμεθα· Θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ὡς Υἱὸς εἷς, καὶ Κύριος εἷς, καθ' ἑνωσιν οἰκονομικὴν σαρκὸς γεγονότος τοῦ Λόγου.

«Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὔσι θεοῖς, νυνὶ δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ 5 Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχειᾶ;». Εἰ Θεὸν ἐγνώκαμεν ὁμολογοῦντες Χριστόν, καὶ ἐγνώσθαί φαμεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, γνωσθέντες αὐτῷ, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός;

«Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἔμοι κόσμος ἐσταύρωται, 10 καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ». Ὁ μακάριος ψάλλει Δαυὶδ· «Καυχῆσομαι ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου». Ἔστι δὲ σοφὸς καὶ ἀγιοπρεπῆς ὁ λόγος οὐ γὰρ ἐν ἀνθρώπῳ κατασεμνύνεσθαι χρὴ μᾶλλον ἡμᾶς, ἀλλ' ἐπὶ Θεῷ. Πῶς οὖν ὁ Παῦλος ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ καυχᾶσθαι φησιν; Ἔδει γὰρ μᾶλλον ἐπὶ Θεῷ τοῦτο δορᾶν σκοπὸς γὰρ 15 οὗτος τοῖς ἄλλοις ἀγίοις. Ἄλλ' ὑπάρχων Πνευματοφόρος, ἐν θανάτῳ Χριστοῦ καυχᾶσθαι φησιν. Οἶδεν οὖν ἄρα Θεὸν ὄντα καὶ ἀληθῆ καὶ δι' ἡμᾶς παθόντα σαρκί.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους.

Περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός φησι· «Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ 20 κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ὑπεράνω πάσης Ἀρχῆς καὶ Ἐξουσίας καὶ Δυνάμεως καὶ Κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι». Ἴδου τὸν ἐγηγερωμένον ἐκ 25 νεκρῶν κεκάθικεν ὁ Πατήρ ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, ὑπεράνω πάσης Ἀρχῆς καὶ Ἐξουσίας καὶ Δυνάμεως, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου. Ἄρ' οὖν συνεδρεύει τῇ ὑπὲρ πάντα φύσει καθ' ἡμᾶς νοούμενος ἄνθρωπος, καὶ ἕτερον οὐδέν, ἧ, ὅπερ ἐστὶν ἀληθές, ὡς Θεὸς ἐνανθρωπήσας, καὶ ὑπάρχων μὲν ὁμοούσιος τῷ Πατρί,

90. Γαλ. 4, 8-9.

92. Ψαλμ. 61, 8.

91. Γαλ. 6, 14.

93. Ἐφ. 1, 19-21.

καὶ ἓνας Κύριος μὲ ἔνωση κατ' οἰκονομία ὅταν ἔγινε ὁ Λόγος ἄνθρωπος.

«Ἄλλὰ τότε, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζατε τὸν Θεό, ὑπηρετούσατε σ' αὐτούς πού δὲν ἦταν θεοὶ κατὰ φύση, τώρα ὅμως πού γνωρίσατε τὸν Θεό, ἢ μᾶλλον πού γνωρισθήκατε ἀπὸ τὸν Θεό, πῶς ἐπιστρέφετε πάλι στὰ ἀδύναμα καὶ πτωχὰ φυσικὰ στοιχεῖα;»⁹⁰. Ἐάν γνωρίσαμε τὸν Θεὸ ὁμολογώντας τὸν Χριστὸ καὶ λέμε ὅτι γνωρισθήκαμε ἀπὸ τὸν Θεό, γενόμενοι γνωστοὶ σ' αὐτόν, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός;

«Ἐμένα εἶθε νὰ μὴ μοῦ συμβεῖ νὰ καυχηθῶ γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο γιὰ τὸν σταυρὸ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέσω τοῦ ὁποίου ὁ κόσμος σταυρώθηκε γιὰ μένα καὶ ἐγὼ γιὰ τὸν κόσμο»⁹¹. Ὁ μακάριος Δαβὶδ ψάλλει· «Θὰ καυχηθῶ γιὰ τὸν Θεὸ τὸν Σωτήρα»⁹². Εἶναι ὁ λόγος σοφὸς καὶ πρέπει στοὺς ἀγίους. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανευόμαστε γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ τὸν Θεό. Πῶς λοιπὸν ὁ Παῦλος λέγει ὅτι καυχίεται γιὰ τὸν σταυρὸ τοῦ Κυρίου; Γιατὶ ἔπρεπε αὐτὴ τὴν καύχηση νὰ τὴν κάνει γιὰ τὸν Θεό, καθόσον αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν ἄλλων ἀγίων. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶναι Πνευματοφόρος, λέγει ὅτι καυχίεται γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Χριστοῦ. Ἄρα λοιπὸν γνωρίζει ὅτι εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ὅτι ἔπαθε γιὰ μᾶς ὡς πρὸς τὴ σάρκα.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἐφεσίους.

Γιὰ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα λέγει· «Σύμφωνα μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς πανίσχυρης δυνάμεώς του τὴν ὁποία ἐνήργησε στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἀνασταίνοντάς τον ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ βάζοντάς τον νὰ καθίσει στὰ δεξιὰ του στὰ ἐπουράνια πάνω ἀπὸ κάθε Ἄρχη καὶ Ἐξουσία καὶ Δύναμη καὶ Κυριότητα καὶ κάθε ὄνομα πού ὀνομάζεται ὄχι μόνο σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, ἀλλὰ καὶ στὸν μέλλοντα»⁹³. Νὰ τὸν ἀναστημένο ἀπὸ τοὺς νεκροὺς τὸν ἔβαλε ὁ Πατέρας νὰ καθίσει στὰ δεξιὰ του, πάνω ἀπὸ κάθε Ἄρχη καὶ Ἐξουσία καὶ Δύναμη καὶ κάθε ὄνομα πού ὀνομάζεται. Ἄρα λοιπὸν κάθεται μαζὶ μὲ τὴν πάνω ἀπ' ὅλα φύση ἓνας ἄνθρωπος πού νοεῖται σὰν ἐμᾶς καὶ τίποτ' ἄλλο, ἢ, πρᾶγμα πού εἶναι ἡ ἀλήθεια, σὰν Θεὸς πού ἐνανθρώπησε καὶ εἶναι βέβαια ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, καθόσον γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν,

καθὸ πέφηνεν ἐξ αὐτοῦ, προσλαβὼν δὲ τὸ ἀνθρώπινον οἰκονομικῶς, ἵνα ἐν αὐτῷ νοῆται Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός, καὶ διὰ τοῦτο τῇ θεΐᾳ δόξῃ κατεστεμμένος;

«Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου· ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν, τῆς ἐπαγγελίας ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ». Εἰ Χριστὸν οὐκ ἔχοντα τὰ ἔθνη διετέλουν ἐν ἀθεότητι κατὰ τὸν κόσμον, 10 ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν ἐσχήκασιν, οὐ μεμενήκασιν ἄθεοι, πῶς ἄρα οὐ Θεὸς ὁ Χριστός;

«Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα [τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ], ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δώῃ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς 15 δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν». Τὸ «Χριστός Ἰησοῦς» ὄνομα, καθὸ πλειστάκις εἰρήκαμεν, ἀνθρωπεῖα μορφῇ τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Λόγον σημαίνει πανταχοῦ. Πῶς οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν κατοικεῖ 20 διὰ τῆς πίστεως, εἰ μὴ νοεῖται Θεός, ἐνώσαντος ἑαυτῷ τὴν σάρκα τοῦ Λόγου, ὃς καὶ θεϊκῶς ἐν ἡμῖν κατοικεῖ διὰ τοῦ Πνεύματος; Εἰ δὲ κοινὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καὶ ἕτερος υἱὸς παρὰ τὸν φύσει καὶ μόνον, φημι δὴ τὸν ἐκ Θεοῦ, τίς ὁ ἐν ἡμῖν κατοικῶν; ἢ πῶς ἀνθρώποις διὰ πίστεως ἐνοικίζεται; Καίτοι λέγοντος Ἰωάννου σα- 25 φῶς περὶ τοῦ Χριστοῦ, «Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστιν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν».

Ἐκ τῆς πρὸς Φιλιππησίους.

Περὶ τῶν ἐν νόμῳ καυχημάτων φησὶν· «Ἔτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἤγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. Ἀλλὰ μενοῦνγε ἠγοῦμαι 30 τὰ πάντα ζημίαν εἶναι, διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ

προσέλαβε ὅμως κατ' οἰκονομία τὴν ἀνθρώπινη φύση γιὰ νὰ νοεῖται ταυτόχρονα ὁ ἴδιος Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος, καὶ γι' αὐτὸ στεφανωμένος μὲ τὴ θεία δόξα;

«Γι' αὐτὸ νὰ θυμᾶστε, ὅτι κάποτε σεῖς οἱ ἐθνικοὶ ὡς πρὸς τὴ σάρκα, πού ὀνομαζόσασταν ἀκροβυστία ἀπὸ τὴ λεγόμενη περιτομὴ πού γίνεται στὴ σάρκα μὲ χέρι ἀνθρώπου, ἐκεῖνα τὰ χρόνια ζούσατε χωρὶς τὸν Χριστό, ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ ξένοι ἀπὸ τὶς διαθῆκες, καὶ μὴ ἔχοντας ἐλπίδες γιὰ τὶς ἐπαγγελίες, ζούσατε χωρὶς Θεὸ μέσα στὸν κόσμo»⁹⁴. Ἐν λοιπὸν οἱ ἐθνικοὶ μὴ ἔχοντας Χριστὸ ζοῦσαν χωρὶς Θεὸ στὸν κόσμo, καὶ ὅταν τὸν ἀπέκτησαν δὲν ἦταν πιά ἄθεοι, πῶς ἄρα δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός;

«Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς λυγίζω τὰ γόνατά μου στὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο παίρνει τὸ ὄνομα κάθε γένος στοὺς οὐρανοὺς καὶ στὴ γῆ, γιὰ νὰ δώσει σ' ἐσᾶς σύμφωνα μὲ τὸν πλοῦτο τῆς δόξας του νὰ ἐνισχυθεῖτε μὲ δύναμη στὸν ἐσωτερικό σας ἄνθρωπο μὲ τὸ Πνεῦμα του, γιὰ νὰ κατοικήσει ὁ Χριστὸς μὲ τὴν πίστη μέσα στὶς καρδιές σας»⁹⁵. Τὸ ὄνομα Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅπως πολλές φορές εἶπαμε, σημαίνει παντοῦ τὸν Θεὸ Λόγο πού φανερώθηκε μὲ ἀνθρώπινη μορφή. Πῶς λοιπὸν κατοικεῖ μέσα στὶς καρδιές μας μὲ τὴν πίστη, ἂν δὲν νοεῖται Θεός, πού ἔνωσε ὁ Λόγος μὲ τὸν ἑαυτὸ τὴ σάρκα, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ ὡς Θεὸς μέσα μας μέσω τοῦ Πνεύματος; Ἐν ὅμως ὁ Χριστὸς εἶναι κοινὸς ἄνθρωπος καὶ ἓνας ἄλλος υἱὸς κοντὰ στὸν ἄλλο τὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ μόνο Υἱό, ἐνωῶ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού κατοικεῖ μέσα μας; Ἐν πῶς κατοικεῖ μέσα στοὺς ἀνθρώπους μέσω τῆς πίστεως; Καὶ βέβαια ὁ Ἰωάννης λέγει καθαρὰ γιὰ τὸν Χριστό· «Ἀπὸ αὐτὸ γνωρίζομε ὅτι ζεῖ μέσα μας, ἀπὸ τὸ ὅτι μᾶς ἔδωσε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα του»⁹⁶.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Φιλιππησίους.

Γιὰ τὰ καυχήματα τοῦ νόμου λέγει· «Αὐτὰ πού ἄλλοτε ἦταν γιὰ μένα κέρδη, αὐτὰ μὲ τὴν πίστη μου στὸν Χριστὸ τὰ θεωρῶ ζημίαι. Καὶ βέβαια τὰ θεωρῶ ὅλα ζημίαι μου μπροστὰ στὴν ὑπεροχὴ τῆς

96. Ἰακ. 4, 13.

Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, δι' ὃν τὰ πάντα ἐξημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω». Τί δὲ καὶ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ; Διὰ τί ζημία καὶ σκύβαλα ἐν νόμῳ; Καίτοι Θεὸν τὸν φύσει καὶ ἀληθινὸν ὁ διὰ Μωσέως νόμος τοῖς
5 ἀρχαιοτέροις ἐκήρυττεν· οἱ δὲ τῆς νέας Διαθήκης μυσταγωγοὶ Χριστὸν τῷ κόσμῳ κατηγγέλκασιν. Ἄλλ' εἶπερ ἐστὶν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, αὐτὸ δὴ τοῦτο κοινός, οὐχ ἐνώσει τῇ καθ' ὑπόστασιν, τῇ πρὸς γε, φημί, τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, εἶναι Θεὸς πεπιστευμένος, πῶς ὑπερέξει τῆς νομικῆς πίστεως ἢ κατ' αὐτόν;

10

Ἐκ τῆς πρὸς Κολασσαεῖς.

«Νῦν χαίρω», φησὶν, «ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς
15 ὑμᾶς, πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ Θεὸς γνωρίσαι τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι Χριστὸς ἐν ἡμῖν, ἡ ἐλπίς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν». Πῶς κέκρυπται
20 τὸ μυστήριον, ἢ πῶς ἐστὶν ὅλως Λόγος Θεοῦ, ποῖος δὲ ὁ πλοῦτος τῆς δόξης ἔνεστιν αὐτῷ, εἶπερ ἐστὶ κοινός ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς ὁ Χριστός; Οὐδὲ γὰρ μέγα ἐστίν, ἀλλ' οὐδὲ ἀξιόλογον τὸ μυστήριον, εἰ μὴ ὡς Θεῷ προσίμεν τῷ Χριστῷ καὶ συνίμεν, ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος καὶ ἐν ἰσότητι καὶ μορφῇ τοῦ Πατρὸς, καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς
25 κένωσιν, γενόμενος ἄνθρωπος καὶ μεμενηκώς ὅπερ ἦν· πλούσιον γὰρ οὕτω καὶ δόξη πολλῇ νοεῖται τὸ μυστήριον.

«Ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον ἡμῶν, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐπικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ δεβαιούμενοι ἐν πίστει». Πῶς οὖν παρελάβομεν τὸν Χριστόν,
30 διδάξει λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο».

γνώσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ χάρη τοῦ ὁποίου ζημιώθηκα τὰ πάντα καὶ τὰ θεωρῶ σκύβαλα, γιὰ νὰ κερδίσω τὸν Χριστό»⁷⁷. Ποιὰ εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τῆς γνώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Γιατί ὅσα ἀνήκουν στὸ νόμο εἶναι ζημιά καὶ σκύβαλα; Καὶ βέβαια ὁ Μωσαϊκὸς νόμος κήρυττε στοὺς παλαιότερους τὸν κατὰ φύση καὶ ἀληθινὸ Θεό, ἐνῶ οἱ διδάσκαλοι τῆς νέας Διαθήκης κήρυξαν στὸν κόσμον τὸν Χριστό. Ἀλλὰ ἂν εἶναι ἄνθρωπος σὰν καὶ ἐμᾶς, δηλαδή ἄνθρωπος κοινός, πὺ δὲν πιστεύεται, ἐννοῶ, ὅτι μὲ ἔνωση τῆς ὑπόστασής του μὲ τὸν Θεὸ Λόγον εἶναι Θεός, πῶς ἢ πίστη σ' αὐτόν θὰ ὑπερβεῖ τὴν πίστη στὸ νόμο;

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Κολοσσαεῖς.

«Τώρα», λέγει, «χαίρομαι πὺ ὑποφέρω γιὰ σᾶς καὶ συμπληρῶ τὸ ὑστέρημα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ στὸ σῶμα μου γιὰ χάρη τοῦ σώματος ἐκείνου πὺ εἶναι ἡ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας ἐγὼ ἔγινα διάκονος σύμφωνα μὲ τὴν κατ' οἰκονομία τοῦ Θεοῦ ἐντολὴ πὺ ἔλαβα ἀπὸ αὐτόν γιὰ σᾶς, ὥστε νὰ ὀλοκληρώσω τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸ μυστήριον πὺ ἦταν κρυμμένο γιὰ αἰῶνες ἐπὶ σειρὰ γενεῶν καὶ τώρα φανερώθηκε στοὺς πιστοὺς του, σ' αὐτοὺς πὺ θέλησε ὁ Θεὸς νὰ γνωρίσει ποιὸς εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς δόξας πὺ περιέχει αὐτὸ τὸ μυστήριον γιὰ τοὺς ἐθνικούς, καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Χριστὸς πὺ ὑπάρχει μέσα σας, ἡ ἐλπίδα τῆς δόξας, καὶ τὸν ὁποῖο ἐμεῖς κηρύττομε»⁷⁸. Πῶς ἦταν κρυμμένο τὸ μυστήριον, ἢ πῶς εἶναι γενικὰ Λόγος Θεοῦ, ποιὸς εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς δόξας πὺ ὑπάρχει σ' αὐτόν, ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι κοινός σὰν ἐμᾶς ἄνθρωπος; Γιατί δὲν εἶναι μεγάλο, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀξιόλογο τὸ μυστήριον ἂν δὲν δεχθοῦμε τὸν Χριστό ὡς Θεὸ καὶ δὲν κατανοήσομε ὅτι, ἐνῶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός, ἴσος καὶ σύμμορφος μὲ τὸν Πατέρα, ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του καὶ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἔμεινε ὡστόσο αὐτὸ πὺ ἦταν. Γιατί ἔτσι νοεῖται τὸ μυστήριον μὲ τόσο πλοῦτο καὶ τόση πολλὴ δόξα.

«Ὅπως λοιπὸν διδαχθήκατε καὶ δεχθήκατε τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦ Χριστό, ἔτσι νὰ βαδίζετε, θεμελιωμένοι καὶ οἰκοδομούμενοι πάντων σ' αὐτόν σταθεροὶ στὴν πίστη σας»⁷⁹. Πῶς λοιπὸν παραλάβουμε τὸν Χριστό, θὰ μᾶς τὸ διδάξει καὶ θὰ μᾶς τὸ πεί ὁ σοφὸς Ἰωάννης

Ἄλλ' οὐ πέπανται τοῦ εἶναι Λόγος, καὶ εἰ γέγονε σὰρξ· συνεδρεύει γὰρ καὶ οὕτω τῷ ἰδίῳ Πατρὶ, καὶ Κύριος τῆς δόξης ὁ ἐσταυρωμένος ὠνόμασται.

«Τῇ προσευχῇ προσκατερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν
5 εὐχαριστία, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ Θεὸς ἀνοιξῆ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλήσαι τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλήσαι». Εἰ μὴ Θεὸς ὁ Χριστός, ἄνθρωπος δὲ θεία χάριτι τετιμημένος, οὐδὲν ἔχει βαθὺ τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον· ποίας οὖν ἐδεῖτο θύρας εἰς τὸ φα-
10 νερῶς αὐτὸ καὶ καθὼς ἔδει λαλήσαι; Μέγα γὰρ οὐδὲν ἢ χαλεπὸν τὸ περὶ ἀνθρώπου λέγειν, ὡς εἶη κατὰ φύσιν ἄνθρωπος, Εἰ δὲ ἄνθρωπος γεγωνῶς ὁ ἐκ Θεοῦ κηρύττεται Λόγος, χρεῖα δὴ πάντως Θεοῦ, τοῦ καὶ θύραν ἀνοίγοντος καὶ διδόντος λαλήσαι τὸ μυστήριον, καθ' ὃν προσήκει τρόπον.

15 Ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους.

«Ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ». Μονογενῆς κατὰ φύσιν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρός ὠνόμασται Λόγος, ὅτι μόνος ἐκ μόνου γεγέννηται τοῦ Πατρὸς εἴρηται δὲ καὶ πρωτότο-
20 κος, ὅτε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκουμένην ἄνθρωπος γεγωνῶς καὶ μέρος αὐτῆς. Πλὴν καὶ οὕτω προσκνεῖται παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἀνακειμένου τε καὶ πρέποντος μόνῳ Θεῷ τοῦ καὶ προσκνεῖσθαι δεῖν. Πῶς οὖν οὐ Θεὸς ὁ Χριστός, ὁ καὶ ἐν οὐρανῷ προσκυνούμενος;

25 «Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. Πρὸς δὲ τὸν Υἱόν· Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος», καί, «Ἡ ῥάβδος τῆς εὐθύτητός σου ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο
30 ἔχρισέ σε, ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου». Εἰ ποιητῆς ἀγγέλων ἐστὶν ὁ θρόνον ἔχων εἰς τὸν

1. Ἰω. 1, 14.

2. Κολ. 4, 2-4.

«Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος»¹. Δὲν ἔπαυσε ὅμως νὰ εἶναι Λόγος, μολονότι ἔγινε ἄνθρωπος. Γιατὶ καὶ ἔτσι κάθεται στὸν θρόνο μαζί μὲ τὸν Πατέρα του, καὶ ὁ σταυρωμένος ὀνομάσθηκε Κύριος τῆς δόξας.

«Νὰ ἐπιμένετε μὲ καρτερία στὴν προσευχή σας, ἐπαγρυπνώντας κατ' αὐτὴν μὲ εὐχαριστίες. Ταυτόχρονα νὰ προσεύχεσθε καὶ γιὰ μένα, γιὰ νὰ μοῦ ἀνοίξει θύρα τοῦ λόγου, γιὰ νὰ κηρύξω τὸ μυστήριο τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὸ ὅποιο καὶ εἶμαι φυλακισμένος, γιὰ νὰ τὸ φανερώσω ἔτσι ὅπως πρέπει νὰ τὸ κηρύξω»². Ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ἀλλὰ ἄνθρωπος τιμημένος ἀπὸ τὴ θεία χάρη, δὲν ἔχει κανένα βάθος τὸ σχετικὸ μ' αὐτὸν μυστήριο. Ποιὰ θύρα λοιπὸν χρειαζόταν γιὰ νὰ τὸ κηρύξει φανερὰ καὶ ὅπως ἔπρεπε; Γιατὶ δὲν ἦταν μεγάλο καὶ δύσκολο νὰ μιλήσει γιὰ ἄνθρωπο, ἐὰν ἦταν κατὰ φύσιν ἄνθρωπος. Ἐὰν ὅμως ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ κηρύττεται ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος, ὑπάρχει ὁπωσδήποτε ἀνάγκη Θεοῦ, πού καὶ τὴ θύρα νὰ ἀνοίγει καὶ νὰ τὸν δυναμώνει νὰ κηρύξει τὸ μυστήριο μὲ τὸν τρόπο πού πρέπει.

Ἐκτὸς τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑβραίους.

«Κι ὅταν εἰσάγει τὸν πρωτότοκο στὴν οἰκουμένη λέγει· Καὶ νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»³. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα ὀνομάσθηκε κατὰ τὴ φύσιν Μονογενῆς, ἐπειδὴ γεννήθηκε μόνος ἀπὸ μόνο τὸν Πατέρα. Ὀνομάσθηκε καὶ πρωτότοκος, ὅταν ἦρθε στὴν οἰκουμένη, ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἓνα μέρος αὐτῆς. Πλὴν ὅμως καὶ ἔτσι τὸν προσκυνοῦν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, ἐνῶ αὐτὸ μόνο στὸν Θεὸ ἀνήκει καὶ ἀρμόζει, ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ προσκυνεῖται. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστὸς πού προσκυνεῖται καὶ στὸν οὐρανό;

«Πρὸς τοὺς ἀγγέλους βέβαια λέγει, Αὐτὸς πού κάνει τοὺς ἀγγέλους τοῦ πνεύματα καὶ τοὺς ὑπηρέτες τοῦ φλόγα φωτιᾶς, ἐνῶ στὸν Υἱὸ του· Ὁ θρόνος σου, Θεέ μου, μένει ἀσάλευτος στοὺς αἰῶνες, καὶ τὸ σκῆπτρο τῆς δικαιοσύνης εἶναι τὸ σκῆπτρο τῆς βασιλείας σου. Ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη καὶ μίσησες τὴν ἀδικία. Γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε, Θεέ μου, ὁ Θεὸς σου μὲ λάδι ἀγαλλίασης περισσότερο ἀπὸ τοὺς μετόχους σου»⁴. Ἐὰν εἶναι δημιουργὸς τῶν ἀγγέλων αὐτὸς πού

3. Ἑβρ. 1, 6.

4. Ἑβρ. 1, 8-9.

αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ἀγαπήσας τε δικαιοσύνην καὶ μεμνηκῶς ἀδικίαν, καὶ διὰ τοῦτο κεχρῖσθαι λεγόμενος τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τί δὴ ἄρα φαμέν εἰς ἐννοίας ἐρχόμενοι τὰς ἐπ' αὐτῶ; Εἰ γὰρ ποιεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ θρόνον ἔχει θεότητος, τίνα τρόπον χρίεται τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιᾶσεως; Οὐκοῦν κτίζει μὲν ὡς Θεὸς ἀγγέλους, χρίεται δὲ ὡς ἄνθρωπος· οὐκ εἰς τὴν τῆς θεότητος φύσιν, ἀλλ' εἰς τὸ τῆς οἰκονομίας εὐτεχνῆς ἐρχομένου τοῦ χρίσματος. Θεὸς ἄρα καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς Θεὸς μὲν τῇ φύσει, ἄνθρωπος δὲ καθ' ἡμᾶς
10 ὁ αὐτὸς οἰκονομικῶς, ὅτε γέγονεν ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα.

«Βλέπετε, ἀδελφοί, μὴ ποτέ ἐστιν ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος». Εἰ ἀρνούμενοι τὸν Χριστόν, ἀφιστάμεθα Θεοῦ ζῶντος καὶ ἀληθινοῦ, ἐμμένοντες δὲ τῇ εἰς αὐτὸν πίστει, κατ' οὐδένα τρόπον ποιούμεθα τὴν ἀπο-
15 στασίαν, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός;

«Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς δομιάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ τὴν
20 συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι;». Εἰ μὴ Θεὸς ἀληθὴς ἐστιν ὁ Χριστός, τίς ἢ ὄνησις ἢ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ; Ἡ πῶς ἡμῶν καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων; Αἷμα γὰρ ἀνθρώπου κοινού τί τὸ πλέον ἔχει παρὰ τὸ αἷμα τῶν τράγων; Ἀλλ' οὐδὲν ὅλως, πλὴν ὅτι τὸ μὲν ἐστιν ἀλόγου ζώου,
25 τὸ δὲ λογικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν, σάρκα λαβὼν, ἔθηκεν ὑπὲρ πάντων τὸ ἴδιον αἷμα, ταύτητοι καὶ καθαρίζειν δύναται τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν, καὶ νεκρῶν ἔργων ἀπαλλάτειν, καὶ προσάγειν εἰς λατρείαν τῷ Θεῷ.

«Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρισμῶν ἐπὶ δυσὶν
30 ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει, πόσῳ, δοκεῖτε, χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς δια-

5. Ἐβρ. 3, 12.

6. Ἐβρ. 9, 13-14.

ἡ βασιλεία του διαρκεῖ αἰώνια, καὶ ἐπειδὴ ἀγάπησε τὴ δικαιοσύνη καὶ ἐμίσησε τὴν ἀδικία, γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι ἔχει χρισθεῖ μὲ τὸ λάδι τῆς ἀγαλλίασης ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, τί πρέπει νὰ ποῦμε ὅταν ἐκφράζομε σκέψεις γι' αὐτόν; " Ἄν δηλαδὴ κάνει τοὺς ὑπηρέτες του πνεύματα καὶ κατέχει τὸν θρόνο τῆς θεότητος, πῶς χρίεται μὲ τὸ λάδι τῆς ἀγαλλίασης; Δημιουργεῖ λοιπὸν ὡς Θεὸς τοὺς ἀγγέλους, χρίεται ὅμως ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ χρίσμα γίνεται ὄχι στὴ φύση τῆς θεότητος, ἀλλὰ σ' αὐτὸ πού ἐπινόησε τὸ σοφὸ σχέδιο τῆς οἰκονομίας. " Ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· Θεὸς ὡς πρὸς τὴ φύση, καὶ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς κατ' οἰκονομία ὅταν γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα ὡς πρὸς τὴ σάρκα.

«Προσέχετε, ἀδελφοί, μήπως κάποτε ἀποκτήσει κάποιος ἀπὸ σαῶς καρδιὰ πονηρὴ καὶ ἄπιστη καὶ ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ τὸ ζῶντα Θεό»⁵. " Ἄν ὅταν ἄρνούμαστε τὸν Χριστὸ ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸν ζῶντα καὶ ἀληθινό, ἐνῶ ὅταν παραμένουμε στὴν πίστη πρὸς αὐτόν μὲ κανένα τρόπο δὲν πραγματοποιοῦμε ἀποστασία ἀπὸ αὐτόν, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός;

«" Ἄν τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ τέφρα δαμάλας καθαρίζουν μὲ τὸ ράντισμα τοὺς ἀκάθαρτους γιὰ νὰ εἶναι καθαρὸ τὸ σῶμα, πόσο μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρόσφερε ἄμωμο τὸν ἑαυτό του στὸν Θεό, θὰ καθαρίσει τὴ συνείδησή μας ἀπὸ ἔργα νεκρὰ γιὰ νὰ λατρεύομε τὸν ζωντανὸ Θεό;»⁶ " Ἄν ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεὸς ἀληθινός, ποιά εἶναι ἡ ὠφέλεια πού προκαλεῖται ἀπὸ τὸ αἷμα του; " Ἡ πῶς θὰ καθαρίσει τὴ συνείδησή μας ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα; Γιατὶ τὸ αἷμα κοινοῦ ἀνθρώπου τί ἐπιπλέον ἔχει ἀπὸ τὸ αἷμα ἀλόγου ζώου. Κανένα ἀπολύτως, ἐκτὸς μόνο ὅτι τὸ ἓνα εἶναι αἷμα ἀλόγου ζώου, ἐνῶ τὸ ἄλλο λογικοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατὰ φύση ὅταν ἔλαβε σάρκα πρόσφερε ὡς θυσία γιὰ χάρη ὅλων τὸ δικό του αἷμα, γι' αὐτὸ καὶ μπορεῖ νὰ καθαρίζει ἐκείνους πού πιστεύουν σ' αὐτόν καὶ νὰ τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ ἔργα πού ὀδηγοῦν στὸ θάνατο καὶ νὰ τοὺς ὀδηγεῖ στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

«" Ἄν ἀθετήσῃ κάποιος τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ, μὲ δύο ἢ τρεῖς μάρτυρες τιμωρεῖται μὲ θάνατο· πόσο βαρύτερης τιμωρίας, νομίζετε, θὰ κριθεῖ ἄξιός αὐτὸς πού καταπάτησε τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ θεώρησε

θήκης κοινὸν ἠγησάμενος καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυδρίσας, ἐν ᾧ ἠγιάσθη;». Ὁ θεῖον ὑδρίσας νόμον, ἤγουν ἀθετήσας, οὐκ ἴσον ἔχει τὸ ἔγκλημα τῷ εἰς ἄνθρωπον ἡμαρτηκότι, ἀλλὰ πολὺ φορτικώτερον· καὶ γοῦν ὁ μὲν νόμον παραβεβηκῶς ὑπὸ τὴν τοῦ
 5 θανάτου πέπτωκε δίκην, ὁ δὲ εἰς ἄνθρωπον πεπλημμεληκῶς εἶη ἂν καὶ συγγνώμης ἄξιος. Πῶς οὖν ἐν χείρονι δίκη τοῦ πλημμελοῦντος εἰς τὸν Μωσέως νόμον, ὁ κοινὸν ἠγησάμενος τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ; Ἀλλὰ μὴν ἐν χείρονι, καὶ σφόδρα εἰκότως. Οὐκ ἄρα κοινὸν τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Θεὸς γὰρ ἦν ὁ Λόγος γενόμε-
 10 νος σὰρξ

«Βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. Εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐξέφυγον, τὸν ἐπὶ τῆς γῆς παραιτησάμενοι τὸν χρηματίζοντα, πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἢ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελλται, λέγων, ὅτι
 15 Ἐπαξ ἐγὼ σείσω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν». Τίς ὁ χρηματίσας ἐπὶ γῆς, ὃν παραιτησάμενοι κεκινδυνεύκασιν οἱ τῶν Ἰουδαίων πατέρες; Ἡ δὴλον, ὅτι Μωσῆς; Ἀλλ' οὐκ ἐκ γῆς ὁ Χριστός, ἐξ οὐρανῶν δὲ μᾶλλον. Ὁ γὰρ ἄνωθεν καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς Θεὸς Λόγος, ἄνθρωπος γέγονε καὶ Θεός. Χείρων οὖν ἢ
 20 δίκη τοῖς αὐτὸν ἀποστρεφόμενοις, καὶ μάλα εἰκότως. Ὡς γὰρ ὁ σοφὸς φησιν Ἰωάννης, «Ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ, τουτέστιν ἀνθρώπινα, ὁ δὲ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν», ὡς Θεὸς δηλονότι. Τοῦτο δὲ ἦν τε καὶ ἔστι Χριστός.

«Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός, καὶ εἰς τοὺς
 25 αἰῶνας». Τὸν ἐκ Θεοῦ φύντα Λόγον τότε κεκλημένον εὐρήσομεν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικός. Πῶς οὖν ὁ χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτός καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας; Ἐνώσει δηλονότι τῇ πρὸς τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, εἰς Υἱὸν ἓνα νοουμένης τῆς ἀναληφθείσης ἐξ αὐτοῦ σαρκός· οὕτω γὰρ τὸ ἄτρεπτον τοῦ Λόγου
 30 κατὰ φύσιν μενεῖ πάλιν αὐτῷ, νοουμένῳ καὶ μετὰ σαρκός

7. Ἐβρ. 10, 28-29.

9. Ἰω. 3, 31.

8. Ἐβρ. 12, 25-26.

10. Ἐβρ. 13, 8.

τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸ καὶ πρόσβαλε τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος μετὰ τὸ ὁποῖο ἀγιάσθηκε;»⁷. Ὅποιος ἐξύβρισε ἢ ἀθέτησε τὸν θεῖο νόμο δὲν διαπράττει ἴσο ἀμάρτημα μὲ αὐτὸν ποὺ ἀμαρτάνει σὲ ἄνθρωπο, ἀλλὰ πολὺ βαρύτερο. Γι' αὐτὸ λοιπὸν αὐτὸς ποὺ παραβαίνει τὸν νόμο, τιμωρεῖται μὲ τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ θὰ σφάλλει σ' ἓναν ἄνθρωπο, μπορεῖ καὶ νὰ λάβει συγχώρηση. Πῶς λοιπὸν θὰ κριθεῖ ἄξιος μικρότερης ποινῆς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ παραβαίνει τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ ἐκεῖνος ποὺ θεώρησε κοινὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ; Ἀλλὰ βαρύτερης βέβαια καὶ πολὺ εὐλογα. Δὲν εἶναι λοιπὸν κοινὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος ὅταν ἐγίνε ἄνθρωπος.

«Προσέχετε μὴν ἀρνηθεῖτε νὰ ἀκούσετε αὐτὸν ποὺ σᾶς μιλάει. Γιατί, ἂν ἐκεῖνοι δὲν ξέφυγαν τὴν τιμωρία ἀρνούμενοι νὰ ἀκούσουν ἓναν ἄνθρωπο ποὺ δίδασκε στὴ γῆ, πολὺ περισσότερο δὲν θὰ ξεφύγομε ἐμεῖς ἂν ἀποστρεφόμεσθε ἐκεῖνον ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ τότε κλόνισε τὴ γῆ, τώρα ὅμως ὑπόσχεται λέγοντας· Μιὰ φορὰ ἀκόμα ἐγὼ θὰ κλονίσω, ὄχι μόνο τὴ γῆ ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανό»⁸. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ γῆ καὶ ποὺ κινδύνευσαν ὅταν τὸν ἀρνήθηκαν οἱ πρόγονοι τῶν Ἑβραίων; Ἡ εἶναι φανερὸ ὅτι εἶναι ὁ Μωυσῆς; Ὁ Χριστὸς ὅμως δὲν προερχόταν ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλὰ ἀσφαλῶς ἀπὸ τὸν οὐρανό. Γιατὶ ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐγίνε ἄνθρωπος καὶ Θεός. Βαρύτερη λοιπὸν θὰ εἶναι ἡ τιμωρία γι' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀποδοκιμάζουν, καὶ πολὺ εὐλογα. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ σοφὸς Ἰωάννης, «Ὅποιος εἶναι ἀπὸ τὴ γῆ μιλάει ἀπὸ τὴ γῆ», δηλαδή ἀνθρώπινα, «αὐτὸς ποὺ ἔρχεται ὅμως ἀπὸ τὸν οὐρανὸ εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλους»⁹, δηλαδή ὡς Θεός. Αὐτὸ ἦταν καὶ εἶναι ὁ Χριστός.

«Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερα εἶναι ὁ ἴδιος καὶ θὰ εἶναι καὶ στοὺς αἰῶνες»¹⁰. Τὸν Λόγο ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ θὰ τὸν βροῦμε νὰ λέγεται Ἰησοῦς Χριστὸς τότε, ὅταν γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα. Πῶς λοιπὸν χθὲς καὶ σήμερα εἶναι ἴδιος καὶ θὰ εἶναι καὶ στοὺς αἰῶνες; Μὲ τὴν ἔνωσή του δηλαδή μὲ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ποὺ νοεῖται ἓνας Υἱὸς μὲ τὴ σάρκα ποὺ ἀνέλαβε ὁ Λόγος. Γιατὶ ἔτσι καὶ τὸ ἄτρεπτο τοῦ Λόγου κατὰ φύσιν θὰ μείνει πάλι σ' αὐτὸν ὅταν νοεῖται καὶ μὲ τὴ σάρκα.

Ἐκ τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.

«Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ Σω-
 τῆρος ἡμῶν, Τιμοθέε γνησίω τέκνω ἐν πίστει». Τὸ τοῦ Σωτῆρος
 ὄνομα πρόποι ἂν μᾶλλον οὐχ ἑτέρω κυρίως τε καὶ ἀληθῶς, πλήν
 5 ὅτι δὴ μόνω τῷ κατὰ φύσιν ὄντι Θεῷ· οὕτω καὶ νῦν αὐτὸν ὠνόμα-
 σεν ὁ μυσταγωγός· Ἄλλ' ἔστι Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν, Ἰησοῦς
 Χριστός· ὠνόμασται γὰρ Ἰησοῦς, καὶ τὴν τοῦ ὀνόματος δύναμιν,
 ἤγουν ἐρμηνείαν, σαφῆ καθιστὰς ὁ μακάριος ἄγγελος, ἔφασκε·
 «Καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν
 10 αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν». Θεὸς οὖν ἄρα ὁ Χριστός, εἵπερ
 ἔστι Σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, καθά φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος.

Ἐκ τῆς πρὸς Τίτον.

Ἐπέφανη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώ-
 ποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς
 15 κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν
 ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφά-
 νειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ
 πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρῶς ἑαυτῶ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν
 20 καλῶν ἔργων». Ποία χάρις ἐπέφανεν ἡμῖν, ἡ ποίου Θεοῦ, καίτοι
 λεγομένη σωτήριος εἶναι πᾶσιν ἀνθρώποις; Ἄλλ' ἔστι δῆλον, ὅτι
 «Θεὸς ὢν Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν», κατὰ τὸν μακάριον Δαυῖδ.
 Αὐτοῦ τὴν ἐξ οὐρανῶν ἐπιφάνειαν τῆς δόξης προσδεχόμεθα, καὶ
 αὐτὸς ἐστὶν ὁ μέγας Θεὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὃς
 25 δέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα, πάσης ἁμαρτίας ἀπαλλάξας,
 ἑαυτῷ παραστήσῃ γνησίους προσκνητάς· Εἶτα τίς ὁ λέγων οὐκ
 εἶναι Θεὸν ἀληθινὸν τὸν Ἐμμανουήλ, τοῦ μακαρίου Παύλου περὶ
 αὐτοῦ λέγοντος, «Τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ»;

11. Α' Τιμ. 1, 1.

13. Τίτ. 2, 11-14.

12. Ματθ. 1, 21.

14. Ψαλμ. 117, 27.

Ἐκ τῆν ἀ΄ ἐπιστολῆ πρὸς Τιμόθεο.

«Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲν ἐντολή τοῦ Θεοῦ Σωτήρα μας, καὶ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι ἡ ἐλπίδα μας, στὸν Τιμόθεο, γνήσιο παιδί μου ὡς πρὸς τὴν πίστη»¹¹. Τὸ ὄνομα τοῦ Σωτήρα ταιριάζει μᾶλλον κυριολεκτικὰ καὶ ἀληθινὰ ὄχι σὲ ἄλλον, ἀλλὰ μόνο σ' αὐτὸν πού εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι καὶ τώρα ἔδωσε σ' αὐτὸν τὸ ὄνομα αὐτὸ ὁ διδάσκαλος. Ἀλλὰ εἶναι Σωτήρας καὶ Κύριος μας ὁ Ἰησοῦς Χριστός, γιατί ὀνομάσθηκε Ἰησοῦς καὶ κάνοντας σαφές τὸ νόημα τοῦ ὀνόματος, δηλαδή ἐρμηνεύοντάς το ὁ μακάριος ἄγγελος, ἔλεγε· «Καὶ θὰ δώσει ὄνομα σ' αὐτὸν Ἰησοῦς· γιατί αὐτὸς θὰ σώσει τὸν λαό του ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τους»¹². Ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός, ἐφόσον εἶναι Σωτήρας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅπως λέγει ὁ θεσπέσιος Παῦλος.

Ἐκ τῆν ἐπιστολῆ πρὸς τὸν Τίτο.

«Φανερώθηκε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σωτηρία γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μᾶς διδάσκει, ἀφοῦ ἀρνηθοῦμε τὴν ἀσέβεια καὶ τὶς κοσμικὲς ἐπιθυμίες, νὰ ζοῦμε μὲ σωφροσύνη καὶ εὐσέβεια στὸν κόσμον αὐτόν, περιμένοντας τὴ μακάρια ἐλπίδα μας καὶ τὴ φανέρωση τῆς δόξας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού παρέδωσε τὸν ἑαυτό του γιὰ μᾶς, θέλοντας νὰ μᾶς λυτρώσει ἀπὸ κάθε ἀνομία καὶ νὰ μᾶς κάνει λαὸ δικό του ἐκλεκτό, καὶ ζηλωτὴ καλῶν ἔργων»¹³. Ποιὰ χάρις φανερώθηκε σ' ἐμᾶς ἡ ποιοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ὁποία βέβαια λέγεται ὅτι εἶναι σωτηρία γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους; Ἀλλ' εἶναι φανερό ὅτι εἶναι ἐκεῖνου πού σύμφωνα μὲ τὸν μακάριο Δαβὶδ, «εἶναι Θεὸς καὶ Κύριος καὶ φανερώθηκε σ' ἐμᾶς»¹⁴. Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τὴ φανέρωση ἀπὸ τὸν οὐρανὸ περιμένουμε, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μέγας Θεὸς καὶ Σωτήρας μας Ἰησοῦς Χριστός, πού παρέδωσε τὸν ἑαυτό του γιὰ μᾶς, γιὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ κάθε ἁμαρτία καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσει μπροστά του γνήσιους προσκνητὲς τοῦ ἑαυτοῦ του. Καὶ ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πού λέγει ὅτι δὲν εἶναι ὁ Ἐμμανουήλ ἀληθινὸς Θεός, τὴ στιγμή πού ὁ μακάριος Παῦλος γράφει γι' αὐτόν, «Τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»;

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ (ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ)

Ἐκ τῆς Ἰακώβου Ἐπιστολῆς.

Ὅτι Θεὸς ὁ Χριστός.

«Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· πᾶσα δόσις ἀγαθὴ
 5 καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστιν, καταβαῖνον ἐκ τοῦ Πατρὸς
 τῶν φώτων». «Πᾶσα δόσις», φησὶν, «ἀγαθὴ»· ἀγαθὴ δὲ δόσις, τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τὸ δύνασθαι πληροῦν ἐν αὐτῷ τὰς θεοσημεί-
 ας. Εἶτα, εἰ τοῖς ἀγίοις χαρίζεται τὸ Πνεῦμα Χριστός, καὶ μὴν καὶ
 τὸ δύνασθαι πληροῦν τὰ παράδοξα, πῶς οὐκ ἂν εἶη Θεὸς ἄλη-
 10 θινὸς ὁ Χριστός;

«Ὑποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται
 ἀφ' ὑμῶν». Ἴδου σαφῶς ἐν τούτοις ὑποτάττεσθαι δεῖν ἡμᾶς ἔφη τῷ
 Θεῷ. Φησὶ δὲ Χριστός· «Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς». Ὅτε
 τοίνυν οἱ τὸν ζυγὸν αἴροντες τὸν αὐτοῦ οὐχ ἑτέρῳ τινὶ παρὰ τὸν
 15 Θεὸν ὑποτάττονται, πῶς οὐκ ἂν εἶη Θεός;

Ἐκ τῆς Πέτρου Ἐπιστολῆς πρώτης.

«Πέτρος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητοῖς παρεπιδήμοις
 διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας, καὶ Βιθυ-
 νίας, κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ Πατρὸς, ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, εἰς
 20 ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ
 εἰρήνη πληθυνθείη». Ἴδου κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ καὶ Πατρὸς
 ἀποστόλον ἑαυτὸν ὠνόμασε τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς ἀποστολῆς τὸν
 τρόπον ἡμῖν ἐξηγούμενος, ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν
 καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ πεπραχθαί φησιν αὐτήν.
 25 Ὅτε τοίνυν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν ἁγιαζόμεθα παρὰ τοῦ Πνεύ-

15. Ἰακ. 1, 16-17.

17. Ματθ. 11, 29.

16. Ἰακ. 4, 7.

18. Α' Πέτρ. 1, 1-3.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου.

Ὅτι εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός.

«Μὴν ξεγελιέστε, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, κάθε δόση εἶναι ἀγαθὴ καὶ κάθε δῶρο τέλειο προέρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν, κατεβαίνοντας σ' ἐμᾶς ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν φώτων»¹⁵. Κάθε δόση, λέγει, εἶναι ἀγαθὴ, καὶ ἡ ἀγαθὴ δόση εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ τὸ νὰ μποροῦν οἱ ἅγιοι νὰ κάνουν μ' αὐτὸ τὰ θαύματα. Ἐπειτα, ἂν ὁ Χριστὸς χαρίζει στοὺς πιστοὺς τὸ Πνεῦμα καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ κάνουν τὰ θαυμαστά ἔργα, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι ὁ Χριστὸς Θεὸς ἀληθινός;

«Ἐπιταχθεῖτε λοιπὸν στὸν Χριστό, ἀντισταθεῖτε στὸ διάβολο καὶ θὰ φύγει ἀπὸ σᾶς»¹⁶. Νὰ, μὲ αὐτὰ λέγει μὲ σαφήνεια ὅτι πρέπει νὰ ὑποτασσόμαστε στὸν Θεό. Ὁ Χριστὸς πάλι λέγει: «Σηκώστε τὸν ζυγὸ μου ἐπάνω σας»¹⁷. Ὅταν λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ σηκώνουν τὸν ζυγὸ ἐκείνου δὲν ὑποτάσσονται σὲ κανέναν ἄλλο, παρὰ στὸν Θεό, πῶς ὁ Χριστὸς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι Θεός;

Ἐκ τῆς Α' ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου.

«Ὁ Πέτρος, ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν πρόβλεψη τοῦ Θεοῦ Πατέρα, πρὸς αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν προσωρινὰ στὰ μέρη τῆς διασπορᾶς στὸν Πόντο, στὴ Γαλατία, στὴν Καππαδοκία, τὴν Ἀσία καὶ τὴ Βιθυνία, οἱ ὅποιοι ἔχουν κληθεῖ γιὰ νὰ λάβουν τὸν ἁγιασμὸ τοῦ Πνεύματος καὶ νὰ δείξουν ὑπακοή στὸν Χριστό καὶ νὰ ραντισθοῦν μὲ τὸ αἷμα του. Ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη νὰ πληθαίνει ἀνάμεσά σας»¹⁸. Νὰ ποὺ μὲ πρόβλεψη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ὠνόμασε τὸν ἑαυτό του ἀπόστολο τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐξηγώντας μας τὸν τρόπο τῆς ἀποστολῆς, λέγει ὅτι αὐτὴ θὰ γίνῃ μὲ τὸν ἁγιασμὸ τοῦ Πνεύματος γιὰ νὰ δείξουν ὑπακοή καὶ νὰ ραντισθοῦν μὲ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅταν λοιπὸν ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτὸν δέχονται τὸν ἁγιασμὸ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ τοὺς ραντίζει μὲ τὸ

ματος, ῥαντίζει δὲ ἡμᾶς καὶ τῷ αἵματι αὐτοῦ πρὸς ἀποκάθαρσιν, πῶς οὐκ ἂν νοοῖτο Θεὸς ὁ ἀγιάζων μὲν ἰδίῳ Πνεύματι, καθαρίζων δὲ καὶ τῷ αἵματι τοὺς πιστεύοντας; Θεὸς γὰρ ἦν ἐν σαρκί.

«Εὐλόγητός ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζωῆς δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς». Εἰ Θεὸς ἡμᾶς ἐγέννησεν εἰς ἐλπίδα ζῶσαν καὶ μένουσαν, πέπραχε δὲ τοῦτο διὰ τῆς ἰδίας ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ὁ Χριστός,
10 πῶς οὐκ ἂν εἶη Θεός;

«Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεξήτησαν», φησί, «καὶ ἐξηρεύνησαν προφηῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα Χριστοῦ». Ἴδου δὴ πάλιν ἐν τούτοις Χριστοῦ τὸ ἅγιον εἴρηται Πνεῦμα,
15 καίτοι Θεοῦ ὄν. Θεὸς οὖν ἄρα Χριστός, ὡς ἴδιον ἔχων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἐκ τῆς Πέτρου Ἐπιστολῆς Β΄.

«Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφηῆται, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἰρέσεις ἀπωλείας, καὶ
20 τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς Δεσπότην ἀρνούμενοι. Ἠγοράσαμεθα γὰρ τιμῆς, οὐ φθαρμοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἀλλὰ τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ». Ἐσμέν οὖν ἄρα τοῦ πριαμένου, καίτοι Θεῷ δουλεύοντες ζῶντι καὶ ἀληθινῷ. Εἶτα πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός, ὄν καὶ Δεσπότην ἐπεγραψάμεθα, ζῶντά τε οἶδαμεν καὶ ἀληθινόν;

Ἐκ τῆς Ἰωάννου Ἐπιστολῆς πρώτης.

«Καὶ οἶδαμεν, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν μόνον καὶ ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἐσμέν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀλη-

19. Α΄ Πέτρ. 1, 3-4.

21. Β΄ Πέτρ. 2, 1.

20. Ὁπ. π. 10-11.

22. Α΄ Πέτρ. 1, 18.

αἷμα πρὸς ἀποκάθαρση, πῶς δὲν θὰ νοηθεῖ Θεὸς αὐτὸς πού ἁγιάζει βέβαια μὲ τὸ Πνεῦμα του, καθαρίζει ὅμως καὶ μὲ τὸ αἷμα του τοὺς πιστοὺς; Γιατὶ ἦταν Θεὸς μέσα στὴ σάρκα.

«Ἐὰν εἶναι εὐλογημένος ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς μεγάλης εὐσπλαγγνίας του μᾶς ἀναγέννησε μὲ τὴν ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς νεκρούς, δίνοντάς μας ἐλπίδα γιὰ ζωὴ, γιὰ κληρονομία ἀφθαρτὴ καὶ ἄσπιλη καὶ ἀμάραντη φυλαγμένη γιὰ μᾶς στοὺς οὐρανοὺς»¹⁹. Ἐὰν ὁ Θεὸς μᾶς ἀναγέννησε δίνοντάς μας ἐλπίδα ζωντανὴ καὶ διαρκῆ, καὶ αὐτὸ τὸ ἔπραξε ὁ Χριστὸς μὲ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκρούς, πῶς μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι Θεός;

«Γι' αὐτὴ τὴ σωτηρία», λέγει, «θέλησαν νὰ ἐξακριβώσουν καὶ ἐρεύνησαν μὲ κάθε προσοχὴ οἱ προφῆτες, ὅσοι προφήτευσαν γιὰ τὴ χάρη πού ἐγένε σ' ἐμᾶς, ἐρευνώντας νὰ βροῦν σὲ ποιὸν ἢ ποιὸν καιρὸ δὴλῶνε ὅτι θὰ γίνε τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ πού εἶχαν μέσα τους»²⁰. Νὰ λοιπὸν πάλι μ' αὐτὰ τὰ λόγια τὸ ἅγιο Πνεῦμα λέγεται ὅτι εἶναι τοῦ Χριστοῦ, μολονότι βέβαια εἶναι τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, ἀφοῦ ἔχει δικό του τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

Ἐκ τῆς Β' ἐπιστολῆ τοῦ Πέτρου.

«Εἶχαν παρουσιασθεῖ καὶ ψευδοπροφῆτες, ὅπως καὶ σ' ἐσᾶς θὰ παρουσιασθοῦν ψευδοδιδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι μὲ πλάγιον τρόπο θὰ εἰσαγάγουν αἰρέσεις πού ὀδηγοῦν στὴν ἀπώλεια καὶ θ' ἀρνηθοῦν τὸν Δεσπότη πού τοὺς ἐξαγόρασε»²¹. Γιατὶ λέγει· «Ἐὰν ἀγορασθήκαμε μὲ ἀκριβὸ τίμημα, ὅχι μὲ φθαρτὸ χρυσὸ ἢ ἄργυρον, ἀλλὰ μὲ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ»²². Ἐὰν ἡκούμε λοιπὸν σ' αὐτὸν πού μᾶς ἀγόρασε καὶ εἴμαστε δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωντανοῦ καὶ ἀληθινοῦ. Καὶ πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός, τὸν ὁποῖον ὀνομάσαμε καὶ Κύριον, καὶ τὸν γνωρίζομε ὡς ζωντανὸ καὶ ἀληθινόν;

Ἐκ τῆς Α' ἐπιστολῆ τοῦ Ἰωάννη.

«Καὶ γνωρίζομε, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔρχεται, καὶ μᾶς ἔδωσε νόον γιὰ νὰ γνωρίζομε τὸν μόνον καὶ ἀληθινὸ Θεόν, καὶ εἴμαστε ἐνωμένοι μὲ τὸν ἀληθινὸ Θεὸν μέσω τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς

θινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος». Ἰησοῦς Χριστός, οὐ γυμνὸς καὶ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἔξω σαρκός, ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς νοεῖται Λόγος, ἀλλ' ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, τότε καὶ ὠνόμασται Χριστὸς Ἰησοῦς. Ὅτε τοίνυν αὐτὸς ἐστὶν ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος, τίς τῶν ἕτερα 5 φρονοῦντων ἀνέξεται;

Ἐκ τῆς Ἰούδα Ἐπιστολῆς.

«Πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος τοῦ γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς ὑμῶν σωτηρίας, ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. Παραιοσέ- 10 δυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον Δεσπότην καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι». Κατὰ τίνα τρόπον ἀρνήσεται τις τῶν ἅπαξ πεπιστευκότων τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν; Καίτοι παρεδεξάμεθα 15 τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον ἀλλ' εἰ φαμέν, ὅτι ἕτερος μὲν ἐστὶν Υἱὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ἕτερος δὲ κατ' ἰδίαν ὁ ἐκ γυναικός, ἠρνησάμεθα τὸν μόνον Δεσπότην. Εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καθ' ἑνώσειν οἰκονομικὴν, τὴν πρὸς γέ φημι τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, εἰς τὴν τῆς θεότητος δόξαν ἀναφοιτώσης αὐτοῦ τῆς σαρκός 20 Εἷς οὖν ἄρα Χριστὸς καὶ Υἱός· ἔσται γὰρ οὕτω τῶν ὅλων Δεσπότης.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου.

Ὅτι Θεὸς ὁ Χριστός.

«Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ' 25 ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων· Ἰωσήφ υἱὸς Δαυΐδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθέν, ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου. Τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν». Δύο κατὰ ταυτὸ τίθησι τὰ θεοπρεπῆ, καὶ οὐκ ἄνθρω- 30 πεία πρέποντα φύσει. Τοῦ γὰρ τεχθέντος ἐκ τῆς Μαριὰμ ἴδιον ἔφη

εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνια»²³. Δὲν νοεῖται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα Ἰησοῦς Χριστὸς γυμνὸς καὶ καθεαυτὸν καὶ δίχως σὰρκα, ἀλλὰ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, τότε καὶ ὀνομάσθηκε Χριστὸς Ἰησοῦς. Ὅταν λοιπὸν αὐτὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ ζωὴ αἰώνια, ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἑτεροφρονοῦντες θὰ τὸ ἀνεχθεῖ;

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰουδα.

«Εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ σᾶς γράψω γιὰ τὴν κοινὴ σωτηρία σας, αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκη νὰ σᾶς γράψω γιὰ νὰ σᾶς προτρέψω νὰ ἀγωνίζεστε γιὰ τὴν πίστι πού παραδόθηκε μὰ γιὰ πάντα στοὺς πιστοὺς. Γιατὶ εἰσχώρησαν κρυφὰ κάποιοι ἄνθρωποι ἀνάμεσά σας, πού ἦταν σημειωμένοι ἀπὸ παλιὰ γι' αὐτὴ τὴν καταδικασμένη γνώμη, γεμᾶτοι ἀσέβεια, πού μετατρέπουν τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ μας σὲ ἀσέλγειες καὶ ἀρνοῦνται τὸν μόνον Δεσπότη καὶ Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό»²⁴. Μὲ ποιὸ τρόπο θ' ἀρνηθεῖ κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς πού μὰ γιὰ πάντα πίστεψαν στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό; Καὶ βέβαια παραδεχθήκαμε τὸν Λόγο τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀλλὰ ὅταν λέμε ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Λόγος ἀπὸ τὸν Θεὸς Πατέρα, καὶ ἄλλος χωριστὰ ἐκεῖνος πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, ἔχομε ἀρνηθεῖ τὸν μόνον Δεσπότη. Γιατὶ εἶναι ἓνας ὁ Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, μὲ ἔνωση κατ' οἰκονομία, ἐννοῶ τὴν ἔνωση πρὸς τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ τῆς σάρκας τοῦ πού ἀνεβαίνει στὴ δόξα τῆς θεότητος. Ἄρα λοιπὸν εἶναι ἓνας ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Υἱός· γιατί ἔτσι θὰ εἶναι Δεσπότης τῶν ὅλων.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιου.

Ἔστι εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός.

«Ἐνῶ ἔφερνε αὐτὰ στὸ νοῦ του, νὰ ἄγγελος Κυρίου φάνηκε στὸ ὄνειρό του καὶ τοῦ εἶπε· Ἰωσήφ, υἱὲ τοῦ Δαβὶδ, μὴ φοβηθεῖς νὰ πάρεις μαζί σου τὴ Μαριὰμ τὴ γυναίκα σου, γιατί τὸ παιδί πού ἔχει συλλάβει προέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Θὰ γεννήσει υἱὸ καὶ θὰ τὸν ὀνομάσεις Ἰησοῦ, γιατί αὐτὸς θὰ σώσει τὸν λαὸ του ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τους»²⁵. Δύο πρέποντα στὴ θεία φύση ἀναφέρει μαζί ἐδῶ, πού δὲν ταιριάζουν στὴν ἀνθρώπινη φύση. Γιατὶ ὀνόμασε λαὸ δικὸ του ἑκείνου πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Μαριὰμ, αὐτοὺς πού ἔχουν

λαὸν τοὺς δι' αὐτοῦ σεσωσμένους· καὶ μὴν, ὅτι καὶ ἁμαρτιῶν αὐτοὺς αὐτὸς ἀπαλλάξει. Θεοῦ δὲ τὰ πάντα, καὶ πρόποι ἂν αὐτῶ καὶ μόνῳ τὸ ἀπαλλάττειν ἁμαρτιῶν δύνασθαι τοὺς ἡμαρτηκότας. Θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου γεγεννημένος, οὗ
5 καὶ ἰδιός ἐσμεν λαός, καὶ ἁμαρτιῶν δὲ ἡμᾶς ἀπήλλαξεν, ὡς ἔχων καὶ τούτου τὴν ἐξουσίαν.

«Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας». Ἐν Βηθλεὲμ γεγέννηται τῆς Ἰουδαίας, ἐκ ῥίζης Ἰεσσαί. Φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· «Καὶ σὺ Βηθλεέμ,
10 οἶκος τοῦ Ἐφραθα, μὴ ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος». Πῶς οὖν ὁ γεγεννημένος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἀπ' ἀρχῆς αἰῶνος τὰς ἐξόδους ἔχειν λέγεται, τουτέστι τῆς ὑπάρξεως τὴν ἀρχὴν, καίτοι γεννηθεὶς
15 ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς; Θεὸς οὖν ἄρα Χριστός, καὶ πρόπει αὐτῶ τὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου πρεσβύτατον. Θεὸς γὰρ ἦν, δι' ἡμᾶς σαρκικὴν ὑπομείνας γέννησιν τὴν ἐκ γυναικός.

«Ἐγὼ μὲν γὰρ ὑμᾶς ἐν ὕδατι βαπτίζω», φησὶν, «εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμί
20 ἰκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι. Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ». Οὐκ ἀνθρωπότητος ἔργον εἶναί φαμεν τὸ βαπτίζειν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἄλωνα τὴν νοητὴν, τουτέστι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἰδίαν εἶναί φαμεν ἀνθρώπου. Θεοῦ γὰρ
25 τὰ πάντα ἐστί, καὶ αὐτῶ καὶ μόνῳ πρόπει τὸ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι βαπτίζειν δύνασθαι τοὺς πιστεύοντας Ἐνήργηκε δὲ τοῦτο Χριστός ὁ μετὰ Ἰωάννην ἐρχόμενος κατὰ σάρκα, ἥτοι τὸν τῆς σαρκὸς χρόνον. Αὐτὸς δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἄλωνα καθαρίζει. Θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ἀληθής

30 «Καὶ ἰδοὺ λεπρὸς προσελθὼν, προσεκύνει λέγων· Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασθαί με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, λέγων· Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ

σωθεῖ ἀπὸ αὐτόν, καὶ εἶπε ἀκόμα ὅτι αὐτὸς θὰ τοὺς ἀπαλλάξει καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας του. Τοῦ Θεοῦ εἶναι τὰ πάντα καὶ σ' αὐτόν μόνο ἀρμόζει τὸ νὰ μπορεῖ ν' ἀπαλλάσσει ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τοὺς αὐτοὺς ποὺ ἁμάρτησαν. Ἔρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, τοῦ ὁποῖου καὶ εἴμαστε λαὸς δικός του, καὶ μᾶς ἀπάλλαξε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μας, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἐξουσία γι' αὐτὴ τὴν ἐνέργεια.

«Ὅταν ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας»²⁶. Γεννήθηκε στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἀπὸ τὴν γενιὰ τοῦ Ἰεσσαί. Λέγει ὁ Θεὸς Πατέρας γι' αὐτόν μέσω κάποιου ἀπὸ τοὺς προφῆτες του· «Καὶ ἐσὺ Βηθλεὲμ, τόπος τοῦ Ἐφραθᾶ, δὲν εἶσαι ὀλιγάριθμη μέσα στὶς χιλιάδες τοῦ Ἰούδα. Γιατὶ ἀπὸ ἐσένα θὰ βγεῖ αὐτὸς ποὺ θὰ γίνεῖ ἄρχοντας τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἡ ἀρχὴ του συνυπάρχει μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς αἰωνιότητος»²⁷. Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, λέγει ὅτι ἡ ἐμφάνισή, δηλαδή ἡ ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του, βρίσκεται στὴν ἀρχὴ τῆς αἰωνιότητος, μολονότι γεννήθηκε στοὺς ἔσχατους καιροὺς τῆς αἰωνιότητος; Ἔρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστὸς καὶ τοῦ πρέπει τὸ πρεσβύτατο τοῦ Θεοῦ Λόγου. Γιατὶ ἦταν Θεὸς καὶ δέχθηκε γιὰ μᾶς τὴ σαρκικὴ γέννησή του ἀπὸ γυναίκα.

«Ἐγὼ σᾶς βαπτίζω μὲ νερό», λέγει, «πρὸς μετάνοια, ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἔρχεται πίσω ἀπὸ μένα, εἶναι πρὸ δυνατὸς ἀπὸ ἐμένα καὶ δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ κρατήσω τὰ ὑποδήματά του. Αὐτὸς θὰ σᾶς βαπτίσει μὲ ἅγιο Πνεῦμα καὶ φωτιά. Κρατᾷε στὸ χέρι του τὸ φτυάρι καὶ θὰ καθαρίσει τὸ νοητὸ ἁλώνι του»²⁸. Δὲν εἶναι, λέμε, ἔργο ἀνθρώπινο τὸ βάπτισμα μὲ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλ' οὔτε τὸ νοητὸ ἁλώνι, δηλαδή οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς, λέμε ὅτι ἀνήκει σὲ ἄνθρωπο. Γιατὶ ὅλα ἀνήκουν στὸν Θεό, καὶ σ' αὐτόν μόνο ἀρμόζει τὸ νὰ μπορεῖ νὰ βαπτίζει μὲ ἅγιο Πνεῦμα τοὺς πιστοὺς. Κι αὐτὸ τὸ ἔπραξε ὁ Χριστὸς, ποὺ ἦρθε πίσω ἀπὸ τὸν Ἰωάννη σὰν ἄνθρωπος, ἦτοι τὸ χρόνο τῆς ἐνανθρώπησής του. Κι αὐτὸς εἶναι ποὺ καθαρίζει τὸ ἁλώνι του. Ἔρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς ἀληθινός.

«Καὶ νὰ ἕνας λεπρὸς πλησίασε καὶ προσκυνώντας τον ἔλεγε· Κύριε, ἂν θέλεις μπορεῖς νὰ μὲ καθαρίσεις. Ἀφοῦ ἄπλωσε ὁ Ἰησοῦς τὸ χέρι του, τὸν ἄγγιξε καὶ τοῦ εἶπε· Θέλω, καθαρίσου. Ἀμέσως

ἡ λέπρα». Τὸ ἐνεργεῖν δύνασθαι θεοπρεπῶς, οὐκ ἴδιον ἀνθρώπου, αὐτῇ δὲ μᾶλλον ἐποιεῖτο ἂν καὶ μόνη τῇ πάντων ἐπέκεινα φύσει. Ἐνεργεῖ δὲ οὕτω Χριστός οὐκ ἄρα ψιλὸς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, Θεὸς δὲ μᾶλλον ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ. Οὕτω νοήσεις καὶ ἐπὶ τῆς
 5 Πέτρου πενθερᾶς, κἂν τοῖς ἀνέμοις ἐπιτιμῶν ὄρωτο, θαλάσση τε καὶ ὕδασιν. Ὅθεν καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ καὶ θάλασσαν καὶ ἀνέμους ὑποκειμένους ὄρωντες, τεθαυμάκασι λέγοντες «Ποταπὸς ἐστὶν οὗτος;». Οὐ γὰρ ἦν ἀνθρώπου ψιλοῦ τὰ τοιαῦτα δύνασθαι δοῦν. Θεὸς οὖν ἄρα κατὰ ταυτὸν καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός.

10 «Οἱ δὲ δαίμονες, φησί, παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες· Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἀπόστειλον ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὑπάγετε». Τὸ προνοεῖν τῶν ὄλων καὶ σώζειν αὐτά, τίνος ἂν εἴη, πλὴν ὅτι μόνου τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ; Οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ ἔφασκεν· «Οὐχὶ δύο στρουθία ἄσσαρίου πωλοῦνται; καὶ ἐν
 15 ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν». Ἴδου τοιγαροῦν τοσαύτην τῶν ὄντων πρόνοιαν ἐποιεῖτο Χριστός, ὡς μὴ ἐξεῖναι τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι μηδὲ χοίρων ἀγέλης ἔχειν τὴν ἐξουσίαν. Παρακληθεὶς οὖν ἐπέτρεψε μόλις,
 20 οὐκ ἐκείνοις πληρῶν τὴν αἴτησιν, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς ἀναπεισῆ φρονεῖν, ὅτι προνοεῖται τῶν ὄλων ὡς Θεός. Εἶτα πῶς οὐ Θεός, ὁ θεοπρεπεῖ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ κατὰ πάντων κράτος ἀνημιμένος καὶ σώζων ὡς ἴδια τὰ δι' αὐτοῦ γεγονότα;

«Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ
 25 ἐργάται ὀλίγοι. Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου καὶ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε αὐτὰ ἐκβάλλειν, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν». Οἶδεν ὄντα τοῦ θερισμοῦ κύριον τὸν τῶν
 30 ὄλων Θεόν· αὐτοῦ γὰρ ἢ ἄλλως ἢ νοητῇ, τουτέστιν ἢ ἀνθρωπότης

29. Ματθ. 8, 2-3.

30. Ὅπ. π. 28.

ἔπεσε ἡ λέπρα καὶ καθαρίσθηκε»²⁹. Ἡ ἰκανότητα νὰ ἐνεργεῖ μὲ τρόπο θεοπρεπῆ δὲν εἶναι γνώρισμα ἀνθρώπου, ἀλλὰ μᾶλλον μπορούσε νὰ γίνει μόνο ἀπὸ τὴν πέρα ἀπὸ ὅλα φύση καὶ ἀπ' αὐτὴν μόνο. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἐνεργεῖ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Ἔτσι δὲν εἶναι ἀπλὸς ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς, ἀλλ' ἦταν Θεὸς μᾶλλον μὲ ἀνθρώπινη μορφή. Ἔτσι θὰ σκεφθεῖς καὶ γιὰ τὴν πενθερὰ τοῦ Πέτρου καὶ ὅταν παρουσιαζόταν νὰ ἐπιτιμᾷ τοὺς ἀνέμους, τὴ θάλασσα καὶ τὰ νερά. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθητὲς βλέποντας τὴ θάλασσα καὶ τοὺς ἀνέμους νὰ ὑποτάσσονται, ἔλεξαν μὲ θαυμασμό· «Ποιὸς εἶναι αὐτός;»³⁰. Γιατὶ τὸ νὰ κάνει αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἀνῆκε σὲ ἀπλὸ ἄνθρωπο. Ἔτσι λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος.

«Οἱ δαίμονες», λέγει, «τὸν παρακαλοῦσαν λέγοντας· Ἄν μᾶς βγάλεις ἀπὸ αὐτοῦς, στείλε μας στὴν ἀγέλη τῶν χοίρων. Καὶ ἐκεῖνος τοὺς εἶπε· Πηγαίνετε»³¹. Ἡ πρόνοια γιὰ ὅλα καὶ ἡ σωτηρία τους, τίνος ἔργο εἶναι, παρὰ μόνο τοῦ κατὰ φύση Θεοῦ; Ἔτσι καὶ ὁ Σωτῆρας ἔλεγε· «Δύο σπουργίτια δὲν πουλιοῦνται γιὰ ἓνα ἄσάριο; καὶ ὅμως ἓνα ἀπὸ αὐτὸ δὲν θὰ πέσει στὴ γῆ χωρὶς νὰ θέλει ὁ οὐρανὸς Πατέρας σας. Καὶ οἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς σας ὅλες εἶναι μετρημένες»³². Νὰ λοιπὸν ποῦ ὁ Χριστὸς προνοοῦσε τόσο πολὺ γιὰ τὰ ὄντα, ὥστε νὰ μὴν ἐπιτρέπεται στοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες νὰ ἔχουν ἐξουσία οὔτε στὴν ἀγέλη τῶν χοίρων. Μόλις μὲ δυσκολία τὸ ἐπέτρεψε ὅταν τὸν παρεκάλεσαν, ἐκπληρώνοντας ὄχι τὴν αἴτηση ἐκείνων, ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς πείσει ὅτι προνοεῖ γιὰ ὅλα ὡς Θεός. Καὶ πῶς τότε δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποῦ ἔχει θεϊκὴ δύναμη καὶ ἀσκεῖ ἐξουσία ἐπάνω σὲ ὅλα καὶ σώζει σὰν δικὰ του ποῦ εἶναι αὐτὰ ποῦ ὁ ἴδιος δημιούργησε;

«Τότε λέγει στοὺς μαθητὲς του· ὁ θερισμὸς εἶναι πολὺς, ἀλλὰ οἱ ἐργάτες λίγοι. Παρακαλέστε λοιπὸν τὸν Κύριο τοῦ θερισμοῦ νὰ στείλει ἐργάτες γιὰ τὸν θερισμὸ του. Κι ἀφοῦ προσκάλεσε τοὺς δώδεκα μαθητὲς του, τοὺς ἔδωσε ἐξουσία ἐπάνω στ' ἀκάθαρτα πνεύματα, ὥστε νὰ τὰ βγάξουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ θεραπεύουν κάθε νόσο καὶ κάθε ἀδυναμία»³³. Γνωρίζει ὅτι Κύριος τοῦ θερισμοῦ εἶναι ὁ Θεὸς τῶν ὄλων· γιατί τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων εἶναι τὸ νοητὸ ἄλώνι,

31. Ματθ. 8, 31.

32. Ματθ. 10, 29.

33. Ματθ. 9, 37-38, 10, 1.

αὐτοῦ καὶ ὁ θερισμός. Ἄλλ' ἰδοὺ, δεηθῆναι προστάξας τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ἑαυτὸν εὐθύς ἀπέδειξεν ὄντα τοῦτον, ἐκβαλὼν τοὺς ἐργάτας, τουτέστι τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, οἷς καὶ δέδωκεν ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὡς Θεός. Οὐ γὰρ ἐστὶ τῶν τῆς
5 ἀνθρωπότητος μέτρων τὸ διδόναι τισὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν δέδωκε δὲ Χριστός. Εἶτα πῶς οὐ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἐστὶ Θεός, εἰ καὶ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος;

«Πᾶς οὖν, ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἑμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν
10 τοῖς οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι καὶ ἐγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Πολλοὶ κέκληνται τῶν ἁγίων πρὸς τὴν τοῦ μαρτυρίου δόξαν, καὶ τετελείωνται διὰ παθημάτων καὶ θανάτου, Χριστὸν ὠμολογηκότες. Ἄρ' οὖν ἐστεφάνωνται, διαβεβαιούμενοι καὶ
15 λέγοντες ἄνθρωπον εἶναι κοινὸν αὐτόν, ἢ μᾶλλον ὡς Θεὸν ταῖς ὁμολογίαις τετιμηκότες; Ἄλλ' ἔστι δῆλον. Οἱ γὰρ τοῦτον ἀρνησάμενοι, καὶ τῆς τοῦ μαρτυρίου δόξης ἀπώλισθον, καὶ αὐτὸν εὐρήσουσιν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀρνούμενον αὐτοὺς τὸν Χριστόν. Εἶτα πῶς οὐ Θεός, ὁ τῆ τοῦ μαρτυρίου δόξῃ στεφανῶν τοὺς, ὅτι τοῦτό
20 ἐστὶν ἀληθῶς, ὁμολογοῦντας αὐτόν;

«Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς». Εἰ μὴ Θεός ἐστὶν ἀληθῶς ὁ Ἐμμανουήλ, τίνα τρόπον τὸν ἑαυτοῦ ζυγὸν ἡμῖν ἐπιτίθῃ; Θεοῦ γὰρ δοῦλα τὰ πάντα. Εἴρηται δὲ ζυγὸς καὶ ὁ
25 νόμος. Ἀλλὰ ἐπιτίθῃσιν ἡμῖν ὁ Χριστὸς τὸν ἴδιον ζυγὸν, ἑαυτῷ τε ὑποτάττει, καίτοι τὰ πάντα ὑποφέρων τῷ Πατρὶ. Θεὸς ἄρα ἐστίν, ὅθεν αὐτῷ καὶ ὑποκεῖσθαι τὰ πάντα πρέπει.

«Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι ἐν τοῖς Σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ Σάββατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσι; Λέγω δὲ ὑμῖν,
30 ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ἐστὶν ὧδε». Εἰ βεβηλοῦντες τὸ Σάββατον οἱ ἱερεῖς ἀναίτιοί εἰσιν, ὡς Θεῷ προσάγοντες τὰς θεραπείας, πῶς τῶν

δηλαδή ὡς ἀνθρωπότητα, αὐτοῦ καὶ ὁ θερισμὸς. Ἄλλὰ νὰ, ἀφοῦ πρόσταξε νὰ παρακαλέσουν τὸν Κύριο τοῦ θερισμοῦ, ἀμέσως ἔδειξε ὅτι ὁ Κύριος ἦταν αὐτὸς μὲ τὸ νὰ στείλει τοὺς ἐργάτες, δηλαδή τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, στοὺς ὁποίους ἔδωσε ἐξουσία ὡς Θεὸς ἐναντίον τῶν ἀκάθαρτων πνευμάτων. Γιατὶ δὲν ἀνήκει στὰ μέτρα τῶν ἀνθρώπων νὰ παραδίδεται σὲ κάποιους ἢ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς τὸν ἔδωσε. Καὶ πῶς τότε δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὰ Θεός, ἂν καὶ ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος;

«Καθένας λοιπὸν ποὺ θὰ μὲ ὁμολογήσει μπροστὰ στους ἀνθρώπους, θὰ ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ γι' αὐτὸν μπροστὰ στὸν Πατέρα μου τὸν οὐράνιο. Ὅποιος ὅμως μ' ἀρνηθεῖ μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, θὰ τὸν ἀρνηθῶ καὶ ἐγὼ μπροστὰ στὸν Πατέρα μου τὸν οὐράνιο»³⁴. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους κλήθηκαν στὴ δόξα τοῦ μαρτυρίου καὶ πέτυχαν τὴν τελείωση μὲ παθήματα καὶ θάνατο, ἀφοῦ ὁμολόγησαν τὸν Χριστό. Στεφανώθηκαν ἀραγε διαβεβαιώνοντας καὶ λέγοντας ὅτι αὐτὸς εἶναι κοινὸς ἄνθρωπος, ἢ μᾶλλον τὸν τίμησαν μὲ τὶς ὁμολογίες τους ὡς Θεός; Τὸ πρᾶγμα εἶναι φανερό. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἀρνήθηκαν καὶ ἔξέπεσαν ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ μαρτυρίου, τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως θὰ βροῦν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ νὰ τοὺς ἀρνεῖται. Καὶ πῶς τότε δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ στεφανώνει μὲ τὴ δόξα τοῦ μαρτυρίου αὐτοὺς ποὺ τὸν ὁμολογοῦν ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθινό;

«Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅλοι ὅσοι εἴσατε κατάκοποι καὶ βαρυφορτωμένοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω. Σηκῶστε ἐπάνω σας τὸν ζυγὸ μου»³⁵. Ἄν δὲν εἶναι Θεὸς ἀληθινὰ ὁ Ἐμμανουήλ, μὲ ποιοὺ τρόπο μᾶς φορτώνει μὲ τὸν ζυγὸ του; Γιατὶ τὰ πάντα εἶναι δοῦλα στὸν Θεό. Ζυγὸς ἔχει λεχθεῖ καὶ ὁ νόμος. Ἄλλὰ ὁ Χριστὸς φορτώνει ἐπάνω μας τὸ δικό του ζυγὸ καὶ μᾶς ὑποτάσσει στὸν ἑαυτὸ του, παρόλο ποὺ ἀποδίδει τὰ πάντα στὸν Πατέρα. Ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεός, καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ὑποτάσσονται τὰ πάντα σ' αὐτόν.

«Ἡ δὲν διαβάσατε στὸ νόμο, ὅτι τὰ Σάββατα οἱ ἱερεῖς μέσα στο ναὸ βεβηλώνουν τὸ Σάββατο, ἀλλὰ δὲν θεωροῦνται ἔνοχοι; Σᾶς λέγω ὅμως, ὅτι ἐδῶ ἔχομε κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ ναὸ»³⁶. Ἄν παραβιάζοντας οἱ ἱερεῖς τὸ Σάββατο δὲν εἶναι ἔνοχοι, ἐπειδὴ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες στὸν Θεό, πῶς ἀπὸ τὰ δρώμενα στὸ ναὸ θεωρεῖται ἀνώτε-

ἐν τῷ ἱερῷ δραμένων νοεῖται μείζων ἢ Χριστοῦ θεραπεία; Ἄλλ' ἔστι δῆλον, ὅτι οἱ μὲν ἐν νόμῳ καὶ σκιᾷ καὶ ὑποδείγματι τῶν ἐπουρανίων λελατρεύκασιν, οἱ δὲ θεσπέσιοι μαθηταὶ προσεδρεύοντές τε καὶ λειτουργοῦντες τῷ Χριστῷ, μείζονα καὶ τὴν δόξαν εἶχον.
5 Καὶ εἰ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας ἐν ἀμείνοσι τὸ λειτουργεῖν τῷ Χριστῷ, πῶς οὐκ ἂν νοοῖτο Θεὸς ἀληθής;

«Εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαμόνια», φησὶν, «οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν». Εἰ ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ τεθεραπεύκασιν τοὺς δαμονῶντας οἱ
10 μαθηταὶ (ἐπεφώνουν γάρ· «Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου»), πῶς οὐκ ἂν νοοῖτο Θεὸς ἀληθής; Οὐ γὰρ ἂν ἐξήρκεσεν ἄνθρωπον δόξα καὶ δύναμις εἰς τὸ κατισχύσαι τοῦ Σατανᾶ

«Ὡσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Ἀποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ
15 ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός». Περὶ Θεοῦ γέγραπται· «Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ». Οὐ γὰρ ἄγγελος ἀγγέλου ἐστί, Θεοῦ δὲ μᾶλλον τὰ πάντα. Πῶς οὖν
20 φησι περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ; Θεὸς οὖν ἄρα ἐστίν, ὡς καὶ ἰδίους ἔχων τοὺς ἀγγέλους, καὶ διὰ τῶν ἄνω πνευμάτων ὑπηρετούμενος

«Ἠρώτησεν ὁ Χριστὸς· Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον· Οἱ μὲν, Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἄλλοι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δέ», φησὶν, «ὁ Πέτρος εἶπε· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος εἶ, Σίμων Βᾶρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ὁ
30 ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Εἰ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς, διατί τεθαύμασται Πέτρος ὁμολογῶν αὐτόν; Πῶς δὲ ἐστί καὶ θεοδίδακτος, ἢ

ρη ἢ ὑπηρεσία στὸν Χριστό; Ἄλλ' εἶναι φανερό, ὅτι οἱ πιστοὶ τοῦ νόμου λάτρευαν τὸν Θεὸ κατὰ τρόπο σκιάδη καὶ μὲ ὑπόδειγμα τὰ ἐπουράνια, ἐνῶ οἱ θεσπέσιοι μαθητὲς ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸν Χριστὸ καὶ τὸν ὑπηρετοῦσαν, εἶχαν μεγαλύτερη τιμὴ καὶ δόξα. Καὶ ἂν ἡ προσφορὰ ὑπηρεσίας στὸν Χριστὸ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴ λατρεία τοῦ νόμου, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ νοηθεῖ Θεὸς ἀληθινός;

«Ἄν ἐγώ», λέγει, «βγάζω τὰ δαιμόνια στὸ ὄνομα τοῦ Βεελζεβούλ, οἱ υἱοὶ σας στὸ ὄνομα τίνος θὰ τὰ βγάλουν; Γι' αὐτὸ αὐτοὶ θὰ γίνουν κριτὲς σας»³⁷. Ἄν οἱ μαθητὲς θεράπευαν τοὺς δαιμονισμένους στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ (γιατί ἡ ἐπιφώνησή τους ἦταν «στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου»), πῶς μπορεῖ νὰ μὴ θεωρηθεῖ Θεὸς ἀληθινός; Γιατί δὲν θὰ ἀρκοῦσε ἀνθρώπινη δόξα καὶ δύναμη πρὸς ὑπερνίκηση τοῦ Σατανᾶ.

«Ὅπως μαζεῦονται τὰ ζιζάνια καὶ καίγονται στὴ φωτιά, ἔτσι θὰ γίνεῖ καὶ στὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Θὰ στείλει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους του καὶ θὰ μαζέψουν ἀπὸ τὴ βασιλεία του ὅλα τὰ σκάνδαλα καὶ ὅσους διαπράττουν ἀνομίες καὶ θὰ τοὺς ρίξουν στὸ καμίνι τῆς φωτιᾶς»³⁸. Γιὰ τὸν Θεὸ ἔχει γραφεῖ: «Εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὅλοι οἱ ἄγγελοί του»³⁹. Γιατί ἓνας ἄγγελος δὲν ἀνήκει σὲ ἄλλο ἄγγελο, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ πάντα εἶναι τοῦ Θεοῦ. Πῶς λοιπὸν λέγει γιὰ τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι θὰ στείλει τοὺς ἀγγέλους του; Ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεός, ἐπειδὴ ἔχει δικούς του τοὺς ἀγγέλους καὶ ὑπηρετεῖται ἀπὸ τὰ οὐράνια πνεύματα.

«Ὁ Χριστὸς ρώτησε: Ποιὸς λένε οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; Καὶ ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν: Ἄλλοι λένε ὅτι εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ἄλλοι ὁ Ἡλίας, ἄλλοι ὁ Ἰερεμίας ἢ κάποιος ἀπ' τοὺς προφῆτες. Τοὺς λέγει τότε: Ἔσεῖς ποιὸς λέτε ὅτι εἶμαι; Ἀποκρίθηκε», λέγει, «ὁ Πέτρος καὶ εἶπε: Ἐσὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἀποκρίθηκε τότε ὁ Ἰησοῦς καὶ τοῦ εἶπε: Εἶσαι μακάριος, Σίμων υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, γιατί δὲν σοῦ τὸ ἀποκάλυψε αὐτὸ ἄνθρωπος μὲ σάρκα καὶ αἷμα, ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου ὁ οὐράνιος»⁴⁰. Ἄν ὁ Χριστὸς ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος, γιατί ὁ Πέτρος θαυμάσθηκε γιὰ τὴν ὁμολογία του ἀπ' αὐτόν, Καὶ πῶς εἶναι καὶ διδαγμένος ἀπὸ

39. Ψαλμ. 102, 20.

40. Ματθ. 16, 13-17.

ποιίας ἐδεήθη φωταγωγίας ἄνωθεν, ἵνα μάθῃ τὸ ἐπ' αὐτῶ μυστήριον; Ἄλλ' ἔγνω Θεὸν ὄντα, καὶ Υἱὸν Θεοῦ ζῶντος διωμολόγησεν αὐτόν ταύτητοι τεθαύμασται. Πλὴν ἓνα Υἱόν, καὶ οὐχὶ δύο υἱούς φησι. Δυσσεβὲς οὖν ἄρα τὸ διορίζειν εἰς δύο. «Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς 5 τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ». Ἴδου πάλιν ἀγγέλους αὐτοῦ φησι τὰ ἄνω πνεύματα, καίτοι λεγομένου Υἱοῦ ἀνθρώπου.

«Ἐλθόντων δὴ οὖν εἰς Καπερναοὺμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραγμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ 10 τελεῖ τὰ δίδραγμα; Καὶ λέγει· Ναί. Καὶ εἰσελθόντα εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, Εἶπε δὲ αὐτῷ· Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί». Πῶς 15 ἐλεύθερον ἑαυτὸν εἶναί φησι καὶ ἔξω νόμου καὶ ἀσυντελή καὶ Υἱὸν ἀληθῶς, εἰ μὴ Θεός ἐστιν, ἐνώσει τῇ καθ' ὑπόστασιν σαρκὸς καὶ αἵματος κεκοινωνηκώς; Συντετέλεκε δὲ τὸ δίδραχμον, ὡς γεγονώς ὑπὸ νόμον ὁ ὑπὲρ νόμον Υἱός· Ἄνθρωπος δὲ ὢν, οὐχ ὑπὲρ νόμον νοεῖται· πῶς γάρ; οὐδ' ἂν ἔχοι κατὰ φύσιν τὸ ἐλεύθερον, εἰ μὴ 20 νοεῖται Θεὸς ἐν ἀνθρωπεῖα μορφῇ.

Ἀναβαίνοντος ἐν Ἱεροσολύμοις τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, παῖδες προεβάδιζον, εὐφημοῦντές τε καὶ λέγοντες· «Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυῖδ». Θεοπρεπῆς δὲ πάντως ἐστὶν ἡ δοξολογία. «Ἠγανάκτησαν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ δὴ καὶ προσήεσαν, λέγοντες· Ἀκούεις, τί οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ναί 25 Οὐδέ ποτε ἀνέγνωτε, ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;». Ἀναγκαῖον ἐν τούτοις διαμνημονεῦσαι τοῦ μακαρίου Δαυῖδ λέγοντος· «Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ! Ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου 30 ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων

41. Ματθ. 16,27.

42. Ματθ. 17,23-25.

τὸν Θεό, ἢ ποιὸ φωτισμὸ δέχθηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ μάθει τὸ σχετικὸ μ' αὐτὸν μυστήριον; Ἀλλὰ γνώρισε ὅτι ἦταν Θεός, καὶ τὸν ὁμολόγησε Υἱὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, γι' αὐτὸ καὶ θαυμάσθηκε. Πλὴν ὅμως λέγει ἓνα Υἱὸ καὶ ὄχι δύο υἱούς. Ἀποτελεῖ λοιπὸν ἀσέβεια τὸ νὰ διαιρεῖται σὲ δύο· γιατί λέγει· «Πρόκειται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔρθει μὲ τὴ δόξα τοῦ Πατέρα του, μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους του»⁴¹. Νὰ πὺ λέγει πάλι, «ἀγγέλους του» τὰ οὐράνια πνεύματα, μολονότι λέγεται Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

«Ὅταν λοιπὸν πῆγαν στὴν Καπερναοὺμ, πλησίασαν τὸν Πέτρο ἐκεῖνοι πὺ εἰσέπρατταν τὰ δίδραχμα καὶ τοῦ εἶπαν· Ὁ διδάσκαλός σας δὲν πληρώνει τὰ δίδραχμα; Καὶ ἐκεῖνος τοῦ εἶπε· Naί. Μπαίνοντας στὸ σπίτι τὸν πρόλαβε ὁ Ἰησοῦς καὶ τοῦ εἶπε· Τί πιστεύεις, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ ποιούς παίρνουν δασμούς ἢ φόρο, ἀπὸ τοὺς υἱούς των ἢ ἀπὸ τοὺς ξένους; Καὶ ἐκεῖνος τοῦ εἶπε· Ἀπὸ τοὺς ξένους. Καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ εἶπε· Ἄρα οἱ υἱοὶ τους ἀπαλλάσσονται»⁴². Πῶς λοιπὸν λέγει ὅτι αὐτὸς ἀπαλλάσσεται καὶ δὲν ὑπόκειται στὸ νόμο καὶ δὲν πληρώνει φόρο καὶ εἶναι γνήσιος Υἱὸς, ἂν δὲν εἶναι Θεός, πὺ ἔχει προσλάβει σάρκα καὶ αἷμα μὲ τὴν ἔνωσή του μὲ αὐτὰ σὲ μία ὑπόσταση; Πλήρωσε ὅμως τὸ δίδραχμο, σὰ νὰ ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ νόμου, ὁ Υἱὸς πὺ εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ νόμο. Ὅντας ὅμως ἄνθρωπος, δὲν θεωρεῖται πάνω ἀπὸ τὸν νόμο. Πῶς δηλαδή; Δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἀπαλλαγὴ κατὰ φύση, ἂν δὲν νοεῖται Θεός μὲ ἀνθρώπινη μορφή.

Ἀνεβαίνοντας στὰ Ἱεροσόλυμα ὁ Σωτήρας ὅλων μας Θεός, παιδιὰ πηγαιναν μπροστὰ ἀπὸ αὐτὸν πὺ τὸν ἐπευφημοῦσαν καὶ ἔλεγαν, «Δόξα στὸν Υἱὸ τοῦ Δαβίδ»⁴³. Ἡ δοξολογία ὅπωςδήποτε ταιριάζει στὸν Θεό. «Ἀγανάκτησαν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ μάλιστα πλησίασαν καὶ τοῦ εἶπαν· Ἀκοῦς τί λένε αὐτοὶ; Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπάντησε σ' αὐτούς· Naί. Δὲν διαβάσατε ποτὲ ὅτι Ἀπὸ τὸ στόμα νηπίων καὶ βρεβῶν συνέθεσες ἔπαινο;»⁴⁴. Ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη νὰ μνημονεύσομε τὸν μακάριο Δαβίδ πὺ λέγει· «Κύριε, ὁ Κύριός μας, πόσο θαυμαστὸ εἶναι τὸ ὄνομά σου σὲ ὅλη τὴ γῆ! Ἡ μεγαλοπρέπεια σου ὑψώθηκε πάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς. Ἀπὸ τὸ στόμα νηπίων καὶ βρεφῶν συνέθε-

43. Ματθ. 21, 9.

44. Ματθ. 21, 15-16.

κατηρτίσω αἶνον». Οἱ μὲν γὰρ παῖδες εὐφημοῦντες ἔλεγον, «Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυῖδ», καταδέχεται δὲ τὴν δοξολογίαν εὐφημούμενος. Ὁ δὲ γε μακάριος Δαυῖδ οὐκ ἀνθρώπῳ ταύτην ἀνατέθεικε κοινῶ, Κυρίῳ δὲ μᾶλλον, οὗ καὶ θαυμαστόν τὸ ὄνομα ἐν 5 πάσῃ τῇ γῆ· ἐπήρθη γὰρ ἡ μεγαλοπρέπεια ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Εἶτα, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Υἱὸς Δαυῖδ τὸ κατὰ σάρκα Χριστός;

«Ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνον δόξης αὐτοῦ». Ἔρα ὡς ἄνθρωπος εἷς τῶν καθ' ἡμᾶς καθεδεῖται Χριστός, 10 παρεστηκότων αὐτῷ πάντων τῶν ἀγγέλων, οὕτω τε κρινεῖ τὸν κόσμον; Εἶτα, ποῖον ἔχει τοῦτο λόγον; Γέγραπται γάρ, ὅτι «Εἷς ἐστὶν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής». Θεὸς οὖν ἄρα Χριστός, ὁ ἐν δόξῃ Θεοῦ, καὶ θρόνον ἔχων, καὶ παρεστῶτας ἀγγέλους, καὶ κρίνων τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ.

15 «Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς», φησὶν, «εἶπεν αὐτῷ· Ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶπας· Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπάρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ». Πῶς ὁ Υἱὸς τοῦ 20 ἀνθρώπου κάθηται ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως; Ἄλλ' ἐστὶ δῆλον, ὅτι καὶν εἰ γέγονεν Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, οὐ πέπανται τοῦ εἶναι Θεός, ἀλλ' ἐστὶν ὁ ἦν ταύτητοι καὶ συνεδρεύει τῷ φύσαντι, καὶ ἐν τοῖς τῆς θεότητος ἀξιώμασιν ἐμπρέπων ὁράται, καὶν εἰ γέγονε σὰρξ.

25 «Ὁ δὲ Ἰησοῦς κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφήκε τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ γῆ ἐσειέθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεψύχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἀνέστησαν». Εἰ κοινὸς ἄνθρωπος ἦν ὁ Χριστός, πῶς, τεθνεῶτος αὐτοῦ, 30 τοσοῦτος ἦν ἐν τοῖς στοιχείοις ὁ θόρυβος; Ὁ μὲν γὰρ ἥλιος τὴν ἀκτῖνα συνέστειλε, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σκότος εἰργάσατο, ἡ δὲ γῆ τὸν ἑαυτῆς Δεσπότην ὁρῶσα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐμπαροινούμενον, ἐσχίζετο, ἀφήκε δὲ ὁ ἄδης τὰς τῶν ἁγίων ψυχάς. Τίνος ταῦτα ποι-

σες τὸν ἔπαινό σου»⁴⁵. Τὰ παιδιὰ ἐπευφημοῦσαν καὶ ἔλεγαν· «Δόξα στὸν υἱὸ τοῦ Δαβίδ. Καὶ ἀποδέχεται τὴ δοξολογία καὶ τὶς ἐπευφημίες. Καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ δὲν τὴν ἀπονέμει σὲ ἄνθρωπο κοινῶ, ἀλλὰ στὸν Κύριο βέβαια, πὺ εἶναι θαυμαστὸ τὸ ὄνομά του σ' ὅλη τὴ γῆ. Γιατὶ τὸ μεγαλεῖο του ὑψώθηκε πάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς. Καὶ πῶς τότε δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Υἱὸς Δαβὶδ ὁ κατὰ σάρκα Χριστός;

«Ὅταν ἔρθει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στὴ δόξα του καὶ ὅλοι οἱ ἄγγελοι μαζί του, τότε θὰ καθίσει ἐπάνω στὸν θρόνο τῆς δόξας του»⁴⁶. Ἐραγε ὁ Χριστὸς σὰν ἓνας ἀπὸ ἐμᾶς ἄνθρωπος θὰ καθίσει καὶ θὰ ἔχει κοντά του ὅλους τοὺς ἄγγέλους, καὶ ἔτσι θὰ κρίνει τὸν κόσμος; Καὶ πῶς δικαιολογεῖται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Ἐνας εἶναι ὁ νομοθέτης καὶ κριτὴς»⁴⁷. Ἐρα λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς μὲ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, πὺ καὶ θρόνο ἔχει, καὶ ἄγγέλους γύρω του, καὶ κρίνει τὴν οἰκουμένη μὲ δικαιοσύνη.

«Καὶ ὁ ἀρχιερέας», λέγει, «τοῦ εἶπε· Σὲ ἐξορκίζω στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, νὰ μᾶς πεῖς ἂν εἶσαι ἐσὺ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· Τοῦ λέγει· Ἐσὺ τὸ εἶπες. Ὡστόσο σᾶς λέγω· Ἀπὸ τώρα θὰ δεῖτε τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ κάθεται στὰ δεξιὰ τῆς οὐράνιας δυνάμεως καὶ νὰ ἔρχεται πάνω στὶς νεφέλες τοῦ οὐρανοῦ»⁴⁸. Πῶς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου κάθεται στὰ δεξιὰ τῆς οὐράνιας δυνάμεως; Ἄλλ' εἶναι φανερὸ ὅτι, ἂν καὶ ἔγινε Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι Θεός, ἀλλ' εἶναι αὐτὸ πὺ ἦταν. Γι' αὐτὸ καὶ κάθεται μαζί μὲ τὸν Πατέρα του καὶ τὸν βλέπομε νὰ διαπρέπει μὲ τὶς τιμὲς τῆς θεότητος, ἔστω κι ἂν ἔγινε ἄνθρωπος

«Ὁ Ἰησοῦς βγάζοντας μεγάλη φωνή, ἀφήσε τὸ πνεῦμα του. Καὶ νὰ ἀμέσως σχίσθηκε στὰ δύο τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἀπὸ πάνω μέχρι κάτω, ἡ γῆ σείσθηκε καὶ οἱ πέτρες σχίστηκαν, ἀνοιξαν τὰ μνήματα καὶ πολλὰ σώματα τῶν ἁγίων πὺ εἶχαν κοιμηθεῖ ἀναστήθηκαν»⁴⁹. Ἐν ἦταν ὁ Χριστὸς κοινὸς ἄνθρωπος, πῶς ὅταν αὐτὸς πέθαινε ἔγινε τόση ταραχὴ στὰ στοιχεῖα; Γιατὶ ὁ ἥλιος περιορίσε τὸ φῶς του καὶ μέσα στὴν ἡμέρα ἔγινε σκοτάδι, ἡ γῆ βλέποντας τὸν Κύριό της νὰ κακοποιεῖται μὲ μανία ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους σχιζόταν, καὶ ὁ ἄδης ἐλευθέρωσε τὶς ψυχὲς τῶν ἁγίων. Ποιὸς τὰ ἔκανε αὐτὰ τὰ ἔργα;

47. Ἰακ. 4, 14.

48. Ματθ. 26, 63-64.

49. Ματθ. 27, 50-52.

οὐντος; ἄρα οὐχὶ Θεοῦ; Θεὸς γὰρ ἦν ἐν σαρκί, ὧ καὶ ἡ κτίσις ὑβριζομένῳ τρόπῳ τινὰ συνωροῖζέτο.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

«Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν αὐτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν
5 γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ
τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ». Περὶ
Θεοῦ γέγραπται, ὅτι «Ὁ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας αὐτῶν».
Καὶ αὐτὸς δὲ πού φησι· «Μὴ ἀπ' ἐμοῦ κρυθήσεται τι;». Εἰ δὲ
πάντα Χριστὸς ἐπίσταται καὶ οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, πῶς οὐκ ἂν
10 εἶη Θεός, ὡς καρδίας ἐτάζων καὶ νεφρούς;

«Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἶδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ
οἶδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν». Ἀκούεις, ὅτι τὴν
σωτηρίαν ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἶναι φησι; Καίτοι Σωτῆρα Θεὸν
ἐπεγραψάμεθα· σώσωκε γὰρ ἡμᾶς οὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ'
15 αὐτὸς ὁ Κύριος, κατὰ τὰς Γραφάς. Ὠνόμασται γὰρ Χριστὸς
Ἰησοῦς, γεγονὼς ἐξ Ἰουδαίων κατὰ τὴν σάρκα. Ἰησοῦς γε μὴν
ἐρμηνεύεται σωτηρία. Ὡστε, κὰν εἰ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος καὶ ἐπε-
λάβετο σπέρματος Ἀβραάμ, Θεὸς ἐστὶ καὶ μετὰ σαρκός

«Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὃ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ
20 ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς
τὸν Πατέρα μου πορεύομαι, καὶ ὃ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί
μου, τοῦτο ποιήσω». Πορεύεται, φησί, πρὸς τὸν Πατέρα, καίτοι
φύσει Θεὸς ὑπάρχων ὁ Υἱός, καὶ αὐτὸς ὢν ὁ πάντα πληρῶν. Πο-
ρεύεται γὰρ ἀνθρωπίνως ἀνελήφθη γὰρ εἰς τὸν οὐρανόν. Ἄλλ' ὡς
25 Θεὸς ἐπαγγέλλεται πληροῦν τὰ αἰτήματα τῶν προσευχομένων, εἰ
ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ποιοῖντο τὰς λιτάς. Εἶτα τίνι ἂν πρόποι μᾶλ-
λον τὸ πληροῦν εὐχὰς ἀγίων καὶ χαρίζεσθαι τὰ αἰτήματα, πλὴν ὅτι
μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς ὄντι Θεῷ;

«Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ
30 ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς

50. Ἰω. 2, 24-25.

51. Ψαλμ. 32, 15.

52. Ἰερ. 39, 27.

53. Ἰερ. 17, 10.

54. Ἰω. 4, 22.

55. Ἦσ. 63, 9.

56. Ἰω. 14, 12.

Ἄραγε ὄχι ὁ Θεός; Ἦταν λοιπὸν Θεὸς μὲ σάρκα, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο ὄταν τὸν ταπείνωναν ὀργιζόταν κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ἦ κτίση.

Ἐκ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννη.

«Ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς δὲν τοὺς εἶχε ἐμπιστοσύνη, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅλους, καὶ ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ δώσει κάποιος μαρτυρία γιὰ τὸν ἄνθρωπο, γιατί αὐτὸς γνώριζε τί ἔκρυβε μέσα του ὁ ἄνθρωπος»⁵⁰. Γιὰ τὸν Θεὸ ἔχει γραφεῖ· «Αὐτὸς ποὺ μόνος του ἐπλασε τὶς καρδιὰς αὐτῶν»⁵¹. Καὶ ὁ ἴδιος λέγει κάπου· «Μήπως θὰ κρυβεῖ κάτι ἀπὸ μένα;»⁵². Ἄν ὅμως ὁ Χριστὸς γνωρίζει τὰ πάντα καὶ ξέρει τὰ ἀπόκρυφα τοῦ ἀνθρώπου, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι Θεός, ἀφοῦ ἐξετάζει καρδιὰς καὶ νεφρούς⁵³;

«Ἐσεῖς προσκυνεῖτε ἐκεῖνο ποὺ δὲν γνωρίζετε, ἐνῶ ἐμεῖς προσκυνοῦμε αὐτὸ ποὺ γνωρίζομε, γιατί ἡ σωτηρία προέρχεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους»⁵⁴. Ἀκοῦς ὅτι ἡ σωτηρία προέρχεται, λέγει, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Ἄν καὶ βέβαια θεωρεῖται Σωτήρα μας ὁ Θεός· γιατί, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, «δὲν μᾶς ἔσωσε κάποιος πρεσβευτῆς οὔτε ἄγγελος, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Κύριος»⁵⁵. Γιατὶ ὀνομάσθηκε Χριστὸς Ἰησοῦς, ποὺ γεννήθηκε ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ Ἰησοῦς βέβαια σημαίνει σωτηρία. Ὡστε, μολοντοῦ ἐγένετο ἄνθρωπος ὁ Λόγος καὶ κατὰγεται ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Ἀβραάμ, εἶναι Θεός καὶ μὲ τὴ σάρκα.

«Σᾶς διαβεβαιώνω, ὅποιος πιστεύει σ' ἐμένα, τὰ ἔργα ποὺ κάνω ἐγώ, θὰ τὰ κάνει καὶ ἐκεῖνος, καὶ μάλιστα θὰ κάνει καὶ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ. Ἐγὼ βέβαια πηγαίνω στὸν Πατέρα μου, καὶ ὅ,τι ζητήσετε στὸ ὄνομά μου, θὰ σᾶς τὸ κάνω»⁵⁶. Πηγαίνει, λέγει, στὸν Πατέρα του, ἂν καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεός καὶ γεμίζει αὐτὸς τὰ πάντα. Γιατὶ πηγαίνει ὡς ἄνθρωπος· καθόσον ἀναλήφθηκε στὸν οὐρανὸ. Ἄλλὰ ὡς Θεός ὑπόσχεται ὅτι θὰ ἐκπληρώσει τὰ αἰτήματα αὐτῶν ποὺ προσεύχονται ἂν οἱ προσευχῆς τοὺς γίνονται στὸ ὄνομά του. Καὶ σὲ ποιὸν ἀρμόζει περισσότερο νὰ ἐκπληρώνει τὶς προσευχῆς τῶν ἁγίων καὶ νὰ τοὺς χαρίζει αὐτὸ ποὺ ζητοῦν, παρὰ μόνο στὸν κατὰ φύση καὶ αὐτὸν ποὺ εἶναι ἀληθινὰ Θεός;

«Δὲν μὲ ἐπιλέξατε ἐσεῖς, ἀλλὰ ἐγὼ σᾶς ἐπέλεξα καὶ σᾶς ὄρισα νὰ πᾶτε καὶ νὰ φέρετε καρπὸ καὶ ὁ καρπὸς σας νὰ παραμείνει, ὥστε ὅ,τι

ὑμῶν μείνη, ἵνα, ὅ τι ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου,
 δῶ(ση) ὑμῖν». Ἴδου πανταχοῦ δείκνυσιν ὅτι τὰ ἴσα μετ' ἐξουσίας
 ἐνεργεῖ τῷ Πατρὶ. Ἐφασκε γάρ, ὅτι «Ὁ εἰάν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνό-
 ματί μου, ποιήσω». ννὶ δέ φησιν «Ὁ τι εἰάν αἰτήσητε τὸν Πατέρα
 5 ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν». Ἐρα οὖν ἰδίᾳ μὲν δίδωσιν ὁ
 Πατήρ δίχα τοῦ Υἱοῦ, ἰδίᾳ δὲ καὶ ἀνά μέρος ὁ Υἱὸς δίχα τοῦ
 Πατρὸς; Οὐκοῦν παρὰ δύο θεῶν τοῖς ἁγίοις τὰ ἐν εὐχαῖς αἰτήμα-
 τα; Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει ταῦτα· μὴ γένοιτο· εἷς γὰρ Θεὸς ὁ Πατήρ,
 καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Διανέμει γὰρ ὁ Πατήρ δι' Υἱοῦ τὰ
 10 ἀγαθὰ ἐν Πνεύματι· πλὴν ἢ αἰτήσις ἢ ἐν προσευχαῖς ἐν Χριστῷ
 Ἰησοῦ· καὶ Κύριος Ἰησοῦς ὁ ἐνανθρωπήσας νοεῖται καὶ ὀνομάζε-
 ται Λόγος.

«Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. Ἀμήν,
 ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἂν τι αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου,
 15 δώσει ὑμῖν. Αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἡ πεπληρω-
 μένη». Ἐν ἴσῃ καὶ τοῦτο τοῖς ἀνωτέρω βραχὺ διανοίᾳ κείσεται, καὶ
 τὸ ἐφεξῆς ὁμοίως. Ἐχει δὲ οὕτως· «Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνό-
 ματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν
 Πατέρα· αὐτὸς γὰρ ὁ Πατήρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε,
 20 καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον».

«Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον
 ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν». Εἰ τῇ ἐπιγνώ-
 σει τοῦ μόνου καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ συνεξευχθαί τε καὶ συνεισβαί-
 νειν ἀνάγκη τὴν ἐπίγνωσιν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ζωὴν τοῦτο τὴν
 25 αἰώνιον προξενεῖ· πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὅτι Θεὸς ἐστὶν ἀληθῆς
 ὁ Χριστός; Γέγονε γὰρ σὰρξ ὁ Λόγος, καὶ μεμένηκε Λόγος.

«Ἴνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ γὰρ τὴν
 δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δώδεκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς
 ἐν, ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἐν».
 30 Ἀκριβῆ τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἐπιστήσαντες τῇ τοῦ προκει-
 μένου δυνάμει, θεωρήσωμεν τὰ ἐν αὐτῷ. Ποίαν δόξαν εἰληφέναι
 φησὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, καὶ ταύτην ἡμῖν ἐπιδοῦναι; Αὐτὸς

καὶ ἂν ζητήσετε ἀπὸ τὸν Πατέρα μου στὸ ὄνομά μου, νὰ σᾶς τὸ δώσει»⁵⁷. Νὰ λοιπὸν παντοῦ δείχνει ὅτι ἐνεργεῖ τὰ ἴσα μὲ τὸν Πατέρα του. Γιατὶ ἔλεγε, «Ὅ,τι ζητήσετε στὸ ὄνομά μου, θὰ σᾶς τὸ κάνω»⁵⁸, ἐνῶ τώρα λέγει, «Ὅ,τι ζητήσετε ἀπὸ τὸν Πατέρα μου στὸ ὄνομά μου, θὰ σᾶς τὸ δώσει». Ἐὰν λοιπὸν δίνει χωριστὰ ὁ Πατέρας δίχως τὸν Υἱὸ καὶ χωριστὰ ὁ Υἱὸς δίχως τὸν Πατέρα; Ἰκανοποιοῦνται λοιπὸν ἀπὸ δύο θεοὺς τὰ αἰτήματα τῶν ἀγίων στὶς προσευχάς τους; Δὲν εἶναι ἔτσι τὸ πρᾶγμα· μὴ γένοιτο· γιατί ἓνας Θεὸς εἶναι ὁ Πατέρας καὶ ἓνας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός⁵⁹, καὶ διανέμει ὁ Πατέρας τὰ ἀγαθὰ μέσω τοῦ Υἱοῦ μὲ τὴ χάρι τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πλὴν ὅμως τὰ αἰτήματα στὴν προσευχὴ ὑποβάλλονται στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς νοεῖται καὶ ὀνομάζεται ὁ Λόγος πὺ ἐνανθρώπησε.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν θὰ μὲ παρακαλέσετε γιὰ τίποτε. Ἀλήθεια σᾶς λέγω· ἂν ζητήσετε κάτι ἀπὸ τὸν Πατέρα στὸ ὄνομά μου θὰ σᾶς τὸ δώσει. Ζητεῖτε καὶ θὰ λάβετε, γιὰ νὰ εἶναι ἡ χαρὰ σας ὀλοκληρωμένη»⁶⁰. Κι αὐτὸ ἔχει σχεδὸν τὸ ἴδιο νόημα μὲ τὰ προηγούμενα, τὸ ἴδιο καὶ τὸ παρακάτω, πὺ ἔχει ὡς ἑξῆς· «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα θὰ ζητήσετε στὸ ὄνομά μου, καὶ δὲν σᾶς λέγω ὅτι ἐγὼ θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα, γιατί ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας σᾶς ἀγαπᾷ, ἐπειδὴ ἐσεῖς ἀγαπήσατε ἐμένα καὶ πιστέψατε ὅτι ἐγὼ ἔχω ἔρθει ἀπὸ τὸν Πατέρα»⁶¹.

«Αὕτη εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, νὰ γνωρίζουν ἐσένα τὸ μόνο ἀληθινὸ Θεὸ καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ πὺ ἔστειλες»⁶². Ἐὰν μὲ τὴ γνώση τοῦ μόνο καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχει συζευχθεῖ καὶ νὰ συμβαδίζει ἡ γνώση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸ προξενεῖ τὴν αἰώνια ζωὴ, πῶς δὲν εἶναι σ' ὅλους φανερό, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Γιατὶ ὁ Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος καὶ παρέμεινε Λόγος.

«Γιὰ νὰ πιστέψει ὁ κόσμος, ὅτι μὲ ἔστειλες ἐσὺ καὶ ἐγὼ ἔδωσα σ' αὐτοὺς τὴ δόξα πὺ μοῦ ἔδωσες, γιὰ νὰ εἶναι ἓνα, ὅπως ἓνα εἴμαστε καὶ ἐμεῖς, ἐγὼ μέσα σ' αὐτοὺς καὶ ἐσὺ μέσα σ' ἐμένα, γιὰ νὰ τελειοποιηθοῦν καὶ νὰ γίνουν ἓνα»⁶³. Συγκεντρώνοντας προσεκτικὰ τὸ νοερὸ βλέμμα μας στὸ νόημα τοῦ χωρίου ὡς ἑξετάσαμε τὰ δηλούμενα ἀπὸ αὐτά. Ποιὰ δόξα λέγει ὅτι ἔλαβε ἀπὸ τὸν Πατέρα ὁ Υἱὸς καὶ τὴν

61. Ἰω. 16, 23-24.

62. Ἰω. 17, 3.

63. Ἰω. 17, 21-23.

δὲ ἡμᾶς τῆς ἐπὶ τούτοις ἐρεῦνης ἀπαλλάξει, λέγων· «Ἴνα ὡσι, καθὼς ἡμεῖς, ἔν». Ἐν μὲν γὰρ τῇ φυσικῇ ταυτότητι ἔν ἐστιν ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, εἰ καὶ νοεῖται καθ' ὑπόστασιν ἑκάτερος ἰδικήν. Πῶς δὲ καὶ ἐν ἡμῖν γέγονε; Κατὰ τὸν ἴσον 5 τρόπον, οὐσιωδῶς δὴ λέγω καὶ φυσικῶς, καίτοι Θεοῦ φύσις ἀσύμ- βατος παντελῶς εἶη ἂν πρὸς τὴν κτίσιν, ὡς ἐν ταυτότητι λέγω τῇ κατ' οὐσίαν. Πῶς οὖν ἐν ἡμῖν γέγονε φυσικῶς ὁ ὑπὲρ τὴν κτίσιν; Γέγονε γὰρ ἄνθρωπος, ἵνα, ὡσπερ ἐστὶν ἐν τῇ τῆς θεότητος φύσει πρὸς τὸν Πατέρα, οὕτω καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐν γένηται σχέσει τῇ κατὰ 10 ἀνθρωπότητα τετελειώμεθα γὰρ οὕτω καὶ ἡμεῖς εἰς ἔν.

«Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν». Ἐπαπορήσαι τις ἂν κατὰ τὸ εἶκός 15 λέγων· Εἰ ἐν σώματι καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἦν ὁ Λόγος, καθὰ καὶ πρὸ τοῦ τιμίου σταυροῦ, πῶς κεκλεισμένων τῶν θυρῶν ἀδοκῆτως εἰς μέσον ὤφθη τῶν μαθητῶν; Πρὸς τοῦτό φαμεν, ὅτι δυνάμει τῇ θεϊκῇ. Μемνησθαι δεῖ Παύλου λέγοντος, ὅτι «Ὡστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἶδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα 20 Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν». Μετὰ γὰρ τοι τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ὡς τετελεσμένης ἤδη τῆς οἰκονομίας ἐφ' ἣ καὶ ἡ τῆς σαρκὸς ἀνάληψις ἐπράχθη χρειωδῶς, ἐξουσία καὶ δυνάμει κέχρηται τῇ θεοπρεπεῖ, διὰ τούτων μᾶλλον, ἢ διὰ τῶν τῆς κενώσεως μέτρων ἐπιγινώσκεσθαι θέλων, ὡς ἐν καιρῷ καθήκοντι

25 «Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται». Ὅλον ἐστὶ θεοπρεπὲς τὸ γεγενημένον, καὶ τοῦ παντός ἄξιον λόγου. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἀνθρώπινον τὸ ἐμφυσησθαι τοῖς ἀποστόλοις, καὶ δοῦναι τὸ Πνεῦμα. Εἶτα μέγα, καὶ

64. Ἰω. 20, 19.

65. Β' Κορ. 5, 16.

66. Ἰω. 20, 22.

ἔδωσε σ' ἡμᾶς; Αὐτὸς ὅμως θὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν ἔρευνα αὐτοῦ τοῦ νοήματος, λέγοντας· «Γιὰ νὰ εἶναι, ὅπως εἴμαστε ἑμεῖς, ἓνα». Ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα δηλαδή τῶν φύσεων εἶναι ἓνα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν Πατέρα, ἂν καὶ νοεῖται καθέννας ὡς χωριστὴ ὑπόστασις. Ἀλλὰ πῶς εἶναι καὶ μέσα σ' ἡμᾶς; Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἐννοῶ ὡς πρὸς τὴν οὐσία καὶ ὡς πρὸς τὴ φύση, μολονότι ἡ φύση τοῦ Θεοῦ εἶναι τελείως ἀσυμβίβαστη πρὸς τὴ δημιουργία, ἐννοῶ σχετικὰ μὲ τὴν ταυτότητα ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Πῶς λοιπὸν εἶναι μέσα μας ὡς πρὸς τὴ φύση ὁ πέρα ἀπὸ τὴν κτίσις; Γιατὶ ἐγίνε ἀνθρώπος, ὥστε, ὅπως εἶναι ἓνα ὡς πρὸς τὴ φύση τῆς θεότητος μὲ τὸν Πατέρα, ἔτσι καὶ μ' ἡμᾶς νὰ γίνε ἓνα ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση. Καθόσον ἔτσι τελειοποιούμαστε καὶ ἑμεῖς καὶ γινόμαστε ἓνα.

«Τὴν ἡμέρα ἐκείνη πρὸς τὸ βράδυ τὴν πρώτη μετὰ τὸ Σάββατο, ἐνῶ οἱ πόρτες ἦταν κλεισμένες ἐκεῖ πού ἦταν μαζεμένοι οἱ μαθητὲς ἀπὸ τὸν φόβο τῶν Ἰουδαίων, ἦρθε ὁ Ἰησοῦς καὶ στάθηκε ἀνάμεσά τους καὶ τοὺς λέγει· Εἰρήνη σ' ἑσᾶς»⁶⁴. Ὅπως εἶναι εὐλογο θὰ ἐκφράσει κάποιος τὴν ἀπορία· Ἄν ὁ Λόγος καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασις ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔχει σῶμα, ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν τίμιον σταυρό, πῶς μὲ κλεισμένες τὶς πόρτες παρουσιάσθηκε ἀπροσδόκητα στὸ μέσο τῶν μαθητῶν του; Στὴν ἀπορία αὐτὴ ἀπαντοῦμε καὶ λέμε, μὲ τὴ θεϊκὴ του δύναμη. Πρέπει νὰ θυμηθοῦμε τὸν Παῦλο πού λέγει· «Ὡστε ἑμεῖς ἀπὸ τώρα δὲν γνωρίζομε κανένα μὲ τὴν ἐξωτερικὴ μορφή· καὶ ἂν ἀκόμα γνωρίσαμε μὲ τὴ σὰρκα τὸν Χριστό, ἀλλὰ τώρα πιά δὲν τὸν γνωρίζομε»⁶⁵. Μετὰ τὴν ἀναδίωξή του ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἐπειδὴ εἶχε πλέον τελεσθεῖ ἡ οἰκονομία, γιὰ τὴν ὁποία ἐγίνε ἀπαραίτητη καὶ ἡ πρόσληψη τῆς σὰρκας, χρησιμοποιεῖ τὴ θεϊκὴ ἐξουσία καὶ δύναμη, θέλοντας μὲ αὐτὰ μᾶλλον τὰ μέτρα, καὶ ὄχι μὲ τὰ μέτρα τῆς ταπείνωσις, νὰ ἀναγνωρισθεῖ τὸν καιρὸ πού ἔπρεπε.

«Κι ἀφοῦ τοὺς εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, φύσηξε ἐπάνω τους καὶ τοὺς λέγει· Λάβετε Πνεῦμα ἅγιο. Ἄν κάποιων συγχωρήσετε τὶς ἁμαρτίες, συγχωροῦνται, ἂν κάποιων δὲν τὶς συγχωρήσετε, θὰ μείνουν ἀσυγχώρητες»⁶⁶. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὀλόκληρο θεοπρεπὲς καὶ πέρα πολὺ σημαντικό. Γιατὶ πρῶτον, δὲν εἶναι ἀνθρώπινη ἐνέργεια τὸ φύσημα στοὺς ἀποστόλους καὶ ἡ μετάδοσις τοῦ Πνεύματος. Ἐπειτα εἶναι

ὑπὲρ τὴν κτίσιν, τὸ τοιαύτην ἐξουσίαν παρασχεῖν, ὥστε κρατεῖν, ὧν ἂν ἔλαιντο, τὰς ἁμαρτίας, ἀφιέναι δὲ καὶ οἷς ἂν βούλαιντο τυχόν, Διὰ τί δὲ καὶ διὰ σαρκικοῦ φυχῆματος τὸ Πνεῦμα δίδωσιν; Ὅτι μὴ ἄλλοτρία τοῦ Λόγου γέγονεν αὐτοῦ ἢ σὰρξ, ἀλλὰ ἰδικῶς αὐτοῦ. Καὶ ἀνθρώπινον μὲν τὸ διὰ σαρκὸς ἐμφύσημα, θεϊκῆς δὲ δυνάμεως ἔργον τὸ μετόχους ἀποφῆναι τοῦ Πνεύματος τοὺς ἡξιωμένους.

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου.

Ἄγγελος Θεοῦ τῷ Ζαχαρίᾳ φησὶ περὶ τοῦ ἁγίου Βαπτιστοῦ
 10 «Καὶ ἔσται χαρὰ σοὶ καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον Κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πῖν, καὶ Πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν». Ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἐρομένων
 15 αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων, «Σὺ τίς εἶ;», φησὶν· «Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ». Προφητεύων δὲ αὐτὸς ὁ Ζαχαρίας ἐπὶ τῷ ἰδίῳ παιδί, φησὶ· «Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου, ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ,
 20 τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν». Προεβάδιζε γὰρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτοῦ γέγονε πρόδρομος, καὶ αὐτῷ τὰς ὁδοὺς προετοιμάζεσθαι διεκήρυττε, καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ προεφήτευσεν λόγον, ἐπιστρέφων ὡς ἐπὶ Θεῷ δικαιοῦν ἰσχύοντι τοὺς ἐν ἁμαρτίαις. Εἶτα πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός;

25 «Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος». Ἄρ' οὖν ἐφ' ἐνὶ τῶν καθ' ἡμᾶς κεισόμεθα, βασιλευόμενοι διηνεκῶς καὶ ἀκαταλήκτως, ἢ ὑπὸ Θεῷ μᾶλλον
 30 ἐσόμεθα βασιλεύοντι ἡμῶν τὴν ἐν Χριστῷ, καὶ οὐχ ὡς ἔξωθεν μεσί-

μέγα και ὑπερβαίνει τὸ δημιούργημα, νὰ δώσει τέτοια ἐξουσία, ὥστε νὰ κρατοῦν ἀσυγχώρητες τὶς ἁμαρτίες ὅποιων θέλουν καὶ νὰ συγχωροῦν ὅποιων τυχὸν θελήσουν. Καὶ γιατί δίνει τὸ Πνεῦμα μὲ σαρκικὸ φύσημα; Γιατὶ δὲν ἦταν ξένη ἀπὸ τὸν Λόγο ἢ σάρκα, ἀλλ' ἦταν κατὰ ἰδιαιτέρο τρόπο δική του. Καὶ ἦταν βέβαια ἀνθρώπινο τὸ σαρκικὸ φύσημα, ἀλλὰ τὸ ν' ἀναδείξει ἐκείνους ποὺ τὸ ἀξιώθηκαν μετόχους τοῦ Πνεύματος ἦταν ἐργὸ θεϊκῆς δυνάμεως.

Ἐκ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ.

Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ λέγει στὸ Ζαχαρία γιὰ τὸν ἅγιον Βαπτιστή· «Θὰ νοιώσεις χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, καὶ πολλοὶ θὰ χαροῦν γιὰ τὴ γέννησή του. Θὰ ἀναδειχθεῖ μέγας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ δὲν θὰ πιεῖ κρασί καὶ σίκερα, ἀλλὰ θὰ γεμίσει ἀπὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀκόμα ἀπὸ τὴν κοιλία τῆς μητέρας του, καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ θὰ τοὺς κάνει νὰ ἐπιστρέψουν στὸν Κύριον καὶ Θεὸν τους»⁶⁷. Ὁ μακάριος Ἰωάννης λέγει ὅτι ὅταν τὸν ρώτησαν οἱ Ἰουδαῖοι, «Ἐστὶ ποιὸς εἶσαι;», εἶπε· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ φωνὴ ἐκείνου ποὺ φωνάζει μέσα στὴν ἔρημον· Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, κάνατε εὐθεῖς τοὺς δρόμους αὐτοῦ»⁶⁸. Καὶ ὁ Ζαχαρίας ὁ ἴδιος προφητεύοντας γιὰ τὸ ἴδιον τὸ παιδί, λέγει· «Κι ἐσύ, παιδί μου, θὰ ὀνομασθεῖς προφήτης τοῦ Ὑψίστου, γιατί θὰ πορευθεῖς μπροστὰ ἀπὸ τὸν Κύριον, γιὰ νὰ ἐτοιμάσεις τοὺς δρόμους του γιὰ νὰ γνωρίσεις στὸ λαὸν τὴ σωτηρία τους μὲ τὴν ἀφεση τῶν ἁμαρτιῶν τους»⁶⁹. Πῆγαινε μπροστὰ ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ ἔγινε πρόδρομός του καὶ διακήρυττε ὅτι προετοίμαζε τοὺς δρόμους τοῦ Χριστοῦ, καὶ προφήτευε τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Χριστόν, κάνοντας νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ἁμαρτωλοὶ σ' αὐτὸν σὰν Θεὸν ποὺ ἔχει τὴ δύναμιν νὰ παρέχει τὴ δικαίωση. Πῶς τότε δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός;

«Αὐτὸς θὰ γίνῃ μέγας καὶ θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου, καὶ ὁ Θεὸς θὰ τοῦ δώσει τὸν θρόνον τοῦ Δαβὶδ τοῦ πατέρα του, καὶ θὰ βασιλεύσῃ ἐπάνω στὸν οἶκον τοῦ Ἰακώβ στους αἰῶνες καὶ τέλος τῆς βασιλείας του δὲν θὰ ὑπάρξῃ»⁷⁰. Ἄραγε λοιπὸν θὰ ὑπαχθούμε στὴν ἐξουσία ἑνὸς ὁμοίου μ' ἐμᾶς καὶ θὰ τὸν ἔχομε βασιλέα παντοτινὰ καὶ χωρὶς τέλος, ἢ μᾶλλον θὰ τεθούμε στὴν ἐξουσία τοῦ Θεοῦ ποὺ θὰ βασιλεύει σ' ἐμᾶς μέσω τοῦ Χριστοῦ, ποὺ δὲν θὰ εἶναι σὰν

του τινός εἰς τοῦτο παραληφθέντος, ἀλλ' ὡς δι' Υἱοῦ καὶ ἐν Υἱῷ κατακρατοῦντος τῶν ὄλων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς; Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, Θεὸς ἄρα ὁ Χριστός

«Εἶπε δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον· Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ
5 ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ». Ἄρ' οὖν κέκληται μόνον Υἱὸς ὁ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου διὰ τοῦ Πνεύματος ἀπορρήτως γεγεννημένος, ἥγουν ἐκτισμένος, ἢ φύσει τε καὶ ἀλη-
10 θῶς Υἱὸς εἶναι πεπίστευται καὶ Θεός; Ἄλλ' ἔστι τοῦτο ἀληθές Νοεῖσθω δὴ οὖν σὰρξ καθ' ὑπόστασιν γεγονὼς ὁ Λόγος, τουτέστιν ἰδίαν ποιησάμενος σάρκα τὴν διὰ Πνεύματος ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου· οὕτω γὰρ ἔσται καὶ Θεὸς ἀληθῶς.

«Καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσε τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἢ Ἐλι-
15 σάβει, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη Πνεύματος ἁγίου ἢ Ἐλισάβει, καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλη καὶ εἶπεν· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρὸς με;». Ἐνεργήσαντος Θεοῦ προφητείας χάριν, ἔσται τις
20 προφήτης, καθ' ἕτερον δὲ τρόπον οὐδαμῶς. Ὅτε τοίνυν ὁ ἀσπασμὸς τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας, κυφορούσης ἔτι τὸν Ἰησοῦν, κεκίνηκεν ἐν μήτρᾳ τὸν Ἰωάννην εἰς προφητείαν, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός, καὶ ἐν τῇ τῆς Παρθένου νηδυῖ κινήσας θεοπρεπῶς εἰς προφητείας δύναμιν τὸν Βαπτιστήν;

25 «Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ Σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ». Ὁ Συμεὼν τὸν Ἰησοῦν εἰς ἀγκάλας λαβὼν, τὰ τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ φησι. Πῶς οὖν ἔστι σωτή-
30 ριον, πῶς δὲ φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, εἰ μὴ Θεὸς ἐστὶν ἀληθῶς, εἷς καὶ μόνος Υἱός, ὁ φύσει μὲν ἐκ Πατρὸς ὡς Λόγος, ἐκ Παρθένου

ἓνας μεσίτης πὺ παρελήφθη ἂπ' ἔξω, ἀλλὰ μέσω Υἱοῦ κατὰ κάποιο τρόπο καὶ μὲ τὸν Υἱὸ ἔχοντας τὴν κυριαρχία τῶν ὄλων ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας; Ἄν αὐτὸ ἀληθεύει, ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός.

«Εἶπε ἡ Μαριάμ στὸν ἄγγελο· Πῶς θὰ μοῦ συμβεῖ αὐτό, ἀφοῦ δὲν γνῶρισα ἄνδρα; Καὶ ὁ ἄγγελος ἀποκρίθηκε καὶ τῆς εἶπε· Θὰ ἔρθει σ' ἐσένα τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ θὰ σ' ἐπισκιάσει ἡ δύναμη τοῦ Ὑψίστου· γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἅγιο πὺ θὰ γεννηθεῖ, θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁷¹. Ἄρα λοιπὸν μόνο ὀνομάσθηκε Υἱὸς τὸ τέκνο τῆς ἁγίας Παρθένου μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος πὺ γεννήθηκε μὲ τρόπο ἀπόρητο, δηλαδὴ δημιουργημένος, ἡ πιστεύεται ὅτι εἶναι κατὰ φύση καὶ ἀληθινὰ Υἱὸς καὶ Θεός; Καὶ βέβαια αὐτὸ εἶναι ἀληθές. Ἄς νοεῖται λοιπὸν ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὲ μία ὑπόσταση σάρκα, δηλαδὴ ἀπέκτησε δική του σάρκα μέσω τοῦ Πνεύματος ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο. Γιατὶ ἔτσι θὰ εἶναι καὶ Θεὸς ἀληθινὰ.

«Καὶ συνέβη, μόλις ἄκουσε τὸν ἀσπασμὸ τῆς Μαρίας ἡ Ἐλισάβετ, σκίρτησε τὸ βρέφος μέσα στὴν κοιλιά της. Ἡ Ἐλισάβετ πλημμύρησε ἀπὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἔβγαλε μεγάλη φωνή· Εἶσαι εὐλογημένη ἀνάμεσα στίς γυναῖκες καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλιᾶς σου. Πῶς μοῦ ἔγινε αὐτὸ τὸ καλό, ὥστε νὰ ἔρθει σ' ἐμένα ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου μου;»⁷². Μὲ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, γιὰ χάρη τῆς προφητείας, γίνεται κάποιος προφήτης, καὶ μὲ κανένα ἄλλο τρόπο. Ὄταν λοιπὸν ὁ ἀσπασμὸς τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας, πὺ κυφοροῦσε ἀκόμα τὸν Ἰησοῦ, ὤθησε μέσα στὴν κοιλιά τὸν Ἰωάννη νὰ προφητεύσει, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστὸς, πὺ καὶ μέσα στὴν κοιλιά τῆς Παρθένου ἔδωσε στὸν Βαπτιστὴ μὲ τρόπο θεϊκὸ τὴ δυνατότητα νὰ προφητεύσει;

«Τώρα μπορεῖ νὰ πάρεις τὸν δοῦλο σου, Κύριε, ἀπὸ αὐτὴ τὴ ζωὴ, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά σου, εἰρηνικά, γιατί εἶδαν τὰ μάτια μου τὴ σωτηρία σου, τὴν ὁποία ἐτοίμασες γιὰ ὄλους τοὺς λαούς, πὺ ἀποτελεῖ φῶς γιὰ νὰ γίνεις γνωστὸς στὰ ἔθνη καὶ δόξα γιὰ τὸν λαὸ σου τὸν Ἰσραήλ»⁷³. Ὄταν ὁ Συμεὼν πῆρε τὸν Ἰησοῦ στὴν ἀγκαλιά του, εἶπε αὐτὰ γι' αὐτόν. Πῶς λοιπὸν εἶναι σωτηρία, καὶ πῶς εἶναι φῶς πρὸς ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στὰ ἔθνη, ἂν δὲν εἶναι ἀληθινὰ Θεός, ἓνας καὶ μόνος Υἱός, ὁ ὁποῖος ὡς πρὸς τὴ φύση προῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς Λόγος, καὶ ὁ ἴδιος πάλι ἀπὸ τὴν Παρθένο ὡς ἄνθρωπος;

δὲ ὁ αὐτὸς κατὰ σάρκα; Ποία γὰρ γέγονεν ἀποκάλυψις τοῖς ἔθνεσιν, ἢ ἐπ' αὐτῷ ἔγνωσαν ὅτι Θεὸς ἐστὶ, καὶ αὐτῷ λατρεύσαντες ἔφυγον τὰ ἐγκλήματα τοῦ θεῷ λατρεύειν ἑτέρῳ παρὰ τὸν ἕνα, καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς;

5 «Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, Ἄφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν· Ἔγειραι καὶ περιπάτει; Ἴνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας (εἶπε τῷ παραλυτικῷ).
10 Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἄρας τὸ κλινάριόν σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου». Εἰ μόνος ἡμᾶς ἀπαλλάττει ὁ τῶν ὅλων Θεὸς πλημμελημάτων, ἑτέρῳ πρόποντος τούτου μηδενί, χαρίζεται δὲ καὶ τοῦτο Χριστὸς μετ' ἐξουσίας θεοπρεποῦς, πῶς οὐκ ἂν εἴη Θεός; Κέκληται γὰρ Υἱὸς ἀνθρώπου, γεννηθεὶς ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα, καί-
15 τοι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος.

«Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἔχαρίσατο τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Πορευθέντες ἀπαγγεῖλατε Ἰωάννῃ ἃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε· ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, κωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. Καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί». Ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδείξας ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς τῶν θεοπρεπῶν μεγαλοουργημάτων ἀποτελεστήν, εἰς ἀνάμνησιν ἀναφέρει τῶν εἰρημένων διὰ φωνῆς προφητῶν περὶ αὐτῷ. Ἔφη
25 τοίνυν ὁ μακάριος Ἡσαΐας «Ἰσχύσατε, χεῖρες ἀνεμῆναι, καὶ γόνατα παραλελυμένα». Εἶτα μονονουχὶ καὶ χεῖρα προτείνων καταδείκνυσι τὸν Ἐμμανουήλ, οὕτω λέγων· «Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἰδοὺ Κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχεται, καὶ ὁ βραχίον μετὰ κυρείας». Ἔφη δὲ καὶ ἐν ἑτέροις, ὅτι «Τότε ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ
30 ὠτα κωφῶν ἀκούσονται· τότε ἀλείται κωλὸς ὡς ἔλαφος, καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιάλων». Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι· «Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἢ γὰρ δρόσος ἢ παρὰ σοῦ, ἴαμα αὐτοῖς ἐστίν». Ἔφη δὲ πάλιν καὶ ἐκ προσώπου

Ποιὰ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ ἔγινε στὰ ἔθνη, ἢ πῶς κατάλαβαν ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεός, καὶ ὅταν τὸν προσκύνησαν, ἀπέφυγαν τὴν κατηγορία τοῦ νὰ λατρεύουν κάποιον ἄλλο, στὴ θέση τοῦ ἑνός καὶ κατὰ φύση καὶ ἀληθινὰ Θεοῦ;

«Ὅταν ὁ Ἰησοῦς κατάλαβε τὶς σκέψεις τους, ἀποκρίθηκε καὶ τοὺς εἶπε· Τί σκέπτεστε στὸ νοῦ σας, Τί εἶναι πρὸ εὐκόλο νὰ πῶ, Συγχωροῦνται οἱ ἁμαρτίες σου, ἢ νὰ πῶ, Σήκω καὶ βάδισε; Γιὰ νὰ δεῖτε ὅμως ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐξουσία στὴ γῆ νὰ συγχωρεῖ ἁμαρτίες (εἶπε στὸν παραλυτικό)· Σοῦ λέγω, σήκω, πάρε τὸ κρεβάτι σου καὶ πήγαινε στὸ σπίτι σου»⁷⁴. Ἄν μόνον ὁ Θεὸς τῶν ὅλων μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ πλημμελήματά μας καὶ σὲ κανένα ἄλλο δὲν πρέπει αὐτὸ, καὶ χαρίζει καὶ αὐτὸ ὁ Χριστὸς μὲ θεϊκὴ ἐξουσία, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι Θεός; Γιατὶ ὀνομάσθηκε Υἱὸς ἀνθρώπου ἐπειδὴ γεννήθηκε κατὰ σάρκα ἀπὸ γυναῖκα, μολονότι ὁ Λόγος εἶναι Θεός.

«Ἐκείνη τὴν ὥρα θεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ τὶς ἀρρώστιες τους, ἀπὸ βαριὰ νοσήματα, ἀπὸ πονηρὰ πνεύματα, καὶ σὲ πολλοὺς τυφλοὺς χάρισε τὸ φῶς τους. Καὶ τότε ἀποκρίθηκε καὶ τοὺς εἶπε· Πηγαίνατε καὶ πεῖτε στὸν Ἰωάννη αὐτὰ πού εἶδατε καὶ αὐτὰ πού ἀκούσατε· ὅτι δηλαδὴ τυφλοὶ ξαναβλέπουν, χωλοὶ περπατοῦν, λεπροὶ καθαρίζονται, κουφοὶ ἀκοῦνε, νεκροὶ σηκώνονται ἀπὸ τοὺς τάφους, φτωχοὶ δέχονται καλὸ μήνυμα. Καὶ εἶναι μακάριος ὁποῖος δὲν σκανδαλισθεῖ μ' ἐμένα»⁷⁴. Δείχνοντας ὁ Χριστὸς μὲ τὰ ἴδια του τὰ ἔργα τὸν ἑαυτὸ του ἔκτελεστή θεϊκῶν μεγαλουργημάτων, κάνει νὰ θυμηθοῦν ὅσα εἶπαν γι' αὐτὸν οἱ προφῆτες. Πράγματι λοιπὸν εἶπε ὁ μακάριος Ἡσαΐας· «Ἀποκτῆστε δύναμη, χέρια ἀδύναμα καὶ πόδια παράλυτα»⁷⁶. Ἐπειτα ἀπλώνοντας σχεδὸν τὸ χέρι του δείχνει τὸν Ἐμμανουήλ καὶ λέγει τὰ ἑξῆς· «Νὰ, ὁ Θεὸς μας, νὰ ὁ Κύριος μας ἔρχεται δυνατὸς καὶ τὸ χέρι του ἐξουσιαστικό»⁷⁷. Καὶ ἄλλοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς· «Τότε θ' ἀνοίξουν μάτια τυφλῶν καὶ αὐτιά κουφῶν θ' ἀκούσουν, τότε ὁ χωλὸς θὰ πηδήσει σὰν ἐλάφι καὶ θὰ ἠχήσει λαμπρὰ ἢ γλώσσα τῶν μουγγῶν»⁷⁸. Καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τοῦτο· «Οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν, καὶ ὅσοι εἶναι στὰ μνήματα θὰ σηκωθοῦν· γιατί ἡ δροσιὰ πού στέλνεται ἀπὸ σένα εἶναι γι' αὐτοὺς φάρμακο θεραπείας»⁷⁹.

77. Ἡσ. 40, 10.

78. Ἡσ. 35, 5-6.

79. Ἡσ. 26, 19,

Χριστοῦ· «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἶνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελί-
 σασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ
 τυφλοῖς ἀνάδλεψιν». Ὅτε τοίνυν τῆς ἐφ' ἑαυτῷ πίστεως τὰς τῶν
 προφητῶν φωνὰς ποιεῖται σημεῖον, ἤγουν ἀπόδειξιν, Θεὸν δὲ
 5 αὐτὸν οἱ προφήται κηρύττουσι, τίς ὁ τούτοις τὰ ἐναντία φάναι
 τολμῶν;

Ἐχεμιάζοντο, φησί, κατὰ τὴν λίμνην οἱ μαθηταί· εἶτα «προσ-
 ελθόντες, διήγειραν αὐτόν, λέγοντες Ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα Ὁ
 δὲ διεγερθεὶς, ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος, καὶ
 10 ἐπαύσατο, καὶ ἐγένετο γαλήνη». Εἴρηται περὶ Χριστοῦ διὰ φωνῆς
 τοῦ μακαρίου Δαυῖδ· «Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης,
 καὶ τὸν σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις. Σοὶ εἰσιν οἱ
 οὐρανοί, καὶ σὴ ἔστιν ἡ γῆ· τὴν οἰκουμένην, καὶ τὸ πλήρωμα αὐ-
 τῆς σὺ ἐθεμελίωσας». Ὅτε τοίνυν τῷ καταπραΰνοντι τὴν θάλασ-
 15 σαν πρέποι ἂν καὶ τὸ δεσπόζειν τῶν ὄλων, ἔχειν δὲ ἰδίους τοὺς
 οὐρανοὺς, καὶ θεμελιοῦν δύνασθαι τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρω-
 μα αὐτῆς, πῶς οὐκ ἂν ὑπάρχειν νοοῖτο Θεὸς ἀληθῶς ὁ Χριστός, ὁ
 θαλάσση καὶ πνεύμασιν ἐπιτιμῶν, καὶ τοῦτο μετ' ἐξουσίας;

«Ἐδεῖτο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια,
 20 εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέστειλε δὲ αὐτόν, λέγων· Ὑπόστρεφε εἰς τὸν
 οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα σοι πεποίηκεν ὁ Θεός. Καὶ ἀπῆλθε καθ'
 ὄλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Θεός». Ἐν τῇ τῶν
 Γεργεσηνῶν χώρα τεθεράπευκεν ὁ Χριστός τὸν ἀγρίως δαι-
 μονῶντα, ὃς καὶ συνεῖναι αὐτῷ παρεκάλει. Ἀλλὰ καίτοι θεραπεύ-
 25 σας αὐτόν καὶ ἐκβεβληκῶς τὰ πνεύματα, ἐκέλευεν ἀπελθεῖν εἰς τὸν
 οἶκον αὐτοῦ καὶ κηρύττειν ὅσα πεποίηκεν αὐτῷ ὁ Θεός. Ἐνήργη-
 κεν οὖν αὐτός, ὡς Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινός· οὐ γάρ ποῦ φαμεν ὡς
 ὑπουργὸς γέγονε θείας χάριτος καθ' ἓνα τῶν προφητῶν, ἤγουν
 τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἀλλ' ἦν αὐτὸς δυνάμει τῇ ἰδίᾳ καὶ θεο-
 30 πρεπεῖ συντριβῶν τὸν Σατανᾶν. Ἐν ὀνόματι οὖν αὐτοῦ καὶ τοῖς
 ἁγίοις μαθηταῖς ὑπετάττοντο τὰ δαιμόνια, καὶ τοῦτο διωμολόγη-
 σαν αὐτοί.

80. Ἦσ. 61, 1. Λουκᾶ 4, 18.

82. Ψαλμ. 88, 10-11.

81. Λουκᾶ 8, 24.

83. Λουκᾶ 8, 38-39.

Εἶπε πάλι ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ· «Πνεῦμα Κυρίου στάλθηκε σὲ μένα, μὲ τὸ ὁποῖο μὲ ἔχρισε καὶ μὲ ἔστειλε νὰ κηρύξω τὸ χαρμόσυνο μήνυμα στοὺς φτωχοὺς, νὰ κηρύξω τὴν ἀπελευθέρωση στοὺς αἰχμαλώτους καὶ στοὺς τυφλοὺς νὰ ξαναδοῦν»⁸⁰. «Ὅταν λοιπὸν χρησιμοποιεῖ σημεῖο, δηλαδή ἀπόδειξη, τῆς πίστεως σ' αὐτὸν τὰ λεγόμενα τῶν προφητῶν, καὶ οἱ προφῆτες τὸν ἀνακηρύττουν Θεό, ποιὸς θὰ τολμήσει νὰ πεῖ τ' ἀντίθετα μ' αὐτούς;

Κακοπαθοῦσαν, λέγει, στὴ λίμνη οἱ μαθητές του, καὶ τότε, «Πῆγαν σ' αὐτὸν, τὸν ξύπνυσαν καὶ τοῦ εἶπαν· Διδάσκαλε, χανόμεαστε. Ἐκεῖνος σηκώθηκε, ἐπιτίμησε τὸν ἄνεμο καὶ τὴν τρικυμία, σταμάτησαν ὅλα, καὶ ἔγινε γαλήνη»⁸¹. Ἔχει λεχθεῖ γιὰ τὸν Χριστὸ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ μακάριου Δαβίδ· «Ἐσὺ ἐξουσιάζεις τὴ δύναμη τῆς θάλασσας, καὶ ἐσὺ καταπραΰνεις τὸ σάλο τῶν κυμάτων της. Δικοί σου εἶναι οἱ οὐρανοί, δική σου εἶναι καὶ ἡ γῆ· ἐσὺ θεμελίωσες τὴν οἰκουμένη καὶ τὸν κόσμον πού τὴ γεμίζει»⁸². «Ὅταν λοιπὸν σ' αὐτὸν πού γαληνεύει τὴ θάλασσα ἀρμόζει καὶ ἡ ἐξουσία ἐπάνω σε ὅλα, ἔχει ἐπίσης καὶ δικοὺς οὐρανοὺς καὶ μπορεῖ νὰ θεμελιώσει τὴν οἰκουμένη καὶ νὰ στηρίξει τὸν κόσμον της, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ μὴ νοηθεῖ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀληθινὰ Θεός, αὐτὸς πού ἐπιτιμᾷ τὴ θάλασσα καὶ τοὺς ἀνέμους, καὶ μάλιστα μὲ κυριαρχικὴ δύναμη;

«Τὸν παρακαλοῦσε ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ὁποῖο βγῆκαν τὰ δαιμόνια νὰ μείνει κοντὰ του. Ἐκεῖνος ὅμως τὸν ἔστειλε λέγοντάς του· Γύρισε στὸ σπίτι του καὶ νὰ διηγεῖσαι ὅσα σοῦ ἔκανε ὁ Θεός. Ἐφυγε τότε γυρνώντας σ' ὅλη τὴν πόλη καὶ διαλαλώντας ὅσα τοῦ εἶχε κάνει ὁ Θεός»⁸³. Στὴν περιοχὴ τῶν Γεργεσηνῶν θεράπευσε ὁ Χριστὸς ἕναν ἐξαγριωμένο δαιμονισμένο, ὁ ὁποῖος τὸν παρακαλοῦσε νὰ μείνει κοντὰ του. Ἀλλὰ μολονότι τὸν εἶχε θεραπεύσει καὶ εἶχε βγάλει τὰ δαιμόνια ἀπὸ αὐτὸν, τὸν πρόσταζε νὰ πάει στὸ σπίτι του καὶ νὰ λέγει ὅσα τοῦ εἶχε κάνει ὁ Θεός. Ἐνέργησε λοιπὸν αὐτὸς σὰν ἀληθινὸς Θεός· γιατί δὲν λέμε ὅτι ἔγινε ὑπερέτης τῆς θείας χάριτος παρόμοια μὲ καθένα ἀπὸ τοὺς προφῆτες ἢ τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ ἦταν ὁ ἴδιος πού μὲ τὴ δική του θεία δύναμη συνέτριβε τὸν Σατανᾶ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ὑποτάσσονταν τὰ δαιμόνια καὶ στοὺς ἁγίους μαθητές, καὶ αὐτὸ τὸ ὁμολόγησαν οἱ ἴδιοι.

Ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ ἀρχισυναγώγου φησὶν ὁ Χριστός «Μὴ κλαίετε· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει». Ἄρ' οὖν ἐψεύδετο; Μὴ γένοιτο! ἀληθεύει δέ· καὶ κατὰ τίνα τρόπον, ὁ Παῦλος διερμηνεύει λέγων, «Οὐκ ἔστι Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων»; 5 Ζῶσι γὰρ τῷ Θεῷ οἱ ζήσειν μέλλοντες. Οὐκοῦν οἱ τεθνηκότες, κατὰ μὲν ἀνθρώπους εἰσὶ νεκροί, κατὰ δὲ τὴν ζωοποιὸν φύσιν, τουτέστι τὴν θεϊαν, οὐκ ἀποτεθνήκασιν. Ἀληθεύει γὰρ ὡς Θεός, περὶ τοῦ κορασίου λέγων· «Οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει».

Τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς διαλεγόμενος, ἔφασκε· «Τίς μείζων 10 ἐστίν, ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; Οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; Ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμι ὡς ὁ διακονῶν». Ὁραῖς ὅπως, ὅσον μὲν ἦκεν εἰς γε τὸ τῇ θεότητι πρόπον καὶ τῇ δόξῃ τῇ Δεσποτικῇ, μονονουχὶ καὶ ἀποσεύεται τὸ ἐν διακόνου νοεῖσθαι τᾶξι; Τιμᾶ δὲ τοῦτο διὰ τὸ ἀνθρώπινον· «Ἐγὼ» γάρ, φησὶν, «εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς διακο- 15 νῶν». Οὐκοῦν, κἂν εἰ καταβέβηκεν ἐν διακόνους, ἀλλ' οὖν γέ ἐστιν αὐτὸς ὁ ἀνακείμενος ὡς Δεσπότης, καὶ παρὰ πάσης κτίσεως διακονούμενος ὡς Θεός.

«Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Χριστός» (δηλονότι τοῖς ἀρχιερεῦσι τῶν Ἰουδαίων ἐρωτῶσιν· «Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός»)· «Ἐὰν ὑμῖν εἶπω, οὐ μὴ 20 πιστεύσητε· ἐὰν δὲ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτε. Ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ». Εἰ κάθηται ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ὁ τοῦ ἀνθρώπου Υἱός, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός, τοῖς ἀνωτάτω θάκοις ἐμπρέπων καὶ ὁμόθρονος τῷ Πατρὶ; Οὐ γὰρ συνεδρεύει τῷ κατὰ 25 φύσιν Θεῷ γενητῆ φύσις ἄλλως, συνεδρεύει δὲ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ἑνωσιν οἰκονομικὴν σαρκὸς γεγονότος τοῦ ἐκ Θεοῦ φύντος Λόγου.

ᾠτι ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ὁ Χριστός.

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης.

30 «Ὡς φρονίμοις λέγω κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι· Τὸ ποτήριον τῆς

Γιὰ τὴ θυγατέρα τοῦ ἀρχισυναγώγου ὁ Χριστὸς λέγει· «Μὴν κλαῖτε· δὲν πέθανε τὸ κορίτσι, ἀλλὰ κοιμᾶται»⁸⁴. Ἐπειὴ λοιπὸν ἔλεγε ψέματα; Μὴ γένοιτο! ἔλεγε τὴν ἀλήθεια. Καὶ μὲ ποιὸ τρόπο, τὸ ἐρμηνεύει ὁ Παῦλος (Μάρκος), λέγοντας· «δὲν εἶναι Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων»⁸⁵. Γιατὶ ζοῦν καὶ θὰ ζήσουν ἕξαιτίας τοῦ Θεοῦ ὅσοι πρόκειται νὰ ζήσουν. Ἐπομένως ὅσοι ἔχουν κοιμηθεῖ εἶναι νεκροὶ κατὰ τὴ γνώμη τῶν ἀνθρώπων, ὡς πρὸς τὴν ζωοποιὸ ὅμως φύση, δηλαδή τὴ θεία, δὲν ἔχουν πεθάνει. Ἐπειὴ ἀληθεύει ὡς Θεός, λέγοντας γιὰ τὸ κορίτσι· «Δὲν πέθανε, ἀλλὰ κοιμᾶται».

Συνομιλώντας μὲ τοὺς μαθητὲς του, ἔλεγε· «Ποιὸς εἶναι ἀνώτερος; Αὐτὸς ποὺ κάθεται στὸ τραπέζι, ἢ ἐκεῖνος ποὺ τὸν ὑπηρετεῖ; Δὲν εἶναι ὁ πρῶτος; Ἐγὼ ὅμως εἶμαι ἀνάμεσά σας σὰν ὑπηρετῆς»⁸⁶. Βλέπεις πῶς, ὅσον ἀφορᾷ σ' αὐτὸ ποὺ πρέπει στὴ θεότητα καὶ τὴ δεσποτικὴ δόξα κατὰ κάποιον τρόπο ἀπορρίπτει τὸ νὰ θεωρεῖται ὡς ὑπηρετῆς; Τιμᾷ ὅμως αὐτὸ ἕξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του· γιατί λέγει· «Ἐγὼ ὅμως εἶμαι ἀνάμεσά σας σὰν ὑπηρετῆς». Ἐπειὴ λοιπὸν καὶ ἂν κατέβηκε στὴν τάξη τῶν ὑπηρετῶν, αὐτὸς εἶναι ὡστόσο αὐτὸς ποὺ κάθεται στὴν τράπεζα τῆς κτίσεως ὡς Κύριος καὶ Θεός καὶ τὸν ὑπηρετεῖ ὁλόκληρη ἡ κτίση.

«Εἶπε λοιπὸν ὁ Χριστὸς σ' αὐτούς» (δηλαδή στοὺς ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων ποὺ τὸν ρωτοῦσαν, «ἂν εἶσαι ἐσὺ ὁ Χριστὸς»)· «Ἐάν σᾶς πῶ, δὲν θὰ μὲ πιστέψετε, κι ἂν σᾶς ρωτήσω, δὲν θ' ἀποκριθεῖτε. Ἐπειὴ τώρα ὅμως θὰ κάθεται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στὰ δεξιὰ τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ»⁸⁷. Ἐάν κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστὸς, ποὺ διαπρέπει στοὺς οὐράνιους θρόνους καὶ εἶναι ὁμόθρονος μὲ τὸν Πατέρα; Γιατὶ βέβαια δὲν εἶναι καθόλου ὁμόθρονη ἡ γεννητὴ φύση μὲ τὸν Θεὸ κατὰ φύση, εἶναι ὅμως ὁμόθρονος ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἔγινε σὰρκα μὲ ἔνωση κατ' οἰκονομία ὁ Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό.

Ἐπειὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιός.

Ἐπειὴ τὴν Α' ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους.

Ἐπειὴ μιλῶ σὲ ἀνθρώπους συνετοὺς· κρίνετε ἑσεῖς αὐτὸ ποὺ σᾶς

εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία ἐστὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ; Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ; Ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σώμα ἔσμεν οἱ πολλοί· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν». Ἡ ἀνθρώπου σὰρξ, ὅσον
 5 ἦκεν εἰς ἰδίαν φύσιν, οὐκ ἂν εἶη ζωοποιός, ἀλλ' οὐδὲ τὸ αἷμα τὸ ἀνθρώπινον, εἰ κοινὸν εἶη καὶ καθ' ἑαυτό· ζωοποιεῖ δὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ τίμιον αἷμα, πρέποντος μόνῃ Θεῷ τοῦ ζωοποιεῖν δύνασθαι τὸ ζωῆς ἐπιδεές Θεός οὖν ἄρα Χριστός· οὕτω γὰρ ἔσται ζωοποιὸν τὸ σῶμα αὐτοῦ Ἐἰ δὲ ἄνθρωπος ἀνά μέρος
 10 νοεῖται μόνῃ τῇ τοῦ Χριστοῦ κλήσει τετμημένος, καὶ γυμνὸν Υἱοῦ πρόσωπον ἔχων, πῶς ἂν εἶη ζωοποιὸν τὸ σῶμα αὐτοῦ;

«Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς Πνεῦμα ζωοποιουῖν». Καὶ πάλιν· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς, χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ
 15 οὐρανοῦ. Οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. Καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. Τοῦτο δὲ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομησαι οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ».
 20 Προσεπάγει δὲ τούτοις, ὅτι «Σαλπίζει, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι τὴν ἀθανασίαν». Εἰς ψυχὴν ζῶσαν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος γέγονεν ἐδεῖτο γὰρ, ὡς ποίημα, τοῦ ζωοποιουῖντος Θεοῦ. Ὁ δὲ γε ἔσχατος
 25 Ἀδὰμ, τουτέστι Χριστός, ὅτι μὴ ἐδεῖτο ζωῆς ὡς Θεός, Πνεῦμα γέγονεν εἰς ἡμᾶς ζωοποιουῖν, ὅπερ ἐστὶ θείας φύσεως ἴδιον πλεονέκτημα. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐκ γῆς, χοϊκός, ὁ δεύτερος δὲ ἐξ οὐρανοῦ, καίτοι γεννηθεὶς διὰ γυναικός· Ὁ γὰρ ἀνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, κἂν εἰ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐδὲν
 30 ἥττον ἐστὶν ἐξ οὐρανοῦ· Καὶ εἰ φθορὰ καὶ θανάτῳ κατεσχημένοι,

88. Α' Κορ. 10, 15-17.

90. Α' Κορ. 15, 47-50.

89. Α' Κορ. 15, 45.

91. Α' Κορ. 15, 52-53.

λέγω· τὸ ποτήριον τῆς εὐχαριστίας μὲ τὸ ὁποῖο εὐχαριστοῦμε τὸν Θεό, δὲν εἶναι κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ; Ὁ ἄρτος ποὺ κομματιάζομε δὲν ἀποτελεῖ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ; Γιατὶ ἓνας εἶναι ὁ ἄρτος, καὶ ἡμεῖς οἱ πολλοὶ εἴμαστε ἓνα σῶμα. Γιατὶ ὅλοι μετέχομε ἀπὸ τὸν ἓναν ἄρτο»⁸⁸. Ἡ σὰρκα τοῦ ἀνθρώπου, σύμφωνα μὲ τὴ φύση του, δὲν δημιουργεῖ ζωὴ οὔτε βέβαια καὶ τὸ ἀνθρώπινο αἷμα, ἂν εἶναι μόνο του καὶ καθ' ἑαυτὸ, ζωοποιεῖ ὅμως τὸ σῶμα τὸν Χριστοῦ καὶ τὸ τίμιον αἷμα του, γιατί ἀρμόζει στὸν Θεὸ μόνο τὸ νὰ μπορεῖ νὰ ζωοποιεῖ αὐτὸ ποὺ χρειάζεται ζωή. "Αρα λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, γιατί ἔτσι θὰ εἶναι ζωοποιὸ τὸ σῶμα του. "Αν ὅμως νοεῖται ἀπλῶς ἄνθρωπος καὶ μόνο μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τὸν τιμοῦμε, καὶ ἔχει γυμνὸ πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι ζωοποιὸ τὸ σῶμα του;

«Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ, ἔγινε μὲ ψυχὴ ζωντανή, ὁ ἔσχατος Ἀδάμ ἔγινε πνεῦμα ποὺ ζωοποιεῖ»⁸⁹. Καὶ ἄλλου· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πλάσθηκε ἀπὸ τὴ γῆ, χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος εἶναι ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανό. "Ὅπως ἦταν ὁ χοϊκὸς ἄνθρωπος, τέτοιοι εἶναι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ ὅπως εἶναι ὁ ἐπουράνιος, τέτοιοι εἶναι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. Καὶ ὅπως φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, θὰ φορέσομε καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου. Αὐτὸ σὰς τὸ λέγω, ἀδελφοί, ἐπειδὴ σὰρκα καὶ αἷμα δὲν μποροῦν νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἢ φθορὰ κληρονομεῖ τὴν ἀφθαρσία»⁹⁰. Καὶ προσθέτει σ' αὐτὰ· «Θὰ σαλπίσει, καὶ οἱ νεκροὶ θὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὰ μνήματα ἀφθαρτοὶ καὶ θὰ ἀλλάξομε καὶ ἡμεῖς. Γιατὶ πρέπει αὐτὸ τὸ φθαρτὸ σῶμα νὰ ντυθεῖ τὴν ἀφθαρσία, καὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι θνητὸ νὰ ντυθεῖ τὴν ἀθανασία»⁹¹. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἔγινε ψυχὴ ζωντανή· γιατί σὰν δημιουργήματα χρειαζόταν τὸν Θεὸ ποὺ δίνει ζωή. Ὁ ἔσχατος ὅμως Ἀδάμ, δηλαδή ὁ Χριστός, ἐπειδὴ δὲν χρειαζόταν ζωὴ ὡς Θεός, ἔγινε πνεῦμα ποὺ ἔδωσε σ' ἡμᾶς ζωή, πράγμα ποὺ εἶναι πλεονεκτήματα ποὺ ἀνήκει στὴ θεία φύση. Καὶ ὁ πρῶτος βέβαια ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ γῆ εἶναι χοϊκός, ἐνῶ ὁ δεύτερος εἶναι ἀπὸ τὸν οὐρανό, μολονότι γεννήθηκε μέσω γυναίκας. Γιατὶ ὁ ἀπὸ τὰ ὕψη καὶ τὸν οὐρανὸ Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἂν καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, δὲν κατὰγεται καθόλου λιγότερο ἀπὸ τὸν οὐρανό. Καὶ

τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ διὰ τοῦτο φορέσαι λεγόμεθα, τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδυσάμενοι, τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου φορέσομεν. Ἐφθαρσία δὲ πάλιν ἴδιον ἀγαθὸν τῆς κατὰ φύσιν θεότητος ἀλλάσσονται γὰρ οἱ νεκροί, καὶ τὸ φθαρτὸν ἀμφιέννυται τὴν ἀφθαρσίαν, 5 γεγονότος καθ' ἡμᾶς τοῦ Μονογενοῦς, καὶ μεθιστάντος τὸ θνητὸν εἰς ἀθανασίαν, καὶ τὸ φθαρτὸν εἰς ἀφθανασίαν ἐν ἑαυτῷ καὶ πρώτῳ μετασκευάζοντος. Οὕτω γὰρ γέγονεν ὁδὸς εἰς ζωὴν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς.

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους β'.

10 «Ἐὰν αὐτοί», φησὶν, «ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποισθότες ὦμεν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείραντι τοὺς νεκρούς». Εἰ Θεῷ τὸ κατὰ φύσιν προεπωδέστατον εἶναί φαμεν τὸ ἐγείρειν τοὺς νεκρούς, ὅτι ζωὴ καὶ ζωοποιός ἐστίν· ἔφη δὲ Χριστός, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ». φαίνεται δὲ 15 καὶ ἐγηγερωκῶς τοὺς νεκρούς, Θεὸς ἄρα ἐστίν, ὡς ζωὴ κατὰ φύσιν.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους.

Ἐπεὶ οὖν κεκοινώνηκε τὰ παιδιά αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διά- 20 βολον». Παραπλησίως ἡμῖν τοῖς ἐν τέκνοις Θεοῦ τεταγμένοις κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκός ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, ἵνα τῷ θανάτῳ τὸ ἴδιον σῶμα δούς, ζωοποιήσῃ πάλιν αὐτό, ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, ὡς Θεός. Ἐπεὶ πῶς κατήργηται τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἂν μὴ τὸ πεσὸν εἰς θάνατον ἀνεβίῳ σῶμα, ἴδιον ὄν τῆς κατὰ φύσιν 25 ζωῆς, τουτέστι τοῦ ἐκ Θεοῦ ὄντος Λόγου;

Ἐπισημασθέντα ὅτι εἷς ὁ Υἱὸς καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Ἐκ τῆς Ἰωάννου Ἐπιστολῆς πρώτης καθολικῆς.

«Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐώρακαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς

ἐπειδὴ εἴμαστε αἰχμάλωτοι τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, ὅταν ὅμως θὰ ντυθοῦμε τὴν ἀφθαρσία, θὰ φορέσομε τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου. Ἡ ἀφθαρσία πάλι εἶναι ἀποκλειστικὸ πλεονέκτημα τῆς κατὰ φύσιν θεότητας· γιατί ἀλλάζουν οἱ νεκροὶ καὶ τὸ φθαρτὸ ντύνεται τὴν ἀφθαρσία, ἐπειδὴ ἔγινε σύμφωνα μ' ἐμᾶς ὁ Μονογενής, μεταθέτοντας ἔτσι τὸ θνητὸ στὴν ἀθανασία καὶ μεταποιώντας τὸ φθαρτὸ στὴν ἀφθαρσία καὶ πρῶτα στὸν ἑαυτό του. Γιατὶ ἔτσι ἔγινε ὁδὸς πρὸς ὁδηγεῖ στὴ ζωὴ καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους.

Ἐπιτολὴ Β΄ πρὸς Κορινθίους.

«Ἄλλὰ ἐμεῖς», λέγει, «ἔχομε μέσα μας τὴν καταδίκη τοῦ θανάτου, γιὰ νὰ μὴν ἔχομε πεποίθησιν στὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ στὸν Θεὸ πρὸς ἀνέστησε τοὺς νεκρούς»⁹². Ἐάν λέμε ὅτι τὸ πιὸ πρέπον στὴ φύσιν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, ἐπειδὴ εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιός, καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ»⁹³, καὶ φαίνεται ὅτι ἔχει ἀναστήσει νεκρούς, ἄρα εἶναι Θεός, ὡς ζωὴ κατὰ φύσιν.

Ἐπιτολὴ πρὸς Ἑβραίους.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παιδιὰ ἔγιναν κοινωνοὶ αἵματος καὶ σαρκός, παρόμοια μ' αὐτὰ καὶ ἐκεῖνος κοινώνησε τὰ ἴδια, ὥστε μὲ τὸ θάνατο νὰ καταργήσῃ αὐτὸν πρὸς ἔχει τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου, δηλαδὴ τὸ διάβολο»⁹⁴. Παρόμοια μ' ἐμᾶς πρὸς ἔχομε ταχθεῖ στὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ ἔγινε κοινωνὸς αἵματος καὶ σαρκός ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὥστε, παρὰ δίδοντας τὸ σῶμα του στὸ θάνατο, νὰ ζωοποιήσῃ πάλι αὐτό, ἀφοῦ εἶναι ζωὴ κατὰ τὴ φύσιν ὡς Θεός. Γιατὶ πῶς καταργήθη ἡ ἐξουσία τοῦ θανάτου, ἂν δὲν ἀναβίωσε τὸ σῶμα πρὸς πέθανε, πρὸς εἶναι ἀποκλειστικὸ γνῶρισμα τῆς ἀπὸ τὴ φύσιν τῆς ζωῆς, δηλαδὴ τοῦ Λόγου πρὸς προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό;

Ἐπιτολὴ πρὸς Ἑβραίους. Ὅτι εἶναι ἕνας ὁ Υἱὸς καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Ἐπιτολὴ Α΄ καθολικὴ πρὸς Ἰωάννη.

Ἐπιτολὴ πρὸς Ἰωάννη. «Ἐπιτολὴ πρὸς Ἰωάννη. αὐτὸ πρὸς ἀκούσαμε, αὐτὸ πρὸς

ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ
 Λόγου τῆς ζωῆς· καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἐωράκαμεν, καὶ
 μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν
 πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν». Ἴδου τὸν ὄντα ἀπ' ἀρχῆς,
 5 τουτέστι τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς Λόγον, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον ἐωρακέ-
 ναι φησὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ μὴν καὶ χερσὶ ψηλαφήσαι· καίτοι
 κατὰ φύσιν ἰδίαν τοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς ὄντος Λόγου καὶ ὄντος ἀορά-
 του καὶ ἀναφύου· ἀναφύς γὰρ τὸ ἀσώματον. Ἄλλ' ἐν σαρκὶ γεγο-
 νότα τὸν Λόγον ἐωρακέναι τε καὶ ψηλαφήσαι φησιν. Εἷς οὖν ἄρα
 10 ἐστὶν Υἱὸς καὶ Θεὸς καὶ Κύριος, κἂν εἰ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος

“Οτι εἰς Χριστὸν ἡ πίστις, ὡς εἰς Θεόν.

Ἐκ τῆς Πέτρου Ἐπιστολῆς πρώτης.

«Ὡστε», φησὶ, «τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν». Καίτοι Χριστὸς κηρύττεται διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων· καὶ αὐτὸς
 15 δέ πού φησιν· «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει
 ζωὴν αἰώνιον». Ὅτε τοίνυν εἰς Θεὸν ἡ πίστις, Χριστοῦ λέγοντος,
 «Εἰς ἐμέ πιστεύετε», πῶς οὐκ ἂν εἴη Θεὸς ἐναργῶς;

Ἐκ τῆς πρώτης Ἰωάννου Ἐπιστολῆς.

«Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύωμεν τῷ ὀνόματι
 20 τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Εἰ μὴ ἀνεθέλητόν ἐστι τῷ Θεῷ
 καὶ Πατρὶ τὸ πιστεύειν ἡμᾶς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ
 Χριστοῦ, πράττεται δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ἡ πίστις, οὐχ ὡς εἰς ἄνθρω-
 πον ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς εἰς Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινόν· Θεὸς ἄρα Χρι-
 στός.

25 «Ἐν τούτῳ γινώσκειται τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· πᾶν πνεῦμα, ὃ
 ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι,
 καὶ πᾶν πνεῦμα, ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστι·
 καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ Ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, καὶ

95. Α' Ἰω. 1, 1-2.

97. Ἰω. 6, 47.

96. Α' Πέτρ. 1, 21.

98. Ἰω. 14, 1.

99. Α' Ἰω. 3, 23.

είδαμε με τὰ μάτια μας, αὐτὸ πὸν ὑπήρξαμε θεατές του καὶ τὰ χέρια μας τὸ ψηλάφησαν, ἐννοῶ τὸν Λόγο τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ φανερώθηκε, πὸν τὴν εἶδαμε καὶ μαρτυροῦμε γι' αὐτὴν καὶ σᾶς κηρύττομε τὴν αἰώνια ζωὴ, πὸν ἦταν μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τώρα φανερώθηκε σ' ἐμᾶς»⁹⁵. Νᾶ λοιπὸν πὸν αὐτὸν πὸν ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, δηλαδή τὸν Λόγο πὸν γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, τὴ Ζωὴ τὴν αἰώνια, λέγει ὅτι τὴν εἶδαν με τὰ μάτια τους καὶ μάλιστα καὶ ὅτι τὴν ψηλάφησαν με τὰ χέρια τους, μολονότι ὁ Λόγος πὸν προῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα ἀπὸ τὴ φύση του δὲν ἐπιδέχεται ὄραση καὶ ἀκοή· γιὰ τὸ ἀσώματο εἶναι ἀψηλάφητο. Λέγει ὅμως ὅτι εἶδαν καὶ ψηλάφησαν τὸν Λόγο ὅταν ἔλαβε σᾶρκα. "Αρα λοιπὸν ἓνας εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς καὶ Κύριος, ἀκόμα καὶ ὅταν ἔγινε ὁ Λόγος ἄνθρωπος.

“Ὅτι ἡ πίστη ἀπευθύνεται στὸν Χριστὸ ὡς Θεό.

Ἀπὸ τὴν Α' Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου.

«Ὡστε ἡ πίστη σας», λέγει, «καὶ ἡ ἐλπίδα σας ἀναφέρονται στὸν Θεό»⁹⁶. Καὶ βέβαια ὁ Χριστὸς κηρύττεται ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος λέγει κάπου· «Σᾶς διαβεβαιώνω, ὅτι αὐτὸς πὸν πιστεύει σ' ἐμένα ἔχει ζωὴ αἰώνια»⁹⁷. “Ὅταν λοιπὸν ἡ πίστη ἀναφέρεται στὸν Θεὸ καὶ ὁ Χριστὸς λέγει, «Πιστεύετε σ' ἐμένα»⁹⁸, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι ὀλοφάνερα Θεός;

Ἀπὸ τὴν Α' ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννη.

«Καὶ ἡ ἐντολὴ του εἶναι αὕτη, νὰ πιστεύομε στὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ του Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁹⁹. “Αν δὲν εἶναι ἀνεπιθύμητο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τὸ νὰ πιστεύομε στὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ του Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποδίδεται ἀπὸ ἐμᾶς ἡ πίστη σ' αὐτὸν ὄχι σὰν σὲ ἀπλὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ σὲ Θεὸ ζωντανὸ καὶ ἀληθινὸ, ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός.

«Μὲ αὐτὸ τὸ διακριτικὸ ἀναγνωρίζεται τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· ὅποιο πνεῦμα ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦρθε με σᾶρκα στὴ γῆ, αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ὅποιο δὲν ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦ, αὐτὸ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀντιχρίστου, τὸ ὁποῖο ἀκούσατε ὅτι ἔρχεται, καὶ ἤδη βρίσκεται τώρα

νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη». Ὁμολογοῦμεν τὸν Ἰησοῦν ἄρα ὡς ἄνθρωπον, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἕνα; ἢ μᾶλλον ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, γέγονε σὰρξ, οὐκ ὀλιγορήσας τοῦ εἶναι Θεός, μεμενηκώς. δὲ μᾶλλον ὅπερ ἦν, καὶ εἰ γέγονεν ἄνθρωπος; Ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν οὐκ ἀμφί-
5 βολον. Ὁ τοίνυν οὐ λέγων Θεὸν εἶναι ἀληθῶς τὸν Χριστόν, διαι-
ρῶν δὲ καὶ κατασμικρύνων τὴν δόξαν αὐτοῦ, τὸ τοῦ Ἀντιχρίστου πνεῦμα ἔχων ἀλώσεται.

«Καὶ ἡμεῖς ἐθεασάμεθα, καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέ-
σταλκε τὸν Υἱὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Ὅς ἂν ὁμολογήσῃ ὅτι Ἰη-
10 σοῦς ἐστὶν ὁ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ». Ἀπεστάλθαι φαμέν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱόν, τουτέστι τὸν ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν μονογενῆ Λόγον, ὠνομάσθαι δὲ αὐτὸν Ἰησοῦν, ὅτε καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν ἐκ γυναικὸς ὑπέ-
μεινεν οἰκονομικῶς. Οὐκοῦν ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος γέγονεν ἄνθρωπος.
15 Κἂν εἴ τις οὕτως ὁμολογήσειεν αὐτόν, ἔχει μένοντα ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν, ἔσται δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ· μνησθήσεται γὰρ αὐτοῦ, λογιεῖται δὲ αὐτὸν οἰκειῖον ὡς μέτοχον αὐτοῦ Ὅ δὲ μὴ ὁμολογῶν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος Ἰησοῦς ἐστὶ, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς ἄνθρωπότητα, οὔτε Θεὸν ἐν ἑαυτῷ πλουτήσειεν ἄν, οὔτε μὴν
20 αὐτὸς ἐν Θεῷ ἔσται, κατὰ γε τὸν τῆς πνευματικῆς οἰκειότητος τρόπον.

«Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός, ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται». Οὐκοῦν ὁ μὴ πιστεύων, οὐδὲ ἐν τέκνοις Θεοῦ καταλογισθεῖ ἄν. Εἰ γὰρ ὅσοι τὸν Υἱὸν ἔλαβον, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξου-
25 σίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, καθὰ φησὶν ὁ εὐαγγελιστής, οἱ μὴ λαβόντες αὐτὸν οὐδ' ἂν ἐν τέκνοις Θεοῦ καταλογισθεῖεν ἄν, τόν, δι' οὗ τοῦτο ὑπάρχει, μὴ ἐγνωκότες.

«Τίς δὲ ἐστὶν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος
30 Ἰησοῦς Χριστός· οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ αἵματι. Καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστὶν ἀλήθεια· ὅτι τρεῖς μαρτυροῦσι τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ

1. Ἰω. 4, 2-3.

2. Ἰω. 4, 14-16.

μέσα στὸν κόσμῳ»¹. Ὁμολογοῦμε λοιπὸν τὸν Ἰησοῦ ὡς ἄνθρωπο καὶ ἕναν ἀπὸ ἐμᾶς, ἢ μᾶλλον ὅτι, ἐνῶ ἦταν ὁ Λόγος Θεός, ἔγινε ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ παύσει νὰ εἶναι Θεός, ἀλλ' ἔμεινε αὐτὸ πού ἦταν ἀκόμα καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, Χωρὶς καμμιά ἀμφιβολία τὸν ὁμολογοῦμε γι' αὐτό. Ὅποιος λοιπὸν δὲν ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀληθινὰ Θεός, ἀλλὰ διαιρεῖ καὶ μειώνει τὴ δόξα του, θὰ συλληφθεῖ ὅτι ἔχει τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀντιχρίστου.

«Κι ἐμεῖς εἶδαμε καὶ βεβαιώνομε ὅτι ὁ Πατέρας ἔστειλε τὸν Υἱὸ του ὡς Σωτήρα τοῦ κόσμου. Ὅποιος ὁμολογήσει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς μένει μέσα σ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς μένει μέσα στὸν Θεό»². Λέμε ὅτι στάλθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ὁ Υἱός, δηλαδή ὁ μονογενῆς Λόγος πού προῆλθε κατὰ τὴ φύση ἀπὸ αὐτόν, καὶ ὅτι ὀνομάσθηκε Ἰησοῦς, ὅταν ὑπέμεινε κατ' οἰκονομία τὴν ὡς πρὸς τὴ σὰρκα του γέννηση ἀπὸ γυναίκα. Ὁ Λόγος λοιπὸν τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος. Κι ἂν ἔτσι κάποιος τὸν ὁμολογήσει, ἔχει νὰ παύσῃ καὶ μένει μέσα του τὸν Θεὸ καὶ θὰ εἶναι καὶ αὐτὸς μέσα στὸν Θεό. Γιατι θὰ τὸν θυμηθεῖ καὶ θὰ τὸν θεωρήσει δικό του ὡς κοινωνό του. Ὅποιος ὅμως δὲν ὁμολογεῖ ὅτι αὐτὸς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα εἶναι ὁ Ἰησοῦς, πού κατέβηκε στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε θὰ ἔχει μέσα ὡς πλοῦτο τὸν Θεό, οὔτε καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι μέσα στὸν Θεό, σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο τῆς πνευματικῆς οἰκειότητος.

«Καθένας πού πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς, αὐτὸς ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό»³. Ἄρα ὅποιος δὲν πιστεύει, δὲν μπορεῖ νὰ καταλογισθεῖ στὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ. Ἄν δηλαδή ὅσοι ἔλαβαν τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ἔδωσε τὴν ἐξουσία νὰ γίνουν τέκνα τοῦ Θεοῦ⁴, ὅπως λέγει ὁ εὐαγγελιστής, ὅποιοι δὲν τὸν ἔλαβαν, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ καταλογισθοῦν στὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ δὲν ἀναγνωρίζουν αὐτόν, μὲ τὸν ὅποιο γίνεται αὐτό.

«Ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού νικᾷ τὸν κόσμῳ, ἂν ὄχι ὅποιος πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Αὐτὸς εἶναι πού ἦρθε μὲ νερὸ καὶ αἷμα, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς· ὄχι μὲ νερὸ μόνο, ἀλλὰ καὶ αἷμα. Καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι αὐτὸ πού βεβαιώνει ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γιατὶ τρεῖς εἶναι αὐτοὶ πού τὸ βεβαιώνουν· τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ νερὸ

3. Α' Ἰω. 5, 1.

4. Ἰω. 1, 12.

αἷμα· καὶ οἱ τρεῖς ἓν εἶσι». Νικᾶ μὲν τὸν κόσμον ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τίς δὲ ἐστὶν Ἰησοῦς, αὐτὸς ἡμῖν ὁ Ἰησοῦ μαθητῆς διατρανοῖ λέγων· «Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος Ἰησοῦς Χριστός». Ἀλλὰ καὶ ἐν αἵματι φησι, καὶ ἐν
 5 Πνεύματι καὶ τοὺς τρεῖς ἓν εἶναί φησιν. Οὐκοῦν γέγονε μὲν σὰρξ ὁ Λόγος, ἀγιάζει δὲ ἡμᾶς τῷ Πνεύματι, καὶ καθαρίζει τῷ αἵματι, καὶ ἀπολούει πάλιν ὕδατι καθαρῷ. Εἷς δὲ δὴ πάντως ὁ Υἱός, οὗ καὶ εἶναί φαμεν τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα.

«Εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία
 10 τοῦ Θεοῦ μείζων ἐστὶν ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, ὅτι μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. Ὁ μὴ πιστεύων τῷ Θεῷ, ψεύστην πεποιήκεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἐπίστευσεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ». Μεμαρτύρηκεν ὁ Πατήρ τῷ
 15 Υἱῷ διὰ τοῦ Πνεύματος καὶ διὰ φωνῆς ὅτι γὰρ ἐστὶν αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν, μαρτυρήσειεν ἂν τὸ χρηγεῖν δύνασθαι τοῖς ἁγίοις τὸ Πνεῦμα αὐτόν καὶ δι' αὐτοῦ δυνάμεις ἐνεργεῖν. Καὶ γοῦν ἔφασκεν, ὅτι «Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει». Μεμαρτύρηκε δὲ καὶ καθ' ἕτερον
 20 τρόπον ἐδόξασε γὰρ αὐτόν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ λέγων· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα». Ὅσοι τοίνυν ἀποδιαιροῦντές φασιν οὐκ εἶναι Υἱὸν ἀληθινὸν τὸν ἐκ γυναικός, ἀναφέρουσι δὲ τὸ τῆς νιότητος ὄνομα ἐπὶ γυμνὸν καὶ μόνον τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ψεύστην ποιοῦσι τὸν Πατέρα· σαρκωθέντα γὰρ τὸν Λόγον ἀπέδειξεν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ τότε μεμαρτύρηκε τὸ Πνεῦμα αὐτῷ,
 25 ὅτι καὶ Θεός ἐστι, καὶ Υἱός ἀληθῶς

ᾠ Οτι ζωὴ ὁ Χριστός.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου.

Ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ ἀρχισυναγώγου γέγραπται, ὅτι «Ὅτε ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς,
 30 καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον». Διὰ τί μὴ μᾶλλον ὡς ἐπὶ τοῦ Λαζάρου

καὶ τὸ αἷμα· καὶ οἱ τρεῖς εἶναι ἓνα»⁵. Νικᾶ λοιπὸν τὸν κόσμον ὅποιος πιστεύει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς τὸ διακηρύττει ὁ ἴδιος ὁ μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ· «Αὐτὸς εἶναι πού ἦρθε μὲ νερὸ καὶ αἷμα, ὁ Ἰησοῦς Χριστός». Ἔγινε λοιπὸν ὁ Λόγος σάρκα, μᾶς ἀγιάζει ὅμως μὲ τὸ Πνεῦμα, μᾶς καθαρίζει μὲ τὸ αἷμα καὶ μᾶς ἀποπλύνει πάλι μὲ νερὸ καθαρὸ. Καὶ ὅπωςδήποτε ἓνας εἶναι ὁ Υἱός, καὶ τοῦ ὁποίου λέμε ὅτι εἶναι τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ νερὸ καὶ τὸ αἷμα.

«Ἄν δεχόμεσθε τὴ μαρτυρία τῶν ἀνθρώπων, ἢ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνώτερη. Ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὴ πού μαρτύρησε γιὰ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Ὅποιος πιστεύει στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴ μαρτυρία μέσα του, ὅποιος ὅμως δὲν πιστεύει στὸν Θεό, τὸν ἔχει κάνει ψεύτη, ἐπειδὴ δὲν πίστεψε στὴ μαρτυρία του πού ἔδωσε γιὰ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ»⁶. Ἔδωσε μαρτυρία ὁ Πατέρας γιὰ τὸν Υἱὸ μέσω τοῦ Πνεύματος καὶ ἀπευθείας μὲ τὴ φωνή του. Ὅτι βέβαια τὸ Πνεῦμα εἶναι ἀληθινὰ δικό του, τὸ μαρτυρεῖ τὸ γεγονός ὅτι μπορεῖ αὐτὸς νὰ χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα στοὺς πιστοὺς καὶ νὰ ἐνεργεῖ μ' αὐτὸ θαύματα. Καὶ πράγματι ἔλεγε· «Ἐκεῖνος θὰ μὲ δοξάσει»⁷. Ἐχει δώσει μαρτυρία καὶ μὲ ἄλλο τρόπο· γιατί τὸν δόξασε στὸν Ἰορδάνη μὲ τοὺς λόγους· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς στὸν ὁποῖο βρήκα τὴν εὐαρέσκειά μου»⁸. Ὅσοι λοιπὸν τὸν διαχωρίζουν καὶ λένε ὅτι δὲν εἶναι Υἱὸς ἀληθινὸς αὐτὸς πού προῆλθε ἀπὸ γυναίκα, ἀλλὰ ἀποδίδουν τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ σὲ γυμνὸ καὶ μόνο στὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, δείχνουν ψεύτη τὸν Πατέρα. Γιατί ἔδειξε στὸν Ἰορδάνη ὅτι ὁ Λόγος εἶχε σαρκωθεί, καὶ τότε τὸ Πνεῦμα ἔδωσε τὴ μαρτυρία γι' αὐτόν, ὅτι καὶ Θεὸς εἶναι καὶ Υἱὸς ἀληθινά.

Ἔστι ὁ Χριστὸς εἶναι ζωὴ.

Ἐκ τῆς Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου.

Γιὰ τὴ θυγατέρα τοῦ ἀρχισυναγώγου ἔχει γραφεῖ· «Ὅταν βγήκε ἔξω τὸ πλῆθος μπήκε σὸ σπίτι ὁ Ἰησοῦς, ἔπιασε τὸ χέρι τῆς κόρης καὶ αὐτὴ σηκώθηκε»⁹. Γιατί, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ Λαζάρου,

8. Ματθ. 3, 17.

9. Ματθ. 9, 23.

ἤρκεσθη λόγῳ πρὸς τὴν ἀνάστασιν τοῦ κορασίου, ἐκράτησε δὲ καὶ τῆς χειρὸς αὐτῆς; Ἴνα δείξῃ ζωοποιὸν ἀπὸ αὐτοῦ σῶμα· σῶμα γὰρ ἔστι ζωῆς. Οὐκοῦν φυσικὴ μάλλον καὶ ἀληθῆς ἢ ἔνωσις ἢ πρὸς τὴν σάρκα τοῦ Λόγου, καὶ οὐ, καθά φασιν ἐξ ἀμαθίας τινές, ὡς ἐν 5 μόνοις πέπρακται προσώποις, ἢ κατὰ ψιλὴν εὐφημίαν καὶ θέλησιν, ἦτοι συνάφειαν ἀπλῶς.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

«Ἐργάζεσθε», φησί, «μὴ τὴν βρωῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρωῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ Πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ Θεός». Βρωῶσιν 10 ἡμῖν δέδωκεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, δηλονότι τὴν σάρκα αὐτοῦ, καὶ γὰρ ἔστι ζωοποιός· Εἶτα πῶς οὐ Θεός ὁ ζωοποιεῖν δυνάμενος καὶ διὰ τῆς ἰδίας σαρκός, εἰκότως τε κατὰ πάντα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί; Τοῦτο γὰρ οἶδα δηλοῦν τὸ 15 ἐσφραγιῆσθαι λέγειν αὐτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐσφραγιῆσθαι σημαίνοντος τὸ ἀκριδῶς ἐμφερές. Ὡσπερ γὰρ εἰ κηρῶ τις ἐμπήξει σφραγιδα χρυσοῦν, ἢ γοῦν ἐξ ἑτέρας ὕλης πεποιημένην, ὅλην ἐξ ὅλου τὴν ἑαυτῆς ἐμφέρειαν ἐνσημαίνεται, οὕτω καὶ ὁ Θεός καὶ Πατὴρ τοὺς τῆς ἑαυτοῦ φύσεως χαρακτῆρας οὐσιωδῶς ἐμπρέπον- 20 τας ἔχει τῷ Υἱῷ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐσφραγιῆσθαι λέγειν αὐτὸν παρὰ τοῦ Πατρός.

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου.

Ἦγειρε τὸν Λάζαρον ὁ Χριστός, τὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου θυγάτριον, τὸν τῆς χήρας υἱόν. Εἶτα πῶς οὐ ζωὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ 25 μὴ μόνῳ λόγῳ καταπτοεῖν τὸν θάνατον δυνάμενος, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῇ τῆς χειρὸς ἀφῆ; Καὶ γὰρ ἦν ἀκόλουθόν τε καὶ ἀναγκαῖον, ζωοποιὸν εἶναι τὸ σῶμα τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς.

Ἵ Ὅτι ἰλαστήριον διὰ πίστεως.

Ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

30 Περὶ Χριστοῦ φησιν «Ὁν προέθετο ὁ Θεός ἰλαστήριον διὰ

δὲν ἀρκέσθηκε στὸ λόγο μόνο γιὰ τὴν ἀνάστασι τῆς κόρης, ἀλλὰ τὴν κράτησε ἀπὸ τὸ χέρι; Γιὰ νὰ δείξει ὅτι τὸ σῶμα του προξενεῖ ζωὴ· γιὰτι εἶναι σῶμα ποὺ δίνει ζωὴ. Ἐπομένως εἶναι φυσικὴ μᾶλλον καὶ ἀληθινὴ ἡ ἔνωση τοῦ Λόγου μὲ τὴ σάρκα, καὶ ὄχι, ὅπως λένε κάποιοι ἀπὸ ἀμάθεια, ὅτι ἔγινε αὐτὴ στὰ πρόσωπα μόνο, ἢ κατὰ ἀπλὸ εὐφημισμὸ καὶ θέληση, ἢτοι ἀπλῆ συνάφεια.

Ἐκ τῆς Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννη.

«Νὰ ἐπιδιώκετε», λέγει, «ὄχι τὴν τροφὴν ποὺ χάνεται, ἀλλὰ τὴν τροφὴν ποὺ παραμένει στὴν αἰώνια ζωὴ, τὴν ὁποία θὰ σᾶς δώσει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· γιὰτι αὐτὸν σφράγισε ὁ Θεὸς Πατέρας»¹⁰. Τροφὴ μᾶς ἔδωσε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ποὺ παραμένει στὴν αἰώνια ζωὴ, δηλαδὴ τὴ σάρκα, γιὰτι αὐτὴ εἶναι ζωοποιός. Καὶ πῶς τότε δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ μπορεῖ νὰ δίνει ζωὴ καὶ μὲ τὴν ἴδια του τὴ σάρκα καὶ μοιάζει σὲ ὅλα μὲ τὸν Θεὸ Πατέρα; Γιὰτι αὐτὸ γνωρίζω ὅτι δηλώνει ὁ λόγος του ὅτι τὸν σφράγισε ὁ Θεός, γιὰτι τὸ σφράγισμα σημαίνει ἀκριβῶς τὸ ὅμοιο. Ὅπως δηλαδὴ κάποιος ἂν πιέσει στὸ κερὶ σφραγίδα ἀπὸ χρυσὸ ἢ καμωμένη ἀπὸ ἄλλη ὕλη, ἀποτυπώνει στὸ κερὶ ἐξολοκλήρου ὅλη τὴν εἰκόνα τῆς, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς φύσεώς του τὰ ἔχει ἀποτυπωμένα στὴν οὐσία τοῦ Υἱοῦ. Αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει ὁ λόγος του ὅτι σφραγίσθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα.

Ἐκ τῆς Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ.

Ἀνάστησε ὁ Χριστὸς τὸν Λάζαρο¹¹, τὴ θυγατέρα τοῦ ἀρχισυνάγωγου¹², καὶ τὸν υἱὸ τῆς χήρας¹³. Καὶ πῶς τότε δὲν εἶναι ζωὴ ἀπὸ τὴ φύση του αὐτὸς ποὺ μπορεῖ νὰ προξενεῖ φόβο στὸν θάνατο ὄχι μόνο μὲ τὸ λόγο του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ἄγγιγμα τοῦ χεριοῦ; Γιὰτι εἶναι ἀκόλουθο καὶ ἀνάγκη νὰ εἶναι ζωοποιὸ τὸ σῶμα τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς.

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἐξιλασμὸς μὲ τὴν πίστη.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ῥωμαίους.

Γιὰ τὸν Χριστὸ λέγει· «Τὸν ὁποῖο ὄρισε ὁ Θεὸς νὰ γίνῃ μὲ τὸ

πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως
 5 Ἰησοῦν». Εἰ οὐκ ἦν ἑτέρως ἱλαστήριον γενέσθαι Χριστὸν τοῖς ἐν ἁμαρτία καὶ ἄρᾳ καὶ θανάτου δίκα, πλὴν ὅτι δι' αἵματος διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων ἐκχεῖσθαι μέλλοντος, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον, ἵνα καὶ αἵματι τῷ ἰδίῳ, δῆλον δὲ ὅτι, τῷ τῆς ἑαυτοῦ σαρκός, δικαιοῦσῃ πάντα τοὺς
 10 εἰς αὐτὸν πιστεύοντας;

ᾠτι λελυτρώμεθα, καὶ τὴν καταλλαγὴν πρὸς Θεὸν ἔσχῆκαμεν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης.

«Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγεννήθη
 15 σοφία ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα, καθὼς γέγραπται, Ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω». Λελυτρώμεθα τοίνυν ἐν Χριστῷ καὶ ἡγιάσαμεθα καὶ σοφοὶ γεγόναμεν. «Πᾶσα δὲ δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι, καταβαῖνον παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων», τουτέστι
 20 Θεοῦ. Εἶτα πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός, ὁ σοφίαν τε καὶ ἁγιασμόν καὶ ἀπολύτρωσιν ἡμῖν δωρησάμενος;

ᾠτι λελυτρώμεθα διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ τῆς Πέτρου Ἐπιστολῆς πρώτης.

«Εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε ἐκ
 25 τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ». Λελυτρώμεθα γάρ, τὸ ἴδιον σῶμα δεδωκότος ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' εἰ

14. Ρωμ. 3, 25-26.

15. Α' Κορ. 1, 30-31.

16. Ἰακ. 1, 17.

ἴδιο του τὸ αἷμα ἐξίλασμός μέσω τῆς πίστεως, γιὰ νὰ φανεῖ ἡ δικαίωσή του μὲ τὴν ἄφεση τῶν προηγούμενων ἁμαρτημάτων ποὺ ἔγιναν μὲ τὴν ἀνεκτικότητα τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἀπόδειξη τῆς δικαιοσύνης του στὸν παρόντα καιρὸ, ὅτι εἶναι δίκαιος καὶ δικαιώνει ὅποιον πιστεύει στὸν Ἰησοῦ»¹⁴. Ἄν δὲν ἦταν δυνατό νὰ γίνει ὁ Χριστὸς ἐξίλασμός μὲ κάποιον ἄλλο τρόπο γιὰ ἐκείνους ποὺ ἦταν καταδικασμένοι μὲ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας, τῆς κατάρας καὶ τῆς καταδίκης τοῦ θανάτου, παρὰ μόνο μὲ τὸ αἷμα του ποὺ ἐπρόκειτο νὰ χυθεῖ γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτημάτων ποὺ ἔγιναν προηγουμένως, πῶς δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνει ὁ Λόγος σάρκα, γιὰ νὰ προσφέρει τὴ δικαίωση μὲ τὸ αἷμα του, δηλαδή μὲ τὸ αἷμα τῆς σάρκας του, σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν;

“Οτι λυτρωθήκαμε καὶ πετύχαμε τὴ συμφιλίωση μὲ τὸν Θεὸ χάρη στὸ αἷμα του.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆ πρὸς Κορινθίους.

«Ἄλλὰ χάρη σ' αὐτὸν ἐσεῖς πιστέψατε στὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος στάλθηκε σ' ἐμᾶς ἀπὸ τὸν Θεὸ σοφία καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωση, ὥστε, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ὁποῖος καυχέται, νὰ καυχῆται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»¹⁵. Λυτρωθήκαμε λοιπὸν μὲ τὴν πίστη μας στὸν Χριστὸ καὶ ἁγιασθήκαμε καὶ γίναμε σοφοί. Γιατί, «Κάθε ἀγαθὸ ποὺ μᾶς δίνεται καὶ κάθε τέλειο δῶρο προέρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ κατεβαίνει σ' ἐμᾶς ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν φώτων»¹⁶, δηλαδή τὸν Θεό. Καὶ πῶς τότε δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός, ποὺ μᾶς δώρισε σοφία καὶ ἁγιασμὸ καὶ ἀπολύτρωση;

“Οτι λυτρωθήκαμε μέσω τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ τῆς Α΄ ἐπιστολῆ τοῦ Πέτρου.

«Γνωρίζοντας ὅτι δὲν λυτρωθήκατε ἀπὸ τὸν μάταιο καὶ πατροπαράδοτο τρόπο ζωῆ σας μὲ ὑλικά ποὺ φθείρονται, ἀσήμι καὶ χρυσάφι, ἀλλὰ μὲ τὸ τίμιο αἷμα τοῦ ὡς ἄμνοῦ ἁμωμοῦ καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ»¹⁷. Λυτρωθήκαμε δηλαδή ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἔδωσε γιὰ χάρη

17. Α΄ Πέτρο. 1, 18-19.

μὲν ὡς ἄνθρωπος νοεῖται κοινός, πῶς ἀντάξιον τῆς ἀπάντων ζωῆς τὸ αἷμα αὐτοῦ; Εἰ δὲ Θεὸς ἦν ἐν σαρκὶ ὁ πάντων ἀξιότερος, ἀξιόχρεως ἢ λύτρωσις τοῦ κόσμου παντός διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος εἶη ἄν, καὶ μάλα εἰκότως.

5 Ὅτι ὁ Χριστοῦ θάνατος τῷ κόσμῳ σωτήριος.

Ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

«Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι, ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. Πολλῶ οὖν μᾶλλον δικαιοθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς». Καὶ πάλιν «Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ». Οὐκοῦν, εἰ μὴ ἑτέρας ἦν σῶζεσθαι τὸν κόσμον, εἰ μὴ ἐν αἵματι καὶ θανάτῳ χρησίμως παραληφθέντι καὶ οἰκονομικῶς, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονό-

15 των ἁμαρτημάτων ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ, σεσώσμεθα δὲ διὰ Χριστοῦ, πῶς οὐκ ἀναγκαῖος τῷ ἐκ Θεοῦ φύντι λόγῳ ὁ τῆς σαρκώσεως τρόπος, ἵνα δικαιώσῃ μὲν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, καταλλάξῃ δὲ τῷ Πατρὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἰδίου σώματος, ἵνα καὶ συζήσωμεν αὐτῷ;

20 «Ἡ ἀγνοεῖτε ὅτι, ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα, ὡς περ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν». Εἰ πᾶσά πως ἀνάγκη τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς συνθά-

25 πτεσθαι Χριστῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἵνα, ὡς περ αὐτὸς ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν, ὡς συντεθαμμένοι καὶ συνεγηγερμένοι τῷ δι' ἡμᾶς ἀποθανόντι καὶ ἐγηγερμένῳ, χρεωδέστατά τε καὶ ἀναγκαίως τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως πέπρακται μυστήριον, σαρκός τε καὶ

μας ὡς λύτρο τὸ σῶμα του. Ἄλλὰ ἂν νοεῖται σὰν ἄνθρωπος ἀπλῶς, πῶς τὸ αἷμα του εἶναι ἀντάξιο τῆς ζωῆς ὅλων; Ἐνῶ ἂν ἦταν Θεὸς μετὰ σάρκα ὁ πιὸ ἀκριβὸς ἀπὸ ὅλους, θὰ ἦταν ἄξια τῆς ὀφειλῆς ἢ λύτρωσης ὅλου τοῦ κόσμου μετὰ τὸ αἷμα του, καὶ πολὺ εὐλόγα.

“Ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἦταν σωτηρία τοῦ κόσμου.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ῥωμαίους.

«Ὁ Θεὸς ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπη του σ' ἐμᾶς μετὰ τὸ ὅτι, ἐνῶ ἀκόμα ἤμασταν ἁμαρτωλοὶ, ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ χάρη μας. Ἐπομένως πολὺ περισσότερο τώρα πού δικαιωθήκαμε μετὰ τὸ αἷμα μου θὰ σωθοῦμε μέσω αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ὀργή»¹⁸. Καὶ ἄλλου· «Γιατὶ ἂν, ἐνῶ ἤμασταν ἐχθροὶ, συμφιλιωθήκαμε μετὰ τὸν Θεὸ χάρη στὸ θάνατο τοῦ Υἱοῦ του, πολὺ περισσότερο τώρα πού συμφιλιωθήκαμε μαζί του θὰ σωθοῦμε χάρη στὴ ζωὴ του»¹⁹. “Ὡστε, ἂν δὲν ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος νὰ σωθεῖ ὁ κόσμος, παρὰ μετὰ τὸ αἷμα καὶ τὸ θάνατο πού χρησιμοποιήθηκαν πρὸς ὄφελός μας καὶ κατ' οἰκονομία γιὰ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτημάτων πού διαπράχθηκαν προηγουμένως μετὰ τὴν ἀνοχή τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφοῦ σωθήκαμε μετὰ τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ, πῶς δὲν ἦταν ἀναγκαῖο νὰ σαρκωθεῖ ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ χαρίσει τὴ δικαίωση μετὰ τὸ αἷμα του σ' αὐτοὺς πού πιστεύουν σ' αὐτόν, καὶ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ σώματός του νὰ μᾶς συμφιλιώσει μετὰ τὸν Πατέρα του, καὶ ἔτσι νὰ ζήσομε μαζί του;

«Ἡ δὲν γνωρίζετε ὅτι, ὅσοι βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, βαπτισθήκαμε στὸ θάνατό του; Μὲ τὸ βάπτισμα λοιπὸν στὸ θάνατό του ταφήκαμε μαζί του στὸν τάφο του. Ὡστε, ὅπως ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἔτσι καὶ ἐμεῖς νὰ ζήσομε στὴ νέα μας ζωὴ»²⁰. Ἄν εἶναι ὅπωςδήποτε ἀνάγκη νὰ ταφοῦν οἱ ἄνθρωποι μαζί μετὰ τὸν Χριστό μέσω τοῦ βαπτίσματος στὸν θάνατό του, ὥστε ὅπως αὐτὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἔτσι καὶ ἐμεῖς νὰ ζήσομε τὴ νέα ζωὴ, ἀφοῦ συνταφήκαμε καὶ συναναστηθήκαμε μ' αὐτόν πού πέθανε καὶ ἀναστήθηκε, ἀναγκαῖα καὶ ὑποχρεωτικᾶ ἔγινε τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρώπησης, καὶ ὁ Λόγος ἔγινε κοινωνὸς σάρκα καὶ

20. Ῥωμ. 6, 3-4.

αἵματος μετέσχεν ὁ Λόγος, ἵνα καὶ ἀποθανεῖν λεγομένῳ σαρκικῶς καὶ μὴν καὶ ἐγηγερμένῳ, συναποθάνωμεν καὶ συνεγερθῶμεν.

«Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. Κατὰ τὸν ἴσον τῷ πρώτῳ 5 τρόπον νοήσεις καὶ τοῦτο· «Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται». Δεύτερος Ἀδὰμ κεχηματίκεν ὁ Χριστός καὶ ὥσπερ ὁ 10 πρώτος Ἀδὰμ ἡμᾶς κατεβίβασεν εἰς φθοράν, οὕτως ὁ δεύτερος ἀνεκόμισεν εἰς ζωὴν. Οὐχ ὡς ἄνθρωπος ψιλὸς ἀποθανὼν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα μὴ καὶ ἐν αὐτῷ μείνωμεν νεκροί, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἐν σαρκὶ καὶ αὐτῇ πεπονθῶς ἀνθρωπίνως, ἵνα θεϊκῶς ἀναστήσαντι τὸν ἴδιον ναὸν συνεγερθῶμεν ἡμεῖς

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας.

15 «Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα (γέγραπται γάρ· Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου), ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως». Ἄθρει δὴ μοι κἀντεῦθεν, ὅτι γέγονε πῶ 20 κόσμῳ σωτήριος ὁ Χριστοῦ θάνατος γέγονε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα, σταυρὸν ὑπομείνας, καὶ κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλου, ἵνα λύσῃ τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· τουτέστιν, ἵνα δικαιωθῇ τὰ ἔθνη διὰ πίστεως, κατὰ τὴν δοθεῖσαν ἐπαγγελίαν τῷ Ἀβραάμ, ἵνα τὴν 25 ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. Ὅτιε τοίνυν καὶ τὴν ἐν νόμῳ λέλυκεν ἄραν ὁ Χριστοῦ θάνατος καὶ προὔξενησε τοῖς ἔθνεσι τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀβραάμ, τουτέστι τὴν διὰ πίστεως χάριν, μετόχους δὲ ἡμᾶς ἀπέφηνε καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐκ ἀνθρώπου κοινοῦ νοοῖτ' ἂν ὁ θάνατος αὐτοῦ, περινοεῖν δὲ προσῆ- 30 κει μᾶλλον, ὅτι σὰρξ γεγονῶς ὁ Λόγος, σαρκὶ πέπονθεν ὑπὲρ τοῦ

αίματος, ὥστε καὶ ὅταν λέμε ὅτι πέθανε σαρκικὰ ἀλλὰ καὶ ὅτι ἔχει ἀναστηθεῖ, νὰ πεθάνομε καὶ νὰ ἀναστηθοῦμε μαζί του καὶ ἐμεῖς.

«Γιατί, ἂν ἔχομε συμμετάσχει σὲ ἓνα θάνατο ὅμοιο μὲ τὸν δικό του, θὰ γίνομε μέτοχοι καὶ στὴν ἀνάστασή του»²¹. Μὲ τὸν ἴδιο μὲ αὐτὸν τρόπο θὰ καταλάβεις καὶ αὐτὸ· «Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ θάνατος προῆλθε μέσω ἀνθρώπου, μέσω ἀνθρώπου θὰ γίνει καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Ὅπως δηλαδὴ μὲ τὸν θάνατο τοῦ Ἀδάμ πεθαίνουν ὅλοι, ἔτσι καὶ μέσω τῆς ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ θ' ἀναστηθοῦν ὅλοι»²². Ὁ Χριστὸς ἔγινε δεύτερος Ἀδάμ, καὶ ὅπως ὁ πρῶτος Ἀδάμ μᾶς ἔρριξε στὴ φθορά, ἔτσι ὁ δεύτερος μᾶς ἐπανέφερε στὴ ζωὴ. Δὲν πέθανε γιὰ χάρη μας σὰν ἀπλὸς ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μὴ μείνομε ὅπως ἐκεῖνος νεκροί, ἀλλὰ ὡς Θεὸς μὲ σάρκα ἀνθρώπινη, καὶ ὡς πρὸς αὐτὴ ἔπαθε σὰν ἄνθρωπος, ὥστε, ἀνασταίνοντας τὸν δικό του τὸν ναὸ, νὰ ἀναστηθοῦμε μαζί του καὶ ἐμεῖς.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Γαλάτας.

«Ὁ Χριστὸς μᾶς ἐξαγόρασε ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ νόμου, ἀφοῦ ἔγινε γιὰ χάρη μας κατάρα ὁ ἴδιος (γιατὶ ἔχει γραφεῖ· Καταραμένος ὁποῖος κρεμάται στὸ ξύλο), ἔτσι ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ σταῖς ἔθνη νὰ πραγματοποιηθεῖ μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ μὲ τὴν πίστιν σ' αὐτὸν νὰ λάβουμε τὴν ὑπόσχεση τοῦ Πνεύματος»²³. Πρόσεχε λοιπὸν καὶ ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε σωτήριος γιὰ τὸν κόσμον. Γιατὶ ὁ Χριστὸς ἔγινε γιὰ χάρη μας κατάρα, ὑπομένοντας σταυρικὸ θάνατο καὶ ἀφοῦ κρεμάσθηκε στὸ ξύλο, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου καὶ νὰ δοθεῖ σταῖς ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, δηλαδὴ γιὰ νὰ δικαιωθοῦν τὰ ἔθνη μέσω τῆς πίστεως, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση ποὺ δόθηκε στὸν Ἀβραάμ. Ὅταν λοιπὸν ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ κατάργησε καὶ τὴν κατάρα τοῦ νόμου καὶ προξένησε σταῖς ἔθνη τὴν εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ, δηλαδὴ τὴ χάρη ποὺ παρέχεται μέσω τῆς πίστεως, καὶ ἐμᾶς μᾶς ἀπέδειξε μετόχους καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὁ θάνατός του θάνατος ἀνθρώπου κοινοῦ, ἀλλὰ πρέπει μᾶλλον νὰ σκεφθοῦμε ὅτι, ἀφοῦ ἔγινε ὁ Λόγος ἄνθρωπος, πέθανε ὡς πρὸς τὴν

23. Γαλ. 3, 13-14.

κόσμου, καὶ γέγονεν ἰκανὸν τὸ αὐτοῦ πάθος εἰς τὴν τοῦ κόσμου
λύτρωσιν

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους.

«Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγε-
5 νήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη
ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ
λύσας, τὴν ἔχθραν, ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τῶν ἐντολῶν τὸν νόμον ἐν
δόγμασι καταρτήσας». Εἰ καὶ τοὺς ὄντας μακρὰν διὰ τὸ πλανᾶ-
σθαι κατὰ τὸν κόσμον, καὶ ἐν ἀθεότητι διατελεῖν, ἐγγὺς πεποίηκε
10 τὸ αἷμα Χριστοῦ, πῶς οὐκ ἀναγκαῖα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τοῦ Λόγου
σάρκωσις, συλλέγουσα τὰ διηρημένα, καὶ προσοικειοῦσα μὲν τῷ
Θεῷ τοὺς μακρὰν, κτιζουσα δὲ τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα καινὸν ἄν-
θρωπον διὰ τῆς αὐτοῦ σαρκός; Δέδοται γὰρ εἰς λύτρωσιν τῶν ἐν
ἀμαρτίαις, καὶ δι' αὐτῆς τὰ πάντα κατεκτήσατο τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ.
15 Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καὶ ὁ πάλαι κατήργηται νόμος, ὡς ὑπὲρ
αὐτὸν οὔσης τῆς πίστεως, δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἐν Χριστῷ. Καὶ εἰ τοῦτό
ἐστιν ἀληθές, πῶς ὑπὲρ νόμον ἢ πίστις, εἰ μὴ ὡς Θεῷ πεπιστεύκα-
μεν τῷ Χριστῷ;

Ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους.

20 «Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει, Θυσίαν καὶ προσ-
φορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. ὄλοκαντώματα καὶ
περὶ ἀμαρτίας οὐκ ἐζήτησας. Τότε εἶπον· Ἴδου ἤκω ἐν κεφαλίδι
βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ· Τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά
σου». Γέγονε σωτήριον τῷ κόσμῳ τὸ τοῦ Χριστοῦ πάθος. Πλὴν
25 ἀναγκαῖον ἰδεῖν τίς ὁ εἰς τὸν κόσμον εἰσερχόμενος ἦν γὰρ ἔξω τοῦ
κόσμου πάντῃ τε καὶ πάντως ἐπεὶ πῶς εἰσδέβηκεν εἰς αὐτὸν ἔξω
κόσμου; Τοιγαροῦν, κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὑπὲρ πάντα τὸν κό-
σμον, ὡς Θεὸς Μονογενής, εἰσδέβηκεν εἰς αὐτόν, μέρος αὐτοῦ
γεγονώς, τουτέστιν ἄνθρωπος οὕτω τε τὴν ὑπὲρ ἡμῶν προσκομί-
30 σας θυσίαν καὶ ἑαυτὸν ἀναθείς, σέσωκε τὴν ὑπ' οὐρανόν.

24. Ἐφ. 2, 13-15.

25. Ἑβρ. 10, 5-7. Ψαλμ. 39, 7-9.

σάρκα για χάρη του κόσμου, και κατέστη ικανό το δικό του πάθος για να προσφέρει τη λύτρωση στον κόσμο.

Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς Ἐφεσίους.

«Ἀλλὰ μὲ τὴν πίστιν στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ἐσεῖς ποὺ κάποτε ἦσασταν μακριὰ, ἦρθατε κοντὰ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας, ποὺ ἔκανε τὰ δύο ἓνα, καὶ ἀφοῦ γκρέμισε μὲ τὴ σάρκα του τὸ ἐνδιάμεσο χωρίσμα, τὴν ἔχθρα, κατάργησε τὸ νόμο τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν διαταγῶν»²⁴. Ἄν καὶ ἐκείνους ποὺ ἦταν μακριὰ μὲ τὴν περιπλάνησή τους στὸν κόσμο καὶ ζοῦσαν μέσα στὴν ἀθεΐα τοὺς ἔφερε κοντὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, πῶς δὲν ἦταν ἀναγκαῖα ἡ σάρκωση τοῦ Λόγου ἐπάνω στὴ γῆ, γιὰ νὰ ἐνώσει τὰ χωρισμένα, καὶ ἐκείνους ποὺ ζοῦσαν μακριὰ νὰ τοὺς καταστήσει οἰκείους τοῦ Θεοῦ, κτίζοντας τοὺς δύο λαοὺς σὲ ἓνα νέο ἄνθρωπο μὲ τὴ σάρκα του; Γιατὶ τὴν πρόσφερε γιὰ τὴ λύτρωση τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ μὲ αὐτὴν κερδήθηκαν τὰ πάντα γιὰ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Καὶ ἀκόμα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ καταργήθηκε καὶ ὁ παλαιὸς νόμος, ἐπειδὴ ἡ πίστις εἶναι ἀνώτερή του, ἡ πίστις δηλαδή στὸν Χριστὸ. Κι ἂν αὐτὸ ἀληθεύει, πῶς ἡ πίστις εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὸν νόμο, ἂν δὲν ἔχομε πιστεύσει τὸν Χριστὸ ὡς Θεὸ;

Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς Ἑβραίους.

«Γι' αὐτὸ ὅταν ἐρχόταν στὸν κόσμο, λέγει· Δὲν θέλησες θυσίες καὶ προσφορές, ἀλλὰ μοῦ ἔδωσες σῶμα. Δὲν ζήτησες ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίες γιὰ τὴ συγχώρηση. Τότε εἶπα· Νὰ ἔρχομαι, ὅπως ἔχει γραφεῖ στὴν ἐπικεφαλίδα τοῦ βιβλίου τοῦ νόμου γιὰ μένα, γιὰ νὰ κάνω, Θεέ μου, τὸ θέλημά σου»²⁵. Τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ ἔγινε ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου. Πλὴν ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ δοῦμε ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ εἰσέρχεται στὸν κόσμο. Γιατὶ ἦταν ὅπωςδήποτε καὶ ἀναμφίβολα ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμο. Καὶ πῶς, ἀφοῦ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμο μπῆκε σ' αὐτόν; Ἄρα, ἐπειδὴ ἦταν πάνω ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμο, ὡς Θεὸς Μονογενής, μπῆκε μέσα σ' αὐτόν καὶ ἔγινε μέρος του, δηλαδή ἄνθρωπος, καὶ ἔτσι προσφέροντας τὴν γιὰ χάρη μας θυσία του καὶ παραδίδοντας τὸν ἑαυτό του, ἔσωσε τὴν οἰκουμένη.

«Διὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἵνα ἀγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν». Αἷμα ἀνθρώπου κοινῷ τίνα τρόπον ἀγίους ἡμᾶς ἀποφήνη; Ἀλλὰ μὴν ἡγίασε τὸ αἷμα Χριστοῦ. Θεῖον οὖν ἄρα, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἀνθρώπινον. Θεὸς γὰρ ἦν ἐν
5 σαρκί, τῷ ἰδίῳ αἵματι καθαρίζων ἡμᾶς.

Ἐκ τῆς πρὸς Τιμόθεον.

«Εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δὸς ἀντίλυτρον ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντων». Σωτήριος ὁμολογουμένως ὁ τοῦ Χριστοῦ θάνατος τῷ κόσμῳ
10 παντί. Πλὴν εἰ μὴ ἐστὶ Θεός, πῶς ἂν ἀρκέσειεν εἰς τὸ γενέσθαι πάντων ἀντίλυτρον αὐτὸς τε καὶ μόνος; Ἀλλὰ ἤρκεσε μόνος ὑπὲρ πάντων ἀποθανών, ὅτι καὶ ὑπὲρ πάντας ἐστὶ. Θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶ τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκὸς ἀποστήσας τοῦ κόσμου τὸν θάνατον.

15

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ

Ἵτι ὁ τοῦ Χριστοῦ θάνατος τῷ κόσμῳ σωτήριος.

Ἐκ τῆς Πέτρου Ἐπιστολῆς.

«Ἵτι ὁ Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἀπέθανε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ Θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι. Ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν ἀπειθήσασί ποτε». Πολλοὶ τῶν ἁγίων ἀνήρηνται προφητῶν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐκείνων ἀποθανεῖν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν εἴρηται, οὔτε μὴν προσαγαγεῖν ἡμᾶς τῷ Θεῷ διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου, ἀλλ' οὐδὲ ἐκήρυξέ τις τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι. Πέπραχε δὲ τοῦτο
25 Χριστὸς, καὶ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ λελυτρώμεθα, καὶ τὸ αὐτοῦ πάθος ἦν τῷ κόσμῳ σωτήριον. Ἀπέθανε τοίνυν ὑπὲρ ἡμῶν, οὐχ ὡς ἄνθρωπος εἷς ὑπάρχων τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἐν σαρκί, τῆς ἀπάντων ζωῆς ἀντάλλαγμα τὸ ἴδιον σῶμα διδούς

26. Ἐβρ. 13, 12.

27. Α' Τιμ. 2, 5.

28. Α' Πέτρο. 3, 18-20.

«Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς γιὰ νὰ ἀγιάσει μὲ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα τὸν λαό, ἔπαθε ἔξω ἀπὸ τὴν πύλη»²⁶. Τὸ αἷμα ἀνθρώπου κοινοῦ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ μᾶς ἀναδείξει ἁγίους; Μᾶς ἀγίασε ὅμως τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἐπομένως Θεῖο, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἀνθρώπινο. Γιατὶ ἦταν Θεὸς μὲ σάρκα, καθαρίζοντάς μας μὲ τὸ αἷμα του.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Α΄ πρὸς Τιμόθεον.

«Γιατὶ ἓνας Θεὸς ὑπάρχει καὶ ἓνας ὁ μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὁ ἀνθρώπος Ἰησοῦς Χριστός, πού ἔδωσε τὸν ἑαυτοῦ ἀντίλυτρο γιὰ χάρη ὅλων»²⁷. Εἶναι ὁμολογουμένως σωτήριος ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ γιὰ ὅλο τὸν κόσμον. Πλὴν ὅμως ἂν δὲν εἶναι Θεός, πῶς θὰ σταθεῖ ἀρκετὸς νὰ γίνῃ ἀντίλυτρο ὅλων αὐτὸς καὶ μόνος αὐτός; Στάθηκε ὅμως ἀρκετὸς πεθαίνοντας γιὰ χάρη ὅλων, ἐπειδὴ εἶναι καὶ πάνω ἀπὸ ὅλους. Ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεός, πού μὲ τὸν θάνατο τοῦ σώματός του ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸν κόσμον τὸν θάνατο.

Ἐκ τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν

α) Ἐκ τῆς Α΄ ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου.

Ἔστι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ εἶναι σωτηρία τοῦ κόσμου.

Ἔστι ὁ Χριστὸς πέθανε μὴ γιὰ πάντα γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας, δίκαιος αὐτὸς γιὰ χάρη ἀδίκων, γιὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ κοντὰ στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ὑπέστη τὸν θάνατο ὡς πρὸς τὴν σάρκα, ἀλλὰ ζωοποιήθηκε ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, μὲ τὸ ὁποῖο πῆγε καὶ κήρυξε σὺς φυλακισμένες ψυχὰς πού κάποτε εἶχαν δεῖξαι ἀνυπακοή»²⁸. Πολλοὶ ἅγιοι προφῆτες θανατώθηκαν, ἀλλὰ γιὰ κανένα δὲν εἰπώθηκε ὅτι εἶχε πεθάνει γιὰ τὴν ἐξάλειψη ἁμαρτιῶν, οὔτε βέβαια μὲ τὸ θάνατό του μᾶς ὀδήγησε στὸν Θεό, ἀλλ' οὔτε κήρυξε κάποιος καὶ σὺς φυλακισμένες στὸν ἅδη ψυχὰς. Αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ Χριστὸς, καὶ μέσω αὐτοῦ καὶ τῆς πίστεως σ' αὐτὸν λυτρωθήκαμε, καὶ τὸ πάθος του ὑπῆρξε σωτηρία τοῦ κόσμου. Πέθανε λοιπὸν γιὰ χάρη μας, ὄχι ὄντας ἓνας ἀνθρώπος ὅμοιος μὲ μᾶς, ἀλλὰ ὡς Θεὸς μέσα στὴ σάρκα, προσφέροντας τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα ἀντάλλαγμα γιὰ τὴν ζωὴ ὅλων.

«Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί». Ὡς γὰρ ὑπάρχον-
 5 τος Θεοῦ τοῦ Χριστοῦ σοφῶς καὶ ἐμφρόνως ὁ μαθητῆς σαρκί
 πεπονθέναι φησὶν αὐτόν, ὑπεξάγων τοῦ παθεῖν τὴν ἀπόρρητον
 φύσιν, ἧς ἀλλότριον τὸ παθεῖν. Ἰδίᾳ τοίνυν πέπονθε σαρκί, καίτοι
 10 τοῦ παθεῖν ἀμοιρεῖν εἰθισμένος ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος Θεὸς οὖν ἄρα
 Χριστός, θεϊκῶς μὲν ἀπαθής, παθητὸς δὲ κατὰ τὴν σάρκα.

᾽Οτι ὁ τοῦ Χριστοῦ θάνατος τῷ κόσμῳ σωτήριος.

᾽Εκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

Ταῦτα οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε
 10 ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ
 γεγραμμένα». Καὶ πάλιν· «Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκρίνεται αὐτοῖς
 λέγων· Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.
 Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, εἰ μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν
 γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει, εἰ μὴ ἀποθάνῃ, καρπὸν πλείονα
 15 φέρει». Ἔστι δὲ οὐκ ἀμφίλογον, ὅτι σέσωσται πᾶς ὁ κόσμος ἀπο-
 θανόντος ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ Ἐμμανουήλ. Πλὴν ἐκεῖνο λέγομεν· Πῶς
 ἀποθανῶν ἐδοξάσθη, καίτοι μᾶλλον μῶμον ἀσθενείας ἔχει τὸ
 χρῆμα; ὅθεν καὶ αἰσχύνῃς καταφρονῆσαι λέγεται, γεγονῶς ὑπήκο-
 ος μέχρι θανάτου. Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖς δεδοξάσθαι διὰ τὴν ἀνάστασιν
 20 αὐτόν. Ὁρθῶς ἔχει, καὶ ἀληθῆς ὁ λόγος. Ἄρ' οὖν ἀνεβίω θεϊκῶς
 μᾶλλον, ἢ ἀνθρωπίνως; Ἀλλ', οἶμαι, θεϊκῶς. Ὅταν οὖν αὐτὸς ὁ ἐκ
 Θεοῦ Λόγος σαρκί λέγηται παθεῖν, μὴ αἰσχνώμεθα τὸ πάθος
 δόξαν γὰρ ἔχει τὸ τέλος, καὶ τοῦτο θεοπρεπῆ.

᾽Οτι εἷς Υἱὸς ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

25 ᾽Εκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους.

«Ἄρ' οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῖ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ
 σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. Οὐδὲν ἄρα κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ

29. Α' Πέτρ. 4, 1.

30. Ἰω. 12, 16.

«Ἐφοῦ λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἔπαθε σωματικὰ γιὰ χάρη μας»²⁹. Ἐφοῦ ὁ Χριστὸς ἦταν Θεὸς μὲ σοφία καὶ σύνεση ὁ μαθητὴς λέγει, ὅτι αὐτὸς ἔπαθε ὡς πρὸς τὴν σὰρκα του, ἔξαιρώντας ἀπὸ τὸ πάθος τὴν ἀνέκφραστη φύση, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι ξένο τὸ πάθος. Ἐπαθε λοιπὸν ὡς πρὸς τὴν σὰρκα του, μολονότι ἦταν κατ' ἀκολουθίαν ἄμοιρος πάθους ὁ θεῖος Λόγος. Ἄρα λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, ἀπαθὴς ὡς Θεός, ἀλλὰ παθητὸς ὡς πρὸς τὴν σὰρκα.

“Ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ εἶναι σωτηρία τοῦ κόσμου.

Ἐκ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννη.

«Αὐτὰ στήν ἀρχὴ δὲν τὰ κατάλαβαν οἱ μαθητὲς. Ὅταν ὅμως δοξάσθηκε ὁ Ἰησοῦς, τότε ἀναλογίσθησαν ὅτι αὐτὰ ἦσαν γραμμένα γι' αὐτόν»³⁰. Καὶ ἄλλου· «Ὁ Ἰησοῦς ἀποκρίθη καὶ τοὺς εἶπε· Ἐφτασε ἡ ὥρα νὰ δοξασθῆ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Σὰς διαβεβαιώνω, ἂν ὁ κόκκος τοῦ σιταρίου δὲν πέσει εἰς τὴν γῆν γιὰ νὰ πεθάνει, μένει αὐτὸς μόνος του, ἂν ὅμως πεθάνει, δίνει περισσότερον καρπὸν»³¹. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ἔχει σωθῆ μὲ τὸ θάνατον γιὰ χάρη του τοῦ Ἐμμανουήλ. Πλὴν ὅμως λέμε ἐκεῖνο· Πῶς δοξάσθηκε πεθαίνοντας, μολονότι ὁ θάνατος μπορεῖ νὰ κατηγορηθῆ ὡς ἀδυναμία; Γι' αὐτὸ καὶ λέγεται ὅτι περιφρόνησε καὶ τὴν ντροπὴν γι' αὐτό³², δείχνοντας ὑπακοὴν μέχρι θανάτου³³. Ἴσως ὅμως θὰ πεῖς, ὅτι δοξάσθηκε ἐπειδὴ ἀναστήθηκε. Σωστὸ εἶναι αὐτό, καὶ ὁ λόγος σου εἶναι ἀληθής. Ἄρα λοιπὸν ἐπανῆλθε εἰς τὴν ζωὴν ὡς Θεὸς μᾶλλον ἢ ὡς ἄνθρωπος; Νομίζω βέβαια ὡς Θεός. Ὅταν λοιπὸν λέγεται ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔπαθε ὡς πρὸς τὴν σὰρκα, ἅς μὴν ντρεπόμαστε γιὰ τὸ πάθος. Γιατὶ καταλήγει σὲ δόξα καὶ μάλιστα θεοπρεπῆ.

“Ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Ἐκ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς Ῥωμαίους.

«Ἄρα λοιπὸν ὁ ἴδιος ἐγώ, μὲ τὸ νοῦ μου ὑπηρετῶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν σὰρκα ὅμως τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας. Ἐπομένως καμία

31. Ἰω. 12, 21-25

32. Ἐβρ. 12, 2.

33. Φιλ. 2, 8.

Ἰησοῦ. Ὁ γὰρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς, ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε
 5 τὴν ἁμαρτίαν ἐν σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σὰρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα». Μάχονται μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἀλλήλοις ἡ σὰρξ καὶ τὸ πνεῦμα, τουτέστι τὸ φρόνημα τὸ σαρκικὸν καὶ τῶν ἐμφύτων ἡμῖν ἡδονῶν τὸ κίνημα, καὶ τῆς κατὰ τὸ Πνεῦμα ζωῆς ἢ δύνάμεις. Καὶ ὁ
 10 θεῖος ἡμᾶς ἀποφέρει νόμος εἰς γε τὸ δεῖν ἐλέσθαι τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἡ τῆς σαρκὸς ἐπιθυμία καταβιάζεται πρὸς τὸ ἐναντίον. Λέλυται δὲ νῦν ἐν Χριστῷ τὸ ἀντιστατοῦν, καὶ ἠτόνησε μὲν τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος, κεκράτηκε δὲ ὁ τοῦ Πνεύματος. Διὰ ποίαν αἰτίαν; «Πέπομφε γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρ-
 15 τίας, ἵνα κατακρίνῃ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί». Εἶτα, πῶς οὐ χρειωδεστάτη λίαν ἡ τοῦ Λόγου σάρκωσις; Κατακέκριται γὰρ οὕτω καὶ ἐν τῇ σαρκὶ ἡμῶν ἡ ἁμαρτία. Εἰ δὲ οὐ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, ἀπομεμένηκεν ἀδιόρθωτα τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ δουλεύομεν τῇ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας, οὐδενὸς ἐν ἡμῖν αὐτὴν καταργήσαντος. Οὐκοῦν
 20 ἀναγκαίαν εἶναί φαμεν τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν τοῦ λόγου πρὸς τὴν σὰρκα, καὶ οὐχὶ δὴ μόνην τὴν ἐν προσώποις, καὶ κατὰ θέλησιν, ἥτοι συνάφειαν ἀπλήν, καθά φασί τινες.

«Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάν-
 25 των παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται»; Εἰ τὸν ἴδιον Υἱὸν, δήλον δὲ ὅτι τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, δέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· πέπονθε δὲ κατὰ σὰρκα, καὶ οὐ φύσει θεότητος ἴδιον ἄρα ἦν αὐτοῦ τὸ πεπονθὸς σῶμα, ἵνα καὶ αὐτὸς νοῆται παθῶν οἰκονομικῶς, ὁ παθεῖν οὐκ εἰδώς. Τὸ τοί-

34. Ρωμ. 7, 25 καὶ 8, 1-4.

35. Ρωμ. 8, 3.

36. Ρωμ. 7, 31-32.

καταδίκη δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει γιὰ ὅσους πιστεύουν στὸν Ἰησοῦ Χριστό (ποὺ δὲν βαδίζουν σύμφωνα μὲ τὰ θελήματα τῆς σάρκα, ἀλλὰ μὲ τὸν νόμο τοῦ Πνεύματος). Γιατὶ ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς μὲ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Γιατὶ τὴν ἀδυναμία τοῦ νόμου, ποὺ ὀφειλόταν στὴν ἀδυναμία τῆς σάρκα, ὁ Θεός, ἀφοῦ ἔστειλε τὸν Υἱό του, παρόμοιο μὲ ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὴν ἁμαρτία, καταδίκασε τὴν ἁμαρτία μὲ τὴ σάρκα, ὥστε νὰ ἐκπληρωθεῖ ἡ ἀπαιτήση τοῦ νόμου σ' ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι δὲν ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τῆς σάρκα, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα»³⁴. Γιατὶ πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι πολεμοῦν μεταξύ τους ἡ σάρκα καὶ τὸ πνεῦμα, δηλαδή τὸ σαρκικὸ φρόνημα καὶ ἡ ὁρμὴ τῶν ἔμφυτων ἡδονῶν, ἀπὸ τὴ μιά, καὶ ἡ δύναμη τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη. Κι ἂν ὁ θεῖος νόμος μᾶς ὀδηγήσει στὴν ἀνάγκη νὰ ἐκλέξομε τὸ ἀγαθό, ὅμως ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία μᾶς σπρώχνει στὸ ἀντίθετο. Τώρα ὅμως μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ ἔχει ἐκμηδενισθεῖ ὁ ἀντίπαλος καὶ ἀτόνησε ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐπικράτησε ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος. Γιὰ ποιά αἰτία; Ἐπειδὴ «Ἐστειλε ὁ Θεός τὸν Υἱό του μὲ τὴ μορφὴ ἀνθρώπου ἁμαρτωλοῦ, γιὰ νὰ καταδικάσει τὴν ἁμαρτία μὲ τὴ σάρκα»³⁵. Καὶ πῶς δὲν ἦταν ἀναγκαιότατη ἡ σάρκωση τοῦ Λόγου; Γιατὶ ἔτσι καταδικάσθηκε καὶ στὴ δική μας σάρκα ἡ ἁμαρτία. Ἐάν ὅμως δὲν εἶχε γίνει σάρκα ὁ Λόγος, θὰ παρέμεναν ἀδιόρθωτα τὰ σχετικὰ μὲ μᾶς καὶ θὰ δουλεύαμε μὲ τὴ σάρκα μας στὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας, ἀφοῦ κανένας δὲν θὰ τὴν εἶχε καταργήσει. Ἄρα λοιπὸν λέμε ὅτι ἦταν ἀναγκαία ἡ ἔνωση τοῦ Λόγου μὲ τὴ σάρκα σὲ μία ὑπόσταση, καὶ ὄχι μόνο σὲ μιὰ ἔνωση προσώπων καὶ κατὰ θέληση, δηλαδή συνάφεια ἀπλή, ὅπως λένε κάποιοι.

«Τί λοιπὸν θὰ ποῦμε σ' αὐτά; Ἐάν ὁ Θεός εἶναι σύμμαχος μας, ποῖος μπορεῖ νὰ εἶναι ἐναντίον μας; Ἐκεῖνος ποὺ δὲν λυπήθηκε τὸν τὸν Υἱό του, ἀλλὰ τὸν παρέδωσε γιὰ χάρη ὅλων μας, πῶς ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ δὲν θὰ μᾶς χαρίσει τὰ πάντα;»³⁶. Ἐάν τὸν ἴδιο του τὸν Υἱό, ποὺ προέρχεται δηλαδή ἀπὸ τὴν οὐσία του, τὸν ἔδωσε γιὰ χάρη μας ὁ Θεός καὶ Πατέρας, καὶ ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ σάρκα, καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὴ θεία φύση του, ἦταν ἄρα δικό του τὸ σῶμα ποὺ ἔπαθε, γιὰ νὰ θεωρεῖται ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἔπαθε κατὰ οἰκονομία, αὐτὸς ποὺ δὲν γνω-

νυν ἀπομερίζειν εἰς δύο τὸν ἕνα, δυσσεβές· οὐκ ἔτι γὰρ ἴδιον Υἱὸν εὐρίσκεται δούς ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Πατήρ, εἴπερ ἔστιν ἄνθρωπος διηρημένως, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ὡς ἐν προσλήψει σαρκὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος.

5 «Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ; Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων; Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ ἐγερθεὶς, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν». Εἰ δικαιοῖ τῇ πίστει Χριστός, Θεὸς δὲ ἐστιν ὁ δικαίων, Θεὸς ἄρα ἀληθὴς ὁ Χριστός. Καὶ εἴπερ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, καίτοι τεθνεῶς καὶ
10 ἐγηγεργμένος, συγκάθηται δὲ τῷ Πατρὶ, ἴδιον ἄρα τοῦ Λόγου τὸ σῶμά ἐστι. Συνεδρεύει γὰρ οὕτω τῷ Πατρὶ μετὰ τῆς ἀναληφθείσης σαρκός, ὡς Υἱὸς κατὰ φύσιν, καὶ εἰ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος.

«Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει· Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τίς ἀναθήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι Χριστὸν
15 καταγαγεῖν ἢ Τίς καταθήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τουτέστι, τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν
20 ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν». Εἰ κατὰ γε τό τισι δοκοῦν, ἄνθρωπος θεοφόρος νοεῖται Χριστός, καὶ μόνην ἔχων τὴν ἐν προσώποις ἔνωσιν πρὸς τὸν Θεοῦ Λόγον· τίνος ἔνεκα πιστεύοντες εἰς αὐτὸν ὡς εἰς Κύριον, ὁμολογοῦντες δὲ καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστα-
25 σιν αὐτοῦ, δικαιούμεθα τῇ πίστει τῇ εἰς αὐτόν; Πράττεται δὲ ἡ πίστις ὡς εἰς Θεὸν δηλονότι. Ἀναγκαία τοιγαροῦν ἢ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Ἐνα γὰρ οὕτω Χριστὸν ὡς Κύριον κατὰ φύσιν ὁμολογήσομεν, καὶ τῆς αὐτοῦ σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν ἐπιγινώσκοντες, ὡς εἰς Θεὸν πιστεύοντες, δι-
30 καιούμεθα.

«Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῆ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθήσκει·

ρίζει πάθος. Τὸ νὰ διαιροῦμε λοιπὸν τὸν ἕνα σὲ δύο, εἶναι ἀσέβεια· γιατί δὲν φαίνεται νὰ ἔδωσε γιὰ χάρη μας ὁ Πατέρας τὸν Υἱὸ του, ἂν εἶναι ἄνθρωπος χωριστά, καὶ δὲν ἔχει μᾶλλον προσλάβει πραγματικά σάρκα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ.

«Ποιὸς θὰ κατηγορήσει τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ; Ὁ Θεὸς τοὺς δικαιώνει, ποιὸς θὰ τοὺς καταδικάσει; Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πέθανε, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἀναστήθηκε, καὶ ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μεσιτεύει γιὰ μᾶς»³⁷. Ἐὰν ὁ Χριστὸς δίνει τὴ δικαίωση μέσω τῆς πίστεως, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δίνει τὴ δικαίωση, ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινός. Καὶ ἐφόσον βρίσκεται στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, μολονότι ἔχει πεθάνει καὶ ἀναστηθεῖ, καὶ κάθεται μαζί μὲ τὸν Πατέρα, ἄρα τὸ σῶμα εἶναι τοῦ Λόγου. Γιατὶ εἶναι σύνθρονος μὲ τὸν Πατέρα μαζί μὲ τὴ σάρκα ποὺ ἀνέλαβε, ὡς Υἱὸς κατὰ φύση, ἔστω καὶ ἂν ἔγινε ὁ Λόγος ἄνθρωπος.

«Ἡ δικαίωση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστη λέγει τοῦτο· Νὰ μὴν πεῖς μέσα σου· Ποιὸς θ' ἀνεβεῖ στὸν οὐρανὸ; Δηλαδή νὰ κατεβάσει τὸν Χριστό· ἢ, Ποιὸς θὰ κατεβεῖ στὴν ἄβυσσο, δηλαδή νὰ ἀνεβάσει τὸν Χριστό ἀπὸ τοὺς νεκρούς· Ἀλλὰ τί λέγει; Ὁ λόγος εἶναι κοντά σου, εἶναι στὸ στόμα σου καὶ στὴν καρδιά σου· δηλαδή ὁ λόγος γιὰ τὴν πίστη ποὺ κηρύσσομε. Γιατί, ἂν ὁμολογήσεις μὲ τὸ στόμα σου ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Κύριος καὶ πιστέψει ἡ καρδιά σου, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, θὰ σωθεῖς. Γιατὶ μὲ τὴν καρδιά πιστεύει ὁ ἄνθρωπος ὅτι δικαιώνεται καὶ μὲ τὸ στόμα ὁμολογεῖ τὴ σωτηρία του»³⁸. Ἄν σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη κάποιων ὁ Χριστὸς νοεῖται ἄνθρωπος θεοφόρος, καὶ ἔχει μόνο ἔνωση προσώπων πρὸς τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, γιὰ ποιὸ λόγο πιστεύοντάς τον σὰν Κύριό μας καὶ ὁμολογώντας καὶ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκρούς, δικαιωνόμαστε μὲ τὴν πίστη σ' αὐτόν; Ἡ πίστη ἀπευθύνεται σ' αὐτόν ὡς πρὸς Θεό. Εἶναι ἀναγκαῖα λοιπὸν ἡ ἔνωση τοῦ Θεοῦ Λόγου σὲ μιὰ ὑπόσταση μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Γιατὶ ἔτσι θὰ ὁμολογήσομε ἕνα Χριστὸ ὡς Κύριο κατὰ τὴ φύση καὶ ἀναγνωρίζοντας τὴν ἀνάσταση τῆς σάρκας του, πιστεύοντάς τον ὡς Θεό, πετυχαίνουμε τὴ δικαίωσή μας.

«Κανένας ἀπὸ μᾶς δὲν ζεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ κανένας δὲν

ἐάν τε οὖν ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκωμεν. Ἐάν τε ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ Θεοῦ ἔσμεν· εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ». Προσπεφώνηκέ που τοῖς ἐξ ἔθνῶν
 5 ὁ μακάριος Παῦλος «Νυνὶ δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε;». Λελυτρώμεθα τοίνυν διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν ἐκ τῆς τῶν στοιχείων δουλείας, καὶ ἠνέχθημεν εἰς τὸ δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ. Εἰ
 10 δὲ ἀπέθανεν ὁ Χριστός, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ, καὶ αὐτῷ ζῶμεν ὡς Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, πῶς οὐκ ἀναγκαῖα τῷ Λόγῳ ἢ πρὸς σάρκα γέγονεν ἔνωσις ἀληθής; Ἐν αὐτῇ γὰρ ἀποθανῶν, κεκυρίευκε καὶ ζώντων καὶ νεκρῶν.

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης.

15 «Ἐπινον γάρ», φησὶν, «ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἢ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός». Τὸ Χριστὸς ὄνομα τέθειται τῷ Ἐμμανουήλ, ὅτε γεγέννηται διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου. Πῶς οὖν αὐτὸς ἦν ἢ πέτρα ἢ ποτίζουσα τὸν Ἰσραήλ; Ἄλλ' ἔστι δῆλον, ὅτι Χριστὸν καὶ Υἱὸν οἶδεν ἓνα τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Γεγονῶς γὰρ ὁ Λόγος
 20 σὰρξ, πάλιν αὐτὸς ἐστὶν ἢ πνευματικὴ πέτρα, τῆς οἰκειᾶς φύσεως τὸ προεσθύτατον οὐκ ἀποβαλὼν διὰ τὸ νέον τῆς οἰκονομίας

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους δευτέρας.

Ὡστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἶδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκο-
 25 μεν». Τί δὴ ἄρα φησὶν ὁ Παῦλος; Ἐὰν Χριστὸν ἀρνεῖται μετὰ τὴν ἀνάστασιν; Οὐκ οἶδεν αὐτὸν ἐγηγερμένον ἐν σαρκί, καὶ ἀναληφθέντα μετ' αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανόν; Καὶ τίς ὁ φάναι τοῦτο τολμῶν; Οὕτω γὰρ οἶδε καὶ ἀναληφθέντα καὶ ἤξοντα κατὰ καιρούς, ὃν τρόπον ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν. Πῶς οὖν οὐκ εἰδέναί φησι

πεθαίνει για τὸν ἑαυτό του. Ἐάν λοιπὸν ζοῦμε, ζοῦμε γιὰ τὸν Κύριο, καὶ ἂν πεθαίνομε, πεθαίνομε γιὰ τὸν Κύριο. Εἴτε ζοῦμε, εἴτε πεθαίνομε εἴμαστε τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ πέθανε καὶ ἔζησε ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ γίνει Κύριος νεκρῶν καὶ ζωντανῶν»³⁹. Ἀπευθύνοντας ὁ μακάριος Παῦλος τὸν λόγο του πρὸς τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὰ ἔθνη τοὺς εἶπε: «Τώρα ὅμως ποὺ γνωρίσατε τὸν Θεό, ἢ καλύτερα ποὺ σᾶς γνώρισε ὁ Θεός, πῶς ἐπιστρέφετε στὰ ἀδύναμα καὶ φτωχὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, τὰ ὅποια θέλετε καὶ πάλι νὰ ὑπηρετεῖτε;»⁴⁰. Λυτρωθήκαμε λοιπὸν μὲ τὴν πίστη μας στὸν Χριστὸ ἀπὸ τὴ δουλεία μας στὰ στοιχεῖα καὶ μεταβήκαμε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀληθινοῦ. Κι ἂν πέθανε ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ γίνει Κύριος νεκρῶν καὶ ζωντανῶν, καὶ ζοῦμε γι' αὐτὸν ὡς Θεὸ ζωντανὸ καὶ ἀληθινὸ, πῶς δὲν ἦταν ἀναγκαία ἡ ἀληθινὴ ἔνωση τοῦ Λόγου μὲ τὴ σάρκα; Γιατὶ μὲ αὐτὴν πέθανε, καὶ ἔτσι ἔγινε Κύριος ζωντανῶν καὶ νεκρῶν.

Ἐπὶ τὴν Α΄ ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους.

«Ἐπιναν», λέγει, «ἀπὸ πνευματικὴ πέτρα ποὺ τοὺς ἀκολουθοῦσε, καὶ ἡ πέτρα ἦταν ὁ Χριστός»⁴¹. Τὸ ὄνομα Χριστὸς δόθηκε στὸν Ἐμμανουήλ ὅταν γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο. Πῶς λοιπὸν ἦταν αὐτὸς ἡ πέτρα ποὺ πότιζε τὸν Ἰσραήλ; Ἄλλ' εἶναι φανερό, ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ γνωρίζει ὅτι Χριστὸς καὶ Υἱὸς εἶναι ἓνα. Γιατὶ ὅταν ἔγινε ὁ Λόγος ἄνθρωπος, αὐτὸς εἶναι πάλι ἡ πνευματικὴ πέτρα, χωρὶς ν' ἀποβάλει τὸ πρεσβύτατο τῆς φύσεώς του ἕξαιτίας τοῦ νέου τῆς οἰκονομίας.

Ἐπὶ τὴν Β΄ ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους.

«Ὡστε ἐμεῖς ἀπὸ τώρα κανένα δὲν γνωρίζομε μὲ ἑωτερικὴ μορφή τῆς σάρκα· ἂν γνωρίσαμε τὸν Χριστὸ μὲ τὴ σάρκα, ἀλλὰ τώρα δὲν τὸν γνωρίζομε πιά»⁴². Τί λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος; Ἀρνεῖται μήπως τὸν Χριστὸ μετὰ τὴν ἀνάσταση; Δὲν γνωρίζει ὅτι ἀναστήθηκε μὲ σάρκα καὶ ὅτι μὲ τὴ σάρκα ἀναλήφθηκε στὸν οὐρανό; Καὶ ποιὸς τολμᾷ νὰ τὸ πεί αὐτό; Γιατὶ ἔτσι γνωρίζει ὅτι καὶ ἔχει ἀναληφθεῖ καὶ ὅτι θὰ ἔρθει τὸν ὀρισμένο καιρό, ὅπως καὶ ἀνέβηκε στὸν

41. Α΄ Κορ. 10, 4.

42. Β΄ Κορ. 5, 16.

κατὰ σάρκα Υἱόν; Ὅτι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, οὐκ ἐκ τῶν τῆς σαρκὸς ἔτι μέτρων, ἀλλ' ὡς ἐκ θείας ὑπεροχῆς ἄμεινον αὐτὸν εἰδέναι καὶ ὁμολογεῖν· οὐπω γὰρ πληρωθείσης τῆς οἰκονομίας, ἐκηρύττετο κατὰ σάρκα, ἵνα πιστεῦνται γεγωνὸς ἄνθρωπος ὁ Μο-
5 νογενῆς ἐπεὶ δὲ τετέλεσται τὸ μυστήριον, ἀφ' ὧν ἔστι Θεὸς ἄμεινον αὐτὸν ὁμολογεῖν, ἢ ἀπό γε τοῦ κεκενῶσθαι διὰ τὴν σάρκα. Εἰς οὖν Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος.

«Γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ
10 πλουτήσετε». Εἰ μόνον ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καὶ οὐ καθ' ἑνώσειν ἀληθῆ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον πλούσιος, ὡς Θεός, πῶς ἐπτώχευσε; Τίς γὰρ ὄλως ὁ τῆς ἀνθρωπότητος πλοῦτος; Εἴρηται γὰρ ἀνθρώπῳ παντί· «Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;». Ἀλλ' ἐπτώχευσε, πλούσιος ὢν ὁ Θεός· ἐπτώχευσε γὰρ, τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μικρο-
15 πρεπὲς οἰκειωσάμενος οἰκονομικῶς, ὁ πλούσιος ἀληθῶς ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος. Εἰς ἄρα Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ πλούσιος μὲν, ὡς Θεός, πτωχὸς δέ, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα πλούσιοι δι' αὐτόν.

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας.

20 «Παῦλος, ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Θεοῦ Πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν». Ἐρ' οὖν οὐχὶ Θεὸν ἐνηνθρωπηκότα καὶ ἕνα τὸν ἐξ ἀμφοῖν ἀποφαίνει διὰ τούτων ἡμῖν Υἱὸν καὶ Κύριον ὃ μυσταγωγός; Ἐφη μὲν γὰρ ἀπεστάλθαι, οὔτε ἀπ' ἀνθρώπων, οὔτε δι' ἀν-
25 θρώπου· προστέθεικε δέ, ὅτι «Ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καίτοι πῶς οὐκ οἶδεν ἄνθρωπον ὄντα Ἰησοῦν Χριστόν, ὃ οὕτω τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κηρύξας αὐτόν; Ἀλλ' οἶδεν ὄντα οὐκ ἄνθρωπον ἀπλῶς, ἐνηνθρωπηκότα δὲ μᾶλλον τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον καὶ οὐ Θεὸν ἐν ἀνθρώπῳ νοούμενον, ἀλλ' ὡς αὐτόχρομα γενόμε-

43. Β' Κορ. 8, 9.

44. Α' Κορ. 4, 7.

οὐρανῶ. Πῶς λοιπὸν λέγει δὲν γνωρίζει Υἱὸ μὲ τῆ σάρκα; Ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀπὸ τοῦ νεκροῦ προτιμᾷ νὰ τὸν γνωρίζει καὶ νὰ τὸν ὁμολογεῖ ὄχι πιά ἀπὸ τὰ κριτήρια τῆς σαρκας, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τῆ θεία ὑπεροχὴ του. Γιατὶ ὅταν δὲν εἶχε ἀκόμα ὀλοκληρωθεῖ ἡ οἰκονομία, κηρυσσόταν σὰν ἄνθρωπος, γιὰ νὰ πιστεύεται ὅτι ὁ Μονογενὴς ἔγινε ἄνθρωπος, ὅταν ὅμως ὀλοκληρώθηκε τὸ μυστήριον, εἶναι προτιμότερον νὰ τὸν ὁμολογοῦμε ἀπὸ αὐτὰ πού τὸν δείχνουν Θεὸ, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ταπείνωσίν του ἕξαιτίας τῆς σαρκας. Ἐνας λοιπὸν ὑπάρχει Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος.

«Γιατὶ γνωρίζετε τὴ χάριν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ γιὰ σᾶς ἔγινε φτωχὸς ἐνῶ ἦταν πλούσιος, γιὰ νὰ πλουτήσετε ἐσεῖς μετὰ τὴ φτώχεια ἐκείνου»⁴³. Ἄν ἦταν ὁ Χριστὸς μόνο ἄνθρωπος καὶ δὲν ἦταν πλούσιος ὡς Θεὸς μετὰ ἀληθινὴ ἔνωση μετὰ τὸν Θεὸ Λόγον, πῶς ἔγινε φτωχός; Γιατὶ ποῖος εἶναι γενικὰ ὁ πλοῦτος τῶν ἀνθρώπων; Καθόσον σὶνὸν καθὲ ἄνθρωπο ἔχει λεχθεῖ· «Τί ἔχεις πού δὲν τὸ ἔλαβες;»⁴⁴. Ἐγινε ὅμως φτωχός, ἐνῶ ἦταν πλούσιος ὡς Θεός. Γιατὶ ἔγινε φτωχὸς κἀνοντας δική του κατ' οἰκονομίαν τὴ μικρότητα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ πλούσιος Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα. Ἄρα ἓνας εἶναι Χριστὸς καὶ Υἱός, καὶ πλούσιος βέβαια ὡς Θεός, φτωχὸς ὅμως ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος, ὥστε ἕξαιτίας του νὰ γίνουμε πλοῦσιοι ἐμεῖς.

Ἐκ τῆ ἐπιστολῆ πρὸς Γαλάτες.

«Ὁ Παῦλος, ὀρισμένος ἀπόστολος ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπους, οὔτε ἀπὸ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τὸν Θεὸ Πατέρα πού τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοῦ νεκροῦ»⁴⁵. Ἄρα λοιπὸν δὲν φανερῶνει μ' αὐτὰ ὁ μυσταγωγὸς τὸν Θεὸ πού ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἓνα τὸν ἀποτελούμεν ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο τὸν Υἱὸ καὶ Κύριον; Γιατὶ εἶπε ὅτι δὲν στάλθηκε οὔτε ἀπὸ ἀνθρώπων οὔτε ἀπὸ ἀνθρώπου, καὶ πρόσθεσε· «Ἄλλὰ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό». Ἄν καὶ βέβαια πῶς δὲν γνώριζε ὅτι ἦταν ἄνθρωπος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, αὐτὸς πού τὸν κήρυξε ἔτσι τοὺς ἀνθρώπους ὅλου τοῦ κόσμου; Γνώριζε βέβαια ὅτι δὲν ἦταν ἄνθρωπος ἀπλῶς, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ἦταν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πού ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ νοούμενον ὄχι Θεὸ μέσα σὲ ἄνθρωπον, ἀλλὰ πραγματικῶς

45. Γαλ. 1,1.

νον ἄνθρωπον μετὰ τοῦ εἶναι Θεόν. Ὅταν οὖν λέγῃ, παρὰ ἀνθρώπου μὴ ἀπεστάλθαι, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὅτι καὶ Θεὸν αὐτὸν οἶδεν ἀληθινὸν μετὰ τὸ καὶ ἐν σαρκὶ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς; Σημαίνει τοίνυν αὐτὸν οὐκ ἀπὸ γε τῶν τῆς
5 κενώσεως μέτρων, ἀλλὰ ἐκ τῆς θείας αὐτοῦ καὶ κατὰ πάντων ὑπεροχῆς.

Ἔστε ἡμεῖς νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου δεδουλωμένοι ἡμεῖς. Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα
10 τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν». Τίνα πέπομφεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὃς γέγονεν ἐκ γυναικός, γέγονε δὲ καὶ ὑπὸ νόμον; Ἄρα οὐχὶ φάναι πρέπει, καὶ περινοεῖν ἄξιον, ὅτι πέπομφεν ἐκεῖνον, ὃς οὐκ ἂν γέγονεν ἐκ γυναικός, οὐδ' ἂν ἔπραξεν ὑπὸ νόμον, εἰ μὴ μεμένηκεν ὅπερ ἦν, ἔξω δηλονότι σαρκὸς καὶ
15 αἵματος; Ἄλλ' ἔστι σαφὴς ὁ λόγος· ἢ γὰρ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος γέγονεν ἐκ γυναικός κατὰ σάρκα· ὁ τοῦ νόμου Κύριος ὡς Θεός, γέγονεν ὑπὸ νόμον, ἵνα γένηται καὶ ἀδελφὸς τοῖς ὑπὸ νόμον· οὕτω γὰρ ἀπελάβομεν ἡμεῖς τὴν υἰοθεσίαν. Ὡστε, εἰ μὴ γέγονεν ὑπὸ νόμον καὶ ἐκ γυναικός, οὐδ' ἂν ἡμεῖς ἀδελφοὶ τῶν κατὰ φύσιν Κυ-
20 ρίων τῶν Θεῶν. Ἐπειδὴ δὲ γέγονε δι' αὐτοῦ τὸ χρεῖμα, πεπλουτήκαμεν. Ἀπόδειξιν δὲ ποιεῖται σαφῆ τῶν πραγμάτων ὁ θεσπέσιος Παῦλος, προσενεγκὼν εὐθύς· «Ὅτι δὲ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον Ἀβδᾶ, ὁ Πατὴρ». Πῶς οὖν πνεῦμα τοῦ ἐκ γυναικός καὶ ὑπὸ νό-
25 μον, τὸ ἅγιόν ἐστι Πνεῦμα, δι' οὗ καὶ κράζομεν, Ἀβδᾶ, ὁ Πατὴρ, εἰ μὴ Θεὸς ὁ Χριστός, εἰς ὧν καὶ Υἱός;

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους.

«Εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἰς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν. Ἐνὶ δὲ ἐκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη
30 ἡ χάρις αὕτη κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. Διὸ λέγει

ἔγινε ἄνθρωπος μαζί μὲ τὸ ὅτι ἦταν Θεός. Ὅταν λοιπὸν λέγει ὅτι δὲν στάλθηκε ἀπὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλους φανερό, ὅτι τὸν ἀναγνωρίζει καὶ Θεὸ ἀληθινὸ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὁμοία μ' ἐμᾶς ἑνσαρκη γέννησή του; Τὸν δηλώνει λοιπὸν ὄχι μὲ τὰ μέτρα τῆς κένωσής του, ἀλλὰ ἀπὸ τῆ θεϊκῆ καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα ὑπεροχῆ του.

«Ὅταν ἤμασταν νήπιοι πνευματικά, ἤμασταν ὑποδουλωμένοι στὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, ὅταν ὅμως συμπληρώθηκε ὁ χρόνος, ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα καὶ ἔζησε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ νόμου, γιὰ νὰ ἐξαγοράσει τοὺς ἐξουσιαζόμενους ἀπὸ τὸν νόμο, ὥστε ν' ἀπολαύσομε τὴν υἰοθεσία ἀπὸ τὸν Θεό»⁴⁶. Ποιὸν ἔστειλε ὁ Θεὸς καὶ Πατέρα, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα καὶ ἔγινε ὑπήκοος τοῦ νόμου; Δὲν πρέπει ἄραγε νὰ ποῦμε καὶ δὲν ἀξίζει νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ἔστειλε ἐκεῖνον, ποὺ δὲν θὰ γεννιόταν ἀπὸ γυναίκα, οὔτε θὰ ὑπάκουε στὸ νόμο, ἂν δὲν ἔμενε αὐτὸ ποὺ ἦταν, δηλαδή μακριὰ ἀπὸ σὰρκα καὶ αἷμα; Ἡ ἐξήγηση εἶναι ἀπλή. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα ὡς πρὸς τὴ σὰρκα· ὁ Κύριος τοῦ νόμου ὡς Θεός, δέχθηκε τὴν ἐξουσία τοῦ νόμου, γιὰ νὰ γίνει ἀδελφὸς μὲ τοὺς ὑπήκοους τοῦ νόμου· γιατί ἔτσι ἐμεῖς λάβαμε τὴν υἰοθεσία. Ὡστε, ἂν δὲν γινόταν ὑπήκοος τοῦ νόμου καὶ δὲν γεννιόταν ἀπὸ γυναίκα, δὲν θὰ ἤμασταν ἀδελφοὶ μὲ τὸν κατὰ φύση Κύριο καὶ Θεό. Ἐπειδὴ ὅμως ἔγινε αὐτὸ ἀπὸ αὐτόν, ἔχομε πλουτήσει. Καὶ χρησιμοποιεῖ σαφῆ ἀπόδειξη γιὰ τὸ γεγονὸς προσθέτοντας ἀμέσως: «Κι ἐπειδὴ εἴσατε υἱοί, ἔστειλε σὺς καρδιές σας ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ του ποὺ φωνάζει· «Θεέ, ὁ Πατέρα μας»⁴⁷. Πῶς λοιπὸν τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ τῆς γυναίκας καὶ τοῦ ὑπήκοου στὸν νόμο εἶναι τὸ ἅγιο Πνεῦμα ποὺ μᾶς κάνει νὰ φωνάζομε, «Θεέ, Πατέρα μας», ἂν ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ὄντας ἕνας καὶ Υἱός;

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἐφεσίους.

«Ἐνας Κύριος, μία πίστη, ἕνα βάπτισμα, ἕνας Θεὸς καὶ Πατέρα ὅλων, ὁ ὁποῖος βρῖσκεται πάνω ἀπὸ ὅλα, καὶ διέρχεται μέσα ἀπὸ ὅλα καὶ ὑπάρχει μέσα σὲ ὅλα. Στὸν καθένα ἀπὸ ἐμᾶς δόθηκε

46. Γαλ. 4,3.

47. Γαλ. 4,6.

Ἀναβάς εἰς ὕψος, ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. Τὸ δέ, ἀνέβη, τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη εἰς τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς; Ὁ καταβάς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα». Ἄθρει
 5 δὴ μοι πάλιν, ὅσος ἐν τούτῳ λόγος σαφέστατά τε καὶ ἐναργῶς ἀποφαίνει, εἰδὼς καὶ δυνάμενος, ὅτι Χριστὸς Κύριος εἷς, καθ' ἑνωσιν οἰκονομικὴν συνενεχθέντος τοῦ Λόγου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον· εἷς γὰρ ἐξ ἀφμοῖν Υἱὸς ἀληθῆς Ἐπεὶ πῶς εἷς Κύριος; πῶς δὲ μία πίστις; ἢ πῶς ἐν ἐστὶ τὸ βάπτισμα; Εἰ γὰρ υἱοὶ δύο, δύο πάντως καὶ
 10 κύριοι διττὴ καὶ ἡ πίστις, καὶ οὐχ ἐν ἐστὶ τὸ βάπτισμα. Εἰς τίνα γὰρ πεπιστεύκαμεν; ἢ εἰς τίνος ὄνομα θεβαπτίσμεθα; Ἀλλὰ μὴν εἷς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα· πρόδηλον οὖν ἄρα ὅτι καὶ εἷς Υἱός, κἂν εἰ νοοῖτο καθ' ἡμᾶς γεγωνὸς ὁ Μονογενῆς. Τίς δὲ ὅλως ὁ ἀναβάς εἰς ὕψος; ἢ τίς ὁ κατελθὼν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς;
 15 Οὐκοῦν αὐτὸς κατέβη μὲν ἀνθρωπίνως καθῆκε γὰρ ἑαυτὸν εἰς κένωσιν καὶ τεταπεινώκε, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου· ἀνέβη δὲ μετὰ σαρκὸς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα.

Ἐκ τῆς πρὸς Φιλιππησίους.

20 «Ἐκαστος τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σῆματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπεινώσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ
 25 σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἔχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἷς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς». Σύνεσ ὅπως τὸν ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχοντα

48. Ἐφ. 4, 3-10.

49. Φιλ. 2, 5-11.

αὐτὴ ἡ χάρις ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ λέγει· Ἐξ ἄνω ἐβήκε εἰς τὴν ὕψος, συνέλαβε αἰχμαλώτους καὶ μοίρασε δῶρα τοῖς ἀνθρώποις. Τὸ ἐβήκε τί σημαίνει, ἂν ὄχι ὅτι κατέβηκε εἰς τὰ πρὸς κάτω μέρη τῆς γῆς; Αὐτὸς ποὺ κατέβηκε, αὐτὸς εἶναι ποὺ καὶ ἐβήκε πρὸς ἄνω ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, γιὰ νὰ γεμίσει τὰ πάντα»⁴⁸. Πρόσεχε λοιπὸν πάλι μὲ πόση σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια ὁ λόγος δηλώνει μὲ γνώση καὶ δύναμη, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας Κύριος, ἐξ ἄνω ἐβήκε κατὰ οἰκονομία ἐνώθηκε ὁ Λόγος μὲ τὸν ἀνθρώπο. Εἶναι Υἱὸς ἀληθινὸς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο στοιχείων. Καὶ πῶς εἶναι ἓνας ὁ Κύριος; Καὶ πῶς εἶναι μία ἡ πίστις; ἢ πῶς εἶναι ἓνα τὸ βάπτισμα; Ἐάν δηλαδὴ εἶναι δύο υἱοί, εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ δύο κύριοι, καὶ ἄρα διπλῆ θὰ εἶναι καὶ ἡ πίστις, καὶ ὄχι βέβαια ἓνα τὸ βάπτισμα. Γιατί σὲ ποιὸν πιστέψαμε; Ἐάν σὲ τίνοσ τὸ ὄνομα βαπτισθήκαμε. Ἐάν εἶναι ὅμως ἓνας ὁ Κύριος, μία ἡ πίστις, ἓνα τὸ βάπτισμα. Ἐάν λοιπὸν εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι εἶναι καὶ ἓνας Υἱὸς, ἔστω καὶ ἂν νοεῖται ὅτι ὁ Μονογενὴς ἔγινε σύμφωνα μ' ἐμᾶς. Καὶ ποιὸς εἶναι γενικὰ αὐτὸς ποὺ ἐβήκε εἰς τὴν ὕψος; ἢ ποιὸς εἶναι ποὺ κατέβηκε εἰς τὰ κατώτα μέρη τῆς γῆς; Λοιπὸν αὐτὸς κατέβηκε ὡς ἀνθρώπος, γιὰ τὴν κατέβηκε τὸν ἑαυτὸ του σὴν κένωση καὶ ταπεινώθηκε δείχνοντας ὑπακοὴ μέχρι θανάτου, ἀλλὰ ἐβήκε μαζὶ μὲ τὸ σῶμα του πρὸς ἄνω ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, γιὰ νὰ γεμίσει τὰ πάντα.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Φιλιππησίους.

«Ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς νὰ ἔχει τὸ ἴδιο φρόνημα μὲ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶχε ὑπαρξὴ θεϊκὴ, ὅμως δὲν θεώρησε τὴν ἰσότητά του μὲ τὸν Θεὸ ὡς ἄν τι πρὸς ἀρπαγὴ, ἀλλὰ ταπεινώθηκε τὸν ἑαυτὸ του παίρνοντας δούλου μορφή, καὶ ἔγινε ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐξ ἄνω ὡς πρὸς τὴν μορφή βρέθηκε νὰ εἶναι ἀνθρώπος, ταπεινώθηκε τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὸ νὰ δείξει ὑπακοὴ μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν ὑπερέψωσε καὶ τοῦ χάρισε ὄνομα ἄνωτερο ἀπὸ ὅλα, ὥστε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ νὰ γονατίσει κάθε οὐράνια καὶ ἐπίγεια καὶ ὑποχθόνια ὑπαρξὴ, καὶ κάθε γλῶσσα νὰ ὁμολογήσει ὅτι εἶναι Κύριός μας ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ Πατέρα»⁴⁹. Σκέψου πῶς ὁ Θεὸς Λόγος, ποὺ εἶχε τὴν μορφή

Θεὸν Λόγον, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσασθαι φησι τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ.
 Ἐχων γὰρ τὸ εἶναι κατὰ φύσιν ἐν ἰσότητι τοῦ Πατρὸς, κεκένωκεν
 ἑαυτὸν, καὶ μορφὴν δούλου λαβὼν, τουτέστιν ἄνθρωπος γεγονώς,
 καὶ οἶον ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς εὐρεθείς, τεταπεινώκεν ἑαυτὸν εἰς
 5 κένωσιν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸν ὑπομεμένηκε τὸν σταυρόν, ὑψώ-
 σθαι φησιν αὐτόν, δεδόσθαι δὲ αὐτῷ καὶ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν
 ὄνομα, ὥστε καὶ πᾶν γόνυ κάμψαι, καὶ πᾶσαν αὐτῷ γλῶτταν ἐξο-
 μολογήσασθαι. Πῶς οὖν ὁ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καθῆκε
 μὲν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, ὑψῶσθαι δὲ μετὰ τοῦτο λέγεται; Ἄρ' οὐχί
 10 προδηλότατον τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον; Θεὸς γὰρ ὢν φύσει, γέ-
 γονεν ἄνθρωπος ἐν ταπεινώσει καὶ σμικροπρεπείᾳ. Γεγονώς δὲ
 καθ' ἡμᾶς, εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἀναφοιτᾶ καὶ μετὰ σαρκός. Καὶ
 πρόεποι ἂν τὸ ὑψοῦσθαι τῇ οἰκονομίᾳ, καὶ οὐ δὴ μᾶλλον αὐτῇ τῇ
 φύσει τοῦ Λόγου. Εἰς οὖν ἄρα Χριστὸς Θεὸς ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ
 15 μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπάρχων ὁ ἦν.

Ἐκ τῆς πρὸς Κολασσαεῖς.

«Εὐχαριστοῦντες», φησί, «τῷ Πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς
 τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρούσατο ἡμᾶς
 ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκοτούς, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
 20 Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν
 τῶν ἁμαρτιῶν, ὃς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος
 πάσης κτίσεως. Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ
 ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες,
 εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτι-
 25 σται καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε,
 καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὃς ἐστὶν
 ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς
 πρωτεύων· ὅτι ἐν αὐτῷ ηὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι,
 καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας
 30 διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς». Ἴδου δὴ πάλιν εἰκόνα μὲν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου

τοῦ Θεοῦ Πατέρα λέγει ὅτι δὲν θεώρησε σὰν κάτι πρὸς ἀρπαγὴ τὴν ἰσότητά με τὸν Θεό. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχε ἀπὸ τῆ φύση του τὴν ἰσότητά με τὸν Πατέρα, ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του παίρνοντας μορφὴ δούλου, δηλαδὴ με τὸ νὰ γίνει ἄνθρωπος, καὶ με τὸ νὰ βρεθεῖ με τὴ δική μας μορφὴ ταπεινώσε καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του σὲ κένωση. Κι ἐπειδὴ ὑπέμεινε καὶ τὸν ἴδιο τὸ σταυρό, λέγει ὅτι ὑψώθηκε καὶ τοῦ δόθηκε καὶ τὸ ὄνομα τὸ ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα, ὥστε καὶ κάθε γόνατο νὰ λυγίσει καὶ κάθε γλῶσσα νὰ τὸν ὁμολογήσει. Πῶς ὅμως ὁ ὅμοιος καὶ ἴσος με τὸν Θεὸ ὑποβίβασε βέβαια τὸν ἑαυτό του σὲ κένωση, ἔπειτα ὅμως ἀπὸ αὐτὸ λέγεται ὅτι ὑψώθηκε πάλι; Δὲν εἶναι ἀρα ὀλοφάνερο τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ; Ἐνῶ δηλαδὴ ἦταν Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του, ἔγινε ἄνθρωπος ταπεινός καὶ ἀσήμαντος. Κι ἀφοῦ ἔγινε ὅπως ἐμεῖς, ἐπανῆλθε στὴ δόξα του καὶ μαζί με τὴ σάρκα. Καὶ ἡ ὑψωση ἀρμόζει στὴ σάρκα ποὺ ἔλαβε κατ' οἰκονομία, καὶ ὄχι βέβαια στὴν ἴδια τὴ φύση τοῦ Λόγου. Ἐνας λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστὸς Θεὸς με ἀνθρώπινη φύση, καὶ μένει μαζί με τὴν ἀνθρώπινη φύση του αὐτὸ ποὺ ἦταν.

Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς Κολοσσαεῖς.

«Εὐχαριστοῦμε», λέγει, «τὸν Πατέρα ποὺ μᾶς ἀξίωσε νὰ μποῦμε μερίδα στὴν κληρονομία τῶν ἀγίων μέσα στὸ φῶς, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκότους καὶ μᾶς μετέφερε στὴ βασιλεία τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης του, στὸν ὁποῖο ὀφείλομε τὴν ἀπολυτρωση, τὴν ἀφεση τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ καὶ πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως. Γιατὶ μέσω αὐτοῦ δημιουργήθηκαν τὰ πάντα στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, Θρόνοι, Κυριότητες, Ἀρχές, Ἐξουσίες, τὰ πάντα δημιουργήθηκαν ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀνήκουν σ' αὐτόν· αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα καὶ τὰ πάντα ἤρθαν στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ αὐτόν. Αὐτὸς εἶναι ἐπίσης ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἀρχή, πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, γιὰ νὰ γίνει πρῶτος αὐτὸς σὲ ὅλα. Γιατὶ σ' αὐτόν εὐαρεστήθηκε ὁ Θεὸς νὰ κατοικήσει ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος καὶ μέσω αὐτοῦ νὰ συμφιλιωθοῦν τὰ πάντα μαζί του, πραγματοποιώντας εἰρήνη με τὸ αἷμα του ποὺ χύθηκε ἐπάνω στὸν σταυρό, εἴτε στὰ ἐπί-

φησὶν αὐτόν ἐκτίσθαι δι' αὐτοῦ Θρόνους καὶ Ἀρχὰς καὶ Κυριότη-
 τας διαβεβαοῦται σαφῶς, καὶ εἰς αὐτόν τὰ πάντα καὶ ἐν αὐτῷ
 συνεστάναι λέγει, καὶ αὐτόν εἶναι τὴν κεφαλὴν τοῦ σώματος τῆς
 Ἐκκλησίας καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν. Τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ἡ
 5 εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ὁ κτίστης τῶν ὄλων, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ
 Θεοῦ Υἱός, ὃς καὶ γέγονε πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ὡς ἀποθανὼν τῆ
 σαρκὶ τῆ ἰδία, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τῆ τινος ἑτέρου; Εἷς οὖν Χριστὸς
 καὶ Υἱός, Θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους.

10 «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς
 πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων
 ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ
 τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν». Φύσει τῶν ὄλων Κύριος μετὰ τοῦ Θεοῦ
 καὶ Πατρός ὁ Μονογενὴς αὐτοῦ Λόγος εἶναι πεπίστευται, τίθε-
 15 ται δὲ κληρονόμος, ὅτι γέγονε σὰρξ· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτόν, ὡς
 καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον γεγονότα δι' ἡμᾶς· «Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ
 δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ
 πέρατα τῆς γῆς». Ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ κληρονόμου διὰ
 τὸ ἀνθρώπινον, καὶ αὐτοὺς πεποιῆσθαι τοὺς αἰῶνάς φησιν, εἰς τὸ
 20 τοῦ Λόγου πρεσβύτατον τοῦ πράγματος ἔχοντος τὴν ἀναφορὰν.
 Εἷς οὖν ἄρα Χριστὸς καὶ Υἱός, ὁ αὐτὸς τε ὁμοῦ Θεὸς καὶ ἄνθρω-
 πος

«Ὡς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως
 αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθари-
 25 σμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλω-
 σύνης ἐν ὑψηλοῖς τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ
 διαφορότερον ὄνομα παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκε». Τὸ ἀπαύγα-
 σμα τῆς δόξης, ὁ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός,
 τουτέστιν ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν Υἱὸς μονογενὴς, τίνα τρόπον

51. Ἑβρ. 1, 1-2.

52. Ψαλμ. 2, 8.

γεια εἴτε σὰ οὐράνια»⁵⁰. Νὰ πάλι λέγει ὅτι αὐτὸς εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ. Διαβεβαιώνει μὲ σαφήνεια ὅτι αὐτὸς δημιούργησε τοὺς Θρόνους καὶ τὶς Ἀρχές καὶ τὶς Κυριότητες, καὶ σ' αὐτόν, λέγει, ἀνήκουν τὰ πάντα, καὶ σ' αὐτόν ὀφείλουν τὴ συνοχή τους, καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Ἔρα λοιπὸν ποιὸς εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὁ κτίστης τῶν ὄλων, ἂν ὄχι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινε πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἀφοῦ πέθανε ὡς πρὸς τὴ σάρκα τὴ δική του, καὶ ὄχι βέβαια κανενὸς ἄλλου; Ἔνας εἶναι λοιπὸν Χριστὸς καὶ Υἱὸς, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μαζί.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑβραίους.

«Ἐφοῦ ὁ Θεὸς μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους μίλησε παλαιὰ στοὺς πατέρες μας μέσω τῶν προφητῶν, τὸν τελευταῖο αὐτόν καιρὸ μᾶς μίλησε μὲ τὸν Υἱὸν του, τὸν ὁποῖο ὄρισε κληρονόμο ὄλων, καὶ μέσω τοῦ ὁποῖου δημιούργησε καὶ τοὺς αἰῶνες»⁵¹. Πιστεύομε ὅτι ὁ Μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του μαζί μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα Κύριος τῶν ὄλων, καὶ ὀρίζεται κληρονόμος, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος. Γιατὶ εἰπώθηκε σ' αὐτόν, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς γιὰ χάρι μας: «Ζήτησε ἀπὸ ἐμένα, καὶ θὰ σοῦ δώσω τὰ ἔθνη ὡς κληρονομία σου καὶ ἡ ἐξουσία σου θὰ φτάνει μέχρι τὰ πέρατα τῆς γῆς»⁵². Ἀλλὰ μὲ αὐτόν, πού εἶναι κληρονόμος ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του, λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀγάμα πού θέλει νὰ δηλώσει, ὅτι ὁ Λόγος εἶναι πρεσβύτατος (ἀρχαιότερος) ἀπὸ τοὺς αἰῶνες. Εἶναι λοιπὸν ἕνας ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ ὁ ἴδιος Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος.

«Ὁ ὁποῖος, ὄντας ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, κυβερνᾷ τὰ πάντα μὲ τὸν πανίσχυρο Λόγο του, καὶ ἀφοῦ ἔκανε τὸν καθαρισμὸ τῶν ἁμαρτιῶν μας, κάθισε σὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης στὸν οὐρανὸ, καὶ ἔγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ὅσοι πὸ ξεχωριστὸ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι τὸ ὄνομα πού κληρονόμησε»⁵³. Τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξας, ἡ σφραγίδα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, δηλαδή ὁ Μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ὁποῖος ὡς πρὸς

53. Ἑβρ. 1, 3-4.

καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ποιησάμενος, δῆλον δὲ ὅτι διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, κεκάθικεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, καὶ κρείττων γενέσθαι λέγεται τῶν ἀγγέλων, καίτοι κατὰ φύσιν καὶ τῇ τῆς θεότητος ὑπεροχῇ τὰ πάντα νικῶν; Οὐκοῦν καὶ ἄνθρωπος γεγονώς, 5 πεπλεονέκτηκεν, ὡς Θεός, τὴν ἀόρατον κτίσιν, ὁ αὐτὸς ὢν ἀπαύγασμα καὶ χαρακτήρ, καὶ ἐργασάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν τὸν καθαρισμὸν αἵματι τῷ ἰδίῳ. Εἰς οὖν ἄρα Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος.

«Ὁ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες Δι' ἣν 10 αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφούς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων Ἐπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου». Τὸ κατὰ φύσιν ἅγιον οὐχ ἀγιάζεται, ὅτι μὴ ἔστι προσδεὲς ἀγιασμοῦ· τό γε μὴν ὡς μεθέξει τῇ παρ' ἑτέρου γεγονὸς ἅγιον, ἀγιάζειν ἑτέρους οὐ δύναται. Πῶς οὖν ὁ αὐτὸς ἀγιάζει καὶ ἀγιάζεται, ζητητέον. Ἀγιάζει τοίνυν, ὡς 15 Θεός, ἰδίωμα φύσεως τῆς ἑαυτοῦ τὸ ἀγιάζειν δύνασθαι λαχόν, ἀγιάζεται δὲ μεθ' ἡμῶν, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. Εἰς οὖν ἄρα Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος, ἀγιάζων μὲν θεϊκῶς, ἀγιαζόμενος δὲ μεθ' ἡμῶν ἀνθρωπίνως.

«Κεφάλαιον δὲ τοῖς λεγομένοις Τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς 20 ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργός, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος». Εἰ πᾶς ἱερεὺς, καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας παραλαμβάνεται, οὐχ ἑαυτοῖς τελοῦσι τὰς λατρείας οἱ καλούμενοι πρὸς ἱερωσύ- 25 νην, Θεῷ δὲ μᾶλλον, ᾧ τὸ παρὰ πάσης κτίσεως ὀφείλεται σέβας, ὁ δὲ Θεῷ λειτουργῶν, οὐκ ἐν ἴσῳ μέτρῳ κείσεται Θεοῦ, οὔτε μὴν τὴν αὐτῷ καὶ μόνῳ πρέπουσαν φορέσει δόξαν. Εἶτα πῶς ἀρχιερεὺς ἡμῶν γεγονώς ὁ Χριστὸς, ἐν δεξιᾷ κάθηται τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν θρόνον ἔχει τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τῶν ἁγίων ἔστι λει- 30 τουργός, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἄνω καὶ ἀληθινῆς, ἑαυτῷ τε καὶ τῷ Πατρὶ προσκομίζων τὰς παρὰ πάντων λατρείας; Εἰς ἄρα ἔστι

τῆ φύση γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, μὲ ποιὸ τρόπο, ἀφοῦ πραγματοποιή-
σε τὸν καθαρισμό μας ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας, καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι τό
ἔκανε μὲ τὸ αἷμα του, κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα καὶ λέγεται ὅτι
ἔγινε ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ τὴν
ὑπεροχὴ τῆς θεότητος νικᾷ τὰ πάντα; " Ἄρα λοιπὸν καὶ ὅταν ἔγινε
ἄνθρωπος, πλεονεκτοῦσε, ὡς Θεός, σὲ σχέση πρὸς τὴν ἀόρατη δημι-
ουργία, ἐπειδὴ ἦταν ὁ ἴδιος ἀκτινοβολία καὶ σφραγίδα τοῦ Θεοῦ, καὶ
πραγματοποίησε τὸν καθαρισμό μας ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας μὲ τὸ ἴδιο
του τὸ αἷμα. " Ἄρα λοιπὸν εἶναι ἓνας Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος.

«Γιατὶ καὶ αὐτὸς ποὺ ἀγιάζει καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀγιάζονται κατάγο-
νται ὅλοι ἀπὸ ἓναν. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν ντρέπεται νὰ τοὺς ὀνο-
μάζει ἀδελφούς του, λέγοντας· Θ' ἀναφέρω τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀδελ-
φούς μου»⁵⁴. Τὸ ἀπὸ τὴ φύση του ἅγιο δὲν ἀγιάζεται, ἐπειδὴ δὲν τοῦ
χρειάζεται ἀγιασμός, καὶ ἐκεῖνο πάλι ποὺ ἔγινε ἅγιο μετέχοντας
κάποιο ἄλλο, δὲν μπορεῖ ν' ἀγιάζει ἄλλους. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐρευνη-
σομε πῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀγιάζει καὶ ἀγιάζεται. Ἀγιάζει λοιπὸν ὡς
Θεός, γιατί τοῦ ἔλαχε ὡς ἰδίωμα τῆς φύσης του ἢ δυνατὸτητα ν'
ἀγιάζει, ἀγιάζεται ὅμως μαζί μας ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του.
Εἶναι λοιπὸν ἓνας Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος, ποὺ ἀγιάζει βέβαια
ὡς Θεός, ἀλλὰ καὶ ἀγιάζεται μαζί μ' ἐμᾶς ὡς ἄνθρωπος.

«Ἡ συγκεφαλαίωση τῶν λόγων μου εἶναι, ὅτι ἔχομε τέτοιο
ἀρχιερέα, ποὺ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης στὸν
οὐρανὸ, ἱερουργὸς τῶν ἁγίων καὶ τῆς ἀληθινῆς σκηνῆς, τὴν ὁποία
ἔστησε ὁ Κύριος, καὶ ὄχι ἄνθρωπος»⁵⁵. " Ἄν κάθε ἱερέας, ὅπως λέγει ὁ
μακάριος Παῦλος, προσλαμβάνεται γιὰ νὰ προσφέρει δῶρα καὶ
θυσίες, καὶ ὅσοι καλοῦνται στὴν ἱερωσύνη δὲν τελοῦν τὴ λατρεία γιὰ
τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ γιὰ τὸν Θεό, στὸν ὁποῖο ὅλη ἡ δημιουργία τοῦ
ὀφείλει τὸν σεβασμό, καὶ αὐτὸς ποὺ ὑπηρετεῖ τὸν Θεὸ δὲν εἶναι ἴσος
μὲ τὸν Θεό, οὔτε βέβαια θά περιβληθεῖ τὴ δόξα ποὺ σ' αὐτόν μόνο
πρέπει, πῶς τότε ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἔγινε ἀρχιερέας μας, κάθεται στὰ
δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κατέχει τὸν θρόνο τῆς μεγαλωσύνης στὸν
οὐρανὸ καὶ εἶναι ἱερουργὸς τῶν ἁγίων καὶ τῆς σκηνῆς τῆς οὐράνιας
καὶ ἀληθινῆς, προσκομίζοντας στὸν ἑαυτό του καὶ στὸν Πατέρα τὴ

55. Ἐβρ. 8, 1-2.

Χριστός καὶ Υἱός, καθήμενος μὲν θεϊκῶς ἐν τῷ τῆς ἰδίας θεότητος θρόνῳ, κεχηματικῶς δὲ ἱερεὺς καὶ λειτουργὸς οἰκονομικῶς διὰ τὸ ἀνθρώπινον.

«Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν
5 νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον
ἀμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχουμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα,
ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν
Χριστόν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρόν,
αἰσχύνῃς καταφρονήσας, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κε-
10 κάθικεν». Εἰ κοινὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καὶ οὐ Θεὸς ἀληθῶς, ἐν
σαρκί τε καθ' ἡμᾶς, ποίαν αὐτῷ προκειῖσθαί φησι τὴν χαρὰν; ἢ πῶς
κεκάθικεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ; Ἀλλὰ μὴν προῦκειτό τε
αὐτῷ χαρὰ (καὶ γὰρ ἐστὶν ἐν ἀκαταλήκτοις θυμηδίαις ἡ ἀνωτάτω
φύσις), ὑπέμεινε δὲ σταυρόν, τὸ σταυρωθῆναι δυνάμενον ἴδιον
15 ποιησάμενος σῶμα, καὶ αὐτὸς ὁ ἐσταυρωμένος κεκάθικεν ἐν δεξιᾷ
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Εἷς ἄρα Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, σταυρω-
θεὶς μὲν ἀνθρωπίνως, συνεδρεύων δὲ θεϊκῶς τῷ Πατρί.

“Οτι εἷς Υἱὸς καὶ Κύριος.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον.

20 «Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώ-
σκει τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις γινώσκει, εἰ μὴ
ὁ Υἱός, καὶ ὃ ἂν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι». Οὐδενὸς γινώ-
σκοντος τὸν Υἱόν, εἰ μὴ μόνου τοῦ Πατρός, πῶς ἀθετοῦσί τινες τὴν
τοῦ Πατρός μαρτυρίαν; Ὑπέδειξε γὰρ τὸν ἴδιον Υἱὸν ἐν τῷ Ἰου-
25 δάμῃ, λέγων· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδό-
κησα». Ἀλλ' οὐ γυμνὸν ἡμῖν παρέδειξε τὸν ἴδιον Λόγον, ἀλλ' ἐνω-
θέντα σαρκί. Καὶ οὐκ εἶρηκεν, ὅτι Ἐν τούτῳ ἐστὶν ὁ Υἱός μου, ἀλλ',
«Οὗτός ἐστιν», ὁ μετὰ σαρκός. Εἷς ἄρα καὶ Κύριος καὶ Υἱός.

56. Ἐβρ. 12, 1-2.

57. Ματθ. 11, 27.

λατρεία ἕκ μέρους ὄλων; Ἐπειδὴ εἶναι ἕνας Χριστὸς καὶ Υἱὸς, πὺν κάθεται ὡς Θεὸς στὸν θρόνον τῆς θεότητάς του, καὶ χρημάτισε ἱερέας καὶ λειτουργὸς κατ' οἰκονομία ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος.

«Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς πὺν ἔχομε γύρω μας τόσο μεγάλο νέφος μαρτύρων, ἃς ἀποβάλομε κάθε βάρος καὶ τὴν ἁμαρτία πὺν εὐκόλα μᾶς παρασύρει, καὶ ἃς ἐπιδιδόμαστε μὲ ὑπομονή στὸν ἀγώνα πὺν ἔχομε μπροστὰ μας, ἔχοντας προσηλωμένο τὸ βλέμμα μας στὸν ἀρχηγὸ καὶ τελειωτὴ τῆς πίστεώς μας Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς χαρᾶς πὺν εἶχε μπροστὰ του, ὑπέμεινε τὸν σταυρὸ, περιφρονώντας τὴ ντροπὴ ἀπὸ αὐτόν, καὶ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ»⁵⁶. Ἐάν ἦταν ὁ Χριστὸς κοινὸς ἄνθρωπος καὶ ὄχι Θεὸς ἀληθινά, καὶ μὲ σάρκα ὁμοία μὲ τὴ δική μας, ποιά χαρὰ λέγει ὅτι εἶχε μπροστὰ του; Ἐάν πῶς κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ. Καὶ βέβαια εἶχε μπροστὰ του χαρὰ (γιατὶ ἡ ἀνώτατη φύση ἔχει ἀκατάπαυστη χαρὰ), ἀλλὰ ὑπέμεινε τὸν σταυρὸ, κάνοντας δικό του τὸ σῶμα πὺν μπορούσε νὰ σταυρωθεῖ, καὶ αὐτός, ὁ σταυρωμένος, κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Ἐνας λοιπὸν εἶναι Κύριος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, πὺν σταυρώθηκε σὰν ἄνθρωπος ἀλλὰ εἶναι σύνθρονος μὲ τὸν Πατέρα ὡς Θεός.

Ἐὸτι εἶναι ἕνας Υἱὸς καὶ Κύριος

ἘΑπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου.

«Ἐὸλα μοῦ παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, καὶ κανένας δὲν γνωρίζει τὸν Υἱὸ, παρὰ μόνον ὁ Πατέρας, οὔτε τὸν Πατέρα τὸν γνωρίζει κανένας, παρὰ ὁ Υἱὸς καὶ αὐτός πὺν θὰ θελήσει νὰ τοῦ τὸν ἀποκαλύψει ὁ Υἱὸς»⁵⁷. Ἐὸταν δὲν γνωρίζει κανένας τὸν Υἱὸ, παρὰ μόνον ὁ Πατέρας, πῶς ἀθετοῦν μερικοὶ τὴ μαρτυρία τοῦ Πατέρα; Γιατὶ ἔδειξε τὸν Υἱὸ του στὸν Ἰορδάνη λέγοντας: «Αὐτός εἶναι ὁ Υἱὸς μου ἀγαπητός, πὺν ἔκανε τὸ θέλημα μου»⁵⁸. Δὲν μᾶς ἔδειξε ὁμοῦς γυμνὸ τὸν ἴδιο του Λόγο, ἀλλὰ ἐνωμένο μὲ τὴ σάρκα. Καὶ δὲν εἶπε, «Ἐ αὐτὸν μέσα ὑπάρχει ὁ Υἱὸς μου», ἀλλὰ «Αὐτός εἶναι», πὺν ἔχει σάρκα. Ἐνας λοιπὸν εἶναι καὶ Κύριος καὶ Υἱὸς.

58. Ματθ. 3, 17.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

«⁵ Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον». Θεολογήσας ἀρκούντως καὶ διὰ τοῦ φωτός τοῦ ἀληθινοῦ πεφωτίσθαι πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον εἰπὼν καὶ δι' αὐτοῦ αὐτὸν πεποιῆσθαι τὸν κόσμον, εἰς τὰ ἴδια φησιν αὐτὸν ἐλθεῖν. ⁶ Ἦλθε δὲ γεγωνὸς ἄνθρωπος ὁ Μονογενῆς ὡς πρὸς ἰδίους, καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ
10 Ὅτε τοίνυν αὐτός ἐστι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ δ' οὐ τὰ πάντα, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ μετὰ σαρκὸς ἐλθὼν εἰς τὰ ἴδια, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον ἓνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν ὁμολογεῖν;

«Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός,
15 πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας». Εἰ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, τουτέστι παραπλησίως ἡμῖν μετέσχεν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπελάβετο, ἵνα κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῇ· πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις ὅτι μεμένηκε Λόγος καὶ σὰρξ γεγωνός; Ἄτρεπτος γὰρ ἡ τοῦ Λόγου φύσις. Καὶ εἰ κεχηρμάτικεν ἡμῶν ἀδελφός,
20 πῶς Μονογενοῦς ἔχει δόξαν; Οὐκοῦν, κἂν εἰ γέγονε σὰρξ, οὐδὲν ἧττόν ἐστι Θεός καὶ Μονογενῆς μὲν ὡς Θεός, πρωτότοκος δὲ διὰ τὸν ἀνθρώπινον σταυρόν.

Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε λέγων· «Οὗτος ἦν, ὃν εἶπον· Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι
25 πρῶτός μου ἦν· ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν». Ἰωάννης φησὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ· «Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος», τουτέστιν, Ὁ μετ' ἐμὲ φανερούμενος (ὃν αὐτὸς ἐκήρυξε δηλονότι), «ἔμπροσθέν μου γέγονε», τουτέστι πρωτεύων κατὰ τὴν δόξαν καὶ γὰρ ἦν καὶ ἐν ὑπάρξει πρῶτος, ὡς Θεός· Πῶς οὖν μετ' αὐ-
30 τὸν πρὸ αὐτοῦ κατὰ χρόνον; Ὅτι Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, καὶ γέγονε

59. Ἰω. 1, 9-10.

60. Ἰω. 1, 14.

Ἐκ τῆς Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννη.

«Ἦταν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, πὺ φωτίζει κάθε ἄνθρωπο πὺ ἔρχεται στὸν κόσμο. Ἦταν μέσα στὸν κόσμο, καὶ ὁ κόσμος δὲν τὸν κατάλαβε. Ἦρθε στὰ δικά του, καὶ οἱ δικοὶ του δὲν τὸν δέχθηκαν»⁵⁹. Ἀφοῦ μίλησε ἱκανοποιητικὰ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ εἶπε ὅτι φωτίζεται ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ φῶς κάθε ἄνθρωπος πὺ ἔρχεται στὸν κόσμο καὶ ὅτι μέσω ἐκείνου δημιουργήθηκε ὁ κόσμος, ἦρθε, λέγει, στὰ δικά του. Καὶ ἦρθε ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Μονογενὴς ὡς πρὸς τοὺς δικούς του, καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους στοὺς Ἰσραηλίτες, δικούς του ἐξ αἵματος. Ὅταν λοιπὸν αὐτὸς εἶναι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, αὐτὸς πὺ δημιούργησε τὰ πάντα, καὶ αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πὺ ἦρθε στὰ δικά του μὲ σάρκα, πῶς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογοῦμε ἓνα Χριστὸ καὶ Υἱό;

«Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας, καὶ εἶδαμε τὴ δόξα του, δόξα ὡς Μονογενοῦς ἀπὸ τὸν Πατέρα του, καὶ ἦταν γεμάτος ἀπὸ χάρι καὶ ἀλήθεια»⁶⁰. Ἄν ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος, δηλαδή παρόμοια μ' ἐμᾶς προσέλαβε αἷμα καὶ σάρκα καὶ ἔγινε ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ, γιὰ νὰ γίνει σὲ ὅλα ὁμοῖος μὲ τοὺς ἀδελφούς του⁶¹, πῶς θὰ μπορούσε ν' ἀμφιβάλει κανεὶς ὅτι ἔμεινε Λόγος καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος; Γιατὶ ἡ φύση τοῦ Λόγου εἶναι ἀτρέπτη. Καὶ ἂν χρημάτισε ἀδελφός μας, πῶς ἔχει δόξα Μονογενοῦς; Λοπὸν ἀκόμα καὶ ἂν ἔγινε ἄνθρωπος, δὲν εἶναι λιγότερο Θεός· καὶ Μονογενὴς βέβαια εἶναι ὡς Θεός, ἐνῶ πρωτότοκος γιὰ τὸν ἀνθρώπινο σταυρικό του θάνατο.

Ὁ Ἰωάννης δίνει μαρτυρία γι' αὐτὸ καὶ λέγει ρητὰ: «Αὐτὸς ἦταν πὺ σὰς εἶπα: Αὐτὸς πὺ ἔρχεται πίσω ἀπὸ μένα, ὑπῆρξε πρὶν ἀπὸ ἐμένα, ἐπειδὴ ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ ἐμένα· γιὰ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἐλάβαμε ἐμεῖς»⁶². Ὁ Ἰωάννης λέγει γιὰ τὸν Χριστό, «Αὐτὸς πὺ ἔρχεται πίσω ἀπὸ μένα», δηλαδή Αὐτὸς πὺ φανερόνεται ἔπειτ' ἀπὸ ἐμένα (ἦτοι πὺ ὁ ἴδιος κήρυξε), «προηγῆθηκε ἀπὸ ἐμένα», δηλαδή εἶναι πρῶτος στὴ δόξα· γιὰ τὴν βέβαια ἦταν πρῶτος καὶ στὴν ὑπαρξη, ὡς Θεός. Πῶς λοιπὸν ἔρχεται ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν αὐτὸς πὺ χρονικὰ ἦρθε πρὶν ἀπὸ αὐτόν; Ἐπειδὴ ὁ Λόγος ἦταν Θεός καὶ ἔγινε

61. Ἐβρ. 2, 14.

62. Ἰω. 1, 15-16.

σάρξ· ἔχων μὲν τὸ πρωτεύειν, καθὸ Λόγος ἐστί, δευτερεύων δὲ
κατὰ τὴν σάρκα. Εἰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες μετε-
σχήκασιν οἱ ἅγιοι (πλήρες δὲ μόνον ἐστὶ τὸ Θεῖον, καθὰ φησιν διὰ
τῆς Ἡσαΐου φωνῆς), πρότεροι ἂν αὐτῷ τε καὶ μόνῳ τό, ὡς ἐξ ἰδίου
5 πληρώματος, ἐαυτοῦ μετόχους ἀποπληροῦν ἑτέρους. Πέπραχε δὲ
τοῦτο Χριστός. Εἷς ἄρα ἐστὶν Υἱὸς καὶ Κύριος ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος
γενόμενος σάρξ, αὐτὸς Θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος. Ἔχοι δ' ἂν
τὴν διάνοιαν τὸ ἐφεξῆς ῥητόν· «Οὗτός ἐστι, περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον
ἽΟπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός
10 μου ἦν». Ἴδου γὰρ ἄνδρα λέγων αὐτόν, καὶ ἐρχόμενον ὀπίσω,
πρῶτον εἶναί φησιν ὡς Θεόν· «Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ Λόγος, καὶ Θεὸς
ἦν ὁ Λόγος.

«Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων, ὅτι Τεθέαμαι τὸ Πνεῦμα
καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν,
15 καὶ ἐγὼ δὲ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι,
ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον
ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ. Καὶ ἐγὼ
ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Ὅρα
σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς ἐν τούτοις τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν
20 Χριστόν, δεχόμενον μὲν ἀνθρωπίνως τὸ Πνεῦμα διὰ τὴν μετὰ σαρκὸς
οἰκονομίαν (πλοῦσιος γὰρ ὢν, ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς), βαπτίζον-
τα δὲ θεϊκῶς ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Τίνι γὰρ ἂν πρότεροι τὸ χορηγεῖν
δύνασθαι τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν, πλὴν ὅτι τῷ φύσει τε καὶ
ἀληθῶς ὄντι Θεῷ; Εἷς οὖν ἄρα Χριστὸς καὶ Υἱός, καὶ μαρτυρήσει
25 λέγων ὁ εὐαγγελιστής.

«Καὶ ἐγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ». Οὗτος δὲ ποῖος; Ὅν τεθέαται μὲν ἀνθρωπίνως τὸ Πνεῦμα
δεχόμενον, οἶδε δὲ βαπτίζοντα θεϊκῶς ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.

«Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἶπω ὑμῖν
30 τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναδέδῃκεν εἰς τὸν οὐρανόν,
εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Πῶς
καταδέδῃκεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καίτοι τῆς

63. Ἡσ. 6, 3.

64. Ἰω. 1, 30.

65. Ἰω. 1, 1.

66. Ἰω. 1, 32-34.

ἄνθρωπος, καὶ προηγεῖται βέβαια, ἐπειδὴ εἶναι ὁ Λόγος, ἐνῶ ἀκολουθεῖ ἐπειδὴ ἐγινε ἄνθρωπος. Ἄν τώρα ἀπὸ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἔλαβαν ὅλοι οἱ ἅγιοι (καὶ πλήρες εἶναι μόνο τὸ Θεῖο, ὅπως λέγει ὁ Θεὸς μὲ τὸν λόγο τοῦ Ἡσαΐα⁶³), ἀρμόζει σ' αὐτὸν καὶ μόνο ἀπὸ τὸ δικό του πλήρωμα νὰ κάνει μετόχους τοὺ ἄλλους. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ Χριστὸς. Ἐνας εἶναι λοιπὸν Υἱὸς καὶ Κύριος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐγινε σὰρκα καὶ εἶναι ὁ ἴδιος Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος. Καὶ αὐτὴ τὴν ἔννοια ἔχει τὸ ἐπόμενο ρητό· «Αὐτὸς εἶναι ποὺ σὰς εἶπα· Ἔρχεται πίσω μου ἓνας ἄνδρας, ποὺ ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ ἐμένα, γιατί ἦταν πρῶτος μου»⁶⁴. Νά, λέγοντάς τον ἄνδρα, καὶ ποὺ ἔρχεται πίσω ἀπὸ αὐτὸν, λέγει ὅτι εἶναι πρῶτος ὡς Θεὸς· γιατί λέγει· «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεὸς»⁶⁵.

«Καὶ ὁ Ἰωάννης ἔδωσε μαρτυρία λέγοντας· Εἶδα τὸ Πνεῦμα νὰ κατεβαίνει σὰν περιστέρα καὶ νὰ στέκεται ἐπάνω του. Ἐγὼ δὲν τὸν γνόριζα αὐτὸν, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ μ' ἔστειλε νὰ βαπτίζω μὲ τὸ νερό, αὐτὸς μοῦ εἶπε· Σ' ὅποιον δεῖς νὰ κατεβαίνει τὸ Πνεῦμα καὶ νὰ στέκεται πάνω του, αὐτὸς εἶναι ποὺ βαπτίζει μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Κι ἐγὼ τὸ εἶδα καὶ ἔδωσα μαρτυρία, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁶⁶. Προῦσεχε στὰ λόγια αὐτὰ μὲ σαφήνεια καὶ ὀλοκάθαρα τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ποὺ δέχεται βέβαια σὰν ἄνθρωπος τὸ Πνεῦμα λόγω τῆς ἐνσαρκῆς οἰκονομίας (γιατί, ἐνῶ ἦταν πλοῦσιος, ἐγινε πτωχὸς γιὰ χάρη μας⁶⁷), ἀλλὰ καὶ ποὺ βαπτίζει ὡς Θεὸς μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί σὲ ποιὸν πρέπει νὰ μπορεῖ νὰ χορηγεῖ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, ἐκτὸς μόνο σ' αὐτὸν ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὰ Θεός; Ἐνας λοιπὸν εἶναι Χριστὸς καὶ Υἱός, καὶ θὰ τὸ βεβαιώσει ὁ Εὐαγγελιστὴς μὲ τοὺς λόγους του.

«Καὶ ἐγὼ τὸν εἶδα, καὶ ἔδωσα μαρτυρία, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁶⁸. Αὐτὸς· ποιός; Αὐτὸν ποὺ εἶδε νὰ δέχεται σὰν ἄνθρωπος τὸ Πνεῦμα, καὶ γνόριζε ὅτι βάπτιζε σὰν Θεὸς μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

«Ἄν σὰς μίλησα γιὰ τὰ ἐπίγεια καὶ δὲν πιστεύετε, πῶς θὰ πιστέψετε ἄς σὰς μλήσω γιὰ τὰ ἐπουράνια; Καὶ κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ, παρὰ ἐκεῖνος ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁶⁹. Πῶς κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,

67. Β' Κορ. 8, 9.

68. Ἰω. 1, 34.

69. Ἰω. 3, 12-13.

ἀγίας σαρκὸς γεννηθείσης ἐκ γυναικός. Ἄλλ' ἴδιον ἦν τὸ σῶμα τοῦ ἐξ οὐρανοῦ καταφοιτήσαντος Λόγου, ὃς καὶ γέγονεν Υἱὸς ἀνθρώπου. Εἷς οὖν ἄρα Χριστὸς καὶ Υἱός. Οὕτως ἴδια μὲν τῆς σαρκὸς τὰ τοῦ Λόγου γέγονεν, ἴδια δὲ τοῦ Λόγου τὰ τῆς σαρκός,
5 δίχα μόνης ἁμαρτίας.

«Καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὕψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον». Ἐδακνον τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ κατὰ τὴν ἐρημον οἱ ὄφεις, εἶτα προστέταχεν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τῷ
10 Μωσῆ ὄφιν ἀναθεῖναι χαλκοῦν. «Καὶ ἔσται», φησὶν, «ἐὰν ὀδάκη ὁ ὄφις ἄνθρωπον, καὶ ἐμβλέψῃ εἰς τὸν ὄφιν, καὶ ζήσεται». Τί τοίνυν ἔστι τὸ αἰνίγμα; Διὰ τί δὲ ὁ ἐνορῶν τὸν ὄφιν σώζεται; Ζωὴ τοιγαροῦν κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, γέγονεν ἐν ὁμοιώματι τῷ καθ' ἡμᾶς, τουτέστιν ἄνθρωπος (πονηρὸν δὲ ὁ
15 ἄνθρωπος, καὶ οἶον ὁ ὄφις), ἀλλ' εἰ καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς, εἴ τις εἰς αὐτὸν ἴδοι, νικᾷ τὸν θάνατον. Τί δὲ ἔστι τὸ εἰς αὐτὸν ἰδεῖν, ἢ ὅτι πάντως τὸ ἀκριβῶς κατανοῆσαι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον; Τότε γὰρ αὐτὸν ὄψεται ἐν ὁμοιώματι μὲν τῶν πονηρῶν, τουτέστιν ἀνθρώπων, ζωοποιὸν δὲ ὡς Θεόν, καὶ ἀφανίζοντα τὰ τῶν νοητῶν ὄφρων
20 δῆγματα. Εἷς οὖν ἄρα Κύριος καὶ Υἱὸς ὁ αὐτός, καὶ ζωοποιὸς ὡς Θεός, καὶ ἐν εἴδει τῷ τῶν πονηρῶν δι' οἰκονομίαν.

«Οἱ παῖδες ἔχοντες τὰ βαῖα τῶν φοινίκων, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ», φησὶ, «καὶ ἔκραζον Ὠσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ». Πῶς οὖν φησιν ἐν
25 ὀνόματι Κυρίου παραγενέσθαι τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν; Εἰ μὲν οὖν ὡς ἄνθρωπον ἰδικῶς τὸν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, μὴ ἐνωθέντος αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, κοινὸν ἔσται τὸ τῆς κυριότητος ὄνομα αὐτῷ καθὰ καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδὲν ἐπὶ Χριστοῦ τὸ μέγα· εἰ δὲ ὡς Κύριος ἀληθῶς ἤξειν προαπηγγέλλετο, ὅπερ ἔστι καὶ ἀληθές (ἐλή-

70. Ἰω. 3, 14.

71. Ἀριθμ. 21, 8.

72. Ἰω. 12, 13.

μολονότι ἡ ἅγια σάρκα του γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα; Ἀλλὰ ἦταν τὸ σῶμα δικό του, τοῦ Λόγου ποῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ὁ ὁποῖος Λόγος ἔγινε Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἔνας λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Υἱός. Ἔτσι τὰ ἰδιώματα τοῦ Λόγου ἔγιναν τῆς σάρκας, καὶ τὰ ἰδιώματα τῆς σάρκας ἔγιναν τοῦ Λόγου, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

«Καὶ ὅπως ὁ Μωυσῆς ὑψωσε στὴν ἔρημο τὸ φίδι, ἔτσι πρέπει νὰ ὑψωθεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ὅποιος πιστεύει σ' αὐτὸν νὰ μὴ χαθεῖ, ἀλλὰ νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια»⁷⁰. Τὰ φίδια δάγκωναν τοὺς Ἰσραηλίτες στὴν ἔρημο, καὶ τότε πρόσταξε ὁ Θεὸς τῶν ὅλων τὸν Μωυσῆ νὰ ὑψώσει χάλκινο φίδι, λέγοντάς του· «Καὶ ὅταν ἓνα φίδι δαγκώσει ἄνθρωπο καὶ ὁ ἄνθρωπος κοιτάξει τὸ χάλκινο φίδι θὰ συμβεῖ νὰ ζήσει»⁷¹. Τί σημαίνει τὸ αἶνιγμα; Γιατί ὅποιος βλέπει τὸ χάλκινο φίδι σώζεται; Ἐπειδὴ δηλαδή εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ζωὴ ὁ Μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἔγινε ὁμοῖος μὲ μᾶς, δηλαδή ἄνθρωπος (πονηρὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁμοῖος κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὸ φίδι), ἀλλὰ ἂν καὶ ἔγινε ὅπως ἐμεῖς, ἂν κάποιος στρέψει τὸ βλέμμα σ' αὐτόν, νικᾷ τὸ θάνατο. Καὶ τί σημαίνει αὐτὸ τὸ κοίταγμα σ' αὐτόν, παρὰ τὸ νὰ κατανοήσει κανεὶς ὅπωςδὴποτε μὲ ἀκρίβεια τὸ μυστήριον τὸ σχετικὸ μ' αὐτόν; Γιατί τότε θὰ δεῖ αὐτόν ὡς ὁμοίωμα τῶν πονηρῶν, δηλαδή τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ζωοποιὸν ὡς Θεό, ποῦ ἐξουδετερώνει τὰ δαγκώματα τῶν νοητῶν φιδιῶν. Ἄρα λοιπὸν εἶναι ἓνας ὁ Κύριος καὶ ὁ ἴδιος Υἱός, καὶ ὡς Θεὸς ζωοποιεῖ ἀκόμα καὶ μὲ τὴ μορφή τῶν πονηρῶν κατ' οἰκονομία.

«Τὰ παιδιά κρατώντας τὰ κλαδιὰ τῶν φοινίκων βγῆκαν νὰ τὸν προῦπανθήσουν», λέγει, «καὶ φώναζαν Ὁσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰσραὴλ»⁷². Πῶς λοιπὸν λέγει ἡ ἅγια Γραφή ὅτι θὰ ἔρθει στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου; Ἄν ἐννοεῖ σὰν ἄνθρωπο ἰδιαίτερο ποῦ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἅγια Παρθένο καὶ ποῦ δὲν ἔχει ἐνωθεῖ μαζί του σὲ μιὰ ὑπόσταση ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, θὰ εἶναι κοινὸ σ' αὐτόν τὸ ὄνομα τῆς κυριότητος ὅπως καὶ σ' ἐμᾶς, καὶ δὲν θὰ ἔχει μεγάλη σημασία τὸ λεγόμενο γιὰ τὸν Χριστό. Ἄν ὅμως προαναγγελλόταν ὅτι θὰ ἐρχόταν ἀληθινὰ ὡς Κύριος, πράγμα ποῦ εἶναι καὶ ἀληθινὸ (γιατὶ ὁ Μονογενὴς ἦρθε σ' αὐτόν

λυθε γὰρ οὐ δίχα σαρκὸς εἰς τόνδε τὸν κόσμον ὁ Μονογενής)· εἰς ἄρα ἐστὶ φύσει καὶ ἀληθῶς Κύριος καὶ Χριστὸς καὶ Υἱός.

«Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα ὧσι καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ». Ἐαυτὸν ἀγιάζει Χριστός. Ἐὰρ ὡς ἄνθρωπος, ἢ ὅτι μᾶλλον Θεός ἐστι κατὰ φύσιν, ἴδιον ἔχων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ ἐστὶ καὶ ἀληθές; Οὐδενὸς τοιγαροῦν ἀνθρώπων ἑαυτὸν ἀγιάζοντος, ἑαυτὸν ἀγιάζει Χριστός. Εἰς ἄρα ἐστὶν Υἱὸς καὶ Κύριος, ἀγιαζόμενος μὲν ἀνθρωπίνως, ἀγιάζων δὲ θεϊκῶς τῷ ἰδίῳ Πνεύματι τὸν ἑαυτοῦ ναόν.

10 «Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες, ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ». Ὁ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου γεγεννημένος Ἐμμανουήλ, διὰ
15 τῆς τοῦ Εὐαγγελίου φωνῆς Ἰησοῦς ὀνόμασται. Ὅτε τοίνυν αὐτός ἐστι, καὶ οὐχ ἕτερος, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ πιστεύων ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, πῶς οὐ μεμήνασιν οἱ διορίζοντες καὶ φάσκοντες, ἕτερον Υἱὸν εἶναι τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, καὶ ἕτερον τὸν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου; Φαίνεται γὰρ ἐν τούτοις ὁ εὐαγγελιστής,
20 καὶ μάλα σαφῶς, ἓνα καὶ μόνον τὸν ἐξ ἀμφοῖν εἰδῶς καὶ κηρύττων Ἰησοῦν Χριστόν, τουτέστιν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός Λόγον, αἵματος καὶ σαρκὸς κεκοινωνηκότα παραπλησίως ἡμῖν, καθὰ γέγραπται.

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου.

«Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι
25 τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἔτεκε τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι». Ἐνα καὶ μόνον ἔτεκεν Υἱὸν τὸν Ἐμμανουήλ ἢ ἁγία Παρθένος πῶς οὖν φησι, «Τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον»; οὐ γὰρ γεγόνασιν ἕτεροι μετ' αὐτόν, μεμένηκε
30 δὲ παρθένος. Ἐπισημαίνεται τοίνυν ὡς ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γρα-

τόν κόσμο ὄχι χωρὶς σάρκα), ἄρα ἓνας εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀληθινὰ Κύριος καὶ Χριστὸς καὶ Υἱός.

«Καὶ γιὰ χάρη αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω τὸν ἑαυτό μου, γιὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀγιασμένοι ἀληθινά»⁷³. Ὁ Χριστὸς ἀγιάζει τὸν ἑαυτό του. Ἄραγε ὡς ἄνθρωπος, ἢ μᾶλλον ἐπειδὴ εἶναι Θεὸς ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἔχει δικό του τὸ ἅγιο Πνεῦμα, πράγμα πού εἶναι καὶ ἡ ἀλήθεια; Ἐνῶ λοιπὸν κανένας ἄνθρωπος δὲν ἀγιάζει τὸν ἑαυτό του, ὁ Χριστὸς ἀγιάζει τὸν ἑαυτό του. Ἐνας λοιπὸν εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ ὁ Κύριος, πού ἀγιάζεται βέβαια σὰν ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὡς Θεὸς ἀγιάζει τὸ σῶμα του μὲ τὸ ἴδιο του τὸ Πνεῦμα.

«Καὶ πολλὰ ἄλλα λοιπὸν θαύματα ἔκανε ὁ Ἰησοῦς μπροστὰ στοὺς μαθητὲς του, πού δὲν ἔχουν γραφεῖ σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον. Τὰ παραπάνω ἔχουν γραφεῖ, γιὰ νὰ πιστέψετε ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστεύοντας νὰ ἔχετε ζωὴ στὸ ὄνομα του»⁷⁴. Ὁ Ἐμμανουήλ πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο ὀνομάσθηκε μὲ τὸ λόγο τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦς⁷⁵. Ὅταν λοιπὸν εἶναι αὐτός, καὶ ὄχι ἄλλος, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅποιος πιστεύει σ' αὐτὸν ἔχει ζωὴ αἰώνια στὸ ὄνομα αὐτοῦ, πῶς δὲν τρελλάθηκαν ἐκεῖνοι πού διαιροῦν αὐτὸν καὶ λένε, ὅτι ἄλλος Υἱὸς εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλος ἐκεῖνος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο; Μὲ αὐτὰ φαίνεται ὁ Εὐαγγελιστής, καὶ μάλιστα μὲ πολλὴ σαφήνεια, ὅτι ἓνα καὶ μόνο σύνθετο ἀπὸ τὰ δύο γνωρίζει καὶ κηρύττει Ἰησοῦ Χριστό, δηλαδή τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ Πατέρα, πού, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ἔχει ὑπόρριξε παρόμοια μ' ἐμᾶς κοινωνὸς αἵματος καὶ σάρκα⁷⁶.

Ἐκ τῶν Εὐαγγελίων τοῦ Λουκᾶ.

«Καὶ τὸ διάστημα πού ἦταν ἐκεῖ συμπληρώθηκαν οἱ μέρες γιὰ νὰ γεννήσει. Γέννησε λοιπὸν τὸν Υἱόν της τὸν πρωτότοκο, τὸν σπαργάνωσε καὶ τὸν ἔβαλε νὰ πλαγιαίσει μέσα στὴ φάτνη, γιὰτὶ δὲν βρῆκαν χῶρον μέσα στὸ πανδοχεῖον»⁷⁷. Ἐνα καὶ μονάκριβο Υἱόν, τὸν Ἐμμανουήλ, γέννησε ἡ ἁγία Παρθένο. Πῶς λοιπὸν λέγει, «Τὸν Υἱόν της τὸν πρωτότοκο»; Γιατὶ δὲν γέννησε ἄλλους υἱοὺς ἐπειτ' ἀπὸ αὐτόν, ἀλλ' ἔμεινε παρθένο. Ἐπισημαίνεται λοιπὸν ἀπὸ τὴ θεόπνευ-

75. Ἐβρ. 2, 14.

76. Λουκᾶ 2, 21.

77. Λουκᾶ 2, 6-7.

φῆς ὠνόμασται γὰρ πρωτότοκος ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος
κεκοινώνηκε γὰρ αἵματος καὶ σαρκός, καὶ παραπλησίως ἡμῖν
μετέσχε τῶν αὐτῶν. Οὕτω γέγονεν ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς πρωτότο-
κος. Πλὴν ὡς Θεὸς προσκυνεῖται παρά τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν
5 ἄνω πνευμάτων.

«Καὶ εἶπε», φησί, «πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ· Τέκνον, τί ἐποί-
ησας ἡμῖν οὕτως; Ἴδου ὁ πατήρ σου καὶ ἐγὼ ὀδυνώμενοι ἐξη-
τουμέν σε. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ οἴδατε, ὅτι
ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς μου δεῖ εἶναί με;». Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως ἴδιον
10 ἑαυτοῦ Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὀνομάζει. Ἄλλ' εἶπερ ἦν
ἄνθρωπος καταμόνας, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο νοούμενος καθ' ἡμᾶς,
πῶς οὐκ ἔδει μᾶλλον εἰπεῖν, Οὐκ ἤδευτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πάντων
Πατρὸς εἶναί με δεῖ; Ἄλλ' ἴδιον αὐτοῦ ποιεῖται· μόνος γὰρ ἐξ αὐ-
τοῦ γεγέννηται κατὰ φύσιν θεϊκῶς. Ὁ δὲ αὐτός, καὶ ἄνθρωπος
15 γεγωνός, ἴδιον ἔχει καὶ φύσει Πατέρα τὸν Θεόν.

«Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ
ἀνὴρ πλήρης λέπρας καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον,
ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων· Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι.
Καὶ ἐκτεῖνας τὴν χεῖρα, ἤψατο αὐτοῦ, λέγων· Θέλω, καθαρίσθητι.»
20 Θαυμάσεις ἐν τούτοις θεϊκῶς τε ἅμα καὶ σωματικῶς ἐνεργοῦντα
Χριστόν· θεϊκὸν μὲν οὖν τὸ θέλειν, ἀνθρώπινον δὲ τὸ ἐκτεῖναι τὴν
χεῖρα. Εἰς οὖν ἐξ ἀμφοῖν Υἱός. Εἰ γὰρ καὶ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος,
ἀλλ' ὡς Θεὸς ἐνεργεῖ μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός, ἐχούσης αὐτῆς δι'
αὐτὸν δύναμιν.

25 «Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· Πῶς λέγουσι τὸν Χριστόν εἶναι υἱὸν
Δαυῖδ; αὐτὸς γὰρ ὁ Δαυῖδ λέγει ἐν διβλίῳ Ψαλμῶν· Εἶπεν ὁ Κύ-
ριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς
σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Δαυῖδ αὐτὸν Κύριον καλεῖ, καὶ
πῶς Υἱός αὐτοῦ ἐστιν; Ἀκούεις ὅπως ἐν τούτοις πειράται δεικνύ-
30 ειν αὐτὸς ὁ Χριστός, ὅτι καὶ εἰ γέγονεν ἐκ σπέρματος Δαυῖδ ὁ
Λόγος κατὰ τὴν σάρκα, ἀλλ' οὖν ἐστὶ καὶ οὕτω κατὰ φύσιν Κύρι-
ος, ὡς Υἱός καὶ Θεός; Εἰ γὰρ δὴ, φησὶν, υἱὸς τοῦ Δαυῖδ, πῶς αὐτὸν

στη Γραφή· γιατί ὀνομάσθηκε πρωτότοκος ὁ μονογενῆς Λόγος τοῦ Θεοῦ, καθόσον ἔγινε κοινωνὸς αἵματος καὶ σάρκας, καὶ ὑπῆρξε κοινωνὸς αὐτῶν παρόμοια μ' ἐμᾶς⁷⁸. Ἔτσι ἔγινε πρωτότοκος ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφούς⁷⁹. Πλὴν ὁμως προσκυνεῖται ὡς Θεὸς ἀπὸ ἐμᾶς καὶ τὰ οὐράνια πνεύματα.

«Καὶ τοῦ εἶπε», λέγει, «ἡ μητέρα του· Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκανες αὐτό; Ὁ πατέρας σου καὶ ἐγὼ σὲ ζητούσαμε μὲ μεγάλη ἀγωνία. Καὶ ἐκεῖνος τοὺς εἶπε· Γιατί μὲ ζητούσατε; δὲν γνωρίζετε ὅτι ἔπρεπε νὰ βρισκομαι στὸν οἶκο τοῦ Πατέρα μου;»⁸⁰. Πρόσεχε λοιπὸν πῶς ὀνομάζει δικὸ τοῦ Πατέρα αὐτὸν ποὺ βρίσκεται στὸν οὐρανὸ. Ἄλλὰ, ἂν ἦταν ἄνθρωπος μονάχα καὶ νοοῦνταν αὐτὸ ἀκριβῶς σὰν ἐμᾶς, πῶς δὲν ἔπρεπε μάλλον νὰ πεῖ, Δὲν γνωρίζετε ὅτι πρέπει νὰ βρισκομαι στὸν οἶκο τοῦ Πατέρα ὄλων μας; Ἄλλὰ τὸν κάνει δικὸ τοῦ· γιατί μόνο αὐτὸς γεννήθηκε κατὰ φύση μὲ τρόπο θεϊκὸ. Αὐτὸς ὁμως, καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, ἔχει δικὸ τοῦ καὶ ἀπὸ τῆ φύση τοῦ Πατέρα τὸν Θεοῦ.

«Καὶ ἐνῶ αὐτὸς βρισκόταν σὲ κάποια πόλη, καὶ νὰ ἔρχεται κοντὰ τοῦ ἑνασ ἄρρωστος γεμᾶτος λέπρα, καὶ βλέποντας τὸν Ἰησοῦ, ἔπεσε μὲ τὸ πρόσωπο στῆ γῆ καὶ τὸν παρακάλεσε, λέγοντας· Κύριε, ἂν θέλεις μπορεῖς νὰ μὲ καθαρίσεις. Ἄφοῦ ἄπλωσε τὸ χέρι του καὶ τὸν ἄγγιξε, τοῦ εἶπε· Θέλω, καθαρίσου»⁸¹. Θὰ θαυμάσεις ἔδῳ τὸν Χριστὸ ποὺ ἐνεργεῖ συνάμα σὰν Θεὸς καὶ σωματικὰ. Θεϊκὴ δηλαδή εἶναι ἡ θέληση, ἐνῶ ἀνθρώπινο τὸ ἄπλωμα τοῦ χεριοῦ. Ἐνας λοιπὸν Υἱὸς εἶναι ἀπὸ δύο. Γιατί, καὶ ἂν ἔγινε ὁ Λόγος ἄνθρωπος, ὁμως ὡς Θεὸς ἐνεργεῖ μαζί μὲ τῆ σάρκα του, ποὺ ἔχει δύναμη ἐξαιτίας αὐτοῦ.

«Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Πῶς λένε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Δαβίδ; Γιατί ὁ ἴδιος ὁ Δαβίδ λέγει στὸ βιβλίον τῶν ψαλμῶν· Εἶπε ὁ Κύριος στὸν Κύριό μου· Κάθισε στὰ δεξιὰ μου, μέχρι ποὺ νὰ θέσω τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιο τῶν ποδιῶν σου. Ὁ Δαβίδ τὸν ὀνομάζει Κύριό του, καὶ πῶς εἶναι υἱὸς του;»⁸². Ἀκοῦς πῶς μὲ αὐτὰ ἐπιχειρεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς νὰ δείξει ὅτι, ἀκόμα καὶ ἂν ὁ Λόγος προῆλθε ἀπὸ τῆ γενιὰ τοῦ Δαβίδ κατὰ σάρκα, ἀλλ' ὁμως εἶναι ἀπὸ τῆ φύση τοῦ Κυρίου, ὡς Υἱὸς καὶ Θεός; Ἄν δηλαδή, λέγει, εἶναι υἱὸς τοῦ Δαβίδ,

80. Λουκᾶ 2, 49-50.

81. Λουκᾶ 5, 12-13.

82. Λουκᾶ 20. 41-44.

ὁ Δαυῖδ Κύριον ὀνομάζει· Ἀλλ' οὔτε τὴν ἐκ σπέρματος Δαυῖδ γέννησιν κατὰ σάρκα ἐν τούτοις ἀρνεῖται, οὔτε μὴν ἀποπέμπει τοῦ εἶναι κατὰ φύσιν Κύριον ἑαυτόν· προσεῖναι δέ φησιν ἀμφότερον, εἰ καὶ ἐξ ἀμφοῖν βούλεται τὸν ἕνα δηλοῦσθαι. Εἰς οὖν ἄρα Χριστὸς
5 καὶ Υἱὸς ἀληθῶς.

“Οτι εἰς Χριστὸν ἡ πίστις ὡς εἰς Θεόν.

Ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους.

«Δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἔστε καὶ
10 ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Κέκληνται τὰ ἔθνη διὰ τῆς πίστεως, καὶ ἦν ὁ Χριστὸς διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων ὁ παρ' αὐτοῖς κηρυττόμενος, ἐπράττετο δὲ παρὰ τῶν μυσταγωγουμένων ἡ πίστις οὐχ ὡς εἰς ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς εἰς Θεόν. Οὐ γὰρ πού φαμεν ἐκ πλάνης εἰς πλάνην κεκληῖσθαι τὰ ἔθνη, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν παραδε-
15 ξάμενα, καταλελοιπότα δὲ μᾶλλον τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς, ἐπιστρέψαι λοιπὸν ἐπὶ Θεὸν ζῶντα. “Οτε τοίνυν ἀποστολὴν εἰληφέναι φασὶν οἱ μυσταγωγοὶ εἰς ὑπακοὴν πίστεως ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, πῶς οὐκ ἂν εἴη Θεός, εἴπερ εἰς αὐτὸν ἡ πίστις ὡς εἰς Θεόν;

20 «Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ Θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνεῖαν ὑμῶν ποιῶμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου». Οἱ Θεῷ λατρεύοντες, οὐχ ὡς Θεῷ παρ' αὐτὸν ἑτέρῳ λατρεύουσι τῷ Χριστῷ. Αὐτοῦ δέ φησι καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Κηρύττεται γὰρ αὐτὸς ὡς Θεὸς τῷ
25 κόσμῳ, καίτοι Θεοῦ κατὰ φύσιν ὄντος τοῦ Πατρὸς καὶ κατάρχοντος τῶν ὄλων. Θεὸς οὖν ἄρα Χριστός, ὁ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ ὡς Θεὸς καταγγέλλεται, καὶ τῇ παρὰ πάντων τιμᾶται λατρεία.

«Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς Θεὸν διὰ
30 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν καὶ τὴν προσαγωγὴν

ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἐν ἣ ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ». Ὡς εἰς Θεὸν πιστεύοντες δικαιούμεθα. Εἰ δὲ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἡ πίστις, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν (συνήφθημεν γὰρ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, 5 συνεγείραντος ὡσπερ ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ), πῶς οὐ Θεὸς ἐστι, καὶ εἰ γέγονεν ἐκ σπέρματος Δαυῖδ τὸ κατὰ σάρκα, κατὰ τὰς Γραφάς;

«Καθὼς γέγραπται», φησὶν· «Ἴδου τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται». Συμεὼν ὁ δίκαιος, ὅτε τὸ θεῖον εἰς ἀγκάλας 10 ἐδέξατο βρέφος, ἔφη πρὸς τὸν Θεόν· «Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ. Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν», καὶ τὰ ἐξῆς Προσετίθη δὲ τούτοις «Ἴδου οὗτος κεῖται εἰς πᾶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον 15 ἀντιλεγόμενον». Ὁ αὐτὸς ἄρ' ἐστὶν ὁ τοῦ προσκόμματος λίθος καὶ ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου. Καὶ περιπταίοντες μὲν αὐτῷ διὰ τῆς ἀπειθείας, συνετριβήσαν τινες διέφυγον δὲ τὸ καταισχυνθῆναι οἱ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν προσηκόμενοι. Ἄρ' οὖν ὡς εἰς ἄνθρωπον πεπιστεύκαμεν ἢ ὡς εἰς Θεόν; Ὡς εἰς Θεὸν δηλονότι. Θεὸς οὖν ἄρα 20 Χριστός ἐπ' αὐτῷ γὰρ ὁ δίκαιος Συμεὼν τὰς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένους ἔφη φωνάς

Περὶ τῶν Ἰουδαίων φησὶν· «Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στήσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. Τέλος γὰρ νόμου Χριστός, 25 εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι». Εἰ τέλος νόμου Χριστός, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, δικαιοῶν διὰ πίστεως τῆς εἰς αὐτόν, μόνῳ δὲ ὡς ἴδιον ἀνακείσεται τὸ δικαιοῦν δύνασθαι τῷ Θεῷ, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός;

«Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει· Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ 30 καρδίᾳ σου, Τίς ἀναθήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; (τουτέστι Χριστὸν

85. Ρωμ. 5, 1-2.

87. Ρωμ. 9, 33.

86. Ρωμ. 1, 3.

88. Λουκᾶ 2, 29-32.

ὁποίου ὀδηγηθήκαμε μὲ τὴν πίστη σ' αὐτὴ τὴ χάρη, στὴν ὁποία παραμένομε σταθεροὶ καὶ καυχώμαστε ἐλπίζοντας στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ»⁸⁵. Πετυχαίνομε τὴ δικαίωση πιστεύοντας σ' αὐτὸν ὡς Θεό. Ἄν λοιπὸν ἡ πίστη μας ἀπευθύνεται στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ μέσω αὐτοῦ ὀδηγηθήκαμε στὴ χάρη (γιατὶ ἐνωθήκαμε μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα παρακινούμενοι κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὸν Χριστό), πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ἔστω καὶ ἂν προῆλθε ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Δαβὶδ κατὰ σάρκα, ὅπως λένε οἱ Γραφές⁸⁶;

«Ὅπως ἔχει γραφεῖ», λέγει· «Νά, βάζω στὴ Σιών πέτρα γιὰ νὰ σκοντάψουν, καὶ πέτρα σκανδαλισμοῦ, καὶ ὅποιος πιστέψει σ' αὐτὸν δὲν θὰ ντροπιασθεῖ»⁸⁷. Ὁ δίκαιος Συμεὼν, ὅταν δέχθηκε στὴν ἀγκαλιὰ του τὸ θεῖο βρέφος, εἶπε στὸν Θεό· «Τώρα πάρε ἀπὸ τὴ ζωὴ τὸν δοῦλο σου, Δέσποτα, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο σου, εἰρηνικά. Γιατὶ εἶδαν τὰ μάτια μου τὴ σωτηρία σου ποὺ ἐτοίμασες γιὰ ὅλους τοὺς λαούς σου»⁸⁸ καὶ τὰ λοιπά. Σ' αὐτὰ πρόσθεσε καὶ τὰ ἑξῆς «Νά, αὐτὸς εἶναι προορισμένος γιὰ τὴν πτώση καὶ τὴν ἀνάσταση πολλῶν μέσα στὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ καὶ ὡς σημεῖο πρὸς ἀντιλογία»⁸⁹. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ἡ πέτρα προσκόμματος καὶ ἡ πέτρα τοῦ σκανδαλισμοῦ, καὶ σφάλλοντας σ' αὐτὸν κάποιον ἀπὸ ἀπειθία καταστράφηκαν, διέφυγαν ὅμως τὸ ντρόπιασμα ὅποιοι ἀποδέχθηκαν τὴν πίστη σ' αὐτόν. Ἄρα λοιπὸν ὡς ἄνθρωπο τὸν πιστέψαμε ἢ ὡς Θεό; Εἶναι φανερὸ ὅτι ὡς Θεό. Ἄρα λοιπὸν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός· γιατί γι' αὐτὸν ὁ δίκαιος Συμεὼν εἶπε τοὺς πρὶν ἀπὸ λίγο λόγους ποὺ εἶπαμε.

Γιὰ τοὺς Ἰουδαίους λέγει· «Ἀγνοώντας τὴ δύναμη καὶ τὴ δικαίωση ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ θέλοντας νὰ ἐγκαταστήσουν τὴ δική τους, δὲν ὑποτάχθηκαν στὴ δικαίωση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ τέλος τοῦ νόμου εἶναι ὁ Χριστὸς, γιὰ ν' ἀποδοθεῖ τὸ δίκαιο στὸν καθένα ποὺ πιστεύει»⁹⁰. Ἄν ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ τέλος τοῦ νόμου καὶ αὐτὸς εἶναι καὶ ἡ δικαιοσύνη ποὺ δικαιώνει καὶ σώζει μὲ τὴν πίστη σ' αὐτόν, καὶ ἡ δύναμη νὰ σώζει βρίσκεται σὰν δική του μόνο στὸν Θεό, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός;

«Ἡ δικαίωση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πίστη λέγει· Μὴ πεῖς μέσα σου· Ποιὸς θ' ἀνεβεῖ στὸν οὐρανό; (γιὰ νὰ κατεβάσει δηλαδὴ

89. Λουκᾶ 2, 34.

90. Ρωμ. 10, 3.

καταγαγεῖν), ἢ, *Τίς καταθήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον;* (τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν), ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσης ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσης ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ τῶν νεκρῶν, σωθήσῃ. Καρδιά μὲν γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Λέγει γὰρ ἡ Γραφή: «Πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, οὐ καταισχυνθήσεται». Εἰ σύμπας ἡμῖν ὁ τῆς πίστεως ὄρος καὶ τῆς ὁμολογίας ἡ δύναμις, εἰς τὸ τοῦ Χριστοῦ περίσταται πρόσωπον, καὶ ὁμολογοῦντες αὐτοῦ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὡς εἰς Θεὸν πεπιστευκότες δικαιούμεθα, τίς ὁ φάναι Θεὸν οὐκ εἶναι τολμῶν αὐτόν, εἴπερ ἐστὶ κεφάλαιον τῆς ἀπάντων σωτηρίας, θύρα τε καὶ ὁδός, τῆς εἰς αὐτόν πίστεως ἢ ὁμολογίας; Δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἐπιγινώσκεται πρὸς ἡμῶν.

«Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηριῖξαι κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένοι, φανερωθέντος δὲ νῦν διὰ τε γραφῶν προφητικῶν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου Θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος. Μόνῳ σοφῷ Θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν». Ἴδου δὴ σαφῶς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ φησιν εἶναι, καὶ κεκρύφθαι μὲν τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον καὶ σεσιγηῆσθαι χρόνοις αἰωνίοις, ἀποκαλυφθῆναι δὲ νῦν εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη. Ἐστράφη γὰρ εἰς Χριστὸν τὰ ἔθνη τῆς ψευδανύμου λατρείας ἐξηρημένα, καὶ ὡς Θεὸν αὐτὸν ἐπεγνωκότα τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς. Καὶ εἰ σαφῶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγνώσθη Θεός, πῶς οὐ μέγα τὸ Χριστοῦ μυστήριον; Εἰ δὲ νοεῖται καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἀπλῶς, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον Θεὸς ἐνηνθρωπηκῶς, οὐκέτι σοφὸν τὸ μυστήριον.

«Λέγω γὰρ Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ

τὸν Χριστό), ἢ ποιὸς θὰ κατεβεῖ στὴν ἄβυσσο τοῦ ἄδη; (γιὰ νὰ ἀνεβάσει δηλαδὴ τὸν Χριστὸ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς), ἀλλὰ τί λέγει; Εἶναι κοντὰ σου ὁ λόγος σου, μέσα στὸ στόμα σου καὶ στὴν καρδιά σου. Δηλαδὴ ὁ λόγος τῆς πίστεως ποὺ κηρύττομε. Γιατί, ἂν ὁμολογήσεις μὲ τὸ στόμα σου Κύριο τὸν Ἰησοῦ καὶ πιστέψεις μὲ τὴν καρδιά σου, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, θὰ σωθεῖς. Γιατί μὲ τὴν καρδιά πιστεύεται ὅτι παρέχει τὴ δικαίωση, καὶ μὲ τὸ στόμα ὁμολογεῖται ὅτι χορηγεῖ τὴ σωτηρία. Γιατί λέγει ἡ Γραφή· "Ὁποῖος πιστεύει σ' αὐτόν, δὲν θὰ ντροπιασθεῖ"⁹¹. "Ἄν ὅλος ὁ ὄρισμός τῆς πίστεως καὶ ἡ δύναμη τῆς ὁμολογίας συγκεντρώνεται γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁμολογώντας τὸ θάνατο καὶ τὴν ἀνάστασι αὐτοῦ πετυχαίνομε τὴ δικαίωση πιστεύοντάς τον ὡς Θεό, ποιὸς θὰ τολμήσει νὰ πεῖ ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι Θεός, τὴ στιγμή ποὺ εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς σωτηρίας ὅλων, θύρα καὶ ὁδὸς καὶ ὁμολογία τῆς πίστεώς μας σ' αὐτόν; Γιατί μέσω αὐτοῦ καὶ μὲ αὐτόν γίνεται γνωστὸς ἀπὸ ἐμᾶς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας.

« Σ' αὐτόν ὅμως ποὺ μπορεῖ νὰ σᾶς στηρίξει σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιό μου, καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σύμφωνα μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ μυστηρίου, ποὺ ἔμεινε ἀποσιωπημένο γιὰ πολλοὺς αἰῶνες, καὶ ποὺ τώρα φανερώθηκε καὶ με τὶς προφητικὲς γραφὲς σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ αἰώνιου Θεοῦ καὶ ἔγινε γνωστὸ σὲ ὅλα τὰ ἔθνη, ὥστε νὰ δείξουν ὑπακοὴ στὴν πίστη πρὸς τὸ μόνον σοφὸ Θεὸ μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν»⁹². Νὰ λοιπὸν μὲ σαφήνεια λέγει ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ κήρυγμα εἶναι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι τὸ μυστήριον γι' αὐτὸ ἔχει κρυφθεῖ καὶ ἀποσιωπηθεῖ γιὰ πολλοὺς αἰῶνες, καὶ ὅτι ἔχει ἀποκαλυφθεῖ τώρα σὲ ὅλα τὰ ἔθνη γιὰ νὰ δείξουν ὑπακοὴ στὴν πίστη. Γιατί τὰ ἔθνη στράφηκαν στὸν Χριστὸ ἀφοῦ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴ ψευδάνυμη λατρεία καὶ ἀναγνώρισαν τὸν Ἰησοῦ ὡς ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό. Καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἔγινε γνωστὸς μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πῶς δὲν εἶναι μεγάλο τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ; Ἄν ὅμως νοεῖται ἀπλῶς ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς, καὶ ὄχι Θεὸς ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος, τὸ μυστήριον δὲν εἶναι πιά σοφόν.

«Γιατί λέγω, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινε ὑπηρέτης τῆς Ἰουδαϊκῆς

ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ δεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων, τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν. Γέγραπται γάρ, ὅτι «Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην». Εἴρηται δὲ πρὸς αὐτόν, ὅτι «Ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ 5 φυλαὶ τῆς γῆς». Ὁ δὴ καὶ σαφὲς ἡμῖν ἐποίει λέγων ὁ Παῦλος «Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἢ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραάμ εἰς τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι κόσμος, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης καὶ πίστεως». Καὶ πάλιν «Ὡστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ». Οὐκ οὖν, εἰ ἐκ πίστεως αἱ ἐπαγγελίαι δίδονται τοῖς πατράσι παρὰ 10 Θεοῦ, γέγονε τοίνυν διάκονος ὁ Χριστός, τουτέστι μεσίτης, εἰς τὸ δεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τὰς τοῖς πατράσι δοθείσας παρὰ Θεοῦ, τουτέστι τὴν διὰ πίστεως δικαίωσιν. Γέγονε τοίνυν διάκονος ὁ Χριστός, τουτέστι μεσίτης, οὐχ ὡς ἑτέρω τὴν πίστιν πραγματευόμενος, ἀλλ' ὡς ἑαυτῷ μᾶλλον καὶ δι' ἑαυτοῦ τῷ Πατρὶ Θεῷ ἄρα 15 κατὰ φύσιν ἐστί. Δεδικαίωται γὰρ ὁ μακάριος Ἀβραάμ πεπιστευκῶς εἰς Θεόν· οὕτω δὲ καὶ τὰ ἔθνη δικαιοθεῖεν ἂν ἐν αὐτῷ, τοῖς ἔχουσιν αὐτοῦ κατακολουθήσαντα, καὶ ἐν Θεῷ πιστεύοντα, τουτέστι Χριστῷ.

Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης.

20 «Καὶ ταῦτ' αἱ τινες ἦτε· ἀλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιασθήτε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν». Εἰ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ δικαιούμεθα, ὡς Θεὸν τῇ πίστει τιμῆσαντες καὶ τὸ αὐτοῦ Πνεῦμα δεχόμενοι, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός;

25 Ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους β'.

«Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἕτερον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, παρ' ὃ ἐλάβετε, ἢ Εὐαγγέλιον ἕτερον, παρ' ὃ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνείχεσθε». Πρὸ τῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως καιρῶν οὐδεὶς ὀνομάσας εὐρίσκειται τὸν ἐκ Θεοῦ 30 Λόγον, Ἰησοῦν ἢ Χριστόν· εἰ μὴ ἄρα κατὰ πρόγνωσιν ὀνομασθη-

περιτομῆς, γιὰ νὰ φανεῖ ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθεύει, καὶ νὰ ἐπιβεβαιωθοῦν οἱ ὑποσχέσεις του στοὺς πατέρες, καὶ τὰ ἔθνη νὰ δοξάσουν τὸν Θεὸ γιὰ τὸ ἔλεός του. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· Πίστεψε ὁ Ἄβραάμ στὸν Θεὸ καὶ ἡ πίστη του τοῦ λογαριάσθηκε πρὸς δικαίωσή του»⁹³. Γιατὶ ἔχει λεχθεῖ πρὸς αὐτόν· «Στὸ πρόσωπό σου θὰ εὐλογηθοῦν ὅλες οἱ φυλές τῆς γῆς»⁹⁴. Μᾶς τὸ διασαφηνίζει αὐτὸ ὁ Παῦλος λέγοντας· «Γιατὶ δὲν δόθηκε μὲ τὸ νόμο ἢ ὑπόσχεση στὸν Ἄβραάμ ὅτι θὰ εἶναι κληρονόμος τοῦ κόσμου, ἀλλὰ μὲ τὴ δικαίωση μέσω τῆς πίστεως»⁹⁵. Καὶ ἄλλοῦ· «Ὡστε, ὅσοι πιστεύουν, εὐλογοῦνται μαζί μὲ τὸν πιστὸ Ἄβραάμ»⁹⁶. Ἄν λοιπὸν οἱ ὑποσχέσεις δίνονται ἀπὸ τὸν Θεὸ στοὺς πατέρες ἐξαιτίας τῆς πίστεώς τους, ἔγινε τότε διάκονος ὁ Χριστός, δηλαδή μεσίτης, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τις ὑποσχέσεις πὺ δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ στοὺς πατέρες, δηλαδή τὴ δικαίωση μὲ τὴν πίστη. Ἐγινε λοιπὸν διάκονος ὁ Χριστός, δηλαδή μεσίτης, ὄχι γιὰ τὴ ζητοῦσε τὴν πίστη γιὰ κάποιον ἄλλο, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Γιατὶ δικαιώθηκε ὁ μακάριος Ἄβραάμ, ἐπειδὴ πίστεψε στὸν Θεὸ· ἔτσι καὶ τὰ ἔθνη μποροῦν νὰ δικαιωθοῦν πιστεύοντας σ' αὐτόν, ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη του καὶ πιστεύοντας στὸν Θεὸ, δηλαδή στὸν Χριστό.

Ἄπὸ τὴν Α' ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους.

«Καὶ αὐτὰ τὰ ἔλαττώματα τὰ εἶχατε κάποιοι· ἀλλὰ καθαρισθήκατε ἀφοῦ λουσθήκατε, ἁγιασθήκατε, καὶ ἔτσι πετύχατε τὴ δικαίωση στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ στὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μας»⁹⁷. Ἄν πετυχαίνομε τὴ δικαίωση στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ τὸν τιμήσαμε μὲ τὴν πίστη μας ὡς Θεὸ καὶ δεχόμεστε τὸ Πνεῦμα του, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστός;

Ἄπὸ τὴ Β' ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους.

«Γιατὶ, ἂν ἔρθῃ κάποιος καὶ σᾶς κηρύσσει ἄλλον Ἰησοῦ, πὺ δὲν σᾶς κηρύξαμε ἐμεῖς, ἢ δεχθεῖτε ἄλλο πνεῦμα πὺ δὲν ἐλάβατε ἀπὸ μᾶς, ἢ ἄλλο Εὐαγγέλιο ἀπὸ αὐτὸ πὺ δεχθήκατε, καλῶς θὰ τὸν ἀνεχόσασταν»⁹⁸. Πρὶν ἀπὸ τὸ χρόνο τῆς ἐνανθρώπησης δὲν βρῖσκεται κανένας πὺ νὰ εἶπε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦ ἢ Χριστό, ἀλλὰ

96. Γαλ. 3, 9.

97. Α' Κορ. 6, 11.

98. Β' Κορ. 11, 4.

σόμενον τοῦτο κατὰ καιρούς, ὅτε καὶ γέγονε σὰρξ. Ὅνομα τοίνυν καινὸν αὐτῷ τό, Ἰησοῦς, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. Ἄλλ' εἰ μὲν ὡς Θεὸς κηρύσσεται, καὶ εἰς ὧν (οὐ γὰρ ἕτερός τις παρ' αὐτόν, ὃν δύνανται κηρύξαι τινές), εὖ ἂν ἔχοι, καὶ Θεῷ λατρεύομεν. Εἰ δέ 5 μέτρον αὐτῷ τὸ τῆς ἀνθρωπότητός ἐστι μόνον, καὶ ψιλῇ προσώπων ἐνώσει τετίμηται· κεκένωται τῆς πίστεως ἡμῶν ὁ λόγος, ἀνθρώπων προσάγων ἡμᾶς, καὶ οὐ Θεῷ. Ἄλλὰ τοῦτο δυσσεβές. Θεὸς ἄρα Χριστός, καὶ Υἱός, ὡς τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκὸς γεγονότος.

Ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας.

10 «Θαυμάζω, ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ, εἰς ἕτερον Εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίσῃται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα 15 ἔστω». Εἰ ἐν ἔστιν Εὐαγγέλιον τὸ λαληθὲν ἀπάσῃ τῇ ὑπὲρ οὐρανὸν διὰ τῶν ἁγίων μυσταγωγῶν, τοῦτο δέ ἐστιν ἢ πίστις ἢ εἰς Χριστόν, πῶς οὐ Θεὸς εἶη ἂν ἀληθής, εἴπερ ἐστὶν ἀναγκαῖον ὁμολογεῖν, ὡς ἐκ τῆς ἀρχαίας πλάνης κεκλήμεθα πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ; Θαρσεῖ δὲ τοσοῦτον ὁ μακάριος Παῦλος, ὡς καὶ ἀγγέ- 20 λους ἀναθεματίζειν, εἰ δὴ μεταστρέψειαν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.

«Ὅτε δὲ ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, 25 οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους». Τῷ γὰρ ἅπαξ τὴν ἐκ Θεοῦ λαχόντι μυσταγωγίαν καὶ ἀποκάλυψιν, οὐκ ἔδει τῆς ἐξ ἀνθρώπων παιδαγωγίας. Πλὴν ἐκεῖνό φαμεν· τίνα ἀπεκάλυψεν ὁ Πατὴρ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ, ἢ τίνα προστέταχεν ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι; ἄρα Θεὸν Λόγον, καὶ Υἱὸν μονογενῆ 30 οὐχ ἐνωθέντα σαρκὶ καὶ γενόμενον ἄνθρωπον οἰκονομικῶς; Εἶτα

μόνο προφητεύοντας ὅτι θὰ ὀνομασθεῖ ἔτσι κάποτε, ὅταν καὶ ἔγινε ἄνθρωπος. Εἶναι λοιπὸν νέο τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος. Ἄλλὰ ἂν κηρύσσεται ὡς Θεὸς καὶ ὅτι εἶναι ἕνας (γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν, τὸν ὁποῖο μποροῦν κάποιοι νὰ κηρύξουν), ἔχει καλῶς, καὶ προσκυνοῦμε τὸν Θεό. Ἐάν ὅμως ἔχει μόνο τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ τὸν τιμοῦμε μὲ ἀπλή ἔνωση προσώπων, τὸ κήρυγμα τῆς πίστεώς μας εἶναι κενό, ὀδηγώντας μας σὲ ἄνθρωπο καὶ ὄχι στὸν Θεό. Αὐτὸ ὅμως ἀποτελεῖ ἀσέβεια. Ἄρα ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ Υἱὸς ὡς Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Γαλάτας.

«Ἀπορῶ πῶς τόσο γρήγορα μεταπηδᾶτε ἀπὸ τὸν Χριστὸ ποὺ σᾶς κάλεσε μὲ τὴ χάρις τοῦ σὲ ἕνα ἄλλο Εὐαγγέλιο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο δὲν ὑπάρχει ἄλλο, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχουν κάποιοι ποὺ σᾶς προκαλοῦν ταραχὴ καὶ θέλουν νὰ μεταβάλουν τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἐμεῖς ἢ ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σᾶς κηρύξει ἄλλο εὐαγγέλιο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ σᾶς κηρύξαμε ἐμεῖς, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος»⁹⁹. Ἐάν εἶναι ἕνα τὸ Εὐαγγέλιο ποὺ κηρύχθηκε σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη ἀπὸ τοὺς ἁγίους διδασκάλους, καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ πίστις στὸν Χριστό, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι Θεὸς ἀληθινός, ἂν πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε, ὅτι ἔχομε κληθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχαία πλάνη στὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ; Καὶ εἶναι τόσο μεγάλη ἡ τόλμη τοῦ μακάριου Παύλου, ὥστε νὰ ἀναθεματίζει καὶ ἀγγέλους, ἂν μεταβάλουν τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ.

«Ὅταν εὐδόκησε ὁ Θεὸς ποὺ μὲ ξεχώρησε ἀπὸ τὴν κοιλία τῆς μητέρας μου νὰ μοῦ ἀποκαλύψει τὸν Υἱὸ τοῦ γιὰ νὰ κηρύξω τὸ Εὐαγγέλιό του στὰ ἔθνη, ἀμέσως δὲν στηρίχθηκα σὲ ἀνθρώπινες δυνάμεις, αἷμα καὶ σάρκα, οὔτε ἀνέβηκα στὰ Ἱεροσόλυμα στοὺς πρὶν ἀπὸ ἐμένα ἀποστόλους»¹⁰⁰. Αὐτὸς ποὺ τοῦ ἔλαχε μὰ καὶ καλὴ ἢ διδασκαλία καὶ ἡ ἀποκάλυψη ἀπὸ τὸν Θεὸ δὲν χρειαζόταν τὴν καθοδήγηση ἀπὸ ἀνθρώπους. Πλὴν ὅμως λέμε ἐκεῖνο· Τί ἀποκάλυψε ὁ Πατέρας στὸν μακάριο Παῦλο καὶ τί τὸν διέταξε νὰ κηρύξει στὰ ἔθνη; Ἄρα γε ὄχι Θεὸς Λόγος καὶ Υἱὸς μονογενῆ ποὺ ἐνώθηκε μὲ τὴ σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος κατ' οἰκονομία; Καὶ πῶς εἶναι αὐτὸ ἀλήθεια; Γιατὶ

πῶς τοῦτό ἐστιν ἀληθές· Διεκήρυξε γὰρ ἄνθρωπόν τε ὁμοῦ καὶ Θεὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἓνα, λέγων Υἱὸν καὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

«Εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιούται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, εἴ μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστόν Ἰησοῦν ἐπι-
5 στεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου». Εἰ τὸ πιστεῦσαι Θεῷ μισθὸν ἔχει τὴν δικαίωσιν (δεδι-
καίονται γὰρ οὕτω καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν· γέγραπται γάρ, ὅτι «Ἐπί-
στευσεν Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην ἢ
πίστις»), πῶς οὐ Θεὸς ὁ Ἐμμανουήλ, εἵπερ ἐστὶν ἀληθές, ὡς εἰς
10 αὐτὸν πιστεύοντες δικαιούμεθα;

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους.

«Ἐν ᾧ ἀκούσαντες καὶ ὑμεῖς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγ-
γέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε
τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας, ὃ τῶν ἁγίων ἐστὶν ἀρραθῶν τῆς κλη-
15 ρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον
δόξης αὐτοῦ». Πολλὰ κατὰ ταυτὸ ἐν ταῖς τῶν προκειμένων ἐννοί-
αις κατίδοι τις ἂν, δι' ὧν ἔνεστι μαθεῖν ὅτι Θεὸς ἀληθὴς ὁ Χριστός,
καὶ ἡ παρὰ πάντων πίστις εἰς αὐτὸν οὐχ ὡς εἰς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς
ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς εἰς ἓνα Κύριον καὶ Υἱὸν καὶ Θεόν. Πρῶτον μὲν γὰρ
20 αὐτός ἐστι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας, ἐν ᾧ καὶ ἡ πίστις, ὡς εἰς
Θεὸν δηλονότι. Ἀκολουθεῖ δὲ τὸ τῆς πίστεως γέρας, τουτέστι τὸ
Πνεῦμα τῆς ἐπαγγελίας, ὃ τῆς κληρονομίας ἡμῶν ἀρραθῶν ἐκλε-
λυτρώμεθα γὰρ εἰς ἔπαινον δόξης Χριστοῦ. Σέσωκε γὰρ ἡμᾶς οὐχ
ὡς ἄνθρωπος κοινός, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἐν σαρκὶ γεγονώς δι' ἡμᾶς.
25 Οὕτω γὰρ εἰς ἔπαινον ἐσόμεθα τῆς δόξης αὐτοῦ

«Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος, ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ
ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν, εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος
τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρί-
σθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνα-

101. Γαλ. 2, 16.

102. Ρωμ. 4, 3.

103. Ἐφ. 1, 13-14.

διακήρυξε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος μαζί καὶ Θεὸς καὶ ἓνας, λέγοντας ὅτι εἶναι Υἱὸς καὶ Κύριος ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

«Γνωρίζοντας ὅμως ὅτι δὲν δικαιώνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ προστάζει ὁ νόμος, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστό, γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς πιστέψαμε στὸν Ἰησοῦ Χριστό γιὰ νὰ δικαιωθοῦμε ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Χριστό, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ νόμου»¹⁰¹. «Ἄν ἡ πίστη στὸν Θεὸ ἔχει ὡς ἀμοιβὴ τὴ δικαίωση (γιατὶ δικαιώθηκαν ἔτσι καὶ οἱ πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς· καθόσον ἔχει γραφεῖ· «πίστεψε ὁ Ἄβραάμ στὸν Θεό, καὶ ἡ πίστη τοῦ λογαριάσθηκε πρὸς δικαίωσή του»¹⁰²), πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Ἐμμανουήλ, ἀφοῦ εἶναι ἀλήθεια ὅτι δικαιωνόμαστε ἂν πιστέψομε σ' αὐτόν;

Ἐκ τῆν ἐπιστολῇ πρὸς Ἐφεσίους.

«Ἔτσι καὶ ἐσεῖς, ἀφοῦ ἀκούσατε τὸν σὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ λόγῳ τῆς ἀλήθειας, τὸ Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας μας, σὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου, ἀφοῦ πιστέψατε, σφραγισθήκατε μὲ τὸ Πνεῦμα ποὺ εἶχε ὑποσχεθεῖ ὁ Θεὸς καὶ ποὺ εἶναι ὁ ἀρραβῶνας τῆς κληρονομίας μας, πρὸς ἀπολύτρωση τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ποὺ ἀνήκει στὸν Χριστό καὶ ἔπαινο τῆς δόξα αὐτοῦ»¹⁰³. Πολλὰ ταυτόσημα μὲ αὐτὰ ποὺ ἀναφέραμε μπορεῖ νὰ δεῖ κανεῖς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ μάθει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς, καὶ ἡ πίστη ποὺ ἀπευθύνεται σ' αὐτόν ἀπὸ ὄλους δὲν εἶναι σὰν πρὸς ἓνα γενικὰ ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ὡς πρὸς ἓνα Κύριο καὶ Υἱὸ καὶ Θεό. Πρῶτον δηλαδή, ὅτι αὐτός εἶναι τὸ εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας, πρὸς τὸν ὁποῖο καὶ ἡ πίστη, ὡς πρὸς Θεὸ δηλαδή. Ἀκολουθεῖ τὸ βραβεῖο τῆς πίστεως, δηλαδή τὸ Πνεῦμα ποὺ ὑποσχέθηκε ὁ Θεός, ὁ ἀρραβῶνας τῆς κληρονομίας μας. Γιατὶ ἔχομε λυτρωθεῖ γιὰ νὰ ἐπαινεῖται ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ δὲν μᾶς ἔσωσε σὰν ἓνας κοινὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὡς Θεὸς ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ χάρη μας. Γιατὶ ἔτσι θὰ ἀποδώσομε ἔπαινο στὴ δόξα του.

«Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἐγὼ ὁ Παῦλος, ὁ φυλακισμένος σὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γιὰ ἐσᾶς τοὺς ἔθνικοὺς, ἂν βέβαια ἀκούσατε γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ποὺ μοῦ δόθηκε γιὰ σᾶς, ὅτι δηλαδή τὸ μυστήριον μοῦ ἔγινε γνωστὸ μὲ ἀποκάλυψη, ὅπως σᾶς

σθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ». Ποία συνέσεως χρεία καὶ ἀποκαλύψεως τῆς παρὰ Θεοῦ πρὸς τὸ γνωρισθῆναι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, εἴπερ ἐστὶν ἄνθρωπος ἰδικῶς καὶ ὀλοτρόπως κεχωρισμένος τοῦ Θεοῦ
 5 Λόγου, ψιλῆ προσώπων ἐνώσει τετιμημένος; Τί γὰρ ἔχει τὸ κεκρυμμένον, ἢ ποῖον ὅλως τὸ δυσχερές, τὸ νοῆσαι τυχὸν περὶ ἐνὸς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπου, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι; Βαθὺ δὲ καὶ μέγα τὸ μυστήριον, εἰ καθ' ἡμᾶς γενέσθαι λέγοιτο Θεὸς ὑπάρχων ὁ Λόγος ὅτε τοίνυν οἱ βαθεῖς εἰς σύνεσιν καὶ τὴν θείαν ἀποκάλυ-
 10 ψιν ἐσχηκότες, ὡς θεῖον ἡμῖν μυστήριον παραδεδώκασι τὸ Χριστοῦ μυστήριον καὶ εἰς αὐτὸν ἢ πίστις, ὡς εἰς Θεὸν δηλονότι, πῶς οὐκ ἂν εἶη Θεός;

Ἄλλο τούτῳ προσεικὸς καὶ τὴν αὐτὴν ἔχον διάνοιαν «Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων τῶν ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς
 15 ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντα, τίς ἡ οἰκονομία μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι».

«Οἱ ἄνδρες», φησὶν, «ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς,
 20 ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος, ἐν ῥήματι». Ποῖον ἄρα ἐστὶ τὸ ῥῆμα ἐν ᾧ κεκαθάραμεθα, ἀπολουσάμενοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ, ἢ πάντως ἐκεῖνο, περὶ οὗ φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὅτι «Τοῦτό ἐστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν, ὅτι, ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ
 25 πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. Καρδία γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν»; Οὐκοῦν, εἰ Χριστὸν ὁμολογοῦντες ἐν πίστει σωζόμεθα, πῶς οὐ Θεὸς ἀληθῆς ἐστίν, εἰς ὃν τὸ τῆς πίστεως εἰ γένοιτο ῥῆμα, κεκαθάραμεθά τε καὶ ἠγιάσαμεθα;

104. Ἐφ. 3, 1-4.

105. Ἐφ. 3, 8-9.

106. Ἐφ. 5, 25-26.

προανέφερα μὲ λίγα λόγια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μπορεῖτε διαβάζοντάς τα νὰ ἐννοήσετε ποιὰ εἶναι ἡ ἀντίληψή μου γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ»¹⁰⁴. Τί χρειάζεται ἡ γνώση καὶ ἡ ἀποκάλυψη ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ γίνει γνωστὸ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, ἂν εἶναι ἰδιαίτερος ἄνθρωπος καὶ μὲ κάθε τρόπο χωρισμένος ἀπὸ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τιμημένος μὲ ἀπλῆ μόνο ἔνωση προσώπων; Γιατὶ τί τὸ κρυμμένο ἔχει ἡ ποιὰ γενικὰ ἡ δυσκολία, στὸ νὰ ἐννοήσομε ἕναν ἄνθρωπο τυχὸν σὰν ἐμᾶς, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος; Εἶναι ὅμως βαθὺ καὶ μεγάλο τὸ μυστήριον, ἂν λέμε ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς ὁ Λόγος ἐνῶ εἶναι Θεός. «Ὅταν λοιπὸν οἱ βαθεῖς σὲ γνώση ἐκεῖνοι καὶ πού τοὺς ἔγινε ἡ θεία ἀποκάλυψη μᾶς παρέδωσαν ὡς θεῖο μυστήριον τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ πίστις σ' αὐτὸν ἀποδίδεται ὡς πρὸς Θεό, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι Θεός;

Ἐνα ἄλλο πού μοιάζει μ' αὐτὸ καὶ ἔχει τὸ ἴδιο νόημα: «Σ' ἐμένα τὸν πιὸ ἐλάχιστο ἀπὸ ὅλους τοὺς πιστοὺς δόθηκε αὐτὴ ἡ χάρις νὰ κηρύψω τὸ εὐαγγέλιον στὰ ἔθνη γιὰ τὸν ἀνεξιχνίαστο πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ φωτίσω ὅλους, γιὰ τὸ ποιὰ εἶναι ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου πού ἦταν κρυμμένο ἐπὶ αἰῶνες μέσα στὸν Θεὸ πού ἔχει δημιουργήσει τὰ πάντα»¹⁰⁵.

«Οἱ ἄνδρες», λέγει, «νὰ ἀγαπᾶτε τὶς γυναῖκες σας, ἔτσι ὅπως ὁ Χριστὸς ἀγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του γιὰ χάρις τῆς, γιὰ νὰ τὴν ἀγιασῆ, καθαρίζοντάς τὴν μὲ τὸ λουτρὸ τοῦ ὕδατος, μὲ τὸν λόγον του»¹⁰⁶. Ποιὸς εἶναι τᾶχα ὁ λόγος πού μᾶς ἔκανε καθαρούς, ἀφοῦ λούσαμε τὸ σῶμα μας μὲ καθαρὸ νερό, ἂν ὄχι ἐκεῖνος ὅπως δὴποτε, γιὰ τὸ ὁποῖο λέγει ὁ θεσπέσιος Παῦλος, «Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος τῆς πίστεως πού κηρύσσομε, ὅτι, ἂν ὁμολογήσεις μὲ τὸ στόμα σου Κύριον τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ πιστέψεις μὲ τὴν καρδιά σου, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, θὰ σωθεῖς. Γιατὶ μὲ τὴν καρδιά πιστεύεται ἡ δικαίωση, καὶ μὲ τὸ στόμα ὁμολογεῖται ἡ σωτηρία»¹⁰⁷; Ἐπομένως, ἂν ὁμολογώντας μὲ πίστιν τὸν Χριστὸ σωζόμαστε, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς αὐτὸς πρὸς τὸν ὁποῖο ἂν ἀπευθυνθεῖ ὁ λόγος τῆς πίστεως, καθαριζόμαστε καὶ ἀγιαζόμαστε;

106. Ἐφ. 5, 25-26.

107. Ρωμ. 10, 8-10.

Ἐκ τῆς πρὸς Φιλιππησίους.

«Τί γάρ; φησί. Πλὴν ὅτι παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται. Ἄρ' οὖν ὡς ἄνθρωπος τετιμημένος χάριτι τῷ κόσμῳ κηρύσσεται; Καίτοι Θεὸν ὁ κόσμος ἐπέγνω Χριστόν, τῇ πίστει τετιμηκώς. Πῶς οὖν οὐ Θεὸς, ὁ ἐν δόξῃ θεότητος τῷ κόσμῳ καταγγελλόμενος;

«Συναθλοῦντες, φησί, τῇ πίστει τοῦ Εὐαγγελίου (καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων), ἥτις αὐτοῖς μὲν ἐστὶν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ· ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν». Εἰ ἐν χάριτος μέρος δεχόμεθα παρὰ Θεοῦ τὸ πιστεύειν ἐν Χριστῷ, οὐ πεπλανήμεθα δὲ διὰ τοῦτο μᾶλλον, ἀλλ' ἐγνώκαμεν τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις, ὅτι Θεὸς ὁ Χριστός;

15

Ἐκ τῆς πρὸς Τιμόθεον Α'.

«Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρῶτῳ ἐνδείξῃ Χριστὸς Ἰησοῦς τὴν ἅπασαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτίπῳσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον». Εἰ ἁμαρτωλοὺς σώζει Χριστὸς καὶ μακροθυμεῖ τοῖς πλημμελήμασι, δεχόμενος αὐτῶν τὴν μετάγνωσιν, καὶ πᾶσα ἡμῶν ἢ πίστις ἐπ' αὐτῷ καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον κεκερδήκαμεν, πῶς οὐ Θεὸς εἶη ἄν; Ὅτι καὶ μόνῳ Θεῷ πρόποι ἂν εἰκότως τὸ καὶ σώζειν δύνασθαι τὸν κόσμον, ἥτοι τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ μακροθυμεῖν τοῖς ἁμαρτάνουσι, καὶ ζωοποιεῖν διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς ἑαυτόν.

«Καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δό-

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Φιλιππησίους.

«Τί λοιπόν», λέγει, «σημαίνει αὐτό, παρὰ ὅτι μὲ κάθε τρόπο, εἴτε μὲ ὑποκρισία εἴτε μὲ εἰλικρίνεια, κηρύσσεται ὁ Χριστός;»¹⁰⁸. Ἐπειὶ λοιπὸν κηρύσσεται στὸν κόσμον ὡς ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τιμηθεῖ μὲ τὴν χάρη; Καὶ βέβαια ὁ κόσμος ἀναγνώρισε ὡς Θεὸν τὸν Χριστὸν καὶ τὸν τίμησε μὲ τὴν πίστη. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ κηρύσσεται στὸν κόσμον μὲ τὴν δόξα τῆς θεότητος;

«Ἐπιβουλεύεσθε», λέγει, «ὅλοι μαζὶ γιὰ τὴν πίστη τοῦ Εὐαγγελίου (χωρὶς νὰ σᾶς φοβίζουν οἱ ἐχθροὶ σας), ἡ ὁποία γι' αὐτοὺς βέβαια εἶναι ἀπόδειξη ἀπώλειας, ἐνῶ γιὰ σᾶς σωτηρίας, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν Θεόν. Γιατὶ σ' ἔσᾳς δόθηκε ἡ χάρη, ὅχι μόνο νὰ πιστεύετε τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ νὰ πάσχετε γιὰ χάρη του»¹⁰⁹. Ἐὰν δεχόμεσθα ἀπὸ τὸν Θεόν ὡς χάρη τὴν πίστη στὸν Χριστόν καὶ δὲν βρισκόμαστε σ' αὐτὸ σὲ πλάνη, ἀλλὰ μᾶλλον γνωρίσαμε αὐτὸν ποὺ εἶναι Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινά, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ἀμφιβάλλει κανεὶς ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός;

Ἐκ τῆς Α' ἐπιστολῆς πρὸς Τιμόθεον.

«Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ λόγος καὶ ἄξιος γιὰ κάθε ἀποδοχή, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦρθε στὸν κόσμον γιὰ νὰ σώσει τοὺς ἁμαρτωλοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτος εἶμαι ἐγώ. Ἐπειὶ γι' αὐτὸ δέχθηκα τὸ ἔλεός του, γιὰ νὰ δείξει σ' ἐμένα πρῶτον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὅλη τὴ μακροθυμία του ὡς πρότυπο ἐκείνων ποὺ θὰ πιστέψουν μελλοντικὰ σ' αὐτὸν γιὰ νὰ κερδήσουν τὴν αἰώνια ζωή»¹¹⁰. Ἐὰν ὁ Χριστὸς σώζει τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ δείχνει μακροθυμία γιὰ τὰ ἁμαρτήματά τους δεχόμενος τὴ μετάνοιά τους, καὶ ὅλη ἡ πίστη μας ἀπευθύνεται σ' αὐτὸν καὶ μὲ τὴν πίστη σ' αὐτὸν ἔχομε κερδίσει τὴν αἰώνια ζωή, πῶς δὲν εἶναι Θεός; Γιατὶ στὸν Θεόν καὶ μόνο ἀρμόζει τὸ νὰ μπορεῖ νὰ σώζει τὸν κόσμον, δηλαδή τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ δείχνει μακροθυμία γι' αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν καὶ νὰ τοὺς ζωοποιεῖ μὲ τὴν πίστη στὸ πρόσωπό του.

«Εἶναι ὁμολογομένως μεγάλο τὸ μυστήριον τῆς εὐσέβειας. Ὁ Θεὸς φανερώθηκε μὲ σὰρκα, ἐπιβεβαιώθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, τὸν εἶδαν οἱ ἄγγελοι, κηρύχθηκε σὰ ἔθνη, τὸν πίστεψε ὁ κόσμος, ἀνα-

ξη». Τίς ὁ ἐν σαρκὶ φανερωθείς; ἢ δῆλον ὅτι πάντα τε καὶ πάντως ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος; Οὕτω γὰρ ἔσται μέγα τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ὤφθη δὲ ἀγγέλοις ἀναβαίνων εἰς οὐρανοῦς, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσι διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων, 5 ἐπιστεύθη δὲ ἐν κόσμῳ· καὶ οὐτι πού φαμεν, ὅτι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἐν σαρκὶ καὶ καθ' ἡμᾶς γεγονώς. Ἀνελήφθη δὲ καὶ ἐν δόξῃ, ἵνα λέγοντος ἀκούσῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου».

10 **Ἐκ τῆς πρὸς Τίτον.**

«Πιστὸς ὁ λόγος καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιουῖσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προϊστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ Θεῷ». Ἐρ' οὖν οἱ Θεῷ πιστεύοντες, οὐκ εἰς Χριστὸν πεπιστεύκασι; Καίτοι λέγων ὁραῖται σαφῶς ὁ μακάριος Ἰωάννης περὶ αὐ- 15 τοῦ «Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ». Καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος «Εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐν αὐτῷ». 20 Ὅτε τοίνυν Θεῷ πιστεύουσιν οἱ Χριστῷ τὴν πίστιν προσάγοντες, πῶς οὐκ ἂν εἴη Θεὸς ἀληθής;

Ὅτι εἰς Χριστὸν ἡ πίστις.

Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

«Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ 25 γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ». Δύο κατὰ ταυτὸν τίθησι θεοπρεπῆ· παραλαμβάνεται γὰρ οὐχ ἑτέρως παρ' ἡμῶν ὁ Χριστός· πλὴν ὅτι δὲ εἰς αὐτὸν πίστις, σαφηνεῖ τὸ προκειμένον «Τοῖς γὰρ πιστεύουσιν», φησὶν, «εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ». Πιστεύομεν

111. Α' Τιμ. 3, 16.

114. Ἰω. 1, 12.

112. Ψαλμ. 109, 1.

115. Γαλ. 2, 16.

113. Τιτ. 3, 8.

115α. Ἰω. 1, 12.

λήφθηκε στους οὐρανοὺς μέσα σὲ δόξα»¹¹¹. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ φανερώθηκε μὲ σὰρκα; Ἡ μήπως εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Πατέρα; Γιατὶ ἔτσι θ' ἀποδειχθεῖ μέγα τὸ μυστήριον τῆς πίστεως. Ὁ Θεὸς φανερώθηκε μὲ σὰρκα, τὸν εἶδαν οἱ ἄγγελοι νὰ ἀνεβαίνει στους οὐρανοὺς, τὸν κήρυξαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι στὰ ἔθνη, τὸν πίστεψε ὁ κόσμος. Καὶ δὲν λέμε βέβαια ὅτι ἔγινε ἀπλὸς ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς, ἀλλὰ ἔγινε Θεὸς μὲ σὰρκα καὶ ὁμοιος μὲ μᾶς. Καὶ ἀκόμα ἀναλήφθηκε μὲ δόξα στους οὐρανοὺς, γιὰ νὰ ἀκούσει τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα νὰ τοῦ λέγει· «Κάθισε στὰ δεξιὰ μου, μέχρι νὰ θέσω τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδιῶν σου»¹¹².

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Τίτον.

«Εἶναι ἀξιόπιστα τὰ λόγια αὐτὰ, καὶ αὐτὰ θέλω νὰ διαβεβαιώ- νεις, γιὰ νὰ φροντίζουν ὅσοι πίστεψαν στὸν Θεὸ νὰ εἶναι πρωτό- ροι καλῶν ἔργων»¹¹³. Ἄρα λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν στὸν Θεό, καὶ ὄχι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν πιστέψει στὸν Χριστό; Μολονότι βέβαια βλέπομε τὸν μακάριο Ἰωάννη νὰ λέγει μὲ σαφήνεια γι' αὐτόν· «Ὅσοι δέχθηκαν αὐτόν, τοὺς ἔδωσε τὴν ἐξουσία νὰ γίνουν τέκνα τοῦ Θεοῦ, σ' αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν στὸ ὄνομα αὐτοῦ»¹¹⁴. Καὶ βέβαια καὶ ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Παῦλος λέγει· «Γνωρίζοντας ὅτι δὲν δικαιώ- νεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ νόμου, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ ἐμεῖς πιστέψαμε στὸν Ἰησοῦ Χριστό, γιὰ νὰ λάβομε τὴ δικαίωση ἀπὸ αὐτόν»¹¹⁵. Ὅταν λοιπὸν πιστεύουν στὸν Θεὸ αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν στὸν Χριστό, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ νοηθεῖ Θεὸς ἀληθινός;

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Τίτον.

Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννη.

«Σὲ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀποδέχθηκαν, τοὺς ἔδωσε τὴν ἐξουσία νὰ γίνουν παιδιά τοῦ Θεοῦ, σ' αὐτοὺς δηλαδὴ ποὺ πιστεύουν στὸ ὄνο- μα αὐτοῦ»^{115α}. Ἀναφέρει ἐδῶ μαζὶ δύο πράγματα ποὺ πρέπει στὸν Θεό· γιατί δὲν γίνεται διαφορετικὰ δεκτὸς ἀπὸ ἐμᾶς ὁ Χριστός. Πλὴν ὁμως ὅτι ἡ πίστη ἀναφέρεται σ' αὐτόν, θὰ τὸ διασαφηνίσει τὸ ἐξεταζόμενο χωρίον, ποὺ λέγει· «Σὲ ὅσους πιστεύουν στὸ ὄνομα αὐ-

δὲ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οὐκ ἄνθρωπον εἶναι κοινὸν καὶ ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς πιστεύοντες, ἀλλὰ Θεὸν ἐνηνθρωπηκότα. Οὐκ ἀνθρώπινον δὲ τὸ ἐξουσίαν διδόναι τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, θεοπρεπὲς δὲ μᾶλλον καὶ ὑπὲρ τὴν κτίσιν. Ὅτε τοίνυν εἰς αὐτὸν ἢ πίστις, καὶ αὐ-

5 τὸς δίδωσι τῆς υἰοθεσίας τὴν χάριν, πῶς οὐ Θεὸς ὁ Χριστός;
 «Ταύτην ἐποίησεν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφάνερωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ». Γεγονότος ἄρα τοῦ σημείου καὶ φανερώσαντος τοῦ Χριστοῦ τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὡς εἰς τίνα πεπιστεύκα-
 10 σιν οἱ μακάριοι μαθηταί; ἄρα εἰς ἄνθρωπον ἅγιον ἀπλῶς; Καίτοι πρὸ τοῦ σημείου ἠκολούθησαν αὐτῷ, τεθουμακότες ὡς ἅγιον, ἀλλὰ τεθέανται διὰ τοῦ σημείου τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον δύναμίν τε καὶ ἐξουσίαν ἔχοντα. Οὐκοῦν πεπιστεύκασιν ὡς εἰς Θεόν. Ἰστέον δέ, ὅτι πολλοὶ τῶν ἁγίων πολλὰ πεποιήκασι καὶ παράδοξα, καὶ
 15 ἐθαυμάσθησαν μὲν, ἐπίστευσε δὲ εἰς αὐτοὺς οὐδεὶς. Ἐχοι δ' ἂν τὴν ἰσὴν διάνοιαν. «Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει».

«Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον,
 20 ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ». Εἰ σωτηρίας ὁδὸς ἐστὶν ἢ πίστις ἢ εἰς τὸν Υἱόν, πῶς ἄρα πιστεύομεν εἰς αὐτόν; ἢ πῶς τὴν ἐκ τοῦ κρίνεσθαι διαφευξόμεθα δίκην; ἄρα γὰρ
 25 ὡς ἄνθρωπον καταδεξάμενοι, καὶ ἕτερον παρὰ τοῦτο οὐδέν; Εἶτα πῶς οὐκ ἀνθρώπων λατρεύσομεν. Ἀλλ' ὡς εἰς Θεόν· τοῦτο γὰρ ἀληθές. Τίς οὖν ὁ φάναι τολμῶν οὐκ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν Θεόν, οὐ δεδικαίωκεν ἢ πίστις τὴν ὑπ' οὐρανόν;

«Ἐγὼ οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ἣ ἔειπεν αὐτῷ· Ὁ
 30 υἱός σου ζῆ· καὶ ἐπίστευσε εἰς αὐτὸν αὐτός καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη». Ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν τοῦ βασιλικοῦ τὸν υἱὸν ὁ Χριστός,

τουῦ». Πιστεύομε ὁμως στὸ ὄνομά του ὄχι θεωρώντας τον κοινὸ ἄνθρωπο σὰν ἓνα ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ Θεὸ πού ἔγινε ἄνθρωπος. Γιατὶ δὲν εἶναι ἀνθρώπινο γνῶρισμα τὸ νὰ δίνει ἐξουσία νὰ γίνουν παιδιά τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ θεϊκὸ καὶ πάνω ἀπὸ τὴν κτίση. «Ὅταν λοιπὸν ἡ πίστις ἀπευθύνεται σ' αὐτόν καὶ αὐτὸς δίνει τὴ χάρις τῆς υἰοθεσίας, πῶς δὲν εἶνα Θεὸς ὁ Χριστός;

«Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀρχὴ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πού ἔκανε στὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, ὅποτε φανέρωσε τὴ δύναμη του καὶ πίστεψαν οἱ μαθητές του σ' αὐτόν»¹¹⁶. «Ἄρα, ἀφοῦ ἔγινε τὸ θαῦμα καὶ φανέρωσε ὁ Χριστὸς τὴ δύναμή του, σὰν σὲ ποιὸν πίστεψαν οἱ μακάριοι μαθητές του; Ἄραγε ἀπλῶς σὲ ἅγιο ἄνθρωπο; Μολονότι βέβαια πρὶν ἀπὸ τὸ θαῦμα τὸν ἀκολούθησαν θαυμάζοντάς τον ὡς ἅγιο, ἀλλὰ στὴ συνέχεια εἶδαν ἀπὸ τὸ θαῦμα ὅτι εἶχε τὴν ὑπεράνθρωπη δύναμη καὶ ἐξουσία. Ἄρα λοιπὸν πίστεψαν σ' αὐτόν ὡς πρὸς Θεὸ. Πρέπει ὁμως νὰ γνωρίζομε, ὅτι πολλοὶ ἅγιοι ἔκαναν πολλὰ καὶ παράδοξα, καὶ τοὺς θαύμασαν βέβαια, ἀλλὰ δὲν πίστεψε κανένας σ' αὐτούς. Ἐχει τὸ ἴδιο νόημα καὶ τὸ ἐξῆς: «Ὅταν ἦταν τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα στὰ Ἱεροσόλυμα, πίστεψαν πολλοὶ στὸ ὄνομά του, βλέποντας τὰ θαύματα πού ἔκανε»¹¹⁷.

«Δὲν ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του στὸν κόσμον, γιὰ νὰ κρίνει τὸν κόσμον, ἀλλὰ νὰ σωθεῖ ὁ κόσμος ἀπὸ αὐτόν. Ὅποιος πιστεύει σ' αὐτόν δὲν καταδικάζεται, ἐνῶ ὅποιος δὲν πιστεύει, ἤδη ἔχει καταδικασθεῖ, ἐπειδὴ δὲν πίστεψε στὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»¹¹⁸. «Ἄν εἶναι ἡ πίστις στὸν Υἱὸ ὁδὸς σωτηρίας, πῶς τότε πιστεύομε σ' αὐτόν; Ἡ πῶς θὰ διαφύγομε τὴν τιμωρίαν τῆς δίκης; Ἄραγε ἀποδεχόμενοι αὐτόν ὡς ἄνθρωπο καὶ τίποτε πέρα ἀπὸ αὐτό; Καὶ πῶς τότε δὲν θὰ τὸν λατρεύσομε ὡς ἄνθρωπο; Ἀλλὰ βέβαια δεχόμενοι αὐτόν ὡς Θεὸ· γιατί αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος πού τολμᾷ νὰ πεῖ, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθινὰ Θεός, ἐκεῖνος πού ἡ πίστις σ' αὐτόν χάρισε τὴν δικαίωση στὸν κόσμον;

«Κατάλαβε λοιπὸν ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ ὅτι θεραπεύθηκε τὴν ὥρην ἐκείνη πού τοῦ εἶπε, Ὁ υἱός σου ζεῖ. Καὶ πίστεψε σ' αὐτόν ἐκεῖνος καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του»¹¹⁹. Ἀνέστησε ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς νε-

118. Ἰω. 3, 17-18.

119. Ἰω. 4, 53.

εἰρηκῶς αὐτῶ· «Πορεύου, ὁ υἱός σου ζῆ». Εἶτα πεπίστευκε πανοι-
κί. Ἐρ' οὖν διὰ τῆς οὕτω μεγάλης καὶ θεοπρεποῦς ἐξουσίας ὡς εἰς
ἄνθρωπον πεπίστευκεν ὁ βασιλικός, ἢ Θεὸν ἔγνω κατὰ φύσιν ὄντα
αὐτὸν καὶ ζωοποιοῦντα μετ' ἐξουσίας οὐς ἂν ἔλοιτο καὶ μόνῳ
5 ῥήματι; Ἄλλ' ἔστι δῆλον ὅτι πεπίστευκεν ὡς Θεῷ.

«Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ
πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Πέπομφεν ἡμῖν ἐξ
οὐρανῶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸν ἴδιον Υἱόν, «ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων
εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον». Πῶς οὖν ἐν τού-
10 τοις φησί, ζωὴν αἰώνιον ἔχειν τὸν πιστεύοντα τῷ πέμψαντι αὐτόν;
Εἰς τίνα λοιπὸν ἢ πίστις; ἄρα ὡς εἰς δύο θεούς, τὸν Πατέρα καὶ τὸν
Υἱόν; Μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὡς εἰς ἓνα Θεὸν καὶ ἀληθινόν. Οὐκοῦν, εἴ
τις πιστεύσειεν εἰς Χριστόν, πεπίστευκεν εἰς Θεόν· καὶ εἰ πιστεύ-
σειεν εἰς Θεὸν Πατέρα, πεπιστευκῶς ἔσται καὶ εἰς τὸν ἓνα Κύριον
15 Ἰησοῦν τὸν Χριστόν.

«Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον
τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος». Εἰ τὸ τῷ Θεῷ
δοκοῦν ἐπιτελοῦμεν πιστεύοντες εἰς Χριστόν (αὐτὸν γὰρ ἀληθῶς
ἀπέστειλεν ὁ Πατὴρ εἰς τὸν κόσμον, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος καθ'
20 ἡμᾶς), πῶς οὐκ ἂν εἴη Θεὸς ἀληθινός; Οὐ γὰρ ἂν ἦν ἔργον Θεοῦ
τὸ πιστεύειν εἰς αὐτόν.

«Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει
εἰς ἐμέ, ἀλλὰ εἰς τὸν πέμψαντά με. Καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν
πέμψαντά με». Εἶτα προσεπάγει τούτοις· «Ἐγὼ ἐξ ἑμαντοῦ οὐκ
25 ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκε τί
εἶπω καὶ τί λαλήσω». Ὅτε τοίνυν κατ' ἐντολὰς τοῦ Πατρὸς, καὶ ὡς
ἄνθρωπος λέγη, τὴν πίστιν τὴν εἰς αὐτόν, εἰς τὸν πέμψαντα αὐτόν
ἀναφέρει, καὶ ὁ θεωρῶν αὐτόν, θεωρεῖ τὸν πέμψαντα αὐτόν, τίς ὁ
φάναι τολμῶν οὐκ εἶναι Θεὸν αὐτόν, καὶ τοῦτον ἀληθινόν; Ὅμοι-
30 ον δὲ τούτῳ· «Πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμέ πιστεύετε».

120. Ἰω. 4, 49.

121. Ἰω. 5, 24.

122. Ἰω. 3, 16.

123. Ἰω. 6, 29.

124. Ἰω. 12, 44.

125. Ἰω. 12, 49.

126. Ἰω. 14, 1.

κρούς τὸν υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ παλατιοῦ λέγοντας σ' αὐτόν, «Πήγαινε, ὁ υἱός σου ζεῖ»¹²⁰. Ἔπειτα πίστεψε αὐτὸς καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του. Ἔρα λοιπὸν ὁ παλατιανὸς ἔπειτα ἀπὸ τὴν τόσο μεγάλη καὶ θεία δύναμη ποὺ ἐκδηλώθηκε πίστεψε στὸν Χριστὸ σὰ νὰ ἦταν ἄνθρωπος, ἢ κατάλαβε ὅτι ἦταν ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ καὶ ἔδινε ζωὴ σὰν Κύριος σὲ ὅσους ἤθελε καὶ μὲ τὸ λόγο τοῦ μόνο; Εἶναι βέβαια φανερὸ ὅτι τὸν πίστεψε ὡς Θεό.

«Σᾶς διαβεβαιῶν, ὅτι ὅποιος ἀκούει τὸ λόγο μου καὶ πιστεύει σ' αὐτόν ποὺ μ' ἔστειλε, ἔχει ζωὴ αἰώνια»¹²¹. Μᾶς ἔστειλε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τὸν Υἱὸ τοῦ «για νὰ μὴ χαθεῖ κανένας ποὺ πιστεύει σ' αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια»¹²². Πῶς λοιπὸν μ' αὐτὰ λέγει ὅτι ἔχει ζωὴ αἰώνια ὅποιος πιστεύει σ' αὐτόν ποὺ τὸν ἔστειλε; Σὲ ποιὸν λοιπὸν ἀπευθύνεται ἡ πίστη; Ἄραγε σὰν σὲ δύο θεοὺς, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ; Μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ὡς πρὸς ἓνα καὶ ἀληθινὸ. Ἄρα λοιπὸν ὅποιος πιστέψει στὸν Χριστὸ, ἔχει πιστέψει στὸν Θεό. Κι ἂν πιστέψει στὸν Θεὸ Πατέρα, ἔχει πιστέψει καὶ στὸν ἓνα Κύριο Ἰησοῦ τὸν Χριστό.

Ἐκρίθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ τοὺς εἶπε· Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θέλει ὁ Θεὸς νὰ κάνετε, νὰ πιστέψετε σ' αὐτόν ποὺ ἐκεῖνος ἀπέστειλε»¹²³. Ἄν πράττομε αὐτὸ ποὺ ἀρέσει στὸν Θεὸ πιστεύοντας στὸν Χριστό (γιατὶ αὐτὸν ἔστειλε ἀληθινὰ ὁ Πατέρας στὸν κόσμο, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς), πῶς μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι Θεὸς ἀληθινός; Γιατὶ δὲν θὰ ἦταν ἐπιδίωξη τοῦ Θεοῦ νὰ πιστεύομε σ' αὐτόν.

Ἐκεῖνος ἀναφώνησε καὶ εἶπε· Ὅποιος πιστεύει σ' ἐμένα, δὲν πιστεύει σ' ἐμένα, ἀλλὰ σὲ ἐκεῖνον ποὺ μ' ἔστειλε. Κι ὅποιος βλέπει ἐμένα, βλέπει ἐκεῖνον ποὺ μ' ἔστειλε»¹²⁴. Ἔπειτα προσθέτει σ' αὐτὰ· «Ἐγὼ δὲν εἶπα τίποτα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου, ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου ποὺ μ' ἔστειλε, αὐτὸς μοῦ ἔδωσε ἐντολὴ τί νὰ πῶ καὶ τί νὰ κηρύξω»¹²⁵. Ὅταν λοιπὸν μὲ ἐντολὴ τοῦ Πατέρα, ἀκόμα καὶ ἂν μιᾶ σὰν ἄνθρωπος, τὴν πίστη στὸ πρόσωπό του τὴν ἀποδίδει σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔστειλε, καὶ λέγει ὅτι ὅποιος βλέπει αὐτόν, βλέπει ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔστειλε, ποιὸς τολμᾶ νὰ πεῖ ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι Θεὸς ἀληθινός; Ὅμοιο μ' αὐτὸ εἶναι καὶ τοῦτο· «Πιστεύετε στὸν Θεό, καὶ σ' ἐμένα πιστεύετε»²⁶.

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου.

«Πλὴν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔλθων, ἄρα εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;». Ὅταν ὁ Χριστὸς ἐξ οὐρανοῦ παραγένηται, ποίαν ἄρα ζητήσῃ πίστιν ἐν ἡμῖν; Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς 5 βούλεται πιστεύεσθαι, τίς ὁ ἀπιστήσας αὐτῷ; Ἐνεκάλουν γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες «Διατί σύ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν;». Ἕλληνες δὲ σταυρὸν ἀκούοντες καὶ θάνατον, ὡς περὶ ἀνθρώπου κοινῷ διάκεινται καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἑνός. Ποίαν οὖν ἄρα 10 πίστιν ζητεῖ, ἢ δηλονότι τὴν ἐκκεκηρυγμένην διὰ τῶν θεηγόρων, οἳ καὶ αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γεγονάσι τοῦ Λόγου; Ἐφη τοίνυν Ἰωάννης, ὅτι «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Γέγονε δὲ σὰρξ μετὰ τοῦ μεῖναι Θεός. Αὕτη τοίνυν ἡ πίστις ἐν ἡμῖν παρ' αὐτοῦ ζητηθήσεται κατὰ καιρούς.

Τέλος τοῦ πρώτου λόγου προσφωνητικοῦ παρὰ Κυρίλλου ἐπι- 15 σκόπου Ἀλεξανδρείας, πρὸς τὰς εὐσεβεστάτας δεσποίνας.

Ἐκ τῆς Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ.

«Ὁ Υἱὸς ὅμως τοῦ ἀνθρώπου ὅταν ἔρθει, θὰ βρεῖ ἄραγε τὴν πίστη ἐπάνω στὴ γῆ;»¹²⁷. Ὅταν ἔρθει ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ποῖα πίστη θὰ ζητήσῃ ἀπὸ ἡμῶν; Γιατί, ἂν θέλῃ νὰ τὸν πιστεύομε σὰν ἄνθρωπο ὅμοιο μὲ μᾶς, ποῖος θ' ἀπιστήσῃ σ' αὐτόν; Πράγματι τὸν κατηγοροῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντας: «Γιατί ἐσύ, ἐνῶ εἶσαι ἄνθρωπος, κάνεις τὸν ἑαυτὸ σου Θεὸ;»¹²⁸. Οἱ ἐθνικοὶ πάλι, ἀκούοντας σταυρὸ καὶ θάνατο, τὸν ἀντιμετωπίζουν σὰν κοινὸ ἄνθρωπο καὶ ἓνα ἀπὸ τοὺς ὁμοίους μὲ μᾶς. Ποῖα πίστη λοιπὸν ζητεῖ; ἢ εἶναι φανερό, ὅτι ζητεῖ τὴν πίστη πού κήρυξαν οἱ θεῖοι διδάσκαλοι, πού ἔγιναν καὶ αὐτόπτες καὶ ὑπηρέτες τοῦ Λόγου¹²⁹; Εἶπε λοιπὸν ὁ Ἰωάννης, «Ὁ Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος»¹³⁰. Κι ἔγινε βέβαια ἄνθρωπος, μένοντας ὅμως καὶ Θεός. Αὕτῃ λοιπὸν τὴν πίστη θὰ ζητήσῃ ἀπὸ ἡμῶν ὅταν ἔρθῃ ὁ καιρός.

Ἐδῶ τελειώνει ὁ πρῶτος προσφωνητικὸς λόγος ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ἀλεξανδρείας Κύριλλο πρὸς τὶς εὐσεδέστατες βασιλίσσης.

127. Λουκᾶ 18, 8.

129. Λουκᾶ 1, 2.

128. Ἰω. 10, 33.

130. Ἰω. 1, 14.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ
ΤΑΙΣ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΑΙΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙΣ

Περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως.

Α'. Τοῖς τὸ θεῖον καὶ οὐράνιον ἱερουργοῦσι κήρυγμα, διὰ
φωνῆς Ἡσαίου παρακελεύεται λέγων ὁ τῶν ὅλων Θεός «Ἐπ' ὄρος
ὑψηλὸν ἀνάβηθι, ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών· ὑψωσον τῇ ἰσχύϊ τὴν
5 φωνήν σου, ὁ εὐαγγελιζόμενος Ἱερουσαλήμ· ὑψώσατε, μὴ φο-
βεῖσθε». Χρῆναι γὰρ ἔγωγέ φημι τοὺς τεταγμένους εἰς ἱερουργίαν,
καὶ τὸ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ λαλοῦντας μυστήριον,
οὐ κατερομιμένον ἔχειν καὶ χαμαιριφές τὸ φρόνημα, καὶ ὄκνω
νικώμενον καὶ δειλίαις συνεσταλμένον, ἀλλ' ὑψοῦ μὲν ὥσπερ εὐ
10 βεβηκότα τὸν νοῦν, καὶ οἰονεῖ πως ἐν ὄρει κείμενον, οὕτω τε τῶν
τῆς ἀληθείας δογμάτων τὸ ἐξαιρετικὸν κάλλος περιαθρεῖν σπου-
δάζοντα· ποιεῖσθαι δὲ καὶ τοὺς λόγους ἐν παρρησίᾳ, κἂν εἴ τινες
εἶεν οἱ μυσταγωγούμενοι σκληροὶ καὶ δυσάγωγοι, καὶ οἷον ἵπποι
τινὲς ἀγέρωχοι καὶ ἐξήνιοι, περὶ ὧν πού καὶ αὐτὸς φησιν ὁ μακά-
15 ριος Δαυὶδ πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεόν· «Ἐν χαλινῷ καὶ ἐν κημῶ τὰς
σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις, τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ». Εἰ δὲ καὶ
τοῖς οὕτως ἔχουσι φρενὸς προσβάλλειν ἀναγκαῖον, πῶς οὐκ ἂν
γένοιτο τῶν ἄγαν σφαλερωτάτων τὸ ἐλέσθαι σιγήν, καὶ μὴ ταῖς

1. Ἦσ. 40, 9.

2. Ψαλμ. 31, 9.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ
ΣΤΙΣ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΕΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΕΣ

Για τήν ὀρθή πίστη.

1. Σ' αὐτούς πού καλλιεργοῦν τὸ θεῖο καὶ οὐράνιο κήρυγμα δίνει ἐντολή ὁ Θεὸς τῶν ὄλων μέσω τοῦ Ἡσαΐα, λέγοντας: «Ἀνέβα σὲ ὄρος ὑψηλό, ἐσὺ πού κηρύττεις τὸ χαρμόσυνο μήνυμα στὴ Σιών ὑψωσε δυνατὴ τὴ φωνή σου, ἐσὺ πού φέρνεις εὐχάριστες εἰδήσεις στὴν Ἱερουσαλήμ· Φωνάξτε δυνατὰ, μὴ φοβᾶστε»¹. Πρέπει δηλαδή, ὅπως ἐγὼ νομίζω, ὅσοι ἔχουν ταχθεῖ στὸ ἱερὸ ἔργο καὶ κηρύττουν τὸ μυστήριον τοῦ Σωτήρα ὄλων μας Χριστοῦ, νὰ μὴν ἔχουν φρόνημα ταπεινὸ καὶ ἐξουθενωμένο, καὶ πού κυριεύεται ἀπὸ δισταγμὸ καὶ δειλία, ἀλλὰ νὰ ἀνεβαίνει ψηλὰ καὶ νὰ πατάει ὁ νοῦς σταθερά, σὰ νὰ εἶναι πάνω σὲ ὄρος ἀνεβασμένος, καὶ ἔτσι νὰ φροντίζει νὰ κοιτάζει ἀπὸ παντοῦ τὸ ἐξαιρετὸ κάλλος τῶν δογμάτων τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ καὶ κάνουν τὸ κήρυγμά τους μὲ θάρρος, ἀκόμα καὶ ἂν κάποιον ἀπὸ τοὺς διδασκόμενους εἶναι σκληροὶ καὶ δύσκολοι πείθονται καὶ μοιάζουν μὲ ἄλογα ἀγέρωχα καὶ δύσκολα χαλιναγωγούμενα, σὰν ἐκείνους γιὰ τοὺς ὁποίους λέγει κάπου καὶ ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Δαβὶδ στὸν Θεὸ τῶν ὄλων «Μὲ χαλινάρια καὶ φίμωτρα νὰ σφίξεις τὰ σαγόνια ἐκείνων πού δὲν ἔρχονται κοντὰ σου»². Ἀλλὰ ἂν πρέπει νὰ ἐπιτεθοῦμε καὶ σὲ ἐκείνους πού σκέφτονται ἔτσι, πῶς δὲν θὰ ἀποδειχθεῖ μέγιστο σφάλμα τὸ νὰ προτιμήσομε τὴ σιωπὴ καὶ νὰ μὴν

εὐσεβέσιν ὑμῶν ἀκοαῖς ἐνιέναι πλειστάκις, καθάπερ τι νᾶμα γλυκὺ καὶ ζωοποιόν, τῶν ἱερῶν Γραμμάτων τὴν γνῶσιν, ὅπερ ἡμῖν καὶ πάλαι Θεὸς ὑπισχνεῖτο, λέγων διὰ φωνῆς Ἑσαίου, «Καὶ ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Σωτηρίου»; Σωτηρίου
 5 δὲ πηγὰς εἶναί φαμεν τοὺς ἁγίους προφήτας, εὐαγγελιστάς τε καὶ ἀποστόλους, οἱ τὸν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καὶ σωτήριον τῷ κόσμῳ βρῦνουν λόγον, χορηγοῦντος αὐτοῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἅπασάν τε οὕτω κατευφραίνουσι τὴν ὑπ' οὐρανόν.

Φέρε τοίνυν, εἰς τὰ βάθη τῶν παρ' αὐτοῦ ἐννοιῶν καθιέντες
 10 τὸν νοῦν, τῆς ἀληθείας τὴν εὐρεσιν ἐκεῖθεν ἀντλήσωμεν. Γηπῶνοι μὲν οὖν ἐξ ἀγρῶν τὰ εὐοσμήτατα τῶν ἀνθέων κατὰ καιροὺς ἀποκείραντες, εἶτα ταῦτα ταλάροις ἐνθέντες, ἀποφέρουσι τοῖς δεσπόταις, οἱ δὲ καὶ λίαν ἀσμένως προσίενταί τε καὶ τοῖς ἐξ ὠρῶν ἐπιγάννυνται. Ἡμεῖς δέ, ὅσοι τὸ διδασκαλικὸν ἔχομεν ἐπιτήδευμα,
 15 καθάπερ ἐξ ἀγροῦ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, οὐκ εὐμάραντον θέαν προσκομίζομεν ἀνθέων, λόγους δὲ μᾶλλον καὶ μυσταγωγίαν τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος, ἀμάραντον ἔχουσαν τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας τὸ κάλλος, εὐωδιάζουσάν τε καὶ μάλα πλουσίως τὸ αὐτοῦ μυστήριον. Γέγραπται γάρ, ὅτι «Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν τῷ Θεῷ».

20 Β. Πρόσεμι δὴ οὖν ἀνατιθεῖς τὸν λόγον ὑμῖν ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις πεποιήται δέ μοι περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως, ἥπερ ἂν γένοιτο παρ' ὑμῶν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Πρέπει γὰρ ὑμῖν δὴ μάλιστα ταῖς οὕτως ὁσίαις καὶ θεοφιλεστάταις, ὁμοῦ τοῖς τῆς βασιλείας ὑπερτάτοις ἀνχήμασι καὶ τῆς
 25 εἰς Χριστὸν ἀγάπης τὸν στέφανον ἀναδήσασθαι. Ἦδη μὲν οὖν ταῖς ἀοιδίμοις ὑμῶν ἐφήρμοσται κορυφαῖς, καὶ ἀτελευτήτοις ὑμᾶς εὐκλείαις ὁ τῶν ὄλων καταφαιδρύνει Θεός Ὑπὲρ γοῦν τοῦ καὶ ἔτι μειζόνως καταλαμπρύνεσθαι, τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν ἀκριβῆ τε καὶ ἀκιβδῆλευτον γνῶσιν ἐχούσας εἰς νοῦν, συντέθεικα
 30 τὸ λογίδιον, διὰ πάσης ἐννοίας καταδεικνύς, ὅτι, «ὥσπερ ἐστὶν εἷς Θεός ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, οὕτω καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, ἐν δὲ δήπου πάντως καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγι-

ρίχνουμε συνέχεια στις εὐσεβεῖς ἀκοές σας, σὰν κάποιο νόμα γλυκὸ καὶ ζωοποιὸ τῆ γνώση τῶν ἱερῶν Γραμμάτων, πράγμα ποὺ ὁ Θεὸς καὶ ἀπὸ παλαιὰ μᾶς ὑποσχόταν λέγοντας μέσω τοῦ Ἡσαΐα: «Ἀντλεῖστε νερὸ μὲ χαρὰ ἀπὸ τὶς πηγές τοῦ Σωτηρίου»³; Πηγές βέβαια Σωτηρίου λέμε ὅτι εἶναι οἱ ἅγιοι προφῆτες, οἱ εὐαγγελιστὲς καὶ οἱ ἀποστόλοι, ποὺ ἀναβλύζουν τὸν ἀπὸ ἄνω καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σωτήριο λόγο στὸν κόσμον, ποὺ τοὺς τὸν χορηγεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ ἔτσι γεμίζουν μὲ εὐφροσύνη ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη.

Ἐμπρὸς λοιπὸν ἅς θυθιστοῦμε νοερὰ στὰ βάθη τῶν ἐννοιῶν ποὺ πηγάζουν ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἅς ἀντλήσουμε ἀπὸ ἐκεῖ τὴν εὕρεση τῆς ἀλήθειας. Οἱ γεωπόννοι λοιπὸν δρέποντας ἀπὸ τοὺς ἀγρούς τὰ πιὸ εὖοσμα ἀνθη τῆς ἐποχῆς, τὰ προσκομίζουν μέσα σὲ κἀνιστρα στοὺς κυρίους τους, καὶ αὐτοὶ τὰ δέχονται μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση καὶ λάμπουν ἀπὸ χαρὰ μὲ τὰ δῶρα τῆς ἐποχῆς. Ἐμεῖς πάλι, ὅσοι ἀσκοῦμε τὸ ἔργο τοῦ δασκάλου, προσκομίζομε ἀπὸ τὴν ἅγια Γραφή, σὰν ἀπὸ ἀγρό, ὅχι θέαμα λουλουδιῶν ποὺ μαραίνονται, ἀλλὰ μᾶλλον λόγους καὶ ἱερὴ διδασκαλία, τὴν ὁποία χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα καὶ ποὺ ἔχει ἀμάραντη τὴν ὁμορφιά τῆς εὐσεβείας πρὸς τὸν Χριστό, ποὺ εὐωδιάζει, καὶ πολὺ πλούσια μάλιστα, τὸ μυστήριον αὐτοῦ. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ ὅτι «Εἶμαστε εὐωδία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεό»⁴.

2. Ἐρχομαι λοιπὸν ἀφιερώνοντας τὸ λόγο σ' ἐσᾶς τὶς εὐσεβέστατες βασιλίσσες, καὶ ὁ λόγος μου ἀφορᾷ στὴν ὀρθὴ καὶ ἀμώμητη πίστη, ποὺ μπορεῖ νὰ προσφερθεῖ ἀπὸ σᾶς στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Γιατὶ πρέπει ὅλως ἰδιαίτερα σ' ἐσᾶς τὶς τόσο σεμνὲς καὶ τόσο θεοφιλεῖς μαζί μὲ τὰ ὑπέρτατα ἀξιώματα τῆς βασιλείας νὰ σᾶς σταφανώσουμε καὶ μὲ τὸ στεφάνι τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστό. Ἦδη ἔχει τοποθετηθεῖ στὶς σεβαστὲς κορυφές σας καὶ μὲ ἀτελείωτη δόξα σᾶς καταλαμπρύνει ὁ Θεὸς τῶν ὅλων. Μὲ σκοπὸ λοιπὸν νὰ γίνῃ ἀκόμα μεγαλύτερη ἡ λαμπρότητά σας, ἔχοντας στὸ νοῦ σας τὴν ἀκριβῆ καὶ γνήσια γνώση τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ, συνέθεσα τὸν σύντομον αὐτὸν λόγο, θέλοντας νὰ δείξω μὲ κἀθε σκέψη μου, ὅτι, «ὅπως ὑπάρχει ἓνας Θεὸς, ὁ Πατέρας, ἔτσι ὑπάρχει καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔγιναν τὰ πάντα, καὶ βέβαια ἓνα ὁπωσδήποτε

3. Ἦσ. 12, 3.

4. Β' Κορ. 2, 15.

ον». Καὶ τῶν εἰς δύο μεριζόντων υἱοὺς τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον, ὀρθὰ φρονεῖν ἐγνωκότες οὐκ ἀνεξόμεθα. Οὐ γὰρ ἕτερον εἶναί φασιν Υἱὸν τὸν πρὸ παντός αἰῶνος γεγεννημένον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἕτερον δὲ τὸν ἐν ἐσχάτοις και-
5 ροῖς γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον· ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν καὶ πρὸ τῆς πρὸς σάρκα συνόδου καὶ ἐνώσεως ἀληθοῦς, καὶ μετὰ τοῦτο ἔτι. Ὁ γὰρ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς κατὰ φύσιν Υἱός, ἐμ-
ψυχόν τε καὶ ἔννον ἐαυτῷ σῶμα λαβὼν, γεγέννηται σαρκικῶς διὰ
τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, καὶ οὐκ εἰς σάρκα
10 τραπεῖς (μὴ γένοιτο!), προσλαβὼν δὲ μᾶλλον αὐτήν, καὶ τοῦ εἶναι Θεός οὐκ ἡμεληκῶς μεμένηκε γὰρ καὶ οὕτω τῶν ὅλων Δεσπότης

Γ. Ταῦτα φρονεῖν δεδιδάγμεθα. Σοφοῖς γὰρ ἡμᾶς παραγγέλ-
μασιν οἱ τῶν ἁγίων ἀποκομίζουσι λόγοι πρὸς γε τὸ χρῆναι φιλο-
τηρεῖν τὸ τοῖς ἱεροῖς Γράμμασιν ὅτι μάλιστα δοκοῦν, καὶ τὴν ἐν
15 τοῖς θείοις δόγμασιν ἀλήθειαν κατασκέπτεσθαι, λεπτόν ἐνιέντας τοῖς περὶ Χριστοῦ λαλουμένοις τὸν νοῦν «Καθαίρουντες μὲν λογισ-
μοὺς, καὶ πᾶν ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν αὐτοῦ». Ἐχον-
τος γὰρ ἀραρότως καὶ ὁμολογουμένου παρὰ πᾶσιν, ὅτι καὶ ἐν μορ-
20 φῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχων ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν Λόγος, «οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγάσαστο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν· ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπεινώσεν ἐαυ-
τόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»·
25 πᾶσά πως ἀνάγκη θεοφιλοῦς ἐπινοίας ἐπίμεστον ἔχειν τὸν νοῦν, τὸν ᾧπερ ἂν γένοιτο σκοπὸς διακρίνειν εὖ μᾶλα τῶν περὶ αὐτοῦ γεγραμμένων τὴν δύναμιν, ἵνα ἐν ταυτῷ Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρω-
πος ὁ αὐτὸς ὑπάρχων ἐπιγινώσκηται, καὶ τὸ εἶναι Θεὸς ἀπαραποι-
ήτως ἔχων (ἄτρεπτος γὰρ ἢ τοῦ Λόγου φύσις), καὶ τὸ τῆς κενώσε-
30 ως μέτρον οὐ παραιτούμενος. Ἐπερυθριά γὰρ οὐδαμῶς τοῖς ἰδίους σκέμμασιν, ὁ κένωσιν τὴν ἐθελούσιον οἰκονομικῶς δι' ἡμᾶς ὑπο-

τε εἶναι καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα»⁵. Καὶ γνωρίζοντας νὰ πιστεύομε ὀρθά, δὲν θ' ἀνεχθοῦμε αὐτοὺς ποὺ χωρίζουν τὸν ἕνα Χριστὸ καὶ Υἱὸ καὶ Κύριο σὲ δύο υἱούς. Γιατὶ δὲν λέμε ὅτι εἶναι ἄλλος Υἱὸς ἐκεῖνος ποὺ πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες γεννήθηκε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ ἄλλος αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε τοὺς τελευταίους καιροὺς ἀπὸ γυναῖκα καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τοῦ νόμου, ἀλλὰ εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν σύνδεσμή του καὶ τὴν ἀληθινὴ ἔνωσή του μὲ τὴ σάρκα, καὶ ἀκόμα καὶ ἔπειτ' ἀπὸ αὐτό. Γιατὶ ὁ κατὰ φύσιν Υἱὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἀφοῦ ἔλαβε ἔμψυχο καὶ μὲ νοῦ σῶμα, γεννήθηκε σωματικὰ ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο καὶ Θεοτόκο Μαρία, χωρὶς νὰ μεταβληθεῖ σὲ σάρκα (μὴ γένοιτο!), ἀλλὰ μᾶλλον προσέλαβε αὐτὴν χωρὶς νὰ παύσει νὰ εἶναι Θεός. Γιατὶ καὶ ἔτσι ἔχει μείνει Δεσπότης τῶν ὅλων.

3. Αὐτὰ διδαχθήκαμε νὰ πιστεύομε. Γιατὶ μὲ σοφὰ παραγγέλματα οἱ λόγοι τῶν ἁγίων μᾶς ὠθοῦν στὸ χρέος νὰ τηροῦμε πρόθυμα ὅσο εἶναι δυνατόν αὐτὸ ποὺ διδάσκουν τὰ ἱερὰ Γράμματα, καὶ νὰ στοχαζόμαστε τὴν ἀλήθεια τῶν θείων δογμάτων, ἐμβαθύνοντας μὲ ὀξύνοια στὰ λεγόμενα περὶ Χριστοῦ, «Ἀνατρέποντας βέβαια τοὺς συλλογισμοὺς καὶ κάθε ἔπαρση ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, συγκρατώντας ὅμως κάθε ἔννοια ποὺ ὀδηγεῖ στὴν ὑπακοή μας σ' αὐτόν»⁶. Ἐπειδὴ ὅμως συμφωνοῦν καὶ τὸ ὁμολογοῦν ὅλοι, ὅτι, ἐνῶ εἶχε τὴ μορφή καὶ τὴν ἰσότητά τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ὁ Λόγος ποὺ κατὰ φύσιν προῆλθε ἀπὸ αὐτόν, «δὲν θεώρησε σὰν κάτι πρὸς ἀρπαγὴ τὴν ἰσότητά του μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του λαμβάνοντας μορφή δούλου, καὶ ἀφοῦ ἔγινε ὁμοῖος μὲ ἄνθρωπο καὶ παρουσιάσθηκε μὲ σχῆμα ἀνθρώπου, ταπεινώθηκε καὶ ἔδειξε ὑπακοή μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ»^{6α}, εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ ἔχομε τὸ νοῦ γεμᾶτο ἀπὸ θεοφιλεῖς σκέψεις, μὲ σκοπὸ νὰ διακρίνει σωστὰ τὸ νόημα ὅσων ἔχουν γραφεῖ γι' αὐτόν, ὥστε συγχρόνως νὰ ἀναγνωρίζει ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος, ἔχοντας ἀμετάβλητο τὸ ὅτι εἶναι Θεός (γιατὶ ἡ φύσιν τοῦ Λόγου εἶναι ἀμετάβλητη), καὶ μὴ ἀπαρνούμενος τὸ μέτρο τῆς ταπεινώσεώς του. Γιατὶ καθόλου δὲν ἔχει νὰ ντραπεῖ τὴν ἀπόφασή του, αὐτὸς ποὺ ὑπέμεινε γιὰ χάριν μας μὲ τὴ θέλησή του τὴν ταπεινώσει κατ' οἰκονο-

μείνας. Δεῖ τοίνυν αὐτὸν καὶ τοῖς τῆς θεότητος ἀξιώμασιν ὄρασθαι διαπρεπῆ, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ομικροπρεπείας οὐκ εἰς ἅπαν ἀπηλλαγμένον διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἀπαιτούσης τοῦτο τῆς οἰκονομίας. Εἰ γὰρ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος γέγονε σὰρξ, τουτέστιν ἄνθρωπος, κατὰ
5 γε τό, «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα», θορυβεῖτω μηδένα, κἄν εἰ λέγοιτό τι περὶ αὐτοῦ παρὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, τῶν ὅσα ἐστὶν ἀνθρωποπρεπῆ, περιαθρεῖτω δὲ μᾶλλον αὐτοῦ τὴν ὑπερκόσμιον δόξαν ἐκ δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς τῆς θεοπρεποῦς τε καὶ ἀνωτάτω.

10 Δ'. Ἡ δὲ ἦν μάλιστα παραλύειν εἰκὸς τὸν τῶν ἀπλουστέρων δύνασθαι νοῦν, ταῦτα δὴ, κατὰ γε τὸ ἐγκωροῦν, καὶ ὡς ἐνὶ καλῶς διατρανοῦν πειράσομαι, παρατιθείς ἐκάστω ῥητῶ τὴν ἀποχρῶσαν λύσιν εἰς διασάφησιν, Θεοῦ πάλιν ἡμῖν κατευθύνοντος καὶ τὴν εἰς τοῦτο τρίβον. «Δίδωσι γὰρ ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει
15 πολλῇ», καθά φησιν ὁ θεσπέσιος Μελωδός. Ἐν μὲν οὖν τῷ λόγῳ τῷ πρὸς ἡμῶν γεγονότι πρὸς τὰς ἀγίας παρθένους, τῶν ἐτομοτέρων ῥητῶν, καὶ οὐδὲν ἐχόντων τὸ δυσχερὲς εἰς κατάληψιν, πλείστην ὄσσην πεποιήμεθα τὴν παράθεσιν, ἐν δέ γε τῷ προκειμένῳ, τῶν ἀσαφεστέρων πεποιήμεθα μνήμην ἔδει γάρ, ἔδει τὸ θεοφιλὲς ὑμῶν
20 κράτος καὶ ταῦτα εἰδέναι, κάκεῖνα μὴ ἀγνοεῖν, ὡς ἂν δι' ἀμφοῖν τὸ ἀρτίως ἔχον εἰς γνώσιν, καθάπερ τι φῶς, ταῖς εὐαγεσιτάταις ὑμῶν εἰσοικίζοιτο διανοίαις. Σκοπὸς δέ μοι τὰ ἐφ' ἐκάστω διερμηνεύοντι βραχυλογεῖν ὡς οἷόν τε· προτετάξεται δὲ τῶν ἄλλων ὁ περὶ τῆς κενώσεως λόγος. Ἰστέον δ' οὖν ὁμῶς ἐκεῖνο· ὅταν γὰρ ἡμῖν ὀνομά-
25 ζηται Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον προσήκει νοεῖν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον.

Ε'. «Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς κεφαλὴ ὁ Χριστὸς ἐστὶ, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, κεφαλὴ δὲ τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκὸς (τουτέστιν Ἀδάμ), ὁ
30 δεύτερος ἐξ οὐρανοῦ (δῆλον δὲ ὅτι ὁ Χριστὸς)· ἀλλ' ὥσπερ ἐφορέ-

7. Ἰωήλ 3, 1.

8. Ψαλμ. 67, 12.

μία. Πρέπει λοιπόν και με τις τιμές της θεότητας να διαπρέπει, και να μην είναι τελείως ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τῆ δική μας μικρότητα λόγω τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του, πράγμα πὸ ἀποτελεῖ ἀπαίτηση τῆς οἰκονομίας. Ἐν ἑκείνῳ, ἐνῶ εἶναι Θεὸς ὁ Λόγος, ἔγινε σάρκα, δηλαδή ἀνθρώπος, σύμφωνα μὲ τὸ λεγόμενο, «Θὰ χύσω ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μου σὲ κάθε σάρκα»⁷, νὰ μὴν θορυβεῖ κανέναν ἔστω κι ἂν λέγεται γι' αὐτὸν ἀπὸ τῆ θεόπνευστη Γραφή κάτι ἀπὸ ὅσα ἀρμόζουν στὸν ἀνθρώπο, ἀλλὰ μᾶλλον ἂς ἐξετάζει μὲ προσοχὴ τὴν ὑπερέκσταση δόξα του ἀπὸ τῆ θεία καὶ ὑψίστη δύναμη καὶ ὑπεροχὴ του.

4. Αὐτὰ πὸν μποροῦν ὅλως ἰδιαίτερα νὰ παραλύουν τὸ νοῦ τῶν ἀπλούστερων ἀνθρώπων, αὐτὰ τώρα κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ ὅσο γίνεται πιὸ καλὰ, θὰ ἐπιχειρήσω νὰ διασαφηνίσω, παραθέτοντας σὲ κάθε χωρίο τὴν κατάλληλη ἐξήγηση γιὰ τὴ διασάφισή του, ὁμαλοποιώντας ὁ Θεὸς πάλι καὶ αὐτὸν τὸν δρόμο μας. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ θεσπέσιος Ψαλμωδός, «Δίνει λόγο μεγάλης δύνამης σὲ ἐκείνους πὸν κηρύττουν τὸν χαρμόσυνο λόγο του»⁸. Στὸ προηγούμενο λοιπὸν λόγο πὸν ἀπηύθυνα στὶς ἅγιες παρθένους ἔκανα ἀφθονη παρὰθεση τῶν πιὸ εὐκόλων ρητῶν, πὸν δὲν ἔχουν καμμιά δυσκολία στὴν κατανόησή τους, ἐνῶ στὸν λόγο αὐτὸν μνημονεύσαμε τὰ ἀσαφέστερα χωρία. Γιατί ἔπρεπε, ἔπρεπε ἢ θεοφιλῆς μεγαλειότητά σας καὶ αὐτὰ νὰ τὰ γνωρίζει, καὶ ἐκεῖνα νὰ μὴν τὰ ἀγνοεῖ, ὥστε, ἔχοντας πλήρη γνώση καὶ τῶν δύο, νὰ μπορέσει σὰν κάποιον φῶς νὰ ἐγκατασταθεῖ στὶς ἀγνότατες διάνοιές σας. Σκοπὸς μου εἶναι ἐρμηνεύοντας τὸ καθένα χωριστὰ νὰ μιλῶ ὅσο γίνεται μὲ συντομία, θὰ προταχθεῖ ὅμως ἀπὸ τὰ ἄλλα ὁ λόγος γιὰ τὴ θεία κένωση. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε ἐκεῖνο· ὅταν δηλαδή ἀναφέρομε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρέπει νὰ νοοῦμε τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ Πατέρα ὡς ἐνανθρωπήσαντα καὶ σαρκωθέντα.

5. «Θέλω νὰ γνωρίζετε, ὅτι ἡ κεφαλὴ κάθε ἀνδρα εἶναι ὁ Χριστός, κεφαλὴ τῆς γυναίκας εἶναι ὁ ἀνδρας, καὶ κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ Θεός»⁹. «Ὁ πρῶτος ἀνθρώπος πλάσθηκε ἀπὸ τὴ γῆ καὶ ἦταν χοϊκός» (δηλαδή ὁ Ἀδάμ), «ὁ δεύτερος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ» (δηλαδή ὁ Χριστός). Ἀλλά, σύμφωνα μ' αὐτὸ πὸν ἔχει γραφεῖ, «ὅπως φορέσα-

9. Α' Κορ. 11, 3.

σαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπου-
 ρανίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον». Οὐκοῦν πρώτη γέγονεν ἡμῖν κε-
 φαλή τοῦ γένους, τουτέστιν ἀρχή, ὁ ἐκ γῆς τε καὶ χοϊκός. Ἐπειδὴ
 δὲ δεύτερος Ἀδὰμ κατωνόμασται Χριστός, κεφαλὴ τέθειται, τουτέ-
 5 στιν ἀρχὴ τῶν δι' αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀναμορφουμένων εἰς ἀφθαρ-
 σίαν δι' ἁγιασμοῦ ἐν Πνεύματι· οὐκοῦν αὐτὸς μὲν ἡμῶν ἀρχή, του-
 τέστι κεφαλὴ, καθὸ πέφηγεν ἄνθρωπος. Ἔχει γε μὴν κεφαλὴν
 αὐτός, ὡς φύσει Θεός, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα· γεγέννηται
 γὰρ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν Θεός ὢν ὁ Λόγος. Ὅτι δὲ ἡ κεφαλὴ
 10 σημαίνει τὴν ἀρχὴν, ἐμπεδοῖ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐνδοιαζόντων τὸν
 νοῦν τό, κεφαλὴν λέγεσθαι τὸν ἄνδρα τῆς γυναικός· ἐλήφθη γὰρ ἐξ
 αὐτοῦ. Εἷς ἄρα Χριστός καὶ Υἱός καὶ Κύριος, ὁ κεφαλὴν ἔχων, ὡς
 Θεός κατὰ φύσιν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα, γεγονῶς δὲ ἡμῖν
 κεφαλὴ διὰ τοι τὸ κατὰ σάρκα συγγενές.

15 ΣΤ'. «Γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε, πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου
 πτωχείᾳ πλουτήσητε». Ἄθρει δὴ μοι, καὶ μάλα σαφῶς, ἔν γε του-
 τοισὶ καὶ τῆς θείας τε καὶ ἀκηράτου φύσεως τὴν ὑπεροχὴν, καὶ τῶν
 τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων τὸ ὑφειμένον, καὶ προσέτι τούτῳ τὴν
 20 ἀμφοῖν εἰς ἐνότητα σύμβασιν, ἑαυτὸν καθέντος εἰς τοῦτο τοῦ
 Μονογενοῦς. Οὐδεὶς γὰρ λόγος διερμηνεύσειεν ἂν τὸν τῆς θεότη-
 τος πλοῦτον πτωχὴν δὲ λίαν ἢ ἀνθρωπότης, ἢ πάντα ἐστὶ θεόσδοτά
 τε καὶ ἄνωθεν, καὶ αὐτὸ δὲ πρὸ πάντων τὸ εἶναι (κέκληται γὰρ
 παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς ὑπαρξίν, οὐκ οὐσά ποτε), ἀλλ' ὁ πλούσιος ὡς
 25 Θεός, ἐθελοντῆς ἐπτώχευσε, καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς, ἵνα λοιπὸν ἡ
 ἀνθρώπου φύσις, ἐν τοῖς τῆς θείας ὑπεροχῆς ὑψώμασιν ἐν Χριστῷ
 γενομένη, τὸ τῆς πτωχείας αἰσχὸς ἀποσκευάζοιτο. «Συνήγειρε
 γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεός καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς
 ἐπουρανίοις», καθὰ γέγραπται. Ἄλλ' οὐκ ἂν γεγόναμεν ἐν τούτοις,
 30 εἰ μὴ τὴν πτωχεύουσαν ἡμπέσχετο φύσιν ὁ πλούσιος ὡς Θεός. Οὐ

10. Α' Κορ. 15, 49.

11. Β' Κορ. 8, 9.

με τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, θὰ φορέσομε καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου»¹⁰. Πρώτη λοιπὸν κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους, δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ του, εἶναι ὁ χοϊκὸς ἀπὸ τῆ γῆ, καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὀνομάσθηκε δεύτερος Ἀδὰμ, ἔχει τεθεῖ κεφαλὴ, δηλαδὴ ἀρχὴ ἐκείνων ποὺ μέσω του ἀναμορφώνονται σύμφωνα μ' αὐτὸν γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀφθαρσία μὲ ἀγιασμὸ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ἡ ἀρχὴ, δηλαδὴ κεφαλὴ, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος. Καὶ βέβαια ἔχει αὐτὸς κεφαλὴ, ὡς ἀπὸ τῆ φύση του Θεός, τὸν Πατέρα του στοὺς οὐρανοὺς, γιατί γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ ὁ Λόγος εἶναι κατὰ φύση Θεός. Ὅτι ὅμως ἡ κεφαλὴ σημαίνει τὴν ἀρχὴ, τὸ ἐπιβεβαιώνει γιὰ ἐκείνους ποὺ ὁ νοῦς τους ταλαντεύεται ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια τὸ ὅτι ὁ ἄνδρας λέγεται κεφαλὴ τῆς γυναίκας· γιατί πάρθηκε ἀπὸ αὐτόν. Ἄρα εἶναι ἓνας Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος, αὐτὸς ποὺ ἔχει κεφαλὴ, ὡς ἀπὸ τῆ φύση του Θεός, τὸν Πατέρα του στὸν οὐρανὸ, καὶ ἔγινε κεφαλὴ σ' ἡμᾶς λόγω τῆς κατὰ σάρκα συγγένειάς του.

6. «Γιατὶ γνωρίζετε τὴ γενναιόδωρη χάρη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθόσον ἔγινε γιὰ σᾶς φτωχός, ἐνῶ ἦταν πλούσιος, γιὰ νὰ γίνετε ἐσεῖς πλούσιοι ἀπὸ τὴν φτώχεια ἐκείνου»¹¹. Πρόσεχε σὲ παρακαλῶ σ' αὐτοὺς τοὺς λόγους πόσο σαφῆς εἶναι καὶ τῆς θείας καὶ ἀθάνατης φύσης ἡ ὑπεροχὴ, καὶ ἡ ταπεινότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσης, καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ καὶ τὴ συμφωνία τῶν δύο σὲ ἐνότητα, στὴν ὁποία ὑποβίβασε τὸν ἑαυτό του ὁ Μονογενής. Γιατὶ κανένας λόγος δὲν θὰ μπορούσε νὰ περιγράψει τὸν πλοῦτο τῆς θεότητος. Ἐνῶ εἶναι πάμπτωχη ἡ ἀνθρωπότητα, στὴν ὁποία ὅλα εἶναι δοσμένα ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξη (γιατὶ κλήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ στὴν ὑπαρξη ἐνῶ δὲν ὑπῆρχε κάποτε), ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἦταν πλούσιος ὡς Θεός, ἔγινε φτωχὸς μὲ τὴ θέλησή του, καὶ ἔγινε σὰν ἡμᾶς, ὥστε στὸ ἕξῃς ἡ ἀνθρώπινη φύση, φτάνοντας στὰ ὕψη τῆς θείας ὑπεροχῆς μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, νὰ ἀποπλύνει τὴ ντροπὴ ἀπὸ τὴν πτωχεία. Γιατὶ, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Μᾶς ἀνέστησε ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸ καὶ μᾶς κάθισε μαζὶ του στὰ ἐπουράνια»¹². Ἀλλὰ δὲν θὰ φτάναμε σ' αὐτὰ, ἂν ὁ πλούσιος, ὡς Θεὸς ποὺ ἦταν, δὲν ντυνόταν τὴν φτωχὴ φύση μας. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσε

12. Ἐφ. 2, 6.

γάρ που πτωχεύσειεν ἂν ὁ κατὰ φύσιν ἰδίαν πτωχέων ἄνθρωπος. Πάθοι δ' ἂν τοῦτο πρεπωδέστερον ὁ πλούσιος ἀληθῶς, τουτέστιν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς. Εἷς οὖν ἄρα ἐστὶ καὶ Χριστὸς καὶ Υἱός.

5 Ζ'. «Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. Γέγραπται γάρ· Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου». Τοῦ νομικοῦ γράμματος ἐπάρατον ἀποφαίνοντος τὸν ἐν παραβάσει καὶ ἁμαρτία, ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρ-
 10 μείνας, καὶ τὰ τοῖς ἐν ἀρεῇ πρέποντα παθῶν, ἵνα ὁ τῶν ὅλων ἀντάξιος, ὑπὲρ πάντων ἀποθανῶν, τῆς ἀπάντων ἀπειθείας λύση τὰ ἐγκλήματα, καὶ ἀγοράσῃ τὴν ὑπ' οὐρανὸν αἵματι τῷ ἰδίῳ. Οὐκ ἂν οὖν γέγονεν εἷς ἀπάντων ἀντάξιος, εἴπερ ἦν ἄνθρωπος ἀπλῶς. Εἰ δὲ δὴ νοοῖτο Θεὸς ἐνηθρονηκῶς καὶ σαρκὶ τῇ ἰδίᾳ
 15 παθῶν, ὀλίγη πρὸς αὐτὸν ἢ σύμπασα κτίσις, καὶ ἀπόχρη πρὸς λύτρον τῆς ὑπ' οὐρανὸν ὁ μιᾶς σαρκὸς θάνατος· ἰδία γὰρ ἦν τοῦ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντος Λόγου.

Η'. «Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμέ-
 20 νον, ὅπως χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσῃται θανάτου». Ὁ δὲ θεσπέσιος Παῦλος τοὺς περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ ποιούμενος λόγους, «Ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ», φησί, «τὸν πρωτότο-
 25 καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμόν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ποιησάμενος, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφο-
 30 ρώτερον παρ' αὐτοῦς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε;». Οὐκ οὖν ὅτε γέγονε πρωτότοκος ὁ Μονογενής, καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελ-

νά γίνει φτωχός ὁ ἄνθρωπος πού ἀπό τή φύση του εἶναι φτωχός. Αὐτό μπορεῖ νά τὸ πάθει μὲ τὸν πλέον πρέποντα τρόπο ὁ ἀληθινὰ πλούσιος, δηλαδή ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα, ὅταν ἔγινε ὅμοιος μ' ἐμᾶς. Ἄρα λοιπὸν εἶναι ἓνας καὶ Χριστὸς καὶ Υἱός.

7. «Ὁ Χριστὸς μᾶς ἐξαγόρασε ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ νόμου, ἀφοῦ ἔγινε γιὰ μᾶς κατάρα ὁ ἴδιος. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· Εἶναι καταραμένος ὅποιος ἔχει κρεμασθεῖ σὲ ξύλο»¹³. Ἐνῶ τὸ γράμμα τοῦ νόμου ὀρίζει καταραμένο αὐτὸν πού ἔπεσε σὲ παράβαση καὶ ἁμαρτία, αὐτὸς πού δὲν γνώρισε ἁμαρτία, δηλαδή ὁ Χριστὸς, ὑπομένοντας μιὰ ἀδικη ἀπόφαση, δέχθηκε τὴν τιμωρία καὶ ἔπαθε ὅλα ὅσα ἀρμόζουν στοὺς καταραμένους, ὥστε αὐτὸς πού ἄξιζε ὅσο ὅλοι στὸ σύνολό τους πεθαίνοντας γιὰ χάρη ὅλων, νὰ σβήσει τὰ ἐγκλήματα τῆς ἀνυπακοῆς ὅλων καὶ νὰ ἐξαγοράσει τὴν οἰκουμένη μὲ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα. Δὲν θὰ μπορούσε βέβαια νὰ γίνει ἓνας ἀντάξιος ὅλων ἂν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος. Ἄν ὅμως νοοῦνταν Θεὸς πού ἐνανθρώπησε καὶ ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ σάρκα του, θὰ ἦταν λίγη ὡς πρὸς αὐτὸν ὅλη ἡ κτίση καὶ θὰ ἔφτανε ὡς λύτρο γιὰ τὴν οἰκουμένη ὁ θάνατος μᾶς σάρκας· γιατί θὰ ἦταν ἡ ἴδια ἡ σὰρκα τοῦ Λόγου πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα.

8. «Τὸν Ἰησοῦ πού εἶναι ἐλάχιστα μειωμένος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἐξαιτίας τοῦ πάθους τοῦ θανάτου, τὸν βλέπομε στεφανωμένο μὲ δόξα καὶ τιμή, γιὰ νὰ γευθεῖ, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, τὸ θάνατο γιὰ τὸν καθένα»¹⁴. Ὁ θεσπέσιος Παῦλος μιλώντας γιὰ τὸν Σωτῆρα ὅλων μας Χριστὸ λέγει· «Ὅταν εἰσάγει τὸν πρωτότοκό του στὴν οἰκουμένη, λέγει· Καὶ νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»¹⁵. Καὶ ἄλλοῦ· «Ὁ ὁποῖος, ὄντας ἀπαύγασμα τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς ὑπόστασης αὐτοῦ, καὶ κυβερνώντας τὰ πάντα μὲ τὸ λόγο τῆς δυνάμεις του, ἀφοῦ μᾶς καθάρισε ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας, κάθισε στὰ οὐράνια δεξιὰ στὸν θρόνο τῆς μεγαλωσύνης, καὶ ἔγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ὅσο ἀνώτερο εἶναι τὸ ὄνομα πού ἔχει κληρονομήσει ἀπὸ τὸ ὄνομα αὐτῶν. Γιατὶ σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους εἶπε ποτέ, Εἶσαι Υἱός μου, ἐγὼ σὲ γέννησα σήμερα;»¹⁶. Ὅταν λοιπὸν ὁ Μονογενὴς ἔγινε πρωτότοκος καὶ ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφοὺς,

15. Ἑβρ. 1, 6.

16. Ἑβρ. 1, 3-5.

φοῖς, τότε καὶ εἰσκεκομίσθαι φησὶν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκουμένην· ἔξω γὰρ ἦν, κατὰ φύσιν ἰδίαν, τῆς κτίσεως, ὡς Θεός τότε καὶ ἠλαττώσθαι φησὶν αὐτὸν παρὰ τοὺς ἀγγέλους, καίτοι διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς λαχόντα τὸ ὄνομα. Τὸ μὲν γάρ, ἄγγελος, λει-
 5 τουργίας ἐστὶ σημαντικὸν καὶ οἰκετικὸν ἡμῖν ὑπεμφαίνει μέτρον («Ἀποστέλλονται γὰρ εἰς διακονίαν διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν»), ὁ δέ γε Υἱὸς τὴν ἐκ Πατρὸς ὑπαρξιν οὐσιώδη τε καὶ φυσικὴν κατασημῆνειεν ἄν, ὅτι καὶ ἀληθῶς τὴν γέννησιν πεπραχῆται πιστεύομεν. Πῶς ἠλάττωται παρὰ τοὺς ἀγγέλους ὁ
 10 παρ' αὐτῶν προσκυνούμενος, ὁ σύνοδος τῷ Πατρὶ; Ἄλλ' ἐστὶ σαφῆς ἡ πρόφασις. Καθίκετο γὰρ ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, καὶ τὸ ἀποθνήσκειν πεφυκὸς σῶμα λαβών, ἰδίον τε αὐτὸ ποιησάμενος, ἐν αὐτῷ πέπονθεν ἐκῶν, καὶ ταῖς ἀνωτάτω δόξαις στεφανοῦνται διὰ τὸ πάθος, ὡς δι' αὐτοῦ καταργήσας τὸν θάνα-
 15 τον, καὶ ἄπρακτον ἀποφήνας τὴν φθοράν, ἅτε δὴ καὶ ὑπάρχων ἀφθαρσία καὶ ζωή. Ὅταν οὖν Ἰησοῦν ὀνομάζει καὶ ἠλαττώσθαι λέγει παρὰ τοὺς ἀγγέλους αὐτόν, οὐκ ἄνθρωπον ἀνά μέρος καὶ ἰδικῶς, ἀλλ' αὐτὸν νοοῦμεν τὸν Μονογενῆ παραχωροῦντα τοῦ προὔχειν οἰκονομικῶς τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις ὅτι ἀληθεία γέγονεν
 20 ἄνθρωπος ὁ τῆς ἐκείνων ὑπεροχῆς ἠττώμενος. Τὰ δὲ τῆς ὑπεροχῆς τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις, ὅτι καὶ ἔξω σαρκὸς καὶ τοῦ τεθνάναι κρείττους εἰσὶ γεγονότος ἐν τούτοις τοῦ Υἱοῦ διὰ τὴν ἐκούσιον κένωσιν. Ἄλλ' ὁ βραχὺ παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένος διὰ γε τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μέτρον, ἐν ὑπεροχῇ θεότητος ὢν, προσκυνεῖται
 25 παρ' αὐτῶν καὶ ἐνίδρυνται θώκοις, οὓς περιμιστᾶσιν ἐκεῖνοι δοξολογοῦντες αἰεὶ καὶ τῶν δυνάμεων αὐτὸν ὀνομάζοντες Κύριον.

Θ. «Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διά-
 30 βολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου μὲν παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας». Τὰ παιδιά φησὶν ἐν τούτοις, ἡμᾶς

τότε λέγει ὅτι αὐτὸς εἰσῆλθε στὴν οἰκουμένη· γιατί ἦταν, σύμφωνα μὲ τὴ δική του φύση, ἔξω ἀπὸ τὴν κτίση ὡς Θεός. Τότε καὶ ἐλαττώθηκε λέγει σὲ σχέση μὲ τοὺς ἀγγέλους, μολονότι βέβαια ἔλαχε ἀνώτερο ὄνομα ἀπὸ ὅ,τι αὐτοί. Γιατὶ τὸ ὄνομα “ἀγγελος” σημαίνει ὑπηρεσία καὶ μᾶς δείχνει τὴ θέση τοῦ οἰκέτη· γιατί «ἀποστέλλονται αὐτοὶ γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν ἐκείνους πού μέλλουν νὰ κληρονομήσουν τὴ σωτηρία»¹⁷. Τὸ ὄνομα ὅμως “Υἱὸς” σημαίνει τὴν ὡς πρὸς τὴν οὐσία καὶ φύση ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ πιστεύομε ὅτι καὶ ἀληθινὰ ἔγινε ἡ γέννησή του. Πῶς λοιπὸν ἔχει μειωθεῖ ἔναντι τῶν ἀγγέλων αὐτὸς πού προσκυνεῖται ἀπὸ αὐτοὺς, ὁ σύνθρονος τοῦ Πατέρα; Ἡ αἰτία εἶναι σαφής. Γιατὶ κατέβηκε στὰ μέτρα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ σῶμα πού ἔχει στὴ φύση του τὸν θάνατο, κάνοντάς το δικό του, ἔπαθε ὡς πρὸς αὐτὸ θέλοντας, καὶ ἔξαιτίας τοῦ πάθους του στεφανώθηκε μὲ τὶς ἀνώτατες δόξες, ἐπειδὴ μὲ αὐτὸ κατάργησε τὸ θάνατο καὶ ἔδειξε ἀνενεργὸ τὴ φθορά, ἐπειδὴ εἶναι ὁ ἴδιος ἀφθαρσία καὶ ζωή. “Ὅταν λοιπὸν ἀναφέρει τὸ ὄνομα Ἰησοῦς καὶ λέγει ὅτι αὐτὸς ἐλαττώθηκε ἔναντι τῶν ἀγγέλων, δὲν τὸν νοοῦμε σὰν ἓνα χωριστὸ καὶ ἰδιαίτερο ἄνθρωπο, ἀλλὰ τὸν ἴδιο τὸν Μονογενῆ, πού παραχωρεῖ κατὰ οἰκονομία τὴν ὑπεροχὴ στοὺς ἀγγέλους, γιατί ἔγινε ἀληθινὰ ἄνθρωπος αὐτὸς πού δέχεται τὴν ἧττα ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴ ἐκείνων. Τὰ στοιχεῖα τῆς ὑπεροχῆς τῶν ἁγίων ἀγγέλων εἶναι ὅτι καὶ σὰρκα δὲν ἔχουν καὶ δὲν ὑπόκεινται στὸ θάνατο, στὰ ὁποῖα περιῆλθε ὁ Υἱὸς ἔξαιτίας τῆς ἐκούσιας ταπεινώσεώς του. Ἀλλὰ ὁ ἐλάχιστος ἐλαττωμένος ἔναντι τῶν ἀγγέλων ἔξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης φύσης του, ὑπερέχοντας ὡς πρὸς τὴ θεότητα, δέχεται τὴν προσκύνηση ἔπειτα καὶ κάθεται σὲ θρόνους στοὺς ὁποῖους ἐκεῖνοι παραστέκονται δοξολογώντας τον συνεχῶς καὶ ὀνομάζοντάς τον Κύριο τῶν δυνάμεων^{17α}.

9. «Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παιδιὰ γίνονται μέτοχα αἵματος καὶ σάρκας, παρόμοια καὶ αὐτὸς ἔγινε κοινωνὸς τῶν ἰδίων, γιὰ νὰ καταργήσῃ μὲ τὸ θάνατό του ἐκεῖνον πού ἔχει τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου, δηλαδή τὸ διάβολο, καὶ ν’ ἀπαλλάξῃ ὅσους ἀπὸ φόβο τοῦ θανάτου ἦταν ὅλη τους τὴ ζωὴ ἔνοχοι δουλείας»¹⁸. Σ’ αὐτὸ τὸ χωρίο παιδιὰ

18. Ἐβρ. 2, 14-15.

δηλονότι τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ γε τὸ ἐν Ψαλμοῖς ὑμνούμενον ὡς ἐκπροσώπου Θεοῦ· «*Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες*». Ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν, καὶ εἰς τὴν ἐνοῦσαν ἡμερότητα κατὰ φύσιν αὐτῷ, πάντες ἂν ἦμεν τέκνα, καὶ
 5 ἀπώλισθεν ἂν οὐδεὶς τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος Ἄλλ' ἢ φησὶν ὁ Δαυῖδ, «*ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκομεν, καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτομεν*», τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσι τὸν οἰκειὸν ὑποφέροντες νοῦν. Πῶς οὖν ἄρα κεκοινωνήκαμεν αἵματος καὶ σαρκός; Ψυχὴ γὰρ ἢ ἀνθρωπίνη φύσιν ἐτέραν ἔχουσα παρὰ τὴν σάρκα, τῇ πρὸς
 10 αὐτὴν θέσει καθ' ἔνωσιν, τὸ ἐν τε καὶ λογικὸν ἀπετέλεσε ζῶον, τουτέστι τὸν ἄνθρωπον. Οὕτω τοιγαροῦν καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐμψυχωμένη σαρκί, καὶ οὐκ ἀψύχῃ κατὰ τινος, ἑαυτὸν ἀπορρήτως ἐνώσας, μετέσχεν αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν, διὰ γεννήσεως δὲ δηλονότι τῆς ἐκ γυναικός. Εἷς οὖν ἄρα Κύριος
 15 Ἰησοῦς Χριστός, ὡς ἐνώσαντος μὲν ἑαυτῷ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸ ἀνθρώπινον, μεμενηκότος δὲ καὶ οὕτως ὅπερ ἦν. Εἰ δὲ αὐτὸς κατήργηκε τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ὡς ζωὴ καὶ Θεός, ἴδιον αὐτοῦ νοεῖσθαι πρέπει τὸ πεπονθὸς τὸν θάνατον, ἵνα ὡς αὐτὸς ἀναστάς καταργῆσαι λέγοιτο τὴν φθορὰν, καὶ εἰς ἅπαν ἡμῶν παρα-
 20 πέμψαι τὸ γένος τῆς ἀφθαρσίας τὴν χάριν. «*Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκομεν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιησόμεθα*». Καὶ πάλιν «*Ὡσπερ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, οὕτω καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν*». Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶ τῶν τῆς καθ' ἡμᾶς νοουμένης ἀνθρωπότητος ἐπέκεινα μέτρων τὸ
 25 πατῆσαι θάνατον, ἐνώσει φαμέν, ἡγουν κοινωνία, τῇ πρὸς σάρκα τε καὶ αἷμα τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον, ἀπομεμενηκέναι δὲ καὶ οὕτω θανάτου κρείττονα· Θεὸς γὰρ ἦν ἐν σαρκί.

Γ. «*Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος*
 30 Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται. Ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ

λέγει ἡμᾶς πὺν ζοῦμε στή γῆ, σύμφωνα μ' αὐτὸ πὺν ψάλλει ὁ Ψαλμωδὸς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ· «Ἐγὼ εἶπα· Εἴσατε ὄλοι θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»¹⁹. Γιατὶ ὅσον ἀφορᾶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἡμερότητα πὺν ὑπάρχει στή φύση του, θὰ ἤμασταν ὄλοι παιδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κανένας δὲν θὰ ἔχανε τὴν οἰκειότητα μαζί του. Ἀλλά, ὅπως λέγει ὁ Δαβίδ, «σὰν ἄνθρωποι πὺν εἴμαστε πεθαίνομε, καὶ σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχοντες πέφτομε»²⁰, ὑποτάσσοντας τὸν νοῦ μας στὰ πάθη τῆς σάρκα. Ἄρα λοιπὸν πῶς γίναμε κοινωνοὶ αἵματος καὶ σάρκα; Ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ δηλαδή, ἔχοντας διαφορετικὴ φύση ἀπὸ τὴν σάρκα, μὲ τὴν ἔνωσή της μ' αὐτὴ ἀποτέλεσε τὸ ἓνα καὶ λογικὸ ζῶο, δηλαδή τὸν ἄνθρωπο. Ἐτσι λοιπὸν καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἔνωσε μὲ τρόπο ἀνέκφραστο τὸν ἑαυτό του μὲ ἔμψυχη σάρκα, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη κάποιων, καὶ ὄχι ἀψυχη, ἔγινε κοινωνὸς αἵματος καὶ σάρκα παρόμοια μ' ἡμᾶς, μὲ τὴ γέννησή του δηλαδή ἀπὸ γυναίκα. Ἄρα λοιπὸν ἓνας εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἐπειδὴ ἔνωσε μὲ τὸν ἑαυτό του ὁ Θεὸς Λόγος τὴν ἀνθρώπινη φύση, παρέμεινε ὅμως καὶ ἔτσι αὐτὸ πὺν ἦταν. Ἄν ὅμως αὐτὸς κατάργησε τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου, ὡς ζωὴ καὶ Θεός, πρέπει νὰ θεωρεῖται δικό του πάθημα ὁ θάνατος πὺν ὑπέστη, γιὰ νὰ λέγεται ὅτι αὐτὸς μὲ τὴν ἀνάστασή του κατάργησε τὴ φθορὰ καὶ σκόρπισε σ' ὄλο τὸ γένος μας τὴ χάρη τῆς ἀφθαρσίας. Γιατί, «ὅπως στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδὰμ πεθαίνομε ὄλοι, ἔτσι καὶ στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ὄλοι θὰ βροῦμε ζωὴ»²¹. Καὶ ἄλλοῦ· «Ὅπως μὲσω τοῦ ἀνθρώπου ἦρθε ὁ θάνατος, ἔτσι καὶ μὲσω ἀνθρώπου ἦρθε ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν»²². Ἐπειδὴ ὅμως ὑπερβαίνει τὰ νοούμενα ἀπὸ ἡμᾶς ἀνθρώπινα μέτρα ἢ καταπάτησις τοῦ θανάτου, λέμε ὅτι μὲ τὴν ἔνωσις, δηλαδή μὲ τὴν κοινωνία σάρκα καὶ αἵματος ἔγινε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ὁμοίος μας, ἀλλὰ καὶ ἔτσι παρέμεινε ἰσχυρότερος ἀπὸ τὸ θάνατο. Γιατὶ μέσα στή σάρκα ἦταν ὁ Θεός.

10. «Γιατὶ βέβαια δὲν ἔρχεται νὰ βοηθήσει τοὺς ἀγγέλους ἀλλὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνεϊ σὲ ὄλα ὁμοίος μὲ τοὺς ἀδελφούς του, γιὰ νὰ γίνεϊ εὐσπλαχνος καὶ πιστὸς ἀρχιερέας στήν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μᾶς ἐξιλεώσει ἀπὸ τὴν ἁμαρ-

21. Α' Κορ. 15, 22.

22. Α' Κορ. 15, 1.

πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. Ἐν ᾧ γὰρ
πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθη-
σαι». Σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεσθαι φάμεν τὸν τοῦ Θεοῦ
Λόγον· ἀνέφυ γὰρ ἐξ Ἰουδαίων τὸ κατὰ σάρκα, καὶ ὡμοιώθη
5 κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς, κατὰ γε τὸ ἀνασχέσθαι λαβεῖν τὴν τοῦ
δούλου μορφήν, καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενέσθαι, καθά
φησιν ὁ μακάριος Παῦλος. Κεχηρημάτικε γὰρ οὕτω Υἱὸς ἀνθρώ-
που, καὶ γέγονεν ἀδελφὸς τοῖς ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, ἦγγουν
τοῖς ἐν αἵματι καὶ σαρκί. Τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ἡ τοῦδε πρόφασις;
10 «Ἴνα ἐλεήμων», φησί, «γένηται, καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς
τὸν Θεόν». Ἐλεήμων μὲν γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς ἡμᾶς γέγονεν ὁ Χρι-
στός, ὡς τοῦ νομικοῦ γράμματος κατακρίνοντος τοὺς ἡμαρτηκό-
τας, καὶ τὴν τοῦ κολάζεσθαι δεῖν ἐπιφέροντος ψῆφον τοῖς τὴν
θείαν ἀτιμάζουσιν ἐντολήν. «Ἀθετήσας γὰρ τις νόμον Μωσέως,
15 χωρὶς οἰκτιρῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει»· δικαιοὶ
γε μὴν ἐν πίστει Χριστός, καὶ τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων ἀνίησι
τοὺς ἡσθενηκότας. Γέγονε τοίνυν ἐλεήμων ἀρχιερεὺς, οὐκέτι τὰς
νομικὰς ἀποτομίας κρατεῖν ἐπιτρέπων.

ΙΑ'. Πιστὸς δέ, ὅτι μόνιμος καὶ διηνεκῆς καὶ ἀξιόχρεως εἰς
20 πίστιν τῶν ἐπιγγελεμένων. Ὡς γὰρ αὐτὸς που πάλιν φησὶν ὁ θε-
σπέσιος Παῦλος περὶ τῶν κατὰ νόμους ἱερέων, «Καὶ οἱ μὲν πλείο-
νες εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες διὰ τὸ τῷ θανάτῳ κωλύεσθαι παρα-
μένειν, ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει
τὴν ἱερωσύνην· ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς
25 προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχά-
νειν ὑπὲρ αὐτῶν». Ἄθρει δέ, ὅπως οὐκ εἰς κατάκρισιν τῶν ἡμαρ-
τηκῶτων γέγονεν ἀρχιερεὺς, εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι δὲ μᾶλλον ταῖς
ἁμαρτίαις αὐτῶν. Ὁ δέ γε τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς θυσίας ὁποῖος
ἂν εἴη τρόπος; «Ἐν ᾧ», φησί, «πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δύνα-
30 ται τοῖς πειραζομένοις καὶ βοηθηῖσαι». Διεκαρτέρησε γὰρ πειρα-
ζόμενος, καὶ ὑπέμεινε σταυρόν. Πλὴν ἑαυτὸν ὁ Υἱὸς ὡς ἄμωμον

τίες μας· γιατί, ἐπειδὴ αὐτὸς ὑπέφερε ἀντιμετωπίζοντας τὶς δοκιμασίες, μπορεῖ νὰ βοηθήσει αὐτοὺς πὺ πὺ ὑπομένουν δοκιμασίες»²³. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ λέμε ὅτι ἦρθε νὰ βοηθήσει τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ. Γιατὶ προῆλθε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ὡς πρὸς τὴ σάρκα καὶ ἔγινε σὲ ὅλα ὁμοιος μὲ τοὺς ἀδελφούς του, ἀφοῦ ἀνέχθηκε νὰ λάβει μορφή δούλου καὶ νὰ γίνεи σὲ ὅλα ὁμοιος μὲ τοὺς ἀδελφούς του, ὅπως λέγει ὁ μακάριος Παῦλος²⁴. Ἔτσι λοιπὸν χρημάτισε Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔγινε ἀδελφὸς ἐκείνων πὺ κατὰγονταν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, δηλαδὴ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴ σάρκα καὶ τὸ αἷμα. Ποιὰ λοιπὸν ἦταν ἡ αἰτία γι' αὐτὸ; «Γιὰ νὰ γίνεи», λέγει, «εὐσπλαχνος καὶ πιστὸς ἀρχιερέας τοῦ Θεοῦ». Καὶ πράγματι ἔγινε εὐσπλαχνος ἀρχιερέας γιὰ ἐμᾶς ὁ Χριστὸς, γιατί τὸ γράμμα τοῦ νόμου καταδίκαιζε ἐκείνους πὺ ἀμάρταναν, καὶ ἔρριχνε ψῆφο τιμωρίας γιὰ ἐκείνους πὺ ἀθετοῦσαν τὴ θεία ἐντολή. Γιατὶ λέγει· «Ἐάν κάποιος ἀθετήσῃ τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ, χωρὶς εὐσπλαχνία μὲ τὴ μαρτυρία δύο ἢ τριῶν μαρτύρων θανατώνεται»²⁵. Ὁ Χριστὸς ὁμως δικαιώνει ἐκείνους πὺ πιστεύουν καὶ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὶς παλαιές ἐνοχές ὅσους ἔδειξαν ἀδυναμία. Ἔγινε λοιπὸν γεμᾶτος εὐσπλαχνία ἀρχιερέας καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἰσχύουν οἱ σκληρότητες τοῦ νόμου.

11. «Πιστὸς» ἀρχιερέας λέγεται γιατί εἶναι μόνιμος καὶ παντοτινὸς καὶ εἶναι ἀξιόπιστος στὶς ὑποσχέσεις του. Γιατὶ, ὅπως λέγει πάλι κάποιος ὁ θεσπέσιος Παῦλος γιὰ τοὺς ἱερεῖς τοῦ νόμου· «Καὶ ἐνῶ οἱ ἄλλοι πὺ ἔγιναν ἱερεῖς εἶναι πολλοί, ἐπειδὴ τοὺς ἐμπόδιζε ὁ θάνατος νὰ παραμείνουν γιὰ πάντα οἱ ἴδιοι, ἐκεῖνος, ἐπειδὴ παραμένει στὸν αἰῶνα, ἔχει ἀμεταβίβαστη σὲ ἄλλον τὴν ἱερωσύνη. Γι' αὐτὸ καὶ μπορεῖ νὰ σώζει πάντοτε ἐκείνους πὺ προσέρχονται μέσω αὐτοῦ στὸν Θεό, ἐπειδὴ πάντοτε ζεῖ γιὰ νὰ μεσολαβεῖ γι' αὐτούς»²⁶. Πρόσεχε ὅτι δὲν ἔγινε ἀρχιερέας γιὰ νὰ καταδικάζει ὅσους ἀμαρτάνουν, ἀλλὰ γιὰ νὰ συγχωρεῖ τὶς ἀμαρτίες τους. Καὶ ποιὸς ἦταν ὁ τρόπος τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς θυσίας; «Ἐπειδὴ», λέγει, αὐτὸς ἔπαθε καὶ δοκιμάσθηκε, μπορεῖ νὰ βοηθήσει ἐκείνους πὺ δοκιμάζονται ἀπὸ τοὺς πειρασμούς»²⁷. Ἐδειξε ὑπομονὴ στὸν πειρασμό του καὶ ὑπέμεινε τὸν σταυρό. Πλὴν ὁμως ὁ Υἱὸς σὰν ἄμωμο θύμα πρόσφερε στὸν

25. Ἐβρ. 10, 28.

26. Ἐβρ. 7, 23-25.

27. Ἐβρ. 2, 18.

ἱερεῖον προσκεκόμικε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἵνα διὰ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς βοηθήσῃ τοῖς κάμνουσι καὶ πειραζομένοις «Μιᾶ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους». Αὐτὸς οὖν ἄρα γέγονεν ἀρχιερεὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καίτοι 5 παρὰ πάντων τὰς θυσίας δεχόμενος θεϊκῶς. Αὐτὸς τὸ θῦμα κατὰ τὴν σάρκα. Αὐτὸς ὁ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἱλασκόμενος κατὰ γὰρ τὴν θεότητος δύναμιν. Εἰς οὖν ἄρα Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

ΙΒ'. «Ἑμεῖς προσκυνεῖτε ὃν οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃν οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶ». Φαίη τις ἂν 10 ἴσως, ἀνάρμοστον εἶναι τῇ θείᾳ καὶ ἀνωτάτῳ τοῦ Λόγου φύσει τὸ προσκυνεῖν. Εἶτα πῶς, εἶπερ ἐστὶ Θεὸς ἀληθῶς ὁ Χριστός, ἑαυτὸν τοῖς ὀφείλουσι προσκυνεῖν ὁράται συντεταχώς; Τί οὖν ἄρα πρὸς τοῦτό φαμεν; Εἰ μὲν γυμνῇ τῇ θεότητι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνότα Λόγον ἀφῆχθαι πιστεύομεν εἰς τόνδε τὸν 15 κόσμον, ἀνάρμοστον κομιδῇ τὸ χρῆμα αὐτῷ· προσκυνεῖται δὲ μᾶλλον, ἢπερ αὐτὸς ἐτέρῳ προσκυνεῖ. Εἰ δὲ μορφήν δούλου λαβὼν καὶ τῆς προσκυνούσης ἀνθρωπότητος τὸ μέτρον οὐκ ἀτιμάσας, κεχηματίκεν υἱὸς ἀνθρώπου, ἡ προσκύνησις ἔσται τῆς οἰκονομίας, καὶ πρέπουσα μᾶλλον τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις, 20 οὐκ αὐτῇ κατὰ μόνας τῇ φύσει τοῦ Λόγου. Ἐπεὶ πῶς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ἡ σωτηρία; Οὐ γὰρ που φαίη τις ἂν, καθὸ νοεῖται καὶ ἔστι Λόγος, ἐξ Ἰουδαίων ὑπάρχειν αὐτόν, ἀλλὰ καθάπερ ἐστὶ τοῖς ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι γεγονῶς ἀδελφός, διὰ τοι τὸ ἐπιλαβέσθαι σπέρματος Ἀβραάμ. Εἰς οὖν ἄρα Χριστός, κἂν 25 προσκυνεῖν λέγηται διὰ τὸ ἀνθρώπινον, καίτοι παρὰ πάσης τῆς κτίσεως προσκυνούμενος ὡς Θεός.

ΙΓ'. «Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με». Ποῦ γὰρ οὐκ ἔστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, εἰ πληροῖ τὰ πάντα τῇ τῆς θεότητος φύσει; Πῶς οὖν πέμπεται παρὰ τοῦ Πα- 30 τρός; πῶς δὲ καὶ ὑπάγει πρὸς αὐτόν; Οὐκοῦν πέμπεται μὲν ἀνθρωπίνως κατὰ γὰρ τὸν τῆς ἀποστολῆς τρόπον καὶ λόγον, ἵνα κηρύξῃ μὲν αἰχμαλώτοις ἄφεςιν, τυφλοῖς δὲ ἀνάβλεψιν, ὑπάγει γὰρ μὴν

Θεὸ καὶ Πατέρα του τὸν ἑαυτοῦ, γιὰ νὰ μπορέσει μὲ τὴ σάρκα του νὰ βοηθήσει ἐκείνους ποὺ κακοπαθοῦν καὶ δέχονται πειρασμοῦς. «Γιατὶ μὲ μία προσφορὰ, ἔκανε τέλειους στὸν αἰῶνα τοὺς ἁγιαζόμενους»²⁸. Αὐτὸς λοιπὸν ἔγινε ἀρχιερέας ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ἂν καὶ δέχεται τὶς θυσίες ὄλων ὡς Θεός. Αὐτὸς εἶναι τὸ θῦμα ὡς πρὸς τὴ σάρκα. Αὐτὸς συγχωρεῖ τὶς ἁμαρτίες μας μὲ τὴ θεϊκὴ του δύναμη. Ἔρα λοιπὸν ἓνας εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

12. «Ἐσεῖς λατρεύετε αὐτὸν ποὺ δὲν γνωρίζετε, ἡμεῖς λατρεύομε αὐτὸν ποὺ γνωρίζομε· γιατί ἡ σωτηρία προέρχεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους»²⁹. Θὰ πεῖ ἴσως κάποιος, ὅτι δὲν ἀρμόζει στὴ θεία καὶ ἀνώτατη φύση τοῦ Λόγου τὸ νὰ προσκυνεῖ. Καὶ πῶς τότε, ἂν εἶναι ἀληθινὰ Θεὸς ὁ Χριστὸς φαίνεται νὰ κατατάσσεται μαζὶ μ' ἐκείνους ποὺ ὀφείλουν νὰ τὸν προσκυνοῦν; Τί θ' ἀπαντήσομε σ' αὐτόν; Ἄν πιστεύομε ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα ἦρθε σ' αὐτὸν τὸν κόσμον μὲ γυμνὴ θεότητα, δὲν ἀρμόζει πράγματι σ' αὐτὸν τελείως τὸ νὰ προσκυνεῖ, ἀλλὰ προσκυνεῖται μᾶλλον αὐτός, παρὰ προσκυνεῖ ἄλλον. Ἄν ὅμως ἔλαβε μορφή δούλου καὶ δὲν περιφρόνησε τὴν ἀνθρώπινη φύση ποὺ προσκυνεῖ καὶ χρημάτισε Υἱὸς ἀνθρώπου, τότε ἡ προσκύνηση ἔκ μέρους του ἀνήκει στὸ πλαίσιο τῆς οἰκονομίας καὶ ἀρμόζει στὸ μέτρο τῆς κένωσης, καὶ ὄχι σ' αὐτὴν μόνο τὴ φύση τοῦ Λόγου. Ἡ σωτηρία πάλι πῶς θὰ ἔρθει ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους; Δὲν θὰ πεῖ βέβαια κάποιος, ὅτι αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ὡς πρὸς τὸ ὅτι νοεῖται καὶ εἶναι Λόγος, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ ἔγινε ἀδελφός τους μὲ τὴν ἀνάληψη σαρκας καὶ αἵματος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ γεννιὰ τοῦ Ἀβραάμ. Ἐνας λοιπὸν Χριστὸς εἶναι, ἔστω κι ἂν λέμε ὅτι προσκυνεῖ ὡς ἄνθρωπος, ἂν καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση ὡς Θεός.

13. «Για λίγο ἀκόμα καιρὸ θὰ εἶμαι μαζὶ σας, καὶ θὰ γυρίσω σ' ἐκεῖνον ποὺ μ' ἔστειλε»³⁰. Ποῦ δηλαδὴ δὲν βρίσκεται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐφόσον γεμίζει τὰ πάντα μὲ τὴ φύση τῆς θεότητας; Πῶς λοιπὸν στέλνεται ἀπὸ τὸν Πατέρα; Καὶ πῶς πηγαίνει σ' αὐτόν; Στέλλεται λοιπὸν ὡς ἄνθρωπος σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο καὶ τὸ λόγο τῆς ἀποστολῆς, γιὰ νὰ κηρύξει τὴν ἀφεση στοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὴν ἀνάβλεψη στοὺς τυφλοὺς³¹, δὲν γυρίζει ὅμως στὸν Θεὸ Πατέρα

28. Ἐβρ. 10, 14. 29. Ἰω. 4, 22. 30. Ἰω. 7, 33. 31. Ἦσ. 61, 1. Λουκᾶ 4, 19.

πρὸς τὸν Πατέρα Θεόν, οὐκ ἔτι κατὰ τὸν ἴσον τρόπον, ἀλλ' οἷον ἐν
 σώματι ἀναφοιτήσας εἰς οὐρανόν, ἵνα ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἐμφανίσῃ
 τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς, καθὰ γέγραπται. Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐπ' αὐτοῦ
 τοῦ Λόγου τὸ ἀπεστάλθαι λαμβάνοιτο, χαλεπαινέτω μηδεὶς ἔθος
 5 γὰρ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ καὶ ταῖς τοιαύταις ἔσθ' ὅτε κεχρηῆσθαι
 φωναῖς, καὶ οὐ τόποις καὶ περιγραφαῖς τὴν θείαν τε καὶ ὑπερκό-
 σμιον ὑποφέρειν φύσιν (οἶδε γὰρ οὖσαν ἀσώματον καὶ περιορι-
 σμῶν ἐπέκεινα καὶ τοῦ ἐν τόπῳ νοεῖσθαι μακράν), φωναῖς δὲ μᾶλ-
 λον ταῖς ἀνθρωπίναις τὰ ὑπὲρ νοῦν ὄντα τὸν ἐν ἡμῖν πειραῖται κα-
 10 ταδηλοῦν. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πέμπειν ἔφασκε πρὸς ἡμᾶς τὸν
 Παράκλητον, καίτοι πληροῦντος τὰ πάντα τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 «Πνεῦμα γὰρ Κυρίου», φησί, «πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην».

ΙΔ'. «Ὅταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε
 ὅτι ἐγὼ εἰμι». Τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀπονοίας, ἣν ἐπὶ Χριστῷ πεποίηνται,
 15 τὰς αἰτίας ἐξηγούμενος ὁ μακάριος Ἰωάννης, «Διὰ τοῦτο», φησὶν,
 «ἐδίδωκον οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Χριστόν, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ Σάββατον,
 ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ
 Θεῷ». Εἰσκεκόμικε δέ που καὶ αὐτοὺς λέγοντας ἀνοσίως «Περί
 καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας· ὅτι σύ,
 20 ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν». Οὐκοῦν ἀπαράδεκτον τὴν ἐπ'
 αὐτῷ πεποίησαι πίστιν, ἄνθρωπον μὲν εἶναι νομίζοντες αὐτὸ δὴ
 τοῦτο ψιλόν, ἠγνοηκότες δὲ ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος ἐπελάβετο σπέρ-
 ματος Ἀβραάμ, καὶ κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλη-
 σίως ἡμῖν· πλὴν οὐκ ἀπέστη τοῦ εἶναι Θεός· ἄτρεπτος γὰρ κατὰ
 25 φύσιν ἐστὶ καὶ διηνεκῶς ὁ αὐτός. «Ὅταν οὖν», φησὶν, «ὑψώσητε
 τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι». Ἐσταυρώθη
 μὲν γὰρ ἀνθρωπίνως, ἀνεβίω δὲ θεϊκῶς, καὶ πεπίστευται διὰ τῆς
 ἀναστάσεως ὅτι καὶ Θεός ἐστι, καὶ Θεοῦ κατ' ἀλήθειαν Υἱός. Εἰ δὲ
 πεπίστευται πρὸς ἡμῶν οὐχ ὡς ἕτερον ἀναστήσας, ἐγηγευμένος δὲ
 30 μᾶλλον αὐτός, πᾶσά πως ἀνάγκη διὰ τὴν οἰκονομίαν ἴδιον αὐτοῦ
 σῶμα νοεῖσθαι τὸ πεπονθὸς τὸν θάνατον, ἵνα καὶ αὐτὸς ἀναστήναι

μέ τον ἴδιο τρόπο, ἀλλά ἀνεβαίνοντας κατὰ κάποιο τρόπο στὸν οὐρανὸ μέ σῶμα, γιὰ νὰ ἐμφανισθεῖ μπροστά στὸν Θεὸ γιὰ χάρη μας^{31α}, ὅπως ἔχει γραφεῖ. Ἄν ὅμως τὸ ὅτι στάλθηκε τὸ νοήσομε καὶ γιὰ τὸν ἴδιο Λόγο, ἄς μὴν δυσανασχετεῖ κανένας. Γιατὶ εἶναι συνηθισμένο στὴ θεόπνευστη Γραφὴ πολλὲς φορὲς νὰ χρησιμοποιεῖ κι αὐτὲς τὶς λέξεις καὶ νὰ μὴν ὑποβάλλει τὴ θεία καὶ ὑπερκόσμια φύση σὲ περιορισμοὺς τοπικοῦς (γιατὶ γνωρίζει ὅτι εἶναι ἀσώματα καὶ πέρα ἀπὸ περιορισμοὺς καὶ πέρα ἀπὸ τὸ νὰ νοεῖται μέσα σὲ τόπο), ἀλλὰ μᾶλλον μέ τὶς ἀνθρώπινες λέξεις ἐπιχειρεῖ νὰ δηλώσει ὅσα εἶναι πέρα ἀπὸ τὶς δυνατότητες τοῦ νοῦ μας. Κι ὁ ἴδιος ἐξάλλου ὁ Σωτήρας μας ἔλεγε ὅτι θὰ στείλει σ' ἐμᾶς τὸν Παράκλητο³², μολονότι τὸ ἅγιο Πνεῦμα γεμίζει τὰ πάντα· γιατὶ λέγει· «Τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἔχει γεμίσει τὴν οἰκουμένη»³³.

14. «Ἵταν θὰ ὑψώσετε στὸν σταυρὸ τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου, τότε θα γνωρίσετε ὅτι εἶμαι ἐγώ»³⁴. Ἐξηγώντας ὁ μακάριος Ἰωάννης τὶς αἰτίες τῆς Ἰουδαϊκῆς παραφροσύνης ἐναντι τοῦ Χριστοῦ λέγει· «Γι' αὐτὸ καταδίωκαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Χριστὸ, ὄχι μόνο ἐπειδὴ καταργοῦσε τὸ Σάββατο, ἀλλὰ καὶ ἔλεγε Πατέρα του τὸν Θεὸ, ἐξισώνοντας τὸν ἑαυτὸ του μέ τὸν Θεό»³⁵. Παρουσίασε μάλιστα κάπου καὶ τοὺς ἴδιους νὰ λένε ἀδιάντροπα· «Δὲν σὲ λιθοβολοῦμε γιὰ καλὸ ἔργο, ἀλλὰ γιὰ βλασφημία· γιατί, ἐνῶ εἶσαι ἀνθρώπος, κάνεις τὸν ἑαυτὸ σου Θεό»³⁶. Δὲν παραδέχονται λοιπὸν τὴν πίστη σ' αὐτόν, νομίζοντας ὅτι εἶναι ἀπλὸς ἀνθρώπος, ἀγνοώντας ὅτι, ἐνῶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος, προῆλθε ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἔγινε κοινῶς αἵματος καὶ σάρκας, ὅπως ἐμεῖς³⁷. Πλὴν ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι Θεός. Γιατὶ εἶναι ἀμετάβλητος στὴ φύση καὶ συνεχῶς ὁ ἴδιος. Γιατὶ λέγει· «Ἵταν λοιπὸν ὑψώσετε στὸ σταυρὸ τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου, τότε θὰ μάθετε ὅτι εἶμαι ἐγώ»³⁸. Γιατὶ σταυρώθηκε σὰν ἀνθρώπος, ἀνέζησε ὅμως ὡς Θεός, καὶ μέ τὴν ἀνάστασι πιστεύθηκε ὅτι καὶ Θεός εἶναι, καὶ ἀληθινὰ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐφόσον πιστεύεται ἀπὸ ἐμᾶς ὄχι γιατὶ ἀνέστησε ἄλλον, ἀλλὰ γιατὶ ἀναστήθηκε ὁ ἴδιος, εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη χάρη στὴν οἰκονομία νὰ νοεῖται δικό του τὸ σῶμα ποὺ ἔπαθε τὸν θάνατο, γιὰ νὰ λέγεται ὅτι κι αὐτὸς ἀναστήθη-

35. Ἰω. 5, 18.

36. Ἰω. 10, 33.

37. Ἐβρ. 2, 14.

38. Ἰω. 13, 28.

λέγοιτο, καίτοι τὴν φύσιν ἀθάνατος ὧν ὁ Θεός Ἐνὸς γὰρ Χριστοῦ καὶ Υἱοῦ τὸν θάνατον καταγγέλλοντες καὶ ὁμολογοῦντες τὴν ἀνάστασιν, δικαιούμεθα διὰ πίστεως. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς ὡς εἶς τε καὶ μόνος ὑπάρχων Χριστὸς Ἰησοῦς, ἀποθανεῖν μὲν ἀνθρωπίνως κατὰ τὴν σάρκα λέγεται, ἐγηγέρθαι δὲ εἰκὸς ὡς ζωή.

ΙΕ'. «Προσήεσάν ποτε τῷ Χριστῷ λέγοντες Ἰουδαῖοι. Ἔως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπέ ἡμῖν παρησιᾶ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. Τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ». Τί δὴ ἄρα κὰν τούτῳ φασὶν οἱ διορίζοντες ἀμαθῶς εἰς νιῶν δυάδα καὶ εἰς δύο Χριστοὺς τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν; Περὶ τίνος ἔφασκον οἱ Ἰουδαῖοι. «Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπέ ἡμῖν παρησιᾶ»; Τίς δὲ ὁ λέγων, «Τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ»; Τίνος εἶναι φάμεν ἴδιον Πατέρα τὸν Θεόν; ἄρα τοῦ ἐκ γυναικὸς ἀνά μέρος τε καὶ ἰδικῶς νοουμένου, ἢ τοῦ Μονογενοῦς; Καίτοι τὸ δύνασθαι κατορθοῦν τὰ τῆς θεότητος ἔργα πρέποι ἂν οὐκ ἀνθρωπεῖα φύσει ποθέν· πολλοῦ γε δεῖν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπλήρου Χριστὸς τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς, οὐκ ἄνθρωπος ἂν νοοῖτο ψιλός, Θεὸς δὲ μᾶλλον ἐν αἵματι καὶ σαρκί, μεμενηκὼς ὅπερ ἦν. Ἰσουργήσει γὰρ οὕτως ἔχων τῷ ἰδίῳ Γεννήτορι, καὶ τὸν τοῦ μυστηρίου λόγον καταμωμήσαιο ἂν οὐδεὶς τῶν εὖ φρονούντων.

ΙΣΤ'. «Τὸ δὲ παιδίον ἠῤῥξανε καὶ ἐκραταιοῦντο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ». Καὶ πάλιν Ἰησοῦς προέκοπτεν ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις». Ἔνα λέγοντες τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ αὐτῷ προσνέμοντες τά τε ἀνθρώπινα καὶ θεοπρεπῆ, τοῖς μὲν τῆς κενώσεως μέτροις πρέπειν ἀληθῶς διαβεβαιούμεθα τό τε τὴν σωματικὴν αὔξησιν ἐπιδέχεσθαι, καὶ μὴν καὶ τὸ κραταιοῦσθαι, τῶν τοῦ σώματος ἀδρυννομένων μορίων κατὰ βραχύ, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ δοκεῖν πληροῦσθαι σοφίας, διὰ γε τὸ οἶονεῖ πρὸς ἐπίδοσιν τῆ τοῦ σώματος ἡλικία πρεπωδεστάτην τῆς ἐνούσης αὐτῷ σοφίας

κε, ἂν καὶ εἶναι ἀθάνατος στή φύση ἀφοῦ εἶναι Θεός. Γιατί κηρύττοντας τὸν θάνατο ἑνὸς Χριστοῦ καὶ Υἱοῦ καὶ ὁμολογώντας τὴν ἀνάστασή του, σωζόμαστε μὲ τὴν πίστη. Ἐπομένως ὁ ἴδιος, ὡς ἓνας καὶ μόνος πού ὑπάρχει Χριστὸς Ἰησοῦς, λέμε ὅτι πέθανε σὰν ἄνθρωπος κατὰ τὴ σὰρκα καὶ ἔχει φυσικὰ ἀναστηθεῖ ὡς ζωή.

15. «Κάποτε πλησίασαν τὸν Χριστὸ κάποιοι Ἰουδαῖοι, λέγοντας: Μέχρι πότε θὰ μᾶς κρατᾶς σὲ ἀγωνία; Ἄν εἶσαι ἐσὺ ὁ Χριστὸς νὰ μᾶς τὸ πείς φανερά. Καὶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἀπάντησε: Σᾶς τὸ εἶπα καὶ δὲν πιστεύετε. Τὰ ἔργα πού κάνω στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα μου αὐτὰ μαρτυροῦν γιὰ μένα»³⁹. Τί λένε καὶ γι' αὐτὸ ὅσοι χωρίζουν σὲ δύο Υἱοὺς καὶ σὲ δύο Χριστοὺς τὸν ἓνα Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό; Γιὰ ποιὸν ἔλεγαν οἱ Ἰουδαῖοι, «Ἄν εἶσαι ἐσὺ Χριστὸς νὰ μᾶς τὸ πείς φανερά»; Καὶ ποιὸς ἦταν αὐτὸς πού ἔλεγε, «Τὰ ἔργα πού κάνω ἐγὼ στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα μου μαρτυροῦν γιὰ μένα»; Ποιανοῦ λέμε ὅτι εἶναι Πατέρας ὁ Θεός; Ἄραγε ἐκείνου πού νοεῖται ὅτι γεννήθηκε χώρια καὶ καθεαυτὸν ἀπὸ τὴ γυναίκα, ἢ τοῦ Μονογενοῦς; Ἄν καὶ δέβαια τὸ νὰ μπορεῖ νὰ πραγματοποιεῖ τὰ ἔργα τῆς θεότητος δὲν ταιριάζει στὴν ἀνθρώπινη φύση· πολὺ ἀπέχει. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Χριστὸς ἐκτελοῦσε τὰ ἔργα τοῦ Πατέρα του, δὲν θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ σὰν ἄνθρωπος ἀπλός, ἀλλὰ μᾶλλον Θεὸς μὲ αἶμα καὶ σὰρκα, πού ἔμεινε ὅμως αὐτὸ πού ἦταν. Γιατί, ἂν εἶναι ἔτσι, θὰ κάνει ἴσα ἔργα μὲ τὸν Πατέρα του καὶ τὴν αἰτία τοῦ μυστηρίου κανένας δὲν θὰ μπορέσει λογικὸς ἄνθρωπος νὰ τὴ μεμφθεῖ.

16. «Τὸ παιδί μεγάλωνε καὶ δυνάμωνε πνευματικὰ, γεμίζοντας ἀπὸ σοφία καὶ χάρη τοῦ Θεοῦ»⁴⁰. Καὶ πάλι· «Ὁ Ἰησοῦς προέκοβε στὸ σῶμα καὶ τὴ σοφία, κερδίζοντας τὴν εὐνοία ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων»⁴¹. Λέγοντας ἓνα τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό καὶ ἀποδίδοντας σ' αὐτὸν τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ θεοπρεπῆ, διαβεβαιώνουμε ὅτι ἀρμόζουν στὰ μέτρα τῆς κένωσής του πραγματικὰ καὶ τὸ νὰ δέχεται τὴ σωματικὴ αὔξηση καὶ τὸ δυνάμωμα καθὼς λίγο λίγο δυνάμωναν τὰ μέλη τοῦ σώματός του, ἀλλ' ἐπίσης καὶ αὐτὴ ἡ ἀπόκτηση σοφίας, ἐπειδὴ κατὰ κάποιον τρόπο ἀναφαινόταν ἢ σοφία πού ἀποκτοῦσε, ὅπως πάρα πολὺ ἔπρεπε, στὴν ἀνάπτυξη τοῦ σώμα-

39. Ἰω. 10, 24-25.

40. Λουκᾶ 2, 40.

41. Λουκᾶ 2, 52.

ἀναφοιτᾶν τὴν ἔκφανσιν καὶ ταυτὶ μὲν, ὡς ἔφην, τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομία πρόποι ἄν, καὶ τοῖς τῆς ὑφέσεως μέτροις. Τῇ δέ γε φύσει τοῦ Λόγου πρόποι ἄν πάλιν τὸ αἰεὶ τελείως ἔχειν καὶ εἶναι σοφίαν. Αὐτοῦ τοιγαροῦν ἀνθρωπίνως τὸ ὡς ἐν κενῶσει τυχόν ὑφεμένον, αὐτοῦ δὲ ὁμοίως τὰ θεοπρεπῆ, θεϊκῶς. Ὁ γὰρ τὸ τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τρόπος τε καὶ λόγος οἶδεν ὄντα αὐτὸν καθ' ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς. Ὑπερέχοντα μὲν τῶν τῆς κτίσεως μέτρων ὡς Θεόν, ἑαυτοῦ δὲ πῶς μονονουχὶ καὶ ἠττώμενον, καθὸ πέφηνεν ἄνθρωπος. Ποῦ γὰρ ἡ ταπεινώσις, ἣν ὑπέμεινεν ἐκῶν, εἰ 10 παραιτοῖτο τὰ ἀνθρώπινα; Πλὴν οὐκ ἐν αὐτοῖς ἡ τοῦ λόγου νοεῖται φύσις, οἰκειοῦται δὲ μᾶλλον αὐτὰ μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ πεινῆν καὶ διψῆν καὶ τὸ λέγεσθαι καμεῖν ἐκ τῆς ὁδοπορίας Ὅταν οὖν ἀκούης, «Τὸ δὲ παιδίον ἠϋξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας», δέχου πρὸς ἀπο- 15 λογίαν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον. Ὅτι γὰρ ἦν Θεὸς ἐν σαρκί, πιστώσετε λέγων αὐτὸς ὁ μακάριος εὐαγγελιστῆς: «Ὅτι χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῶ». Οὐ γὰρ ὡς χάριν ἔχον παρ' ἑτέρου Θεοῦ, χάριν ἔχειν λέγεται Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι χάριν εἶχε τὸ παιδίον, ἥπερ ἄν πρόπη Θεῶ. Καὶ γὰρ ἦν τε καὶ ἔστι Θεὸς ὁ Λόγος, 20 καὶ ἐν σαρκὶ πεφηνῶς, τουτέστιν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς. Εἰ δὲ δὴ λέγοιτο χάριν ἔχειν, ἥγουν προκόπτειν ἐν χάριτι παρὰ τε Θεῶ καὶ ἀνθρώποις, τὸ ἀπεικὸς οὐδέν· εἰ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ ἀπεδέχετο τὴν οἰκονομίαν, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Υἱὸν οἰκειούμενον τὰ σαρκικά, διὰ τὸ τῶ μυστηρίῳ πρόπον τε ὁμοῦ καὶ τὸ χρήσιμον.

25 **ΙΖ.** «Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὔτε ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ». Εἰ Χριστὸν ἕνα, φασίν, ὁμολογεῖν ἐγνώκατε τὸν Θεοῦ Λόγον σεσαρκωμένον, ἥγουν ἐνηνθρωπηκότα, πῶς ἠγνόησε τὴν τῆς συντελείας ἡμέραν; Φαμέν οὖν, ὅτι τὸ ἀγνοῆσαι τυχόν τὰ ἐν Θεῶ μυστή- 30 ρια, οὔτε ἀσύνηθες, οὔτε μὴν ἑτέρως ἀπρεπὲς ἄν εἴη τῇ κτίσει. «Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου;», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Καὶ εἰ λέγε-

τος. Καὶ αὐτὰ βέβαια, ὅπως εἶπα, ἀρμόζουν στὴν οἰκονομία τῆς ἐμφάνισής του μὲ σάρκα καὶ στὰ μέτρα τῆς ταπείνωσής του. Στὴ φύση πάλι τοῦ Λόγου ἀρμόζει ἡ πατονηνὴ τελειότητα καὶ σοφία. Αὐτοῦ λοιπὸν εἶναι, ὡς ἀνθρώπου, ἡ ταπείνωση κατὰ τὴν κένωσή του, καὶ αὐτοῦ εἶναι ὁμοίως, ὡς Θεοῦ, τὰ θεϊκὰ. Γιατὶ ὁ τρόπος καὶ ὁ λόγος τῆς οἰκονομίας τὸν θέλει νὰ εἶναι ὁμοιος μ' ἐμᾶς καὶ πάνω ἀπὸ ἐμᾶς. Ὡς Θεὸς ὑπερβαίνει τὰ μέτρα τῆς κτίσεως, εἶναι ὅμως κατὰ κάποιον τρόπο καὶ κατώτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἐπειδὴ φάνηκε ὡς ἄνθρωπος. Ποῦ εἶναι δηλαδὴ ἡ ταπείνωσή του, τὴν ὁποία ὑπέμεινε μὲ τὴ θέλησή του, ἂν ἀρνοῦνταν τὰ ἀνθρώπινα; Πλὴν ὅμως δὲν νοεῖται σ' αὐτὰ ἡ φύση τοῦ Λόγου, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἰδιοποιεῖται μᾶλλον μαζὶ μὲ τὴ σάρκα του, ὅπως λόγου χάρη ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα καὶ ἡ κούρασή του κατὰ τὴν ὁδοιπορία. Ὅταν λοιπὸν ἀκοῦς, «τὸ παιδί μεγάλωνε καὶ δυνάμωνε πνευματικὰ γεμίζοντας ἀπὸ σοφία», νὰ τὸ δέχεσαι ὡς ἀπολογία γιὰ τὸ μυστήριο τῆς ἔνσαρκης οἰκονομίας. Ὅτι βέβαια ἦταν Θεὸς μέσα στὴ σάρκα θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ ὁ ἴδιος ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς λέγοντας· «Γιατὶ εἶχε ἐπάνω του τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ». Δὲν λέγεται δηλαδὴ ὅτι εἶχε τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ σὰν νὰ εἶχε τὴ χάρη ἀπὸ ἄλλον θεό, ἀλλὰ ὅτι τὸ παιδί εἶχε τὴ χάρη ποῦ ἀρμόζει στὸν Θεό. Γιατὶ ὁ Λόγος ἦταν καὶ εἶναι Θεός, ἀκόμα καὶ ὅταν φανερώθηκε μέσα στὴ σάρκα, δηλαδὴ ἔγινε ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς. Ἄν λοιπὸν λέγεται ὅτι εἶχε χάρη, δηλαδὴ ὅτι πρόκοβε σὲ χάρη καὶ εἶχε τὴν εὐνοια τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶναι καθόλου ἀφύσικο· καθόσον καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας ἀποδεχόταν τὴν οἰκονομία τῆς ἐνανθρώπησης, καὶ ὁ Υἱὸς ἔκανε δικά του τὰ σαρκικὰ ἰδιώματα, ἐπειδὴ ἔπρεπαν καὶ ἦταν χρήσιμα γιὰ τὸ μυστήριο.

17. «Γιὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη καὶ τὴν ὥρα δὲν γνωρίζει κανένας, οὔτε οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὔτε ὁ Υἱός, παρὰ μόνον ὁ Πατέρας»⁴². Ἄν, λένε, γνωρίζετε νὰ ὁμολογεῖτε ἕναν Χριστὸ τὸν σαρκωμένο Λόγο τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ αὐτὸν ποῦ ἔγινε ἄνθρωπος, πῶς δὲν γνωρίζει τὴν ἡμέρα τῆς συντέλειαις; Λέμε λοιπὸν, ὅτι τὸ νὰ ἀγνοεῖ τυχὸν κάποιος τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ οὔτε ἀσυνήθιστο εἶναι οὔτε ἐξάλλου θὰ ἦταν ἀταίριαστο γιὰ τὴν κτίση. Γιατί, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφεῖ, «Ποιὸς γνωρίζει τὴ σκέψη τοῦ Κυρίου;»⁴³. Κι ἂν

ται βραχὺ παρ' ἀγγέλους ἠλαττώσθαι ὁ Υἱός, καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος δηλονότι, καίτοι κτίσεως ἀπάσης ὧν ἐπέκεινα θεϊκῶς, τί τὸ θαῦμα, κἂν ὁμοῦ τοῖς ἀγγέλοις ἀγνοεῖν λέγῃται τὸ ἐν Θεῷ μυστήριον, καίτοι σοφία καὶ δύναμις ὑπάρχων αὐτοῦ; Εἶτα πῶς 5 ἂν ἠγνόησεν ἡ σοφία τοῦ Πατρὸς τὰ ἐν αὐτῷ κεκρυμμένα; Καὶ εἰ τὸ Πνεῦμα λέγεται πάντα ἐρευνᾶν, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, Πνεῦμα δέ ἐστι τοῦ Χριστοῦ, πῶς ἂν αὐτὸς ἠγνόησεν, ἅπερ οἶδεν ἀκριβῶς τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ; Οὐκοῦν, κἂν ἀγνοεῖν ἀνθρωπίνως λέγῃται, ἀλλ' οἶδε θεϊκῶς. Καὶ γοῦν, «Ποῦ τέθειται Λάζαρος;», 10 ἐρωτῶν, ὡς ἐξὸν αὐτῷ μὴ εἰδέναι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐνήργηκε θεϊκῶς, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ἀπονέμοντες τοίνυν τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομία τὰ ἀνθρώπινα, τηρήσωμεν εὐσεβῶς καὶ καθ' ἡμᾶς γεγονότι τῷ ἐκ Θεοῦ φύντι Λόγῳ τὰ θεοπρεπῆ.

ΙΗ. «Ἐβόησε δὲ φωνῇ μεγάλη ὁ Ἰησοῦς· Θεέ μου, Θεέ μου, 15 ἵνα τί με ἐγκατέλειπες;». Ἐὰρ οὖν καὶ αὐτὸν ἐπικουρίας τῆς ἄνωθὲν φαμεν δεδεῆσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον; Καίτοι πῶς τοῦτό ἐστιν οὐκ εὐθὺς κομιδῆ; Συγκατάρχει γὰρ τῶν ὅλων τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ στερεοῖ μὲν οὐρανοὺς τῷ ἰδίῳ Πνεύματι, Κύριος δὲ τῶν δυνάμεων ὀνομάζεται καὶ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν. 20 Ἄλλ' ἠτόνησεν ἄρα πρὸς τὰς τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλάς, καὶ ἅμαχος ἦν αὐτῷ τῶν σταυρῶντων ἢ χεῖρ, καίτοι φησὶν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Εἰ πάντα τὰ ἔθνη ὡς σταγῶν ἀπὸ κάδδου, καὶ ὡς ῥοπὴ ξυγοῦ ἐλογίσθησαν, καὶ ὡς σίελος λογισθήσονται, τίνι ὁμοιώσατε τὸν Κύριον, καὶ τίνι ὁμοιώματι ὁμοιώσατε αὐτόν;». Ἰστέον δέ, 25 ὅτι παρῆσαν μὲν οἱ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς ὑπηρέται, τὴν τῶν στρατιωτῶν ἔχοντες σπεῖραν, ἠγούμενον δὲ τὸν προδότην, ἐπειδὴ δὲ ἐζήτουν αὐτὸν συλλαβέσθαι, ἀπῆντα λέγων· «Τίνα ζητεῖτε;». Οἱ δὲ πρὸς τοῦτο ἔφασαν· «Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον». Εἶτα πρὸς αὐτοὺς ὁ Σωτὴρ· «Εγὼ εἰμι. Καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί». Εἶτα πῶς ἂν ἠτόνησεν ὁ καὶ μόνη τῇ φωνῇ τὴν τῶν ἐπιβουλευόντων ἐλέγξας ἀσθένειαν; Τί οὖν ἄρα βούλεται λέγων,

44. Ἐβρ. 2, 7.

45. Α' Κορ. 1, 24.

46. Α' Κορ. 2, 10.

47. Ἰω. 11, 34.

48. Ματθ. 27, 46.

49. Ψαλμ. 32, 6.

50. Ἦσ. 40, 15, 17-18.

51. Ἰω. 18, 5.

λέγεται ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ἐλαττωθεῖ λίγο ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους⁴⁴, ἐπειδὴ δηλαδή ἔγινε ἄνθρωπος, μολονότι εἶναι ὡς Θεὸς πέρα ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση, ποιὸ εἶναι τὸ ἄξιο θαυμασμοῦ ἂν λέγεται ὅτι μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους ἀγνοεῖ τὸ μυστήριον μὲ τὸν Θεό, μολονότι εἶναι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ⁴⁵; Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ ἀγνοεῖ ἡ σοφία τοῦ Πατέρα αὐτὰ πού εἶναι κρυμμένα σ' αὐτόν; Κι ἂν λέγεται ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐρευνᾷ τὰ πάντα, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ⁴⁶, καὶ αὐτὸ εἶναι Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, πῶς αὐτὸς ἀγνοεῖ αὐτὰ πού τὸ Πνεῦμα γνωρίζει μὲ ἀκρίβεια; Ἐπομένως, κι ἂν ἀκόμα λέγεται ὅτι ἀγνοεῖ σὰν ἄνθρωπος, ὡσπότεσο γνωρίζει ὡς Θεός. Καὶ πράγματι ὅταν ἐρωτᾷ, «Ποῦ ἔχει ταφεῖ ὁ Λάζαρος;»⁴⁷, ἐπειδὴ ἦταν δυνατὸ νὰ μὴ γνωρίζει ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ὅμως ἐνέργησε θεϊκᾶ, ἀνασταίνοντας αὐτόν ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Ἀπονέμοντας λοιπὸν τὰ ἀνθρώπινα ἰδιώματα στὴν μαζὶ μὲ τὴν σάρκα οἰκονομία, ἃς τηρήσομε μὲ εὐσέβεια τὰ θεϊκᾶ γιὰ τὸν Λόγον πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἔγινε ὅπως ἐμεῖς.

18. «Φώναξε βγάζοντας φωνὴ μεγάλη ὁ Ἰησοῦς· Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μ' ἐγκατέλειψες»⁴⁸. Ἄρα λοιπὸν λέμε ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα εἶχε χρειασθεῖ τὴ βοήθεια τοῦ οὐρανοῦ; Καὶ πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι πολὺ ἀνόητο; Γιατί εἶναι συγκυρίαρχος μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ὄλων, καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα του βέβαια κρατεῖ σταθεροὺς τοὺς οὐρανοὺς⁴⁹, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὀνομάζεται καὶ εἶναι ἀληθινὰ Κύριος τῶν δυνάμεων. Ἐδειξε ὅμως ἀδυναμία στὶς ἐπιβουλὰς τῶν Ἰουδαίων καὶ ἦταν ἀκατανίκητο ἀπὸ αὐτόν τὸ χέρι τῶν σταυρωτῶν του, μολονότι λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Ἄν ὅλα τὰ ἔθνη θεωρήθηκαν μὰ σταγόνα ἀπὸ δοχεῖο καὶ μὰ κλίση τῆς ζυγαριᾶς καὶ σὰν τὸ σάλιο, μὲ τί παρομοιάσατε τὸν Κύριον, καὶ ποιὸ εἶναι τὸ ὁμοίωμα μὲ τὸ ὁποῖο τὸν συγκρίνετε;»⁵⁰. Πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἦταν παρόντες οἱ ὑπηρέτες τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ἔχοντας μαζὶ τοὺς τὴ σπείρα τῶν στρατιωτῶν καὶ εἶχαν ἀρχηγό τοὺς τὸν προδότη. Ὅταν πάλι ζητοῦσαν νὰ τὸν συλλάβουν, τοὺς ρωτοῦσε, «ποιὸν ζητᾶτε;», καὶ αὐτοὶ τοῦ ἀπαντοῦσαν, «τὸν Ἰησοῦ τὸν Ναζωραῖο». Κι ἔπειτα ὅταν ὁ Σωτὴρας εἶπε, «Ἐγὼ εἶμαι, ἐκεῖνοι ἔφυγαν πίσω καὶ ἔπεσαν καταγῆς»⁵¹. Καὶ πῶς τότε ἔδειξε ἀδυναμία αὐτὸς πού μὲ τὴ

«Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;». Φαμέν τοίνυν, ὅτι τοῦ προπάτορος Ἀδάμ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ πατήσαντος ἐντολήν, καὶ τοῦ θεοῦ ἀλογήσαντος νόμου, ἐγκαταλέλειπται πως ἢ ἀνθρώπου φύσις παρὰ τοῦ Θεοῦ· γέγονε δὲ ἐπάρατος διὰ τοῦτο καὶ θανάτῳ 5 κάτοχος Ἐπειδὴ δὲ τὸ πεπονθὸς ἀναστοιχειώσων εἰς ἀφθαρσίαν ἐπεδήμησεν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐπελάβετό τε σπέρματος Ἀβραάμ καὶ ὁμοιώθη τοῖς ἀδελφοῖς, ἔδει μετὰ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀρᾶς καὶ τῆς ἐπεισάκτου φθορᾶς καταλήξαι τὴν ἐγκατάλειψιν, ἣν ὑπέμεινεν ἐν ἀρχαῖς ἢ τοῦ ἀνθρώπου φύσις Ὡς οὖν εἰς 10 ὑπάρχων τῶν ἐγκαταλελειμμένων, καθὸ καὶ αὐτὸς παραπλησίως ἡμῖν μετέσχεν αἵματος καὶ σαρκός, τό «Ἴνα τί με ἐγκατέλιπες;», φησὶν, ὅπερ ἦν λύοντος ἐναργῶς τὴν συμβᾶσαν ἡμῖν ἐγκατάλειψιν, καὶ οἷον ἐκδυσωποῦντος ἐφ' ἑαυτῷ τὸν Πατέρα καὶ καλοῦντος εἰς εὐμένειαν τὴν ἐφ' ἡμῖν ὡς ἐφ' ἑαυτῷ καὶ πρώτῳ παν- 15 τὸς γὰρ ἡμῖν γέγονεν ὁ Χριστὸς ἀγαθοῦ καὶ ἀρχῆ καὶ πρόξενος Ὡστε, κἂν εἴ τι λέγοιτο λαβεῖν ἀνθρωπίνως παρὰ τοῦ Πατρὸς, τοῦτο τῇ ἡμετέρᾳ προὔξενησε φύσει, πλήρης ὑπάρχων ὁ αὐτός, καὶ οὐδενὸς τοπαράπαν ἐνδεής, ὡς Θεός.

ΙΘ'. «Τοῦτο φρονεῖτω ἕκαστος ἐν ὑμῖν αὐτοῖς, ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο 20 τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφήν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἀνθρώπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχα- 25 ρίστατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνη κάμψη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς». Ἴδου δὴ σαφῶς τὸν ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Θεὸν Λόγον οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσασθαι 30 φησι τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, κεκενωῖσθαι δὲ μᾶλλον ἐθελοντὴν μορφήν

52. Γέν. 3, 1 ἔ.

53. Ἐβρ. 2, 16-17.

54. Ἐβρ. 2, 14.

φωνή του μονάχα φανέρωσε τὴν ἀδυναμία ἐκείνων ποὺ τὸν ἐπιβουλεύονταν, Τί θέλει λοιπὸν φωνάζοντας, «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μ' ἐγκατέλειψες;». Λέμε λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ προπάτοράς μας καταπάτησε τὴν ἐντολή ποὺ τοῦ δόθηκε καὶ ἀδιαφόρησε γιὰ τὸν θεῖο νόμο⁵², ἐγκαταλείφθηκε κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὸν Θεὸ ἢ ἀνθρώπινη φύση καὶ γι' αὐτὸ δέχθηκε τὴν κατάρα καὶ ἔγινε αἰχμάλωτος τοῦ θανάτου. Ὅταν ὁ μόνουγενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἦρθε στὸν κόσμον γιὰ νὰ μεταβάλει τὴ πώση σὲ ἀφθαρσία καὶ ἔλαβε τὴν ἀνθρώπινη φήση ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἔγινε ὅμοιος μὲ τοὺς ἀδελφούς του⁵³, ἔπρεπε μαζί μὲ τὴν ἀρχαία ἐκείνη κατάρα καὶ τὴ φθορὰ ποὺ εἶχε εἰσαχθεῖ ἀπ' ἔξω, νὰ δώσει τέλος στὴν ἐγκατάλειψη, ποὺ δοκίμασε ἢ ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦταν ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ἐγκαταλειφθεῖ, καθότι καὶ αὐτὸς παρόμοια μ' ἐμᾶς ἔγινε κοινωνὸς αἵματος καὶ σαρκας⁵⁴, γι' αὐτὸ, λέγει, φώναξε τὸ «Γιατί μ' ἐγκατέλειψες;», πράγμα ποὺ σήμαινε ὅτι καταργοῦσε φανερὰ τὴν ἐγκατάλειψη ποὺ μᾶς εἶχε συμβεῖ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἤθελε νὰ ἱκανοποιήσει τὴν ὀργὴ τοῦ Πατέρα στὸν ἑαυτό του καὶ καλοῦσε τὴν εὐμένεια πρὸς ἐμᾶς ὅπως πρὸς τὸν ἑαυτό του ποὺ ἦταν ὁ πρῶτος. Γιατί ὁ Χριστὸς ἔγινε γιὰ μᾶς ἀρχὴ καὶ πρόξενος κάθε ἀγαθοῦ. Ὡστε, κι ἂν λέγεται ὅτι κάτι ἔλαβε σὰν ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Πατέρα, αὐτὸ τὸ ἔκανε γιὰ τὴ δική μας φύση, ἀφοῦ αὐτός, ὡς Θεός, εἶναι πλήρης καὶ δὲν τοῦ λείπει τίποτε ἀπολύτως.

19. «Νὰ ἔχετε κι ἐσεῖς τὸ ἴδιο φρόνημα ποὺ εἶχε καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ εἶχε μορφή τοῦ Θεοῦ, δὲν θεώρησε σὰν κάτι πρὸς ἀρπαγὴ τὴν ἰσότητά του μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του παίρνοντας μορφή δούλου, καὶ ἔγινε ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀφοῦ βρέθηκε νὰ ἔχει τὸ σχῆμα ἀνθρώπου, ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του καὶ ἔδειξε ὑπακοή μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀνέβασε πολὺ ψηλὰ καὶ τοῦ χάρισε ὄνομα πάνω ἀπὸ κάθε ὄνομα, ὥστε στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ νὰ λυγίσει κάθε γόνατο τῶν ἐπουράνιων καὶ τῶν ἐπίγειων καὶ τῶν ὑποχθόνιων ὄντων, καὶ κάθε γλῶσσα νὰ ὁμολογήσει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος, γιὰ νὰ δοξασθεῖ ὁ Θεὸς Πατέρας»⁵⁵. Νὰ λοιπὸν ρητὰ ὁ Θεὸς Λόγος, ποὺ εἶχε τὴ μορφή καὶ ἦταν ἴσος μὲ τὸν Θεὸ καὶ

δούλου λαβόντα, καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενον. Προσ-
 επάγει δέ, ὅτι «ταπεινῶκεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι
 θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Εἶπερ οὖν διαιρετέον εἰς δύο
 Χριστοὺς καὶ υἱούς, τὸν ἕνα καὶ μόνον Χριστὸν καὶ Κύριον, καὶ
 5 κατὰ γε τό τισι δοκοῦν, τὸν ἐκ γυναικὸς ἀνθρώπων τετίμηκε μὲν
 ἰσότητι τῶν ἰδίων ἀξιωμαίων ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ συνῆψεν
 ἑαυτῷ κατὰ τὸν τῆς ἀυθεντίας τρόπον, καὶ κατὰ τὴν τῆς υἰότητος
 ὁμωνυμίαν, ὡς ἕτερος ὢν ἰδικῶς παρ' αὐτὸν Υἱός· τίς ἄρα ὁ κε-
 νώσας ἑαυτὸν, ἢ τίνα κεκένωται τρόπον;

10 Εἰ μὲν γάρ, ὡς αὐτοὶ φασιν, ὁ ἐκ γυναικὸς ἰδικῶς νοούμενος
 ἀνθρώπος τοῦτο λέγεται παθεῖν, πῶς ἢ τίνα κεκένωται τρόπον;
 κατέβη δὲ ὅπως εἰς ταπεινώσιν ὁ ἐν ἰσότητι γεγονώς τῇ πρὸς Θε-
 ὸν Λόγον κατὰ γε τὸν τῆς ἀξίας, ἤγουν ἀυθεντίας, τρόπον, καὶ
 ταύτην ἔχων πρὸς αὐτὸν τὴν συνάφειαν; Εἰ δὲ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ
 15 Θεοῦ Λόγον, νοουμένου πάλιν ἰδικῶς καὶ ἀνὰ μέρος Υἱοῦ, τὸ
 κεκενωσθαι λέγοιτο, πῶς κεκένωται τιμήσας ἕτερον, καθά φασιν
 ἐκεῖνοι, καὶ τοῖς ἰδίῳις αὐτὸν ἀξιώμασι περιβαλῶν; Ταπεινῶται
 δὲ τίνα τρόπον ὁ τῆς αὐτοῦ δόξης τὸ ὕψος τῷ συναφθέντι διδούς;
 Εἰ γὰρ δὴ φαῖεν, ὅτι δοξάζων ἕτερον αὐτὸς ὑπομένει τὴν ταπει-
 20 νῶσιν, ἤγουν τὴν κένωσιν, οὐδέν, ὡς ἔοικε, τῶν ἀτόπων ἐννοεῖν
 ὅτι καὶ ὑβρίζων ὑψοῦται. Ἀναγκαῖον τοιγαροῦν ἡμᾶς, καὶ
 μέντοι καὶ ἀληθοῦς μονονουχὶ συνωθοῦντος λόγου πρὸς γε τὸ
 οἶεσθαι δεῖν ὅτι κενοῦται τὸ πλήρες, καὶ ἐν δούλου μορφῇ γένοιτ'
 ἄν, οὐ τὸ τῇ φύσει δούλον, ἀλλὰ τὸ τῶν τῆς δουλείας ἐπέκεινα
 25 μέτρων. Γίνεται δὲ καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων, τὸ μὴ οὕτως
 ἔχον κατὰ φύσιν πρὶν γένηται. Καὶ ὅτι ταπεινοῦται τὸ ὑψηλόν,
 αὐτὸν πιστεύομεν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἀνθρωπίνως ἐν τούτοις
 γενέσθαι, κατ' ἰδίαν θέλησιν ὑπὲρ ἡμῶν, μεμενηκέναι δὲ θεϊκῶς
 ἐν τοῖς τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς ὑψώμασι.

30 Ταύτη τοι καὶ ὑπερψῶσθαι λέγεται, καὶ λαβεῖν τὸ ὄνομα τὸ

Πατέρα, δὲν θεώρησε, λέγει, κάτι σὰν ἀρπαγή τὴν ἰσότητά του μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὴ θέλησή του μὲ τὸ νὰ λάβει μορφὴ δούλου καὶ νὰ γίνεῖ ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ προσθέτει, ὅτι «ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του, δείχνοντας ὑπακοὴ μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ». Ἐὰν λοιπὸν πρέπει νὰ διαιρέσομε σὲ δύο Χριστοὺς καὶ υἱοὺς τὸν ἕνα καὶ μόνον Χριστὸ καὶ Κύριο, καὶ ἂν, σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη κάποιων, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ τίμησε τὸν ἄνθρωπο Χριστὸ, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, μὲ ἴσα μὲ τὰ δικὰ του ἀξιώματα καὶ ἔνωσε μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐξουσία ποὺ εἶχε καὶ τὴν ὁμωνυμία τοῦ υἱοῦ, σὰν ἕνας ἄλλος χωριστὸς Υἱὸς κοντὰ σ' ἐκεῖνον, τότε λοιπὸν ποῖός εἶναι ποὺ ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του ἢ μὲ ποῖο τρόπο ταπεινώθηκε;

Ἐὰν λοιπὸν, ὅπως λένε αὐτοί, ὁ νοούμενος ἄνθρωπος, ὁ γεννημένος ἀπὸ τὴ γυναίκα, λέγεται ὅτι ἔπαθε τὴν ταπεινώση, πῶς ἢ μὲ ποῖο τρόπο ἔγινε αὐτή; Καὶ πῶς κατέβηκε στὴν ταπεινώση αὐτὸς ποὺ ἔγινε ἴσος μὲ τὸν Θεὸ Λόγο στὴν ἀξία, δηλαδή τὴν αὐθεντία, καὶ ἔχοντας μὲ αὐτὸν τὴ συνάφεια αὐτή; Ἐὰν ὅμως ἡ ταπεινώση λεγόταν γιὰ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸ Λόγο, νοούμενον πάλι ὡς ἰδιαίτερο καὶ χωριστὸ Υἱὸ, πῶς ταπεινώθηκε τιμώντας ἄλλον, ὅπως ἐκεῖνοι λένε, καὶ περιβάλλοντάς τον μὲ τίς δικές του τιμές; Καὶ μὲ ποῖον τρόπο ταπεινώθηκε αὐτὸς ποὺ ἔδωσε τὸ ὕψος τῆς δόξας του σ' ἐκεῖνον ποὺ εἶχε ἔνωθει μαζί του; Γιατί, ἂν ποῦν, ὅτι ὑπομένει ὁ ἴδιος τὴν ταπεινώση, δηλαδή τὴν κένωση, τιμώντας ἄλλον, δὲν εἶναι καθόλου ἄτοπο, ὅπως φαίνεται, νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι καὶ ἀτιμάζοντας ἀκόμα ὑψώνεται. Ἐπιπλέον λοιπὸν καὶ βέβαια καὶ ἀληθινὸς λόγος μᾶς ὠθεῖ κατὰ κάποιο τρόπο στὸ ὅτι πρέπει νὰ πιστεύομε πλήρη ταπεινώση αὐτοῦ, καὶ ὅτι θὰ μπορούσε νὰ πάρει τὴ μορφὴ δούλου ὄχι αὐτὸς ποὺ ἦταν δούλος ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἦταν πέρα ἀπὸ τὰ μέτρα τῆς δουλείας. Γίνεται ἐπίσης καὶ ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ δὲν ἦταν ἔτσι ἀπὸ τὴ φύση του προτοῦ γίνεῖ, καὶ ἐπειδὴ τὸ ὑψηλὸ ταπεινώνεται, πιστεύομε ὅτι ὁ ἴδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔφθασε σ' αὐτὴν τὴν ταπεινώση μὲ τὴ θέλησή του γιὰ χάρη μας ὡς ἄνθρωπος, ἔμεινε ὅμως στὰ ὕψη τῆς δικῆς του ὑπεροχῆς.

Γι' αὐτὸ καὶ λέγεται ὅτι ὑπερυψώθηκε καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα ποὺ

ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, προσκυνεῖσθαι τε παρὰ πάντων, καὶ εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς ὀνομάζεσθαι Κύριος. Καίτοι γὰρ ὑπάρχων ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς ὑπεροχῇ, καὶ ἐν ἀρρήτοις ὑψώμασιν· ἐπειδὴ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν καὶ τεταπεινώσθαι λέγεται, μορφήν δούλου λαβὼν, ἀνέβη δὲ πάλιν εἰς τὸν ἴδιον πλοῦτον, τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ φύσεως, δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἀνθρωπίνης, τὴν πτωχείαν ὑπερδραμών, ταύτῃ τοι λαβεῖν ἀνθρωπίνως λέγεται τὸ αἰεὶ τε καὶ ἀναποβλήτως ἐνυπάρχον αὐτῷ, τουτέστι τὸ εἶναι Θεὸς καὶ τῶν ὄλων Κύριος. Καὶ εἴπερ ἐστὶν εὐκλεές τῷ Πατρὶ τὸ Κύριον ἔχειν τῶν ὄλων τὸν ἴδιον Υἱόν, πῶς οὐκ ἀληθὲς εἶπεῖν, ὅτι τετήρηται πάλιν αὐτῷ, καὶ τὴν τοῦ δούλου λαβόντι μορφήν, τὸ ἐλεύθερον καὶ τῆς κατὰ πάντων κυριότητός τε καὶ ἐξουσίας τὸ ὑπερφερές ἀξίωμα;

Κ. «Εὐχαριστοῦντες τῷ Πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὃς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, καὶ αὐτὸς ἐστὶ πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. Καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὃς ἐστὶν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Εἰκόνα φησὶ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα κατὰ φύσιν Υἱόν, τουτέστι τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ μὴν ὅτι δι' αὐτοῦ τὰ πάντα παρήχθη πρὸς γένεσιν, εἴτε τὰ ὄρατά, εἴτε τὰ ἀόρατα, ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτι πρὸ πάντων ἐστὶν αὐτὸς («Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ Λόγος»), καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ τῶν αἰώνων δημιουργός, καὶ χρόνου παντός

ὑπερβαίνει κάθε ὄνομα καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ ὅλους καὶ ὀνομάζεται Κύριος πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ Πατέρα. Γιατί, μολονότι βρισκόταν μέσα στήν ὑπεροχή τοῦ Πατέρα καὶ σὲ ὕψη ἀνέκφραστα, ἐπειδὴ κατέβασε τὸν ἑαυτὸ του στήν κένωση καὶ λέγεται ὅτι ταπεινώθηκε, παίροντας μορφή δούλου, ἀνέβηκε πάλι στὸν δικὸ του πλοῦτο, ὑπερβαίνοντας τὴν πτωχεία τῆς ἐνωμένης μ' αὐτὸν φύσεως, δηλαδή τῆς ἀνθρώπινης, γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι ἔλαβε ὡς ἄνθρωπος αὐτὸ πού ὑπάρχει αἰώνια καὶ χωρὶς ν' ἀποβάλλεται ποτὲ ἀπὸ αὐτόν, δηλαδή τὸ νὰ εἶναι Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὅλων. Καὶ ἐφόσον εἶναι δόξα γιὰ τὸν Πατέρα νὰ ἔχει Υἱό του τὸν Κύριο τῶν ὅλων, πῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια νὰ ποῦμε ὅτι διατηρήθηκε πάλι σ' αὐτόν, καὶ ὅταν ἔλαβε τὴ μορφή τοῦ δούλου, ἢ ἐλευθερία καὶ τὸ πανύψηλο ἀξίωμα τοῦ νὰ εἶναι Κύριος καὶ νὰ ἐξουσιάζει τὰ πάντα;

20. «Ἄς εὐχαριστήσουμε τὸν Πατέρα πού μᾶς ἀξίωσε νὰ ἔχομε μέρος στήν κληρονομία τῶν ἁγίων μέσα στὸ φῶς, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκότους καὶ μᾶς ὀδήγησε στὴ βασιλεία τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης του, μέσω τοῦ ὁποῖου ἔχομε τὴν ἀπολύτρωση, τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, πρωτότοκος ὅλης τῆς κτίσεως, ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὸν δημιουργήθηκαν τὰ πάντα, καὶ στοὺς οὐρανοὺς καὶ πάνω στὴ γῆ, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι εἶναι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχές, εἴτε Ἐξουσίες· τὰ πάντα δημιουργήθηκαν ἀπὸ αὐτόν καὶ σ' αὐτόν τείνουν, καὶ αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα, καὶ τὰ πάντα ἔλαβαν τὴν ὑπαρξή τους ἀπὸ αὐτόν. Καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλή τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀρχή, πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ὥστε νὰ εἶναι πρῶτος ἀπὸ ὅλους· γιατί σ' αὐτόν θέλησε νὰ κατοικήσει ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, καὶ νὰ συμφιλιώσει μέσω αὐτοῦ τὰ πάντα μὲ τὸν ἑαυτὸ του, εἴτε τὰ οὐράνια, εἴτε τὰ ἐπίγεια, εἰρηνοποιώντας αὐτὰ μὲ τὸ αἷμα του ἐπάνω στὸ σταυρὸ του»⁵⁶. Ὀνομάζει εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ τὸν κατὰ φύση Υἱὸ πού γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, δηλαδή τὸν Θεὸ Λόγο, καὶ βέβαια ἐπειδὴ ὅλα ἦρθαν στήν ὑπαρξή ἀπὸ αὐτόν, εἴτε τὰ ὄρατὰ εἴτε τὰ ἀόρατα, τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, καὶ ὅτι αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα (γιατί λέγει· «στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος»⁵⁷), καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῶν αἰώνων, ἔχοντας τὴν

πρεσβυτέραν ἔχων τὴν ὑπαρξιν. Ἀλλὰ τὸν οὕτως ἔχοντα κατὰ φύσιν ἰδίαν δεδόσθαι φησὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς κεφαλὴν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, αὐτόν τε εἶναι τὸ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν. Εἶτα πῶς ὑπάρχων αἰεὶ Θεὸς Λόγος, ἐν ᾧ τὰ πάντα συνέ-
 5 στηκε, πρωτότοκος τῶν νεκρῶν γενέσθαι λέγεται, καὶ ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, εἰ μὴ ἔστιν αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἴδιον σῶμα τὸ παρ' αὐτοῦ ληφθέν, οὗ πεπονθότος τὸν θάνατον, αὐτὸς ἂν νοοῖτο παθεῖν; οὐκ ἀπίθανον ἔχοντος λόγον ἐν ἑαυτῷ τοῦ συμβε-
 10 θηκότος, πέπονθε γὰρ τὸ ἴδιον αὐτοῦ· οὕτω νοεῖται πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καίτοι τὴν φύσιν ἀθάνατος ὢν καὶ αὐτὸς χρημα-
 τίζων ζωῇ. Ὅτε τοίνυν δέδοται κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκ-
 κλησίας, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, τότε λέγεται καὶ ἀποθανεῖν ἀνθρωπίνως ὑπὲρ ἡμῶν, ὁ παθεῖν οὐκ εἰδὼς τὸν θάνατον ὡς Θεός

15 ΚΑ'. Λέγοντος δὲ τοῦ μακαρίου Παύλου, ὅτι ἐν αὐτῷ κατώ-
 κησε πᾶν τὸ πλήρωμα, φαῖεν ἂν ἴσως τινές Ἰδοῦ Χριστὸν ἕτερον οἶδεν ἰδικῶς τὸν ἐκ γυναικὸς ἄνθρωπον, ἐν ᾧ κατώκησεν ὡς ἕτερος παρ' αὐτὸν Χριστός, καὶ ἰδικῶς ὁ Λόγος, ἦτοι Πνεῦμα τὸ
 20 πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. Πρὸς δὴ τὰ τοιαῦδε φαμέν, ὅτι δύο Χριστοὺς ὁ πνευματοφόρος οὐκ οἶδεν, ἀλλ' ἓνα κηρύττει, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἓνα Πατέρα. «Ἡμῖν» γάρ, φησὶν, «εἷς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν. Καὶ εἷς Κύριος Ἰη-
 σουὺς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ». Ἐπεὶ φέρε, διασκεψώμεθα παρατιθέντες εἰς θάσανον τῶν εἰρημένων τὴν
 25 δύναμιν. Τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, τὸν δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, τὸν προαιώνιον Υἱόν, τὴν τῶν ὄλων σύστασιν, δεδό-
 σθαι φησὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ κεφαλὴν, καὶ μὴν ὅτι γένοιτο πρωτότο-
 30 κος ἐκ νεκρῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἔστι τὴν φύσιν ἀθάνατος, πᾶσά πως ἀνάγκη πρὸς ἔνωσιν οἰκονομικὴν τε καὶ ἀληθῆ τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητι συνενεχθῆναι λέγειν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἓνα τε οὕτως ἡμῖν ἀναδειχθῆναι Χριστόν, τὸν αὐτὸν ὁμοῦ Θεὸν

ὑπαρξή του ἀρχαιότερη ἀπὸ ὅλο τὸ χρόνο. Ἀλλά αὐτὸς ποῦ ἔχει ἔτσι ὡς πρὸς τὴ δική του φύση, δόθηκε λέγει ἀπὸ τὸν Πατέρα κεφαλή τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς εἶναι πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Καὶ πῶς ὁ Θεὸς Λόγος ποῦ ὑπάρχει πάντοτε, καὶ μετὸν ὁποῖο ἦρθαν τὰ πάντα στὴν ὑπαρξή, λέγεται ὅτι ἐγίνε πρωτότοκος τῶν νεκρῶν καὶ ἀπαρχὴ ἐκείνων ποῦ ἔχουν κοιμηθεῖ, ἂν δὲν εἶναι ἀληθινὰ δικό του τὸ σῶμα ποῦ ἔλαβε, τὸ σῶμα ποῦ πεθαίνοντας, θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ὅτι πέθανε αὐτός, μὴ ἔχοντας ἀπίθανο λόγο γιὰ τὸν ἑαυτό του αὐτὸ ποῦ συνέδη· γιατί πέθανε τὸ σῶμα του. Ἔτσι νοεῖται ὡς πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, μολονότι ὡς πρὸς τὴ φύση του εἶναι ἀθάνατος καὶ εἶναι ὁ ἴδιος ζωή. Ὅταν λοιπὸν δόθηκε ὡς κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας κατεβάζοντας τὸν ἑαυτό του σὲ ταπείνωση, τότε λέγεται καὶ ὅτι πέθανε σὰν ἄνθρωπος γιὰ χάρι μας, αὐτὸς ποῦ, ὡς Θεός, δὲν γνωρίζει τὸν θάνατο.

21. Κι ὅταν λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι μέσα του κατοίκησε ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, θὰ μπορούσαν ἴσως νὰ ποῦν κάποιοι· Νά, ἀναγνωρίζει ἄλλον ἰδιαίτερο Χριστὸ τὸν ἄνθρωπο ποῦ προῆλθε ἀπὸ γυναίκα, στὸν ὁποῖο κατοίκησε ὡς ἄλλος δίπλα στὸν ἴδιο Χριστός, καὶ ἰδιαίτερα ὁ Λόγος, ἦτοι τὸ Πνεῦμα, τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικά. Ἀπαντώντας σ' αὐτὰ θὰ ποῦμε, ὅτι ὁ πνευματοφόρος ἀπόστολος δὲν δέχεται δύο Χριστούς, ἀλλὰ κηρύττει ἓνα Χριστό, ὅπως βέβαια καὶ ἓνα Πατέρα. Γιατὶ λέγει· «Γιὰ μᾶς ἓνας Θεὸς ὑπάρχει, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προῆλθαν τὰ πάντα καὶ ἐμεῖς ἀνήκομε σ' αὐτόν, καὶ ἓνας Κύριος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐγίναν τὰ πάντα καὶ ἐμεῖς ἀπὸ αὐτόν»⁵⁸. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἃς ἐξετάσομε τὸ νόημα ὅσων εἰπώθησαν ὑποβάλλοντας αὐτὰ σὲ ἔλεγχο. Ἡ εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, ὁ προαιώνιος Λόγος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο δημιουργήθηκαν τὰ πάντα καὶ μέσα στὸν ὁποῖο ὑπάρχουν τὰ πάντα, καὶ στὸν ὁποῖο ὀφείλουν τὴν ὑπαρξή τὰ πάντα, δόθηκε, λέγει, ὡς κεφαλὴ στὴν Ἐκκλησία, καὶ βέβαια ὅτι ἐγίνε πρωτότοκος τῶν νεκρῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ὡς πρὸς τὴ φύση του εἶναι ἀθάνατος, εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη, λέγει, πρὸς ἔνωση κατ' οἰκονομία καὶ ἀληθινὴ νὰ συνενωθεῖ μ' ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα καὶ νὰ ἀναδειχθεῖ ἔτσι σ' ἐμᾶς ἓνας Χριστός, ὁ ἴδιος Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρω-

ὄντα καὶ ἄνθρωπον. Ἐν τίνι δὴ οὖν κατώκησε πᾶν τὸ πλήρωμα
 τῆς θεότητος σωματικῶς; Ἰδικῶς μὲν οὖν καὶ κατὰ μόνας ἐν τῇ
 τοῦ Λόγου φύσει τοῦτο πεπράχθαι νομίζουσιν, εὐήθεις κομιδῆ· ἴσον
 γὰρ εἶπεῖν, ὡς αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ κατώκησεν ὁ Μονογενής. Πιστεύ-
 5 οντας δὲ ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, οὐ κατὰ μετάστασιν ἢ τροπὴν,
 ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ναὸν ἴδιον ἐποίησατο τὸ
 ἐνωθὲν αὐτῷ κατὰ ἀλήθειαν σῶμα, ψυχὴν ἔχον τὴν λογικὴν,
 εὐσεβὲς εἶπεῖν ὅτι τὴν ἐν τῇ ἀγία σαρκὶ τοῦ Λόγου κατοίκησιν,
 ἤγουν ἔνωσιν, ἀληθῆ κατασημαίνων ἡμῖν ὁ θεοσπέσιος Παῦλος,
 10 ἐν αὐτῷ φησὶ κατοικῆσαι πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, οὐ μεθε-
 κτῶς μᾶλλον ἢ σχετικῶς, ἤγουν ὡς ἐν δόσει χάριτος, ἀλλὰ σωμα-
 τικῶς, ὃ ἐστὶν οὐσιωδῶς, ὡς ἂν, εἰ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ λέγοιτο κα-
 τοικεῖν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, οὐχ ἕτερον ὄν παρ' αὐτόν. Ἐφ' ἐνὸς δὲ
 προσώπου πολλάκις διπρόσωπον ἡμῖν εἰσφέρεται λόγου σχῆμα,
 15 καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἀδικεῖ τὴν ἀλήθειαν. Οἷον φέρε εἶπεῖν,
 ὡς εἰ λέγοιτο περὶ Θεοῦ παρὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς· «Ὁ
 πλάσσω πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ». Καίτοι πῶς οὐχ ἅπασιν
 ἐναργές, ὡς οὐκ ἂν νοοῖτο περὶ τὸν ἄνθρωπον ἕτερον ἐν ἑαυτῷ
 πλαττόμενον αὐτοῦ πνεῦμα; Φησὶ δὲ πού καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ·
 20 «Νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας ἠδολέσχουν, καὶ ἤσχαλλε τὸ πνεῦμά
 μου». Εἶτα τίς οὖν ὁ μετὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀδολεσχῶν, καὶ τὸ
 ἴδιον πνεῦμα ἀσχάλλον ἔχων; Χρὴ τοίνυν τὰ μὲν τῶν λόγων σχή-
 ματα μὴ σφόδρα φιλοκρινεῖν, ἀφορᾶν δὲ μᾶλλον εἰς αὐτὰς τῶν
 πραγμάτων τὰς φύσεις, καὶ ἐξ αὐτῶν δὴ μᾶλλον ποδηγουμένους
 25 ἐπ' αὐτὴν ἰέναι τὴν ἀλήθειαν.

Περὶ τῆς ὑπακοῆς τοῦ Χριστοῦ.

«Ἄρ' οὖν ὡς δι' ἐνὸς ἁμαρτήματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς
 κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἐνὸς δικαϊώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους
 εἰς δικαίωμα ζωῆς Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀν-
 30 θρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθημεν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς

πος. Σὲ ποιὸν λοιπὸν κατοίκησε ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικᾶ⁵⁹; Τὸ νὰ πιστεύομε βέβαια ὅτι αὐτὸ ἔχει συμβεῖ κατὰ τρόπο ἰδιαίτερο καὶ ξεχωριστὸ στὴ φύση τοῦ Λόγου, εἶναι πάρα πολὺ ἀνόητο· γιατί εἶναι τὸ ἴδιο νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Μονογενὴς κατοίκησε ὁ ἴδιος μέσα στὸν ἑαυτό του. Πιστεύοντας ὅμως ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα, χωρὶς ὅμως νὰ δεχθεῖ μεταβολὴ ἢ τροπὴ, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι κατοίκησε μέσα σ' ἐμᾶς καὶ ὅτι ἔκανε δικό του ναὸ τὸ σῶμα ποῦ ἀληθινὰ ἐνώθηκε μαζί του καὶ ποῦ εἶχε ψυχὴ λογικὴ, εἶναι εὐσέβεια νὰ τὸ ποῦμε. Γιατί ὁ θεσπέσιος Παῦλος θέλοντας νὰ μᾶς δηλώσει τὴν κατοίκηση τοῦ Λόγου, ἥτοι τὴν ἀληθινὴ ἔνωση μέσα στὴν ἁγία σάρκα, λέγει ὅτι μέσα σ' αὐτὸν κατοίκησε ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, ὄχι κατὰ μέθεξιν ἢ κατὰ σχέση, δηλαδή ὡς χορήγηση τῆς χάριτος, ἀλλὰ σωματικᾶ, πράγμα ποῦ σημαίνει οὐσιαστικᾶ, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ ὅτι καὶ στὸν ἄνθρωπο κατοικεῖ τὸ πνεῦμα του, ποῦ δὲν εἶναι κατι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτόν. Πολλὲς φορές γιὰ ἓνα πρόσωπο χρησιμοποιεῖται σχῆμα λόγου δύο προσώπων, καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν ἀδικεῖ τὴν ἀλήθεια. Ὅπως γιὰ παράδειγμα ἂν λεγόταν ἀπὸ τὴ θεόπνευστη Γραφὴ γιὰ τὸν Θεὸ· «Αὐτὸς ποῦ πλάθει τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου μέσα σ' αὐτόν»⁶⁰. Καὶ πῶς δὲν εἶναι σ' ὅλους φανερό, ὅτι δὲν θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ἄλλο πνεῦμα πλαττόμενο μέσα στὸν ἄνθρωπο ὡς δικό του πνεῦμα; Λέγει κάπου καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ· «Τὴ νύχτα παρέδιδα τὴν καρδιὰ μου σὲ φλυαρολογίαις, καὶ τὸ πνεῦμα μου δυσανασχετοῦσε»⁶¹. Καὶ ποὶός εἶναι ποῦ φλυαρολογοῦσε μὲ τὴν καρδιὰ του καὶ τὸ πνεῦμα του δυσανασχετοῦσε; Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ λεπτολογοῦμε τὴ σύνταξιν τῶν λέξεων, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἀποβλέπομε στὴν ἴδια τὴ φύσιν τῶν πραγμάτων, καὶ ὀδηγούμενοι ἀπὸ αὐτὰ νὰ προχωροῦμε πρὸς τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια.

Περὶ τῆς ὑπακοῆς τοῦ Χριστοῦ.

22. «Ἔρα λοιπὸν, ὅπως μὲ τὸ ἁμάρτημα ἑνὸς ὀδηγήθηκα ὅλοι σὲ καταδίκη, ἔτσι καὶ μὲ τὴ δίκαια πράξις ἑνὸς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι βρίσκουν τὴ δικαίωσίν τους. Γιατί, ὅπως μὲ τὴν παρακοὴ ἑνὸς ἀνθρώπου καταστάθηκαν ὅλοι ἁμαρτωλοί, ἔτσι καὶ μὲ τὴν ὑπακοὴ τοῦ

61. Ψαλμ. 76, 7.

ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου δίκαιοι καταστήσονται οἱ πολλοί». Τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἀρχῆ καὶ δίχης θανάτου καταδεδικασμένης διὰ τὴν τοῦ πρωτοπλάστου παρακοήν, ἔδει πάλιν ἀνασφῆλαι πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς αὐτὴν ἀνεπίπληκτον κομιδῇ τῆς ὑπακοῆς ποιουμέ-
 5 νην τὴν ἔνδειξιν. Ἄλλ' ἤδη τοῦτο πολὺ καὶ λίαν ἐπέκεινα τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων καθαρὸς γὰρ οὐδεὶς ἀπὸ ἁμαρτιῶν. Παθούσα δὲ ἅπαξ τὸ πλημμελές, καὶ ταῖς οἴκοθεν ἀσθενείαις κεκρατημένη, καὶ ἐν ἰδίᾳ σαρκὶ τὴν τῆς φαυλότητος νοσοῦσα γένεσιν, ἀγριαίνοντά τε τὸν τῆς ἁμαρτίας ἀδίνουσα νόμον, πῶς ἂν διέδρα
 10 παντελῶς; «Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς παντελῶς ἔχθρα», φησὶν, «εἰς Θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται». Εὐμηχάνως τοιγαροῦν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιούμενος τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἡμερότητας τῆ ἀνθρώπου πραγματευόμενος φύσει τὴν εἰς ὅπερ ἦν ἐπάνοδον,
 15 ἤγουν ἀνακομιδὴν, «ἐξαπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός», ἵνα τὸ ὅμοιον ἡμῖν σῶμα λαβὼν καὶ ἴδιον αὐτοῦ ποιησάμενος, ὡς ἄνθρωπος ἐπὶ γῆς εὐρέθῃ ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν, οὕτω τε εἰς ἅπαν κατήκοος γεγονὼς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, δικαιοσύνην τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἐν ἑαυτῷ, καὶ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν ἐξέληται,
 20 φύλλοις ἀναμαρτησίας στεφανούμενος παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Καὶ γὰρ ἐστὶ τῶν ἀτόπων, κληρονόμους μὲν ἡμᾶς τῆς τοῦ πρώτου γενέσθαι δίχης, ἐνιέντος τῇ φθορᾷ διὰ τῆς παρακοῆς, τῆς δὲ τοῦ δευτέρου δικαιοσύνης μὴ μεταλαχεῖν, ἀνακομίζοντος εἰς ζωὴν διὰ τῆς εἰς ἅπαν ὑπακοῆς. Ὅταν οὖν λέγῃ τὸ Γράμμα τὸ
 25 ἱερόν, δι' ὑπακοῆς ἑνὸς δεδικαιῶσθαι πολλούς, οὐκ ἄνθρωπον ἀπλῶς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς εἰς τοῦτο παραληφθῆναι φάμεν, ἐνηθρωπηκότα δὲ μᾶλλον τὸν Μονογενῆ, καὶ ὑπήκοον ὑπὲρ ἡμῶν γεγονότα τῷ Πατρὶ. «Οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ», καθὰ γέγραπται.

30 ΚΓ'. «Λέγω γὰρ Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ θεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέ-

ένος θὰ κατασταθοῦν δίκαιοι οἱ πολλοί»⁶². Ἐπειδὴ ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου ἦταν καταδικασμένη μὲ τὴν κατάρα τῶν πρωτοπλάστων καὶ τὴν καταδίκη του στοῦ θάνατο ἕξαιτίας τῆς παρακοῆς του, ἔπρεπε πάλι αὐτὴ νὰ ἐπανέλθει στὴν ἀρχικὴ τῆς χωρὶς ἐνοχὴν κατάστασι δίνοντας ἀπόδειξη τῆς ὑπακοῆς τῆς. Ἀλλὰ ἤδη αὐτὸ ἦταν πολὺ καὶ πέρα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. Γιατὶ κανένας δὲν εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίες. Ἀφοῦ ὅμως ἔπεσε μὴ φορὰ στὴν ἁμαρτία καὶ αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες τῆς καὶ ἔτρεφε στὴν ἴδια τῆς τὴ σὰρκα τὴ ρίζα τῆς φαυλότητος καὶ κυοφοροῦσε ἕξαγριωμένο τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ξεφύγει ἀπὸ αὐτὸ ἐντελῶς; Γιατὶ λέγει· «Τὸ σαρκικὸ φρόνημα εἶναι ἐχθρικὸ πρὸς τὸν Θεό. Γιατὶ δὲν ὑποτάσσεται στοῦ νόμο τοῦ Θεοῦ, οὔτε βέβαια καὶ μπορεῖ»⁶³. Μὲ ἐπινοητικότητα λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ἀνακεφαλαίωνοντας τὰ πάντα στὸν Χριστὸ καὶ φροντίζοντας μὲ πάρα πολλὴ ἀγαθότητα γιὰ τὴν ἐπάνοδο, ἤτοι τὴν ἐπιστροφή, τῆς ἀνθρώπινης φύσεως στὴν ἀρχικὴ τῆς κατάστασι, «ἔστειλε τὸν Υἱὸ του, πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα»⁶⁴, μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ λάβει τὸ ὅμοιο μ' ἐμᾶς σῶμα καὶ τὸ κάνει δικό του, νὰ βρεθεῖ πάνω στὴ γῆ ὡς ἄνθρωπος αὐτὸς πού δὲν γνώρισε ἁμαρτία, καὶ ἔτσι, ἀφοῦ δείξει ἀπόλυτη ὑπακοή στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, νὰ δικαιώσει τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ τὴν ἐλευθερώσει ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου, στεφανωμένος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα μὲ τὸ στεφάνι τῆς ἀναμαρτησίας. Γιατὶ εἶναι ἀπὸ τὰ παρὰδοξα, νὰ γίνουμε κληρονόμοι τῆς τιμωρίας τοῦ πρώτου πού μᾶς ἔσπρωξε στὴ φθορὰ μὲ τὴν παρακοή του, καὶ νὰ μὴ καταστοῦμε μέτοχοι τῆς δικαιοσύνης τοῦ δευτέρου, πού μᾶς ἐπαναφέρει στὴ ζωὴ μὲ τὴν τέλεια ὑπακοή του. Ὅταν λοιπὸν λέγει ἡ ἁγία Γραφή, ὅτι μὲ τὴν ὑπακοή τοῦ ἑνὸς δικαιώθηκαν πολλοί, δὲν νομίζομε ὅτι αὐτὸ ἀναφέρεται ἀπλῶς σὲ ἕνα ἄνθρωπο σὰν ἐμᾶς, ἀλλὰ μᾶλλον στὸν Μονογενῆ πού ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ὑπάκουος στὸν Πατέρα του γιὰ χάριμας. Γιατὶ, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Δὲν ἔκανε ἁμαρτία, οὔτε ἀκούσθηκε ἀπὸ τὸ στόμα δόλιος λόγος»⁶⁵.

23. «Καὶ λέγω, ὅτι ὁ Χριστός, γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθεύει, ἔγινε ὑπηρέτης τῆς περιτομῆς (τῶν Ἰσραηλιτῶν), ὥστε νὰ

64. Γαλ. 4, 4.

65. Α' Πέτρ. 2, 22.

ρων, τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν». Ἰουδαίων εἶναι τὰς ἐπαγγελίας τὰς τοῖς πατράσι δεδωρημένας ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος Προανεκεκράγεισαν δὲ καὶ οἱ μακάριοι προφήται περὶ Χριστοῦ, ὅτι αὐτὸς ἔσται προσδοκία ἐθνῶν. Οὐκοῦν ὁ Κύριος 5 ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τοῖς τοῦ Πατρὸς νεύμασι συναινῶν, γέγονε μὲν τῇ περιτομῇ, τουτέστι τοῖς Ἰουδαίοις, διάκονος, εἰς θεβαίωσιν τῶν ἐν τοῖς Πατράσιν ἐπηγγελμένων (εἶρητο γάρ, ὅτι «Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται»), τοῖς γε μὴν ἐξ ἐθνῶν εὐλογία πνευματικὴ καὶ ζωοποιός, ὥστε καὶ αὐτούς, ἡλεημένους διὰ τῆς πίστεως, δο- 10 ξολογήσαι Θεόν. Ἀλλ' εἰ καὶ γέγονε διάκονος ἀνθρωπίνως, ἀλλ' οὐκ ὡς Θεὸς κηρύττεται τοῖς τε ἐκ περιτομῆς, καὶ μέντοι τοῖς ἐξ ἐθνῶν κέκληνται γὰρ εἰς ζωὴν, οὐκ ὡς εἰς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς εἰς Θεὸν πιστεύσαντες εἰς Χριστόν· καὶ οὐκ ἔξω σαρκός, ἥγουν ἀνθρωπότητος, τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ὁμο- 15 λογοῦντες ὑπάρχειν, σεσαρκωμένον δὲ καὶ ἐνανθρωπήσαντα προσκυνοῦντες αὐτόν.

ΚΔ'. «Τὸ γὰρ τοι ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν», διατρανοὶ λέγων ὁ μακάριος Παῦλος, «Ὅτι, εἰάν εἴπῃς ἐν τῷ στόματί σου, Κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν 20 ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ». Εἶτα πῶς ἂν ἐκ νεκρῶν ἐγερθῆναι λέγοιτο, καίτοι τὴν φύσιν ἀθάνατος ὢν ὡς Θεός, εἰ μὴ προεισδέξαιτό τις τοὺς περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγους, διατεθείη τε, ὅτι τὸ πεφυκὸς ἀποθνήσκειν ἴδιον ἐποιήσατο σῶμα, καὶ ὑπέμεινε μὲν ἐν αὐτῷ τὸν θάνατον ἀνθρωπίνως, ἀνεβίω δὲ θεϊκῶς, ὡς ἀφθαρσία 25 καὶ ζωή;

ΚΕ'. «Τὰ γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντα, καὶ πᾶν ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντα πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χρι- 30 στοῦ». Οὐ παχὺς καὶ σωματικός, ἰσχνὸς δὲ μᾶλλον καὶ νοητὸς τῶν

66. Ρωμ. 15, 8-9.

67. Ἐβρ. 10, 38.

ἐπιβεβαιωθοῦν οἱ ὑποσχέσεις του στοὺς προγόνους του, καὶ τὰ ἔθνη νὰ δοξολογήσουν τὸν Θεὸ γιὰ τὴν εὐσπλαγχνία του»⁶⁶. Οἱ ὑποσχέσεις πού δόθηκαν στοὺς πατέρες εἶναι, ὅπως εἶπε ὁ θεσπέσιος Παῦλος, γιὰ τοὺς Ἰουδαίους. Εἶχαν βέβαια προαναγγεῖλει καὶ οἱ μακάριοι προφῆτες γιὰ τὸν Χριστό, ὅτι αὐτὸς θὰ εἶναι ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν. Ὁ Κύριός μας λοιπὸν Ἰησοῦς Χριστός, συγκατανεύοντας σὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Πατέρα του, ἔγινε ὑπηρέτης τῆς περιτομῆς, δηλαδή τῶν Ἰουδαίων, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιωθοῦν οἱ ὑποσχέσεις πρὸς τοὺς πατέρες (γιατί εἶχε λεχθεῖ, ὅτι «ὁ δίκαιος θὰ ζήσει ἀπὸ τὴν πίστη του»⁶⁷), ἐνῶ γιὰ τοὺς ἐθνικοὺς νὰ γίνῃ εὐλογία πνευματικῆ καὶ ζωοποιός, ὡσεὶ καὶ αὐτοί, ἐλεημένοι ἕξαιτίας τῆς πίστεώς τους, νὰ δοξολογήσουν τὸν Θεό. Ἀλλὰ, ἂν καὶ ἔγινε ὑπηρέτης ὡς ἄνθρωπος, ὡσὶν κηρῦσσεται στοὺς Ἰουδαίους ὡς Θεὸς καὶ βέβαια καὶ στοὺς ἐθνικοὺς. Γιατὶ ἔχουν κληθεῖ σὴν ζωὴ ὄχι ὡς πρὸς ἓνα ἀπλῶς σὰν ἐμᾶς ἄνθρωπο, ἀλλὰ πιστεύοντας στὸν Χριστό σὰν σὲ Θεό, καὶ ὁμολογώντας ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεὸς Λόγος ἐκτὸς σάρκα, ἤτοι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ἀλλὰ προσκυνώντας τον ὡς Θεὸ πού ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος.

24. «Τὸν λόγο τῆς πίστεως πού κηρῦσσομε» τὸν διασαφηνίζει ὁ μακάριος Παῦλος λέγοντας· «Ἄν πείς μὲ τὸ στόμα σου, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Κύριος καὶ πιστέψεις μὲ ὅλη τὴν καρδιά σου ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἀνάστησε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, θὰ σωθεῖς»⁶⁸. Καὶ πῶς θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ ὅτι ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, μολονότι ὡς Θεὸς ἔχει ἀθάνατη φύση, ἂν δὲν δεχθεῖ κανεὶς προηγουμένως τοὺς λόγους γιὰ τὴν ἐνανθρώπηση καὶ δὲν δεχθεῖ ὅτι ἰδιοποιήθηκε τὸ σῶμα πού ἀπὸ τὴν φύση του εἶναι ἀναγκασμένο νὰ πεθάνῃ; Καὶ ὑπέμεινε βέβαια μὲ τὸ σῶμα τὸν θάνατο ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐπανῆλθε σὴν ζωὴ ὡς Θεός, ὡς ἀφθαρσία καὶ ζωὴ πού εἶναι.

25. «Γιατὶ τὰ ὄπλα τοῦ πολέμου μας δὲν εἶναι κοσμικά, ἀλλὰ ἔχουν τὴ δύναμη ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ γκρεμίζουν ὄχυρά, νὰ ἀνατρέπουν λογισμοὺς, καὶ κάθε τι πού ὑψώνεται μὲ ἀλαζονεῖα ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ αἰχμαλωτίζουν κάθε σκέψη καὶ νὰ τὴν ὀδηγοῦν σὲ ὑπακοή πρὸς τὸν Χριστό»⁶⁹. Δὲν εἶναι κοσμικὸς καὶ σω-

68. Ρωμ. 10, 8-9.

69. Β' Κορ. 10, 4.

ἁγίων ὁ πόλεμος. Εἰώθασι γὰρ εὐδοκμεῖν, οὐχ ὄπλα κινουῦντες
 σαρκικά, καὶ ταῖς τῶν δοράτων ἀκμαῖς, ἤγουν ταῖς τῶν βελῶν
 εὐστοχίαις, χρώμενοι, ἀλλὰ τοῖς τῆς ἀληθείας ὄπλοις ἐνηρμοσμέ-
 νοι, πνευματικῶς ἀντανιστάμενοί τε καὶ μάλα νεανικῶς τοῖς ἐθέ-
 5 λουσι παρασημαίνειν αὐτήν, καὶ τῶν θείων δογμάτων τὴν ὀρθότη-
 τα παρατρέπουσιν ἐπί γε τὸ αὐτοῖς ἀπεριοσκέπτως δοκοῦν. Οὐ γὰρ
 σαρκικά τοιγαροῦν τῶν ἁγίων τὰ ὄπλα, δυνατὰ δὲ μᾶλλον τῷ Θεῷ.
 Καθαιροῦσι γὰρ λογισμοὺς τοὺς εἰς ἐκτόπους ἡμᾶς ἐννοίας ἀπο-
 κομίζοντας. Καὶ οἷά τινος τῶν ἀλιτηρίων βαρβάρων, τῇ βασιλέως
 10 δόξῃ φιλονεικεῖν ἐγνωκότας, ἐκ μέσου ποιῆσαι σπουδάξουσι, καὶ
 εἴ τις εἰς ὕψος ἐπαίροι τὸ κέρας τῶν εἰωθότων λαλεῖν ἀδικίαν κατὰ
 Θεοῦ, τοῦτον ἐννοίαις ταῖς εἰς ὀρθότητα μονονουχὶ καταπαίουσι,
 μετατιθέντες εἰς τὸ εὐθὺ καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας ἐμβιδιάζοντες λό-
 γοις. Εὐτεχνίας οὖν ἄρα τῆς ἀληθῶς ἀγιοπρεποῦς ἔργον ἂν γένοι-
 15 το, καὶ ἀρέσκον Θεῷ, τὸ τοῖς τῆς οἰκονομίας λόγοις ὑποφέρειν αἰεὶ
 τὸ ἀντιτετάχθαι δοκοῦν τῇ δόξῃ Χριστοῦ. Θεὸς γὰρ ὢν ὁ Λόγος,
 καὶ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς, ἑαυτὸν καθῆκεν εἰς κένωσιν,
 καὶ γέγονεν ὑπήκοος μέχρι θανάτου. Δεῖ τοίνυν πᾶν νόημα περι-
 τρέπειν ἀστείως, καὶ οἷον αἰχμαλωτίζειν εἰς τὴν ὑπακοὴν αὐτοῦ.
 20 Εἰ γὰρ δὴ τι λέγοιτο καὶ τῶν ἀνθρωπίνων, κατ' οὐδένα τρόπον
 ἀδικήσειεν ἂν τὴν τοῦ Λόγου φύσιν τὸ ἐν ἀνθρωπότητι σμικρο-
 πρεπές, εἰ πιστεύοιτο καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος γεγονώς καὶ οὗ τοί-
 που τὸ εἶναι Θεὸς ἀποβεβληκώς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ μείναι Θεός,
 προσλαβὼν τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανά-
 25 του κατὰ τὴν σάρκα.

ΚΣΤ. «Ὁθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι,
 κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν
 Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν ὅλῳ
 τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Πλείονος γὰρ οὗτος δόξης παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται,
 30 καθόσον πλείονα τοῦ οἴκου τιμὴν ἔχει ὁ κατασκευάσας αὐτόν.
 Πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπὸ τινος, ὁ δὲ τὰ πάντα κατα-

ματικός ὁ πόλεμος τῶν ἁγίων, ἀλλὰ λεπτὸς καὶ πνευματικός. Γιατὶ συνήθως νικοῦν ὄχι χρησιμοποιοῦντας ὄπλα σαρκικά καὶ αἰχμηρὰ δόρατα, ἤτοι εὐστοχα βέλη, ἀλλὰ εἶναι γυμνασμένοι στὰ ὄπλα τῆς ἀλήθειας καὶ ἀντιστέκονται πνευματικὰ καὶ μὲ πολλὴ γενναιότητα σὲ ὅποιους θέλουν νὰ τὴν κιβδηλεύουν καὶ νὰ τὴν ἐκτρέπουν ἀπὸ τὴν ὀρθότητα τῶν θείων δογμάτων στὴν ἀπερίσκεπτη γνώμη τους. Γιατὶ δὲν εἶναι λοιπὸν σαρκικά τὰ ὄπλα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ δυνατὰ ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ γκρεμίζουν τοὺς λογισμοὺς ποὺ μᾶς ὀδηγοῦν σὲ ἄτοπες ἔννοιες, καὶ σὰν κάποιους βάνανους βαρβάρους, ποὺ ἀποφάσισαν νὰ διεκδικήσουν τὴ δόξα τοῦ βασιλιᾶ, ἐπιχειροῦν νὰ τοὺς βγάλουν ἀπὸ τὴ μέση. Κι ἂν κάποιος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ συνηθίζουν νὰ μιλοῦν ἄδικο ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὑψώνει τὴν ἀλαζονεῖα, αὐτὸν βάλοντάς τον κατὰ κάποιο τρόπο μὲ τὶς ὀρθές ἔννοιες, τὸν μεταθέτουν καὶ τὸν βάζουν στὸ ὀρθὸ δρόμο καὶ στοὺς λόγους τῆς ἀλήθειας. Θὰ ἦταν λοιπὸν ἔργο ἐπινοητικότητας ἀληθινὰ ἀγιοπρεποῦς καὶ ἀρεστὸ στὸν Θεὸ τὸ νὰ ὑποβάλλεται πάντοτε στοὺς λόγους τῆς οἰκονομίας ἢ γνώμη τῆς ἀντιπαράθεσης στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Γιατί, μολονότι ὁ Λόγος ἦταν Θεὸς καὶ εἶχε τὴ μορφή τοῦ Πατέρα καὶ ἦταν ἴσος μ' αὐτόν, δέχθηκε νὰ ὑποστῆ τὴν ταπείνωση καὶ ἔδειξε ὑπακοή μέχρι θανάτου⁷⁰. Πρέπει λοιπὸν κάθε σκέψη νὰ τὴν ἀλλάζουμε μὲ τὸν πρέποντα τρόπο καὶ κατὰ κάποιο τρόπο νὰ τὴν αἰχμαλωτίζουμε στὴν ὑπακοή στὸν Χριστό. Γιατί, κι ἂν ἀκόμα λέγεται κάτι ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ ἔβλαπτε τὴ φύση τοῦ Λόγου ἢ ἀνθρώπινη μικρότητα, ἂν πιστεύει κανεὶς ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς, καὶ ὄχι βέβαια ὅτι ἔχει ἀποβάλει τὸ νὰ εἶναι Θεός, ἀλλὰ παραμένοντας Θεός, προσέλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ἔγινε ὑπήκοος μέχρι θανάτου κατὰ τὴ σάρκα.

26. «Γι' αὐτό, ἅγιοι ἀδελφοί, ποὺ εἴσαστε μέτοχοι τῆς ἐπουράνιας κλήσεως, κατανοῆστε τὸν ἀπόστολο καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας μας Ἰησοῦ, ποὺ εἶναι πιστὸς σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔκανε, ὅπως καὶ ὁ Μωυσῆς σὲ ὅλο τὸν οἶκο του. Γιατὶ ὁ Ἰησοῦς ἀξιώθηκε νὰ ἔχει μεγαλύτερη δόξα ἀπὸ τὸν Μωυσῆ, καθόσον ἔχει μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τὸν οἶκο αὐτὸς ποὺ τὸν κατασκεύασε. Γιατὶ κάθε οἰκία κατασκευάζεται ἀπὸ κάποιον, αὐτὸς ὅμως ποὺ κατασκεύασε τὰ πάντα

σκευάσας, Θεός. Καὶ Μωσῆς μὲν, πιστὸς ὢν ὡς θερατῶν, ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων, Χριστὸς δὲ ὡς Υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς». Ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολογίας ἡμῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γέγονεν Ἰησοῦς, τουτέστιν ἄνθρωπος πεφηνῶς ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος τότε γὰρ ὠνόμασται καὶ Ἰησοῦς διὰ τῆς τοῦ ἀγγέλου φωνῆς. Καὶ μικρὸν μὲν κομιδῇ τῇ τοῦ Λόγου φύσει τό τε τῆς ἱερωσύνης, καὶ τὸ τῆς ἀποστολῆς ὄνομά τε καὶ χρῆμα· τοῖς γε μὴν τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις εἶη ἂν οὐκ ἀνάρμοστον. Ὡς γὰρ αὐτὸς πού φησιν, «Ὁ
10 Υἱὸς οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀντίλυτρον ὑπὲρ πολλῶν». Τὸ μὲν γὰρ διακονεῖσθαι παρὰ τῆς πίσεως πρόποι ἂν αὐτῷ καὶ μάλα εἰκότως, ὥσπερ Θεῷ καὶ Δεσπότῃ καὶ ὑπὸ πόδας ἔχοντι πᾶν ὅπερ ἐστὶ γενητόν, τὸ δέ γε διακονεῖν ἀνθρώπινον μὲν, πλὴν ὅσον ἤκεν εἰς τοὺς τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας λόγους, οὐκ ἀπεικὸς τῷ γε ὅλως ἑαυτὸν καθέντι
15 πρὸς τὰ ἀνθρώπινα

Ἄθρει δὲ ὅπως ἱερατεύει μὲν ἀνθρωπίνως καὶ μεσίτης τέθειται Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων (μεσιτεύει γὰρ πᾶς ἱερεὺς), τὸν δὲ τῆς θυσίας τρόπον οὐκ ἔτι καθ' ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἱερέων προσκομίζει
20 δουλοπρεπῶς, οὐδὲν αὐτὸς ἐπικοινωνῶν εἰς τὸ λαβεῖν αὐτήν, ἀλλ' ἑαυτῷ πραγματεύεται, καὶ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Πατρὶ. Ἰερουργεῖ γὰρ ἡμῶν τὴν ὁμολογίαν, τουτέστι τὴν πίστιν, ἣν καὶ ὀρθῶς κατειθίσμεθα ποιεῖσθαι, λέγοντες· «Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν
25 τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον». Οὐκοῦν, καὶ ἱερατεύειν ἀνθρωπίνως λέγεται, ἀλλὰ δέχεται τὴν θυσίαν αὐτὸς θεϊκῶς, ὁ αὐτὸς ὢν ὁμοῦ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Εἴρηται δὲ πιστὸς, διὰ τὸ ἀεὶ σώζειν δύνασθαι τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ. Πιστὸς δὲ ὠνόμασται καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ. Συγκρινόμενος δὲ πῶς
30 τῇ Μωσέως διακονίᾳ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὅσην ἔχει τὴν ὑπεροχὴν κατὰ γε τὸ εἶναι Θεός, ἀνομιᾶθοι τις ἂν, καὶ οὐ σὺν ἰδρωτί μακροῦ,

εἶναι ὁ Θεός. Καὶ ὁ Μωυσῆς βέβαια ἦταν πιστὸς ὡς ὑπηρέτης μέσα σὲ ὅλο τὸν οἶκό του, ὡς μάρτυρας ἐκείνων ποὺ ἐμελλαν νὰ εἰπωθοῦν, ὁ Χριστὸς ὁμῶς ὡς Υἱὸς στὸν δικό του οἶκο, καὶ ποὺ οἶκος του εἶμαστε ἐμεῖς»⁷¹. Ἀπόστολος καὶ ἀρχιερέας τῆς πίστεώς μας ἔγινε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ὁ Ἰησοῦς, δηλαδή ὅταν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ φανερώθηκε ὡς ἄνθρωπος, τότε καὶ ὁ ἄγγελος τὸν ὀνόμασε Ἰησοῦ. Καὶ εἶναι βέβαια πάρα πολὺ μικρὸ γιὰ τὴ φύση τοῦ Λόγου τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς ἀποστολῆς, ἀλλ' ὁμῶς δὲν θὰ ἦταν ἀνάρμοστο στὰ ἀνθρώπινα μέτρα. Γιατί, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει κάπου· «Ὁ Υἱὸς δὲν ἦρθε γιὰ νὰ ὑπηρετηθεῖ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὑπηρετήσει καὶ νὰ δώσει τὴ ζωὴ του ἀντίλυτρο γιὰ πολλοὺς»⁷². Γιατί, τὸ νὰ ὑπηρετεῖται βέβαια ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ ἀρμόζει πολὺ εὐλογα, ἀφοῦ εἶναι Θεὸς καὶ Κύριος καὶ ἔχει στὴν ἐξουσία κάθε τι ποὺ γεννιέται, ἐνῶ τὸ νὰ ὑπηρετεῖ εἶναι ἀνθρώπινο· πλὴν ὁμῶς ὅσον ἀφορᾶ στοὺς λόγους τῆς οἰκονομίας τῆς ἐνανθρώπησης δὲν εἶναι ἀσύμφωνο μ' αὐτὸν ποὺ κατέβασε τὸν ἑαυτὸ του στὰ ἀνθρώπινα.

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς ἀσκεῖ τὸ ἱερατικὸ του ἔργο σὰν ἄνθρωπος καὶ ὀρίσθηκε μεσολαβητῆς μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων (γιατι κάθε ἱερέας μεσιτεύει), τὴ θυσία ὁμῶς δὲν τὴν προσκομίζει καθόλου ὅπως καθένας ἀπὸ τοὺς δικούς μας ἱερεῖς, δηλαδή σὰν δοῦλος, ποὺ δὲν ἐπικοινωνεῖ σὲ τίποτα στὸ νὰ τὴ λάβει, ἀλλὰ τὴ διεξάγει ὁ ἴδιος καὶ μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του στὸν Πατέρα. Γιατι γίνεται ἱεραργὸς τῆς ὁμολογίας μας, δηλαδή τῆς πίστεώς μας, ποὺ ὀρθᾶ ἔχομε συνηθίσει νὰ κάνομε λέγοντας «Πιστεύομε σὲ ἓνα Θεὸ Πατέρα παντοκράτορα, καὶ σὲ ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Υἱὸ αὐτοῦ, καὶ στὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο». Ἔτσι λοιπὸν, κι ἂν λέγεται ὅτι ἱερατεύει σὰν ἄνθρωπος, δέχεται ὁμῶς τὴ θυσία ὁ ἴδιος ὡς Θεός, ἐπειδὴ εἶναι ὁ ἴδιος Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος. Πιστὸς βέβαια εἰπώθηκε, ἐπειδὴ πάντοτε μπορεῖ νὰ σώζει ἐκείνους ποὺ προσέρχονται μέσω τοῦ ἰδίου στὸν Θεό. Ἐξάλλου πιστὸς ὀνομάσθηκε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας. Συγκρινόμενος ὁμῶς κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴ διακονία τοῦ Μωυσῆ ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινο, πόση ὑπεροχὴ ἔχει ἀπὸ τοῦ ὅτι εἶναι Θεός, μπορεῖ νὰ τὸ μάθει κανεὶς, καὶ χωρὶς κόπο μεγάλο, ἂν

ἐννοῶν, ὅτι ὁ μὲν ὡς οἰκέτης ἐν τῷ οἴκῳ πιστός, ὁ δὲ ὡς Δεσπότης ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὅτι τοῦ οἴκου κατασκευαστῆς καὶ δημιουργός ὁ Ἐμμανουήλ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς. Ἀσύγκριτος δὲ Ποιητοῦ πρὸς τὸ ποιηθὲν ἢ διαφορὰ, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν Δεσπότη 5 πρὸς τὸ δοῦλον ἀληθῶς καὶ ἐν ὑφέσει νοούμενον.

KZ. « Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ». Καταβῆναί 10 φησιν ἑαυτὸν ἐξ οὐρανοῦ, ἀπεστάλθαι τε παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καίτοι τὰ πάντα πληρῶν ἐκεῖνο, οἶμαι, καταδεικνύς, καὶ καθιστὰς ἅπασιν ἐναργές, ὅτι, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, καταπεφοίτηκεν οἰκονομικῶς εἰς ἀνθρωπότητα δι' ἡμᾶς. Καὶ οὗ τί που μεθεῖς τὸ εἶναι φύσει Θεός, προσλαβὼν δὲ μᾶλλον ὅπερ οὐκ ἦν, ἵνα καὶ δούς 15 τῷ θανάτῳ πρὸς βραχὺ τὸ ἐνωθὲν αὐτῷ σῶμα καὶ ἴδιον αὐτοῦ, μηδένα ἀπολέσῃ τῶν δοθέντων αὐτῷ, διασώσῃ δὲ μᾶλλον καὶ ἀναστήσῃ αὐτούς ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ποιεῖν μὲν οὖν λέγων τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως τὸ ἑαυτοῦ, τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀπονοίας ἐλέγχει, καὶ ὑποπλήττει πλαγίως, ὡς αἰεὶ τὸ ἴδιον 20 ἰστώντας θέλημα καὶ τῶν θείων ὑπερορῶντας νόμων καὶ παρ' οὐδὲν ποιεῖσθαι μεμεληκότας τὸ τῷ Δεσπότη δοκοῦν· ἑαυτῷ γὰρ ἐν τούτοις προσμαρτυρῶν τὸ εὐήνιον, τῆς ἐκείνων ἀπειθείας κατηγορεῖ. Ἔφη γάρ που καὶ ἐτέρωθι πρὸς αὐτούς, ὡς διώκειν ἐθέλοντας καὶ μισεῖν ἠρημένους καὶ ἄδικον ἐπ' αὐτῷ τὴν ἐπὶ τούτῳ 25 ψῆφον ἐκφέροντας « Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα· καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἢ κρίσις ἢ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με». Οὐκοῦν οἰκονομικῶς τὰ τοιάδε φησί.

KH. Πλὴν ἐκεῖνο φέρε δὴ, φέρε καταθρήσωμεν· Ἐξ οὐρανοῦ 30 καταβάς ὡς Θεός, δεδόσθαι φησὶν ἑαυτῷ παρὰ τοῦ Πατρός τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύσαντας, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ, σῶσῃ δὲ μᾶλλον αὐ-

σκεφθεῖ ὅτι ὁ ἕνας εἶναι πιστὸς στὸν οἶκο του ὡς δοῦλος, ἐνῶ ὁ ἄλλος ὡς Κύριος τοῦ οἴκου του, καὶ ὅτι κατασκευαστὴς καὶ δημιουργὸς τοῦ οἴκου εἶναι ὁ Ἐμμανουήλ, τοῦ ὁποίου οἶκος εἴμαστε ἐμεῖς. Ἡ διαφορὰ βέβαια τοῦ δημιουργοῦ ἀπὸ τὸ δημιούργημα του εἶναι ἀσύγκριτη, καθὼς καὶ τοῦ ἀπὸ τῆ φύση του Κυρίου ἀπὸ τὸν δοῦλο, νοοῦμενον ἀληθινὰ τέτοιον καὶ σὲ κατώτερη θέση.

27. «Γιατὶ κατέβηκα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὄχι γιὰ νὰ κάνω τὸ θέλημα τὸ δικό μου, ἀλλὰ τὸ θέλημα ἐκείνου ποὺ μ' ἔστειλε. Καὶ τὸ θέλημα ἐκείνου ποὺ μ' ἔστειλε εἶναι τοῦτο, νὰ μὴν χάσω τίποτε ἀπὸ ὅσα μοῦ ἔδωσε, ἀλλὰ νὰ τὸ ἀναστήσω τὴν ἔσχατη ἡμέρα»⁷³. Λέγει ὅτι κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ στάλθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, μολονότι γεμίζει τὰ πάντα, θέλοντας, νομίζω ν' ἀποδείξει καὶ νὰ κάνει φανερὸ σ' ὅλους, ὅτι ὁ Λόγος, ἐνῶ εἶναι Θεός, κατέβηκε κατ' οἰκονομία στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου γιὰ χάρη μας. Καὶ δὲν ἐγκατέλειψε βέβαια τὸ νὰ εἶναι κατὰ φύση Θεός, ἀλλὰ προσέλαβε μᾶλλον αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν, μὲ σκοπὸ νὰ παραδώσει γιὰ λίγο στὸ θάνατο τὸ ἐνωμένο μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ δικό του σῶμα, νὰ μὴ χάσει κανένα ἀπὸ ὅσους δόθηκαν σ' αὐτόν, ἀλλὰ νὰ τοὺς διασώσει καὶ νὰ τοὺς ἀναστήσει τὴν ἔσχατη ἡμέρα. Λέγοντας λοιπὸν ὅτι κάνει τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα καὶ ὅπωςδήποτε ὄχι τὸ δικό του, ἐλέγχει τὶς ἀνοησίες τῶν Ἰουδαίων καὶ τοὺς ἐπιπλήττει μὲ πλάγιο τρόπο, ἐπειδὴ πάντοτε προβάλλουν τὸ δικό τους θέλημα καὶ περιφρονοῦν τοὺς θείους νόμους καὶ δὲν ἐνδιαφέρονται καθόλου νὰ κάνουν αὐτὸ ποὺ θέλει ὁ Κύριος. Ἐπιβεβαιώνοντας μ' αὐτὰ τὴ δική του ὑπακοή, κατηγορεῖ τὴν ἀπειθεία ἐκείνων. Γιατὶ εἶπε καὶ κάποιου ἄλλοῦ σ' αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ τὸν καταδιώκουν, ἔχοντας ἐπιλέξει νὰ τὸν μισοῦν καὶ νὰ τὸν καταδίκαζαν ἄδικα· «Ἔσεῖς κρίνετε σύμφωνα μὲ τοὺς ἀνθρώπινους κανόνες, ἐνῶ ἐγὼ δὲν κρίνω κανένα· ἀλλὰ καὶ ἂν ἐγὼ κρίνω, ἡ κρίση μου εἶναι δίκαια· γιατί δὲν θέλω νὰ ἐπιβάλω τὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τὸ θέλημα ἐκείνου ποὺ μὲ ἔστειλε»⁷⁴. Αὐτὰ βέβαια τὰ λέγει κατ' οἰκονομία.

28. Πλὴν ὁμως ἐμπρὸς τώρα, ἐμπρὸς νὰ ἐξετάσομε ἐκεῖνο· “Ὅταν κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὡς Θεός, εἶπε ὅτι τοῦ δόθηκαν ἀπὸ τὸν Πατέρα του ὅσοι πίστεψαν σ' αὐτόν, ὄχι γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴν

τούς, καὶ ἀναστήσῃ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Πῶς οὖν ἀνέστησεν, ἢ
 δηλονότι διὰ τῆς ἰδίας ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν; Ζωοποιήσας
 γὰρ καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὸν ἑαυτοῦ ναόν, καὶ τὸ τοῦ θανάτου
 κατασείσας κράτος διὰ τοῦ θανάτου τῆς ἰδίας σαρκός, ὁδὸς γέ-
 5 γονε τῇ ἀνθρωπεΐᾳ φύσει πρὸς ἀνάστασιν, καὶ πρὸς γε τὸ δύνα-
 σθαι λοιπὸν κατευμεγεθῆσαι φθορᾶς Ἰδιον ἦν ἄρα τοῦ κατα-
 φοιτήσαντος ἐξ οὐρανοῦ Θεοῦ Λόγου τὸ δι' οὗ γέγονε πρωτότο-
 κος ἐκ νεκρῶν, ἵνα καὶ ἐγηγερομένῳ κατακολουθῇ πρὸς ζωὴν τὸ
 δοθὲν αὐτῷ, οὐκέτι διὰ τὴν τοῦ πρωτοπλάστου παράβασιν ἀπολ-
 10 λύμενον, σωζόμενον δὲ μᾶλλον διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.
 Δεδόσθαι δὲ φησιν ἑαυτῷ τοὺς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν προσιεμέ-
 νους πάλιν, ὡς ἄνθρωπος γεγονώς. Κληῖρος μὲν γὰρ ἴδιος αὐτῷ
 πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἔφην, μετέσχεν αἵματος καὶ
 σαρκός, εἶτα πεπιστεύκαμεν ὡς Θεῷ, ταύτῃ τοι τὸ τῆς δόσεως
 15 ὄνομα παρεισκρίνεται· βεβασίλευκε γὰρ ἡμῶν καὶ μετὰ σαρκός ὁ
 καὶ πρὸ αὐτῆς βασιλεύς. Καὶ γοῦν ὡς εἰς τὴν τοῦ χρῆναι βασιλεύ-
 ειν ἀρχὴν εἰσκεκομισμένος, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς, «Κύριος»,
 φησὶν, «εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε».
 Δέχεται τοίνυν ἀνθρωπίνως τὰ ἑαυτοῦ, καίτοι κατεξουσιάζων τῶν
 20 ὄλων ὡς Θεός.

Περὶ τοῦ ἡγιασθαι τὸν Χριστόν,
 καὶ τῆς κατ' αὐτὸν νοουμένης ἱερωσύνης.

ΚΘ. «Ἐπρεπε γὰρ αὐτόν, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα,
 πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας
 25 αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι. Ὁ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγια-
 ζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφούς
 αὐτοὺς καλεῖν, λέγων Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς
 μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε». Οἴονται τάχα πού τῶν ἀμαθε-

75. Ἰω. 6, 39.

76. Κολ. 1, 18.

77. Ἐβρ. 2, 14.

78. Ψαλμ. 2, 7. Ἐβρ. 1, 5.

ἀπώλεια, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς σώσει καὶ νὰ τοὺς ἀναστήσει τὴν ἔσχατη ἡμέρα⁷⁵. Πῶς λοιπὸν τοὺς ἀνέστησε; ἢ εἶναι φανερὸ μὲ τὴν ἴδια του τὴν ἀνάστασι ἀπὸ τοὺς νεκρούς; Ἀφοῦ δηλαδὴ ἔδωσε ζωὴ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὸν ἴδιο του τὸν ναὸ, τὸ σῶμα του, καὶ κατακλόνησε τὸ κράτος τοῦ θανάτου μὲ τὸ θάνατο τῆς σάρκας του, ἔγινε δρόμος γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση πρὸς τὴν ἀνάστασι καὶ πρὸς τὸ νὰ μπορέσει νὰ ἀγωνισθεῖ καὶ νὰ κατανικήσει τὴ φθορά. Δικό του λοιπὸν, τοῦ Θεοῦ Λόγου πού ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἔργο ἦταν αὐτὸ πού τὸν ἔκανε πρωτότοκο ἀπὸ τοὺς νεκρούς⁷⁶, ὥστε, καὶ ὅταν ἀναστήθηκε, νὰ τὸν ἀκολουθεῖ στὴ ζωὴ αὐτὸ πού τοῦ δόθηκε, χωρὶς πιά νὰ ὀδηγεῖται στὴν ἀπώλεια ἕξαιτίας τῆς παράβασις τοῦ πρωτόπλαστου, ἀλλὰ καὶ νὰ σώζεται χάρις στὴν ὑπακοή τοῦ Χριστοῦ. Καὶ δόθηκαν λέγει πάλι σ' αὐτὸν ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος αὐτοὶ πού ἀποδέχθηκαν τὴν πίστι σ' αὐτόν. Γιατὶ δική του κληρονομία εἶναι ὅλα ὅσα ἀνήκουν στὸν Πατέρα. Κι ἐπειδὴ, ὅπως εἶπα, ἔγινε κοινωνὸς αἵματος καὶ σάρκα⁷⁷, καὶ ἔπειτα πιστέψαμε σ' αὐτόν ὡς Θεό, ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονὸς παρεισάγεται ἡ ἔννοια τῆς δόσις. Γιατὶ βασίλευσε σ' ἐμᾶς καὶ μὲ τὴ σάρκα, αὐτὸς πού καὶ προηγουμένως ἦταν βασιλιάς μας. Καὶ ἐπειδὴ εἶχε λάβει τὴν ἐξουσία καὶ ἔπρεπε νὰ βασιλεύει, ὅταν ἔλαβε τὴ μορφὴ τοῦ ἀνθρώπου λέγει· «Ὁ Κύριος μου εἶπε· Ἐσὺ εἶσαι ὁ Υἱός μου, ἐγὼ σὲ γέννησα σήμερα»⁷⁸. Δέχεται λοιπὸν σὰν ἄνθρωπος ὅσα εἶναι δικὰ του, μολονότι κατεξουσιάζει τὰ πάντα ὡς Θεός.

Γιὰ τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀγιάσθηκε,
καὶ γιὰ τὴν ἱερωσύνη πού νοεῖται σ' αὐτόν.

29. «Γιατὶ ἔπρεπε αὐτὸς, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγιναν τὰ πάντα καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔγιναν τὰ πάντα, ἀφοῦ ὀδηγήσει πολλοὺς ἀνθρώπους στὴ δόξα, ν' ἀναδείξει τέλειο μέσω παθημάτων τὸν ἀρχηγὸ τῆς σωτηρίας τους. Γιατὶ κι αὐτὸς πού ἀγιάζει καὶ αὐτοὶ πού ἀγιάζονται ὅλοι προέρχονται ἀπὸ ἓναν. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν θεωρεῖ ντροπὴ νὰ τοὺς ὀνομάζει ἀδελφούς του, λέγοντας· Θὰ ἀναγγείλω τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀδελφούς μου, μέσα στὴν σύναξι θὰ σὲ ὑμνήσω»⁷⁹. Νομίζουν κάποιοι

79. Ἐβρ. 2, 10-12.

στέρων τινές, καὶ διαιρεῖν εἰωθότων εἰς δύο Χριστοὺς καὶ εἰς δύο
 υἱοὺς τὸν ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τελειωθῆναι λέγεσθαι διὰ
 παθημάτων τὸν ἐκ γυναικὸς ἄνθρωπον ἰδίᾳ νοούμενον, καὶ δίχα
 τοῦ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ὄντος Λόγου, καὶ αὐτὸν λέγεσθαι τῆς σωτη-
 5 ρίας ἡμῶν τὸν ἀρχηγόν. Τελειωῶσθαι δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ
 Λόγου δοθέντα πρὸς τὸ πάθος ὡς ἕτερον ἰδικῶς Πρέπειν γὰρ
 αὐτῷ δὴ μάλιστα φασὶ τῷ δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, διὰ
 τοι τὸ φάναι τὸν μακάριον εὐαγγελιστήν «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένε-
 το, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν». – «Ἐπρεπε» τοίνυν, φασί,
 10 «τῷ Λόγῳ, δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς
 δόξαν ἀγαγόντι, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν», τουτέστιν ἄν-
 θρωπον ἀπλῶς, τὸν διὰ τῆς ἀγίας Παρθένου, «τελειῶσαι διὰ
 παθημάτων». Ὅτι δὲ ἐστὶν ἐμβροντησίας ἀνάπλεως ὁ λόγος
 αὐτοῖς, ὡς ἔνι καὶ νῦν καταδειῖξαι πειράσομαι.

15 Α'. Πρῶτον μὲν γὰρ τό, «δι' οὗ», καὶ ἐπ' αὐτοῦ τέθειται τοῦ
 Πατρὸς Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος, «Πιστός», φησὶν, «ὁ Θεός,
 δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ». Καὶ πάλιν τοῖς διὰ
 πίστεως εἰς ἐλεύθερον ἀξίωμα κεκλημένοις, «Ἄρα», φησὶν, «οὐκ-
 ἔτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος διὰ Θεοῦ».
 20 Ἀδιαφορούσης τοίνυν τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς περὶ τὴν τῆς
 λέξεως ἐκφώνησιν, δεχομένης δὲ αὐτὴν καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς, οὐδὲν
 ἔτι τὸ συνωθοῦν ἡμᾶς εἰς τὸ τοῦ Υἱοῦ περιτρέπειν πρόσωπον ὡς ἐξ
 ἀνάγκης τό, «δι' οὗ». Ἐπειδὴ δὲ τοῦτό ἐστὶν ἀληθές, τί μὴ μᾶλλον,
 ἀφέντες εἰς τὸ παρὸν τὸ αὐτοῦ πρόσωπον, εἶτα τῷ σκοπῷ τῶν
 25 ἱερῶν Γραμμάτων ἐπόμενοι, τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ τοῦ Μονο-
 γενοῦς τὸν αὐτῇ πρέποντα τηροῦντες λόγον, τὸν Πατέρα φαμέν
 τελειῶσαι διὰ παθημάτων ἐνανθρωπήσαντα τὸν Υἱόν; «Υπέμεινε
 γὰρ σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας», ἐν εὐδοκίᾳ που πάντως
 τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἵνα καὶ ἡμᾶς τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ κατακο-

80. Ἰω. 1,3.

81. Α' Κορ. 1,9.

82. Γαλ. 4,7.

ἀπὸ ἐκείνους πὺν ἔχουν ἄγνοια καὶ συνηθίζου νὰ χωρίζου σὲ δύο Χριστοὺς καὶ δύο Υἱοὺς τὸν ἕνα Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ὅτι ἔγινε τέλειος μέσω παθημάτων ὁ ξεχωριστὸς ἄνθρωπος πὺν νοεῖται ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα, καὶ χωρὶς τὸν Λόγο πὺν προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, καὶ αὐτὸς λέγεται ὅτι εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας μας, καὶ ὅτι τελειώθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ παραδοθεῖ στὸ πάθος ὡς ἄλλος χωριστὸς Υἱός. Γιατὶ λένε, ὅτι πρέπει κατεξοχὴ σ' αὐτὸν γιὰ τὸν ὁποῖο προορίζονται τὰ πάντα καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔγιναν τὰ πάντα, ἐπειδὴ ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς εἶπε· «Ὅλα ἔγιναν ἀπὸ αὐτὸν, καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε»⁸⁰. Ἐπρεπε λοιπὸν, λένε, ὁ Λόγος, «γιὰ τὸν ὁποῖο προορίζονται τὰ πάντα καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο δημιουργήθηκαν τὰ πάντα, ἀφοῦ ὀδηγήσει πολλοὺς ἀνθρώπους στὴ δόξα, τὸν ἀρχηγὸ τῆς σωτηρίας τους», δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπο ἀπλῶς πὺν γέννησε ἡ ἅγια Παρθένος, «νὰ τὸν ἀναδείξει τέλειο μέσω τῶν παθημάτων». Ὅτι ὁ λόγος τους εἶναι γεμᾶτος ἀνοησία, θὰ ἐπιχειρήσω, ὅσο εἶναι δυνατόν, νὰ τὸ ἀποδείξω καὶ τώρα.

30. Πρῶτον βέβαια ἡ ἔκφραση, «ἀπὸ τὸν ὁποῖο» λέγεται καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Πατέρα. Καὶ πράγματι λέγει ὁ μακάριος Παῦλος· «Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεὸς πὺν σᾶς κάλεσε σὲ κοινωνία μὲ τὸν Υἱό του»⁸¹. Καὶ πάλι σ' ἐκείνους πὺν κάλεσε μέσω τῆς πίστεως στὴν τιμὴ τῆς ἐλευθερίας, λέγει· «Ἄρα δὲν εἶσαι παρὰ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός· καὶ ἂν εἶσαι υἱός, εἶσαι καὶ κληρονόμος διὰ τοῦ Θεοῦ»⁸². Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ ἅγια Γραφὴ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴ χρησιμοποίησι τῆς ἔκφρασις καὶ δέχεται αὐτὴν νὰ λέγεται καὶ γιὰ τὸν Πατέρα, τίποτα δὲν μᾶς ἔξωθει νὰ μεταθέσομε τὸ «ἀπὸ τὸν ὁποῖο» σὰν ἀπὸ ἀνάγκη στὸ πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ. Κι ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀληθές, γιατί δὲν πρέπει μᾶλλον πρὸς τὸ παρόν, ἀφήνοντας τὸ πρόσωπο αὐτοῦ καὶ ἀκολουθώντας στὴ συνέχεια τὸν σκοπὸ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων, τηρώντας τὸ λόγο πὺν ἀρμόζει στὴν ἔνσαρκη οἰκονομία τοῦ Μονογενοῦς, νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ Πατέρας ἔκανε τέλειο τὸν Υἱό του πὺν ἐνανθρώπησε μὲ τὰ παθήματά του; Γιατὶ «Ἐπέμεινε τὸν σταυρικὸ θάνατο, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴ ντροπὴ»⁸³, μὲ τὸ θέλημα ὁπωσδήποτε τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, μὲ σκοπὸ καὶ ἐμᾶς πὺν θελήσαμε ν' ἀκολουθοῦμε τὰ ἴχνη του,

83. Ἐβρ. 12, 2.

λουθεῖν ἤρημένους, νεανικούς ἀποφήνη, πειθομένους λέγοντι·
 «Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων ὑμῶν τὸ σῶμα, τὴν δὲ
 ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι». Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον θλίψιν
 ἔχειν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ διώκεσθαι παρ' ἐχθρῶν, καὶ τῶν τῆς ἀληθεί-
 5 ας δογμάτων ὑπεραθλεῖν, ἰδρωτί τε καὶ πόνοις κατορθοῦν εὖ μάλα
 τὴν ἀρετὴν οὐκ ἔα θρύπτεσθαι πρὸς δειλίας, ἀποφαίνει δὲ μᾶλλον
 εὐτολμοτάτους, ἐλάσας αὐτὸς διὰ παθημάτων, ἵνα καὶ ἡμᾶς
 ἐκδυσωπήσῃ, λέγων· «Οὐκ ἔστι μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,
 οὐδὲ δούλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ· ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένη-
 10 ται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ τῷ δούλῳ, ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ». «Εἰ
 ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν».

ΛΑ'. Σκοπὸς οὖν ἄρα τῷ Μονογενεῖ γέγονε, σαρκὶ τῇ ἰδίᾳ
 παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ ποία τίς ἐστὶν ἡ τοῦδε πρόφασις, διδάξει
 λέγων ὁ θεοπέσιος Παῦλος· «Ἐπειδὴ γὰρ τὰ παιδία κεκοινώνηκεν
 15 αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν,
 ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανά-
 του, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ
 θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας». Οὐκοῦν ἐπει-
 δήπερ ἀνέφικτον ἦν τῇ ἀνθρώπου φύσει τὸ καταργῆσαι θάνατον
 20 (ἐκεκράτητο γὰρ ὑπ' αὐτοῦ, κατακομιζούσης αὐτὴν εἰς τοῦτο τῆς
 ἀρχαίας ἀρᾶς ἐκείνης), ἀναγκαίως ὁ ζωοποιὸς τοῦ Θεοῦ Λόγος
 τὴν θανάτῳ κάτοχον ἠμπέσχετο φύσιν, τουτέστι τὴν καθ' ἡμᾶς,
 ἣ γον τὴν ἀνθρωπίνην, ἵνα καὶ τῇ αὐτοῦ σαρκὶ καθάπερ τι τῶν
 ἀτιθάσων θηρίων ἐπιπηδήσας ὁ θάνατος, παύσῃται τῆς καθ' ἡμῶν
 25 τυραννίδος, ὡς παρὰ Θεοῦ καταργούμενος. Αὐτὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ
 σαρκὶ τελειούμενος δι' ἡμᾶς ἀνθρωπίνως, τελειῶν δὲ ἡμᾶς θεϊκῶς
 διὰ τοῦ καταργῆσαι τοῦ θανάτου τὸ κράτος. Ἐλειπε γὰρ τῇ ἀν-
 θρώπου φύσει τὸ ἄφθαρτον, οὕτω γενομένη καὶ ἐν ἀρχαῖς. «Ὁ γὰρ
 Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων»
 30 ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κό-

84. Ματθ. 10, 28.

85. Ματθ. 10, 24-25.

νά μᾶς ἀναδείξει καὶ ἐμᾶς δυνατοὺς σύμφωνα μὲ τὸ λόγο του· «Μὴν φοβᾶσθε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ θανατώσουν τὸ σῶμα σας, δὲν μποροῦν ὅμως νὰ θανατώσουν τὴν ψυχὴ σας»⁸⁴. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ δοκιμάσουν θλίψεις μέσα στὸν κόσμον καὶ διώξεις ἀπὸ ἐχθροὺς καὶ ν' ἀγωνισθοῦν σκληρὰ γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν δογμάτων τῆς ἀλήθειας, καὶ μὲ ἰδρώτα καὶ μόχθους νὰ κατορθώσουν τὴν ἀρετὴ, δὲν ἀφήνει νὰ δείξουν ἀδυναμία ἀπὸ δειλία, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς καθιστᾷ πολὺ τολμηροὺς, ἀφοῦ πέρασε ὁ ἴδιος μέσα ἀπὸ τὰ παθήματα, ὥστε καὶ ἐμᾶς νὰ μᾶς ἐνθαρρύνει λέγοντας· «Δὲν ὑπάρχει μαθητὴς ἀνώτερος ἀπὸ τὸ διδάσκαλό του, οὔτε δοῦλος ἀνώτερος ἀπὸ τὸν κύριό του· εἶναι ἀρκετὸ γιὰ τὸν μαθητὴ νὰ γίνῃ ὅπως ὁ διδάσκαλός του, καὶ γιὰ τὸ δοῦλο ὅπως ὁ κύριός του»⁸⁴. - «Ἄν καταδιώξαν ἐμένα, θὰ καταδιώξουν καὶ ἐσᾶς»⁸⁶.

31. Ἄρα λοιπὸν σκοπὸς γιὰ τὸν Μονογενῆ ἔγινε νὰ πάθει μὲ τὴ σάρκα του γιὰ χάρη μας. Καὶ ποιά εἶναι ἡ αἰτία γι' αὐτό, θὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσει ὁ θεῖος Παῦλος λέγοντας· «Ἐπειδὴ τὰ παιδιὰ ἔχουν γίνοι κοινωνοὶ αἵματος καὶ σάρκας, κοινώνησε καὶ ὁ ἴδιος παρόμοια τὰ ἴδια, μὲ σκοπὸ μὲ τὸ θάνατό του νὰ καταργήσῃ αὐτὸν ποὺ εἶχε τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου, δηλαδὴ τὸ διάβολο, καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ ἐκείνους ποὺ ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ θανάτου σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ ἦταν ἔνοχοι δουλείας»⁸⁷. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦταν ἀδύνατο γιὰ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου νὰ καταργήσῃ τὸν θάνατο (γιατὶ ἦταν αἰχμάλωτος σ' αὐτόν, ὀδηγώντας αὐτὴν σ' αὐτόν ἐκείνη ἡ ἀρχαία κατάρα), ἀναγκαστικὰ ὁ ζωοποιὸς Λόγος ντύθηκε τὴν αἰχμάλωτη στὸ θάνατο φύση, δηλαδὴ τὴ δική μας φύση, ἥτοι τὴν ἀνθρώπινη, γιὰ νὰ παύσῃ ὁ θάνατος, ποὺ εἶχε ὀρμήσει καὶ στὴ δική του σάρκα σὰν κάποιον ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, τὴν τυραννικὴ εἰς βάρος μας ἐξουσία του, ὡς καταργούμενος ἀπὸ τὸν Θεό. Ἄρα λοιπὸν αὐτὸς εἶναι ποὺ τελειοποιεῖται σαρκικὰ γιὰ χάρη μας ὡς ἄνθρωπος, καὶ τελειοποιεῖ ἐμᾶς ὡς Θεὸς μὲ τὸ νὰ καταργήσῃ τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου. Καθόσον ἔλειπε ἡ ἀφθαρσία ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, τὴν ὁποία εἶχε στὴν ἀρχή. Γιατὶ λέγει· «Δὲν ἔκανε ὁ Θεὸς τὸν θάνατο, οὔτε χαίρεται μὲ τὴν ἀπώλεια τῶν ἀνθρώπων. Δημιούργησε τὰ πάντα γιὰ νὰ ὑπάρχουν, καὶ διασώζο-

86. Ἰω. 15, 20.

87. Ἐβρ. 2, 14-15.

σμου, καὶ οὐκ ἔστιν καὶ ἐν αὐτοῖς φάρμακον ὀλέθρου, οὐδὲ ἔστιν ἄδου βασιλεία ἐπὶ τῆς γῆς». - «Φθόνῳ δὲ διαδόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσηλθεν». Οὕτως ἡμᾶς τελειώσας ἔφασκε πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· «Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς τὸ 5 ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω αὐτό». Δόξα γὰρ ἀληθῶς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τὸ διὰ τοῦ ἰδίου Γεννήματος καταργῆσαι θάνατον. Οὐκοῦν ἢ μὲν τελειώσεις αὐτῷ διὰ παθημάτων, ἡμῖν δὲ προσθήκη τοῦ λείποντος τὸ γεγενημένον· καινὴ γὰρ κτίσις τὰ ἐν Χριστῷ.

10 **ΑΒ.** Ὅτι δὲ οὐκ ἄνθρωπον ἀπλῶς ἐξηρημένου τοῦ Λόγου τετελειῶσθαί φησιν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἐν ἀνθρωπεΐᾳ δὲ μᾶλλον μορφῇ πεφηνότα τὸν Μονογενῆ, πιστώσεται πάλιν ὁ θεοπέσιος Παῦλος προστιθείς· «Ὁ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφούς αὐτοὺς καλεῖν, 15 λέγων· Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου». Τίς ὁ ἀγιάζων, καὶ τίνες ἂν εἶεν οἱ ἀγιαζόμενοι, καὶ πῶς ἐξ ἑνὸς πάντες, ἢ ἐκ τίνος, ὅλως ἄξιον ἰδεῖν. Οὐκοῦν ἀγιάζει μὲν ὁ Υἱός, ἅγιος ὢν κατὰ φύσιν ὡς Θεός, ἡγιάσαμεθα δὲ ἡμεῖς παρ' αὐτοῦ διὰ τοῦ Πνεύματος· Πῶς οὖν οἱ πάντες ἐξ ἑνός; Ὡς Ποιητοῦ καὶ Δημι- 20 ουργοῦ· ὥστε καὶ ἀναγκαῖον ἐντεῦθεν ἡμᾶς πρὸς ἀλλήλους ἔχειν τὴν ἀδελφότητα. Γενητοῦ γὰρ πρὸς γενητόν, καθὸ γενητά, φυσική τις ἢ ἀδελφότης· Καίτοι τὴν φύσιν ἀγένητός ἐστιν ὁ Υἱός, καὶ οὐκ ἀδελφός τῇ κτίσει κατὰ γε τὸ εἶναι φύσει Θεός· πῶς οὖν οἱ πάντες ἐξ ἑνός, ὃ τε ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι; Οὐκοῦν ἀναγ- 25 καῖος εἰς τὴν τῶν προκειμένων διασάφησιν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ὁ λόγος. Ὅτε γὰρ γέγονε καθ' ἡμᾶς, τότε καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν ἐξ ἑνός λέγεται καὶ κεχρημάτικε τοῖς κτίσμασιν ἀδελφός, ὡς συγγένειαν ἐσχηκώς τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀνθρωπίνην. Ταύτη

88. Σοφ. Σολ. 1, 13-14.

89. Σοφ. Σολ. 2, 24.

90. Ἰω. 17, 4.

91. Β' Κορ. 5, 17.

νται ἀπὸ κάθε καταστροφή τὰ δημιουργήματα τοῦ κόσμου, καὶ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὰ δηλητήριο ὀλέθρου, οὔτε βασιλεία τοῦ ἄδη στῆ γῆ»⁸⁸. «Ὁ θάνατος εἰσῆλθε στὸν κόσμο ἀπὸ τὸν φθόνο τοῦ διαβόλου»⁸⁹. Ἐφοῦ μᾶς ὀδήγησε ἔτσι στὴν τελειότητα, ἔλεγε στὸν οὐράνιο Πατέρα του· «Ἐγὼ σὲ δόξασα ἐπάνω στῆ γῆ· τελείωσα τὸ ἔργο ποῦ μοῦ ἀνέθεσες νὰ κάνω»⁹⁰. Γιατὶ εἶναι σὶ ἀλήθεια δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ποῦ κατάργησε μὲ τὸν ἴδιο τὸν Υἱό του τὸ θάνατο. Ἄρα λοιπὸν ἡ τελείωση σ' αὐτὸν πραγματοποιήθηκε μέσω τῶν παθημάτων, ἐνῶ σ' ἐμᾶς αὐτὸ ποῦ ἔγινε ἀποτελεῖ προσθήκη ἐκείνου ποῦ μᾶς ἔλειπε. Γιατὶ μὲ τὸν Χριστὸ ἔγινε ἡ δημιουργία καινούργια⁹¹.

32. Καὶ ὅτι βέβαια, λέγει, δὲν τελειώθηκε γιὰ χάρη μας ἓνας ἀπλὸς ἄνθρωπος χωρὶς τὸν Λόγο, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ Μονογενὴς ἐμφανίσθηκε μὲ ἀνθρώπινη μορφή, θὰ τὸ βεβαιώσει πάλι ὁ θεῖος Παῦλος προσθέτοντας· «Καὶ αὐτὸς ποῦ ἀγιάζει καὶ αὐτοὶ ποῦ ἀγιάζονται, ὅλοι ἀγιάζονται ἀπὸ ἓναν, καὶ γι' αὐτὴ τὴν αἰτία δὲν ντρέπεται νὰ τοὺς ὀνομάζει ἀδελφούς του, λέγοντας· Θ' ἀναγγείλω τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀδελφούς μου»⁹². Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ ἀγιάζει καὶ ποιοὶ μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτοὶ ποῦ ἀγιάζονται, καὶ πῶς ὁ ἀγιασμός προέρχεται γιὰ ὅλους ἀπὸ ἓναν, ἀξίζει ὅπως ἰδιαίτερα νὰ τὸ δοῦμε. Ἀγιάζει λοιπὸν ὁ Υἱός, ἀφοῦ εἶναι ἅγιος ἀπὸ τὴ φύση του ὡς Θεός, καὶ ἀγιασθήκαμε ἐμεῖς ἀπὸ αὐτὸν μέσω τοῦ Πνεύματος. Πῶς λοιπὸν ὁ ἀγιασμός γιὰ ὅλους προέρχεται ἀπὸ ἓναν; Ἐπειδὴ εἶναι Ποιητὴς καὶ Δημιουργός· ὥστε εἶναι καὶ ἀνάγκη ἕξαιτίας αὐτοῦ ἐμεῖς νὰ ἔχομε τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀδελφοῦ μεταξύ μας. Γιατὶ ἀνάμεσα σὲ δύο δημιουργημένα, ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο εἶναι γεννητὰ, ἡ ἀδελφότητα εἶναι φυσική, μολονότι βέβαια ὁ Υἱὸς εἶναι ἀγέννητος καὶ δὲν εἶναι ἀδελφὸς μὲ τὰ δημιουργήματα κατὰ τὸ ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του Θεός. Πῶς λοιπὸν οἱ πάντες ἔχουν τὸν ἀγιασμό ἀπὸ ἓναν, καὶ αὐτὸς ποῦ ἀγιάζει καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι; Εἶναι ἀναγκαῖος λοιπὸν γιὰ τὴ διασάφηση τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ὁ λόγος γιὰ τὴν ἔνσαρκη οἰκονομία. Ὅταν δηλαδὴ ἔγινε ὁμοιος μὲ μᾶς, τότε καὶ αὐτὸς λέγεται ὅτι ἀγιάσθηκε ἀπὸ ἓναν καὶ ἔγινε μαζί μ' ἐμᾶς ἀδελφὸς μὲ τὰ δημιουργήματα, ἐπειδὴ μοιράσθηκε τὴν ἀνθρώπινη συγγένεια μ' ἐμᾶς. Γι' αὐτὸ τὸ

τοι καὶ μάλα εἰκότως οὐκ αἰσχύνεται ἡμᾶς ἀδελφούς ὀνομάζειν, οὐκ ἀνασχόμενος, ὡς γέ μοι φαίνεται, τοῖς δι' αὐτοῦ γεγονόσιν ἀδελφός ὀνομάζεσθαι, εἰ μὴ γέγονε κατ' αὐτούς, πλὴν οὐ μεθεῖς ὅπερ ἦν. Τότε γὰρ ἀνεπιπλήκτως καὶ ὑμνήσει μεθ' ἡμῶν αὐτός, 5 ὃν ὑμνοῦσι τὰ Σεραφίμ, καὶ σύμπασα κτίσις προσκυνεῖ.

ΛΓ'. «Καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ». Εἰ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος ἐνανθρωπήσας λέγοιτο, καὶ οὐ δήπου 10 μεθεῖς τὸ εἶναι Θεός, ἀλλ' ἐν οἷς ἦν αἰεὶ διαμένων, μέγα δὴ τότε, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Εἰ δὲ ἄνθρωπος νοεῖται κοινὸς ὁ Χριστός, ὡς κατὰ μόνην τὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας, ἤγουν ἀυθεντίας, Θεῷ συνημμένος (πεφρονήκασι γὰρ τὰ τοιαύδε τινὲς τῶν ἀμαθεστέρων), πῶς ἐν σαρκί πεφανέρωται; 15 (καίτοι πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναογές, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἐν σαρκί τέ ἐστι, καὶ οὐκ ἂν ἐτέρως ὁρῶτό τισι), τίνι δὲ τρόπῳ ὤφθαί φησιν αὐτὸν καὶ τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις; Ἡ γὰρ καὶ ἡμᾶς αὐτούς οὐχ ὁρῶσιν ἄγγελοι; Τί οὖν ἐν Χριστῷ τὸ ξένον, ἢ τί τὸ παράδοξον, εἰ καὶ καθ' ἡμᾶς ὄντα, καὶ ἕτερον οὐδέν, τεθέανται τινες τῶν ἁγίων 20 ἀγγέλων; Πῶς δὲ καὶ ἔθνεσιν ἐκηρύχθη, καὶ ὡς τίς ὑπάρχων παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ πιστεύεται; Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον ἀπλῶς, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον Θεὸν ἐνηνθρωπηκότα διεκήρυξαν οἱ μαθηταί, καὶ ὡς τοῦτο ὑπάρχων παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ πιστεύεται, ἀνθρωπολατρεία κεκρατήμεθα, καὶ προσκεκνηθήκα- 25 μεν τῇ κτίσει, καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς κατεδόνησεν αὐτός ὁ φύσει τε καὶ ἀληθείᾳ καὶ τῶν ὅλων Θεός· αὐτός γὰρ ἡμῖν τὸν τῶν θεηγόρων ἀνέδειξε χορόν. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν τοῖς ἁγίοις ἔφασκεν ἀποστόλοις· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ 30 Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος», εἶτα πεπιστεύκαμεν εἰς αὐτόν,

λόγο λοιπόν, και πολὺ εὐλογα, δὲν νοιώθει ντροπὴ νὰ μᾶς λέγει ἀδελφούς του, και δὲν θ' ἀνεχόταν, ὅπως μοῦ φαίνεται, νὰ ὀνομάζεται ἀδελφὸς μ' ἐκείνους πού δημιούργησε, ἂν δὲν εἶχε γίνεи ὅμοιους τους, ἀλλὰ χωρὶς νὰ χάσει αὐτὸ πού ἦταν. Γιατὶ τότε, χωρὶς καμμιά ἐπιτίμηση, και θὰ ὑμνήσει μαζί μας αὐτός, τὸν ὁποῖο ὑμνοῦν τὰ Σεραφίμ και τὸν προσκυνεῖ ὀλόκληρη ἡ κτίση.

33. «Και ὁμολογουμένως εἶναι μεγάλο τὸ μυστήριον τῆς πίστεως· ὁ Θεὸς φανερώθηκε μὲ σάρκα, ἐπιβεβαιώθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, τὸν εἶδαν οἱ ἄγγελοι, κηρύχθηκε στὰ ἔθνη, πίστεψε ὁ κόσμος σ' αὐτόν, και ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς μέσα σὲ δόξα»⁹³. Ἐνῶ λοιπόν λέμε ὅτι, ἐνῶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος, ἐγίνε ἀνθρώπος, χωρὶς βέβαια νὰ ἔπαυσε νὰ εἶναι Θεός, ἀλλὰ παρέμεινε πάντοτε σ' αὐτὸ πού ἦταν, εἶναι μεγάλο τότε, και ὁμολογουμένως εἶναι μεγάλο τὸ μυστήριον τῆς πίστεως. Ἐνῶ ὁ Χριστὸς θεωρεῖται ἀνθρώπος κοινός, συνενωμένος μὲ τὸν Θεὸ λόγῳ μόνο ὡς πρὸς τὴν ἰσότητά τῆς ἀξίας, δηλαδὴ τῆς ἐξουσίας (γιατὶ πιστεύουν αὐτὰ τὰ πράγματα κάποιοι ἀπὸ τοὺς πιδ ἀπαίδευτους), πῶς φανερώθηκε μὲ σάρκα; (μολονότι βέβαια πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλους φανερό, ὅτι κάθε ἀνθρώπος φέρει σάρκα, και δὲν θὰ ἦταν ἀλλιῶς δυνατὸ νὰ γίνεи θεατὸς ἀπὸ κάποιους;). Και μὲ ποῖο τρόπο λέγει ὅτι τὸν εἶδαν και οἱ ἄγιοι ἄγγελοι; Ἡ μήπως και ἑμᾶς τοὺς ἴδους δὲν μᾶς βλέπουν οἱ ἄγγελοι; Ποῖο εἶναι τὸ διαφορετικὸ μὲ τὸν Χριστὸ και ποῖο τὸ παράξενο, ἂν κάποιοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους τὸν εἶδαν νὰ εἶναι ὅπως ἑμεῖς και τίποτε περισσότερο; Πῶς ἐπίσης κηρύχθηκε και στὰ ἔθνη, και ὡς ποῖος πιστεύεται ἀπὸ τὸν κόσμο ὅτι εἶναι; Γιατὶ, ἂν τὸν κήρυξαν οἱ μαθητὲς σὰν ἕνα ἀνθρώπο ἀπὸ ἑμᾶς, και ὄχι ὡς Θεὸ πού ἐγίνε ἀνθρώπος, και ὁ κόσμος τὸν πιστεύει ὅτι αὐτὸ εἶναι, τότε εἴμαστε αἰχμάλωτοι τῆς ἀνθρωπολατρείας και προσκυνοῦμε τὴν κτίση, και σ' αὐτὸ μᾶς ἔσπρωξε ὁ ἴδιος ὁ ἀπὸ τὴ φύση του και ἀληθινὰ Θεὸς τῶν ὄλων. Γιατὶ αὐτὸς μᾶς ἀνέδειξε τὸν χορὸ τῶν θείων διδασκάλων. Ἐνῶ ὁ Χριστὸς ὅταν ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς ἔλεγε στοὺς ἁγίους ἀποστόλους, «Πηγαίνετε και κηρύξτε σὲ ὅλα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντας αὐτοὺς στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁹⁴, και στὴ

βεβαπίσμεθά τε, τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλοντες, καὶ ὁμολογοῦντες τὴν ἀνάστασιν, καὶ τοῦτο δοῶν εἰωθότες, τοῖς ἀνθρωπολατρείας ἐγκλήμασι κατ' οὐδένα τρόπον ἐνισχήμεθα. Οὐκ ἄρα ψιλῇ συναφείᾳ τῇ πρὸς Θεὸν Λόγον τετιμημένος ἄνθρωπος ὁ
 5 Χριστὸς συνόδα δὲ μᾶλλον τῇ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον καθ' ἔνωσιν οἰκονομικὴν Υἱὸς εἷς καὶ Κύριος. Μέγα γὰρ τότε τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον πεφανέρωται γὰρ ἐν σαρκὶ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, ἐδικαιώθη δὲ καὶ ἐν Πνεύματι (οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός), ὤφθη δὲ καὶ ἀγγέλοις, οἱ τὴν ἀνθρωπί-
 10 νην αὐτοῦ γέννησιν οὐκ ἠγνοηκότες ἔφασκον· «Δόξα ἐν ὑψίστους Θεῶ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Ἐκηρύχθη δὲ καὶ ἐν ἔθνεσι, καὶ ὅτι κατὰ ἀλήθειάν ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἐν σαρκὶ πεφηνώς, παρὰ τοῖς ἐν κόσμῳ πιστεύεται.

15 ΛΔ'. «Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων· Ὅτι τεθέαμαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, αὐτὸς μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι τῷ ἁγίῳ.
 20 Καὶ γὰρ ἐώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Ἐνα λέγοντες τὸν Ἐμμανουήλ, καὶ τῶν εἰς δύο Χριστοῦς ἀποδιοριζόντων οὐκ ἀνεχόμενοι, τί δὴ ἄρα φάμεν καταπτάντος ἐπ' αὐτόν ἐξ οὐρανοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ μείναντος ἐπ' αὐτόν; ἄρα δεδεῆσθαι τοῦ μεταλαχεῖν ἁγίου Πνεύματος τὸν ἐκ Θεοῦ
 25 Πατρὸς Λόγον ὑποτοπάσωμεν; Καίτοι πῶς οὐκ ἂν αἰσχρὸν ἀληθῶς τὸ ὧδε φρονεῖν ἢ λέγειν; ἴδιον γὰρ αὐτοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστι, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος· «Ὅτι δὲ ἐστε υἱοί, οἷς ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον· Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ».

30 Ἄσεβές οὖν ἄρα τὸ κἂν γοῦν ὑπονοῆσαι μόνον τῆς τοῦ Πνεύματος μετουσίας δεδεῆσθαι καὶ αὐτόν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός

συνέχεια πιστεύσαμε σ' αὐτόν καὶ βαπτισθήκαμε, κηρύττοντας τὸ θάνατό του καὶ ὁμολογώντας τὴν ἀνάστασή του, καὶ συνηθίσαμε νὰ τὸ κάνομε αὐτό, μὲ κανένα τρόπο τότε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δεχθοῦμε τίς κατηγορίας γιὰ ἀνθρωπολατρία. Ἄρα δὲν εἶναι τιμημένος ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος μὲ ἀπλή συνάφεια πρὸς τὸν Θεὸ Λόγο, ἀλλὰ σὲ συνένωσή του μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση μὲ ἔνωση κατ' οἰκονομία τιμᾶται ὡς ἓνας Υἱὸς καὶ Κύριος. Πράγματι τότε εἶναι μέγα τὸ μυστήριον τῆς πίστεως, γιὰτὶ φανερώθηκε μὲ σάρκα ὁ Λόγος, ἐνῶ ἦταν Θεός, ἐπιβεβαιώθηκε μὲ τὸ Πνεῦμα (γιατὶ δὲν ἔκανε ἁμαρτία ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός), τὸν εἶδαν ἐπίσης οἱ ἄγγελοι, οἱ ὅποιοι, μὴ ἀγνοώντας τὴν ἀνθρώπινη γέννησή του, ἔλεγαν· «Δόξα στὸν Ὑψιστο Θεό, στὴ γῆ εἰρήνη καὶ στοὺς ἀνθρώπους φανέρωση τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ»⁹⁶. Κηρύχθηκε ἐπίσης στὰ ἔθνη, καὶ πιστεύεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὅτι καὶ ἀληθινὰ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ ὅτι φανερώθηκε μὲ σάρκα.

34. «Καὶ ὁ Ἰωάννης ἔδωσε μαρτυρία λέγοντας· Εἶδα τὸ Πνεῦμα νὰ κατεβαίνει σὰν περιστέρι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ στάθηκε ἐπάνω σ' αὐτόν. Ἐγὼ δὲν τὸν γνῶριζα αὐτόν, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού μ' ἔστειλε νὰ βαπτίζω μὲ νερό, αὐτὸς μοῦ εἶπε· Σὲ ὅποιον δεῖς νὰ κατεβαίνει τὸ Πνεῦμα καὶ νὰ μένει ἐπάνω σ' αὐτόν, αὐτὸς εἶναι πού βαπτίζει μὲ Πνεῦμα ἅγιο. Καὶ ἐγὼ τὸ εἶδα νὰ κατεβαίνει, καὶ μαρτυρῶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁹⁶. Λέγοντας ὅτι ὁ Ἐμμανουήλ εἶναι ἓνας, καὶ μὴ ἀποδεχόμενοι ἐκείνους πού διαιροῦν τὸν ἓνα σὲ δύο Χριστοὺς, τί θὰ ποῦμε λοιπὸν ὅταν κατέβηκε πετώντας ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ στάθηκε ἐπάνω του τὸ ἅγιο Πνεῦμα; Θὰ ὑποθέσουμε ἄραγε ὅτι εἶχε ἀνάγκη νὰ λάβει τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα; Καὶ πῶς δὲν θὰ ἦταν ἀληθινὰ ντροπὴ τὸ νὰ πιστεύει αὐτὰ καὶ νὰ τὰ λέγει; Γιατὶ εἶναι δικό του τὸ Πνεῦμα, ὅπως βέβαια καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Καὶ πράγματι ὁ μακάριος Παῦλος λέγει· «Ἐπειδὴ εἴσατε παιδιὰ του, ἔστειλε ὁ Θεὸς σὲ σᾶς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ του στὶς καρδιές σας, φωνάζοντας· Ἀββᾶ, Πατέρα μας»⁹⁷.

Εἶναι λοιπὸν ἀσέβεια ἔστω καὶ νὰ βάλομε μόνο στὸ νοῦ μας ὅτι χρειάσθηκε νὰ λάβει τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ

96. Ἰω. 1, 32-34.

97. Γαλ. 4, 6.

Λόγον και τὸ οὕτω σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν ἔχον περιεργίας ἀξιῶν,
 εὐήθες και κομιδῆ. Πῶς οὖν ἐπ' αὐτὸν κατέπτη τὸ Πνεῦμα;
 Δέχεται γὰρ ἀνθρωπίνως, ἀκαταιτίαν αὐτῷ τὸ λαβεῖν ἀποφαι-
 νούσης εὖ μάλα τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας, μᾶλλον δὲ και ἀναγ-
 5 καίως εἰς τοῦτο φερούσης. Δέχεται γὰρ οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλ'
 ἡμῖν, ἵνα, ἐπιείτερον ἀπέστη τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὸ ἐπιμελῶς ἐγ-
 κειῖσθαι τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος,
 καταφοιτῆσαν ἐπ' αὐτόν, ὡς ἐπ' ἀπαρχῆ τοῦ γένους δευτέρου,
 καταλύση και ἀναπαύσεται πάλιν ἐν ἡμῖν, ὡς κατωρθώσιν
 10 ἤδη τὸ ἀναμάρτητον ἐν Χριστῷ, και τὴν αἰτίας ἀπάσης ἀπηλλα-
 γμένην ἔχουσι ζωὴν. Πλὴν εἰ και ἀνθρωπίνως δέχεται δι' ἡμᾶς,
 ἀλλ' ὄρα διδόντα θεϊκῶς «Ἐφ' ὃν γὰρ ἴδης τὸ Πνεῦμα κατα-
 βαῖνον», φησί, «και μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν
 Πνεύματι τῷ ἁγίῳ». Τοῦτο δὲ ἐστιν ἐνέργημα θεϊκόν· ἐνίησι γὰρ
 15 τοῖς βαπτιζομένοις ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἴδιον
 Πνεῦμα τὸ τοῦ Πατρὸς. Καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ γεγρα-
 φῶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος· «Οἱ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ
 δύνανται. Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ
 Πνεῦμα Θεοῦ ἐνοικεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δὲ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει,
 20 οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ». Μεμαρτύρηκεν οὖν Ἰωάννης, ὅτι «Οὗτός
 ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».

ΛΕ. Ἀναπυθέσθαι δὲ πάλιν ἐθέλωμι ἂν τῶν εἰς δύο διοριζόν-
 των υἱοὺς τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν (ἕνα δέδειχεν ὁ
 Πατήρ, και περὶ ἐνός φησιν ὁ μακάριος εὐαγγελιστής· «Οὗτός
 25 ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»). Ἐὰρ οὖν εἰπέ μοι, περὶ τίνος ἔσται τὸ
 εἰρημένον; Εἰ μὲν οὖν ἰδικῶς και κατὰ μόνας τοῦ Μονογενοῦς,
 τουτέστι τοῦ ἐκ Πατρὸς ὄντος Λόγου, πῶς τὸ Πνεῦμα δέχεται,
 και τοὶ Θεοὶ ὧν φύσει και ἴδιον ἔχων αὐτό; Εἰ δὲ ἀνά μέρος και
 ἰδικῶς, ἡγουν κατὰ μόνας, τὸν ἐκ γυναικὸς ἀνθρώπον δεδεῆσθαι

98. Γέν 8, 21.

99. Ἰω. 1, 33.

Θεοῦ Πατέρα· καὶ αὐτὸ πού ἔχει τόσο σαφῆ ἀπόδειξη νὰ θέλομε νὰ τὸ περιεργαστοῦμε, εἶναι ἀνοησία καὶ μάλιστα μεγάλη. Πῶς λοιπὸν πέταξε ἐπάνω του τὸ Πνεῦμα; Τὸ δέχεται δηλαδὴ σὰν ἄνθρωπος, καὶ ἡ ἔνσαρκη οἰκονομία δείχνει μὲ πολλή σαφήνεια ὅτι εἶναι ἐκτὸς κατηγορίας τὸ ὅτι ἔλαβε αὐτό, ἢ καλύτερα καὶ ὁδηγεῖ κατ' ἀνάγκη σ' αὐτό. Γιατὶ τὸ δέχεται ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ μᾶς, μὲ σκοπὸ, ἐπειδὴ ἔφυγε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμένει ἀπὸ τὴ νεανική του ἡλικία στὰ πονηρὰ⁸, κατεβαίνοντας ἐπάνω σ' αὐτόν, ὡς μιὰ δευτέρη ἀρχὴ τοῦ γένους μας, νὰ βρεῖ πάλι κατάλυμα καὶ ἀνάπαυση σ' ἐμᾶς, ἐπειδὴ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχαμε πλέον τὸ ἀναμάρτητο, καὶ ζοῦμε τὴ ζωὴ τὴν ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἐνοχή. Πλὴν ὅμως, ἂν καὶ τὸ δέχεται σὰν ἄνθρωπος γιὰ χάρη μας, πρόσεχε ὥστόσο ὅτι μᾶς τὸ δίνει ὡς Θεός· γιατί λέγει· «Σὲ ὅποιον δεῖς νὰ κατεβαίνει τὸ Πνεῦμα καὶ νὰ στέκεται ἐπάνω του, αὐτὸς εἶναι πού βαπτίζει μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα». Αὐτὸ ὅμως εἶναι μιὰ θεϊκὴ ἐνέργεια· γιατί ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἐμβάλλει στοὺς βαπτιζόμενους ὡς δικό του τὸ Πνεῦμα Πνεῦμα τοῦ Πατέρα. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ βεβαιώνει ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφοντας· «Ὅσοι εἶναι σαρκικοί, δὲν μποροῦν νὰ γίνουν ἀρεστοὶ στὸν Θεό. Σεῖς ὅμως δὲν εἴσαστε σαρκικοί, ἀλλὰ ζεῖτε ὅπως ἀρέσει τὸ Πνεῦμα, ἂν βέβαια τὸ Πνεῦμα κατοικεῖ μέσα σας. Κι ἂν κάποιος δὲν ἔχει τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ μέσα του, αὐτὸς δὲν εἶναι τοῦ Χριστοῦ»¹. Ὁ Ἰωάννης λοιπὸν ἔδωσε μαρτυρία, ὅτι «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».

35. Θέλω νὰ ρωτήσω πάλι αὐτοὺς πού χαρίζουν σὲ δύο υἱοὺς τὸν ἕνα Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό (Ὁ Πατέρας βέβαια τὸν ἔδειξε ἕνα, καὶ γιὰ ἕναν μιλάει ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»^{1α}). Πές μου λοιπὸν Ποιὸν ἄραγε ἀφορᾷ ὁ λόγος αὐτός; Ἄν ἰδικὰ καὶ μόνο τὸν Μονογενῆ, δηλαδὴ τὸν Λόγο τοῦ Πατέρα, πῶς αὐτὸς δέχεται τὸ Πνεῦμα, μολονότι εἶναι Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι δικό του; Ἄν ὅμως λένε ὅτι χωριστὰ καὶ ἰδιατέρως, δηλαδὴ μόνος, ὁ ἄνθρωπος πού γενήθηκε ἀπὸ γυναίκα χρειάζεται

1. Ρωμ. 8, 8-9.

1α. Ἰω. 1, 34.

φασι τῆς τοῦ Πνεύματος μετοχῆς, πῶς αὐτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν αὐτῷ, καίτοι μόνη πρόποντος τῆ ἀνωτάτω φύσει τοῦ καὶ ἀποφαίνειν δύνασθαι μετεσχηκότας τοῦ Πνεύματος τοὺς προσιόντας αὐτῇ; Εἰ δὲ δέχεται καὶ δίδωσιν ὁ αὐτός, πρόδηλον ὅτι κατὰ γε 5 τοὺς τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας λόγους, καὶ καθὸ φύσει καὶ ἀληθῶς ἐστι Θεός Δέχεται μὲν ἀνθρωπίνως οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλὰ τῆ τῶν ἀνθρώπων φύσει δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐν ἑαυτῷ τῷ πρώτῳ προξενῶν αὐτό, δίδωσι δὲ θεϊκῶς ἐξ ἰδίας αὐτοῦ φύσεως τοῖς ἀξίοις τοῦ λαβεῖν ἐνιείς Ἦν μὲν οὖν τῷ προκειμένῳ ῥητῷ προσε- 10 οικότα τε καὶ τὸν ἴσον ἔχοντα νοῦν παραθεῖναι καὶ ἕτερα, τὸ δὲ γε ταυτοεπεῖν φορτικὸν εἰδότες, ἐκεῖνό φαμεν, ὡς ἀπόπληρη τοῖς νουνεχεστέροις ἢ ἑνὸς ἐξήγησις εἰς τὴν τῶν ὁμοίως ἔχόντων ἀκριβῆ διασάφησιν. Οὐκοῦν ὁσάκις ἂν λέγοιτο Χριστὸς ἀγιάζεσθαι τυχόν, ἢ γουν τὸ Πνεῦμα λαβεῖν, κατὰ τοῦτον αὐτὸν τὸν 15 τρόπον προσήκει νοεῖν. Εὐσεβεῖν γὰρ ἄμεινον περιτρέποντας εὐσεβῶς εἰς τὸ ἀμωμήτως ἔχον τῶν ἱερῶν Γραμμάτων τὸν νοῦν, ἤγουν ἰέναι κατὰ πετρῶν, ἀνοσίως ἐπιτειχίζοντας τῆ δόξῃ Χριστοῦ τὰ ὀρθῶς εἰρημένα.

ΛΣΤ. «Ἰησοῦς δὲ πλήρης Πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν ἀπὸ 20 Ἰορδάνου, καὶ ἦγετο ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον τεσσαράκοντα ἡμέρας, πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ἐπίνασεν». Ἔδει δὲ πάλιν ὑπὲρ ἡμῶν ἀντιστῆναί τε, μονονουχί δὲ καὶ ἀνταποδύσασθαι τῷ πάλαι νικήσαντι Σατανᾷ, τὸν διὰ τοῦτο 25 καθιγμένον εἰς ἐκούσιον κένωσιν, ἵνα ἡμᾶς ἀποφήνη μετεσχηκότας τοῦ ἰδίου πληρώματος, καὶ ἀσθενήσαντας ἐν Ἀδάμ, εὐρωστίαν ἔχοντας ἀποδείξῃ πνευματικὴν πέπανται γὰρ ἐν Χριστῷ τὰ ἐν τῷ πρωτοπλάστῳ τῆ ἀνθρώπου φύσει συμβεβηκότα σωματικά τε καὶ ψυχικά τῶν ἀρρωστημάτων ἐνεργήματα. Ὡσπερ γὰρ διὰ 30 τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ δίκαιοι κατέστημεν οἱ πολλοί, καίτοι πεπον-

τῆ μετοχῆ τοῦ Πνεύματος, πῶς εἶναι αὐτὸς ποὺ βαπτίζει μὲ Πνεῦμα, μολονότι ἀρμόζει μόνο στὴν ἀνώτατη φύση τὸ νὰ μπορεῖ νὰ δείχνει ὅτι ἔχουν μεταλάβει τὸ Πνεῦμα ὅσοι προσέρχονται σ' αὐτήν; Ἄν ὅμως ὁ ἴδιος καὶ δέχεται καὶ δίδει τὸ Πνεῦμα, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι αὐτὸ γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους τῆς κατ' οἰκονομία ἐνανθρώπησης καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀληθινὰ Θεός. Δέχεται βέβαια αὐτὸ ὡς ἄνθρωπος ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ γιὰ τῆ φύση τῶν ἀνθρώπων μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ προξενώντας αὐτὸ τὸ γεγονός στὸν ἴδιο του ἑαυτό πρώτο, μεταδίδει ὅμως αὐτὸ ὡς Θεὸς ἀπὸ τὴν ἴδια του τῆ φύση, ἐμβάλλοντάς το σὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι ἀξιοὶ νὰ τὸ λάβουν. Μποροῦσαμε βέβαια μαζὶ μὲ τὸ ρητὸ ποὺ ἀναφέρομε νὰ παραθέσομε καὶ ἄλλα ποὺ μοιάζουν καὶ ἔχουν τὸ ἴδιο νόημα, ἐπειδὴ ὅμως γνωρίζω ὅτι οἱ ταυτολογίες εἶναι βαρετές, λέμε ἐκεῖνο, ὅτι εἶναι ἀρκετὴ γιὰ ὅσους ἔχουν νοῦ ἢ ἐξήγηση ἑνὸς γιὰ νὰ διασαφηνισθοῦν μὲ ἀκρίβεια καὶ τὰ ὅμοια. Ὅσες φορὲς λοιπὸν λέγεται τυχὸν ὅτι ὁ Χριστὸς ἀγιαζεται, ἢ ὅτι ἔλαβε τὸ Πνεῦμα, πρέπει νὰ τὸ ἐννοοῦμε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Γιατὶ εἶναι καλύτερο νὰ πιστεύομε στρέφοντας τὸ νοῦ μας μ' εὐλάβεια στὴν ἀμεμπτη ἀγία Γραφή, παρὰ νὰ καταφεύγομε στὶς αἰχμηρὲς πέτρες, χτυπώντας ἀνόσια αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθεῖ ὀρθὰ γιὰ τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ.

36. «Ὁ Ἰησοῦς γεμᾶτος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἐπέστρεψε ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη, καὶ ἐπὶ σαράντα ὀλόκληρες ἡμέρες τὸν κρατοῦσε τὸ Πνεῦμα στὴν ἔρημο, ἐνῶ δεχόταν τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου, καὶ τίς ἡμέρες αὐτὲς δὲν ἔφαγε τίποτε. Ὅταν ὅμως ὀλοκληρώθηκαν, πείνασε»². Ἐπρεπε πάλι γιὰ χάριμα νὰ ἀντισταθεῖ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ἐπιδοθεῖ σὲ ἀγώνα ἐναντίον τοῦ Σατανᾶ ποὺ εἶχε νικήσει παλαιά, αὐτὸς ποὺ γι' αὐτὸ κατέβασε τὸν ἑαυτό του σὲ ἐκούσια ταπείνωση, γιὰ νὰ φανερώσει ἐμᾶς ὅτι ἔχομε γίνει κοινωνοὶ τῆς δικῆς του πληρότητας, καὶ ν' ἀποδείξει ὅτι ἐμεῖς, ποὺ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ δείξαμε ἀδυναμία, ἔχομε πνευματικὴ εὐρωστία. Γιατὶ μὲ τὴν ἐνανθρώπηση σταμάτησαν τὰ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ συμπτώματα τῶν νόσων ποὺ συνέβησαν στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου ἐξαιτίας τοῦ πρωτόπλαστου Ἀδάμ. Ὅπως δηλαδὴ μὲ τὴν ὑπακοή του δικαιωθήκαμε οἱ πολλοί, μολονότι εἶχαμε καταδικασθεῖ ἐξαιτίας τῆς παρα-

θότες διὰ τῆς ἐκείνου παρακοῦης τὴν κατάκρισιν, οὕτω δὴ πάλιν διὰ τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης εὐσθενείας, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῆς, τὰ ἐπὶ ταῖς πρώταις ἀσθενείαις διεκρουσάμεθα βλάβη, καὶ οἱ πεπτωκότες ἐν Ἀδάμ, νενικήκαμεν ἐν Χριστῷ.

5 Ἀντιτάπτεται τοίνυν ὑπὲρ ἡμῶν ὡς ἄνθρωπος, καὶ νικᾷ θεϊκῶς, καὶ πειράζεται μὲν, ὡς ἐνὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιτηδῶντος τοῦ Σατανᾶ καὶ οἰηθέντος, ὅτι τὸ ἀκρατὲς τῆς σαρκὸς συνεκπολεμήσειεν ἂν αὐτῷ τὸν ἐκπειραζόμενον, ἀναχωρεῖ δὲ κατησχυμμένος, καινοτομούσης αὐτὸν τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἐν Χριστῷ καὶ νενε-
10 κρωμένον ἐχούσης τῆς ἁμαρτίας τὸν νόμον, τὸν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς ἀγριαίνοντα· κατήργηται γὰρ ἐν Χριστῷ. Νηστεύσας γε μὴν ἀποχρώντως καὶ δυνάμει θεοπρεπεῖ ποτοῦ καὶ σιτίων δίχα τὴν σάρκα τηρήσας ἀδιάφθορον, ἐφίησι μόλις τὰ οἰκεῖα παθεῖν αὐτῇ. Πεινῆσαι γὰρ λέγεται· καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; Ἴνα δι' ἀφμοῖν εὐτέ-
15 χως Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὑπάρχων ἐπιγινώσκηται εἰς καὶ ὁ αὐτὸς δηλονότι, καὶ θεϊκῶς ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνως. Ἄγεσθαι δὲ λέγεται τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν ἔρημον, τοῦ ἄγεσθαι δηλοῦντος οὐ τὸ ἀποφέρεσθαι μᾶλλον, ἀλλὰ τὸ διάγειν, ἧτοι διατελεῖν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐφ' ἡμῶν λέγεται πλει-
20 στάκις Ὁ δεῖνα τυχὸν ἑαυτὸν ὀρθῶς ἄγει, τουτέστιν ἀμέμπτως ζῆ καὶ πολιτεύεται. Ἀνεστρέφετο τοίνυν εἰς τὴν ἔρημον, ἧγουν ἐποιεῖτο τὰς διατριβάς, οὐ σωματικῶς ποτοῦ γὰρ δίχα καὶ τῆς τοῖς σώμασιν ἀναγκαίας τροφῆς ἐν δυνάμει Πνεύματος ὑπὲρ φύσιν τὴν καθ' ἡμᾶς διεκαρτέρει πρὸς τὴν νηστείαν.

25 Πλὴν ἐκεῖνο ἄθρει· ἐπωφελεστάτη γὰρ τῆς ἐννοίας ἢ δύναμις. Οὐ πρὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐπειράζετο, ἀλλ' οὐδὲ ἦγετο τῷ Πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, τύπον ἡμῖν τὸ χρῆμα τιθεῖς ἀμήχανον γὰρ τοὺς οὕτω θεβαπτισμένους, τοῦ πειράζοντος Σατανᾶ δύσοιστον οὖσαν τὴν προσβολὴν ὑπενεγκεῖν δύνασθαι νεανικῶς, ἧγουν
30 ἄγεσθαι πνευματικῶς καιρὸς δὲ ὁ πρέπων τοῖς οὕτω λαμπροῖς καὶ ἀξιαγάστοις κατορθώμασιν, ὁ μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα κραταιω-

κοῆς ἐκείνου³, ἔτσι τώρα πάλι μὲ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ ἐννοεῖται, ποῦ εἶναι φανερό ὅτι εἶναι πνευματική, ἀποκρούσαμε τὶς βλάβες τῆς πρώτης ἀσθενείας μας. Καὶ οἱ ἡττημένοι στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ, νικήσαμε μὲ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ.

Ἀντιπάσεται λοιπὸν γιὰ χάρη μας ὡς ἄνθρωπος καὶ νικᾷ ὡς Θεός· καὶ δέχεται βέβαια πειρασμούς, ἐπειδὴ ὁ Σατανᾶς ἐπιτίθεται ἐναντίον σὰν σὲ κάποιον ἀπὸ ἐμᾶς καὶ νομίζει ὅτι ἡ ἀδυναμία τῆς σάρκας θὰ συμμαχήσει μαζί του πολεμώντας αὐτὸν ποῦ δέχεται τὸν πειρασμό, ὑποχωρεῖ ὅμως καταντροπιασμένος, ἐπειδὴ τὸν μεταβάλλει μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ ἢ ἀνθρώπινη φύση καὶ κρατεῖ νεκρωμένο τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας⁴ ποῦ ἀγριεύει μέσα στὰ μέλη τῆς σάρκα· γιατί καταργήθηκε ἀπὸ τὸν Χριστό. Ἀφοῦ λοιπὸν νήστευσε ὅσο ἔπρεπε καὶ τήρησε ἀδιάφθορη τὴ σάρκα χωρὶς ποτὸ καὶ φαγητό, ἐπιτρέπει μόλις νὰ ὑποφέρει τὰ δικὰ της πάθη. Γιατὶ λέγεται ὅτι πείνασε. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο; Μὲ σκοπὸ καὶ μὲ τὰ δύο μὲ πολλή σοφία, ὄντας Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς ἓνας καὶ ὁ αὐτός, ὡς Θεὸς πάνω ἀπὸ ἐμᾶς, καὶ ὡς ἄνθρωπος σύμφωνα μ' ἐμᾶς. Λέγεται ἐπίσης ὅτι ἄγεται μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος στὴν ἔρημο, δηλώνοντας τὸ “ἄγεται” ὄχι τὴ μεταφορά, ἀλλὰ μᾶλλον τὴ διαμονὴ ἐκεῖ, δηλαδή τὴ διαβίωση, ὅπως ὡς γνωστὸν λέγεται πολλές φορές καὶ γιὰ μᾶς. Ὁ τὰδε τυχὸν ὀρθὰ ὁδηγεῖ τὸν ἑαυτό του, δηλαδή ζεῖ καὶ πολιτεύεται ἀμεμπτα. Ἀναστρεφόταν λοιπὸν στὴν ἔρημο, δηλαδή περνοῦσε ἐκεῖ τὶς μέρες του, ὄχι σωματικά. Γιατὶ χωρὶς ποτὸ καὶ τὴν ἀναγκαία γιὰ τὸ σῶμα τροφή ἔδειχνε μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος καρτερία στὴ νηστεία πάνω ἀπὸ τὴ δική μας φύση.

Πρόσεχε ὅμως ἐκεῖνο· γιατί εἶναι πολὺ ὠφέλιμὸ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ἔννοιας. Δὲν δέχθηκε τὸν πειρασμὸ πρὶν ἀπὸ τὸ ἅγιο βάπτισμα, οὔτε καὶ ὁδηγήθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα στὴν ἔρημο, προβάλλοντάς μας τὸ γεγονὸς ὡς ὑπόδειγμα· γιατί εἶναι ἀδύνατο ὅποιοι δὲν βαπτίσθηκαν ἀκόμα νὰ ὑπομείνουν μὲ γενναιότητα τὴν προσβολὴ τοῦ Σατανᾶ ποῦ ὑποβάλλει τοὺς πειρασμούς, δηλαδή νὰ ζεῖ πνευματικά. Ὁ καιρὸς ὁ κατάλληλος γι' αὐτὰ τὰ τόσο λαμπρὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα κατορθώματα εἶναι μετὰ τὸ βάπτισμα. Γιατί, ἀφοῦ ἐνδυνα-

4. Ρωμ. 7, 23.

θέντες γὰρ οὕτω τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετοχῇ, καὶ τῇ ἄνωθεν χάριτι κατεσφραγισμένοι, πρὸς εὐρωστίαν δὲ δηλονότι τὴν πνευματικὴν, ἀνάλωτοί τε ἐσόμεθα τῷ Σατανᾷ, καὶ ὡς ἐν δυνάμει Πνεύματος διαζήσομεν, ἔρημον ὥσπερ τινὰ καταλαμβάνοντες χῶρον τὸ
5 ἔξω τύρβης γενέσθαι κοσμικῆς. Σμικρὸν μὲν οὖν κομιδῇ τῷ πάντα ἰσχύοντι Λόγῳ τὸ νικῆσαι τὸν Σατανᾶν, μέγα δὲ πάλιν ἡμῖν τὸ καὶ τούτου τυχεῖν διὰ τῆς ἐνανθρωπήσως αὐτοῦ, καθὰ καὶ τὸ ἀνακαινισθῆναι πρὸς ἀφθαρσίαν. Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ κρείττους ἡμεῖς γεγόναμεν τῆς φθορᾶς, οὕτω διὰ τῆς
10 ἐν τῷ πειράζεσθαι νίκης πάλιν ἡμεῖς κεκρατήκαμεν.

ΑΖ'. «Ἐχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρ-
15 τίας». Ἡ τῆς ὀρθῆς πίστεως ὁμολογία πράττεται πρὸς ἡμῶν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παπαντοκράτορα, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, καὶ εἰς ἓν ἅγιον Πνεῦμα. Ταύτης ἡμᾶς τῆς ὁμολογίας ἐξέχεσθαι δεῖν ὁ θεοσπέσιος γράφει Παῦλος. Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ὁμολογουμένως εἰς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, δήλον
20 δὲ ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ συμπαθῆσαι δυνάμενος ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν καὶ κατὰ πάντα πεπειραμένος καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας, τίς ἂν εἴη λοιπὸν ὁ μέγας ἡμῶν ἀρχιερεὺς; Ἄρ' οὐχ ὁ γεγονὼς καθ' ἡμᾶς, οὗτος, καὶ σαρκὶ παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν; Τότε γὰρ ἡμῶν κεχημάτικεν ἀρχιερεὺς, οὐχ ὡς ἀλλογενὲς ὀθνεῖόν τε προσάγων
25 θῦμα κατὰ γε τὸ εἰωθὸς τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ὢν αὐτὸς ὁ ἁμνός, ἡ εὐνομοτάτη θυσία, τὸ νοητὸν ὀλοκαύτωμα, ἡ λαλιστάτη τρυγών, ἡ ἀκέραιος περιστερά, ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον. «Χριστοῦ γὰρ ἐσμεν εὐωδία τῷ Θεῷ», κατὰ τὸ γεγραμμένον.

Ἄθρει δέ μοι τῶν ἀποστολικῶν ἐννοιῶν τὸ βάθος. «Οὐκ
30 ἔχομεν», φησὶν, «ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθε-

5. Ἐβρ. 4, 14-15.

6. Β' Κορ. 2, 15.

μωθοῦμε ἔτσι μὲ τὴ μετοχὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ λάβομε τὴ σφραγίδα τῆς χάριτος τοῦ οὐρανοῦ, γιὰ τὴν πνευματικὴ μας προφανῶς εὐρωστία, θὰ γίνομε ἀπρόσβλητοι ἀπὸ τὸν Σατανᾶ, καὶ θὰ ζήσομε μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος, καταλαμβάνοντας σὰν κάποιον ἔρημο κατὰ κάποιον τρόπο τόπο γιὰ νὰ βρεθοῦμε μακριὰ ἀπὸ τὴν ταραχὴ καὶ τοὺς θορύβους τοῦ κόσμου. Γιατὶ ἀσφαλῶς εἶναι πάρα πολὺ μικρὸ γιὰ τὸν πανίσχυρο Λόγο τὸ νὰ νικήσει τὸν Σατανᾶ, ἐνῶ εἶναι μεγάλο γιὰ μᾶς τὸ νὰ ἐπιτύχομε καὶ αὐτὸ μὲ τὴν ἐνανθρώπησή του, ὅπως καὶ τὴν ἀνακαίνισή μας πρὸς ἀφθαρσία. Γιατί, ὅπως μὲ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκροὺς γίναμε νικητὲς τῆς φθορᾶς, ἔτσι πάλι ἐμεῖς γίναμε ἰσχυρότεροι μὲ τὴ νίκη του κατὰ τῶν πειρασμῶν.

37. «Ἐχοντας λοιπὸν μέγα ἀρχιερέα, πὺν ἔχει διασχίσει τοὺς οὐρανοὺς, τὸν Ἰησοῦ, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ὃς κρατᾶμε σταθερὴ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεώς μας. Γιατὶ δὲν ἔχομε ἱερέα πὺν δὲν μπορεῖ νὰ συμμερισθεῖ τίς ἀδυναμίες μας, ἀλλὰ τέτοιον πὺν ἔχει δεχθεῖ ὅλους τοὺς πειρασμοὺς ὅμοια μ' ἐμᾶς, χωρὶς ὅμως νὰ ἁμαρτήσῃ»⁵. Ἡ ὁμολογία τῆς ὀρθῆς πίστεως γίνεται ἀπὸ ἐμᾶς σὲ ἕνα Θεὸ Πατέρα παντοκράτορα, καὶ σ' ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Υἱὸ αὐτοῦ, καὶ σὲ ἕνα ἅγιο Πνεῦμα. Αὐτὴ τὴν ὁμολογία λέγει ὁ θεσπέσιος Παῦλος νὰ κρατᾶμε σταθερὴ. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ὁμολογουμένως ἕνας ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ αὐτὸς εἶναι ὀλοφάνερα ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὀποῖος μπορεῖ νὰ συμμερισθεῖ τίς δικές μας ἀδυναμίες, καὶ πὺν ἔχει ὑποστειῖ ὅλους τοὺς πειρασμοὺς ὅμοια μ' ἐμᾶς, ἀλλὰ χωρὶς νὰ διαπράξῃ ἁμαρτία, ποῖος θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ὁ δικὸς μας μέγας ἀρχιερέας; Ἄραγε ὄχι αὐτὸς πὺν ἔγινε ὄμοιος μ' ἐμᾶς, αὐτὸς πὺν ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ σὰρκα του γιὰ χάρη μας; Γιατὶ τότε χρημάτισε ἀρχιερέας μας, προσφέροντας ὄχι ἕνα διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸν ξένο σφάγιο ὄπως οἱ ἄλλοι ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ ὁ ἴδιος εἶναι ὁ ἁμνὸς τῆς προσφορᾶς, ἡ εὐοσμότατη θυσία, τὸ νοητὸ ὀλοκαύτωμα, ἡ γλυκὸλαλη τρυγὸνα, ἡ ἁγνὴ περιστερά, ὁ ἄρτος πὺν χαρίζει ζωὴ, τὸ χρυσὸ θυματήρι. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πὺν ἔχει γραφεῖ, «Εἴμαστε εὐωδία τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸν Θεό»⁶.

Πρόσεχε παρακαλῶ τὸ βάθος τῶν ἀποστολικῶν νοημάτων. «Δὲν ἔχομε», λέγει, «ἀρχιερέα πὺν δὲν μπορεῖ νὰ συμμερισθεῖ τίς ἀδυνα-

νεΐαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας». Εἰ γὰρ μήπω γέγονε, φησὶν, ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἦδει μὲν, ἦδει καὶ οὕτω τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ὡς Δημιουργός «Αὐτὸς γὰρ ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν», κατὰ τὸ γε-
 5 γραμμένον. Ἄλλ' εἴπερ τι τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἐπ' αὐτοῦ φάναι θέμις, οὕτω καὶ εἰς αὐτὴν ἐκέκλητο πείραν τῶν ἡμετέρων ἀσθε-
 νειῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἡμῶν ἡμπέσχετο σάρκα, πεπείραται κατὰ πάντα. Καὶ οὐ δήπου φαμὲν ὡς ἠγνοσηκῶς, ἀλλ' ὅτι τῆ γνώσει τῆ
 θεϊκῆ προὔποκειμένη καὶ τὸ διὰ πείρας αὐτῆς συνέδη μαθεῖν.
 10 Γέγονε δὲ συμπαθῆς οὐκ ἀπὸ γε τοῦ πεπειραῖσθαί ποθεν· ἦν γὰρ ἐλεήμων φύσει καὶ ἔστιν, ὡς Θεός, ἐπειδὴ δὲ μετὰ τοῦ εἶναι ὃ ἔστι, γέγονε καὶ καθ' ἡμᾶς, ἀνθρωποπρεπῶς καὶ ταῦτα λέγεται περὶ αὐτοῦ. Διαβῆναι δὲ φησι τοὺς οὐρανοὺς αὐτὸν σωματικῶς τε ἅμα καὶ θεοπρεπῶς «Ἀνέβη» μὲν γὰρ, ὡς αὐτὸς πού φησιν ὁ
 15 σοφώτατος Παῦλος, «νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν». Δίεισί γε μὴν καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τοὺς οὐρα-
 νοὺς, ἠττωμένων δηλονότι καὶ κατόπιν ἰόντων τῆς δόξης αὐτοῦ τῶν μακαρίων ἀγγέλων. Ἔστι γὰρ, «ἔστιν ὡς Θεός ὑπεράνω πάσης Ἀρχῆς καὶ Ἐξουσίας τε καὶ Κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνό-
 20 ματος ὀνομαζομένου, εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι». Συνεδρεύει γὰρ ὡς Υἱὸς τῷ ἰδίῳ Πατρὶ, καὶ εἰ γέγονε καθ' ἡμᾶς οἰκονομικῶς

ΛΗ. «Καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλ' ὁ καλούμε-
 νος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ καὶ Ἀαρών. Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ
 25 ἑαυτὸν ἐδόξασε γεννηθῆναι ἀρχιερεὺς, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτὸν
 Υἱὸς μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε». Ὁ καθεὶς ἑαυτὸν εἰς
 κένωσιν, περιμένει κλήσιν τὴν ἐκ Πατρὸς φέρουσαν εἰς ἱερωσύνην
 ὅτι δὴ μάλιστα συνήθη τε καὶ προεπωδεστάτην, οὐ τῆ αὐτοῦ φύσει
 μᾶλλον, ἀλλὰ τῆ καθ' ἡμᾶς, τουτέστι τῆ ἀνθρωπίνῃ, ἧς ἐπέπερ
 30 ἴσος γέγονεν, ὑπομένει τὰ αὐτῆς, ἀδικούμενος ἐντεῦθεν τὸ σύμπαν

7. Ἐβρ. 4, 14-15.

8. Ψαλμ. 102, 14.

9. Ἐβρ. 9, 24.

μίες μας, ἀλλὰ τέτοιον πού ἔχει ὑποστειῖ ὅλους τοὺς πειρασμοὺς ὅμοια μὲ μᾶς, χωρὶς ὅμως νὰ κάνει ἁμαρτία»⁷. Γιατί, κι ἂν ἀκόμα δὲν εἶχε γίνει, λέγει, ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γινώριζε καὶ ἔτσι ὡς Δημιουργὸς τὴν ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων· γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Αὐτὸς γνωρίζει τὸ ὑλικὸ μὲ τὸ ὁποῖο ἔχομε πλασθεῖ»⁸. Ἀλλὰ ἂν μποροῦμε νὰ ποῦμε γι' αὐτὸν καὶ κάτι ἀνθρώπινο, ἔτσι εἶχε κληθεῖ νὰ δοκιμάσει καὶ τὶς δικές μας ἀδυναμίες, καὶ ἐπειδὴ φόρεσε τὴ δική μας σάρκα, ὑπέμεινε ὅλες τὶς δοκιμασίες. Καὶ δὲν θέλομε βέβαια νὰ ποῦμε ὅτι τὶς ἀγνοοῦσε, ἀλλ' ὅτι προϋπῆρχε βέβαια ἡ θεϊκὴ γνώση γιὰ αὐτὸ πού συνέβη, τὸ ἔμαθε ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν πείρα. Καὶ συμμεριζόταν τὰ παθήματά μας ὄχι βέβαια ἀπὸ τὸ ὅτι ὑπέστη τοὺς πειρασμοὺς (γιατί ἦταν καὶ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του σπλαχνικὸς ὡς Θεός), ἐπειδὴ ὅμως ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πού εἶναι, ἔγινε καὶ ὅμοιός μας, καὶ αὐτὰ λέγονται γιὰ ἐκεῖνον μὲ τὸν τρόπο πού ἀρμόζει σὲ ἄνθρωπο. Λέγεται ὅτι διέσχισε τοὺς οὐρανοὺς σωματικά, καὶ συνάμα ὅπως ἀρμόζει στὸν Θεό. Γιατί, ὅπως κάπου λέγει ὁ σοφώτατος Παῦλος, «Ἀνέβηκε τώρα γιὰ νὰ ἐμφανισθεῖ μπροστὰ στὸν Θεὸ ὡς μεσίτης γιὰ χάρη μας»⁹. Διασχίζει βέβαια καὶ μὲ ἄλλο τρόπο τοὺς οὐρανοὺς, μὲ τοὺς μακάριους δηλαδὴ ἀγγέλους νὰ ἔχουν ἠττηθεῖ καὶ ν' ἀκολουθοῦν τὴ δόξα αὐτοῦ. Γιατί βρίσκεται, ὡς Θεός, «Πάνω ἀπὸ κάθε Ἀρχὴ καὶ Ἐξουσία καὶ Κυριότητα, καὶ ἀπὸ κάθε ὄνομα πού ὀνομάζεται, εἴτε σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, εἴτε στὸν μέλλοντα»¹⁰. Γιατί ὡς Υἱὸς κάθεται στὸν ἴδιο θρόνον μαζί μὲ τὸν Πατέρα του, ἔστω κι ἂν ἔγινε κατ' οἰκονομία ὅμοιος μ' ἐμᾶς.

38. «Καὶ δὲν παίρνει κανεὶς μόνος του τὴν τιμὴ, ἀλλὰ μόνον ὅταν καλεῖται ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως ὁ Ἀαρών. Ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἔδωσε στὸν ἑαυτὸ του τὴν τιμὴ νὰ γίνει ἀρχιερέας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνον πού τοῦ εἶπε· Ἐσὺ εἶσαι Υἱὸς μου· ἐγὼ σὲ γέννησα σήμερα»¹¹. Αὐτὸς πού ὑπέβαλε τὸν ἑαυτὸ του σὲ ταπείνωση, περιμένει τὴν κλήση ἀπὸ τὸν Πατέρα του πού ὀδηγεῖ σὲ ἱερωσύνη, πάρα πολὺ μάλιστα συνήθη καὶ ἀπόλυτα πρέπουσα, ὄχι τόσο στὴ δική του φύση, ἀλλὰ στὴ δική μας, δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὴν ὁποία, ἀφοῦ ἐξισώθηκε, ὑπομένει τὰ παθήματά της, χωρὶς νὰ ὑποστειῖ καμμιὰ ἀπολύτως βλά-

10. Ἐφ. 1, 21.

11. Ἐβρ. 4, 4-5.

οὐδέν, εὐτέχνως δὲ μᾶλλον τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομία χρώμενος. Ὡσπερ γὰρ καὶ τὸ τὴν φύσιν Κύριος ὦν μεμένηκεν ὅπερ ἦν, καὶ εἰ γέγονεν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, οὕτω φαμέν ὅτι, καίτοι μυρίους ἔχων ἐν οὐρανῷ τοὺς ἱερουργοῦντας αὐτῷ, τὰς νοητὰς δηλονότι 5 καὶ ἀναμάκτους θυσίας, ὕμνους καὶ δοξολογίας, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνην ποιεῖται δεκτὴν, ἀποσώζων πανταχοῦ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις τὰ πρόποντά τε καὶ εὐκότα αὐτῇ. Κέκληται τοίνυν καθὰ καὶ Ἀαρῶν, πλὴν οὐκ ἐν ἴσῳ τρόπῳ. Ὁ μὲν γὰρ ἐχρίετο πρὸς ἱερουργίαν καὶ ἦν οἰκέτης, ὁ δὲ ὡς Υἱὸς καλεῖται καὶ 10 κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἱερουργεῖ τῷ Πατρὶ. Καὶ τὸν γε τῆς ἱερουργίας ἐξηγεῖται τρόπον ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὡδὶ γεγραφῶς περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· «Ὅς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου». Οὐκοῦν ἀσυγκρίτως ἀμείνων ὁ τῆς ἱερουργίας τρόπος. Καὶ 15 ὁ μὲν, ὡς ἔφην, οἰκέτης ἦν, καίτοι κεκλημένος εἰς ἱερωσύνην, ὁ δὲ καὶ οὕτως Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὡς μὲν φύσει Θεὸς καὶ Λόγος κατὰ τὴν προαιώνιον γέννησιν, ὡς δὲ ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς κατὰ τὴν νεωτάτην καὶ ἔνσαρκον, ἧς ἂν εἶη δεικτικὸν καὶ τό, σήμερον καιρὸν γὰρ ἡμῖν σημαίνει τὸν ἐνοστηκότα. Οἰκειοῦται δὴ 20 οὖν καὶ τὴν σαρκικὴν αὐτοῦ γέννησιν ὁ Πατὴρ· οἶδε γάρ, οἶδεν ἴδιον ὄντα Υἱὸν τὸν ἐξ ἑαυτοῦ θεϊκῶς, καὶ ἐκ γυναικὸς ἀνθρωπίνως

ΛΘ. «Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὴν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ 25 κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὦν Υἱὸς, ἔμαθεν, ἀφ' ὧν ἔπαθε, τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο πᾶσι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Ὁ πάνσοφος Παῦλος ἐπιστέλλει, καὶ φησι τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις· «Μμηταί μου γίνε-

βη ἀπὸ αὐτό, χρησιμοποιοῦντας μὲ πολλή σοφία τὴν οἰκονομία τῆς ἐνανθρώπησης. Ὅπως δηλαδή ἔμεινε Κύριος στὴ φύση ὅπως ἦταν, ἔστω καὶ ἂν ἔλαβε τὴ μορφή τοῦ δούλου, ἔτσι λέμε ὅτι, μολονότι εἶχε μύριους ἱερουργοὺς στὸν οὐρανὸ πού ἱερουργοῦσαν γι' αὐτόν, τίς νοητὲς δηλαδή καὶ ἀναίμακτες θυσίες, δέχεται ὕμνους καὶ δοξολογίες καὶ τὴν δική μας ἱερωσύνη, διασώζοντας παντοῦ αὐτὰ πού πρόπον καὶ εἶναι σύμφωνα μὲ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. Ὀνομάσθηκε λοιπὸν ἀρχιερέας ὅπως καὶ ὁ Ἀαρών, ὄχι ὅμως μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Γιατὶ ὁ Ἀαρών ἔπαιρνε τὸ χρίσμα τῆς ἱερουργίας καὶ ἦταν δούλος, ὁ Χριστὸς καλεῖται ὡς Υἱὸς καὶ ἱερουργεῖ στὸν Πατέρα κατὰ τὴν τάξη Μελχισεδέκ. Τὸν τρόπο τῆς ἱερουργίας τὸν ἐξηγεῖ ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφοντας γιὰ τὸν Σωτήρα ὅλων μας Χριστὸ τὰ ἑξῆς: «Αὐτὸς δὲν ἔγινε σύμφωνα μὲ τίς ἐντολὲς τοῦ ἀνθρώπινου νόμου, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη ζωῆς πού δὲν καταλύεται»¹². Εἶναι λοιπὸν ἀσύγκριτα ἀνώτερος ὁ τρόπος τῆς ἱερουργίας του. Καὶ ὁ ἕνας βέβαια, ὅπως εἶπα, ἦταν δούλος, μολονότι εἶχε κληθεῖ στὴν ἱερωσύνη, ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς εἶναι καὶ ἔτσι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὡς Θεὸς καὶ Λόγος ἀπὸ τὴ φύση του σύμφωνα μὲ τὴν προαιώνια γέννησή του, καὶ ὡς ἄνθρωπος ὅμοιος μὲ ἡμᾶς σύμφωνα μὲ τὴν νεώτατη καὶ ὡς πρὸς τὴ σάρκα γέννησή του, ἢ ὅποια ἐπιδέχεται καὶ τὸ «σήμερα»· γιατί αὐτὸ μᾶς ὑποδηλώνει τὸν παρόντα χρόνο. Ὁ Πατέρας λοιπὸν οἰκειοποιεῖται καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησή του. Γιατὶ γνωρίζει, γνωρίζει δικὸ τοῦ Υἱοῦ αὐτόν πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του μὲ τρόπο θεϊκὸ, καὶ ἐκεῖνον πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα ὡς ἄνθρωπος.

39. «Αὐτὸς κατὰ τίς ἡμέρες τῆς ἐνσαρκῆς παρουσίας του, ἀφοῦ μὲ κραυγὴ δυνατὴ καὶ μὲ δάκρυα ἀπηύθυνε παρακλήσεις καὶ ἱκεσίες πρὸς ἐκεῖνον πού εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ ἀφοῦ εἰσακούσθηκε λόγῳ τῆς εὐλάβειάς του, μολονότι ἦταν Υἱὸς, ἔμαθε ἀπὸ αὐτὰ πού ἔπαθε, τὴν ὑπακοή, καὶ ἀφοῦ ἔγινε τέλειος, ἔγινε γιὰ ὅλους, ὅσοι ὑπακούουν σ' αὐτόν, αἴτιος αἰώνιας σωτηρίας, καὶ ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀρχιερέας κατὰ τὴν τάξη Μελχισεδέκ»¹³. Ὁ πάνσοφος Παῦλος γράφει, σὲ ἐπιστολὴ πού στέλνει, γιὰ ἐκείνους πού δικαιοῦθηκαν ἀπὸ τὴν πίστη τους: «Γίνεσθε μιμη-

13. Ἑβρ. 5, 7-9.

σθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ». Καὶ μὴν καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος
 «Ποῖον γὰρ κλέος», φησὶν, «εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι
 ὑπομενεῖτε; Ἄλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε,
 τοῦτο χάρις παρὰ Θεῶ. Ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑμῖν
 5 ἀπολυμπάνων ὑπογραμμὸν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἵχνεσιν αὐ-
 τοῦ». Γέγονεν ἄρα σκοπὸς τῷ Μονογενεῖ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν
 ἔχοντι, παθεῖν ἀνθρωπίνως, καὶ διδάξαι μὲν τοὺς αὐτῷ γνωρί-
 μους, τίνα δὴ τρόπον ταῖς τῶν πειρασμῶν ἐφόδοις προσέρχεσθαι
 χρή, καὶ ὁποίους εἶναι προσήκει τοὺς διωκομένους τῆς εἰς Θεὸν
 10 εὐσεβείας ἔνεκα, καὶ κινδύνοις ἐμβεδηκότας τοῖς περὶ ψυχῆς καὶ
 σώματος, καὶ προσέτι τούτῳ καταδειξαι τῆς ὑπακοῆς εὐκλεές τὸ
 τέλος, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἄριστοί τε καὶ σοφοὶ τῶν αὐτῷ πεπραγμένων
 οἰκονομικῶς εὕρισκώμεθα μιμηταί, τοῖς τε ἵχνεσιν αὐτοῦ κατα-
 κολουθεῖν σπουδάζοντες, τὸν εὐδόκιμον ἀληθῶς διαζήσωμεν
 15 θίον. Ὅτι τοίνυν ἄθραυστον ἔχειν προσήκει τὸ φρόνημα τοὺς οἷς
 ἂν ὄλως προκέοιτο παθεῖν ὑπὲρ γε τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ τὸν
 ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κίνδυνον ἠγεῖσθαι ζωὴν, ἐξ ᾧν ὑπέμεινεν
 αὐτός, πέπραχέ τε δι' ἡμᾶς ἀνθρωπίνως, διδάσκειν βούλεται. Πλὴν
 οὐκ ἀφήσει τοὺς ἀνδριζομένους εἰκῆ παραρρίπτειν τὰς ἑαυτῶν
 20 ψυχάς, οὐδὲ οἷον μεθέντας ἀτημελῶς τὸ πρακτέον καὶ τὰ δι' ᾧν ἦν
 εἰκὸς σώζεσθαι, παρ' ἐλπίδα μόνον ἐκδέχεσθαι τὸ τοῖς ἐθελο-
 κακοῦσι δοκοῦν. Ἀναπειθῶν δὲ μᾶλλον συνείνεσθαι προσευχὰς
 καὶ ἀκατάληκτον ποιεῖσθαι τὴν Θεὸς ἱκετείαν, ταῦτα διδάσκει,
 δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ προσα-
 25 γηοχῶς πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου.

Μ'. Ὅρα δὲ ὅπως καὶ ἀγιοπρεποῦς ἐπιεικειᾶς τὸ χρῆμα μεμέ-
 στωται. Τὸ μὲν γὰρ καταθρασύνεσθαι τῶν πειρασμῶν ἀνδρίας μὲν
 ἔχει δόξαν, δοκεῖ δὲ πως ὑπεροψίας οὐκ εἰς ἅπαν ἠμοιορηκένας· τό
 γε μὴν δεδιέναι μὲν καὶ ὑποστέλλεσθαι δοκεῖν καὶ δεῖσθαι Θεοῦ
 30 τοῦ σώζειν ἰσχύοντος εὐλαβείας ὑπόληψιν ἔχει. Ἐπεὶ διὰ ποίαν

τές μου, ὅπως καὶ ἐγὼ εἶμαι μμητῆς τοῦ Χριστοῦ»¹⁴. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος λέγει· «Γιατὶ ποιά δόξα σᾶς περιμένει ἂν δέχεσθε μὲ ὑπομονὴ ραπίσματα γιὰ ἁμαρτήματα ποὺ ἔχετε κάνει; Ἄν ὅμως κάνετε τὸ καλὸ καὶ ἐνῶ κακοπαθεῖτε δείχνετε ὑπομονή, αὐτὸ εἶναι χάρη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ χάρη μας, ἀφήνοντάς μας παράδειγμα γιὰ νὰ βαδίσομε ἐπάνω στὰ ἴχνη του»¹⁵. Γιατὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Μονογενοῦς, ποὺ ἦταν ὁμοιος μὲ μᾶς, ἦταν νὰ πάθει σὰν ἄνθρωπος καὶ νὰ διδάξει τοὺς φίλους του, μὲ ποιὸ τρόπο πρέπει ν' ἀντιμετωπίζουν τὶς ἐφόδους τῶν πειρασμῶν, καὶ ποιοὶ πρέπει νὰ εἶναι ὅσοι διώκονται ἐξαιτίας τῆς πίστεώς τους στὸν Θεὸ καὶ ἔχουν ἐμπλακεῖ σὲ κινδύνους ποὺ ἀφοροῦν τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ νὰ δείξει ὅτι εἶναι λαμπρὸ τὸ τέλος τῆς ὑπακοῆς, μὲ σκοπὸ καὶ ἐμεῖς νὰ γίνομε ἄριστοι καὶ σοφοὶ μμητῆς ἐκείνων ποὺ κατ' οἰκονομία ἔχει πράξει, καὶ φροντίζοντας ν' ἀκολουθοῦμε τὰ ἴχνη του, νὰ ζήσομε μέχρι τέλος τὴν ἀληθινὰ εὐδόκιμη ζωὴ. Θέλει δηλαδή, ἀπὸ ὅσα ὑπέμεινε ὁ ἴδιος καὶ ἔπραξε γιὰ μᾶς ὡς ἄνθρωπος, νὰ διδάξει ὅτι πρέπει νὰ ἔχουν ἀθραυστο τὸ φρόνημα ὅσοι πρόκειται νὰ πάθουν γιὰ τὴν ἀγάπη του καὶ νὰ θεωροῦν ζωὴ τους τὸν κίνδυνο γιὰ τὴν πίστη. Ὅμως δὲν ἀφήνει αὐτοὺς ποὺ διαθέτουν ἀνδρεία νὰ θέτουν ἀλόγιστα σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ τους, οὔτε παραμελῶντας ἀδιάφορα αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ πράξουν καὶ ὅσα ἐξασφαλίζουν φυσικὰ τὴ σωτηρία, νὰ δεχθοῦν ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι ἐλπίζουν αὐτὸ ποὺ ἐπιδιώκουν ὅσοι θέλουν τὸ κακό, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς τὰ λέγει αὐτὰ, ὅτι ἀπεύθυνε προσευχῆς καὶ παρακλήσεις τὶς ἡμέρες τῆς ἐνανθρώπησής του πρὸς Ἐκεῖνον ποὺ μποροῦσε νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τὸ θάνατο, θέλοντας νὰ τοὺς πείσει νὰ ἐντείνουν τὴν προσευχὴ τους καὶ νὰ ἀπευθύνουν χωρὶς τέλος τὴν παράκλησή τους πρὸς τὸν Θεό, .

40. Πρόσεχε ὅμως πῶς τὸ πρᾶγμα εἶναι γεμᾶτο καὶ ἀπὸ ἀγαθότητα ποὺ πρέπει στοὺς ἀγίους. Τὸ νὰ δείχνεται δηλαδή θρασύτητα κατὰ τῶν πειρασμῶν δίνει βέβαια ἐντύπωση ἀνδρείας, ἀλλὰ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι τελείως ἀπαλλαγμένο ἀπὸ ὑπεροψία, ἐνῶ τὸ νὰ δείχνομε ὅτι διστάζομε καὶ ἔχομε ἐπιφυλάξεις καὶ χρειαζόμαστε τὸν Θεό, ποὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ σώζει, αὐτὸ μαρτυρεῖ εὐλάβεια. Ἀλλιῶς

15. Α' Πέτρο. 2, 20-21.

αίτιαν τοῖς ἁγίοις προστέταχε μαθηταῖς, «Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν»; Πῶς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ πάνσοφος Παῦλος, καίτοι λέγων ἡμῖν ἑναργῶς, «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λυμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα», τὸν τῆς Δαμασκοῦ δια-
 5 διδράσκων ἡγούμενον, διὰ τῆς θυρίδος ἐχαλαῖτο διὰ τοῦ τείχους; Ἔδει τοίνυν παντὸς ἀγαθοῦ καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον αὐτὸν ἡμῖν ἀναφανεῖσθαι τὸν Χριστόν. Προσῆει μὲν γὰρ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἰκετηρίας, ὡς καθ' ἡμᾶς γεγονώς εἰσηκούσθη δέ, ὡς
 10 φύσει καὶ ἀληθῶς Υἱὸς οὐ παρακουόμενος «Ἐγὼ» γάρ, φησὶν, «ἦδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις». Ἴνα γὰρ καὶ τὰς ἡμῶν προσευχᾶς δεκτὰς γενέσθαι παρασκευάσῃ, πάλιν αὐτὸς ἀπάρχεται τοῦ πράγματος, μονονουχὶ κατευρύνων τῇ ἀνθρώπου φύσει τὴν τοῦ Πατρὸς ἀκοήν, καὶ οἷον ἑτομοστάτην παρατιθεῖς ταῖς τῶν δι' αὐ-
 15 τὸν κινδυνευόντων εὐχαῖς. Οὐκοῦν ἡμεῖς ἡμεν ἐν αὐτῷ, καθάπερ ἐν ἀπαρχῇ δευτέρα τοῦ γένους, οἱ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ οὐκ ἀδακρυτὶ προσευχόμενοι, καὶ τὸ τοῦ θανάτου κράτος καταργηθῆναι παρακαλοῦντες, ἰσχύσαι δὲ τὴν ζωὴν, τὴν καὶ πάλαι τῇ φύσει δεδωρημένην.

20 ΜΑ'. Ὅτι δὲ τὸ ὑπακοῦσαι Θεῷ λαμπρὸν καὶ ἀπόβλεπτον ἔχει τὸ πέρας, ὡς ἐν αὐτῷ δὴ πάλιν ὁψόμεθα. «Ἀφ' ὧν» γάρ, φησὶν, «ἔπαθεν, ἔμαθε τὴν ὑπακοήν». Ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ λέγοι τυχόν «Τεταπεινώκεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Ἀλλ' οὐ μεμένηκε ταπεινός ὑπερψώθη
 25 γὰρ λαβὼν ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα. Ἀνθρώπινον μὲν τοῦ λόγου τὸ σχῆμα, ἄριστός γε μὴν εἰς ἡμᾶς ὁ τοῦ πράγματος τύπος, εὐκλεᾶ τε καὶ ἀξιόγαστον ἀποφαίνων τὴν ὑπακοήν, καὶ τοῦ παντὸς ἡμῖν πρόξενον ἀγαθοῦ. Τύπος οὖν ἄρα καὶ ὑπογραμμὸς εἰς ἡμᾶς τὸ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρυῶν προσεύχεσθαι πει-
 30 ραζόμενον τὸν Ἐμμανουήλ, οὐ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀλλ' ἐν

16. Ματθ. 10, 23.

18. Πράξ. 9, 25.

17. Ρωμ. 8, 35.

19. Ἰω. 11, 41.

για ποιό λόγο πρόσταξε τούς ἁγίους μαθητές του, «Ὅταν σᾶς καταδιώκουν στήν πόλη αὐτή, νά φεύγετε σέ κάποια ἄλλη»¹⁶; Καί πῶς ἐπίσης καί ὁ ἴδιος ὁ πάνσοφος Παῦλος, μολονότι μᾶς λέγει ὀλοφάνερα, «Ποιός θά μᾶς χωρίσει ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ; Μήπως θλίψη, στενοχώρια, διωγμός, πείνα, γυμνότητα, κίνδυνος ἢ μάχαιρα;»¹⁷, ξεφεύγοντας ἀπό τόν διοικητή τῆς Δαμασκοῦ, τόν κατέδασαν ἀπό τò τεῖχος ἀπό ἓνα παράθυρο;¹⁸ Ἐπρεπε λοιπόν νά ἐμφανισθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός καθοδηγητής καί διδάσκαλος γιά κάθε ἀγαθό. Κατέφυγε λοιπόν στόν Πατέρα του μέ κραυγή δυνατή καί ἰκεσία, σάν ἄνθρωπος ὅμοιος μέ μᾶς, καί εἰσακούσθηκε σάν ἀπό τή φύση του καί ἀληθινά Υἱός, πού δέν παρακούεται. Γιατί λέγει· «Ἐγὼ γνώριζα ὅτι πάντοτε μέ ἀκούεις»¹⁹. Γιά νά μᾶς προετοιμάσει λοιπόν ὥστε καί οἱ δικές μας προσευχές νά γίνουν δεκτές, πάλι κάνει ἀρχή ὁ ἴδιος σ' αὐτό τò πρᾶγμα, διευρύνοντας κατὰ κάποιο τρόπο τήν ἀκοή τοῦ Πατέρα πρὸς τήν ἀνθρώπινη φύση καί κἀνοντάς την πανέτοιμη στίς προσευχές ἐκείνων πού κινδυνεύουν γιά χάρη αὐτοῦ. Ἐμεῖς λοιπόν ἤμασταν μέσα σ' αὐτόν, σάν μέσα σέ κάποια δεύτερη ἀπαρχή τοῦ ἀνθρώπινου γένους, πού προσευχόμεσταν μέ ἰσχυρή κραυγή καί ὄχι χωρίς δάκρυα, καί παρακαλούσαμε νά καταργηθεῖ ἡ δύναμη τοῦ θανάτου καί νά νικήσει ἡ ζωή, ἡ ὁποία καί παλαιά εἶχε δωρηθεῖ στόν ἄνθρωπο.

41. Ὅτι ὅμως ἡ ὑπακοή στόν Θεὸ ἔχει λαμπρὸ καί ζηλευτὸ τὸ τέλος, θά τὸ μάθομε πάλι ἀπὸ αὐτόν τὸν ἴδιο· γιατί λέγει· «Ἀπὸ αὐτὰ πού ἔπαθε, ἔμαθε τὴν ὑπακοή»²⁰. Εἶναι ὅμοιο σὰ νά ἔλεγε τυχόν· «Ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του, δείχνοντας ὑπακοή μέχρι θανάτου, καί μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ»²¹. Ἀλλὰ δέν ἔμεινε ἔτσι ταπεινωμένος· γιατί ὑψώθηκε πολὺ ψηλὰ καί ἔλαβε τὸ ὄνομα τὸ πάνω ἀπὸ κάθε ὄνομα²². Ἡ ἔκφραση βέβαια τοῦ λόγου εἶναι ἀνθρώπινη, καί εἶναι ἄριστη γιά μᾶς ἡ ὑποτύπωση τοῦ πράγματος, παρουσιάζοντας ἔνδοξη καί ἀξιοθαύμαστη τὴν ὑπακοή πού μᾶς προξενεῖ κάθε ἀγαθό. Ἄρα λοιπόν εἶναι τύπος καί παράδειγμα γιά μᾶς ἡ μέ δυνατὴ κραυγή καί μέ δάκρυα προσευχὴ τοῦ Ἐμμανουήλ τότε πού ὑπέμενε τούς πειρασμούς, ὄχι πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση, ἀλλὰ κατὰ

20. Ἐβρ. 5, 8.

21. Φιλιπ. 2, 8.

22. Φιλιπ. 2, 9.

ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ὅτε καὶ τοῦτο δοῶν ἀνεγκλήτως ἐξῆν, οὐδὲν εἰς τὴν τῆς θεότητος ἀδικούμενον δόξαν, ἀφεισίσης δὲ μᾶλλον αὐτὸ τοῦτο δοῶν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ἐπεὶ τίνα τρόπον κατεπτοήθη θάνατον ἢ ζωή; Ὁ δὲ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπο-
 5 φαίνων εὐτολμοτάτους καὶ λέγων, «Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀπο-
 κτεινόντων τὸ σῶμα», πῶς ἂν ἤλω παθὼν τὴν δειλίαν; ἢ πῶς ἂν ἠτόνησε τῆς ἰδίας σαρκὸς ἀποσοθῆσαι τὸν θάνατον, ὁ πάντων αὐ-
 τὸν ἀφιστάς, ὁ μιᾶ φωνῆ τοὺς ἐν τοῖς μνημείοις ἐγείρειν ὑπιοχνού-
 μενος, καὶ οὐκ ἀνέφικτον αὐτῷ τὸ χρῆμα δεικνύων; Προσεφώνει
 10 μὲν γὰρ Λαζάρω μὲν, «Δεῦρο ἔξω», τῷ δὲ τῆς χήρας υἱῷ· «Νεανί-
 σκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι».

ΜΒ. Εἰ δὲ δὴ τινες εἶεν οἱ τολμῶντες λέγειν, ὡς ἔστιν ἄνθρω-
 πος ἰδικῶς ὁ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας μετὰ
 κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας πρὸς τὸν δυνάμενον
 15 σῶζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μάλιστα μὲν τοῖς ἱεροῖς ἀπάδοντα γράμ-
 μασι φρονεῖν ἠρημένοι, δικαίως ἀκούσονται λέγοντος αὐτοῖς ἐνὸς
 τῶν ἁγίων ἀποστόλων· «Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί,
 πνεῦμα μὴ ἔχοντες». Εἶτα πρὸς τούτῳ φραζόντων ἐκεῖνο· πότερόν
 ποτε ψιλὸν ἄνθρωπον εἶναί φασιν αὐτόν, ἤγουν καθάπερ εἶπεῖν
 20 τεθαρρήκασιν, ἔχειν τὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας καὶ τῆς αὐθεντίας, τῆς
 πρὸς γε, φημί, τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον, ὡς αὐτῷ συνημμένον; Εἰ
 μὲν οὖν ἄνθρωπον εἶναί φασι καθ' ἡμᾶς ψιλόν, ἀνθρωπολατροῦ-
 σιν ὁμολογουμένως, προσκυνοῦντες αὐτῷ. Γέγραπται γάρ, ὅτι
 «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις».
 25 Εἰ δὲ δὴ φαῖεν, ὅτι κέκληται πρὸς ἰσότητα τῆς ἀξίας, ἤγουν αὐθεν-
 τίας τῆς πρὸς Θεὸν Λόγον· εἶτα πρόσεισι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μετὰ
 κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δεδακρυμένος, καὶ δεῖται τοῦ σώζοντος·
 οὐδὲν ἔστι τὸ κωλύον καὶ αὐτοῦ τοῦ Λόγου τὸ μέτρον τοσοῦτον
 ὑπάρχειν ὑπονοεῖν, ὅσονπερ ἂν εἶναι πιστεύοιτο καὶ τὸ τοῦ πρὸς

23. Ματθ. 10, 28.

24. Ἰω. 5, 28.

25. Ἰω. 11, 43.

ΠΙΣΤΕΩΣ Β'

τις ἡμέρες τῆς σάρκωσής του, ὅταν κατὰ τὴν προσευχὴν μποροῦσε νὰ τὸ κάνει αὐτὸ χωρὶς νὰ θεωρηθεῖ παράπτωμα, ἀφοῦ δὲν ζημιωνόταν καθόλου ἢ θεϊκὴ του δόξα, ἀλλὰ ἐπέτρεπε νὰ τὸ κάνει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ ἔνσαρκη οἰκονομία. Γιατὶ πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ καταπτοηθεῖ ἀπὸ τὸν θάνατο ἢ ζωὴ; Ἐκεῖνος ὁμως παρουσιάζοντας καὶ ἡμᾶς πολὺ τολμηροὺς καὶ λέγοντάς μας, «Μὴ φοβᾶσθε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θανατώνουν τὸ σῶμα»²³, πῶς θὰ συλλαμβανόταν νὰ δειλιάζει; Ἡ πῶς θὰ ἀδυνατοῦσε ν' ἀπομακρύνει τὸν θάνατο τῆς ἴδιας του τῆς σάρκα, αὐτὸς ποὺ τὸν ἀπομάκρυνε ἀπὸ ὅλους, αὐτὸς ποὺ ὑποσχόταν ὅτι μὲ ἓνα λόγο του θὰ ἀναστήσει ἐκείνους ποὺ εἶναι στὰ μνήματα, καὶ ποὺ ἔδειχνε ὅτι ἡ ἀνάστασις δὲν ἦταν γι' αὐτὸν ἀδύνατη;²⁴ Γιατὶ ἔλεγε μὲ ἐξουσία στὸν Λάζαρο, «Ἔλα ἔξω»²⁵, καὶ στὸν υἱὸ τῆς χήρας, «Νεαρέ, σοῦ λέγω, σήκω ἐπάνω»²⁶.

42. Ἄν ὑπάρχουν κάποιοι ποὺ τολμοῦν νὰ ποῦν, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ξεχωριστὸς ὁ υἱὸς τῆς ἁγίας Παρθένου, ποὺ πρόσφερε μὲ δυνατὴ κραυγὴ καὶ δάκρυα προσευχῆς καὶ παρακλήσεις σ' ἐκεῖνον ποὺ μποροῦσε νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τὸν θάνατο, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ πιστεύουν πράγματα ἀσύμφωνα μὲ τὴν ἁγία Γραφή, δίκαια θὰ ἀκούσουν ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους νὰ τοὺς λέγει· «Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ προκαλοῦν διαιρέσεις, ἄνθρωποι κοσμικοί, καὶ δὲν ἔχουν μέσα τοὺς Πνεῦμα»²⁷. Ἐπειτα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ἃς μοῦ ποῦν ἐκεῖνο· Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο θεωροῦν τὸν Υἱὸ ἄνθρωπο ἄπλο καὶ κοινό, ἢ ὅπως πῆραν τὸ θάρρος νὰ ποῦν, ὅτι ἔχει τὴν ἰσότητά τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἐξουσίας μὲ τὸν Θεὸ Λόγο ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεό, ἐπειδὴ εἶναι συνενωμένος μαζί του; Ἄν λοιπὸν λένε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ἄπλος ὅπως ἡμεῖς, εἶναι ὁμολογουμένως ἀνθρωπολάτρες προσκυνώντας τον. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Θὰ προσκυνήσεις τὸν Κύριο τὸν Θεό σου, καὶ αὐτὸν μόνο θὰ λατρεύσεις»²⁸. Ἄν ὁμως ποῦν, ὅτι ὀνομάσθηκε λόγῳ τῆς ἰσότητάς τῆς ἀξίας του, δηλαδή τῆς ἐξουσίας του μὲ τὸν Θεὸ Λόγο, καὶ ἔπειτα προσέρχεται στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα μὲ δυνατὴ φωνὴ καὶ δάκρυα καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ σωτήρα, δὲν ὑπάρχει κανένα κώλυμα νὰ ὑπονοήσομε ὅτι εἶναι τὸ μέτρο καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Λόγου, τόσο, ὅσο θὰ πιστεύαμε ὅτι εἶναι καὶ αὐτοῦ ποὺ ἔχει τὴν ἰσό-

26. Λουκᾶ 7, 14.

27. Ἰούδα 19.

28. Δευτ. 6, 13. Ματθ. 4, 10.

αὐτὸν ἔχοντας τὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας, ἤγουν τῆς ἀσθεντίας. Οὐκοῦν πρέπει οἱ ἄνθρωποι καὶ αὐτῷ τὸ δεδιέναι θάνατον, τὸ κίνδυνον ὑφορᾶσθαι, τὸ κλαίειν ἐν πειρασμοῖς, καθεστάναι δὲ καὶ ἐν ἐνδείᾳ τῆς παρ' ἑτέρου χειρός, ἵνα καὶ σώζηται· καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καὶ μαν-
 5 θάνειν τὴν ὑπακοήν δι' ὧν πέπονθε πειρασθεῖς Ἄλλ', οἶμαι, τοῦτό ἐστιν ἢ φρονεῖν ἢ λέγειν ἀσύφηλον παντελῶς παναλκῆς γὰρ ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ θανάτου κρείττων, καὶ παθῶν ἐπέκεινα, καὶ δειλίας ἀνθρωποπρεποῦς ἀμέτοχος παντελῶς. Ἀλλὰ μὴν οὕτω μὲν φύσεως ἔχων, πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν.

10 Οὐκοῦν οὔτε ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστός, οὔτε ἄσαρκος Λόγος, ἐνωθεῖς δὲ μᾶλλον τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητι, πάθοι ἄν ἀπαθῶς σαρκὶ τῇ ἰδίᾳ τὰ ἀνθρώπινα. Γέγονε τοίνυν εἰς ὑποτύπωσιν εἰς ἡμᾶς ἀνθρωπίνως ἐκεῖνα, καθάπερ ἔφην ἐν ἀρχαῖς, ἵνα τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ ἐπακολουθήσωμεν. Τοῦτο γὰρ ἐποίησεν, ἐφάπαξ
 15 ἑαυτὸν προσενέγκας. «Ὁ νόμος γὰρ καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὀρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τελειωμένον», «μιαῖ μὲν προσφορᾷ», δῆλον δὲ ὅτι τῇ διὰ τοῦ ἰδίου σώματος, ἢ «τετελειώκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἀγιαζομένους» ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. «Προσκεκόμικε γὰρ
 20 ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς ὁσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ Πατρί», καὶ τετελειώκεν νοητῶς διὰ πίστεως καὶ ἀγιασμοῦ, καίτοι τῆς νομικῆς λατρείας τελειούσης οὐδέν. Τοιγάρτοι κατέληξαν μὲν οἱ τύποι καὶ πέπανται τῆς Ἀρχαίας Διαθήκης τὸ ἀνόνητον ἐν σκιαῖς, γέγονε δὲ ἀναγκαίως ἐπεισαγωγὴ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ
 25 Θεῷ, μεισιτεύοντος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τάξει γεγονότος ἀρχιερατικῆ διὰ τοι τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν.

ΜΓ. Πλὴν ἐκεῖνο ἄθρει· Περὶ αὐτοῦ φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὅτι ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας· Εἶτα πῶς ὁ μὲν νόμος καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ δὲ λόγος τῆς ὀρκωμοσίας τῆς
 30 μετὰ τὸν νόμον, Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τελειωμένον, ὡς οὐκ ἔχοντα δηλονότι τὸ ἀσθενεῖν; Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ ἀρτίως ἔχον, ἤγουν τὸ ἐν παντὶ καλῶ τετελειωμένον· ὅτι μὴ κατ' ἐκείνους ἐστὶ

τητα τῆς ἀξίας, δηλαδή τῆς ἐξουσίας, πρὸς αὐτόν. Πρέπει λοιπὸν καὶ σ' αὐτόν νὰ φοβᾶται τὸν θάνατο, νὰ διστάζει στὸν κίνδυνο, νὰ κλαίει στοὺς πειρασμούς, νὰ νοιώθει τὴν ἔλλειψη τῆς βοήθειας ἀπὸ κάποιον ἄλλον γιὰ νὰ σωθεῖ, καὶ μαζί μ' αὐτὰ νὰ μάθει ἀκόμα καὶ τὴν ὑπακοή ἀπ' ὅσα ἔπαθε πειραζόμενος. Ἀλλά, νομίζω, ὅτι αὐτὸ καὶ νὰ τὸ σκεφτοῦμε καὶ νὰ τὸ ποῦμε εἶναι τελείως ἀνόητο. Γιατὶ εἶναι παντοδύναμος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν θάνατο, καὶ πάνω ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ ἐντελῶς ἀμέτοχος ἀπὸ τὴ δειλία ποὺ ταιριάζει σὲ ἀνθρώπους. Ἀλλά, ἐνῶ ἔχει τέτοια φύση, ἔπαθε γιὰ χάρη μας.

Ἐπομένως οὔτε ἀπλὸς ἄνθρωπος εἶναι ὁ Χριστός, οὔτε Λόγος χωρὶς σάρκα, ἀφοῦ ὅμως ἐνώθηκε μὲ τὴ δική μας ἀνθρώπινη φύση, μπορεῖ, χωρὶς νὰ πάθει ὁ ἴδιος, νὰ πάθει στὴ σάρκα του τὰ ἀνθρώπινα πάθη. Ἔγιναν λοιπὸν ἐκεῖνα, ὅπως εἶπα στὴν ἀρχή, μὲ τὸν ἀνθρώπινο τρόπο γιὰ παράδειγμα σ' ἐμᾶς, γιὰ νὰ ἀκολουθήσομε τὰ ἴχνη του. Καὶ αὐτὸ βέβαια τὸ ἔκανε, ἀφοῦ πρόσφερε μὲ γιὰ πάντα τὸν ἑαυτό του. «Γιατὶ ὁ νόμος ὀρίζει ἀρχιερεῖς ποὺ εἶναι ἀδύναμοι, ἐνῶ ὁ λόγος ποὺ δόθηκε μὲ ὀρκωμοσία μετὰ τὸ νόμο ὀρίζει ἀρχιερέα τὸν Υἱὸ, ποὺ εἶναι τέλειος στὸν αἰῶνα»²⁹, «μὲ μὴ προσφορὰ», προφανῶς τὴν προσφορὰ τοῦ σώματός του, μὲ τὴν ὁποία «ἔκανε μὴ γιὰ πάντα τέλειους αὐτοὺς ποὺ ἀγιάζονται»³⁰ ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστός. «Γιατὶ πρόσφερε τὸν ἑαυτό του γιὰ μᾶς ὡς ἄρωμα εὐωδιαστὸ στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα»³¹. Ἐφτασαν λοιπὸν στὸ τέλος τους οἱ τύποι καὶ σταμάτησαν οἱ ἀνώφελες σκιές³² τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἔγινε ὅμως ἀναγκαστικὰ ἄλλη εἰσαγωγή ἀνώτερης ἐλπίδας, μὲ τὴν ὁποία προσεγγίζομε τὸν Θεὸ μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Χριστοῦ, ποὺ μπῆκε στὴν ἀρχιερατικὴ τάξη ἕξαιτίας τῆς ὁμοιοτήτάς του μ' ἐμᾶς.

43. Πλὴν ὅμως πρόσεχε ἐκεῖνο· Γι' αὐτόν ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγει ὅτι σταυρώθηκε ἀπὸ ἀδυναμία³³. Ἐπειτα πῶς ὁ νόμος ὀρίζει ἀρχιερεῖς ποὺ ἔχουν ἀδυναμία, ἐνῶ ὁ λόγος ποὺ δόθηκε μὲ τὴν ὀρκωμοσία μετὰ τὸ νόμο ὀρισε αἰώνιο ἀρχιερέα τὸν Υἱὸ ποὺ εἶναι τέλειος³⁴, δηλαδή ποὺ δὲν ἔχει ἀδυναμία; Καθόσον αὐτὸ, νομίζω, εἶναι τὸ τέλειο, δηλαδή τὸ τέλειο σὲ κάθε καλό. Γιατὶ δὲν εἶναι ὅπως σ' ἐκείνους ποὺ ἐξουσιάζει ὁ νόμος, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι καὶ ἀσυνή-

32. Ἐβρ. 7, 19.

33. Β' Κορ. 13, 4.

34. Ἐβρ. 7, 28.

τοὺς κατὰ τὸν νόμον, οἷς οὐκ ἀσύνηθες εἶπειν τὸ καὶ ἀσθενεῖν ἔσθ' ὅτε. Πῶς οὖν ὁ αὐτὸς καὶ ἀσθενείας κρείττων εἶναι πεπίστευται, καὶ ὡς Υἱὸς τετελειωμένος, σταυροῦται δὲ καὶ ἐξ ἀσθενείας; Οὐκοῦν ἀκόλουθον ἐννοεῖν, ὡς ἠσθένησε μὲν, σαρκικῶς σταυρὸν ὑπο-
 5 μείνας, ἔστι γε μὴν ὡς Θεὸς τοῦ ἀσθενεῖν ἐπέκεινα· «Τὸ γὰρ πνεῦ-
 μα πρόθυμον, ἢ δὲ σὰρξ ἀσθενής». Εἰ δὲ δὴ λέγοιεν, τὴν ἀσθένει-
 αν ἐν τούτῳ τῷ ἐν ἁμαρτίαις εἶναι δηλοῦν τοὺς κατὰ νόμον ἱερα-
 τεύοντας, οὐκ ἀντιτάξομαι· σύμφημι δὲ μᾶλλον ὀρθὰ καὶ οὕτω
 νοεῖν ἠρημένοις. Οὐκοῦν οἱ μὲν κατὰ νόμον ἱερουργοὶ θυσίας
 10 ἔχρηζον οὐ μιᾶς, πλειόνων δὲ μᾶλλον, ἅτε δὴ προσάγοντες καθ'
 ἡμέραν ὑπὲρ τε αὐτῶν καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, διὰ τὸ πλει-
 στάκις ἀσθενεῖν, καὶ ὑπομένειν μαλακισμὸν τὸν εἰς πολὺτροπον
 ἁμαρτίαν, ὁ δὲ κρείττων ἁμαρτίας ὑπάρχων, ὡς Θεός, προσκεκό-
 μικεν ἑαυτόν, καὶ γέγονεν ἡμῶν ἀρχιερεύς, ἀνθρωπίνως μὲν λεγό-
 15 μενος λειτουργεῖν, ἱερατεύων δὲ τῷ Πατρὶ τὸ ἴδιον σῶμα. Θεοπρε-
 πῶς οὖν ἄρα παθεῖν οὐκ ἀνέχεται τὴν ἁμαρτίαν, ὅτι μὴ φύσεως ἦν
 γεννητῆς, οὐκ ἐχούσης οὐσιωδῶς τὸ ἄτρεπτον καὶ τὸ εἰς ἅπαν δια-
 διδράσκειν δύνασθαι τὴν ἁμαρτίαν. Θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶ παντέλει-
 ος, ἀνεπικούρητον ἔχων παρ' ἐτέρου τὸ ἀκράδαντον εἰς ἁγιασμόν,
 20 φύσεώς τε καρπὸν ἰδίας ἔχων τὸ ἀπλημμελές.

ΜΔ'. «Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις· Τοιοῦτον ἔχομεν
 ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθι-
 νῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος». Ἐγήγερτο μὲν κατὰ
 25 τὴν ἔρημον ἢ ἀρχαία σκηνὴ διὰ τοῦ πανσόφου Μωϋσέως, πεποι-
 ηται δὲ κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει· καὶ τοῖς
 μὲν κατὰ τὸν νόμον ἱερατεύουσιν ἐκείνη πρεπωδεστάτη, ἐνδιαίτη-
 μα δὲ τῷ Χριστῷ πρέπον τε καὶ εἰκὸς ἢ ἄνω καλλίπολις, τουτέ-
 στιν ὁ οὐρανός, ἢ θεία τε καὶ ἀνωτάτω σκηνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρωπί-
 30 νης εὖρεμα τέχνης, ἀλλ' ἱερὰ καὶ θεότευκτος. Ἐκεῖ γεγονῶς προσ-

35. Ματθ. 26, 41.

36. Ἑβρ. 7, 27.

37. Ἑβρ. 8, 1-2.

θιστο νὰ λεχθεῖ τὸ ὅτι κάποιες φορές εἶναι καὶ ἀδύναμοι. Πῶς λοιπὸν ὁ ἴδιος πιστεύεται ὅτι εἶναι καὶ ἀπὸ τὴν ἀδυναμία ἰσχυρότερος καὶ ὡς Υἱὸς τέλειος, καὶ δέχεται τὸν σταυρὸ ἀπὸ ἀδυναμία; Ἡ λογικὴ λοιπὸν ἀκολουθία εἶναι νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ἔδειξε βέβαια ἀδυναμία, ἐπειδὴ ὑπέμεινε σωματικὰ τὸν σταυρὸ, εἶναι ὅμως ὡς Θεὸς πέρα ἀπὸ τὴν ἀδυναμία. Γιατὶ λέγει, «Τὸ πνεῦμα εἶναι πρόθυμο, ἡ σὰρκα ὅμως εἶναι ἀδύναμη»³⁵. Ἄν ὅμως λένε ὅτι ἡ ἀδυναμία σ' αὐτὸ δηλώνει τὸ ὅτι δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ὅσοι ἀρχιερατεύουν σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, τότε δὲν θὰ ἀντιταχθῶ, ἀντίθετα συμφωνῶ ὅτι καὶ ἔτσι ἂν σκέφτονται διάλεξαν τὸ ὀρθό. Οἱ ἱερουργοὶ λοιπὸν τοῦ νόμου δὲν χρειάζονταν μιὰ θυσία, ἀλλὰ περισσότερες, ἐπειδὴ θυσίαζαν καθημερινὰ γιὰ τὸν ἑαυτό τους καὶ γιὰ τὰ παραπτώματα τοῦ λαοῦ³⁶, ἐπειδὴ πολλές φορές ἔδειχναν νωθρότητα καὶ ὑπέμεναν τὴν ἀδυναμία τῆς πολύμορφης ἁμαρτίας. Ἐκεῖνος ποὺ ἦταν ἰσχυρότερος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ὡς Θεὸς, πρόσφερε τὸν ἑαυτό του καὶ ἔγινε ἀρχιερέας μας, ποὺ λέγεται βέβαια ὅτι ἱερουργεῖ σὰν ἄνθρωπος, ἀλλὰ προσφέρει στὸν Πατέρα τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα. Ἄρα λοιπὸν σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἀρμόζει στὸν Θεὸ δὲν ἀνέχεται τὴν ἁμαρτία, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἡ φύση του δημιουργημένη, ποὺ δὲν ἔχει στὴν οὐσία της τὸ ἀμετάτρεπτο καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ξεφεύγει τελείως τὴν ἁμαρτία. Ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς παντέλειος, ποὺ δὲν χρειάζεται τὴ βοήθεια κανενὸς γιὰ νὰ εἶναι ἀδιαφιλονείκητη ἡ ἁγιαστικὴ του δύναμη, καὶ ἔχει ὡς καρπὸ τῆς φύσης του τὴν ἀναμαρτησία.

44. «Ἡ ἀνακεφαλαίωση ὅσων εἶπαμε· Ἔχομε τέτοιο ἀρχιερέα, ποὺ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης, στοὺς οὐρανούς, ὑπηρέτης τῶν ἁγίων καὶ τῆς ἀληθινῆς σκηνῆς, ποὺ κατασκεύασε ὁ Κύριος, καὶ ὄχι ἄνθρωπος»³⁷. Εἶχε στηθεῖ στὴν ἔρημο ἡ ἀρχαία σκηνὴ ἀπὸ τὸν πάνσοφο Μωυσῆ, καὶ τὴν ἔκανε σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο ποὺ τοῦ ὑποδείχθηκε στὸ ὄρος. Καὶ γιὰ ὅσους βέβαια ἱεράτευαν σύμφωνα μὲ τὸ νόμο ἐκείνη ἦταν ἡ πλέον πρέπουσα, ἐνδιαίτημα ὅμως ποὺ πρέπει στὸν Χριστὸ καὶ εἶναι κατάλληλο γι' αὐτὸν εἶναι ἡ ἄνω καλλίπολη, δηλαδή ὁ οὐρανός, ἡ θεία καὶ ἀνώτατη σκηνή, ποὺ δὲν εἶναι εὕρημα ἀνθρώπινης τέχνης, ἀλλ' εἶναι ἱερὴ καὶ θεοποίητη, στὴν ὁποία φθάνοντας προσκομίζει στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα αὐτοὺς

κομίζει τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, ἡγιασμένους δὲ δηλονότι διὰ τοῦ Πνεύματος. «Οὐδεὶς γὰρ ἔρχεται», φησί, «πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ». Καὶ οὗτος αὐτῷ τῆς ἐνθάδε λεγομένης λειτουργίας ὁ τρόπος. Θεοπρεπὲς δὲ τὸ χρῆμα, κἂν εἰ
 5 τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἤγουν ἀνθρωπίνοις σημαίνοιτο λόγοις. Τὸ γὰρ ἀγιάζειν δύνασθαι τῷ ἰδίῳ Πνεύματι τοὺς πιστεύοντας, ἐλέω καὶ χάριτι δεδικαιωμένους, καὶ οἷον ἱερουργεῖν τῷ Θεῷ, κόσμῳ μὲν ἀποθνήσκοντας, ζωοποιουμένους δὲ Πνεύματι, καὶ εἰς εὐδόκιμον ἀληθῶς ἀναλάμποντας βίον, πῶς οὐκ ἂν εἶη θεοπρεπές; Ὅτι δέ,
 10 καίτοι λεγόμενος λειτουργεῖν, οὐ μείων ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, οὔτε μὴν κατόπιν ἔρχεται τῆς ἐνούσης εὐκλείας αὐτῷ, προσαποδείκνυσιν ἐναργῶς τὸ τοῖς θείοις αὐτὸν ἐνιδρῦσθαι θώκοις, καὶ ἐν δεξιᾷ καθῆσθαι τοῦ Γεγεννηκότος. Εἰ γὰρ ἐστὶν ἀληθές, ὅτι πᾶς ἱερεὺς ἔσθηκεν αἰὲν λειτουργῶν, καὶ οὐκ ἂν νοοῖτό ποτε σύνεδρός τε καὶ
 15 ἰσοκλεῆς ᾧπερ ἂν λατρεύσειε Θεῷ, πῶς οὐκ ἀσυνήθης ἱερουργὸς ὁ Χριστός, ὁ καὶ ἐν τοῖς τῆς θεότητος θώκοις ὡς Θεός, καὶ λειτουργῶν ἀνθρωπίνως; Εἰ δὲ δὴ τις λέγοι συκοφαντῶν τὴν ἀλήθειαν, ὅτι Ναὶ κεκάθικεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ἰδικῶς ἄνθρωπος συνημμένος τῷ Θεῷ κατὰ μόνην τὴν ἰσότητά τῆς ἀξίας, οὐκέτι
 20 μόνης εἶναί φησι τῆς ἀγίας Τριάδος τὸν ἀνωτάτω καὶ μόνη αὐτῇ πρέποντα θρόνον, ἀλλ' ἤδη τις ἡμῖν τέταρτος οὕτοςί, πρόσφατός τε καὶ γενητὸς ἐπεισκρίνεται Θεός, μετὰ τὴν ὁμοούσιον καὶ ἀγίαν Τριάδα.

ΜΕ. «Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων
 25 ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειότερας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος». Τίνα δὲ τρόπον διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειότερας σκηνῆς γέγονεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 30 Χριστὸς ἀρχιερεὺς, προσαπέδειξεν ἡμῖν ἀρτίως ὁ λόγος. Ὅτι δὲ τῆς

38. Ἰω. 14, 6.

39. Ἐβρ. 8, 3.

πού πιστεύουν σ' αὐτόν, δηλαδή πού εἶναι ἁγιαμένοι ἀπό τὸ Πνεῦμα. Γιατὶ λέγει, «Κανένας δὲν ἔρχεται στὸν Πατέρα, παρὰ μόνο μέσω ἐμοῦ»³⁸. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος γι' αὐτόν τῆς ὑπηρεσίας γιὰ τὴν ὁποία μιλάμε ἐδῶ. Τὸ πρᾶγμα πρέπει στὸν Θεό, ἔστω κι ἂν δηλώνεται σύμφωνα μὲ τοὺς δικούς μας, δηλαδή τοὺς ἀνθρώπινους, λόγους. Γιατὶ ἡ δυνατότητα νὰ ἁγιάζει μὲ τὸ Πνεῦμα του τοὺς πιστοὺς, πού ἔχουν δικαιωθεῖ ἀπὸ εὐσπλαχνία καὶ χάρη, καὶ κατὰ κάποιο τρόπο νὰ ἱερουργεῖ στὸν Θεὸ γι' αὐτοὺς πού εἶναι πεθαμένοι ὡς πρὸς τὸν κόσμο, ζωοποιημένοι ὅμως ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ λάμποντας μὲ βίο ἀληθινὰ καρποφόρο, πῶς δὲν εἶναι πρᾶγμα πού πρέπει στὸν Θεό; Ὅτι ὅμως, μολονότι λέγεται ὅτι ὑπηρετεῖ, δὲν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, οὔτε εἶναι πίσω ἀπὸ τὴ δόξα ἐκείνου, τὸ ἀποδεικνύει καθαρὰ τὸ ὅτι εἶναι ἐγκατεστημένος στοὺς θείους θρόνους καὶ κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του. Γιατὶ, ἂν εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάθε ἱερέας στέκεται πάντοτε ὑπηρετώντας³⁹, καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ποτὲ σύνθρονος καὶ ἰσότιμος μὲ ὅποιον καὶ ἂν λάτρευε θεό, πῶς δὲν εἶναι ἀσυνήθιστος ἱερουργὸς ὁ Χριστὸς πού καὶ στοὺς θρόνους τῆς θεότητος κάθεται ὡς Θεὸς καὶ ταυτόχρονα ὑπηρετεῖ σὰν ἄνθρωπος; Ἄν ὅμως κάποιος ἔλεγε συκοφαντώντας τὴν ἀλήθεια, ὅτι Ναί, κάθησε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα ἓνας ἄνθρωπος ξεχωριστὸς καὶ συνδεδεμένος μὲ τὸν Θεὸ μόνο ὡς πρὸς τὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας, καὶ δὲν εἶναι πιά, λέγει, τῆς ἁγίας Τριᾶδας ὁ ὑπέρτατος καὶ μόνος θρόνος πού πρέπει σ' αὐτήν, ἀλλ' ἤδη αὐτὸς ἐδῶ εἰσάγεται ὡς ἓνας τέταρτος πρόσφατος καὶ δημιουργημένος Θεὸς μετὰ τὴν ὁμοούσια καὶ ἁγία Τριᾶδα.

45. «Ὅταν ὅμως ἦρθε ὁ Χριστὸς ὡς ἀρχιερέας τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν καὶ μπῆκε μέσω τῆς ἀνώτερης καὶ τελειότερης σκηνῆς, πού δὲν εἶναι ἔργο χειρῶν, δηλαδή ἀπὸ αὐτὴ τὴ δημιουργία, οὔτε ἦρθε γιὰ νὰ προσφέρει αἷμα τράγων καὶ μοσχαριῶν, μὲ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα μπῆκε μὰ γιὰ πάντα στὰ ἅγια, καὶ ἐξασφάλισε τὴν αἰώνια λύτρωσή μας»⁴⁰. Μὲ ποιὸν ὅμως τρόπο ἦρθε σ' ἐμᾶς μέσω τῆς ἀνώτερης καὶ τελειότερης σκηνῆς ὡς ἀρχιερέας ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, τὸ ἔδειξε ὁ λόγος μας πλήρως καὶ πρὶν ἀπὸ λίγο. Ὅτι ὅμως ὁ τρόπος

40. Ἐβρ. 9, 11-12.

ἱερουργίας ὁ τρόπος αὐτῶ, καὶ ἀμείνων ἀσυγκρίτως τῆς κατὰ τὸν νόμον, καὶ πολὺ λίαν ὑπερκειμένος τῶν ὡς ἐν τύπῳ καὶ σκιᾷ (καὶ γὰρ ἔστιν αὐτὸς ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ἄμωμον ἱερεῖον), ἐνδοιάσειεν ἂν οὐδεὶς Ἐπιτήρει δέ, ὅπως «Ὁ ἀξιάγαστος ἡμῶν ἀρχιερεὺς, ὃς 5 ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐπάπαξ εἰς τὰ ἅγια, λύτρωσιν εὐράμενος αἰωνίαν». Πῶς οὖν ὁ ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ὡς Θεός, ἴδιον ἔχειν αἷμα λέγοιτ' ἂν, εἰ μὴ πεπιστεύκαμεν, ὅτι ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς κατὰ φύσιν Υἱὸς κεκηρημάτικε καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ τὸ 10 ἴδιον αἷμα τῆς ἀπάντων ζωῆς ἀντάλλαγμα δούς, ταύτην εὐρατο τῷ κόσμῳ τὴν εἰς αἰῶνα λύτρωσιν; Οὐ γὰρ που φαίη τις ἂν, ὡς ἦν ἀκόλουθόν τε καὶ πρέπον, καθάπερ ἐν τάξει τῶν ἀλόγων ζώων σφάζεσθαι πλειστάκις τὸν Ἐμμανουήλ, ἀποχρῶντος εἰς λύτρωσιν τῆς ὑπ' οὐρανὸν τοῦ καὶ ἀπαξ παθεῖν αὐτόν. Εἰ δέ, καθὰ πεφρονή- 15 κασί τινες, ἄνθρωπος ἦν ἰδικῶς, ἰσότητι μὲν τῆς ἀξίας, ἤγουν ἀυθεντίας, συνημμένος Θεῷ, δηρημένος δὲ καθ' ὑπόστασιν, καὶ ἀνά μέρος εἶναι πιστευόμενος, οὐκ ἦν ἴδιον αἷμα τοῦ συνεδρεύοντος τῷ Πατρὶ τὸ εἰς λύτρωσιν τοῦ κόσμου δοθέν, ἀλλ' ἑτέρου μᾶλλον σχετικὴν ἔχοντος πρὸς αὐτόν τὴν συνάφειαν. Ὡσπερ γὰρ 20 δύο τινὲς ἄρχοντες τῇ τῶν ἀξιομάτων ἰσότητι κατ' οὐδὲν ἀλλήλων διενεγκόντες ὅλως, οὐχ εἷς νοοῦνται μᾶλλον, ἀλλὰ δύο κατὰ τὸ ἀληθές, οὕτω τὸ συνημμένον τινὶ κατὰ τὴν ἀξίαν, δηρημένων τῶν φύσεων, ἤγουν ὑποστάσεων, οὐχ εἷς εἶεν ἂν, ἀλλὰ δύο, καὶ τὸ ἐνὸς αἷμα τυχὸν αὐτοῦ δὴ πάντως ἐστί, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἑτέρου. 25 Οὐκοῦν οὐκ ἀπόχρη πρὸς ἔνωσιν ἀληθῆ τὸ ὡς ἐν ἰσότητι τῆς ἀξίας, ἤγουν ἀυθεντίας, συνηφθαι λέγειν ἄνθρωπον Θεῷ.

ΜΣΤ. «Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα εἰσῆλθεν ἅγια ὁ Χριστός, οὐδὲ εἰς ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν»· τοῦ Θεοῦ λέγον- 30 τος, «Ὁ οὐρανός μοι θρόνος», ἐπαναπαύεσθαι καὶ αὐτὸν τοῖς ἄνω

τῆς ἱερουργίας του εἶναι καὶ ἀσύγκριτα καλύτερος ἀπὸ τὴν ἱερουργία τοῦ νόμου καὶ πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τοῦ τύπου καὶ τῆς σκιᾶς (γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ἄμωμο θύμα), δὲν θὰ ἀμφιβάλλει κανεὶς. Πρόσεχε ὅμως πῶς «ὁ ἀξίος θαυμασμοῦ ἀρχιερέας μας, ὁ ὁποῖος κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης στοὺς οὐρανοὺς, μὲ τὸ ἴδιο του αἷμα μπῆκε μὴ γιὰ πάντα στὰ ἅγια, ἐξασφαλίζοντάς μας αἰώνια λύτρωση». Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ποὺ κάθισε ὡς Θεὸς στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα, μπορεῖ νὰ λεχθεῖ ὅτι ἔχει δικό του αἷμα, ἂν δὲν ἔχομε πιστέψει ὅτι ὁ κατὰ φύσιν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατέρα χρημάτισε καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀφοῦ ἔδωσε τὸ δικό του αἷμα ὡς ἀντάλλαγμα γιὰ τὴ ζωὴ ὅλων, ἐξασφάλισε γιὰ τὸν κόσμον αὐτὴ τὴν αἰώνια λύτρωση; Γιατὶ θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, ὅτι δὲν θὰ ἦταν φυσικὸ καὶ πρέπον σὰν ἓνα ἄλογο ζῶο νὰ σφάζεται ὁ Ἐμμανουήλ πολλές φορές, ἀφοῦ ἦταν ἀρκετὸ γιὰ τὴ λύτρωση τοῦ κόσμου νὰ πάθει μὴ καὶ μὴν φορᾶ. Ἐάν ὅμως, ὅπως πιστεύουν κάποιοι, ἦταν ἓνας ἄνθρωπος ξεχωριστός, συνενωμένος βέβαια μὲ τὸν Θεὸ μὲ τὴν ἰσότητά τῆς ἀξίας, δηλαδή τῆς ἐξουσίας, χωρισμένος ὅμως ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση καὶ πιστευόμενος ὡς ξεχωριστός, δὲν ἦταν τὸ αἷμα ποὺ δόθηκε γιὰ τὴ λύτρωση τοῦ κόσμου ἐκείνου ποὺ καθόταν μαζί μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μᾶλλον κάποιου ἄλλου ποὺ ἔχει σχετικὴ μ' αὐτὸν συνάφεια. Ὅπως δηλαδή δύο ἀρχοντες μὲ ἰσότητα στὰ ἀξιώματά τους καὶ ποὺ δὲν διαφέρουν καθόλου ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, δὲν θεωροῦνται ἓνας, ἀλλὰ δύο στὴν πραγματικότητα, ἔτσι καὶ αὐτὸ ποὺ συνδέεται μὲ κάποιο ἄλλο ὡς πρὸς τὴν ἀξία, μὲ χωριστὲς τὶς φύσεις τους, δηλαδή τὶς ὑποστάσεις, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἀποτελέσουν ἓνα, ἀλλὰ δύο, καὶ τὸ αἷμα τυχόν τοῦ ἑνὸς εἶναι ὅπωςδήποτε δικό του, καὶ ὄχι βέβαια κάποιου ἄλλου. Ἄρα λοιπὸν δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἀληθινὴ ἔνωση νὰ λέμε ὅτι ἔχει ἔνωθεῖ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν Θεὸ ὡς πρὸς τὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας, δηλαδή τῆς ἐξουσίας,

46. «Γιατὶ ὁ Χριστὸς δὲν μπῆκε σὲ ἅγια κατασκευασμένα ἀπὸ χέρια ἀνθρώπων, οὔτε σὲ ἀντίγραφα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλὰ στὸν ἴδιο τὸν οὐρανὸ, γιὰ νὰ ἐμφανισθεῖ τώρα μπροστὰ στὸν Θεὸ πρὸς χάριμας»⁴¹. Λέγοντας ὁ Θεός, «Ὁ οὐρανὸς εἶναι θρόνος μου»⁴², λέμε ὅτι

πνεύμασί φαμεν τὸν Υἱόν, σκηνην ὡσπερ ἁγίαν ἔχοντα τὸν οὐρανόν, καὶ οὐ κατὰ γε τοὺς ἐπὶ γῆς ἱερουργοῦντας σωματικῶς, καὶ τὰς δι' αἱμάτων τελοῦντας θυσίας, εἰς ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν εἰστρέχοντα κατὰ τὸ τῷ νόμῳ δοκοῦν. Ἐμφανίζεται δὲ νῦν ὑπὲρ
 5 ἡμῶν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ, τίνι τρόπῳ; Ἐὰρ γὰρ οὐκ αἰεὶ καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὑπάρχει ἐμφανής; Καίτοι καταθρηῆσαι ῥᾶον, ὡς αὐτός ἐστιν ἡ δημιουργὸς σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, δι' ἧς τὰ πάντα προσεκομίσθη πρὸς ὑπαρξιν. Καὶ γοῦν ὡς Σοφία φησὶν «Ἐγὼ ἡμῖν ἡ προσέχαιρε. Καθ' ἡμέραν δὲ εὐφραινόμην ἐν
 10 προσώπῳ αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ, ὅτε ἐνευφραίνετο τὴν οἰκουμένην συντελέσας καὶ ἐνευφραίνετο ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων». Ὅτε τοίνυν αὐτῇ προσέχαιρεν ὁ Πατήρ, καὶ ἦν ἐν προσώπῳ αὐτοῦ καθ' ἡμέραν εὐφραινομένη τε καὶ εὐφραίνουσα, πῶς ἐμφανίζεται νυνὶ τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; Οὐκοῦν ἐμφανίζεται ξένως, οὐκέτι γυμνός
 15 καὶ ἄσαρκος λόγος, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν ἀρχαῖς ἦν, ἀλλ' ἐν μορφῇ τε καὶ φύσει τῇ καθ' ἡμᾶς φαμέν γὰρ οὕτως αὐτὸν ἐμφανισθῆναι νυνί, καὶ οἷον ἐπ' ὄψει τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἀγαγεῖν, καίτοι γενομένην ἐν ἀποστροφῇ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράδασιν. Ἡμᾶς οὖν ἄρα παρίστησιν ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ
 20 Πατρός ὡς ἐν ἑαυτῷ καὶ πρῶτον, καθὸ πέφηεν ἀνθρωπος, ἴν' ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ Πατρὶ, καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπαλλάξας αἰτιαμάτων, καὶ εἰς καινότητα ζωῆς μεταστοιχειώσας ἐν Πνεύματι, ὥστε καὶ ἀξίους ὁρᾶσθαι λοιπὸν τῆς παρὰ τοῦ Πατρός ἐποπτείας, ὡς ἐν υἱῶν τάξει παρειλημμένους.

25 *Περὶ τοῦ λέγεσθαι δόξαν λαβεῖν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.*

MZ. «Παῦλος, ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ Θεοῦ Πατρός τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν». Ἀπόχρη μὲν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ μὴ
 30 δεδεῆσθαι δόξης τῆς ἔξωθεν καὶ εἰσκεκρομένης τὸν Κύριον ἡμῶν

καὶ ὁ Υἱὸς ἀναπαύεται μὲ τὰ ἄνω πνεύματα καὶ ἔχει κατὰ κάποιον τρόπο ὡς ἅγια σκηνὴ τὸν οὐρανόν, καὶ δὲν τελεῖ τις ἱερουργίες σωματικὰ ὅπως ὅσοι ἱερουργοῦν στὴ γῆ καὶ τελοῦν τις αἱματηρές θυσίες ἀντίγραφα τῶν ἀληθινῶν σύμφωνα μὲ τὴ διατάξιν τοῦ νόμου, ἀλλὰ παρουσιάζεται μπροστὰ στὸν Θεὸ μὲ ποιοῦν τρόπο; Ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πάντοτε καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν; Καὶ βέβαια εἶναι εὐκόλῳ νὰ δοῦμε ὅτι αὐτὸς εἶναι ἡ δημιουργικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα⁴³, μὲ τὴν ὁποία τὰ πάντα ἦρθαν στὴν ὑπαρξιν. Καὶ πράγματι ὡς Σοφία λέγει· «Ἐγὼ ἦμουν ἐκεῖνη γιὰ τὴν ὁποία χαιρόταν. Καθημερινὰ εὐφραινόμουν ἔχοντας τὸν πάντοτε μπροστὰ στὰ μάτια μου, καὶ μάλιστα ὅταν ευφραινόταν τότε ποῦ ὀλοκλήρωσε τὴ δημιουργία τῆς οἰκουμένης καὶ ἦταν γεμᾶτος εὐφροσύνη βλέποντας τοὺς ἀνθρώπους»⁴⁴. Ὅταν λοιπὸν χαιρόταν γιὰ τὴ Σοφία ὁ Πατέρας καὶ καθημερινὰ ἦταν ἐνώπιόν του καὶ χαιρόταν ἐκεῖνη καὶ ἔκανε καὶ ἐκεῖνον νὰ χαίρεται, πῶς παρουσιάζεται τώρα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Παρουσιάζεται λοιπὸν μὲ νέα μορφή, ὄχι γυμνὸς καὶ χωρὶς σὰρκα Λόγος, ὅπως βέβαια ἦταν στίς ἀρχές, ἀλλὰ μὲ τὴ μορφή καὶ τὴ φύσιν τὴ δική μας. Γιατὶ ἔτσι λέμε ὅτι ἐμφανίσθηκε τώρα καὶ σὰ νὰ ἔφερε μπροστὰ στὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα τὴ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, μολονότι εἶχε προκαλέσει τὴν ἀποστροφὴν τοῦ ἕξαιτίας τῆς παράβασης τοῦ Ἀδάμ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐμᾶς βάζει νὰ σταθοῦμε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Πατέρα ἐκπροσωπώντας μας μὲ τὸν ἑαυτὸν ὡς πρῶτος, ἀφοῦ ἐγένετο ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσει ἐνώπιον τοῦ Πατέρα του, καὶ ἀφοῦ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὰς ἀρχαῖες κατηγορίας, νὰ μᾶς μεταστοιχειώσῃ σὲ νέα ζωὴ μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὥστε νὰ φαινόμαστε ἄξιοι στὸ ἕξῃς νὰ μᾶς βλέπει ὁ Πατέρας, ἀφοῦ θὰ μᾶς ἔχει παραλάβῃ στὴ θέσιν παιδιῶν του.

Γι' αὐτὸ ποῦ λέγεται, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἔλαβε δόξα.

47. «Ὁ Παῦλος, ὀρισμένος ἀπόστολος ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπους, οὔτε μέσω ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν Θεὸ Πατέρα ποῦ τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκρούς»⁴⁵. Εἶναι ἀρκετὸ γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ, ὅτι δὲν χρειάσθηκε ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς δόξα προε-

Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ συναποστέλλειν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῶν περι-
 ἑαυτοῦ κηρυγμάτων τοὺς ἱερουργούς· οὐ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκήρυττον,
 ἀλλὰ Χριστόν Ἰησοῦν Κύριον εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς Ἐπειδὴ δὲ
 τοῖς ἱεροῖς ἔπεσθαι Γράμμασιν ἀναγκαῖον ἡμᾶς, οὐδαμοῦ παρεκ-
 5 τρέχοντας τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, φέρε λέγωμεν, τίνα δὴ τρόπον ὁ
 Θεὸς καὶ Πατὴρ δόξη λέγεται στεφανοῦν τὸν Υἱόν. Οὐκοῦν αὐ-
 τὸς πού φησιν ὁ μακάριος Παῦλος περὶ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος
 τούτου· «Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύ-
 ρωσαν». Οἶδεν οὖν ἄρα καὶ Κύριον ὄντα τῆς δόξης τὸν ἐσταυ-
 10 ρωμένον· πῶς οὖν δέχεται δόξαν παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ τῆς δόξης
 Κύριος; Ἡ δὴλον, ὅτι πεποίηται πάλιν οἰκονομικῶς ὁ λόγος
 αὐτῷ; Δέχεται μὲν γὰρ ἀνθρωπίνως, ἔστι δὲ καὶ οὕτω τῆς δόξης
 Κύριος θεϊκῶς· Καὶ ὁ μὲν τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως πλοῦτος ὁρῶτο
 ἂν πρὸς ἡμῶν ἐν τοῖς ὑπὲρ κτίσιν πλεονεκτήμασι, τῆς δὲ καθ' ἡμᾶς
 15 πτωχείας τὸ μέτρον ἐν τῷ λέγεσθαι λαβεῖν· «Καὶ εἰ πλούσιος ἦν,
 δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσεν». Ἄλλ' οὖν ἀγαθαῖς ἐννοίαις πρὸς ὀρθότητα
 διοικούμενοι, καὶ τὰ εἰκότα φρονεῖν ἐπ' αὐτῷ σπουδάζοντες, οὐκ
 ἀγνοήσομεν ἡμεῖς τὸν καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς πτωχείᾳ πλούσιον ὡς
 Θεόν.

20 ΜΗ. «Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ
 χειρὶ αὐτοῦ». Δέχεται πάλιν ὡς ἄνθρωπος ὁ Υἱός· πλὴν οὐκ ἔξω
 πάλιν τίθησιν ἑαυτὸν ὁ Πατὴρ τοῦ πάντα ἔχειν ὑφ' ἑαυτῷ· διδοὺς
 γὰρ αὐτὰ τῷ Υἱῷ, σὺν αὐτῷ κατάρχει τῶν ὅλων, τοῖς τῆς θεότητος
 σκήπτροις ὑποφέρων δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἐπὶ τῆς γῆς
 25 γένος, καίτοι διανενευκὸς ἀχαλίνως εἰς ἀπόστασιν. Ὡς γὰρ αὐτὸς
 πού φησιν ὁ σοφώτατος Παῦλος, «Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ, κόσμον
 καταλλάσσων ἑαυτῷ». Καὶ οὐ δὴ πού φαμεν, ὡς ἐν ἀνθρώπῳ
 κατοικήσας Χριστὸς ἕτερος παρὰ γε τὸν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου
 γεγεννημένον, κόσμον ἑαυτῷ κατήλλαττε (φρονοῦσι γὰρ ᾧδέ τι-
 30 νες τῶν ἀμαθεστέρων), ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι κατήλλαττεν ἑαυτῷ

46. Α' Κορ. 2, 8.

47. Β' Κορ. 8, 9.

χόμενη καὶ εἰσαγόμενη ἀπὸ ἔξω γιὰ νὰ ἀποστείλει μαζί μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τοὺς ἱερουργοὺς του γιὰ τὰ κηρύγματα τοὺς γι' αὐτόν. Γιατὶ δὲν κήρυτταν τὸν ἑαυτὸ τους, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Κύριό μας πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ Πατέρα. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκολουθοῦμε τὰ ἱερὰ Γράμματα χωρὶς νὰ παρεκκλίνουμε καθόλου ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λένε, ἐμπρὸς ἃς ποῦμε μὲ ποιὸν τρόπο ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας λέγεται ὅτι στεφανώνει τὸν Υἱό. Ὁ ἴδιος λοιπὸν ὁ μακάριος Παῦλος λέγει κάπου γιὰ τοὺς ἄρχοντες τοῦ αἵωνα αὐτοῦ· «Γιατὶ ἂν τὴν εἶχαν γνωρίσει (τὴ Σοφία), δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁴⁶. Ἄρα λοιπὸν ἀναγνώριζε ὅτι ὁ ἐσταυρωμένος ἦταν καὶ Κύριος τῆς δόξας· πῶς τότε δέχεται δόξα ἀπὸ τὸν Πατέρα ὁ Κύριος τῆς δόξας; Ἡ εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ λόγος του αὐτὸς γίνεται μὲ βάση τὸ σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας; Γιατὶ δέχεται βέβαια τὴ δόξα σὰν ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ἔτσι ὡς Θεὸς εἶναι Κύριος τῆς δόξας. Καὶ ὁ πλοῦτος βέβαια τῆς θείας φύσεώς του μπορεῖ νὰ διαπιστωθεῖ ἀπὸ ἐμᾶς ἀπὸ τὰ πέρα ἀπὸ τὴ κτίση πλεονεκτήματὰ του, ἐνῶ τὸ μέτρο τῆς ἀνθρώπινης πτωχείας του ἀπὸ αὐτὸ ποὺ λέγεται ὅτι ἔλαβε· «Καὶ μολονότι ἦταν πλοῦσιος, ἔγινε φτωχὸς γιὰ χάρη μας»⁴⁷. Ἀλλὰ ὀδηγούμενοι ἀπὸ ἀγαθὲς σκέψεις στὸ ὀρθὸ καὶ φροντίζοντας νὰ πιστεύουμε τὰ ὀρθὰ γι' αὐτόν, ἐμεῖς δὲν θ' ἀγνοήσουμε τὸν πλοῦσιον ὡς Θεὸ καὶ μέσα στὴν ἀνθρώπινη πτωχεία του.

48. «Ὁ Πατέρας ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸ καὶ ὅλα τὰ ἔδωσε στὰ χέρια του»⁴⁸. Ὁ Υἱὸς δέχεται πάλι σὰν ἄνθρωπος· ὡστόσο δὲν θέτει πάλι τὸν ἑαυτὸ του ὁ Πατέρας ἔξω ἀπὸ τὸ νὰ ἔχει τὰ πάντα στὴν ἐξουσία του. Γιατὶ, ἐνῶ τὰ δίνει στὸν Υἱό, μαζί του κυβερνᾷ τὰ πάντα, ὑποτάσσοντας στὰ σκῆπτρα τῆς θεότητος μέσω αὐτοῦ καὶ μὲ αὐτόν τὸ ἀνθρώπινο γένος τῆς γῆς, μολονότι αὐτὸ ξέφρενο κλίνει πρὸς τὴν ἀποστασία. Γιατὶ, ὅπως λέγει κάπου ὁ ἴδιος ὁ σοφώτατος Παῦλος· «Μέσα στὸν Χριστὸ ἦταν ὁ Θεὸς ποὺ συμφιλίωνε τὸν κόσμον μαζί του»⁴⁹. Καὶ δὲν λέμε βέβαια ὅτι Χριστός, διάφορος ἀπὸ αὐτόν ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, ἀφοῦ κατοίκησε μέσα στὸν ἄνθρωπο, συμφιλίωνε μὲ τὸν ἑαυτὸ του τὸν κόσμον (γιατὶ ἔτσι πιστεύουν κάποι-οὶ ἀπὸ τοὺς ἀμαθέστερους), ἀλλὰ λέμε ἐκεῖνο μᾶλλον, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ

48. Ἰω. 3, 35.

49. Β' Κορ. 5, 19.

τὸν κόσμον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ· γέγονε γὰρ ἡμῶν μεσί-
 τῆς ἐνανθρωπήσας ὁ Υἱός, καὶ οἶον διαλλακτῆς εἰς εἰρήνην, οὐχ
 ἑτέρω προξενῶν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὴν ὑποταγὴν, ἀλλ' ὡς ἐν ἰδίῳ
 προσώπῳ, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Χριστῷ γὰρ κατηλλαγμένοι, κατηλ-
 5 λάγμεθα δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Θεῷ.
 Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε· «Δεῦτε πάντες πρὸς με, οἱ κεκοπιακότες
 καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Ὅτι δὲ τοῖς πρὸς
 αὐτὸν ἰοῦσιν οὐ πρὸς ἕτερόν τινα γένοιτ' ἂν ἡ καταλλαγὴ, πλὴν
 ὅτι πρὸς Θεὸν τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, πεπληροφόρηκεν εἰπῶν·
 10 «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με.
 Καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με». Ὅτε δὲ πάλιν· «Πι-
 στεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμέ πιστεύετε».

ΜΘ. «Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ
 ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε. Καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρ-
 15 κός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον».
 Παράκλητος μὲν καὶ ἰλαστήριον ὁ Υἱὸς ὠνόμασται. Καθίστησι
 γὰρ τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς εὐμενῆ τὸν Πατέρα, καὶ παντὸς ἡμῖν εὐρίσκει-
 ται πρόξενος ἀγαθοῦ. Πλὴν ἐκεῖνο καταθρήσωμεν, πῶς ἂν δοξά-
 σειεν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν, δοξασθήσεται δὲ καὶ αὐτὸς παρ' αὐτοῦ
 20 τίνα τρόπον; Οὐκοῦν τὴν ὥραν, ἣ γοῦν τὸν καιρὸν ἐλήλυθέναι φη-
 σί, καθ' ὃν ἔδει πάντως αὐτὸν τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς
 ὑπομεῖναι σταυρόν· ἀλλ' ἦν ἀναγκαῖον δοξάζεσθαι τὸν Υἱὸν πα-
 ρὰ τοῦ Πατρός, καὶ διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως μαρτυρούμε-
 νον ὅτι τέ ἐστιν ὁμοούσιος αὐτῷ καὶ ζωοποιός, καὶ θανάτου κρείτ-
 25 των, καὶ φθορᾶς ἀμείνω τὴν φύσιν διεκκληρώσατο. Καὶ δοξάζεται
 δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ, ὡς ἔχων Υἱὸν κατὰ πᾶν ὅτιοῦν ἑοικότα τε
 καὶ ἰσοκλεᾶ καὶ ἰσουργόν ἑαυτῷ. Καὶ τοῦτο δέδειχεν ὁ Υἱὸς κα-
 ταργήσας τὸν θάνατον, καὶ ἀναστήσας ἐκ νεκρῶν τὸν ἑαυτοῦ
 ναόν. Δέχεται δὲ τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν, καθ' ἡμᾶς δὴ πάλιν
 30 καὶ ἀνθρωπίνως, καίτοι βασιλεύων τῶν ὅλων θεϊκῶς. Καὶ ἐνήσι

50. Ματθ. 11, 28.

52. Ἰω. 14, 1.

51. Ἰω. 12, 44-45.

53. Ἰω. 17, 1-2.

Πατέρας συμφιλιώνε μὲ τὸν ἑαυτοῦ τὸν κόσμον μέσω τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ὁ Υἱὸς μὲ τὴν ἐνανθρώπησή του ἔγινε μεσολαβητῆς μας καὶ κατὰ κάποιον τρόπο συμφιλιωτῆς πρὸς ἐπαναφορὰ τῆς εἰρήνης, ὄχι ὑποτάσσοντάς μας σὲ κάποιον ἄλλο κοσμικὸ ἄρχοντα, ἀλλὰ μὲ τὸ δικό του πρόσωπο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Γιατί, ἔχοντας συμφιλιωθεί μὲ τὸν Χριστὸ, μέσω αὐτοῦ καὶ στὸ πρόσωπὸ του ἔχομε συμφιλιωθεί μὲ τὸ Σωτήρα ὅλων μας Θεό. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε· «Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅλοι ὅσοι κοπιάζετε καὶ εἴσαστε φορτωμένοι μὲ τὰ βάρη τῆς ζωῆς καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω»⁵⁰. "Ὅτι βέβαια ἡ συμφιλίωση μπορεῖ νὰ γίνει σ' αὐτοὺς πού προσφεύγουν σ' αὐτόν, καὶ ὄχι σὲ κάποιον ἄλλο, ἀλλὰ στὸν ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό, μᾶς τὸ ἔχει διαβεβαιώσει λέγοντας· «Ὅποιος πιστεύει σ' ἐμένα, δὲν πιστεύει σ' ἐμένα, ἀλλὰ σὲ ἐκεῖνον πού μ' ἔστειλε. Κι ὁποῖος βλέπει ἐμένα, βλέπει ἐκεῖνον πού μ' ἔστειλε»⁵¹. " Ἄλλοτε πάλι λέγει· «Πιστεύετε στὸν Θεό, καὶ σ' ἐμένα πιστεύετε»⁵².

49. «Πατέρα, ἦρθε ἡ ὥρα· δόξασε τὸν Υἱόν σου, γιὰ νὰ σὲ δοξάσει καὶ αὐτός. "Ὅπως ἔδωσες σ' αὐτόν ἐξουσία πάνω σὲ κάθε ἄνθρωπο με σκοπὸ σὲ κάθε τι πού τοῦ ἔδωσες νὰ τοῦ δώσει ζωὴ αἰώνια»⁵³. Ὁ Υἱὸς ἔχει ὀνομασθεῖ Παράκλητος καὶ ἰλαστήριον. Γιατὶ καθιστᾷ εὐμενῆ τὸν Πατέρα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ μᾶς γίνεται πρόξενος κάθε ἀγαθοῦ. Πλὴν ὅμως ἄς προσέξομε ἐκεῖνο· Πῶς θὰ δοξάσει ὁ Πατέρας τὸν Υἱὸ καὶ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ δοξασθεῖ καὶ αὐτός ἀπὸ ἐκεῖνον; Ἦρθε, λέγει, ἡ ὥρα, δηλαδή ὁ καιρὸς, ὅποτε ἔπρεπε ὅπως-δήποτε νὰ ὑπομείνει αὐτὸς τὸν σταυρὸ γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ δοξασθεῖ ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκρούς νὰ λάβει τὴ μαρτυρία ὅτι καὶ ὁμοῦσιος μὲ τὸν Πατέρα εἶναι καὶ πρόξενος ζωῆς καὶ ἰσχυρότερος ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ τοῦ ἔλαχε φύση ἀνώτερη ἀπὸ τὴ φθορὰ. Δοξάζεται βέβαια καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας, ἐπειδὴ ἔχει Υἱὸ σὲ ὅλα ὁμοίῳ του μὲ ἴση δόξα καὶ ὅμοια ἔργα μὲ τὸν ἴδιο. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔδειξε ὁ Υἱὸς καταργώντας τὸν θάνατο καὶ ἀνασταίνοντας τὸν ναὸ του (σῶμα του) ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Δέχεται ὅμως τὴν ἐξουσία ἐπάνω σὲ ὅλους, ὅπως ἐμεῖς πάλι μὲ τρόπο ἀνθρώπινο, μολονότι βασιλεύει σὲ ὅλους

μὲν ὁ Πατὴρ τοῖς δοθεῖσι τῷ Υἱῷ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον· αὕτη δὲ ἔστιν αὐτός· ἔφη γάρ· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή». Οὐκοῦν κἂν εἰ λέγοιτο λαβεῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς δόξαν καὶ τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν τε καὶ βασιλείαν, ἀναθετόν μὲν τὸ λαβεῖν τοῖς τῆς 5 κενώσεως μέτροις, ἰστέον δέ, ὅτι καὶ τῆς δόξης ἔστι Κύριος ὡς Θεός, καὶ σύνθρονος τῷ Πατρί, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον μειονεκτούμενος τῆς τοῦ τεκόντος αὐτὸν ὑπεροχῆς τε καὶ δόξης, τό γε ἦκον εἰς τὴν τῆς θεότητος φύσιν. Ἐσόμεθα γὰρ οὕτως εὐσεβεῖς, περιτρέποντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν αὐτοῦ, καὶ «λογισμοὺς 10 καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως αὐτοῦ».

Ν'. «Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς, τὴν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο, ὃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. Οὐ γὰρ Δαυῖδ ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν· λέγει 15 δὲ αὐτός· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Ὁλον ἐν τούτοις καταθρήσαιμεν ἂν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς τὸ μυστήριον. Ἐν μορφῇ γὰρ ὑπάρχων καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς ὁ ἐξ αὐτοῦ Θεὸς Λόγος, ἡ πανσθενῆς δεξιὰ καὶ χεὶρ ἡ παντουργικὴ, 20 κεκενωσθαι μὲν λέγεται διὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὑψοῦται δὲ πάλιν, οὐκ εἰς ὀθνεῖον ἀξίωμα καὶ οὐ πάλαι προπεφυκὸς αὐτῷ διαβαίνων, ἀλλ' εἰς ἔμφυτόν τε καὶ τὴν ἐνοῦσαν ἀεὶ δόξαν τε ὁμοῦ καὶ ὑπεροχὴν ὑπονοστώων. Ὑψοῦται γὰρ ἀνθρωπίνως, καίτοι κατὰ φύσιν ὕψιστος ὢν ἀεὶ. Γέγονε γὰρ ἄνθρωπος, καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστι τὸ τῆς 25 φύσεως μέτρον καὶ ἡ λεγομένη κένωσις. Ὁ γε μὴν ἐνανθρωπήσας Θεός, καίτοι νομισθεῖς οὐδὲν ἕτερον εἶναι, πλὴν ὅτι μόνον ἄνθρωπος, αὐτὸ δὴ τουτὶ τὸ ὁρώμενον, «ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ», τετίμηται δὲ καὶ ὡς Υἱὸς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν εὐκλείας ἀνεδήσατο τὰ αὐχήματα, Θεὸς 30 εἶναι πεπιστευμένος. Καὶ οὐκ ἀσύνηθες αὐτῷ τὸ χρῆμά ἐστιν

55. Ἱω. 11, 25.

56. Β' Κορ. 10, 5.

ὡς Θεός. Καὶ παρέχει βέβαια ὁ Πατέρας σὲ ἐκείνους ποὺ παραχωρήθηκαν στὸν Υἱὸ τῆ ζωῆ τὴν αἰώνια, καὶ αὐτὴ εἶναι ὁ ἴδιος, γιατί εἶπε· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ»⁵⁵. Κι ἂν λεχθεῖ λοιπὸν ὅτι ἔλαβε δόξα ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὴν ἐξουσία καὶ τὴ βασιλεία ἐπάνω σὲ ὄλους, ἃς ἀποδοθεῖ βέβαια αὐτὸ τὸ “ἔλαβε” στὰ μέτρα τῆς κένωσης, ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζομε ὅτι εἶναι καὶ τῆς δόξας Κύριος ὡς Θεὸς καὶ σύνθρονος μὲ τὸν Πατέρα καὶ δὲν ὑστερεῖ μὲ κανένα τρόπο ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο καὶ τῆ δόξα ἐκείνου ποὺ τὸν γέννησε, ὅσον ἀφορᾷ τὴ φύση τῆς θεότητος. Γιατὶ ἔτσι θὰ γίνομε εὐσεβεῖς, ἂν κάθε σκέψη μας τὴ στρέφομε σὲ ὑπακοή σ' αὐτόν, «γκρεμίζοντας τὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα καὶ κάθε ἄλλη σκέψη ποὺ ὑψώνεται ἀλαζονικὰ κατὰ τῆς γνώσεως αὐτοῦ»⁵⁶.

50. «Ἐφοῦ λοιπὸν ὑψώθηκε μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ ἔλαβε ἀπὸ τὸν Πατέρα τὸ ἅγιο Πνεῦμα σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση, ἐξέχυσε αὐτὸ στὸν κόσμον, τὸ ὁποῖο ἐσεῖς βλέπετε τώρα καὶ ἀκούετε. Γιατὶ δὲν ἀνέβηκε ὁ Δαβὶδ στὸν οὐρανὸ, λέγει ὅμως αὐτός, “Εἶπε ὁ Κύριος στὸν Κύριό μου· κάθισε στὰ δεξιὰ μου, μέχρι ποὺ νὰ θέσω τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιο τῶν ποδιῶν σου»⁵⁷. Σ' αὐτὰ μπορούμε νὰ δοῦμε ὅλο τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Μονογενοῦς. Γιατί, ἐνῶ ἔχει τὴ μορφή καὶ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Πατέρα ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, τὸ παντοδύναμο καὶ παντουργικὸ δεξιὸ χεῖρ του, λέγεται βέβαια ὅτι ταπεινώθηκε ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος, ὑψώνεται ὅμως πάλι⁵⁸, μεταφερόμενος ὅχι σ' ἓνα ξένο ἀξίωμα καὶ ποὺ δὲν ὑπῆρχε ἀπὸ παλαιὰ σ' αὐτόν, ἀλλὰ ἐπιστρέφοντας σὲ ἀξίωμα ἔμφυτο καὶ δόξα καὶ μαζὶ καὶ ὑπεροχὴ ποὺ ὑπάρχει πάντοτε σ' αὐτόν. Γιατὶ ὑψώνεται ὡς ἄνθρωπος, ἐνῶ ἀπὸ τῆ φύση του εἶναι Ὑψιστος πάντοτε. Γιατὶ ἔγινε ἄνθρωπος, κι αὐτό, νομίζω, εἶναι τὸ μέτρο τῆς φύσης καὶ ἡ λεγόμενη κένωση. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος, μολονότι θεωρήθηκε ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ μονάχα ἄνθρωπος, αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ ἔβλεπαν τὰ μάτια, «κηρύχθηκε στὰ ἔθνη, ὁ κόσμος τὸν πίστεψε»⁵⁹, καὶ τιμήθηκε καὶ ὡς ἀληθινὰ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα καὶ περιβλήθηκε μὲ τὰ καυχήματα τῆς ἀνώτατης ἀπὸ ὅλες δόξας, ἐπειδὴ πιστεύθηκε ὅτι εἶναι Θεός. Κι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα

57. Πράξ. 2, 33-35. Ψαλμ. 109 1.

58. Φιλ. 2, 7-9.

59. Α' Τιμ. 3, 16.

ἀληθές δὲ μᾶλλον εἶναί φαμεν τὸ ὑφεμένον ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ τὸ ὑψοῦσθαι δοκεῖν, καίτοι ταῖς εἰς λῆξιν διαπρέποντα δόξαις. Ἐπειδὴ δὲ τῆ ἀνθρώπου φύσει, καὶ μέτροις τοῖς καθ' ἡμᾶς, πάντα ἐστὶν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ, ταύτη τοι καὶ μάλα εἰκότως τῆ δεξιᾷ 5 τοῦ Πατρὸς ὑψοῦσθαι λέγεται, καίτοι χεῖρ ὑπάρχων αὐτὸς καὶ ἡ τῶν ὄλων δημιουργὸς δεξιᾷ. Ἄθρει δέ μοι πάλιν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ἀνθρωπίνως μὲν τὸ Πνεῦμα δεχόμενον, πληροῦντα δὲ θεϊκῶς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, διὰ τοῦ τοῖς πιστεύουσιν ἐνιέναι τὸ πνεῦμα, καὶ οὐχ ὡς ἀλλότριον, ἀλλ' ὡς 10 ἴδιον αὐτοῦ. Ἐφη μὲν γάρ που Θεὸς δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, ὅτι «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα». Πληροῖ δὲ τοῦτο Χριστός, ὡς ἴδιον ἐνιεῖς τοῖς κεκλημένοις τὸ Πνεῦμα, καίτοι τὸ μετόχους ἀποτελεῖν δύνασθαι τινὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρέπει ἂν οὐκ ἀνθρώπων ποθέν, Θεῷ δὲ μᾶλλον τῷ 15 κατὰ φύσιν. Ἐνήργηκεν οὖν τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱὸς τὸ Πνεῦμα διδούς αὐτὸς Ἀνθρωπίνῃ τοίνυν ἢ λῆψις, θεοπρεπὲς δὲ καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων τὸ ἐξ ἰδίου πληρώματος καὶ εἰς ἑτέρους ἐκχεῖν τὴν τοῦ Πνεύματος δόσιν. Θεὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ἐν ἀνθρωπεῖα μορφῇ πεφηνῶς ὁ Λόγος, συνέδρός τε διὰ τοῦτο τῷ Θεῷ καὶ 20 Πατρί.

Περὶ τοῦ λέγεσθαι ἀναστῆναι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἐν δυνάμει τοῦ Πατρὸς.

ΝΑ'. Ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος περὶ τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ· «Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ ἡ 25 πίστις εἰς δικαιοσύνην, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν». Μία μὲν θεότητος φύσις, ἐν ὑποστάσει δὲ προσκυνεῖται τρισὶ παρὰ τε ἡμῶν καὶ τῶν ἄνω πνευμάτων Μιᾶς

60. Ἰωήλ. 2, 28.

61. Ρωμ. 4, 24-25.

δὲν ἦταν ἀσύνηθες σ' αὐτόν, ἀλλὰ λέμε ὅτι εἶναι ἀλήθεια πὼς εἶναι ταπεινὴ ἢ ἀνθρώπινη φύση καὶ ἡ πίστη ὅτι ὑψώθηκε, μολονότι διαπρέπει μὲ τὴ δόξα πού δὲν ἔχει τέλος. Ἐπειδὴ ὅμως στὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ στὰ δικὰ μας μέτρα ὅλα δόθηκαν ἀπὸ ἄνω καὶ ἀπὸ τὸν Θεό, γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι ὑψώθηκε ἀπὸ τὴ δεξιὰ (δύναμη) τοῦ Θεοῦ καὶ πολὺ εὐλογοῦν, μολονότι δεξιὰ εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ἡ δεξιὰ πού δημιούργησε τὰ πάντα. Πρόσεχε παρακαλῶ πάλι τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ πού δέχεται βέβαια τὸ Πνεῦμα ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐκπληρώνει τὴν ὑπόσχεση τοῦ Πατέρα ὡς Θεὸς μὲ τὸ νὰ παρέχει ὁ ἴδιος τὸ Πνεῦμα σὲ ὅσους πιστεύουν, καὶ ὄχι σὰν ξένο, ἀλλὰ σὰν δικό του. Γιατὶ εἶπε κάπου ὁ Θεὸς μὲ τὸ λόγο ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφῆτες «Θὰ ἐκχύσω ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μου σὲ κάθε ἄνθρωπο»⁶⁰. Αὐτὸ τὸ πραγματοποιεῖ ὁ Χριστός, χορηγώντας τὸ Πνεῦμα σὲ ὅσους ἔχουν κληθεῖ στὴν πίστη σὰν δικό του, μολονότι βέβαια τὸ νὰ μπορεῖ νὰ κάνει κάποιος κοινωνοὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀρμόζει ὄχι ἀσφαλῶς σὲ ἄνθρωπο, ἀλλὰ μᾶλλον στὸν κατὰ φύση Θεό. Ἐνήργησε λοιπὸν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ὁ Υἱός, δίδοντας αὐτὸς τὸ Πνεῦμα. Τὸ ὅτι λοιπὸν λαμβάνει τὸ Πνεῦμα εἶναι ἀνθρώπινο, εἶναι ὅμως θεοπρεπὲς καὶ ξεπερνᾷ τὸν ἄνθρωπο τὸ νὰ ἐκχέει καὶ σὲ ἄλλους ἀπὸ τὸ δικό του πλήρωμα τὸ Πνεῦμα. Ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς ὁ Λόγος πού φανερώθηκε μὲ ἀνθρώπινη μορφή καὶ γι' αὐτὸ εἶναι σύνθρονος μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα.

Σχετικὰ μὲ τὰ λεγόμενα γιὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πατέρα.

51. Ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφει γιὰ τὸν προπάτορα Ἀβραάμ: «Δὲν ἔχει γραφεῖ μόνο γι' αὐτόν, ὅτι ἡ πίστη του λογαριάσθηκε σ' αὐτόν γιὰ τὴ δικαίωσή του, ἀλλὰ καὶ γιὰ μᾶς, γιὰ τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ λογαριασθεῖ, γιὰ ὅσους πιστεύουν σ' ἐκεῖνον πού ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦ τὸν Κύριό μας ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, ὁ ὁποῖος παραδόθηκε στὸν θάνατο γιὰ τὰ παραπτώματά μας καὶ ἀναστήθηκε γιὰ νὰ λάβομε ἡμεῖς τὴ δικαίωση»⁶¹. Εἶναι μία βέβαια ἡ φύση τῆς θεότητας, προσκυνεῖται ὅμως σὲ τρεῖς ὑποστάσεις καὶ ἀπὸ ἐμᾶς καὶ ἀπὸ τὰ οὐράνια

δὲ οὔσης θεότητος ἀπάσης, εἰκότως δὴ ἔργον ἂν γένοιτο πᾶν
 ὁτιοῦν τῶν ὅτι μάλιστα πρεπόντων αὐτῇ τε καὶ μόνη. Πράττεται
 γὰρ πάντα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι.
 Ὡστε κἂν εἰ λέγοιτό που ζωοποιεῖν ὁ Πατήρ, ἐνεργήσει πάντως
 5 αὐτὸ διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Κἂν ἐνεργῇ τὴν ζωὴν ὁ Υἱὸς
 ἐν γε τοῖς δεδημένοις τῆς ζωῆς, ἀλλ' οὐ δίχα τοῦ ὁμοουσίου Πα-
 τρός ἔχει γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸν Γεννήσαντα. Καὶ γοῦν ἔφη σαφῶς
 «Ἄπ' ἑμαντοῦ οὐ λαλῶ, ὁ δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, ποιεῖ τὰ ἔργα
 αὐτός». Κἂν εἰ τὸ Πνεῦμα λέγοιτο τοῦτο δραῖν, ἐνεργήσει πάντως
 10 ὡς πνεῦμα ζωῆς· ζωὴν δὲ εἶναί φαμεν κατὰ φύσιν τὸν Θεὸν καὶ
 Πατέρα καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα Υἱόν. Οὐκοῦν λέγεται μὲν ὁ
 Πατήρ ἀναστήσαι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, οὐχ εὐρήσομεν δὲ τὸν Υἱὸν
 ἀνενεργῇ περὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἰδίου σώματος. Καὶ γοῦν ἔφη
 πρὸς Ἰουδαίους «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
 15 ἐγερῶ αὐτόν».

* Ἄθρει δέ, ὅπως τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος, «Ὅτι λογι-
 σθήσεται ἡμῖν ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην τοῖς πιστεύουσαις ἐπὶ τὸν
 ἐγείραντα Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν»· οὐκ εἰς μόνον ἡ πίστις τὸν
 Πατέρα γέγονε καὶ Θεόν, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰη-
 20 σοῦν Χριστόν. * Ἄλλως τε (δεῖν γὰρ οἴμαι κάκεῖνο ἰδεῖν), γέγονεν
 ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, καὶ ὑπέμεινε μὲν σαρκικῶς τὸν θάνατον,
 ἀνεβίω γε μὴν οὐ κατὰ σαρκός, ἤγουν ἀνθρωπότητος δύναμιν,
 ἀλλ' ὡς ἐν ἰσχυρί θεότητος, «τῆς ζωογονούσης τοὺς νεκροὺς καὶ
 καλούσης τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα». Ἀναθετέον οὖν ἄρα τὴν ζωοποιή-
 25 σιν καὶ μάλα εἰκότως, οὐκ αὐτῇ που πάντως τῇ τοῦ σώματος φύσει,
 κἂν εἰ γέγονεν ἴδιον τοῦ ἐκ Θεοῦ φύντος Λόγου, δυνάμει δὲ μᾶλ-
 λον τῇ ὑπερτάτῃ καὶ φύσει τῇ ὑπὲρ κτίσιν, ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ
 Θεοῦ καὶ Πατρός, ἐξ οὗ πέφηεν ὁ Υἱός, ἴσος τε καὶ ὅμοιος κατὰ
 πάντα αὐτῷ. Πρόεισι δὲ δι' ἀμφοῖν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ζωοποιοῦν.
 30 Παραδεδόσθαι δέ φησι τὸν Χριστὸν διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν,

62. Ἰω. 5, 21.

63. Ἰω. 14, 10.

πνεύματα. Κι ἀφοῦ εἶναι μία ὅλη ἡ θεότητα, εὐλόγα λοιπὸν γίνεται κάθε ἔργο ἀπὸ ὅσα κυρίως τῆς ἀρμόζουν ἀπὸ αὐτὴν καὶ μόνῃ. Γιατὶ ὅλα γίνονται ἀπὸ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ Υἱοῦ μὲ τὴ συνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὡστε, κι ἂν ἀκόμα λέγεται κάπου, ὅτι ὁ Πατέρας ζωοποιεῖ, αὐτὸ γίνεται ὅπωςδὴποτε μέσω τοῦ Υἱοῦ καὶ μὲ τὴ συνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Κι ἂν ἀκόμα δίνει τὴ ζωὴ ὁ Υἱὸς σὲ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀλλ' ὅμως δὲν τὴ δίνει χωρὶς τὸν ὁμοούσιο Πατέρα⁶². γιατί ἔχει μέσα του αὐτὸν ποὺ τὸν γέννησε. Καὶ πράγματι εἶπε μὲ σαφήνεια: «Δὲν μιλῶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου, ἀλλὰ ὁ Πατέρας ποὺ μένει μέσα μου, αὐτὸς κάνει τὰ ἔργα»⁶³. Κι ἂν ἀκόμα λέγεται ὅτι αὐτὸ τὸ κάνει τὸ Πνεῦμα, ὅπωςδὴποτε ὅμως ἐνεργεῖ σὰν πνεῦμα ζωῆς· καὶ ζωὴ λέμε ὅτι εἶναι κατὰ φύσιν ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν. Λέμε λοιπὸν ὅτι ὁ Πατέρας ἀνέστησε τὸν Χριστὸ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, δὲν θὰ βροῦμε ὅμως τὸν Υἱὸ νὰ μένει ἀδρανῆς κατὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ τοῦ σώματός του. Καὶ πράγματι εἶπε στοὺς Ἰουδαίους: «Γκρεμίστε αὐτὸν τὸν ναό, καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρες θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»⁶⁴.

Πρόσεχε ὅμως, πῶς ὁ μακάριος Παῦλος λέγει, «ὅτι θὰ λογαριασθεῖ ἡ πίστη γιὰ τὴ σωτηρία ἐκείνων ποὺ πίστεψαν σ' ἐκεῖνον ποὺ ἀνάστησε τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό». Ἡ πίστη δὲν ἐκδηλώθηκε μόνο στὸν Πατέρα καὶ Θεό, ἀλλὰ καὶ στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Ἐξάλλου (πρέπει, νομίζω, νὰ δοῦμε καὶ ἐκεῖνο) ὁ Μονογενῆς ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ἔπαθε βέβαια τὸν θάνατο σωματικῶς, ἐπανῆλθε ὅμως στὴ ζωὴ ὄχι μὲ τὴ δύναμη τῆς σάρκα, δηλαδή μὲ τὴν ἀνθρώπινη δύναμη, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη τῆς θεότητος, «ἡ ὁποία ζωογονεῖ τοὺς νεκροὺς καὶ καλεῖ στὴν ὑπαρξὴ αὐτὰ ποὺ δὲν ὑπάρχον σὰ νὰ εἶναι ὑπαρκτά»⁶⁵. Ἄρα λοιπὸν πρέπει ν' ἀποδώσουμε τὴ ζωοποίηση, καὶ πολὺ λογικά, ὄχι ὅπωςδὴποτε στὴ φύσιν τοῦ σώματος, ἔστω καὶ ἂν ἔγινε σῶμα τοῦ Λόγου ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἀλλὰ στὴν ὑπέρτατη δύναμη καὶ στὴν πᾶνω ἀπὸ τὰ κτίσματα φύσιν, στὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προῆλθε ὁ Υἱὸς ἴσος καὶ ὅμοιος σὲ ὅλα μ' αὐτόν, διέρχεται ὅμως καὶ ἀπὸ τοὺς δύο καὶ τὸ Πνεῦμα ποὺ ζωοποιεῖ. Λέγει ἀκόμα ὅτι ὁ Χριστὸς παραδόθηκε γιὰ

64. Ἰω. 2, 19.

65. Ρωμ. 4, 17.

καὶ ἐγγέρονται διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν. Ὡσπερ γὰρ γέγονε ὑπὲρ ἡμῶν τὸ παθεῖν αὐτὸν τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ τὸν θάνατον, ἵνα λοιπὸν ἀτονήσῃ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, οὕτω καὶ ἀνεβίω πάλιν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐγκαινίζων ἐν ἡμῖν τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ἐπάνοδον, καὶ τῆς ἐν
 5 Ἀδὰμ παραβάσεως ἀφανίζων τὰ ἐγκλήματα. Δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, τῆς μὲν ἀρχαίας ἐκείνης ἀρᾶς τὴν δύναμιν ἀφανίζοντι διὰ τῆς εἰς ἅπαν ὑπακοῆς, ἀπαλλάττοντι δὲ τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων τὴν φύσιν· οὐ γὰρ ἐποίησεν ἁμαρτίαν (γέγονε δὲ μᾶλλον εὐδόκιμος ἐν αὐτῇ), καίτοι κατεγνωσμένην, καθάπερ εἶπομεν, ἐν
 10 Ἀδὰμ.

NB. «Ἡ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα, ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι
 15 ζωῆς περιπατήσωμεν». Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς σκυλεύσας τὸν ἄδην καὶ τῶν ἐκεῖσε μυχῶν τὴν τῶν καθειρωθέντων πνευμάτων ἀπολύσας πληθύν, ἀνεβίω τριήμερος. Εἶτα τοῖς ἀγίοις ἔφασκε μαθηταῖς «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
 20 Πνεύματος». Βαπτίζόμεθα τοίνυν ὡσπερ εἰς ἓν ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ εἰς ἓν ὄνομα τοῦ Υἱοῦ, καὶ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Διδασκέτωσαν τοίνυν οἱ διορίζοντες εἰς υἱοὺς δύο τὸν ἓνα Χριστὸν καὶ Υἱόν, ἄνθρωπόν τε Θεῷ συναφθῆναι λέγοντες κατὰ μόνην τὴν ἰσότητά τῆς ἀξίας, ἧγον ἀυθεντίας, διη-
 25 ρημένων τῶν φύσεων, εἰς τὸν τίνος θάνατον ἐβαπτίσθημεν; Εἰ μὲν οὖν ἰδικῶς εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, κατηγορήσομεν ἑναργῶς τῆς ἀκηράτου φύσεως τὴν φθοράν, καὶ καθοριούμεν θάνατον τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς. Εἰ δὲ δὴ φαῖεν, ὅτι τοῦ ἐκ γυναικὸς ἰδίᾳ τε καὶ ἀνὰ μέρος καὶ καθ' ἑαυτὸν νοουμένου, πῶς οὐ κάκεινό φασιν ἀνα-
 30 φανδόν, ὅτι πάντως αὐτὸς εἶη ἂν ὁ συντεταγμένος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τάχα που καὶ ἐξωσθέντιος τῆς ἀληθοῦς υἰότητος τοῦ ἐκ Θεοῦ φύντος Λόγου, εἶπερ ἐστὶ θανάτου δεκτικὸς, οὐ καὶ

τὰ παραπτώματά μας καὶ ἀναστήθηκε γιὰ τὴ σωτηρία μας. Ὅπως δηλαδή συνέβη νὰ πάθει γιὰ χάρη μας τὸ θάνατο στὸ δικὸ του τὸ σῶμα, γιὰ ν' ἀτονήσει στὸ ἐξῆς ἢ δύναμη τοῦ θανάτου, ἔτσι καὶ ἀναβίωσε γιὰ χάρη μας, ἐγκαινιάζοντας σ' ἐμᾶς τὴν ἐπάνοδο στὴν ἀφθαρσία καὶ ἀφανίζοντας τὰ ἐγκλήματα τῆς παράβασης τοῦ Ἀδάμ. Γιατὶ ἡ δικαίωσή μας ἦρθε ἀπὸ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος ἀφάνισε τὴ δύναμη ἐκείνης τῆς ἀρχαίας κατάρας μὲ τὴν πλήρη ὑπακοή του καὶ ἀπάλλαξε τὴ φύση ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες κατηγορίες. Γιατὶ δὲν ἔπραξε ἁμαρτία (ἀλλὰ ἀποδείχθηκε νικητὴς τῆς), μολονότι βέβαια εἶχε καταδικασθεῖ, ὅπως εἶπαμε, στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ.

52. «Ἡ δὲν γνωρίζετε, ὅτι, ὅσοι βαπτισθήκαμε στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, βαπτισθήκαμε στὸν θάνατό του; Μὲ τὸ βάπτισμα λοιπὸν ἔχομε ταφεῖ μαζί του στὸν θάνατο, ὥστε, ὅπως ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς νεκροὺς μὲ τὴ δόξα τοῦ Πατέρα, ἔτσι καὶ ἐμεῖς νὰ ζήσομε μέσα στὴν καινούργια ζωὴ»⁶⁶. Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἀφοῦ ἄρπαξε τὰ λάφυρα μέσα ἀπὸ τὸν ἅδη καὶ ἀφοῦ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ τὸ πλῆθος τῶν πνευμάτων ποὺ ἦταν φυλακισμένα ἐκεῖ, ἀναστήθηκε μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες. Στὴ συνέχεια εἶπε στοὺς ἁγίους μαθητὲς του· «Πηγαίνετε καὶ κηρύξτε σὲ ὅλα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντας αὐτοὺς στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁶⁷. Βαπτίζομαστε λοιπὸν σὰν σὲ ἓνα ὄνομα τοῦ Πατέρα, καὶ σὲ ἓνα ὄνομα τοῦ Υἱοῦ, καὶ στὸν θάνατό του, καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἄς μᾶς ποῦν λοιπὸν ὅσοι χωρίζουν σὲ δύο υἱοὺς τὸν ἓνα Χριστὸ καὶ Υἱό, λέγοντας ὅτι ἔχει ἔνωθεῖ ἄνθρωπος μὲ τὸν Θεὸ ὡς πρὸς μόνη τὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας, δηλαδή τῆς ἐξουσίας, ἐνῶ οἱ φύσεις τους μένουν χωρισμένες, σὲ τίνος τὸ θάνατο βαπτισθήκαμε; Ἄν στὸν θάνατο ξεχωριστὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, θὰ ἀποδώσομε ὀλοφάνερα τὴ φθορὰ στὴν ἀφθαρτὴ φύση καὶ θὰ καταλογίσομε θάνατο στὴν ἀπὸ τὴ φύση τῆς ζωῆ. Ἄν ὅμως ποῦν, στὸν θάνατο τοῦ ξεχωριστοῦ καὶ ἰδιαίτερου Υἱοῦ τῆς γυναίκας, πῶς δὲν λένε καὶ ἐκεῖνο ἀνεπιφύλακτα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὅπως οἴοντι ὁ συντεταγμένος μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ ἔχει θέσει τάχα ἔξω ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ υἰότητα τὸν Λόγο ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, ἂν εἶναι

66. Ρωμ. 6, 3-4.

67. Ματθ. 28, 19.

εἰς τὸν θάνατον βεβαπίσμεθα; Ἄλλ' ὁρᾷ που πάντως ὁ νοῦν ἔχων διεγρηγομένον τὴν τῶν ἐννοιῶν ἀτοπίαν. Οὐκοῦν ἀνάγκη νοεῖν, ὅτι γεγονὼς καθ' ἡμᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, σαρκὶ πέπονθεν ἐκῶν. Βεβαπίσμεθα γὰρ οὕτως εἰς τὸν αὐτοῦ θάνατον, ὡς ἐνὸς 5 ὄντος Υἱοῦ, κατὰ μὲν τὴν τῆς θεότητος φύσιν ἀπαθούς, παθητοῦ δὲ κατὰ τὴν σάρκα. Ὅτι δὲ ἡμᾶς εἰς καινότητα ζωῆς μεταλλάττει Χριστὸς διὰ τῆς ἀναστάσεως, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; Παρίστησι γὰρ ἡμᾶς ἑαυτῷ τε καὶ τῷ Πατρὶ ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καθὰ γέγραπται: «Καὶ ἀποθανόντας μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῇ δι- 10 καιοσύνῃ».

ΝΓ. «Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν Χριστὸν οἰκεῖ ἐν ἡμῖν, ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν». Ζωὴ μὲν ἐστὶ κατὰ φύσιν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος· 15 ἐπειδὴ δὲ τῷ θανάτῳ κάτοχον ἡμπέσχετο σῶμα, καὶ χάριτι μὲν Θεοῦ διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὑπὲρ παντός ἐγεύσατο θανάτου, θεϊκῶς γε μὴν ἀνεβίω, «καθ' ὅτι οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ». Ταύτη τοι, κατάγε τοὺς ἀρτίως ἡμῖν ἀποδοθέντας λόγους, ἐγγερόθαι λέγεται παρὰ τοῦ Πατρὸς. Πλὴν ἐκεῖνο δὴ πάλιν φέρε 20 δὴ, φέρε καταθρήσωμεν, εἰ δοκεῖ. Ζωοποιήσῃν ἔφη τὸν Πατέρα καὶ τὰ ἡμῶν σώματα διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν, καὶ ἀληθὲς ὅτι τὸ χοῦμά ἐστιν οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ζωοποιῶν καὶ αὐτοῦ Πνεῦμά ἐστι Χριστοῦ· γέγραπται γάρ, ὅτι «Ὑμεῖς μὲν οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν 25 πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ». Καὶ πάλιν περὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων· «Ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον εἰς τὴν Βιθυνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ». Ὅτε τοίνυν ἰδιὸν ἐστὶ τὸ Πνεῦμα καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγρηγομέ-

68. Πρβλ. Ρωμ. 6, 11.

70. Ἐβρ. 2, 9.

69. Ρωμ. 8, 11.

71. Πράξ. 2, 24.

δεκτικός θανάτου αὐτὸς στὸν θάνατο τοῦ ὁποίου βαπτισθήκαμε; Ἄλλὰ βλέπει ὅπωςδήποτε ὅποιος ἔχει ἀγρυπνο νοῦ τὸ παράλογο αὐτῶν τῶν σκέψεων. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ κατανοήσομε ὅτι, ἀφοῦ ἔγινε σύμφωνα μ' ἐμᾶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἔπαθε σωματικὰ μὲ τὴ θέλησή του. Γιατὶ ἔτσι βαπτισθήκαμε στὸν θάνατό του, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἓνας Υἱός, πὺ εἶναι ἀπαθὴς ὡς πρὸς τὴ φύση τῆς θεότη-
 τας, ὑποκείμενος ὅμως στὸ πάθος ὡς πρὸς τὴ σάρκα. Ὅτι ὅμως ὁ Χριστὸς μὲ τὴν ἀνάστασή του μᾶς μεταπλάθει σὲ μιὰ νέα ζωὴ, πῶς
 μπορεῖ νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ κανεὶς; Γιατὶ μᾶς παρουσιάζει στὸν
 ἑαυτό του καὶ στὸν Πατέρα του σὰν ἀπὸ νεκροὺς ζωντανούς, ὅπως
 ἔχει γραφεῖ· «Ἐχομε πεθάνει ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτία, εἴμαστε ὅμως
 ζωντανοὶ ἕξαιτίας τῆς δικαίωσής μας»⁶⁸.

53. «Ἄν τὸ Πνεῦμα ἐκείνου πὺ ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς κατοικεῖ μέσα μας, αὐτὸς πὺ ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς θὰ ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματά μας μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματός του πὺ κατοικεῖ μέσα μας»⁶⁹. Ὁ Μονογενὴς βέβαια Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωὴ ὡς πρὸς τὴ φύση του, ἐπειδὴ ὅμως ντύθηκε τὸ σῶμα πὺ ἦταν αἰχμάλωτο τοῦ θανάτου καὶ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἴδια του τὴ σάρκα γεύθηκε τὸν θάνατο⁷⁰ γιὰ χάρη τοῦ καθενὸς μας, ὅμως ὡς Θεὸς ἐπανῆλθε στὴ ζωὴ, «ἐπειδὴ δὲν ἦταν δυνατὸ αὐτὸς νὰ μείνῃ ἐξουσιασμένος ἀπὸ αὐ-
 τόν»⁷¹. Ἔτσι σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους πὺ μόλις ἐξηγήσαμε, λέμε ὅτι ἀναστήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Πλὴν ὅμως ἐμπρὸς ᾧς ἐξετάσομε πάλι, ἂν νομίζετε, ἐκεῖνο Ὁ Πατέρας, εἶπε, ὅτι θὰ ζωοποιήσῃ καὶ τὰ δικὰ
 μας σώματα μὲ τὸ Πνεῦμα του πὺ ἐνοικεῖ μέσα μας, καὶ ὅτι αὐτὸ
 εἶναι ἀλήθεια δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἀμφιβάλλῃ κανεὶς, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ
 Πνεῦμα πὺ δίνει ζωὴ εἶναι Πνεῦμα καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ· γιατί
 ἔχει γραφεῖ· «Ἐσεῖς δὲν ζεῖτε σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τῆς σάρκας,
 ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τοῦ Πνεύματος, ἂν βέβαια τὸ Πνεῦμα
 τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας. Ἄν ὅμως κάποιος δὲν ἔχει Πνεῦμα Χρι-
 στοῦ, αὐτὸς δὲν ἀνήκει σ' αὐτόν»⁷². Καὶ πάλι γιὰ τοὺς ἁγίους ἀποστό-
 λους λέγει· «Ὅταν πῆγαν στὴ Μυσία, ἐπιχειροῦσαν νὰ μεταβοῦν στὴ
 Βιθυνία, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπέτρεψε τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ»⁷³. Ὅταν

72. Ρωμ. 8, 9.

73. Πράξ. 16, 7.

νου, καίτοι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ζωοποιούντος ἡμᾶς ἐν Πνεύματι, πῶς ἔστιν ἀμφιδάλλειν, ὅτι πέπρακται μὲν περὶ τὸ ἀνθρώπινον ἢ ἀνάστασις, ἐνήργηκε δὲ τὸ χρῆμα μετὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν Θεὸς Λόγος, οὗ καὶ ἰδιὸν ἔστι τὸ Πνεῦμα τὸ
5 ζωοποιῶν;

ΝΔ'. «Εἰ δὲ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, ὅς εἰς ἡμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ἡμῖν. Καὶ γὰρ εἰ ἔσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ. Καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζήσομεν σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ
10 εἰς ὑμᾶς». Ἐσκανδαλίζοντό τινες τῶν πεπιστευκότων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, τάχα που λόγοις τοῖς παρὰ τινων ἐπενηνεγμένοις πρὸς ἐννοίας τοιαύτας. Εἰ Θεὸς ἦν ἀληθῶς καὶ Υἱὸς κατὰ φύσιν τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, πῶς οὐ διέδρατὰς τῶν φονῶντων ἐπιβουλάς; πῶς δὲ καὶ ἀτιμώτατα τὸν ἐπὶ
15 ξύλου θάνατον ἀνατλάς, οὐκ ἂν νοοῖτο καὶ μάλα εἰκότως ἀσθενῆσαι καθ' ἡμᾶς καὶ τῆς τῶν σταυρούντων ἠττηῆσθαι χειρός; Πρὸς δὴ τὰ τοιάδε φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος. Εἰ γὰρ δὴ βούλοισθε δοκιμάζειν ὀρθῶς, τίς ἂν εἴη καὶ πόσος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, τὰ καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς ἐννενοηκότες, ἀποχρῶσαν εὐρήσετε τὴν κατά-
20 ληψιν. Οὐ γὰρ ἠσθένησεν ἐν ἡμῖν, ἀπέφηνε δὲ μᾶλλον δυνατωτάτους διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, ὥστε δύνασθαι παντὸς κατευμεγεθῆσαι πειρασμοῦ, καὶ μάλα ῥαδίως, καὶ ταῖς τῶν παθῶν ἐφόδοις ἀντιφέρεσθαι νεανικῶς

Τί οὖν, ὦ Παῦλε, φαίη τις ἂν, οὐκ ἀσθενείας ἔργον φῆς εἶναι
25 τὸ ὑπομεῖναι σταυρόν, ἀλλ' ἐνδειξιν εἶναι τὸ χρῆμα δυνάμεως; ἘΑρα τῆς θεοπρεποῦς; Οὐμενοῦν, φησὶν. Ὁμολογῶ γὰρ αὐτὸν ἠσθενηκέναι σαρκί, ζῆσαι δὲ πάλιν ἐκ δυνάμεως Θεοῦ. Θεὸς γὰρ ἦν φύσει. Πῶς οὖν ἠσθένησε; Συγχωρήσας τῷ ἰδίῳ σώματι καὶ θανάτου γεύσασθαι δι' ἡμᾶς, «ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ
30 τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ

λοιπὸν εἶναι δικό του τὸ Πνεῦμα καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀναστημένου, μολονότι ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας μᾶς δίνει ζωὴν μέσω τοῦ Πνεύματος, πῶς θὰ μπορούσε ν' ἀμφιβάλλει κανεὶς, ὅτι ἡ ἀνάστασις ἔγινε στὸν ἄνθρωπο Χριστό, καὶ αὐτὴν τὴν ἔκανε μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα τοῦ ὁ κατὰ φύσιν Θεὸς Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, τοῦ ὁποίου καὶ εἶναι δικό του τὸ Πνεῦμα ποὺ δίνει ζωή;

54. «Ἡ μήπως θέλετε ἀπόδειξη γιὰ τὸν Χριστὸ ποὺ μιλάει μέσα μου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἀδρανὴς μέσα μου, ἀλλὰ ἐνεργεῖ μὲ δύναμη μέσα μου; Γιατί, καὶ ἂν σταυρώθηκε ἀπὸ ἀδυναμία, ζεῖ ὡστόσο μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ. Γιατί καὶ ἐμεῖς συμμετέχομε στὴν ἀδυναμία του, ἀλλὰ θὰ ζήσομε μὲ αὐτόν μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐκδηλώνεται σ' ἐμᾶς»⁷⁴. Σκανδαλίζονταν κάποιοι, ποὺ εἶχαν πιστέψει στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ διατύπωναν κάποιοι μὲ τέτοιες ἔννοιες: Ἐάν ἦταν ἀληθινὰ Θεὸς καὶ Υἱὸς κατὰ φύσιν τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ, πῶς δὲν διέφυγε τὶς ἐπιβουλὲς ἐκείνων ποὺ ἤθελαν νὰ τὸν φονεύσουν; Καὶ πῶς, ἀφοῦ ὑπέμεινε τὸν ἐξευτελιστικότερο θάνατο ἐπάνω στὸν σταυρό, δὲν θὰ μᾶς ἔκανε νὰ σκεφθοῦμε, καὶ πολὺ εὐλογα, ὅτι ἔδειξε ἀδυναμία σὰν καὶ ἐμᾶς καὶ ὅτι στάθηκε κατώτερος ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν σταυρωτῶν του; Σ' αὐτὰ βέβαια τὴν ἀπάντησις τὴν δίνει ὁ θεοσπέσιος Παῦλος ποὺ λέγει: Ἐάν λοιπὸν θέλετε νὰ διαπιστώσετε ὀρθὰ ποιὸς εἶναι καὶ πόσο μεγάλος αὐτὸς ποὺ μιλά μέσα μου, ἂν σκεφθεῖτε τὰ σχετικὰ μὲ σᾶς, θὰ βρεῖτε ἐπαρκῆ ἐξήγησις. Γιατί δὲν ἔδειξε ἀδυναμία σ' ἐμᾶς, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ μᾶς παρουσίασε πολὺ δυνατούς, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ νικοῦμε, καὶ μάλιστα πολὺ εὐκόλα, κάθε πειρασμὸ καὶ νὰ ἀντιμετωπίζομε τὶς ἐπιθέσεις τῶν παθῶν μὲ γενναιότητα.

Τί δηλαδή, Παῦλε, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κάποιος, δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀδυναμίας τὸ νὰ ὑπομείνει τὸν σταυρό, ἀλλ' εἶναι ἀπόδειξις δύναμης; Δύναμης ἄραγε ποὺ ἀρμόζει στὸν Θεό; Ἐννοεῖται, λέγει. Γιατί ὁμολογῶ ὅτι αὐτὸς ἔδειξε ἀδυναμία σωματικὴ, ἀλλὰ ἔζησε ὁμως πάλι μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, γιατί ἦταν ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ Θεοῦ. Πῶς λοιπὸν ἔδειξε ἀδυναμία. Μὲ τὸ νὰ ἐπιτρέψει στὸ σῶμα του νὰ δοκιμάσει γιὰ χάρισμα ἀκόμα καὶ τὸ θάνατο, «μὲ σκοπὸ μέσω τοῦ θανάτου νὰ καταργήσῃ αὐτόν ποὺ ἔχει τὴ δύναμη τοῦ θανά-

ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντός τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας». Ὅτε τοίνυν τὸ ἀσθενῆσαι βραχύ, κατὰ γε τὴν σάρκα φημί, σωτηρίας ἦν πρόφασις τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανόν, πῶς οὐκ ἔδει παθεῖν τὴν ἀσθένειαν, ἵνα δι' αὐτῆς καταργήσῃ τὸν θάνατον; Θαυμάζεται πάλιν τὸν ἑαυτοῦ ζωοποιήσας ναόν, οὐκ ἐξ ἀσθενείας τοῦτο κατορθῶν σαρκικῆς, ἀλλ' ὡς ἐκ δυνάμεως Θεοῦ· «Ἔστι δὲ αὐτὸς ἡ δύναμις» τοῦ Πατρὸς, «ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή». Ζῆ τοιγαροῦν αἰεὶ ζωὴ γάρ ἐστιν. Ὅτι δὲ καὶ ἡμεῖς ζήσομεν σὺν αὐτῷ, σνησθενηκότες αὐτῷ, κατὰ γε τὸ ἀποθνήσκειν τέως, εἰ καὶ ἐν ἐλπίσιν ἐσμέν τῆς εἰς αἰῶνα ζωῆς, πῶς ἔστιν ἀμφιβαλεῖν; Ἀνεβίω γὰρ ἐκ νεκρῶν, ὁδὸς εἰς ζωὴν γεγονὼς τῇ φύσει. Εἴρηται γὰρ «πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν», καὶ «ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων».

ΝΕ. «Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρρακται. Καὶ τί εἶπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην».— «Πάτερ, δόξασόν σου τὸν Υἱόν». Καὶ πάλιν «Ἦρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν καὶ λέγειν· Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου». Καὶ πάλιν «Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου». Οἱ τῆς Ἀπολιναρίου δόξης ἠττώμενοι καὶ τὰ αὐτῷ δοκοῦντα φρονεῖν ἤρημένοι, ἐνιστάμενοί τε καὶ λέγοντες, ἄψυχόν τε καὶ ἄνον ὑπάρχειν τὸν ἐνωθέντα τῷ Λόγῳ ναόν, τί δὴ ἄρα φαῖεν ἄν, γεγραφότων ἡμῖν τὰ τοιάδε τῶν ἀγίων εὐαγγελιστῶν περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ; Πτοίας μὲν γὰρ καὶ λύπης καὶ τῶν εἰς δειλίαν αἰτιαμάτων ἀνεπίδεκτος παντελῶς εἶη ἄν, κατὰ γε τὸ εἶκός, ἡ θεία τε καὶ ἀνωτάτω τοῦ Λόγου φύσις. Παραιτήσεται γὰρ εἰς ἅπαν τὸ ἐν γε τούτοις εἶναί ποτε, καὶ παθῶν ὅλως τῶν καθ' ἡμᾶς οὐκ ἀνέξεται. Σῶμα δὲ πάλιν ἄψυχόν τε καὶ ἄνον οὐκ ἄν εἰσδέξαιτο λύπην, ἀλλ' οὐδ' ἄν ἐννοήσῃε τι τῶν σκυθρωπῶν, ἢ τὸν ἐκ τῶν ἔσεσθαι προσδοκωμένων προαναθρήσει φόβον. Πάθοι δ' ἄν τὰ τοιάδε κατὰ γε τὸ πᾶσιν, ὡς γε οἶμαι, δοκοῦν, ψυχὴ λογικὴ κατασκευπτο-

75. Ἐβρ. 2, 14-15.

78. Κολ. 1, 18.

76. Α' Κορ. 1, 25.

79. Α' Κορ. 15, 20.

77. Ἰω. 11, 25.

80. Ἰω. 12, 27.

του, δηλαδή τὸν διάβολο, καὶ ν' ἀπαλλάξει αὐτούς, ὅσοι ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ θανάτου σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ ἦταν ἔνοχοι δουλείας»⁷⁵. «Ὅταν λοιπὸν ἡ μικρὴ ἀδυναμία, ἐννοῶ ἡ σχετικὴ μὲ τὴ σάρκα του, ἔγινε ἡ αἰτία τῆς σωτηρίας γιὰ ἐκείνους ποὺ ζοῦσαν σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη, πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποστῆ τὴν ἀδυναμία, ὥστε μὲ αὐτὴν νὰ καταργήσῃ τὸν θάνατο; Θαυμάζεται πάλι, ἐπειδὴ ἔδωσε ζωὴ στὸ ναό του, καὶ δὲν τὸ κατορθώνει αὐτὸ ἀπὸ ἀδυναμία σωματικὴ, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ· γιατί «αὐτὸς εἶναι ἡ δύναμη»⁷⁶ τοῦ Πατέρα, «ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ»⁷⁷. Ζεῖ λοιπὸν πάντοτε· γιατί εἶναι ζωὴ. «Ὅτι ὅμως θὰ ζήσομε καὶ ἐμεῖς μαζί του, ἀφοῦ εἶχαμε τὴν ἴδια ἀδυναμία μ' ἐκεῖνον, ἐπειδὴ πεθαίναμε μέχρι τότε, ἔστω κι ἂν καὶ ἔχομε τώρα τίς ἐλπίδες τῆς αἰώνιας ζωῆς, πῶς μπορούμε ν' ἀμφιβάλομε; Γιατὶ ἀναβίωσε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ ἔγινε γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση ὁδὸς πρὸς τὴ ζωὴ. Γιατὶ ὀνομάσθηκε «πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκροὺς»⁷⁸, καὶ «ἀπαρχὴ τῶν νεκρῶν»⁷⁹.

55. «Τώρα ἡ ψυχὴ μου εἶναι ταραγμένη. Καὶ τί νὰ πῶ; Πατέρα, σῶσε με ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὥρα. Ἄλλὰ γι' αὐτὸ ἦρθα στὴν ὥρα αὐτὴ»⁸⁰. «Πατέρα, δόξασε τὸν Υἱό σου»⁸¹. Καὶ ἀλλοῦ· «Καὶ ἄρχισε νὰ στενοχωρεῖται καὶ νὰ ἀγωνιᾷ, καὶ τοὺς λέγει· Εἶναι ἡ ψυχὴ μου πάρα πολὺ λυπημένη, μέχρι θανάτου»⁸². Καὶ πάλι· «Κι ἀφοῦ ἔβγαλε δυνατὴ φωνὴ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· Πατέρα, στὰ χέρια σου παραδίδω τὸ Πνεῦμα μου»⁸³. «Ὅποιοι ἀκολουθοῦν τὴ διδασκαλία τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ προτιμοῦν νὰ εἶναι σύμφωνοι μὲ τίς γνώμες του, ἀντιδρώντας καὶ λέγοντας ὅτι εἶναι ἄψυχος καὶ ἄλογος ὁ ναὸς ποὺ ἐνώθηκε μὲ τὸν Λόγο, τί θὰ ἔλεγαν ἄραγε γι' αὐτὰ ποὺ ἔγραψαν οἱ ἅγιοι εὐαγγελιστὲς γιὰ τὸν Σωτῆρα ὅλων μας Χριστό; Γιατὶ ἡ θεία καὶ ὑπέριστα φῦση τοῦ Λόγου, ὅπως εἶναι εὐλόγο, εἶναι ἐντελῶς ἀνεπίδεκτη φόβου καὶ λύπης καὶ τῶν κατηγοριῶν γιὰ δειλία. Γιατὶ θὰ ἀρνηθεῖ παντελῶς ὅτι ἔνοιωσε αὐτὰ τὰ συναισθήματα καὶ δὲν θὰ ἀνεχθεῖ καθόλου τὰ δικά μας πάθη. Ἐξάλλου σῶμα ἄψυχο καὶ ἄλογο δὲν ἐπιδέχεται λύπη, ἀλλ' οὔτε καὶ θὰ καταλάβει τὰ θλιβερὰ ἢ θὰ προαισθανθεῖ φόβο ἀπὸ προσδοκώμενα νὰ συμβοῦν. Μπορεῖ ὅμως νὰ τὰ πάθει αὐτά, κατὰ τὴ γνώμη ὅλων, ὅπως νομίζω, ψυχὴ λογικὴ,

81. Ἰω. 17, 1.

82. Ματθ. 26, 37.

83. Λουκᾶ 23, 46.

μένη τῷ κῶ τά τε ἤδη παρόντα, καὶ πρὸς γε τούτοις τὰ συμβησόμε-
 να. Πῶς οὖν ἄρα φησὶν ὁ Ἐμμανουήλ, «Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετά-
 ρακται»; πῶς δὲ καὶ ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν; ἢ καὶ ποῖον
 ὄλως εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς παρέθετο Πνεῦμα, εἰ καὶ τῆς
 5 θεότητος τὸ χρῆμά ἐστιν ἀλλότριον, καὶ μηδὲ μόνης ἀψύχου σαρ-
 κός; Πρόδηλον οὖν, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, οὐκ
 ἄψυχόν τε καὶ ἄνουν σῶμα λαβών, ἐμψυχωμένον δὲ μᾶλλον ψυχῇ
 καὶ λογικῇ, καὶ τελείως ἐχούση κατὰ γε τὸν αὐτῇ πρόποντα λόγον.
 Καὶ ὥσπερ οἰκειοῦνται πάντα τὰ τοῦ ἰδίου σώματος, οὕτω καὶ τὰ
 10 τῆς ψυχῆς. Ἔδει γὰρ αὐτὸν διὰ παντὸς ὁρᾶσθαι πράγματος
 σαρκικοῦ καὶ ψυχικοῦ δι' ἡμᾶς γεγονότος. Ἐσμὲν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐκ
 ψυχῆς λογικῆς τε καὶ σώματος. Ὡσπερ δὲ οἰκονομικῶς συγκεχώ-
 ρηκε τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ καὶ παθεῖν ἔσθ' ὅτε τὰ ἴδια, οὕτω πάλιν καὶ τῇ
 ψυχῇ συνεχώρησε τὰ οἰκεῖα παθεῖν, καὶ τὸ τῆς κενώσεως μέτρον
 15 τετήρηκε πανταχοῦ, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν
 κτίσιν. Παρατίθεται δὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, τουτέ-
 στι τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῷ ψυχὴν, ἵνα ἡμᾶς καὶ διὰ τούτου πάλιν
 εὐεργετήσῃ. Πάλαι μὲν γὰρ ἀπαλλαττόμεναι τῶν σωμάτων ἐν τοῖς
 ὑπὸ χθόνα μυχοῖς αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ καταπέμποντο, πλη-
 20 ροῦσαι τὰ τοῦ θανάτου ταμιεῖα. Ἐπειδὴ δὲ Χριστὸς τὸ ἴδιον
 Πνεῦμα παρέθετο τῷ Πατρί, καὶ ταύτην ἡμῖν ἐνεκαίνισε τὴν ὁδόν.
 Βαδιούμεθα γὰρ οὐκ εἰς ἄδου ποθέν, ἐψόμεθα δὲ μᾶλλον, καὶ
 κατὰ τοῦτο αὐτῷ τῷ πιστῷ κτίστη τὰς ἑαυτῶν παρατιθέμενοι
 ψυχάς, ἐν ἐλπίσιν ἐσμὲν ἀγαθαῖς ἐγερεῖ γὰρ ἅπαντας ὁ Χριστός.
 25 ΝΣΤ. «Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν
 Πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, καὶ κεῖνος ζήσῃ δι' ἐμέ». Ἡδέως ἂν ἐπυ-
 θόμην τῶν εἰς δύο Χριστοὺς διοριζόντων τὸν ἕνα· Τίς δὴ ἄρα ἐστὶν
 ὁ ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ζῶν δι' αὐτόν,
 ὑπάρχων τε διὰ τοῦτο ζωοποιός; Εἰ μὲν οὖν γυμνός καὶ καθ'
 30 ἑαυτὸν ὁ ἐξ αὐτοῦ Λόγος, πῶς ἐσθίεται πρὸς ἡμῶν, ἵνα ζήσωμεν
 δι' αὐτόν; ἄσώματον γὰρ τῇ φύσει τὸ Θεῖον. Εἰ δὲ μόνον καὶ καθ'

πού ἔχει στό νοῦ της ὅσα εἶναι ἤδη παρόντα καί ἐκτός ἀπό αὐτά καί ὅσα πρόκειται νά συμβοῦν. Ἔρα λοιπόν πῶς λέγει ὁ Ἐμμανουήλ, «Τώρα ἡ ψυχὴ μου εἶναι ταραγμένη», καί πῶς ἄρχισε νά λυπᾶται καί νά ἀγωνιᾷ; Ποιό ἐπίσης Πνεῦμα ἐμπιστεύθηκε στά χέρια τοῦ Θεοῦ καί Πατέρα, ἄν καί τὸ πρᾶγμα εἶναι ξένο στή θεότητα καί ὄχι μόνο στήν ἀψυχη σάρκα; Εἶναι ὀλοφάνερο λοιπόν ὅτι ὁ Μονογενῆς ἔγινε ἄνθρωπος ὄχι παίρνοντας ἀψυχο καί ἄλογο σῶμα, ἀλλὰ ἐμψυχωμένο μέ ψυχὴ λογικὴ καί τέλεια ὅσον ἀφορᾷ τὸν λόγο πού τῆς πρέπει. Καί ὅπως κάνει δικές του ὅλες τὶς ιδιότητες τοῦ σώματός του, ἔτσι καί τὶς ιδιότητες ψυχῆς. Γιατί ἔπρεπε αὐτός νά φαίνεται μέ κάθε λειτουργία σωματικὴ καί ψυχικὴ πού ἔγινε γιὰ μᾶς. Γιατί καί ἐμεῖς ἀποτελούμαστε ἀπὸ ψυχὴ λογικὴ καί σῶμα. Καί ὅπως παραχώρησε κατ' οἰκονομία στή σάρκα του καί νά πάθει μερικὲς φορές τὰ ἴδια, ἔτσι πάλι παραχώρησε καί στήν ψυχὴ νά πάθει τὰ δικά της καί φύλαξε παντοῦ τὸ μέτρο τῆς ταπείνωσης, μολονότι ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του Θεός καί πάνω ἀπὸ ὅλη τὴ δημιουργία. Καί παραδίδει τὸ Πνεῦμα του στὸν Θεὸ καί Πατέρα, δηλαδή τὴν ψυχὴ πού ἐνώθηκε μαζί του, ὥστε καί μ' αὐτὸ πάλι νά μᾶς εὐεργετήσῃ. Γιατί ἀπὸ παλαιὰ οἱ ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τὰ σώματα στέλνονταν στοὺς ὑποχθόνιους κόλπους τοῦ ἄδη, γεμίζοντας τὰ ταμεῖα τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Χριστὸς παρέδωσε τὸ Πνεῦμα του στὸν Πατέρα, ἐγκαινίασε γιὰ μᾶς καί αὕτὴ τὴν ὁδὸ. Γιατί δὲν θὰ βαδίσουμε τώρα στὸν ἄδη, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἀκολουθήσομε ἐκεῖνον, καί ἀφοῦ ὅμοια μέ τὸν Χριστὸ παραθέσομε τὶς ψυχῆς μας σ' αὐτὸν τὸν πιστὸ Κτίστη, θὰ ἔχομε ἀγαθὲς ἐλπίδες· γιατί ὁ Χριστὸς θὰ μᾶς ἀναστήσῃ ὅλους.

56. «Ὅπως μέ ἀπέστειλε ὁ Πατέρας μου πού ζεῖ, καί ἐγὼ ζῶ χάρη στὸν Πατέρα μου, καί ὅποιος τρώει ἐμένα, θὰ ζήσει καί αὐτὸς χάρη σ' ἐμένα»⁸². Μὲ εὐχαρίστηση θὰ ρωτοῦσα νά μάθω ἀπὸ αὐτοὺς πού χωρίζουν σὲ δύο τὸν ἕνα Χριστό· Ποιὸς ἄραγε εἶναι αὐτὸς πού ἔστειλε ὁ Θεὸς καί Πατέρας καί πού ζεῖ χάρη σ' αὐτὸν καί πού γι' αὐτὸ εἶναι καί ζωοδότης; Ἄν λοιπόν εἶναι γυμνὸς καί μόνος του ὁ Λόγος πού προῆλθε ἀπὸ αὐτόν, πῶς τρώγεται ἀπὸ μᾶς, γιὰ νά ζήσομε χάρη σ' αὐτόν; Γιατί τὸ Θεῖο εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ἀσῶματο.

ἑαυτὸν ἄνθρωπον εἶναί φασι τὸν ἀπεσταλμένον, πῶς ἄρα ἐστὶ ζωο-
 ποιός, ὅτι ζῆ διὰ τὸν Πατέρα; Καίτοι πῶς οὐχ ἅπαντες οἱ ἐπὶ τῆς
 γῆς ἐν ζῶσίν ἐσμεν, ζωοποιούντος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμᾶς,
 εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, ὅτι «Ζῶμεν ἐν αὐτῷ καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν»;
 5 Ὅτε τοίνυν ζῶμεν ἅπαντες διὰ τὸν Πατέρα, πῶς δὴ μόνον τὸ ἐνὸς
 ἀνθρώπου σῶμα τὸ ποιοῦν ἐστὶ τοῦτο, καὶ οὐχὶ μᾶλλον τὴν αὐτὴν
 ἐνέργειαν ἔχει καὶ τὰ ἑτέρων, εἴπερ ἅπαντες, ὡς ἔφην, ἐσμέν τε καὶ
 ζῶμεν διὰ τὸν Πατέρα; Τί οὖν πρὸς ταῦτά φαμεν; Ἀπόστολος
 κερημάτικεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ πεφηνώς
 10 «Ἀπεστάλη γὰρ κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνά-
 βλεψιν». Ζῆ δὲ διὰ τὸν Πατέρα γεγέννηται γὰρ ἐκ ζῶντος Πατρὸς
 Ἐδει γάρ, ἔδει πάντῃ τε καὶ πάντως κατὰ φύσιν εἶναι ζωὴν τὸν ἐκ
 ζῶντός τε καὶ ζωῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπεφυκῶτα Υἱόν. Ἐπει-
 δὴ δὲ ἴδιον ἐποιήσατο τὸ σῶμα τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ληφθέν,
 15 ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτὸ καὶ μάλα εἰκότως σῶμα γὰρ ἐστὶ τῆς τὰ
 πάντα ζωογονούσης ζωῆς. Οὐκοῦν οὐ διαιρετέον εἰς υἱοὺς δύο τὸν
 ἓνα Υἱὸν καὶ Χριστὸν καὶ Κύριον. Εἴπερ ἐστὶν ὁ αὐτὸς ζωὴ μὲν ὡς
 ἐκ ζωῆς καὶ ζῶντος Πατρὸς, ζωοποιός δὲ καὶ διὰ τοῦ ἰδίου σώμα-
 τος, ὡς καθ' ἡμᾶς γεγονώς καὶ ἐνανθρωπήσας Θεός.

20 ΝΖ. «Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ
 Υἱῷ δέδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ
 κρίσιν ποιεῖν, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ». Τίνα δὴ τρόπον οἰηθείη
 τις ἂν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν τὸν Πατέρα; ἄρα γὰρ ἔξωθεν καὶ
 εἰσκεκομιμένην καὶ παρ' ἑτέρου δοθεῖσαν; Καίτοι πῶς οὐ λῆρον ἂν
 25 εἶη τοῦτό γε φρονεῖν ἢ λέγειν; ἔχει γὰρ οὐ μετρίαν ὁ λόγος τῆς
 ἀπορρήτου φύσεως τὴν κατάρρησιν. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐχ ἀπλοῦς
 ἔτι τὴν φύσιν ὁ τῶν ὄλων ἔσται Θεός, σύνθετος δὲ μᾶλλον, εἴπερ
 ἐστὶν ἕτερα παρ' αὐτὸν ἢ ἐν αὐτῷ ζωή. Εἶη δ' ἂν καὶ μείζων αὐτοῦ,
 καὶ ἐν ἀμείνοσιν ἀσυγκρίτως, ὁ ὡς οὐκ ἔχοντι δούς τὴν ζωὴν, εἴπερ
 30 ὄλως ἀλοίη λαβών. Ἄλλ' ἐστὶν, ὡς ἔφην, τῶν ἄγαν ἀπηχεστάτων

85. Πράξ. 17, 28.

86. Ἦσ. 61, 1.

Ἄν πάλι λένε ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος εἶναι μόνο καὶ καθεαυτὸν ἄνθρωπος, πῶς ἄρα εἶναι ζωοποιός, ἀφοῦ ζεῖ χάρις στὸν Πατέρα; Καὶ πῶς δὲν εἴμαστε ὅλοι οἱ ἐπίγειοι μεταξὺ τῶν ζωντανῶν μὲ τὸ νὰ μᾶς ζωοποιεῖ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, ἐφόσον εἶναι ἀλήθεια ὅτι «Μέσα σ' αὐτὸν ζοῦμε καὶ κινούμαστε καὶ ὑπάρχομε»⁸⁵; Ὅταν λοιπὸν χάρις στὸν Πατέρα ζοῦμε ὅλοι, τότε πῶς τὸ σῶμα τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου μόνο εἶναι ποὺ τὸ κάνει αὐτὸ καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια καὶ τῶν ἄλλων τὰ σώματα, ἂν ὅλοι, ὅπως εἶπα, ὑπάρχομε καὶ ζοῦμε χάρις στὸν Πατέρα; Τί θὰ ποῦμε λοιπὸν σ' αὐτὰ; Ἀπόστολος χρημάτισε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ φανερώθηκε μὲ μορφὴ ἀνθρώπου· γιατί λέγει· «Στάλθηκε γιὰ νὰ κηρύξει τὴν ἀπελευθέρωση στοὺς αἰχμαλώτους καὶ στοὺς τυφλοὺς τὴν ἀνάβλεψη»⁸⁶. Ζεῖ ὅμως χάρις στὸν Πατέρα· γιατί γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα ποὺ ζεῖ. Ἐπρεπε λοιπὸν, ἔπρεπε ὅπωςδήποτε μὲ κάθε τρόπο νὰ εἶναι ζωὴ ὁ Υἱὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ζωντανὸ καὶ ζωὴ Θεὸς καὶ Πατέρα. Ἐπειδὴ ὅμως ἔκανε δικό του τὸ σῶμα ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, τὸ ἔδειξε ζωοποιό, καὶ πολὺ εὐλογα· γιατί εἶναι σῶμα τῆς ζωῆς ποὺ ζωοποιεῖ τὰ πάντα. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ διαιροῦμε σὲ δύο υἱοὺς τὸν ἕνα Υἱὸ καὶ Χριστὸ καὶ Κύριο. Ἐφόσον εἶναι ὁ ἴδιος ζωὴ, ἐπειδὴ προῆλθε ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ τὸν ζώντα Πατέρα, εἶναι ἄρα καὶ ζωοποιός μὲ τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα, ἐπειδὴ ἔγινε ὁ Θεὸς σὰν καὶ ἐμᾶς καὶ ἐνανθρώπησε.

57. «Ὅπως λοιπὸν ὁ Πατέρας ἔχει ζωὴ μέσα του, ἔτσι ἔδωσε καὶ στὸν Υἱὸ νὰ ἔχει μέσα του ζωὴ· τοῦ ἔδωσε ἐπίσης ἐξουσία καὶ νὰ κρίνει, ἐπειδὴ εἶναι Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁸⁷. Μὲ ποιὸν λοιπὸν τρόπο θὰ θεωρήσει κανεὶς ὅτι ἔχει ὁ Πατέρας ζωὴ μέσα του; Ἄραγε ἀπὸ ἔξω καὶ ἔχει εἰσαχθεῖ καὶ δοθεῖ ἀπὸ ἄλλον; Καὶ πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνοησία νὰ τὸ σκέπτεται ἢ νὰ τὸ λέγει κανεὶς; Γιατί ὁ λόγος αὐτὸς δὲν ἀποτελεῖ μικρὴ βλασφημία ἐναντίον τῆς ἀπόρρητης φύσεως. Πρῶτον δηλαδὴ δὲν θὰ εἶναι ἀπλὸς στὴ φύση ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, ἀλλὰ θὰ εἶναι σύνθετος, ἂν εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὸν ἢ μέσα του ζωὴ. Θὰ εἶναι ἐπίσης μεγαλύτερος ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀσύγκριτα ἀνώτερος αὐτὸς ποὺ τοῦ ἔδωσε τὴν ζωὴ σὰ νὰ μὴν τὴν εἶχε ἐκεῖνος, ἂν βρεθεῖ νὰ τὴν ἔχει λάβει. Ἀλλά, ὅπως εἶπα, εἶναι καὶ ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπί-

87. Ἰω. 5, 28.

τὸ ὧδε τε ἔχειν οἶσθαι ταυτί, καὶ θύραθεν ἐννοεῖν εἰσκεκομισμένην ἔλεῖν τὴν ζωὴν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. Ἐχει τοίνυν ἐν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν οὐκ ἐπίκτητον ἢ εἰσκεκομμένως, φυσικῶς δὲ μᾶλλον ἐνυπάρχουσάν τε αὐτῷ καὶ οὐσιώδη καρπὸν. Οὕτω δέδωκεν ἔχειν καὶ
 5 τῷ Υἱῷ τὴν ζωὴν. Εἶτα πῶς ἂν δύναίτο λαβῶν ὁ Υἱός, οὐσιωδῶς ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν; Τουτί γάρ, οἶμαι, φαίη τις ἄν. Ἐχει τοίνυν, ὡς ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, ἐν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν, καθόνοεῖται Θεός, δέχεται δὲ μᾶλλον μετὰ τοῦ καὶ κρίνειν αὐτήν, καίτοι κριτῆς ὑπάρχων ὡς Θεός. Καὶ τίς ἂν εἴη τοῦ λαβεῖν ὁ τρόπος,
 10 διδάξει λέγων αὐτός, ὅτι «Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν». Οὐ γὰρ ἴδιον ἀνθρώπου τὸ δύνασθαι οἴκοθεν ἔχειν τὴν ζωὴν. Ἐπειδὴ δὲ ἴδιον γέγονε τοῦ ζῶντος Λόγου τὸ ἐνωθὲν αὐτῷ σῶμα, ταύτη τοι, καὶ μάλα εἰκότως, ὡς ἔχων αὐτοῦ τὴν ζωοποιὸν ἐνέργειαν, λαβεῖν λέγεται τὴν ζωὴν. Οἰκειοῦται δὲ πάλιν τὸ χρῆμα αὐτός, οὐ καὶ ἴδιον
 15 γέγονε σῶμα τὸ εἰληφός.

ᾠ Οτι κἂν Υἱὸς ἀνθρώπου λέγῃται ὁ Χριστός,
 ἀλλ' οὐδὲν ἥττον ἐστὶ Θεὸς ἀληθινός.

ΝΗ'. Αὐτός πού φησιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.
 «Ἐγὼ γὰρ ἐλθὼν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς
 20 γῆς». Φέρε δὴ πάλιν τὸν τῶν εἰρημένων βασανίζοντες νοῦν, ἐκεῖνο περιαθρήσωμεν, ποίαν ζητήσῃ πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπονοστήσας ἐξ οὐρανῶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός; Εἰ μὲν γὰρ πιστεύεσθαι πρὸς ἡμῶν ἐθέλει, ὅτι Θεὸς μὲν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Θεὸς ἀληθῶς, ἄνθρωπος δὲ μᾶλλον, οὐδὲν ἔχων τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπέκει-
 25 να, πῶς ἂν ἐνδοιᾷσειέ τις, ὅτι τὴν τοιάνδε διάληψιν, ἤγουν πίστιν τε καὶ δόξαν, οὐ παρ' ἡμῖν εὐρήσει μᾶλλον, ἀλλὰ παρ' Ἑλλησὶ τε καὶ Ἰουδαίοις; Εἰδωλολάτραι μὲν γὰρ καὶ οἱ τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίστην λατρεύοντες σταυρὸν ἀκούοντες, ὃν ὑπέμεινε δι' ἡμᾶς, καὶ προσέτι τὸν θάνατον, γελῶσιν οἱ δεῖλαιοι κἂν εἴ τις αὐτὸν
 30 ὀνομάζει Θεόν, ἀναπηδῶσιν εὐθὺς ἀνθρωπολατρείαν εἶναι τὸ

θανά τὸ νὰ νομίζει κανεὶς ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ἔλαβε καὶ ἔχει τὴ ζωὴ σὰν ἐπέισακτη. Ἔχει λοιπὸν μέσα τοῦ τὴ ζωὴ ὄχι ἐπικτητὴ ἢ εἰσαγόμενῃ, ἀλλὰ ὑπάρχει μέσα τοῦ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ καὶ εἶναι καρπὸς τῆς οὐσίας τοῦ. Ἔτσι ἔδωσε καὶ στὸν Υἱὸ νὰ ἔχει τὴ ζωὴ. Καὶ πῶς τότε θὰ μπορούσε, ἀφοῦ ἔλαβε τὴ ζωὴ ὁ Υἱός, νὰ τὴν ἔχει στὴν οὐσία τοῦ; Γιατὶ αὐτό, νομίζω, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς. Ἔχει λοιπὸν τὴ ζωὴ, ἐπειδὴ κατὰ φύση προέρχεται ἀπὸ αὐτόν, ἀφοῦ νοεῖται Θεός, καὶ μᾶλλον δέχεται αὐτὴν μαζὶ μὲ τὴν ἐξουσία νὰ κρίνει, μολονότι εἶναι κριτὴς ὡς Θεός. Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ τρόπος πού τὴν ἔλαβε, θὰ τὸ δείξει ὁ ἴδιος λέγοντας· «Εἶναι Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Γιατὶ δὲν εἶναι γνῶρισμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ μπορεῖ νὰ ἔχει τὴ ζωὴ ἀπὸ τὸν ἑαυτό τοῦ. «Ἐπειδὴ ὅμως ἔγινε σῶμα τοῦ ζωντανοῦ Λόγου, τὸ ἐνωμένο μ' αὐτόν σῶμα, γι' αὐτό, καὶ πολὺ εὐλογοῦν, ἐπειδὴ ἔχει τὴ ζωοποιὸ ἐνέργεια αὐτοῦ, λέγεται ὅτι ἔλαβε τὴ ζωὴ. Καὶ κάνει πάλι δικό τοῦ τὸ πρᾶγμα αὐτός, τοῦ ὁποίου καὶ ἔγινε δικό τοῦ τὸ σῶμα πού ἔλαβε.

Ἔτσι, ἂν καὶ λέγεται ὁ Χριστὸς Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὅμως δὲν εἶναι καθόλου λιγώτερο Θεὸς ἀληθινός.

58. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει κάπου· «Ἄραγε ὅταν ἔρθει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ βρεῖ τὴν πίστη πάνω στὴ γῆ;»⁸⁸. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἅς ἐρευνήσουμε πάλι τὸ νόημα ὅσων εἶπαμε καὶ ἅς ἐξετάσουμε ἐκεῖνο, ποιά πίστη θὰ ζητήσῃ ἐπάνω στὴ γῆ ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς; Γιατὶ, ἂν αὐτό πού θέλει εἶναι νὰ πιστεύεται ἀπὸ ἡμᾶς ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός, οὔτε εἶναι Θεὸς ἀληθινά, ἀλλ' εἶναι ἀνθρώπος, καὶ δὲν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἡμᾶς, πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἀμφιβάλλει κανεὶς, ὅτι τὴν ἀντίληψη αὐτὴ, δηλαδή τὴν πίστη καὶ γνώμη, δὲν θὰ τὴ συναντήσῃ σ' ἡμᾶς, ἀλλὰ στοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ἰουδαίους; Γιατὶ οἱ εἰδωλολάτρεις καὶ ὅσοι λατρεύουν τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν Κτίστη, ὅταν ἀκοῦν γιὰ τὸν σταυρὸ πού ὑπέμεινε γιὰ χάρη μας καὶ ἀκόμα καὶ γιὰ τὸ θάνατό τοῦ, γελοῦν οἱ δυστυχεῖς. Κι ἂν κάποιος τὸν ὀνομάζει Θεό, ἀναπηδοῦν ἀμέσως ἀπὸ τὴ θέση τους, χαρακτηρίζοντας

χρῆμα διοριζόμενοι. Οἷ γε μὴν ἐκ περιτομῆς κατεφύοντο τοῦ
 Σωτῆρος, λέγοντες ἐναργῶς «Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε,
 ἀλλὰ περὶ βλασφημίας· ὅτι σύ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς ἑαυτὸν
 Θεόν». Ὅτι τοίνυν οὐ τὴν παρὰ γε τοῖς πλανωμένοις πίστιν ἐπι-
 5 ζητεῖ, τὴν παρ' ἡμῖν δὲ μᾶλλον τοῖς ὀρθὰ φρονεῖν εἰωθόσι, πᾶσά
 πως ἀνάγκη διανενευκότας εἰς ἀλήθειαν ὁμολογεῖν, ὅτι Θεὸς
 κατὰ φύσιν ὁ καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου δι' ἡμᾶς γεγονώς, ἵνα μὴ τοῖς
 τῶν πλανωμένων ἐγκλήμασιν ἑαυτοὺς ἐνιέντες, λάθωμεν τὰ ἴσα
 φρονεῖν ἠρημένοι, καὶ μικρὰ δοξάζοντες περὶ Χριστοῦ, καθάπερ
 10 ἀμέλει κάκεῖνοι.

ΝΘ. Φησὶ πού Χριστός «Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα,
 ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν ἔδωκε τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν,
 καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα». Καὶ πάλιν, ὅπερ ἐλέγομεν ἀρτίως
 «Ὅσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ
 15 Υἱῷ ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν
 ποιεῖν, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί». Ψάλλει δέ πού καὶ ὁ μακάριος
 Δαυῖδ· «Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστί». Γέγραφε δὲ καὶ ὁ αὐτοῦ μαθη-
 τῆς «Εἷς ἐστὶν ὁ νομοθέτης καὶ κριτὴς». Οὐκοῦν πρόποι ἂν οὐχ
 ἑτέρῳ τινὶ τῶν ὄντων τὸ κρίνειν, πλὴν ὅτι μόνῳ τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ.
 20 Πῶς οὖν ἔδωκεν αὐτὸ τῷ Υἱῷ ἀνθρώπου; Εἰ μὲν οὖν ὡς ἐνὶ τῶν
 καθ' ἡμᾶς, πῶς ἀληθεύσει λέγων, «Τὴν δόξαν μου οὐχ ἑτέρῳ
 δώσω»; Θεοῦ γὰρ δόξα τὸ εἶναι κριτὴν. Εἰ δὲ δούς αὐτῷ τῷ Υἱῷ
 οὐκ ἔξω γέγονε τοῦ κρίνειν αὐτὸς διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας
 ἐστὶ δὲ ὁ λαβὼν Υἱὸς ἀνθρώπου· πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὅτι
 25 Θεὸς μὲν ἐστὶν ὁ Λόγος διὰ τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀπόρρητον γέν-
 νησιν, ὁ αὐτὸς δὲ καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου διὰ τὸ ἠνῶσθαι σαρκὶ καὶ
 καθ' ἡμᾶς ὑπομεῖναι γέννησιν ἐκ γυναικός;

Ὅταν οὖν λέγῃ πρὸς Ἰουδαίους, «Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι
 ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα;» καὶ πάλιν· «Καὶ

89. Ἱω. 10, 33.

91. Ἱω. 5, 26-27.

90. Ἱω. 5, 22-23.

92. Ψαλμ. 49, 6.

τὸ πράγμα ἀνθρωπολατρεία. Ὅσοι πάλι ἀνήκαν στὴν περιτομὴ ὁρ-
μοῦσαν ἐναντίον τοῦ Σωτήρα λέγοντας ἀπερίφραστα· «Δὲν σὲ λι-
θοβολοῦμε γιὰ καλὸ ἔργο, ἀλλὰ γιὰ βλασφημία· γιατί ἐσύ, ἐνῶ εἶσαι
ἄνθρωπος, κάνεις τὸν ἑαυτό σου Θεό»⁸⁹. Ὅτι λοιπὸν δὲν θέλει τὴν
πίστη αὐτῶν ποὺ πλανῶνται, ἀλλὰ τὴν πίστη ποὺ ἔχομε ἐμεῖς ποὺ
πιστεύομε συνήθως ὀρθά, εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη κλίνοντας στὴν
ἀλήθεια, νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι, ἐνῶ εἶναι Θεὸς ὡς πρὸς τὴ φύση, ἔγινε
γιὰ χάρη μας καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ, περιβάλ-
λοντας τὸν ἑαυτό μας μὲ τίς κατηγορίες τῶν πλανημένων, νὰ μᾶς
διαφύγει ὅτι θελήσαμε νὰ πιστεύομε τὰ ἴδια, καὶ ἔχομε ταπεινὴ
γνώμη γιὰ τὸν Χριστό, ὅπως ἀκριβῶς βέβαια καὶ ἐκεῖνοι.

59. Ὁ Χριστὸς λέγει κάπου· «Οὔτε βέβαια ὁ Πατέρας κρίνει
κανέναν, ἀλλὰ ὅλη τὴν κρίση τὴν παρέδωσε στὸν Υἱό, ὥστε ὅλοι νὰ
τιμοῦν τὸν Υἱό, ὅπως τιμοῦν τὸν Πατέρα»⁹⁰. Καὶ πάλι αὐτὸ ποὺ
λέγαμε πρὶν ἀπὸ λίγο· «Ὅπως ὁ Πατέρας ἔχει μέσα του ζωὴ, ἔτσι
ἔδωσε καὶ στὸν Υἱὸ νὰ ἔχει μέσα του ζωὴ. Καὶ τοῦ ἔδωσε ἐξουσία
καὶ νὰ κάνει τὴν κρίση, ἐπειδὴ εἶναι Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁹¹. Καὶ ὁ
μακάριος Δαβὶδ ψάλλει κάπου· «Ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κριτὴς»⁹². Ἐγρα-
ψε ἐπίσης καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ· «Ἐνας εἶναι ὁ νομοθέτης καὶ
κριτὴς»⁹³. Ἄρα λοιπὸν ἡ κρίση πρέπει ὄχι σὲ κάποιον ἄλλο ἀπὸ τὰ
ὄντα, ἀλλὰ μονάχα στὸν Θεὸ τῶν ὅλων. Πῶς λοιπὸν ἔδωσε αὐτὸ τὸ
ἔργο στὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου; Ἄν τὸ ἔδωσε σὰν πρὸς ἕναν ἀπὸ
ἐμᾶς, πῶς ἀληθεύει λέγοντας, «Τῆ δόξα μου δὲν θὰ τὴ δώσω σὲ
ἄλλον»⁹⁴; Γιατὶ τοῦ Θεοῦ δόξα εἶναι τὸ νὰ εἶναι κριτὴς. Ἄν ὅμως
δίνοντας αὐτὴν στὸν Υἱὸ του δὲν ἔμεινε ὁ ἴδιος ἔξω ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς
κρίσεως ἐξαιτίας τῆς ταυτότητάς τῆς οὐσίας, καὶ αὐτὸς ποὺ τὴν
ἔλαβε εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, πῶς δὲν εἶναι φανερὸ σὲ ὅλους ὅτι
εἶναι βέβαια Θεὸς ὁ Λόγος λόγῳ τῆς ἀνέκφραστης γέννησός του
ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ὁ ἴδιος ὅμως εἶναι καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,
ἐπειδὴ ἐνώθηκε μὲ τὴ σὰρκα καὶ ὑπέμεινε ὅμοια μ' ἐμᾶς γέννηση
ἀπὸ γυναίκα;

Ὅταν λοιπὸν λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, «Τί ζητεῖτε νὰ θανα-
τώσετε ἐμένα, ἕναν ἄνθρωπο ποὺ σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια;»,⁹⁵ καὶ πάλι,

93. Ἰακ. 4, 12.

94. Ἦσ. 48, 11.

95. Ἰω. 8, 40.

οὐδείς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
 βὰς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»· καὶ πάλιν «Καὶ καθὼς Μωϋσῆς ὑψω-
 σε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀν-
 θρώπου». Ἦ ὅταν λέγῃ περὶ ἑαυτοῦ· «Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀν-
 5 θρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων
 ἀγγέλων», καὶ πάλιν «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν
 Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου»; ἢ καὶ ἀπαξαιπλῶς, ὡσάκις ἂν ἄνθρωπος ὀνο-
 μάζεται παρὰ τῆ θεοπνεύστῃ Γραφῇ, οὐκ ἰδίᾳ καὶ ἀνὰ μέρος
 ἄνθρωπον εἶναί φαμεν, ἀποδιαιρουῦντες αὐτοῦ τὸν ἐκ Θεοῦ Πα-
 10 τρὸς Λόγον, πιστεύομεν δὲ μᾶλλον ὅτι καὶ Θεὸς ἐστὶν ἀληθινός,
 γέγονε δὲ καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς μετὰ τοῦ μεῖ-
 ναι Θεός, καὶ εἷς ἐστὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· Ἄσεβές δὲ λίαν τὸ
 διορίζειν εἰς δύο υἱούς καὶ δύο Χριστούς, μετὰ τὴν ἀδιάσπαστον
 ἔνωσιν, ἢ καὶ νοῦ καὶ λόγου παντὸς ἐπέκεινά τέ ἐστι καὶ ἀνωτάτω.
 15 Καὶ ἦν μὲν ἴσως οὐ δυσχερὲς ἄγαν τοῖς ἐθέλουσι βασανίζειν
 ἅπαντα τὰ περὶ Χριστοῦ γεγραμμένα, καὶ πλειόνων ἐννοιῶν ποιή-
 σασθαι τὴν παράθεσιν· ἀλλ' ἴσμεν τὸ γεγραμμένον «Δίδου σοφῶ
 ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται». Ποδηγήσει γὰρ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς
 διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰς θεοφιλεστάτας ὑμῶν ἀκοὰς εἰς γε τὸ
 20 δύνασθαι ὀρθῶς νοεῖν. Εὐρὼν γὰρ οὕτω Χριστὸς ἐν ὑμῖν τὴν
 πίστιν ἀκλινῆ καὶ ἀδέβηλον, στεφανῶσει πλουσίως τοῖς ἄνωθεν
 ἀγαθοῖς καὶ παμμακαρίους ἀποφανεῖ. Πᾶσα γὰρ ἡμῶν ἐλπίς ἐν
 Χριστῶ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

«Καὶ κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, παρὰ μόνο ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πού κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ»⁹⁶. καὶ ἄλλοῦ πάλι· «Καὶ ὅπως ὁ Μωυσῆς ὑψωσε τὸ φίδι στὴν ἔρημο, ἔτσι πρέπει νὰ ὑψωθεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁹⁷. ἢ ὅταν λέγει γιὰ τὸν ἑαυτό του· «Γιατὶ πρόκειται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔρθει μὲ τὴ δόξα τοῦ Πατέρα του, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους»⁹⁸. καὶ πάλι· «Ποιὸς λένε οἱ ἄνθρωποι ὅτι εἶμαι ἐγὼ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»⁹⁹, ἢ γενικά, κάθε φορά πού ὀνομάζεται ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή, δὲν λέμε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος χωριστὰ καὶ αὐτὸς μόνος, ξεχωρίζοντας ἀπὸ αὐτὸν τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ Πατέρα, ἀλλὰ μᾶλλον πιστεύουμε ὅτι εἶναι καὶ Θεὸς ἀληθινός, καὶ ὅτι κατ' οἰκονομία ἔγινε γιὰ χάρη μας Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, μένοντας ὅμως καὶ Θεός, καὶ εἶναι ἓνας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Γιατὶ εἶναι μεγάλη ἀσέβεια νὰ τὸν χωρίζουμε σὲ δύο υἱοὺς καὶ δύο Χριστοὺς ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀδιάσπαστη ἔνωση πού εἶναι πέρα καὶ ψηλότερα ἀπὸ κάθε νοῦ καὶ λόγο. Καὶ ἴσως εἶναι ὄχι καὶ πολὺ δύσκολο γιὰ ὅσους θέλουν νὰ ἐξετάζουν βασανιστικὰ ὅλα ὅσα ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὸν Χριστὸ νὰ παραθέσουμε περισσότερες σκέψεις, γνωρίζουμε ὅμως αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Δῶσε εὐκαιρία στὸ σοφόν, καὶ θὰ γίνῃ σοφώτερος»¹⁰⁰. Γιατὶ θὰ ὀδηγήσει ὁ Θεὸς τῶν ὅλων μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὶς εὐσεβεῖς διανοιές σας στὸ νὰ μποροῦν νὰ σκέπτονται ὀρθὰ. Ἐάν λοιπὸν βρεῖ ὁ Χριστὸς ἔτσι μέσα σας τὴν πίστη σταθερὴ καὶ γνήσια, θὰ σᾶς ἀμείψει πλούσια μὲ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ καὶ θὰ σᾶς ἀναδείξει παμμακάριες. Γιατὶ κάθε ἐλπίδα μας τὴν ἔχομε στὸν Χριστό, μέσω τοῦ ὁποῖου καὶ μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο στὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα μαζὶ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

96. Ἰω. 3, 13.

99. Ματθ. 16, 13.

97. Ἰω. 3, 14.

100. Παροιμ. 9, 9.

98. Ματθ. 16, 27.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ
ΕΞ ΑΠΟΛΕΣΘΕΝΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Ἐκ τοῦ λόγου, οὗ ἡ ἐπιγραφή·

Ἀπόδειξις διὰ τῶν ἀρχῆθεν γεγεννημένων θείων
χρησμῶν τοῖς θεσπεσίοις πατριάρχαις περὶ τῆς ἀμεί-
ψεως καὶ μεταθέσεως τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν.

5 Περὶ τῆς μετονομασίας τοῦ Ἄβραμ εἰς Ἀβραάμ.

Ἡ τοῦ Ἀβραάμ ἀντωνομασία κατείληπται σημαίνουσα τὸν
τριαδικὸν ἀριθμὸν τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων· ἐπεὶ γὰρ Ἄβραμ
ὠνομάσθη ὁ θεσπέσιος πατριάρχης, Ἀβραάμ ἀντωνομάσθη θεό-
θεν. Εἰ μὲν τις ἔλοιτο διερμηνεῦσαι τουτί, τοῦ ὀνόματος τὸ προκα-
10 ταρκτικὸν στοιχεῖον τὸ α ἄγων μετὰ τοῦ συνημμένου καὶ συμπελά-
ζοντος αὐτῶ, τοῦ β φημι, πάντως εὐρήσει καθ' ὑπερβιδασμὸν τοῦ
μετὰ τὸ ῥ α, σημαῖνον Πατὴρ· τὸ γὰρ ἀβᾶ, πατὴρ ἐρμηνεύεται
δήπουθεν. Εἰ δέ γε πάλιν διηρημένως τὸ δεύτερον τῆ θέσει
στοιχεῖον, λέγω δὴ τὸ β, μετὰ τοῦ συνημμένου καὶ συμπελάζοντος
15 αὐτῶ ῥ, διασαφῆσαι θελήσει, πάλιν εὐρήσει καθ' ὑπερβιδασμὸν
ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ α, σημαῖνον Υἱός· τὸ γὰρ βᾶρ, υἱὸς ἐρμηνεύε-
ται δήπουθεν. Εἰ δὲ τὸ τελικὸν στοιχεῖον, λέγω δὴ τὸ μ, μετὰ τοῦ
συνημμένου καὶ συμπελάζοντος αὐτῶ προσαναγνῶναι καὶ δια-
σαφῆσαι βουληθεῖη, πάλιν ἀνθυποστρόφως εὐρήσει κατὰ σύλλη-
20 ψιν τοῦ αὐτοῦ ῥ, σημαῖνον ὕψιστος· ἐρμηνεύεται γὰρ δηλονότι τὸ
μάρ, ὕψιστος ὅπερ τοῦ παναγίου Πνεύματος αἰνίττεται τὴν ὑπό-
στασιν· Θεὸν αὐτὸν πεφυκέναι καὶ εἶναι περιφραστικῶς ἡμᾶς
διδασκούσης τῆς λέξεως· οὐδὲν γὰρ ἕτερον ὁ ὕψιστος πέφυκεν,

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΑΠΟΛΕΣΘΕΝΤΑ ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Ἐκ τῶν λόγων ἐπιγραφῆς·

Ἐκδείξει μὲς τῶν θείων προαγγελίων ποῦ δόθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῖς θείοις πατριάρχες γιὰ τὴν ἀλλαγὴν καὶ μεταβολὴν τῆς πίστεως τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν.

Περὶ τῆς μετονομασίας τοῦ Ἰαβραμ σὲ Ἰαβραάμ.

Ἡ μετονομασία τοῦ Ἰαβραάμ ἐγένετο κατανοητὸ ὅτι σημαίνει τὸν τριαδικὸν ἀριθμὸν τῶν θείων ὑποστάσεων. Ὁ θεὸς δηλαδὴ πατριάρχης εἶχε τὸ ὄνομα Ἰαβραμ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν μετονομάσθηκε σὲ Ἰαβραάμ. Ἐὰν λοιπὸν θελήσει κάποιος νὰ ἐρμηνεύσει τὴν ἀλλαγὴν βάζοντας τὸ ἀχικὸν στοιχεῖον αὐτὸ ἐνωμένον μαζί του καὶ γειτονικὸν, ἐννοῶ τὸ β, θὰ βρεῖ ὅπωςδήποτε μὲ ὑπέρβαση τοῦ ρ νὰ σημαίνεται τὸ Πατήρ. Γιατὶ τὸ “ἰβᾶ” ἐρμηνεύεται ἀσφαλῶς “πατέρας”. Ἐὰν πάλι θελήσει νὰ διασαφήσει χωριστὰ τὸ δεύτερον στὴ θέσιν στοιχεῖον, ἐννοῶ τὸ β, μὲ τὸ ἐνωμένον μαζί του καὶ γειτονικὸν ρ, θὰ βρεῖ πάλι μὲ παρέμβαση ἐπίσης τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ὅτι σημαίνει Υἱός· γιατί τὸ “βᾶρ” ἐρμηνεύεται υἱός. Καὶ ἂν τὸ τελικὸν στοιχεῖον, δηλαδὴ τὸ μ, μὲ τὸ ἐνωμένον μαζί του γειτονικὸν θελήσει νὰ τὸ διαβάσει κάποιος μαζί καὶ νὰ τὰ διασαφήσει πάλι ἀντίστροφα, θὰ βρεῖ, παίροντας μαζί τὸ ρ, ὅτι σημαίνει Ὑψιστος· γιατί τὸ “μᾶρ” σημαίνει ὕψιστος, ποῦ ὑπαινίσσεται τὴν ὑπόστασιν τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ἡ λέξις λοιπὸν μᾶς διδάσκει περιφραστικὰ τὸν ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ ὁ Ὑψιστος, παρὰ ὅπως δὴ-

ἀλλ' ἢ πάντως κατὰ φύσιν Θεός. Ταύτης οὖν ὑπὸ Θεοῦ τῷ πα-
 τριάρχῃ δοθείσης ἀντωνομασίας, εὔρηται σαφῶς προγεγραμμέ-
 νον τε καὶ προδηλωμένον καὶ τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπορρητό-
 τατον καὶ μυστικώτατον δόγμα, σαφῶς ἐξ ὀνόματος Πατέρα καὶ
 5 Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἐμφανούσης καὶ σημαινούσης καὶ μυστα-
 γωγούσης τῆς τοῦ Ἀβραάμ προσηγορίας, κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ
 καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπὶ τῆς θεολογίας ἀριδηλοτάτην ὀνομασίαν
 καὶ ἀπαρίθμητον καὶ παράδοσιν.

Ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ λόγῳ αὐτοῦ·

10 Πρὸς τοὺς τολμῶντας λέγειν, μὴ δεῖν ὑπὲρ τῶν ἐν
 πίστει κεκοιμημένων προσφέρειν, οὗ ἢ ἀρχή·
 «Οἱ τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἀπευθύνοντες».

Λέγομεν τοίνυν ἀνεξικάκως αὐτοῖς· Φρονήσατε περὶ τοῦ
 Κυρίου. Παύσασθε τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι τὴν οὕτω θρασεῖαν
 15 καὶ ψευδηγόρον ἀντεξάγοντες γλῶτταν. Παύσασθε τοῖς τῆς
 Ἐκκλησίας ἔθεσιν ἐπιτιμῶντες ἀβούλως. Μὴ γὰρ δὴ χρῆναί,
 φασιν, ἐπ' αὐτῶν ἡμᾶς ἰέντας τῶν μνημάτων, τὰς ὑπὲρ γε τῶν
 κεκοιμημένων ποιεῖσθαι λιτάς, προσκομίζειν τε, καὶ μεγάλα
 ἐμφρόνως οἴονεῖ παρόντι Χριστῷ διὰ τῆς ἁγίας καὶ μυστικῆς
 20 θυσίας. Καὶ μετ' ὀλίγα· «Τί γοῦν ἐστὶ τὸ ἄτοπον καὶ σωματικῶς
 παρόντα Χριστὸν τὰς ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων δέχεσθαι
 λιτάς; Εἰ μὲν γὰρ ἐστὶν ἀνωφελές καὶ εἰκαῖον ὄντως, ἢ καὶ ἀκαλλές
 ἑτέρως τὸ προσφορᾶς αὐτοὺς ἀξιουῖσθαι τῆς παρ' ἡμῶν, μηδὲ ἐν
 ἀπλαῖς τοῦτο γινέσθω προσευχαῖς. Τότε δὴ, τότε καθαριζέτω τις,
 25 εἰ βούλοιτο, τῆς ἐπ' αὐτοῖς τελουμένης θυσίας τὸ περιττόν. Εἰ δὲ
 τὸν τῆς ἀγάπης καταθρασύνεται νόμον τὸ δι' οὐδενὸς τοὺς ἐκεί-
 νων λόγους, καὶ τό γε ποιεῖσθαι εἰς ἅπαν ἔᾶν καταπνίγεσθαι,
 λίθους σκληροὺς καὶ ἀφιλοικτίρμονας, ἀναμφιλόγως ἀποδεικνύ-
 ουσιν. Τί τὸ κωλύον ἐστὶ τῆς ὑπὲρ αὐτῶν προσευχαῖς συνανακομί-

ποτε Θεός ἀπὸ τῆ φύση του. Ἐφοῦ λοιπὸν ἔγινε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸν πατριάρχη αὐτὴ ἢ μετονομασία, βρίσκεται μὲ σαφήνεια προγεγραμμένο καὶ προδηλωμένο τὸ ἀπόλυτα ἀνέκφραστο καὶ μυστικὸ δόγμα γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα, φανερώνοντας καὶ σημαίνοντας καὶ μυσταγωγώντας μὲ σαφήνεια ἢ ὀνομασία τοῦ Ἀβραάμ τὰ ὀνόματα, Πατέρας, Υἱὸς καὶ ἅγιο Πνεῦμα, σύμφωνα μὲ τὴν εὐκρινέστατη ὀνομασία καὶ ἀπαρίθμηση καὶ παράδοση τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτήρα μας γιὰ τὴ θεότητα.

Ἐκ τὸν λόγο του ποὺ ἐπιγράφεται.

Πρὸς ἐκείνους ποὺ τολμοῦν νὰ λένε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κάνομε προσφορὲς σὲ ὅσους ἔχουν κοιμηθεῖ μὲ πίστη, τοῦ ὁποίου ἢ ἀρχὴ εἶναι·

«Ὅσοι κατευθύνουν τὸν ὀφθαλμὸ τῆς διάνοιάς τους».

Λέμε λοιπὸν σ' αὐτοὺς χωρὶς κακία· Σκεφθεῖτε μὲ φρόνηση γιὰ τὸν Κύριο. Σταματῆστε νὰ ἐξαπολύετε τέτοια θρασεῖα καὶ ψευδο-λόγο γλώσσα ἐναντίον τῶν δογμάτων τῆς ἀλήθειας. Παύσετε νὰ ψέγετε ἀπερίσκεπτα τὶς συνήθειες τῆς Ἐκκλησίας. Γιατὶ λένε, δὲν πρέπει νὰ πηγαίνομε στὰ μνήματα καὶ νὰ προσευχόμεσθε γιὰ τοὺς νεκροὺς καὶ νὰ κάνομε προσφορὲς, καὶ μάλιστα μεγάλες, μὲ τὴ σκέψη σὰ νὰ εἶναι παρὼν ὁ Χριστὸς στὴν ἁγία καὶ μυστικὴ θυσία. Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγα· Ποιὸ εἶναι τὸ παράλογο νὰ εἶναι παρὼν καὶ σωματικὰ ὁ Χριστὸς, γιὰ νὰ δέχεται τὶς προσευχὲς ποὺ γίνονται γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔχουν κοιμηθεῖ μὲ πίστη; Γιατὶ, ἂν εἶναι ἀνώφελο καὶ πραγματικὰ ἄσκοπο ἢ καὶ ἀλλιῶς ἀνάρμοστο, ν' ἀξιῶνται προσφορὰ ἐκ μέρους μας, αὐτὸ νὰ μὴ γίνεται οὔτε στὶς συνηθισμένες ἀπλὲς προσευχὲς μας. Τότε λοιπὸν, τότε ἂς καθαρίζει κανεὶς, ἂν θέλει, τὰ περιττὰ τῆς θυσίας ποὺ γίνεται γι' αὐτοὺς. Ἐὰν ὅμως περιφρονεῖ τὸν νόμο τῆς ἀγάπης μὲ τὸ νὰ μὴν ὑπολογίζει καθόλου τοὺς λόγους ἐκείνων, καὶ μὲ τὸ νὰ τοὺς ἀφήνει νὰ καταπνίγονται ἐντελῶς, τοὺς ἀποδεικνύουν ἀναντίρρητα λίθους σκληροὺς καὶ ἄσπλαχνους. Ποιὸ εἶναι τὸ ἐμπόδιο στὶς προσευχὲς γι' αὐτοὺς νὰ φέρουν μαζί καὶ τὶς προσφορὲς τῆς θυσίας καὶ αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ τὸ

ξεσθαι τὴν θυσίαν, καὶ τοὺς τοῦτο δοῶν ἡρημένους ταῖς προσφερο-
 μέναις ἐπικουρίαις τὰς ἐκείνων ψυχὰς ὠφελεῖν ἐπείγεσθαι;

Καὶ πάλιν Ὅταν τοίνυν προσφέρωμεν τῷ Θεῷ τὰς ὑπὲρ τῶν
 κατοικομένων θυσίας, καὶ προσευχάς, αἰτιάσθω μηδεὶς. Εἰς τρό-
 5 πον εὐχῆς τὸ πανάριστον ἐπ' αὐτοῖς ποιῆσθαι σπουδάζομεν, δι' οὗ
 γένοιτ' ἂν ἐτομιότερος εἰς τὸ ἔλεειν ὁ Πατήρ. Καταργεῖται δὲ καὶ
 αὐτὸς ὁ θάνατος. Καὶ πάλιν Ὅταν γὰρ κἂν εἰ τῶν ἀπὸ γῆς σωμά-
 των ἔξω γεγόνασιν αἱ τῶν τεθνεώτων ψυχαί, ἀλλ' ἐν ζῶσιν ἔτι λογί-
 ζονται παρὰ τῷ Θεῷ, τίς ὁ φάναι παραιτούμενος; Καὶ μετ' ὀλίγα
 10 Ἐννοιῶν ἄρα σοφῶν τε καὶ ἀγαθῶν οὐ μετρίως ἡμαρτηκότας
 κατίδοι τις ἂν τοὺς ἀποστερεῖν ἐθέλοντας τοὺς κεκοιμημένους καὶ
 θυσίας τῆς μυστικῆς, καὶ τῆς ἄνωθεν ἡμερότητας Ζῶσι γάρ, ὡς
 ἔφην, τό γε ἐν εἰκόνι Θεοῦ ὥσπερ οὐδέπω ζήσιν μέλλοντες, καὶ
 αὐτῷ δὲ συνόντες Χριστῷ. Καὶ μετ' ὀλίγα, τὴν τοῦ Ἰωβ ὑπὲρ τῶν
 15 τέκνων παραθέμενος θυσίαν φησὶ γάρ, ὅτι Ἀπέστειλλεν Ἰωβ, καὶ
 ἐκαθάριζεν αὐτοὺς ἀνιστάμενος τῷ πρωί, καὶ προσφέρων ὑπὲρ
 αὐτῶν θυσίας κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, καὶ ἐπιφέρει λέγων. Οὐκ-
 οὐν οὐκ ἀπόβλητον παρὰ Θεῷ τὸ θύειν ὑπὲρ ἑτέρων, οὐδὲ δοῶν
 ἐφήσιν ἀνεγκλήτως. Ἐπαινεῖ γοῦν, ὡς οὐχ ὑπάρχον ἀνωφελές.

20 Εἶτα πάλιν τὴν ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ παρα-
 λύτου, καὶ τῶν χαλασάντων αὐτὸν διὰ τῶν κεράμιων ἐξηγησάμενος
 ἱστορίαν τε καὶ θαυματουργίαν, ἐπιφέρει, καὶ φησιν Οὐκ ἀθαύμα-
 στον ἠφίει ὁ Χριστὸς τῶν προσκομισάντων τὴν πίστιν. Ὁ δὲ τῶν
 πόνων ἐπλούτει τὴν λύσιν, καὶ τὸ ἑτερογενήσιον εἰς φιλοθεΐαν
 25 εὐμενῆ, καὶ φίλον αὐτῷ κατεστήσατο, τὸν ἐλευθεροῦντα Χριστὸν
 πλημμελημάτων τε ὁμοῦ καὶ ἀρρωστημάτων. Καὶ αὖθις περὶ τοῦ
 ἑκατοντάρχου μνημονεύσας τοῦ ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ
 λέγοντος «Κύριε, ὁ παῖς μου βέδληται παραλυτικὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ
 δεινῶς βασανιζόμενος· καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω

1. Ἰωβ 1, 5.

2. Λουκᾶ 5, 17-26.

κάνουν αὐτὸ νὰ σπεύδουν ν' ἀνακουφίσουν μὲ τὰ προσφερόμενα τὶς ψυχὰς ἐκείνων;

Καὶ πάλι· Ὅταν λοιπὸν προσφέρομε στὸν Θεὸ τὶς θυσίαις καὶ τὶς προσευχὰς γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔχουν κοιμηθεῖ, ἅς μὴ μᾶς κατηγορεῖ κανένας. Μὲ τὸν τρόπο τῆς προσευχῆς φροντίζομε νὰ κάνουμε γι' αὐτοὺς τὸ πλέον ἄριστο, μὲ τὸ ὅποιοι θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ὁ Πατέρας προθυμότερος πρὸς εὐσπλαγχνία. Καταργεῖται ἀκόμα καὶ ὁ ἴδιος ὁ θάνατος. Καὶ πάλι· Ὅταν λοιπὸν, κι ἂν ἀκόμα ἔχουν βρεθεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ γήινα σώματα οἱ ψυχὰς τῶν νεκρῶν, ὡστόσο ὑπολογίζονται ἀκόμα ἀπὸ τὸν Θεὸ μεταξὺ τῶν ζωντανῶν, ποῖος θ' ἀρνηθεῖ νὰ τὸ ὑποστηρίξει; Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγα· Θὰ διαπιστώσει λοιπὸν κανεὶς, ὅτι δὲν κάνουν μικρὸ λάθος ὅποιοι θέλουν ν' ἀποστερήσουν τοὺς νεκροὺς ἀπὸ σκέψεις σοφῆς καὶ ἀγαθῆς καὶ ἀπὸ τὴ μυστικὴ θυσία καὶ τὴν οὐράνια ἀγαθότητα. Γιατὶ ζοῦν, ὅπως εἶπα, σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἔτσι ποὺ δὲν πρόκειται νὰ ζήσουν ποτὲ μελλοντικά, καὶ συμβιώνουν ἤδη μαζί μὲ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό. Κι ἔπειτα ἀπὸ λίγα, παραθέτοντας τὴ θυσία τοῦ Ἰωβ ὑπὲρ τῶν παιδιῶν του, λέγει· «Ὅταν ὁ Ἰωβ σηκωνόταν τὸ πρωὶ ἔστελνε τοὺς υἱοὺς του καὶ τοὺς καθάριζε, προσφέροντας θυσίαις γι' αὐτοὺς ὅσος ἦταν καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν»¹, καὶ προσθέτει· Ἐπομένως δὲν ἀπορρίπτεται ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸ νὰ θυσιάζομε γιὰ ἄλλους, ἀλλ' οὔτε ἐπιτρέπει νὰ γίνῃται χωρὶς μομφή. Τὸ ἐπαινεῖ ὁμως σὰν κάτι ποὺ δὲν εἶναι ἀνώφελο.

Ἐπειτα πάλι, ἀφοῦ διηγῆθηκε τὴν παραβολὴ καὶ τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ παραλύτου² ποὺ ἀναφέρεται στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ καὶ ἐκείνων ποὺ τὸν κατέβασαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κεραμίδια, κλείνοντας λέγει· Δὲν ἄφησε ὁ Χριστὸς χωρὶς νὰ ἐπισημάνῃ μὲ θαυμασμὸ τὴν πίστη ἐκείνων ποὺ τὸν ἔφεραν. Ἐνῶ ὁ παράλυτος καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς πόνους του ἔλαβε πλούσια, καὶ τὸ ξένο στοιχεῖο μετέβαλε σὲ θερμὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ φίλο του ἔκανε τὸν Χριστό, ποὺ τὸν ἐλευθέρωσε τόσο ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια του. Καὶ πάλι, ἀφοῦ μνημόνευσε τὸν ἑκατόνταρχο ποὺ ἀναφέρεται στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, ποὺ ἔλεγε, «Κύριε, ὁ υἱὸς μου κείτεται παράλυτος στὸ σπίτι καὶ ὑποφέρει φρικτά», καὶ τοῦ εἶπε ὁ Χριστός· «Θαρθῶ ἐγὼ καὶ θὰ τὸν θεραπεύσω, καὶ ὁ ἑκα-

αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη· Κύριε, οὐκ εἰμι ἱκανός, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς ἀλλ' εἴτε λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Ἀκούσας δέ», φησὶν, «Ἰησοῦς ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν Ἀμήν, λέγω ὑμῖν, παρ' οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν 5 εὗρον ἐν τῷ Ἰσραήλ. Εἶτα πρὸς αὐτόν Ὑπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας, γενηθήτω σου καὶ ἰάθη ὁ παῖς ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ». Καὶ ἐπιφέρει, καὶ φησιν Ἄθρει δὴ μοι κὰν τούτῳ τῷ διὰ τῆς ἑτέρου πίστεως τὸν οὐ παρόντα σωζόμενον. Τί τοίνυν ἡμῖν ἀνοσίως τὴν φιλοκέρδειαν ἐπιφημίζουσιν, οἱ τῶν εἰδότες οὐδέν, ἢ τὴν ἄνωθεν ἡμερότητα τοῖς 10 ἐν πίστει κεκοιμημένοις σπουδάζομεν, τὴν ἀγίαν τε καὶ μυστικὴν ἐπ' αὐτοὺς τελοῦντες θυσίαν, ἠλεήμεθα, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ θανάτου πέπτωκε κράτος, καὶ ἡ τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς ἀνέλαμπεν ἐλπίς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Ἀγωνιστικῶς καὶ τόνδε τὸν λόγον παρασησάμενος ὁ σοφὸς 15 καὶ πανάριστος πατήρ, καταμεμψάμενός τε καὶ ἀποσοθήσας πόρρω που τῆς πλάνης τοὺς μὴ ὀρθὰ φρονεῖν ἐλομένους εἶτα καὶ καταπλουτίσας αὐτόν ἔκ τε τῶν θείων λογίων, ἔκ τε τῶν θαυματουργιῶν, ὧν ἔδρασε Χριστὸς ὁ ἐπὶ πάντων Θεός, κατὰ τὰς ὑπὲρ ἄλλων ὑφ' ἑτέρων αὐτῷ καὶ προσαγομένους ἐντεύξεις μετὰ πίστεως, 20 θυσίας τε καὶ προσφορὰς προσηκάμενος, παιδεύει σιγαῖν τοὺς ἀντιδιατιθεμένους ἔτι καὶ ἀντιπίπτοντας τῇ καταστάσει, ἡγουν συνηθεία, καὶ τῷ ὀρθῷ δόγματι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, πείθει τε τοῦ λοιποῦ συνεχῶς τὰς ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ἐπιτελεῖν εὐχὰς τε καὶ προσφορὰς, εὖ εἰδότας, ὡς πάντως 25 ὠφελήθησθαι αὐτοὺς τούτων προσαγομένων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ.

τόνταρχος τοῦ ἀποκρίθηκε· Κύριε, δὲν εἶμαι ἄξιος γιὰ νὰ μπεῖς στὸ σπίτι μου· πὲς ἓνα λόγο, καὶ ὁ υἱός μου θὰ γίνει καλὰ. “Ὅταν τ’ ἀκουσε ὁ Ἰησοῦς», λέγει, «θαῦμασε καὶ εἶπε σὲ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν· Σᾶς βεβαιώνω, ὅτι σὲ κανέναν Ἰσραηλίτη δὲν βρῆκα τόση πίστη. Κι ἔπειτα εἶπε σ’ αὐτόν. Πήγαινε, καὶ ὅπως πίστεψες, ἔτσι ἄς γίνει. Κι ἀπὸ τῆ στιγμῆ ἐκείνη τὸ παιδί ἔγινε καλὰ»³. Σ’ αὐτὰ προσθέτει καὶ λέγει· Πρόσεχε, παρακαλῶ, ὅτι καὶ μ’ αὐτό, μὲ τὴν πίστη δηλαδή κάποιου ἄλλου σώζεται κάποιος ποὺ δὲν εἶνα παρών. Γιατί λοιπὸν ἀποδίδουν ἀνόσια σ’ ἐμᾶς τὴν φιλοκέρδεια, αὐτοὶ ποὺ δὲν γνωρίζουν τίποτε, ἢ λένε ὅτι ἐπιδιώκομε τὴν οὐράνια εὐμένεια γιὰ ἐκείνους ποὺ κοιμήθηκαν μὲ πίστη, τελώντας γι’ αὐτοὺς τὴν ἁγία καὶ μυστικὴ θυσία, μὲ τὴν ὁποία ἐλεηθήκαμε, καὶ τὸ ἴδιο τὸ κράτος τοῦ θανάτου ἔπεσε, καὶ ἀνέλαμψε ἔτσι ἡ ἐλπίδα τῆς χωρὶς τέλος ζωῆς μὲ τὴ δύναμη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας;

Ἄφοῦ παρέστησε παραβολικὰ καὶ αὐτὸν τὸν λόγο ὁ σοφὸς καὶ πανάριστος Πατέρας, κι ἄφοῦ κατηγόρησε καὶ ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴν πλάνη ἐκείνους ποὺ δὲν θέλησαν νὰ πιστέψουν ὀρθὰ, καὶ στὴ συνέχεια καταπλουτίζοντάς τον καὶ μὲ θεῖα λόγια καὶ θαυματουργίες, ποὺ ἔπραξε ὁ Χριστός, ὁ Θεὸς τῶν ὅλων, καὶ μὲ τίς γιὰ χάρη ἄλλων προσφερόμενες ἀπὸ κάποιους προσευχῆς μὲ πίστη, καὶ δεχόμενος θυσίες καὶ προσφορῆς, προτρέπει νὰ σωπαίνουν οἱ ἀντίθετοι καὶ ὅσοι ἀντιδροῦν στὴν κατάσταση, δηλαδή στὰ καθιερωμένα καὶ τὴν ὀρθὴ διδασκαλία τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ πείθει στὸ ἕξις νὰ ἐπιτελοῦμε συνεχῶς γιὰ χάρη ἐκείνων ποὺ ἔχουν κοιμηθεῖ προσευχῆς καὶ προσφορῆς, γνωρίζοντας καλὰ, ὅτι θὰ ὠφεληθοῦν ὅπωςδὴποτε αὐτοὶ ἀπὸ αὐτές, ὅταν τίς προσφέρομε στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις	19	35	90	
		23	4ῆ.	86. 88	
1	1	16			
	26	24. 30		Ψαλμοὶ	
	27	24			
3	1 ῆ.	388	2	7	130. 408
	19	34. 38		8	320
4	26	52	8	2-4	264
6	3	20	13	3	106
8	21	420	18	8	42
12	3	342	31	9	360
	Ἐξοδος		32	6	386
				15	266
3	3	78	34	9	154
	14	114	39	7-9	300
12	46	44	49	6	472
20	3	208	54	16	92
	Λευϊτικὸν		61	8	234
			67	12	366
17	3-4	44	72	24	46
	Ἀριθμοὶ		73	14	78
			74	5-6	108
21	8	330		8	20
	Δευτερονόμιον		76	7	396
			81	7	374
6	4	206		7	374
	5	210	87	5	170
	13	436	88	7	166
	Βασιλειῶν Δ'			10-11	278
			96	7	118
18	13ῆ.	88	101	17-18	104

3	17	290.324	28	19	96.416.418.458
4	10	436		20	58.138
8	2-3	256			Μάρκος
	6-13	482			
	28	256	12	25	32
	31	256		27	280
9	23	290	13	32	46
10	1	222			Λουκᾶς
	23	434			
	24-25	412	1	2	168
	28	412.436		14-16	272
	29	256		30	96.106.138
	32-33	258		32-33	272
11	27	324		34-35	186.274
	28	450		37	44
	28-29	258		41-43	274
	29	248		76	272
	37	256	2	6-7	332
12	5	258		12	98
	27	260		14	96.418
13	40-42	260		21	332
14	25	144		29-32	274.338
	33	144		34	338
16	13-17	260		40	382
	27	262		49-50	334
17	5	152		52	382
	23-25	262	3	6	50
18	20	138		38	220
19	4	152	4	1-2	422
20	28	404		18	278
21	9	262		19	378
	15-16	262	5	12-13	334
22	37	210		17-26	480
23	8	152		22-24	276
	9	152	7	14	292.436
	10	194		21-23	276
24	36	46.384	8	24	278
25	31	264		38-39	278
	34	218		52	280
26	37	464		54	292
2	41	440	10	22	94
	63-64	264	12	27	280
27	46	386		67-69	280
	50-52	264	18	8	470

18	27	44	5	18	380
20	41-44	334		21	456
23	46	464		22-23	472
	Ἰωάννης			24	356
1	1	328	6	26-27	472
	1-3	106. 162		28	436. 468
	3	410		37	22
	9	18		27	292
	9-10	326		29	356
	12	288. 352		30-31	158
	12-13	150. 328		32-33	158
	14	48. 100. 190. 240. 326		38-39	406
	14	392		39	408
	15-16	326		47	286
	18	148		51-52	158
	19	272		54	158
	30	166. 328		57	466
	32-34	328. 418		57-58	158
	33	420		62	160
	34	328. 420	7	33	378
	49	170	8	15-16	406
2	23	450		28	380
	24-25	266		29-40	132
	11	354		40	472
	19	456		46	72
	23	354		57	108. 164
3	3	156		58	108. 164
	9	126. 158	9	35	148
	11	126		36	148
	12-13	158		37	148
	14	330		37-38	148
	16	356	10	9	40
	17-18	354		24-25	382
	31	244		30	112. 136. 146
	34	156		33	380. 472
	35	448		37	146
4	2-3	288	11	25	284. 452. 464
	14-16	288		43	292
	22	144. 266. 378		34	386
	24	8.14. 20. 28. 30		41	434
	49	356		43	436
	53	354	12	13	330
5	9	290		16	304
				21-25	304

8	3-4	42. 120	2	6-8	134. 216
	6	146		8	144. 448
	7	398		10	48. 386
	8-9	420	3	10-11	218
	8-10	210		16-17	218
	9	460	4	5	130
	11	460		5-6	218
	14-15	210		7	104. 312
	29	140. 146. 334	6	11	342
	32	186		19-20	218
	33	210	8	4-6	220
	35	434		5	364
	38-39	212		6	114. 162. 184. 224. 268
9	10	212		6	394
	33	338	9	21	220
10	3	338	10	2-4	166
	6-10	308		4	310
	6-11	340		5	364
	8-9	400		15-17	282
	8-10	348		32	220
12	33-34	308		47-50	282
14	7-8	168	11	1	432
	7-9	310		3	220. 366
	9	122	12	3	90
	24-26	340		3-6	22
15	8-9	342. 400		11	90
	15-16	212		13	214
	17-19	212		28	222
16	16	214	13	12	14. 90. 120
	20	214	15	1	374
	Κορινθίους Α'			3	188
				3-8	100
1	1	214		12-15	100
	2 ἔ.	200		20	464
	9	410		21	34
	22-23	216		21-22	298
	24	58. 386. 446		22	34. 374
	25	464		45	282
	30	46		49	122. 368
	30-31	294		52-53	282
2	1-2	216		54	32
	2	130		55	180. 188
	4	126		58	174

16	21	224	4	7	410
	Κορινθίους Β'			8-9	142. 234
				9	204. 310
1	9	284		19	22. 28
2	14	224	6	14	234
	15	362. 426	11	12	138
3	2-3	224		Ἐφεσίους	
	14-17	226			
	17	28. 30. 224	1	10	20
	18	28		13-14	346
4	3	226		19-21	234
	5-6	146		21	66
5	9	228	2	6	368
	14-15	138. 270. 310		10	18. 38
	16	414		11-12	236
	17	448		13-15	300
	19	228	3	1-4	348
	20	228		8-9	348
6	4	228		14-17	236
	16	312	4	3-10	316
8	9	328. 368. 448		5	144. 182
10	4	400	5	2	438
	5	230. 452		25-26	348
11	4	342		Φιλιππησίους	
13	4	438			
	3-4	462	1	18	350
	Γαλάτας			27-29	350
			2	5-11	316
1	1	138. 312. 446		6	110
	6-8	344		6-8	364. 402
	9	188		7	100
	15-17	344		7-8	230
2	16	152. 346. 352		7-9	452
	19-20	230		8	304. 434
3		232		9	434
	5	342		10-11	180
	9	370		11	182
	13	298	3	7-8	238
	13-14	232		21	28
	23-27	154	4	4	176
4	3	314		Κολοσσαεῖς	
	4	100. 140. 150. 398			
	6	210. 314. 418	1	12-20	160. 318. 392

1	16	84	2	11-12	322
	18	150. 408. 464		12	78
	24-28	238		14	102. 178. 284. 326
2	3	46			332. 334. 380. 388. 408
	6	238		14-15	120. 372. 412. 464
	9	396		16	106. 178
3	3	136		16-17	98. 388
	3-4	28		16-18	376
4	2-4	240		18	376
	Θεσσαλονικεῖς Α'		3	1-6	404
				12	242
4	16	50	4	4-5	428
	Θεσσαλονικεῖς Β'			12	112
				14-15	426. 428
3	11	12	5	7-8	132
	Τιμόθεον Α'			7-9	430
				8	434
1	1	246	7	7	200
	7	92		16	430
	15	350		19	438
	19	38		23-25	376
2	5	114. 162. 302		27	440
3	15	214		28	438
	16	96. 118. 352. 416. 452	8	1-2	322. 440
6	16	14		3	442
	Τίτον		9	11-12	442
				13-14	242
2	11-14	246		24	380. 428. 444
3	8	352	10	5-7	300
	Ἑβραίους			14	378. 438
				28	376
1	1-2	118. 320		28-29	244
	3	110. 178		38	400
	3-4	134. 320	12	1-2	324
	3-5	370		2	304. 410
	5	408		25-26	244
	6	140. 180. 240. 370	13	4	152
	8-9	240		8	162. 244
	14	372		12	302
2	7	386		Ἰακώβου	
	9	134. 370. 460			
	10-12	408	1	16-17	248
	11	414		17	294

2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

Α

Ἄσαρὼν 428. 430.
 ἄβελτηρία 58. 106.
 Ἄβραμ 476.
 Ἄβραάμ 98. 106. 108. 132. 164. 178.
 182. 208. 266. 298. 326. 346. 376.
 388. 454. 476. 478.
 ἀγαθότης 18. 26.
 ἀγαθοεργία 52.
 ἀγαλλίασις 196. 240. 242. 272.
 ἀγάπη 160. 210. 212. 228. 318. 362. 392.
 432. 434. 478.
 ἀγάπησις 110.
 ἀγιάζειν 442.
 ἀγιασμός 12. 20. 22. 24. 26. 40. 122.
 174. 248. 294. 322. 368. 438. 440.
 ἀγιωσύνη 130. 202. 204.
 ἀγνεία 40.
 Ἄγνοῆται 46.
 ἄγνοια 48. 76.
 Ἄδὰμ 32. 34. 36. 38. 40. 70. 72. 180.
 220. 282. 298. 366. 374. 388. 422.
 424. 446. 458.
 Ἄδὰμ δεύτερος 298. 368.
 ἀδελφότης 414.
 ἀδικία 74. 108. 240. 402.
 ἀθανασία 282. 284.
 Ἄθανάσιος Ἀλεξανδρείας 186. 188.
 Αἰγύπτιοι 74.
 Αἰνέας 170.
 αἵρεσις 250.
 αἰσχύνη 304. 324. 410.
 ἀκροβυστία 236.
 Ἄλεξάνδρεια 186. 358.
 Ἄλέξανδρος, αἵρετικὸς, 38.
 ἀλήθεια 20. 44. 62. 64. 72. 82. 98. 108.
 132. 142. 176. 178. 184. 190. 196.
 200. 288. 290. 346. 360. 362. 364.
 396. 398. 402. 412. 444. 472. 478.

ἀλλοίωσις 102.
 ἄμαθια 68.
 ἄμαρτημα, -τα 128. 294. 296. 396.
 ἄμαρτία 20. 26. 34. 36. 38. 40. 42. 44.
 48. 72. 76. 78. 80. 98. 120. 122. 134.
 156. 160. 170. 178. 180. 188. 190.
 192. 196. 206. 246. 252. 254. 270.
 272. 276. 298. 300. 302. 304. 306.
 318. 320. 322. 324. 330. 376. 378.
 392. 398. 418. 424. 426. 428. 440.
 458. 460.
 ἄμαρτωλός, -οὶ 124. 196. 350. 396.
 ἀμνηστία 152.
 Ἄμμων, ἐπίσκοπος Ἀνδριανουπό-
 λεως, 190.
 Ἄμφιλόχιος, ἐπίσκοπος Ἰκονίου, 190.
 ἀναγέννησις 22.
 ἀνάθεμα 90. 188. 194. 222. 224. 344.
 ἀνακαίνισις 192.
 ἀναμαρτησία 72. 398.
 ἀναμάρτητον 420.
 ἀναπλασμός 154.
 ἀνάστασις 32. 34. 36. 38. 50. 52. 78.
 100. 122. 202. 204. 250. 270. 284.
 292. 294. 304. 308. 310. 340. 380.
 382. 408. 418. 452. 456. 460. 462.
 464.
 ἀνάστασις νεκρῶν 374. 426. 450.
 ἀνδραγάθημα 176.
 Ἄνδριανούπολις 190.
 ἀνθρωπολατρία 416. 418. 470.
 ἀνομία 246. 260.
 ἀνταπόδοσις 48.
 Ἄντιοχος, ἐπίσκοπος, 190.
 Ἄντιχριστός 100. 108. 286. 299.
 ἄξια 442. 444.
 ἀπάτη 86. 142. 204.
 ἀπαύγασμα 58. 62. 64. 134. 178. 320.
 322. 370.
 ἀπείθεια 338. 370. 406.
 ἀπιστία 80. 242.

ἀποκάλυψις 138. 344. 348.
 Ἐπολινάριος 464.
 Ἐπολλῶς 214.
 ἀπολύτρωσις 160. 206. 294. 318. 346.
 ἀπόνοια 88. 380. 406.
 ἀπώλεια 138. 250. 350. 412.
 ἀρὰ 398. 412. 458.
 Ἐρειανοὶ 64. 190.
 ἀρετὴ 10. 20. 24.38. 40. 174. 412.
 ἀρμονία 36.
 ἄρτος ζωῆς 158. 426.
 ἀσέβεια 128. 182. 190. 246.
 ἀσέλγεια 252.
 Ἐσία 248.
 Ἐσσύριοι 74. 88. 90.
 ἀσυνεσία 56. 62.
 ἀτρεψία 104.
 Ἐαπικός, ἐπίσκοπος, 188.
 αὐθεντία 390. 416. 436. 438. 444. 458.
 ἀφεις 318.
 ἀφθαρσία 28. 32. 34. 122. 282. 284. 368.
 372. 374. 388. 400. 426. 458.

B

Βαβυλῶν 88.
 Βαβυλώνιοι 36.
 βάπτισμα 144. 154. 182. 260. 296. 304.
 316. 424. 458.
 Βαπτιστὴς 272. 274.
 βασιλεία Θεοῦ-οὐρανῶν 218. 240. 272.
 282. 318. 392.
 Βεελζεβούλ 90. 260.
 Βενιαμὴν 136.
 Βηθλεὲμ 166. 254.
 Βιθυνία 248. 460.
 βλασφημία 380. 472.

Γ

Γαβριήλ 104. 138.
 Γαλατία 22. 248.

Γαλιλαία 354.
 γάμος 152.
 γαστριμαργία 12.
 γέννα 78.
 γέννησις (Χριστοῦ) 418. 472.
 γέννησις (προαιώνιος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ) 430.
 Γεργεσηνοὶ 278.
 γνῶσις 14. 18. 46. 80. 112. 146. 204. 224.
 230. 236. 238. 362. 364. 400. 428.
 452.
 γνῶσις ἀκιδήλευτος 130.
 γοητεία 86.

Δ

Δαβὶδ 38. 46. 56. 96. 122. 130. 132. 166.
 172. 202. 204. 206. 212. 234. 246.
 252. 262. 264. 272. 278. 334. 336.
 338. 360. 374. 396. 452. 472.
 δαιμόνιον 260. 278.
 δαίμων,- ες 52. 54. 256.
 Δαμασκὸς 434.
 δειλία 360. 412. 436. 438. 464.
 διαβολὴ 90.
 διάβολος 102. 122. 372. 412. 414. 422.
 462.
 Διαθήκη ἀρχαία 438.
 διαφθορὰ 124. 156.
 δικαιοκρισία 204. 206.
 δικαιοσύνη 18. 24. 26. 34. 36. 40. 52.
 76. 86. 156. 192. 206. 208. 212. 240.
 242. 264. 294. 308. 338. 340. 342.
 346. 348. 398. 454. 456. 460.
 δικαίωσις (ἐν Χριστῷ) 72. 342. 346.
 454. 458.
 διωγμὸς 210. 434.
 δόκησις 98. 100. 124. 126.
 Δοκῆται 118.
 δόξα θεία - Θεοῦ 28. 44. 46. 50. 64. 90.
 96. 130. 134. 140. 142. 144. 146.
 150. 166. 170. 172. 178. 182. 196.

198. 202. 204. 206. 212. 216. 226.
 236. 238. 240. 246. 264. 288. 296.
 320. 326. 338. 340. 346. 350. 366.
 370. 388. 390. 392. 408. 414. 416.
 418. 422. 428. 436. 446. 452. 458.
 472. 474.
 δοξολογία 84. 90. 264. 430.
 δουλεία 102. 120. 210. 310. 372. 390.
 412. 464.
 δύναμις (Χριστός) 320. 366. 370. 386.
 424. 426. 454. 456. 462. 464.
 δυσουλία 106.
 δυσσέβεια 8.
 δυσφημία 88. 112.
 δωρεὰ 156. 222. 314.

Ε

Ἑβραῖος, -οι 52. 136.
 ἐγκράτεια 40.
 Ἑζεκίας 88.
 εἰδωλόθυτον 220.
 εἶδωλον 220.
 εἰκαιομυθία 98. 136.
 εἰκὼν Θεοῦ 8. 10. 16. 18. 20. 24. 26. 28.
 30. 32. 160. 226. 392. 394. 480.
 εἰκὼν ἐπουρανίου 368.
 εἰκὼν χοῖκοῦ 368.
 εἰρήνη 82. 96. 214. 248. 270. 274. 300.
 336. 338. 418. 450.
 Ἐκκλησία 392. 394. 478. 482.
 Ἐλισάβητ 274.
 Ἕλλην, -ες 56. 214. 216. 220. 470.
 ἔλπις 90. 98. 154. 236. 438. 464. 466.
 474.
 ἐμβροντησία 104. 108. 410.
 Ἐμμανουήλ 92. 94. 104. 106. 116. 128.
 130. 132. 142. 160. 164. 166. 176.
 180. 194. 196. 246. 258. 276. 304.
 310. 332. 346. 406. 418. 434. 444.
 466.
 ἐμφύσημα 16. 20.

ἐνανθρώπησις 70. 90. 106. 118. 126.
 162. 196. 200. 204. 252. 296. 342.
 400. 426. 446. 452.
 ἐνέργεια 66. 196. 470.
 ἐνέργημα 222.
 Ἐνὼς 52. 54.
 ἔνωσις 116. 120. 124. 128. 136. 140. 148.
 152. 156. 160. 164. 166. 168. 172.
 202. 220. 226. 238. 244. 252. 262.
 280. 292. 344. 365. 374. 394. 396.
 418. 444.
 ἔξουσία 392. 450. 452. 468. 472.
 ἐπαγγελία 236. 398. 400. 454.
 ἔπαινος 346.
 ἐπαβουλή 386. 462.
 ἐπίγνωσις 204. 206. 268. 344.
 ἐπαίθεια 42. 432.
 ἐπαθυμία 42. 54. 136. 246.
 ἐπαθυμία σαρκική 32.
 ἔργα νόμου 352.
 εὐδοκία 96. 410. 418.
 εὐεργεσία 150.
 εὐζωία 40.
 εὐκλεια 84. 134. 174. 362. 442. 452.
 εὐλάβεια 92. 132. 430.
 εὐλογία 12. 282. 298. 400.
 εὐμένεια 388.
 εὐρωστία 422. 426.
 εὐσέβεια 12. 22. 86. 90. 96. 118. 176.
 186. 350. 352. 362. 416. 418. 434.
 εὐφημία 176. 292.
 εὐφροσύνη 154. 362.
 εὐχαριστία 240.
 εὐωδία 182. 224. 362. 426. 438.
 Ἐφραθᾶ 254.

Ζ

Ζαχαρίας 74. 80. 272.
 ζήλος 184.
 ζημία 236. 238.
 ζωὴ αἰώνιος 108. 168. 172. 190. 252.

268. 286. 292. 330. 332. 356. 420.
430. 450. 452. 464.

ζωή καινότητος 446. 458. 460.

Ζωή (Χριστός) 48. 78. 98. 108. 112.
122. 128. 132. 136. 150. 156. 158.
162. 168. 170. 172. 190. 202. 204.
250. 284. 332. 372. 374. 382. 394.
400. 408. 432. 434. 436. 452. 456.
460. 464. 468. 470. 472. 482.

ζωοποιεῖν 456. 460. 462.

ζωοποιήσις 456.

H

ἡδονή 306.

ἡδονή σαρκική 40.

Ἡλίας 260.

ἡμερότης 374. 398. 480. 482.

Ἡρώδης 76.

Ἡσαΐας, προφήτης, 276. 328. 360. 362.
386.

Θ

θάνατος 102. 120. 122. 170. 178. 180.
188. 202. 234. 316. 340. 358. 370.
374. 382. 388. 390. 394. 398. 402.
406. 408. 412. 414. 430. 432. 434.
436. 438. 450. 456. 458. 460. 462.
464. 470. 480. 482.

θαυματουργία 64. 480. 482.

θέλημα ἀνδρός 150.

θέλημα (Θεοῦ) 32. 86. 124. 214. 228.
406.

θέλημα σαρκός 150.

θέλησις (Θεοῦ) 390.

θεογνωσία 216. 226.

θεοπτία 32.

θεοσέβεια 10. 12.

θεοσημεία 64. 68. 70. 248.

Θεοτόκος 68. 80. 92. 96. 164. 176. 178.
186. 196. 364.

Θεόφιλος, ἐπίσκοπος, 194.

θλίψις 210. 238. 412. 434.

θυμηδία 324.

θυσία 190. 300. 322. 376. 378. 404. 440.
480. 482.

θυσία ἀναίμακτος 430.

θυσία εὐοσμοτάτη 426.

θυσία μυστική 478. 480.

θυσιαστήριον 80.

θυσιαστήριον χρυσοῦν 426.

Θωμᾶς 168.

I

Ἰακώβ 182.

Ἰάκωβος 100.

Ἰεζεκιήλ (Ἐεζεχιήλ) 36. 38.

Ἰερεμίας 102. 260.

Ἰεροσόλυμα - Ἰερουσαλήμ 36. 52. 88.
212. 262. 344. 354. 360.

ἰεουργία 212. 360. 430. 444.

ἰερωσύνη 322. 376. 404. 410. 428. 430.

Ἰεσσαὶ 172. 254.

Ἰλλυρικὸν 212.

Ἰορδάνης 290. 324. 422.

Ἰουδαῖος 22. 24. 72. 80. 86. 88. 98. 108.
132. 148. 150. 154. 158. 164. 214.
216. 220. 226. 244. 254. 264. 266.
270. 272. 280. 338. 358. 376. 378.
380. 382. 386. 400. 406. 456. 470.
472. 476.

Ἰούδας, υἱὸς Ἰακώβ, 166. 254.

Ἰσαὰκ 182.

Ἰσραήλ 150. 166. 168. 170. 206. 236.
254. 272. 310. 330. 338. 482.

Ἰσραηλίται 74.

Ἰωάννης, ἐπίσκοπος Κων/πόλεως,
192.

Ἰωάννης (εὐαγγελιστής) 18. 106. 150.
152. 156. 162. 172. 236. 238. 244.
292. 304. 326. 352. 358. 380.

Ἰωάννης (πρόδρομος) 154. 166. 254.

272. 274. 276. 326. 328. 418. 420.

Ἰώβ 480.

Ἰωνᾶς 260.

Ἰωσήφ (μνηστήρ Θεοτόκου) 220. 254.

Ἰωσίας 86.

Κ

Καῖν 52. 54.

κακία 74. 76. 78.

κακοπιστία 12.

Καπερναοῦμ 262.

Καυπαδικία 248.

κατάκριμα 396.

κατάκρισις 376. 424.

καταλλαγή 450.

κατάρα 34. 298. 370.

κένωσις 48. 132. 178. 198. 238. 270. 314.

316. 318. 364. 366. 372. 378. 382.

384. 392. 394. 402. 422. 428. 452.

466.

Κηφᾶς 98. 214.

κίνδυνος 432. 434. 438.

κληρονομία 346.

Κορίνθιοι 214. 342.

κοσμογονία 16.

κρίσις (μέλλουσα) 258. 468. 472.

Κύριλλος Ἀλεξανδρείας 358.

Κωνσταντινούπολις 192.

Λ

Λάζαρος 52. 64. 290. 292. 386. 436.

λατρεία 208. 216. 242. 260. 322. 336.

438.

λατρεία νομική 438

λατρεία ψευδώνυμος 340.

Λουκᾶς 168. 220. 292. 332. 358.

λύπη 464.

λύτρωσις 34. 300. 442. 444.

Μ

μακροθυμία 350.

μαλακία 170. 222. 256.

μανία 92. 126. 142.

μάννα 158.

Μαρία (Θεοτόκος) 178. 186. 188. 190.

192. 194. 274. 364.

Μαριάμ 94. 104. 252. 274.

Μάρκελλος, αίρετικός, 92.

Ματθαῖος 324.

μεγαλοπρέπεια 262. 264.

μεγαλουργία 194.

μεγαλωσύνη 66. 134. 320. 322. 370.

440. 444.

μέθεξις 122. 144. 154. 322.

Μελετιανοὶ 12.

Μελχισεδέκ 430.

μετάγνωσις 350.

μετάνοια 254.

μετάστασις 396.

μαιφονία 74.

μοιχεία 76.

Μυσία 460.

μυσταγωγία 344. 362.

μυστήριον (Χριστοῦ) 48. 64. 78. 80. 90.

92. 96. 118. 120. 122. 126. 130. 134.

138. 140. 158. 174. 176. 182. 198.

200. 204. 216. 224. 238. 240. 262.

296. 312. 330. 340. 346. 348. 350.

352. 360. 362. 382. 384. 386. 416.

418. 452.

μωρία 216.

Μωσῆς-Μωυσῆς 30. 36. 78. 114. 158.

166. 182. 206. 210. 226. 228. 232.

238. 242. 244. 330. 376. 402. 404.

440. 474.

Ν

Ναβουχοδονόσορ 74.

Ναζαρέτ 150.

Ναθανήλ 170.

νηστεία 424.

Νικόδημος 126. 158.

νόμος 208. 232. 238. 244. 314. 370. 376.
438. 440. 444. 446.
Νῶε 74.

Ο

οἰκονομία 48. 64. 92. 98. 100. 120. 122.
124. 134. 136. 156. 192. 224. 230.
238. 242. 270. 310. 312. 328. 330.
346. 348. 366. 378. 380. 384. 386.
402. 404. 410. 414. 420. 422. 430.
ὄλοκαύτωμα 300.
ὁμοίωσις 18. 20. 22. 24. 26. 28. 30. 70.
432. 438.
ὁμολογία 426.
ὁμοσύσιος, σν 46. 54. 56. 178. 192. 194.
450. 456.
ὁμοουσιότης 130.
ὄργη 204.
ὄργη θεία 88. 296.
ὄρκος 122.
ὄρκωμοσία 438.
Οὐϊτάλιος, ἐπίσκοπος, 192.
οὐσία, θεία, 16. 18. 46. 56. 60. 68. 104.
114. 118. 134. 178. 270. 306. 364.
472.

Π

πάθημα 408. 410. 412. 414.
πάθος 32. 98. 102. 122. 300. 374. 410.
438. 462.
παιδαγωγία 232. 344.
παιδοφονία 76.
παράβασις 32. 38. 72. 370. 408. 446.
458.
παράδοσις 116. 178.
Παράκλητος 58. 380. 450.
παρακοή 72. 396. 398. 424.
παρανομία 74.
παρθενία 80. 176.
Παρθένος 68. 80. 92. 94. 96. 128. 138.

158. 164. 176. 180. 184. 186. 190.
192. 194. 196. 198. 254. 310. 330.
332. 364. 410. 436. 448. 468.

παρηρησία 122. 210. 382.

Πάσχα (Ἑβραίων) 44. 354.

Παῦλος 12. 14. 18. 22. 26. 28. 34. 36. 38.
40. 42. 46. 50. 76. 90. 98. 120. 122.
130. 136. 138. 140. 142. 146. 152.
156. 160. 162. 166. 168. 174. 182.
184. 202. 204. 206. 210. 212. 214.
222. 224. 230. 234. 246. 270. 280.
310. 312. 314. 322. 342. 344. 346.
348. 352. 370. 376. 394. 396. 400.
410. 412. 414. 418. 420. 426. 428.
430. 434. 438. 446. 448. 454. 456.
462.

πειρασμός 376. 432. 438. 462.

περιτομή 236. 340. 398. 472.

περιεργία 420.

πέτρα πνευματική (Χριστός) 166. 168.
310.

Πέτρος 122. 124. 150. 170. 188. 256.
260. 262. 294. 302. 432.

Πιλᾶτος 98.

πίστις 22. 38. 60. 90. 98. 100. 110. 114.
116. 136. 144. 148. 150. 152. 154.
164. 174. 182. 186. 192. 204. 206.
208. 216. 218. 226. 230. 232. 236.
238. 246. 252. 278. 286. 294. 298.
300. 308. 310. 316. 324. 336. 338.
340. 342. 344. 346. 348. 350. 352.
354. 356. 358. 360. 362. 376. 380.
382. 400. 404. 408. 410. 426. 430.
438. 454. 456. 470. 472. 474. 478.
480. 482.

πλάνη 106. 196. 336. 344. 482.

πλεονεξία 136.

πλημμέλεια 34.

πλημμέλημα 34. 36. 152. 276. 350. 480.

πονηρία 74.

Πόντος 248.

πορνεία 136.

πρόγνωση 198. 248. 342.
 προκοπή 192. 196.
 πρόνοια 256.
 προσδοκία 400.
 προσευχή 12. 240. 268. 336. 432. 434.
 480.
 προσκύνησις 140. 144. 378.
 προσφορά 42. 378. 438. 478. 478. 480.
 πρωτόπλαστος 398. 408. 422.
 πρωτότοκος 140. 146. 160. 162. 190.
 240. 318. 320. 326. 332. 334. 370.
 392.
 πρωτότοκος τῶν νεκρῶν 392. 394. 408.
 464.
 πτωχεία 368. 392. 448.

Ρ

Ραψάκης 88.
 Ρωμαῖος, -οι 214. 304. 336.

Σ

Σαμάρεια 88. 144.
 Σαμουήλ 182.
 σάρκωσις 98. 118. 186. 192. 296. 300.
 306.
 Σατανᾶς 214. 226. 260. 278. 422. 424.
 426.
 Σεβριανός, ἐπίσκοπος, 192.
 Σίμων Βαρ'Ιωνᾶ 260. 262.
 Σιών 338. 360.
 σκαιότης 72. 88.
 σκηνή ἀληθινή 440. 442. 446.
 σκηνή ἀρχαία 440.
 μικροπρέπεια 146. 318. 366.
 Σόδομα 56.
 Σοφία 40. 46. 48. 90. 102. 134. 216. 294.
 382. 384. 386. 446.
 σοφία κοσμική 216.
 σταυρὸς 98. 110. 122. 160. 162. 216.

234. 298. 316. 318. 324. 326. 358.
 364. 376. 388. 390. 392. 410. 434.
 440. 450. 462. 470.
 στενοχωρία 434.
 συγγνώμη 244.
 σύγκρασις 68.
 Συμεῶν 274. 338.
 συνάφεια 198. 226. 390. 444.
 σννουσία 68.
 συντέλεια 58. 138. 384.
 Σωσθένης 214.
 σωτηρία 50. 98. 150. 250. 254. 266. 272.
 308. 340. 346. 348. 350. 354. 378.
 408. 410. 430. 464.

Τ

ταπείνωσις 28. 318. 384. 390.
 τελειότης 174.
 τελείωσις 414.
 τιμή 370. 402.
 Τιμόθεος (ἀπόστολος) 214. 246. 302.
 350.
 Τίτος 352.
 τόκος ἄφθορος 80.
 τροπή 20. 102. 126. 396.

Υ

υἱοθεσία 198. 210. 314. 354.
 Υἱὸς ἀνθρώπου 380. 444. 468. 470.
 472. 474.
 υἱότης 32. 390. 458.
 Ὑμέναιος, αἵρετικός, 38.
 ὑπακοή 132. 212. 230. 248. 336. 340.
 364. 396. 398. 402. 408. 422. 430.
 432. 434. 438. 452. 458.
 ὑπερηφανία 74.
 ὑπεροχή 390. 392. 404. 452.
 ὑπεροψία 432.
 ὑπομονή 324.
 ὑπόστασις 30. 52. 56. 64. 108. 114. 128.
 134. 178. 238. 320. 370. 444. 454.

Φ

Φαραώ 74.
 Φαρισσαῖος 262.
 φαυλότης 32. 52. 86. 398.
 φενακισμός 126.
 φθόνος 414.
 φθορά 32. 34. 36. 98. 102. 106. 122. 124.
 170. 180. 282. 298. 372. 374. 388.
 398. 408. 426. 450. 458.
 φιλανθρωπία 188.
 Φίλιππος, μαθητής Χριστοῦ, 110. 112.
 φιλοθεία 480.
 φιλοκέρδεια 482.
 φόβος θανάτου 412.
 φρόνημα 432.
 φρόνημα σαρκός 398.
 φύσις θεία 22. 30. 40. 60. 64. 106. 146.
 148. 178. 180. 186. 190. 192. 224.
 242. 270. 282. 292. 324. 326. 368.
 378. 380. 384. 392. 394. 396. 400.

412. 422. 448. 454. 458. 460. 464.
468.

φῶς ἀληθινόν 18. 76. 178. 326.
 Φωτεινός (αἵρεσιάρχης) 92.

Χ

χάρις 382. 384.
 χάρισμα 222.
 χρίσμα 242.
 Χριστιανός 94.

Ψ

ψευδοδιδάσκαλος 250.
 ψευδοδοξία 126.
 ψευδοπροφήτης 250.
 ψευδός 44. 46. 62. 142.

Ω

Ὠριγένης 194.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	8
ΚΑΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΜΟΡΦΙΤΩΝ, ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΚΑΛΟΣΥΡΙΟΝ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄. Πρὸς τοὺς λέγοντας δεδημουρηθῆσθαι τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ ἐμφυσηματος, ὡς ὑπὸ χειρῶν τὸ σῶμα, καὶ πρὸς τοὺς ἀποτεινομένους, ὅτι τὸ ἐμφύσημα ἐκεῖνο ψυχὴ ἀνθρώπου γέγονε· καὶ πρὸς ἑτέρους, ὅτι τῶ κτισθέντι ἀνθρώπῳ ὁλοκλήρῳ ζωτικὴν δέδωκε δύναμιν ἐκεῖνο τὸ ἐμφύσημα λέγοντας, καὶ ὅτι ὁ νοῦς ἐστὶ τὸ ἐμφύσημα τοῦτο, καὶ διώριστα τῆς ψυχῆς· καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ «κατ' εἰκόνα», ὡς ἐκ τριῶν τὸν ἄνθρωπον τούτων συνίστασθαι, σώματος καὶ ψυχῆς καὶ νοῦ, ἰδιάζοντος ἐν ἐνώσει, καὶ εἰ ἴδιον τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας ἢ ἀλλότριόν ἐστι τοῦτο τὸ ἐμφύσημα.	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄. Ὁμοίως, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος.	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄. Πρὸς τοὺς λέγοντας, Εἰ καὶ ἄγγελοι κατ' εἰκόνα Θεοῦ.	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι τὸ μὲν «κατ' εἰκόνα» ἐλάβομεν κτισθέντες εὐθύς, τὸ δὲ «κατ' ὁμοίωσιν» οὐδαμῶς τετήρηται δὲ παρ' ἡμῖν εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Διὸ γέγραπται· «Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῆ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα». Καὶ πάλιν εἴρηται· «Ποιήσωμεν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»· καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίαν εἴρηται· «Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἐποίησεν αὐτόν»· σιωπήσας ἐνταῦθα τὸ, «καθ' ὁμοίωσιν», ἵνα δείξῃ μήπω δεδέχθαι τοῦτο ἡμᾶς, τετηρηθῆσθαι δὲ ἡμῖν ἐν τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ ζωῇ.	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐκ εἰκὼν Θεοῦ ἐσμεν, ἀλλ' εἰκὼν εἰκόνοσ. Ὁ μὲν γὰρ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ εἰκὼν αὐτοῦ ἐστίν, ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχὶ τοῦ ἀρχετύπου	

εἰκῶν, ἀλλὰ τῆς εἰκόνας. ἤγουν τοῦ Υἱοῦ. ὡς εἶναι ἡμᾶς εἰκόνα εἰκόνας. Οὐ γὰρ εἴρηται. φησί. ὅτι εἰκόνα ἑαυτοῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ «κατ' εἰκόνα», ἵνα ὁ ἄνθρωπος «κατ' εἰκόνα» ἦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. τούτεστι, εἰκῶν τοῦ Υἱοῦ. ὅπερ ἐστὶν εἰκῶν εἰκόνας.

28

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἐν τῇ μελλοίᾳ καταστάσει τὸ λογικὸν ἔχουσα ψυχὴ. καὶ διὰ τοῦτο γνώσεως οὐκ ἄμοιροῦσα, προκόπτει· καὶ ὅτι, εἰ προκοπὴν ἔξει. πάντως ὅτι καὶ μείωσιν καὶ πάθος καὶ φθοράν, ἐκ τούτου καὶ θάνατον καὶ αὐτῆς ἀναβίωσιν.

32

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η. Διὰ τί ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀποθνήσκοντες. πατρικὴν ἐκάνουσι μὲν δύσιν. καὶ τὴν ἐκείνου παράδοσιν ἕκαστος χρεωσται, ἐν δὲ τῷ Χριστῷ ζωοποιηθεὶς ὁ ἐμὸς πατήρ, καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθαρθεὶς τῆς τε προπατορικῆς ὀφλήσεως καὶ τῆς ἰδίας πλημμελείας, οὐ μετέδωκέ μοι τῆς καθαρότητος τῷ γεννηθέντι, οὐτ' ἄνησέ με τῆς εἰς αὐτὸν δικαιοσύνης ἢ χάρις. καίτοι ὑπερισχύουσα κατὰ τῆς ἁμαρτίας.

32

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ. Εἰ γέγονεν ἡ ἀνάστασις ἤδη, ἦν ὁ προφήτης τεθέαται ὁ Ἐζεχὴλ, ἠνίκα προσῆλθε ὅστοιν πρὸς ὅστοιν, καὶ ἁρμονία πρὸς ἁρμονίαν, καὶ σὰρξ καὶ δέρμα καὶ τρίχες καὶ πνεῦμα, καὶ ὤφθη ἀνάστασις πληθῆος πολλῆς ἢ εἰκόνα τῆς μελλοίσης καθολικῆς ἀναστάσεως ἔσεσθαι ἔδειξεν ἡμῖν ἡ θεία Γραφὴ ἐν ὀπτασίᾳ προφητικῇ.

36

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι. Πρὸς τοὺς ζητοῦντας, εἰ τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει προσέθηκέ τι παραγενόμενος ὁ Χριστὸς ἐν σαρκί, καὶ πῶς κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος.

38

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'. Ὅτι τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς, ἦτον φυσικὰς, δυνάμεθα κολοβῶσαι, ἐκκόψαι δὲ παντελῶς οὐ δυνάμεθα.

40

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'. Ὅτι τὴν εὐχαριστίαν ἐν μόναις χρή ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις ἐκτελεῖσθαι.

42

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'. Εἰ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὰ γινόμενα ἤδη καὶ προχθέντα δύναται ποιῆσαι μὴ γεγενῆσθαι ποτε, κατὰ τὸ, «Οὐκ ἀδυνατήσει αὐτῷ πᾶν ῥῆμα». Οὐ γὰρ λέγομεν, ὡς μὴ γινόμενα, ἀλλὰ μὴ γεγενῆσθαι τὴν ἀρχὴν, οἷον, ὅτι πόρνην δύναται παρθένον ποιῆσαι ἐκ κοιλίας μητρὸς, ἵνα μήτε εἶναι ποτε πόρνην πορνεύουσαν ὅτι «Τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ».

44

- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἠγγνόησεν ὁ Υἱὸς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν. Κατὰ Ἀγνοητῶν. 46
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'. Πῶς νοητέον, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». 48
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἐκάστῳ ἀνταπόδοσις ἐκληρώθη ἀξία. Οὐ γὰρ εἶπε ὁ Σωτὴρ, ὅτι Πτωχὸς τις ἄνθρωπος, ἀλλὰ, Λάζαρος, ἵνα τῇ προσηγορίᾳ δείξῃ πείρα καὶ ἀληθεία ταύτην πεπεράχθαι. 50
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας Πῶς, ἀσώματα ὄντες οἱ δαίμονες, ἐμίγησαν γυναιξί; 52
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ Υἱὸς, κατὰ μὲν τὴν ἀξίαν τῆς θεότητος συνῆν τῷ Πατρὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἦν ἐπὶ γῆς, καθ' ὑπόστασιν δέ, οὐκ ἔτι. 54
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι γενόμενος ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, κενὸς ἀφήκε τῆς ἑαυτοῦ θεότητος τοὺς οὐρανοὺς. 62
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἰδικῶς ὁ Λόγος ἐνεργεῖ τὰς θεοσημίας, οὐδὲν ἐχούσης πρὸς τοῦτο τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκός. 64
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐκ ἀνελήφθη μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκός. Καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι τὸ ἀναληφθὲν σῶμα τῇ ἁγίᾳ Τριάδι συγκέκεραται. 66
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'. Ὅτι διὰ τῆς ἰδίας σαρκός ἐνεργεῖ τὰς θεοσημίας Θεὸς ὢν ὁ Λόγος. 68
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, Εἰ ἐνεδέχεται ἁμαρτῆσαι Χριστὸν φορέσαντα τὴν ὁμοίωσιν τοῦ Ἀδάμ διὰ τὴν σάρκα. 70
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'. Διὰ τί μὴ κατ' ἀρχὰς ἐπεφάνη ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐχαρίσατο τῇ ἀνθρώπινῃ ζωῇ τῆς θεότητος αὐτοῦ τὴν ἐμφάνειαν. 72
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'. Τίς ἢ θλασθεῖσα κεφαλή; 78
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'. Τὴν ἀπειρόγαμον ἀφθορον ὀνομάζειν οἶδεν ἢ τῶν ἀνθρώπων συνήθεια. 78
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'. Τὸν μετὰ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου φονευθέντα Ζαχαρίαν, οὐκ εὐκαιρον ἦν εἰς μαρτυρίαν τῆς ἀφθόρου Μητρὸς παραστήσασθαι. 80
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'. Διὰ τί δοξάζει ἢ τῶν ἀγγέλων φωνὴ τὴν ἐν τοῖς ὑψίστοις θεωρουμένην θεότητα, τό, «Δόξα ἐν ὑψίστοις» λέγουσα, ὅτι φησὶ «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη». 82

εικών, ἀλλὰ τῆς εἰκόνας, ἤγουν τοῦ Υἱοῦ, ὡς εἶναι ἡμᾶς εἰκόνα εἰκόνας. Οὐ γὰρ εἴρηται, φησί, ὅτι εἰκόνα ἑαυτοῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ «κατ' εἰκόνα», ἵνα ὁ ἄνθρωπος «κατ' εἰκόνα» ἢ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τουτέστι, εἰκὼν τοῦ Υἱοῦ, ὅπερ ἐστὶν εἰκὼν εἰκόνας.

28

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἐν τῇ μελλούσῃ καταστάσει τὸ λογικὸν ἔχουσα ψυχὴ, καὶ διὰ τοῦτο γνώσεως οὐκ ἀμοιροῦσα, προκόπτει· καὶ ὅτι, εἰ προκοπὴν ἔξει, πάντως ὅτι καὶ μείωσιν καὶ πάθος καὶ φθοράν, ἐκ τούτου καὶ θάνατον καὶ αὐθις ἀναβίωσιν.

32

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄. Διὰ τί ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀποθνήσκοντες, πατρικὴν ἐκτίνουσι μὲν δίκην, καὶ τὴν ἐκείνου παράδασιν ἕκαστος χρεωστεῖ, ἐν δὲ τῷ Χριστῷ ζωοποιηθεὶς ὁ ἐμὸς πατήρ, καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθαρθεὶς τῆς τε προπατορικῆς ὀφλήσεως καὶ τῆς ἰδίας πλημμελείας, οὐ μετέδωκέ μοι τῆς καθαρότητος τῷ γεννηθέντι, οὐτ' ὤνησέ με τῆς εἰς αὐτὸν δικαιοσύνης ἢ χάρις, καίτοι ὑπερισχύουσα κατὰ τῆς ἁμαρτίας,

32

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄. Εἰ γέγονεν ἡ ἀνάστασις ἤδη, ἦν ὁ προφήτης τεθέαται ὁ Ἐζεκιήλ, ἠνίκα προσῆλθε ὄστοῦν πρὸς ὄστοῦν, καὶ ἄρμονία πρὸς ἄρμονίαν, καὶ σὰρξ καὶ δέρμα καὶ τρίχες καὶ πνεῦμα, καὶ ὠφθη ἀνάστασις πληθύος πολλῆς· ἡ εἰκόνα τῆς μελλούσης καθολικῆς ἀναστάσεως ἔσεσθαι ἔδειξεν ἡμῖν ἡ θεία Γραφή ἐν ὀπτασίᾳ προφητικῇ.

36

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄. Πρὸς τοὺς ζητοῦντας, εἰ τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει προσέθηκέ τι παραγενόμενος ὁ Χριστὸς ἐν σαρκί, καὶ πῶς κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος.

38

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄. Ὅτι τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς, ἦτουν φυσικὰς, δυνάμεθα κολοῦσθαι, ἐκκόψαι δὲ παντελῶς οὐ δυνάμεθα.

40

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄. Ὅτι τὴν εὐχαριστίαν ἐν μόναις χρῆταις καθολικαῖς ἐκκλησίαις ἐκτελεῖσθαι.

42

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄. Εἰ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τὰ γινόμενα ἤδη καὶ πραχθέντα δύναται ποιῆσαι μὴ γεγενῆσθαι ποτε, κατὰ τὸ, «Οὐκ ἀδυνατήσει αὐτῷ πᾶν ῥῆμα». Οὐ γὰρ λέγομεν, ὡς μὴ γενόμενα, ἀλλὰ μὴ γεγενῆσθαι τὴν ἀρχὴν, οἷον, ὅτι πόρνην δύναται παρθένον ποιῆσαι ἐκ κοιλίας μητρός, ἵνα μήτε εἶναί ποτε πόρνην πορνεύσασαν ὅτι «Τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ».

44

- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἠγνόησεν ὁ Υἱὸς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν. Κατὰ Ἀγνοητῶν. 46
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'. Πῶς νοητέον, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». 48
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἐκάστω ἀνταπόδοσις ἐκληρώθη ἀξία. Οὐ γὰρ εἶπε ὁ Σωτὴρ, ὅτι Πτωχός τις ἄνθρωπος, ἀλλὰ, Λάζαρος, ἵνα τῇ προσηγορίᾳ δείξῃ πείρα καὶ ἀληθεία ταύτην πεπράχθαι. 50
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας Πῶς, ἀσώματοι ὄντες οἱ δαίμονες, ἐμίγησαν γυναιξί; 52
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ Υἱὸς, κατὰ μὲν τὴν ἀξίαν τῆς θεότητος συνῆν τῷ Πατρὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἦν ἐπὶ γῆς, καθ' ὑπόστασιν δέ, οὐκ ἔτι. 54
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι γενόμενος ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, κενούς ἀφήκε τῆς ἑαυτοῦ θεότητος τοὺς οὐρανοὺς. 62
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἰδικῶς ὁ Λόγος ἐνεργεῖ τὰς θεοσημίας, οὐδὲν ἐχούσης πρὸς τοῦτο τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκός. 64
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι οὐκ ἀνελήφθη μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκός. Καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι τὸ ἀναληφθὲν σῶμα τῇ ἀγίᾳ Τριάδι συγκέκραται. 66
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'. Ὅτι διὰ τῆς ἰδίας σαρκός ἐνεργεῖ τὰς θεοσημίας Θεὸς ὢν ὁ Λόγος. 68
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, Εἰ ἐνεδέχεται ἁμαρτῆσαι Χριστὸν φορέσαντα τὴν ὁμοίωσιν τοῦ Ἀδάμ διὰ τὴν σάρκα. 70
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'. Διὰ τί μὴ κατ' ἀρχὰς ἐπεφάνη ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ἐχαρίσατο τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ τῆς θεότητος αὐτοῦ τὴν ἐμφάνειαν. 72
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'. Τίς ἡ θλασθεῖσα κεφαλή; 78
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'. Τὴν ἀπειρογάμον ἀφθορον ὀνομάζειν οἶδεν ἢ τῶν ἀνθρώπων συνήθεια. 78
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'. Τὸν μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου φονευθέντα Ζαχαρίαν, οὐκ εὐκαιρον ἦν εἰς μαρτυρίαν τῆς ἀφθόρου Μητρὸς παραστήσασθαι. 80
- ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'. Διὰ τί δοξάζει ἡ τῶν ἀγγέλων φωνὴ τὴν ἐν τοῖς ὑψίστοις θεωρουμένην θεότητα, τό, «Δόξα ἐν ὑψίστοις» λέγουσα, ὅτι φησὶ «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη». 82

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΘΕΟΔΟΣΙΟΝ
 ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΡΘΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ
 ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

84

ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ

ΤΑΙΣ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΑΙΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙΣ

174

- A. Ὅτι Θεὸς ὁ Χριστός, ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον εἰς τὴν αὐτοῦ δόξαν ἀναβαίνοντος καὶ τοῦ προσληφθέντος ναοῦ. Ἐκ τῶν ἀποστολικῶν. 202
- B. Ἐκ τῶν καθολικῶν ἐκλογή εἰς τὸ αὐτό. 248
- Γ. Ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ἐκλογή εἰς τὸ αὐτό. 252
- Δ. Ὅτι ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ὁ Χριστός. Ἐκ τῶν κειμένων παρὰ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, καὶ ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς εὐρήσεις. 280
- E. Ὅτι εἰς Χριστὸν ἢ πίστις ὡς εἰς Θεόν. Ἐκ τῶν καθολικῶν καὶ ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν. 286
- ς. Ὅτι ζωὴ ὁ Χριστός. 290
- Ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν Ἐκλογαὶ διάφοροι. 292
- Z. Ὅτι ὁ Χριστοῦ θάνατος τῷ κόσμῳ σωτήριος. Ἐκ τῶν ἀποστολικῶν καὶ εὐαγγελικῶν ἐκλογαί. 302
- Ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν Ἐκλογαί. 304
- Ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν Ἐκλογαί. 324
- Ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν Ἐκλογαί. 336
- Ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν Ἐκλογαί. 352

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΟΣ

ΤΑΙΣ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΑΙΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙΣ

360

- Περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως. 360
- Περὶ τῆς ὑπακοῆς τοῦ Χριστοῦ. 396
- Περὶ τοῦ ἡγιασθαι τὸν Χριστόν, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν νοουμένης ἱερωσύνης. 408
- Περὶ τοῦ λέγεσθαι δόξαν λαβεῖν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. 446
- Περὶ τοῦ λέγεσθαι ἀναστῆναι Χριστόν ἐκ νεκρῶν ἐν δυνάμει τοῦ Πατρὸς. 454
- Ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν Ἐκλογαί. 470

**ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΞ ΑΠΟΛΕΣΘΕΝΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΙΚΩΝ
ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ**

476

- A. Ἐκ τοῦ λόγου, οὗ ἡ ἐπιγραφή· Ἀπόδειξις διὰ τῶν ἀρχῆθεν γεγενημένων θείων χρησῶν τοῖς θεσπεσίοις πατριάρχαις περὶ τῆς ἀμείψεως καὶ μεταθέσεως τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν. 476
- Περὶ τῆς μετονομασίας τοῦ Ἰαβραμ εἰς Ἰαβραάμ. 476
- B. Ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ λόγῳ αὐτοῦ· Πρὸς τοὺς τολμῶντας λέγειν, μὴ δεῖν ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων προσφέρειν, οὗ ἡ ἀρχή· «Οἱ τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἀπευθύνοντες». 478

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

485

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς.

485

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

494

ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

- ΤΟΜΟΣ 1ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Α' – ΣΤ'.*
- » **2ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Ζ' – ΙΑ'.*
 - » **3ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι ΙΒ' – ΙΖ'.*
 - » **4ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *Γλαφυρῶν εἰς τὴν Γένεσιν Λόγοι Α'–Ζ'.*
 - » **5ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *Γλαφυρῶν εἰς τὴν Ἑξοδον Λόγοι Α'–Γ' εἰς Λευιτικόν, Ἀριθμούς, Δευτερονόμιον, Βασιλειῶν.*
 - » **6ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *Βίβλος Θησαυρῶν, Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Α' – ΙΘ'.*
 - » **7ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *Βίβλος Θησαυρῶν. Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Κ' – ΛΕ'.*
 - » **8ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι Α' – Ε'.*
 - » **9ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *1. Περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγοι ΣΤ'–Ζ', – 2. Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς εἷς καὶ Κύριος. – 3. Ὅτι εἷς ὁ Χριστός. – 4. Ὡς ἐν κεφαλαίοις: Τὰ ἐγκείμενα τῶ λόγῳ τῶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μετὰ προσθήκης ἑτέρων ἐννοιῶν. 5. Περὶ τῆς ἁγίας καὶ Ζωοποιοῦ Τριάδος κατὰ κεφάλαια (Κεφ. Α'–ΚΗ').*
 - » **10ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** *Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρός, – Περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως κατὰ κεφάλαια, Κεφ. Α-ΛΕ. – Πεντάβιβλος ἀντίρρησις κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν.- Διάλεξις πρὸς Νεστόριον, Ὅτι Θεοτόκος ἡ ἁγία Παρθένος καὶ οὐ Χριστοτόκος.- Λόγος κατὰ τῶν μὴ βουλομένων ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον.*

- ΤΟΜΟΣ 11ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** Διάφοροι Λόγοι περὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων.- Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Α'-Γ).
- » 12ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Δ'-Γ' καὶ τεμάχια τῶν Λόγων ΙΑ'-ΙΘ'). .
- » 13ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** Κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν εἰς κεφάλαια ΚΗ. Ἐπιστολὴ πρὸς Καλοσύριον, καὶ ἄλλοι λόγοι πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον καὶ ταῖς βασιλίσσαις περὶ πίστεως .
- » 14ος **Νικητὰ τοῦ πρώην Σεργῶν, Συναγωγὴ ἐγγηγήσεων τῶν ἁγ. Πατέρων εἰς τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν. - Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ἐξήγησις εἰς Ψαλμούς, Ψαλμοὶ Α' - Μ. Ὑπὸ ἔκδοσιν.**
- » 15ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας :** 1. Ἐξήγησις εἰς Ψαλμούς ΜΑ' - ΡΙΘ'. 2. Τεμάχια εἰς ὠδὴν Μωυσέως 3. Τεμάχια εἰς ὠδὴν Ἀννης, μητρὸς Σαμουήλ. 4. Τεμάχια εἰς Παροιμίας. 5. Αποσπάσματα εἰς Ἄσμα Ἀσμάτων. Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 16ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Α', Λόγοι Α'-ΣΤ, Βιβλίον Β', Λόγοι Α'-Β'. Ὑπὸ ἔκδοσιν.**
- » 17ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Β', Λόγοι Γ'-Ε', Βιβλίον Γ', Λόγοι Α'-Γ'. Ὑπὸ ἔκδοσιν.**
- » 18ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Γ', Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Δ', Λόγοι Α'-Δ'. Ὑπὸ ἔκδοσιν.**
- » 19ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Δ', Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Ε', Λόγοι Α'-ΣΤ, καὶ εἰς Ἰερεμίαν, Βαρούχ, Ἰεζεκιήλ, καὶ Δανιήλ Ὑπὸ ἔκδοσιν.**
- » 20ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Ὑπόμνημα εἰς Ὡσηέ (Λόγοι Α'-Ζ)- Ἰωήλ (Λόγοι Α'-Β'). Ὑπὸ ἔκδοσιν.**
- » 21ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Ὑπόμνημα εἰς Ἀμώς (Λόγοι Α'-Δ'), Ὀβδιού, Ἰωνᾶν (Λόγ. Α'-Δ'), Μιχαΐαν (Λόγ. Α'-Ζ). Ὑπὸ ἔκδοσιν.**
- » 22ος **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Ὑπόμνημα εἰς Ναούμ (Λόγοι Α'-Γ), Ἀβδακούμ (Α'-Γ), Σοφονίαν (Α-Β), Ἀγγαῖον (Α-Β). Ὑπὸ ἔκδοσιν.**

- ΤΟΜΟΣ 23ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ζαχαρίαν (Λόγοι Α'-ΣΤ)-. Μαλαχίαν (Λόγοι Α' - Β'). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 24ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὰς Ματθαῖον - Λουκᾶν. Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 25ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν καὶ εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Α', κεφ. Α'-Γ). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 26ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Β', κεφ. Α'-Θ', καὶ Λόγος Γ', κεφ. Α'-ΣΤ). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 27ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Δ', κεφ. Α'-Ζ', Λόγος Ε', Α'-Ε'). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 28ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΣΤ', κεφ. Ἐνα, Λόγος Ζ' καὶ Η' τεμάχια, Λόγος Θ'). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 29ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος Ι', κεφ. Α'-Β', Λόγος ΙΑ'. κεφ. Α' - ΙΒ'). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 30ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: α) Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΙΒ'), β) Εἰς τὰς Πράξεις, καὶ γ) Εἰς τὰς Ἐπιστολάς: 1. Ρωμαίους, 2. Κορινθίους Α', 3. Κορινθίους Β', 4. Γαλάτας, 5. Ἑβραίους, 6. Ἰακώβου, 7. Ἰωάννου Α', 8. Ἰούδα. Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 31ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ἐπιστολαὶ (Α'-ΠΗ). Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 32ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὁμιλίαι ἑορταστικαὶ (Α'-ΙΖ) Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 33ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὁμιλίαι ἑορταστικαὶ (ΙΗ'-Λ'). Ὁμιλίαι διάφορες (Α'-ΚΒ').- Λόγος εἰς τὴν τελευταίαν τῶν ἁγίων τριῶν παιδῶν καὶ τοῦ πανσόφου Δανιήλ. Ὑπὸ ἔκδοσιν.

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Γ. Μπακατσέλου 3 – Τηλ. 2310/283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Όφσετ: Χρ. ΘΩΜΑΣ – Τηλ. 23940/72.394. Λητή Θεσσ/νίκης

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Τηλ. 2310/710 140 – Θεσσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Γ. Μπακατσέλου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 2310/283 880 – (Οίκιας 696 653)